

שבוע פרשת תולדות

(31 Oktober – 6 November 10)

כ"ג – כ"ט מרחשון ה'תשנ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֹתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל
לְבַבְכֶם וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלֻקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלַתְּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהִאֲדָמָה לֹא
תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמֹדַתְם אֹתָם אֶת גְּבוּיְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כִנְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהֵייתֶם
קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ
מְצוּהָ הַתְּפִלָּה בְּתַפִּילִין אֵת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תְּהִלָּת כּפִי
שִׁמְתַחֲלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את
ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ
מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֶּה תִּבְרַכּוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
וּבְרַכְוּ יְהוָה וְיִשְׁמְרֻךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשַׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של
היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמְצוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד
לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמְצוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ

כדאי לשכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקמש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם כמר נפשו:

א לְמַנְצַח לְדוֹד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב פִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתְחוּ דִבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבַרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי: ז בַּהֲשִׁפְטֹו יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלֹתָו תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גֹּאֲשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךָ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּזֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֵם: יד יִזְכֹּר | עֵן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַן אֶל־תִּמַּח: טו יִהְיוּ נְגִדֵי־יְהוָה תְּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לִבִּי לְמוֹתָת: יז וַיֵּאֱהָב קָלְלָה וְתִבּוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָה וְתִרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קָלְלָה כְּמֹדוֹ וְתָבֵא כַּמִּים בְּקַרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצוֹמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוּחַ תְּמִיד יִחַגְרֶה: כ זֹאת | פְּעֻלַּת שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע לְנַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקַרְבִּי: כג כַּצֶּלֶף־בְּנִטּוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי בְּאַרְבֶּה: כד בְּרַפִּי כִּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרֵי כַּחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יְרֹאֲנִי יִנְעוּן רֵאשִׁים: כו עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֶסֶדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְדֶךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלַל־הַפֹּהַ וְאַתָּה תִּכְרַךְ קָמוֹ | וַיִּכְשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כַּלְמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלָלְנִי: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

קי

בו יוספר הואך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויוספר הואך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולך על אברהם כשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדוֹד מִזְמוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֲדֹנָי שִׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיֶךָ תְּדַם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזֹךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקַרְבִּי אֵיבֹיֶךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בְּיָוִם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְתְּךָ: ד גִּשְׁפַע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבַרְתִּי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יִדִּין בְּגוֹיִם מְלֹא גְיוֹת מִחֵץ רֵאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פְּנֵי יָרִים רֵאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יח) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
קמו.....אדמו"ר הזקן	ג) מאמר ד"ה מים רבים (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ
יט) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	ה) תולדות, מבה"ח כסלו ה'תשי"ז.....ה
קמז.....אדמו"ר הזקן	ד) שיחת שבת פרשת תולדות מבה"ח וערב ראש חודש
כ) תורה אור – ד"ה מים רבים	כד) כסלו ה'תשי"ז.....כד
קמח.....אדמו"ר הזקן	ה) לקוטי שיחות פרשת תולדות (בלה"ק) כרך טו.. כח
כא) שערי אורה	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
קנ.....אדמו"ר האמצעי.....	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....לג
כב) דרך מצותיך – ספר המצוות	ז) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תולדות.....לד
קנא.....אדמו"ר ה"צמח צדק"	ח) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות.....נג
כג) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעורים בספר התניא (מוגה)
קנג.....אדמו"ר מוהר"ש.....	לשבוע פרשת תולדות.....נד
כד) קונטרס החלצו	י) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות.....סז
קנד.....אדמו"ר מוהרש"ב.....	יא) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....סט
כה) ספר המאמרים ה'תש"א	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קנד.....אדמו"ר מוהרי"צ.....	יב) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות.....עב
כו) לקוטי דיבורים	יג) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות.....צח
קנה.....אדמו"ר מוהרי"צ.....	יד) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות.....קד
כז) ספר הזכרונות	
קנו.....אדמו"ר מוהרי"צ.....	טו) נביאים וכתובים
כח) אגרות קודש	שמואל-א פרק יט, תהלים פרק ב-ג.....קז
קנט.....אדמו"ר מוהרי"צ.....	טז) עין יעקב מסכת שבת.....קט
כט) חומש לקריאת התורה פרשת תולדות	יז) מסכת הוריות עם ביאורים
קס.....ע"פ חומש "תורה תמימה".....	מדף ג עד דף ט
ל) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות.....קסו	קי
לא) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....קסז	

47 כך אתם לא תהיו נשלטים וחסרים על ידי האומות, אם עומדת אמה זו
 48 כחומה בין העמים שלא תתחתן בם שתשמור על ייחודה ולא
 49 תתערב בהם, כי אם תחזיק באמונתה וביראתה לקנות יחוד
 50 שמו ותברך נהיה לה למבצר ואין יכלת לעמים לשלט בה,
 51 ואם דלת היא (לשון דלות)
 52 גו' ואפלו אם דלה היא
 53 מן המצוות נבקש עליה
 54 רחמים מלפני ה' ויזכר
 55 לה זכות התורה של
 56 תינוקות של בית רבן
 57 הכתובה על לוח לבותם.
 58 ובמדרש מסים, אמות
 59 העולם אומרים אנו
 60 חוטאים וישראל אינם
 61 חוטאים (בתמיהה),
 62 אחות לנו קטנה אמר
 63 להם הקב"ה כשם
 64 שהתינוקות היו כשהיא
 65 קטנה והיא חוטאה על
 66 אבותיה אין אבותיה
 67 מתרעמין עליה למה
 68 שהיא קטנה, כך הם
 69 ישראל (אף שישראל חוטאים
 70 זהו רק בחיצוניותם מצד היצר
 71 הרע. אבל בפנימיותם עצם נפשם
 72 טהורה היא. ולא יתכן ביטול
 73 התקשרותם העצמית לאביהם
 74 שבשמים), ומסים אלא
 75 בעל כרחכם תהיו עמי
 76 וכן הוא אומר היו לא
 77 תהיה אשר אתם אומרים
 78 נהיה בגוים גו' אלא מה
 79 אני עושה ביד חזקה גו'
 80 אמלך עליכם, הא הרי
 81 מכל האמור למדת חבטן
 82 של ישראל לפני המקום.

**בס"ד. שבת פרשת תולדות, מברכים
 החודש כסלו, ה'תשי"ז*.**

מִיָּם רַבִּים* לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא
יִשְׁטַפּוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ
בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ. וּמִפְרֶשׁ בִּתְרַגּוּם (וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה* וְרַש"י),
אָמַר הַקֶּבֶ"ה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אִם יִתְכַנְּסוּ כָּל אַמּוֹת הָעוֹלָם,
הַמּוֹן עַמִּים רַבִּים כְּשֶׁאוֹן מִיָּם רַבִּים, לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת
(חַס וְשְׁלוֹם) אֶת הָאֱהָבָה שְׂבִינִי לְבִין יִשְׂרָאֵל. וְאִם
יִתְאַסְּפוּ כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ וְשָׂרֵיהֶם, מִי הַנְּהַר הָעֲצוּמִים
וְהַרְבִּים, לֹא יוּכְלוּ לְמַחֹת (חַס וְשְׁלוֹם) אוֹתָךְ מִן
הָעוֹלָם. אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ לְקַנּוֹת אֶת הַתּוֹרָה
בְּגִלוּת, אֲשֶׁלֶם לוֹ כְּפָלִים בְּעוֹלָם הַבָּא וְכָל הַבְּנֵה וְיִשְׁלַל
מִחֲנָה גּוֹג לוֹ יִהְיֶה. אַחֹת לָנוּ קִטְנָה גּו' בְּעַת הַהִיא יְדִינּוּ
מִלְּאֲכֵי שְׂמִיָּא אֲמָה אַחַת זֹו יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּאֶרֶץ וּקְטַנָּה
הִיא בְּזִכְיוֹת, מַה נַּעֲשֶׂה לְאַחֲזַנְנוּ בְּיוֹם שְׂיִדְּבַר בַּה מִן
הָאֲמּוֹת לְעֻלוֹת עָלֶיהָ לְמַלְחָמָה. וְיַעֲנֶה מִיכָאֵל שָׂרָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, אִם חוֹמָה הִיא גּו', אִם עוֹמֶדֶת אֲמָה זֹו כְּחוֹמָה
בֵּין הָעַמִּים שְׁלֹא תִתְחַתֵּן בָּם, כִּי אִם תִּחְזִיק בְּאֲמוּנָתָהּ
וּבִירְאָתָהּ לְקַנּוֹת יַחֲדוּ שְׂמוֹ יִתְבָּרַךְ נִהְיֶה לָהּ לְמַבְצָר וְאִין
יְכַלֵּת לְעַמִּים לְשַׁלֵּט בָּהּ, וְאִם דֶּלֶת הִיא גּו' וְאִפְלוֹ אִם
דֶּלָה הִיא מִן הַמְּצוּוֹת נִבְקַשׁ עָלֶיהָ רַחֲמִים מִלְּפָנֵי ה'
וְיִזְכַּר לָהּ זְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן
הַכְּתוּבָה עַל לוּחַ לְבוֹתָם. וּבְמִדְרַשׁ מְסִים, אַמּוֹת הָעוֹלָם
אוֹמְרִים אָנוּ חוֹטְאִים וְיִשְׂרָאֵל אֵינָם חוֹטְאִים (בְּתַמְיָהּ),
אַחֹת לָנוּ קִטְנָה אָמַר לָהֶם הַקֶּבֶ"ה כְּשֶׁם שֶׁהַתִּינוּקָת הַזֹּו
כְּשֶׁהִיא קִטְנָה וְהִיא חוֹטְאָה עַל אֲבוֹתֶיהָ אֵין אֲבוֹתֶיהָ
מִתְרַעֲמִין עָלֶיהָ לְמָה שֶׁהִיא קִטְנָה, כִּךָּ הֵם יִשְׂרָאֵל,

ומסים אלא בעל כרחכם תהיו עמי וכן הוא אומר היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה בגוים גו' אלא מה אני עושה ביד חזקה גו' אמלך עליכם, הא למדת חבטן של ישראל לפני המקום.

1 **מִיָּם רַבִּים* לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא**
 2 **יִשְׁטַפּוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ**
 3 פסוק זה בא להבחיר שכל הסתות ופתויי היצר (מים רבים) לא יוכלו לבטל
 4 את אהבת הנפש לאלוהיה, וכי אין דבר שווה ערך לאהבה הגדולה הזאת, ועל
 5 כן בעד שום מחיר שבעולם, אין
 6 להמירה או לקנותה. ומי שיעשה
 7 זאת יבוזו וילעגו לו על שלא
 8 השכיל לדעת שאי אפשר לבטל
 9 אהבה עצמית זו. ומפרש
 10 בתרגום (ובמדרש רבה*
 11 ורש"י), אמר הקב"ה
 12 לבני ישראל, אם יתכנסו
 13 כל אמות העולם, המון
 14 עמים רבים כשאון מים
 15 רבים ויקטרנו על עם ישראל,
 16 לא יוכלו לכבות (חס
 17 ושלום) את האהבה
 18 שביני (בין הקב"ה) לבין
 19 ישראל. ואם יתאספו כל
 20 מלכי ארץ ושריהם, מי
 21 הנהר העצומים והרבים
 22 וגם אם יבוזו כל מלכי ושרי
 23 האומות בכוח בחזקת יד על
 24 ישראל, לא יוכלו למחות
 25 (חס ושלום) אותך מן
 26 העולם. אם יתן איש את
 27 כל הון ביתו לקנות את
 28 התורה בגלות יותר על
 29 מנעמי וקניני עולם הזה ויתמסר
 30 ללימוד התורה למרות קושי
 31 הגלות, אשלים לו כפלים
 32 בעולם הבא וכל הבנה
 33 ושלל מחנה גוג לו יהיה.
 34 אחות לנו קטנה (המשך
 35 הפסוקים בשיר השירים) גו'
 36 בעת ההיא ידינו מלאכי
 37 שמיא אמה אחת זו
 38 ישראל יש בארץ וקטנה
 39 היא בזכיות, מה נעשה
 40 לאחזתנו ביום שידבר בה
 41 מן האמות לעלות עליה
 42 למלחמה. ויענה מיכאל
 43 שרם של ישראל, אם
 44 חומה היא נבנה עליה טירת
 45 כסף (המשך הפסוקים) גו'
 46 נמשלתם - כסף שאינו נרקב,

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. וכן נשלח לכו"כ - ראה מכתב א' טבת; י"ט טבת שנה זו (אג"ק ח"ד ע' רל; ע' רפז) - המו"ל.
 מיום רבים... ואם דלת היא: שיר השירים ח, ז"ט. ובמדרש רבה: במקומו ובמדבר רבה פ"ב, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וְצָרִיף לְהִבִּין אֵיךְ יִתְאַיֵּם פְּרוּשׁ זֶה עִם פְּרוּשׁ רַבְּנוּ
 2 בְּפִרְשָׁה זוֹ עַל הַפְּסוּק מִיָּם רַבִּים, וּמִיָּסֵד עַל פִּי מַה שֶּׁפְּתוּב
 3 בַּזֵּהר, דְּמִיָּם רַבִּים הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּגִדְלַת ה'
 4 שֶׁהוּא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין וְכוּלָא קַמֵּיהּ כְּלֵא

5 עֲלָמִין וְכוּלָא קַמֵּיהּ כְּלֵא
 6 נחשב [לכלום], שְׂהִיא
 7 הַהִתְבּוֹנְנוּת דְּשִׁמְע
 8 יִשְׂרָאֵל וּבְרוּךְ שָׁם,
 9 שְׁמֵזָה נִמְשָׁךְ וְאַהֲבַת בְּכָל
 10 לְבָבָךְ גּוֹ' עַד שֶׁיִּבּוֹא
 11 לְבַחֲיַנְתָּ בְּכָל מְאֹדָךְ אַהֲבָה
 12 כְּלֵי גְבוּל וְלֹא יוּכַל
 13 לְהִשְׁקִיט וּלְכַבּוֹת צְמֵאוֹן
 14 הָאֲהֲבָה זוֹ עַל יְדֵי הַמִּיָּם
 15 רַבִּים עֲצָמָן שֶׁהִיא
 16 הַהִתְבּוֹנְנוּת וְהִדְיָעָה
 17 וְאַפִּילוּ לֹא עַל יְדֵי
 18 הַהִשְׁגוֹת שֶׁבִּגְנָן עֲדָן,
 19 וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ,
 20 דְּנִהְרֹת הוּא הַגְּלוּי שֶׁבִּגְנָן
 21 עֲדָן כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב וְנִהְרֹת
 22 יוֹצֵא* מְעַדָּן לְהִשְׁקוֹת אֶת
 23 הַגֶּן, דְּהִגַּם שֶׁהַגְּלוּי שֶׁבִּגְנָן
 24 עֲדָן הוּא גְלוּי אֹרֶךְ נַעֲלָה
 25 בְּיֹתֵר וְכַמָּה מִיָּנִי
 26 מְדַרְגּוֹת בּוֹ לְאַיִן קִץ,
 27 דְּאֵף שֶׁבְּכָלֵּלוֹת נִזְכָּר
 28 בְּסִפְרֵיִם רַק גֵּן עֲדָן
 29 הַתַּחְתּוֹן וְגֵן עֲדָן הַעֲלִיּוֹן
 30 הָרִי אָמְרוּ רַז"ל* תְּלַמִּידֵי
 31 חֻכְמֵיִם אֵין לָהֶם מְנוּחָה
 32 לֹא בַעֲלוֹם הוּזָה וְלֹא בַעֲלוֹם הַבַּא,
 33 הֵינּוּ שְׁתַּמִּיד הֵם מִמְשִׁיכִים
 34 בְּמַלְאכַת הַשְּׂגַת הַתּוֹרָה. אִפִּילוּ
 35 בְּגֵן עֲדָן הֵם הוֹלְכִים וְגוֹלִים
 36 בַּתּוֹרָה כּוֹ' שְׁנַאֲמַר יִלְכוּ
 37 מִחִיל אֶל חִיל גּוֹ' שִׁישׁ אֵין
 38 קִץ מַעֲלוֹת וּמְדַרְגּוֹת בְּגֵן עֲדָן
 39 וּמִכָּל מְקוֹם וְנִהְרֹת לֹא
 40 יִשְׁטַפּוּהָ, שֶׁכָּל הַגְּלוּי
 41 אֹרֶךְ שֶׁבִּגְנָן עֲדָן לֹא יוּכַל
 42 לְרִוּוֹת אֶת הַצְּמֵאוֹן, כִּי
 43 אִם הַרוּוִיָּה שֶׁל הַצִּימָאוֹן נִמְצָאת
 44 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת דְּוָקָא,
 45 שֶׁעַל זֶה הוּא אוֹמֵר, אִם
 46 יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ

(ב) וְצָרִיף לְהִבִּין אֵיךְ יִתְאַיֵּם פְּרוּשׁ זֶה עִם פְּרוּשׁ רַבְּנוּ
 בְּפִרְשָׁה זוֹ עַל הַפְּסוּק מִיָּם רַבִּים, וּמִיָּסֵד עַל
 פִּי מַה שֶּׁפְּתוּב בַּזֵּהר, דְּמִיָּם רַבִּים הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת
 שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּגִדְלַת ה' שֶׁהוּא מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹכֵב כָּל
 עֲלָמִין וְכוּלָא קַמֵּיהּ כְּלֵא שֶׁהִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת
 דְּשִׁמְע יִשְׂרָאֵל וּבְרוּךְ שָׁם, שְׁמֵזָה נִמְשָׁךְ וְאַהֲבַת בְּכָל
 לְבָבָךְ גּוֹ' עַד שֶׁיִּבּוֹא לְבַחֲיַנְתָּ בְּכָל מְאֹדָךְ כְּלֵי גְבוּל וְלֹא
 יוּכַל לְהִשְׁקִיט וּלְכַבּוֹת צְמֵאוֹן הָאֲהֲבָה זוֹ עַל יְדֵי הַמִּיָּם
 רַבִּים עֲצָמָן שֶׁהִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת וְהִדְיָעָה וְאַפִּילוּ לֹא עַל
 יְדֵי הַהִשְׁגוֹת שֶׁבִּגְנָן עֲדָן, וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ, דְּנִהְרֹת
 הוּא הַגְּלוּי שֶׁבִּגְנָן עֲדָן כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב וְנִהְרֹת יוֹצֵא* מְעַדָּן
 לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, דְּהִגַּם שֶׁהַגְּלוּי שֶׁבִּגְנָן עֲדָן הוּא גְלוּי
 אֹרֶךְ נַעֲלָה בְּיֹתֵר וְכַמָּה מִיָּנִי מְדַרְגּוֹת בּוֹ לְאַיִן קִץ, דְּאֵף
 שֶׁבְּכָלֵּלוֹת נִזְכָּר בְּסִפְרֵיִם רַק גֵּן עֲדָן הַתַּחְתּוֹן וְגֵן עֲדָן
 הַעֲלִיּוֹן הָרִי אָמְרוּ רַז"ל* תְּלַמִּידֵי חֻכְמֵיִם אֵין לָהֶם
 מְנוּחָה כּוֹ' שְׁנַאֲמַר יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל גּוֹ' וּמִכָּל מְקוֹם
 וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ, שֶׁכָּל הַגְּלוּי אֹרֶךְ שֶׁבִּגְנָן עֲדָן לֹא
 יוּכַל לְרִוּוֹת אֶת הַצְּמֵאוֹן, כִּי אִם בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת דְּוָקָא,
 שֶׁעַל זֶה הוּא אוֹמֵר, אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ
 בְּאַהֲבָה, אִישׁ זֶה הַקֶּבֶ"ה, כְּאֲשֶׁר יִתֵּן אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ,
 הוּא הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, הִנֵּה בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ לְשׁוֹן בְּזָה וְשִׁלְל,
 כְּמוֹ בְּזַת אוֹצְרוֹת יְקָרִים שְׁבוּזוּ וְחוּטָף לְגִדְלַת תְּשׁוּקָתוֹ
 לְזָה, וְכַמֵּאֲמַר רַז"ל* דְּבַהֲאֵי עֲלָמָא דְּאַזְלִינָן מִיָּנִיָּה חֻטָּף
 וְאַכְל חֻטָּף וְאַשְׁתִּי, שֶׁבַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת דְּוָקָא יוּכַל לְרִוּוֹת
 אֶת הַצְּמֵאוֹן, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִבְּחִינַת נִהְרֹת, כִּי אִם בְּחִינַת
 מְעַזָּן, וְתַרְדַּ הַעֲיָנָה וְתַמְלָא כְּדִ סְפָרִין דְּאוּרִייתָא,
 שִׁיתְגַּלְהָ לְעַתִּיד כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב וּמִעֵינַן מִבֵּית הַרְוִי יֵצֵא גּוֹ',
 אֵף הִגַּם שֶׁאֵין זֶה בְּגְלוּי, נִמְשָׁךְ הוּא מְמַשׁ בְּחִינָה זוֹ
 עַכְשָׁיו עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מְעַשִׂיּוֹת, וְלִכְּנַן בְּזָה דְּוָקָא
 יְרִוּהָ אֶת הַצְּמֵאוֹן. דְּלִפִּי פְּרוּשׁ זֶה הַכְּתוּב מְבָאֵר מְדַרְגָּתָן
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּמַדְרָגָה עֲלִיוֹנָה בְּיֹתֵר וְאַהֲבַתָּם
 לְאַלְקוֹת הוּא בְּתַקְפָּה כָּל כָּף עַד אֲשֶׁר גַּם הַגְּלוּיִים הַיּוֹתֵר

נַעֲלִים לֹא יוּכְלוּ לְרִוּוֹת

וְנִהְרֹת יוֹצֵא: בְּרַאשִׁית ב, יוֹד. אִמְרוּ רַז"ל: בְּרֻכּוֹת בְּסוּפָה. וְכַמֵּאֲמַר רַז"ל: עִירוּבִין נָד, א. — רֹאה אֹרֶךְ
 הַתּוֹרָה בְּרַאשִׁית [ח"א] כֵּד, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 צְמֹאוֹנִם, וּלְפִי פְרוּשׁ הַתַּרְגוּם וְהַמְדַרְשׁ (המובא בסעיף הקודם)
 2 הַפְּתוּב מְדַבֵּר פֶּאֶשֶׁר יִשְׂרָאֵל הֵם בְּשִׁפְלַת הַמְצָב בְּיִתְרֵהוּ, דְּאֲחֹת
 3 לָנוּ קִטְנָה, קִטְנָה בְּזִכְיוֹת וְהֵם חוֹטְאִים עַד אֲשֶׁר אֲמוֹת
 4 הָעוֹלָם רוֹצִים לְהַשְׁתּוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וּבִקְאֻמַּת הַנְּהָ ב' הַפְּרוּשִׁים
 5 הַנֶּה לֹא זֹו בְּלִבְד שְׂאִין
 6 סוֹתְרִים זֶה לְזֶה אֲלֵא עוֹד
 7 מְסִיעִים וּמְבֹאֲרִים זֶה אֵת
 8 זֶה כְּפִי שִׁחְבָּאָר בַּהֲמַשְׁךְ.
 9 (ג) וּלְהִבִּין כָּל זֶה צְרִיף
 10 לְהִבִּין * מֵאֲמַר רַז"ל
 11 בְּבִרְכוֹת (ו, א) אִמַּר לָהֶם
 12 הַקְּרוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל:
 13 אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה
 14 אַחַת בְּעוֹלָם - אַתֶּם עֲשִׂיתֶם
 15 אוֹתִי נוֹשֵׂא שֶׁל שִׁבְחָ בְּעוֹלָם,
 16 שִׁבְחַתְּתֶם אוֹתִי לֵאלוֹה וְאֲנִי
 17 אֲעֲשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה
 18 אַחַת בְּעוֹלָם - אֲנִי אֲעֲשֶׂה
 19 אֶתְכֶם נוֹשֵׂא שֶׁל שִׁבְחָ בְּעוֹלָם.
 20 אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה
 21 אַחַת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹ' ה'
 22 אֶחָד שְׁמִי יִיחָדִים אֶת שְׁמִי לְיִמְרֵךְ
 23 "אֵין כְּמוֹךְ". וְאֲנִי אֲעֲשֶׂה
 24 אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת
 25 בְּעוֹלָם. אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי
 26 חֲטִיבָה אַחַת שְׁמַע
 27 יִשְׂרָאֵל גּוֹ' ה' אֶחָד וְאֲנִי
 28 אֲעֲשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה
 29 אַחַת מִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן 'חֲטִיבָה'
 30 - לְהַפְרִישׁ וּלְיִיחָד וּלְשַׁבַּח אֶת
 31 יִשְׂרָאֵל, וְיִמִּי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 32 גּוֹי אֶחָד. דְּבִשְׁנֵיהֶם
 33 נֶאֱמַר אֶחָד, ה' אֶחָד וְגוֹי
 34 אֶחָד. וְהַנְּהָ בְּאֶחָד יֵשׁ ג'
 35 עֲנִינִים הַעֲנִין הָא', בְּמִדְרַשׁ
 36 אֵיתָא [=מובא] אֶחָד אֵין
 37 פִּיּוּצָא בּוֹ אֵין עוֹד כְּבִיכּוֹל כְּמוֹ
 38 הַקְּב"ה. וְצְרִיף לְהִבִּין מֵהוּ
 39 הַשְּׁבַח דְּאֵין פִּיּוּצָא בּוֹ פִּי
 40 אֵיף יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ
 41 שְׁיֵשׁ פִּיּוּצָא בּוֹ שְׁצְרִיכִים
 42 לְזַמְּרֵי שְׂאִין פִּיּוּצָא בּוֹ.
 43 וְעִנֵּן הִב' בַּה' אֶחָד הוּא
 44 דְּאֵיתָא [=מובא] בְּמִדְרַשׁ
 45 רְבֵה * מֵהִיכֵן זָכוֹ יִשְׂרָאֵל
 46 לְקִרְיַת שְׁמַע מִמֶּתָן

ביאור בדרך אפשר

47 תוֹרָה, אָמַר הַקְּב"ה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַשִּׁיבּוֹ
 48 יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ, לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלוֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי (אֲזַהֲרֶה עַל
 49 עֲבוּדָה זָרָה) גּוֹ' הַשִּׁיבּוֹ יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד, וְהִנְנוּ דְּאֶחָד הוּא
 50 לְהוֹצִיא עֲנִין עֲבוּדָה זָרָה. וְעִנֵּן הַג' הוּא דְּה' אֶחָד הִיא מְצוּהָ
 51 בְּפָנֵי עֲצֻמָּה * שְׂהִיא
 52 מְצוּת לְיִחָדוֹ שְׂהִיו
 53 מְפָסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּוֹ'
 54 ה' אֶחָד, וְהִנְנוּ לְהוֹצִיא
 55 מְעִנֵּן הַשְּׁתוּף (גַּם אוֹמוֹת
 56 הָעוֹלָם מוֹזְהֵרִים עַל עֲבוּדָה זָרָה,
 57 אֲבָל מְצוּת יִיחָדוֹ שְׁהוּא צִיּוּי
 58 גַּם עַל הַשְּׁתוּף הוּא לְיִשְׂרָאֵל
 59 בְּלִבְד. כְּלוּמַר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל
 60 מוֹזְהֵרִים שְׁלֵא לְיִיחָד שׁוּם יְכוּלַת
 61 שְׁלִיטָה וּמַמְשֵׁלָה לְשׁוּם דְּבַר
 62 וּלְשׁוּם כּוּחַ מְלַבֵּד הַקְּב"ה, הִינְנוּ
 63 שְׁכַל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵם רַק מִמֶּנּוּ
 64 יִתְבָּרַךְ * דְּהַנְּהָ בְּנֵי נַח אֵינָן
 65 מְזַהְרִין עַל הַשְּׁתוּף בְּנֵי נַח
 66 לֹא נִצְטוּוּ לְהוֹזֵר מִטְעוֹת זֹו
 67 לְהַחֲשִׁיב, כְּבִיכּוֹל, אֶת הַכּוֹכָבִים,
 68 מְזוּלוֹת וְהַשְּׂרִים לְבַעֲלֵי כּוּחַ
 69 וְהַשְּׁפַעָה שְׁמַחוּן לְהַקְּב"ה
 70 לְדַעַת הַרְמ"א בְּאַרְחַ
 71 חַיִּים סִימָן קנ"ו*. הַגַּם

את צמאונם, ולפי פרוש התרגום והמדריך הפתוב מדבר פאשר ישראל הם בשפלת המצב ביותר, דאחות לנו קטנה, קטנה בזכויות והם חוטאים עד אשר אמות העולם רוצים להשתוות לישראל. ובקאמת הנה ב' הפרושים הנה לא זו בלבד שאין סותרים זה לזה אלא עוד מסייעים ומבארים זה את זה.

(ג) ולהבין כל זה צריך להבין * מאמר רז"ל בברכות (ו, א) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת שמע ישראל גו' ה' אחד. ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת שמע ישראל גו' ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת, ומי כעמך ישראל גוי אחד. דבשניהם נאמר אחד, ה' אחד וגוי אחד. והנה באחד יש ג' ענינים, במדרש איתא אחד אין פיוצא בו. וצריך להבין מהו השבח דאין פיוצא בו פי אף יעלה על לב איש שיש פיוצא בו שצריכים לומר שאין פיוצא בו. וענין הב' בה' אחד הוא דאיתא במדרש רבה * מהיכן זכו ישראל לקריאת

שמע ממתן תורה, אמר הקב"ה שמע ישראל אנכי ה' אלקיך השיבו ישראל ה' אלקינו, לא יהיה לך גו' השיבו ישראל ה' אחד, והינו דאחד הוא להוציא ענין עבודה זרה. והג' הוא דה' אחד היא מצוה בפני עצמה * שהיא מצות ליחדו שזהו מפסוק שמע ישראל גו' ה' אחד, והינו להוציא מענין השתוף * דהנה בני נח אינן מזהרין על השתוף לדעת הרמ"א באר"ח חיים סימן קנ"ו*. הגם

צריך להבין: מכאן ואילך (לבד הסיום) – הוא מאמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב* בשניונים קלים. ובחלקו הועתק – בתוספת ביאור – בד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו (קונטרס צ"ט [סה"מ קונטרסים ח"ג בתחלתו. סה"מ תרפ"ו ע' קנא ואילך]) לכ"ק מו"ח אדמו"ר. במדרש רבה: ואתחנן פ"ב, לא. וע"פ המבואר יותר בירושלמי ברכות פ"א ה"ה. בפני עצמה: ראה מצות האמנת אלקות – בסה"מ צ' להצ"צ – פ"א [דרמ"צ מד, ב ואילך]. מענין השיתוף*: עיין בכ"ז סה"מ צ' להצ"צ מצות אחדות ה' [דרמ"צ נט, ב ואילך]. ד"ה אנכי בספר תרכ"ו [סה"מ תרכ"ו ע' נג ואילך]. ד"ה מי כמוכה תרל"ז. ובכ"מ. באר"ח ט' קנ"ו: עיין בדרכי משה שם. – ובד"ה מי כמוכה תרל"ז איתא שהוא ע"פ תוד"ה שמא (בכורות ב, ב), תוד"ה אסור (סנה' סג, ב), ר"ן ספ"ק דע"ז, ר"י גי"ז ח"ה. ובשו"ת ושב הכהן סל"ח ושער אפרים סכ"ד נחלקו ע"ז. – ועייג"כ נו"ב מהד"ת חיו"ד סקמ"ח. פ"ת ליו"ד סקמ"ז סק"ב. פרמ"ג בשפתי דעת סו"ס סה. שדי חמד פאת השדה כללים אות ג' ס"ו סקי"א ובספרים שהובאו שם.

(* ד"ה את הוי' האמרת תרע"ח [סה"מ תרע"ח ע' תיב ואילך]. – המול.
 (** ראה גם מכתב י"א אדר א' שנה זו [אג"ק ח"ד ע' תיט]. – המול.)

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמֹזְהָרִין עַל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנֶּצְטָוָה אָדָם הִרְאִשׁוֹן עַל זֶה וַיִּכְמוּ
 2 שְׁפָתוֹב וַיֵּצֵו גּוֹ' וְאִין צו* אֶלָּא עֲבוּדָה זָרָה הֵינּוּ שְׂגָם בְּנֵי נַח
 3 הַמִּתְיַיְחָסִים לְאָדָם הִרְאִשׁוֹן נִצְטוּ עַל עֲבוּדָה זָרָה כּו', וּמִכָּל מְקוֹם עַל
 4 הַשְּׁתוּף לֹא נִצְטָוָה (אָדָם הִרְאִשׁוֹן), וְרַק יִשְׂרָאֵל נִצְטָוָה עַל
 5 הַשְּׁתוּף. וְהִתְפָּרֵשׁ בֵּין
 6 עֲבוּדָה זָרָה וְשְׁתוּף הוּא, 1
 7 דְּעֲבוּדָה זָרָה הוּא דְּקָרִי 2
 8 לִי* אֶלְקָא דְּאֶלְקָא =] 3
 9 שְׁלִקְבִיָּה הֵם קוֹרְאִים: אֱלוֹקֵי
 10 הָאֱלוֹקִים. כְּלוּמַר, אִף שֶׁהֵעֲבֹדָה
 11 זָרָה עֲצַמָּה מְכִירָה בְּמִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל
 12 הַקִּבְבִּיָּה שֶׁהוּא הַכּוּחַ הָעֵלְיוֹן, 6
 13 הַאִל־עַל כָּל הָאֱלוֹהִים, אֲבָל מִכָּל 7
 14 מְקוֹם זֹהוּ כַפִּירָה בְּאִדְרוֹתוֹ שֶׁל 8
 15 הַקִּבְבִּיָּה (שְׁפִירוּשׁוֹ 'אִין עוֹד 9
 16 מִלְּבָדוֹ). הֵרִי בְּהוֹדָעָה זֹו מוֹנַחַת 10
 17 גַּם נִתְּנָה מְקוֹם לְקִיּוּמָה שֶׁל 11
 18 הוּוּיָה עֲצַמָּאִית נוֹסֶפֶת, נִפְרַדַּת 12
 19 מֵה', הֵיכּוּלָה לְפַעּוּל בְּנִפְרַד 13
 20 וּמִשִּׁקּוּלִים עֲצַמָּאִים מִשְׁלַח]. 13
 21 דְּהִנֵּה רָם עַל* כָּל גּוֹיִם 14
 22 ה' עַל הַשְּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ 15
 23 שֶׁהֵן אֱוֹמְרִים כְּעוֹתָם* 16
 24 שֶׁהוּא רָם וְנִשְׂא וְעַל כֵּן 17
 25 רַק עַל הַשְּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ, 18
 26 אֲבָל עַל הַנִּבְרָאִים 19
 27 הַתְּחַתּוֹנִים וְהַשְּׁפֵלִים הֵרִי 20
 28 זֶה הַשְּׁפֵלָה לְגַבִּיָּה 21
 29 לְהַשְּׁגִיחַ עֲלֵיהֶם, וְעוֹב ה' 22
 30 אֶת הָאָרֶץ בִּיַּדֵּי הַפּוֹכְכִים 23
 31 וּמַעֲרֹכֹת הַשְּׁמַיִם. וְזֶה 24
 32 לְפִי סִבְרָתָם דְּהַתְּהוּוֹת 25
 33 הָעוֹלָם* הוּא בְּדֶרֶךְ עֲלָה 26
 34 וְעֵלּוּל שְׂזָהוּ בְּבַחֲיַנַּת עֶרְךָ 27
 35 כּו', כְּנֹדַע, וְעַל כֵּן אֱוֹמְרִים דְּשְׁמַיִם הֵינּוּ נִבְרָאִים הָעֵלְיוֹנִים 28
 36 הֵן בְּעֶרְךָ לְהַשְּׁגִיחַ עֲלֵיהֶם לְפִי שֶׁהַשְּׁמַיִם מִסְמֵלִים אֶת הָעוֹלָמוֹת הַדְּקִים 29
 37 הַהוֹרְחָנִים יוֹתֵר וּמֵאֲחֵר שֶׁהַתְּהוּוֹת הִיא בְּהַתְּעַסְקוֹת פְּרִטִית שֶׁל הַקִּבְבִּיָּה לְכֵן, 30
 38 לְפִי טְעוֹתָם, לְכַאוּרָה, מֵתָאִים שֶׁהַקִּבְבִּיָּה יִתְעַסֵּק בְּנִבְרָאִים הָעֵלְיוֹנִים, אֲבָל 31
 39 הָעֵלְוִלִים הַשְּׁפֵלִים אֵינָם בְּעֶרְכּוֹ לְהַשְּׁגִיחַ עֲלֵיהֶם רַק עוֹב ה' 32

ביאור בדרך אפשר

40 אֶת הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ בִּיַּדֵּי הַפּוֹכְכִים וּמַעֲרֹכֹת הַשְּׁמַיִם הֵינּוּ
 41 שְׁסִילָק הַשְּׂגַחְתּוֹ לְגַמְרֵי מִן הָאָרֶץ. וְכַדּוּגְמַת מִלֵּךְ שֶׁהֵי לּוֹ כְּמַה מְדִינּוֹת גְּדוּלוֹת
 42 וּמִסַּר אַחַת מֵהֵן לְאַחַד מִשְׁרֵי שֶׁהוּא יֵהִיָּה הָאֲחֵרָאִי עַל מְדִינָה זֹו וְכָל מַה שְׁקוֹרָה
 43 בְּמְדִינָה יֵהִיָּה תַחַת שְׁלִיטְתּוֹ הֵינּוּ שֶׁהוּא הַמַּחֲלִיט בְּנוֹעַ לְכָל הָעֵנִינִים בְּפוּעַל
 44 אִף שֶׁהַמֶּלֶךְ נִשְׂאָר בְּתוֹרָא מִלֵּךְ
 45 עַל הַמְדִינָה. הֵרִי שְׂכַל כּוּחוֹ שֶׁל
 46 הַשֶּׁר הוּא מְמִינּוֹי הַמֶּלֶךְ, מִכָּל
 47 מְקוֹם לְאַחַר שְׁנַתְּמָנָה אוֹי הַנְּהַגַּת
 48 הַמְדִינָה הִיא עַל יָדוֹ. עַתָּה יִשְׁלוּל
 49 רְבִינּוֹ אֶת תְּפִיסָתָם הַכּוֹזֶבֶת
 50 הַנוֹבַעַת מִסְבָּרָתָם שֶׁהַתְּהוּוֹת
 51 הָעוֹלָם הִיא בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת
 52 סִיבָה וּמִסּוֹבֵב הֵינּוּ שִׁישׁ עֶרְךָ
 53 כְּבִיכּוּל בֵּין הַקִּבְבִּיָּה לְבֵין מַעֲשֵׂה
 54 הַבְּרִיאָה- אֲבָל בְּאַמַּת אֵינּוּ
 55 כֵּן דְּהַמְגַבִּיָּה לְשַׁבַּת
 56 הַמְשִׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשְׁמַיִם
 57 וּבְאָרֶץ, דְּלֵהִיּוֹתוֹ מְגַבִּיָּה
 58 לְשַׁבַּת בְּבַחֲיַנַּת הַבְּדֵלָה,
 59 עַל כֵּן הוּא מְשִׁפִּילִי
 60 בְּשְׁמַיִם וְאָרֶץ בְּשׂוּהָ,
 61 דְּגַם הַשְּׁמַיִם הַנִּבְרָאִים
 62 הָעֵלְיוֹנִים הִיא הַשְּׁפֵלָה
 63 לְגַבִּיָּה, כִּי הַתְּהוּוֹת אֵינּוּ
 64 בְּדֶרֶךְ עֲלָה וְעֵלּוּל,
 65 דְּבְדֶרֶךְ עֲלָה וְעֵלּוּל לֹא
 66 הֵיָּה אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אֶפְּיֵלוֹ
 67 מְדֶרְגוֹת הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנוֹת,
 68 דְּגַם מְצִיאוֹת הָאוֹר הוּא
 69 דְּוָקָא עַל יְדֵי הַצְּמִצּוּם
 70 שְׁהִיָּה בְּאוֹר אֵין סוּף,
 71 דְּהָאוֹר הַפְּלוּל בְּעֲצָמוֹתוֹ
 72 אֵינּוּ בְּבַחֲיַנַּת אוֹר כָּלֵל
 73 וַיִּכְמוּ שְׁפָתוֹב בְּזָהָר דְּלָאו
 74 אֵינּוֹן נְהוֹרִין [= הוּא (הַקִּבְבִּיָּה) אֵינּוּ בְּבַחֲיַנַּת אוֹרוֹת] כּו' וַיִּכְמוּ שְׁפָתוֹב
 75 בְּסִפְרָ שֶׁל בֵּינּוֹנִים* בְּמִשְׁלַל אוֹר וְזִיו הַשְּׁמֶשׁ בְּשִׁמְשׁ שְׁאֵינּוּ
 76 עוֹלָה בְּשֵׁם אוֹר וְזִיו כָּלֵל אוֹר הַשְּׁמֶשׁ הַמְּאִיר בְּחֵלֶל הָעוֹלָם נִרְאָה
 77 כְּמִצִּיאוֹת יִשׁ' בְּשֵׁל הִיּוֹת מְרוּחַק וּמְנוּחַק מִן הַמְּאוֹר, הִיא הַשְּׁמֶשׁ עֲצַמָּה. אֲמַנָּם
 78 כָּל שֶׁהָאוֹר וְהַיּוֹת קְרוֹב יוֹתֵר אֶל הַשְּׁמֶשׁ הֵרִי הוּא יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּבַחֲיַנַּת 'אִין.

ויצו גו' ואין צו: סנהדרין נו, ב. זח"א כז, ב. ובכ"מ. דקרו לוי: סוף מנחות. ועייג"כ תניא פכ"ד. ש' האמונה פכ"ב. דרוש דתער השכיירה להצ"צ (בסו"ס דרך מצותיך ח"ב [אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תשפ ואילך]). ובכ"מ. רס על: תהלים קיג, ד"ו. שהן אומרים: ראה סידור ח"ב ד"ה אד' שפתי [רלוז, ב ואילך]. סד"ה הלל (בסו"ס דרך מצותיך [קנב, א"ב]). דהתהוות העולם: ראה הגהות לד"ה פתח אלי' - תרנ"ח [ע' לח ואילך] [הועתק קטע זה ב"התמים" ח"א מב ע"א ד"ה וביאוה"ע. ועיי"ש ח"ב ע' פח]. וכמו שכתוב בספר של בינונים: ראה שער היחוד והאמונה פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שמציאותו בטלה לגמרי לגבי מקורו ועד שבהיות האור בתוך גוף כדור
 2 השמש, אזי אין לו כל משמעות וממשות ואין הוא עולה בשם אור וזו כו',
 3 ולכן גילוי הקו (המשכת הארה מצומצמת להחיות העולמות. ונמשלה
 4 ל'קו' דק היורד מלמעלה למטה)* מאור אין סוף נקרא יש מאין

47 שעל השמים כבודו כמו-כן הוא על הארץ השגחתו יתברך
 48 על הנבראים שמשגיח על כל פרט ופרט וכדאיתא [=כמובא]
 49 בגמרא חלין דף ס"ג עמוד א' כי כשהיה חזי שלף אמר
 50 משפטיו תהום רבה [=כשהיה רבי יוחנן רואה שלך (מין עוף טמא),
 51 היה אומר שמשפטי ה' מגיעים

5 לפי שבמקורו באור אין
 6 סוף ברוך הוא הוא
 7 בחינת אין כו' וכמו
 8 שכתוב בלקוטי תורה
 9 בדבור המתחיל תקעו
 10 הב' בהגהה. וכל שפן
 11 התהוות הפלים
 12 והעולמות שהן בדרך
 13 אין-ערף, ולכן אדם*
 14 קדמון שהוא הדרגה הראשונה
 15 בסדר ההשתלשלות, הגם שזו
 16 דרגה נעלית בכל זאת נקרא
 17 אדם דבריא דקללות
 18 לפי שיש שם בחינת
 19 הפלים הרי זה בחינת
 20 בריאה בבחינת
 21 התחדשות דבר כו' וכמו
 22 שכתוב במקום אחר.
 23 והרב רבי משה
 24 קורדובירו זכרוננו לברכה
 25 בספר אלימה* כתב
 26 דיותר משאין-ערף עשה
 27 העולם הנמוך ביותר בסדר
 28 ההשתלשלות לגבי הכתר,
 29 אין-ערף הכתר הדרגה
 30 הגבוהה ביותר בסדר
 31 ההשתלשלות לגבי אין-סוף
 32 (ועין מה שכתב בפרדס
 33 בשער הצחצחות דכתר
 34 הוא שרש הפלים,
 35 דמאין-סוף נאצלו בחינת
 36 האורות, ומכתר הסובל
 37 את האין-סוף ומתעלם
 38 בו נאצלו הפלים כו'
 39 והינו כמו שכתוב
 40 בתקוני-זהר* אור-אין-
 41 סוף מלגאו [=מלפנים]
 42 כתרא עילאה מלבר
 43 [=כתר עליון מחוץ כו').

52 עד עמקי התהום, להמית את
 53 המזומנים למות בדגי הים על ידי
 54 השלך, השולה אותם ממעמקי
 55 הים וכי הוי חזי נמלה
 56 אמר צדקתך כהרי א-ל
 57 [=כשהיה רואה נמלה היה אומר
 58 שאפילו נמלה קטנה מזונתיה
 59 מזומנים לה כמו לחיה גדולה]
 60 ופרש רש"י שנמלה יש
 61 לה חייתא מזונת כגדולה,
 62 ומשפטיו אף בתהום
 63 רבה שזמנתה שלף
 64 לשפט ולעשות נקמתך
 65 בדת הים [=בדגי הים]
 66 להמית המזמנים למות,
 67 עד פאן לשונו. ומזה
 68 הביא רבנו נשמתו-ערך
 69 תשובה לאותן שאומרים
 70 שהשגחה פרטית היא רק
 71 על מין האדם ולא על כל
 72 הברואים, שהרי בדת הים
 73 יש דין ומשפט ומזמין
 74 את השלף לשפט
 75 ולעשות נקמתו באותן
 76 המזמנים למות בדגי הים
 77 כו' ובמדרש* וישלח
 78 דגם צפור מבלעדי
 79 שמא לא מתצדי [=גם
 80 ציפור אינה ניצודה אלא אם כן
 81 הוכרו על כך מלמעלה] דבת-
 82 קול יוצא ומכריז דימוס
 83 או ספקולא [=שמות מיני
 84 צפורים] כו'. ומה שאמרו
 85 רז"ל* בעבודה זרה דף
 86 ד' עמוד א' על פסוק
 87 ותעשה אדם פדגי הים
 88 מה דגים שבים כל
 89 הגדול מחברו בולע את

51 היה אומר שמשפטי ה' מגיעים
 52 עד עמקי התהום, להמית את
 53 המזומנים למות בדגי הים על ידי
 54 השלך, השולה אותם ממעמקי
 55 הים וכי הוי חזי נמלה
 56 אמר צדקתך כהרי א-ל
 57 [=כשהיה רואה נמלה היה אומר
 58 שאפילו נמלה קטנה מזונתיה
 59 מזומנים לה כמו לחיה גדולה]
 60 ופרש רש"י שנמלה יש
 61 לה חייתא מזונת כגדולה,
 62 ומשפטיו אף בתהום
 63 רבה שזמנתה שלף
 64 לשפט ולעשות נקמתך
 65 בדת הים [=בדגי הים]
 66 להמית המזמנים למות,
 67 עד פאן לשונו. ומזה
 68 הביא רבנו נשמתו-ערך
 69 תשובה לאותן שאומרים
 70 שהשגחה פרטית היא רק
 71 על מין האדם ולא על כל
 72 הברואים, שהרי בדת הים
 73 יש דין ומשפט ומזמין
 74 את השלף לשפט
 75 ולעשות נקמתו באותן
 76 המזמנים למות בדגי הים
 77 כו' ובמדרש* וישלח
 78 דגם צפור מבלעדי
 79 שמא לא מתצדי [=גם
 80 ציפור אינה ניצודה אלא אם כן
 81 הוכרו על כך מלמעלה] דבת-
 82 קול יוצא ומכריז דימוס
 83 או ספקולא [=שמות מיני
 84 צפורים] כו'. ומה שאמרו
 85 רז"ל* בעבודה זרה דף
 86 ד' עמוד א' על פסוק
 87 ותעשה אדם פדגי הים
 88 מה דגים שבים כל
 89 הגדול מחברו בולע את

גילוי הקו: ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח (קונטרס נו"ס) "תש"ח ע'
 162] פ"י. בספר אלימה: הובא בפלח הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.
 כמו שכתוב בתקוני זהר: סוף תי' כב. ובמדרש: רבה פע"ט, וא"ו. — להעיר מקהלת יעקב מע' השגחה.
 וי"ל דלכן תשובה נצחת הביא רבינו מש"ס חולין דוקא. ומה שאמרו רז"ל: ראה מורה נבוכים ח"ג

הגדול מחברו בולע את

שבת פרשת תולדות, מברכים החודש כסלו ה'תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חברו כו' אף בני אדם כו', אין זה בלא דין ומשפט פי אם
 2 הפל בהשגחה ובדין ומשפט, והראיה שהרי למדים מזה
 3 שגם באדם פן, ובאדם הרי הפל מודים שיש השגחה
 4 פרטית. וזהו שעל פי דין תורה יש תוקף לדין המלכות ולכן הרי
 5 מתפלל בשלומה של

6 מלכות צריך להתפלל
 7 להצלחתה של המלכות
 8 שאלמלא מוראה של
 9 המלכות איש את רעהו
 10 חיים בלעז שגם הנהגה של
 11 "איש את רעהו חיים בלעז" זהו
 12 בהשגחה ומפל מקום
 13 הוי מתפלל בשלומה
 14 (שעל האדם להתבונן אך
 15 ההשגחה הפרטית ומלכות שמים
 16 מתבטאת במלכות בשר ודם על
 17 הארץ) כו' שפך היא
 18 ההנהגה העליונה,
 19 ונמצא מפל זה שיש
 20 השגחה פרטית על
 21 הנבראים על כל פרט
 22 ופרט שלהם. ואותן
 23 העובדים לשמש ולירח
 24 ולכל צבא השמים אשר
 25 לא צויתים ואינם
 26 מאמינים כו' ומסלקים
 27 לפי טעותם השגחתו לגמרי
 28 מהארץ וכל אשר בה
 29 ואומרים עזב ה' כו' הרי
 30 זה עבודה זרה שנוצטוה
 31 על זה אדם הראשון ויצו
 32 גו' שעל כן מזהירים בזה גם
 33 בני נח.

האין-סוף וכמו שכתוב
 זכר ונקבה בראם גו'
 ויברך אותם גו'. וכמו
 שרואין בחוש שיש כמה
 בני אדם שמצד הטבע
 אין שום מניעה להולדה
 ואינם מולידים, והוא
 מפני שההולדה היא
 בכת האין-סוף שענין
 ההולדה תלוי בברכת ה'. ומפל
 מקום נקראים אב ואם
 שתפים והוא הצווי
 בעשרת הדברות לכבדם
 כמו שכתוב כבוד את
 אביך ואת אמך (שהמכבד
 את שני השותפים' מכבד בזה
 את השותף' העיקרי השלישי)
 גו'. וזהו מפני שהם
 בעלי בחירה וכמו שאמר
 בן עזאי* שלא נשא אשה ומת
 בלא אשה ובלא בנים ומה
 אעשה שנפשי חשקה
 בתורה, הרי דסבת
 מציאותו של הולד מפל
 מקום תלוי באב ואם
 שהן בעלי בחירה בזה
 וביכולתם למנוע, על כן
 נקראים שתפים. ואם כן
 מוכן מזה דבמה שלא
 יש הבחירה חפשית
 ופועל בדרך הכרח ובמילא
 אין בידו למנוע, אין לתאר
 לייחס לו ענין השתוף.
 וכמו הארץ שממנה יוצא
 לחם שנפעל הדבר בדרך

זה בלא דין ומשפט פי אם הפל בהשגחה ובדין
 ומשפט, והראיה שהרי למדים מזה שגם באדם פן,
 ובאדם הרי הפל מודים שיש השגחה פרטית. וזהו הרי
 מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את
 רעהו חיים בלעז שזהו בהשגחה ומפל מקום הרי
 מתפלל בשלומה כו' שפך היא ההנהגה העליונה,
 ונמצא מפל זה שיש השגחה פרטית על הנבראים על
 כל פרט ופרט שלהם. ואותן העובדים לשמש ולירח
 ולכל צבא השמים אשר לא צויתים ואינם מאמינים כו'
 ומסלקים השגחתו לגמרי מהארץ וכל אשר בה
 ואומרים עזב ה' כו' הרי זה עבודה זרה שנוצטוה על
 זה אדם הראשון ויצו גו'.

ד) אמןם ענין השתוף הוא ענין אחר. דהנה אמרו
 רז"ל* ג' שתפין באדם אב ואם והקב"ה
 נותן בו נשמה, והרי העקר הוא חלק הקב"ה, שהרי
 בצאת הנפש מן הגוף נשאר חלק אב ואם כאבן דומם
 דכלי השכל אינו משכיל והענין אינו רואה והאזן אינו
 שומע כו' שמתבטל הכל, וגם בחלק אב ואם גופא
 העקר הוא הפח האלקי וכמאמר רז"ל* אין צור
 כאלקינו אין ציר כאלקינו שצור צורה בתוך צורה,
 וכללות ענין ההולדה הוא על ידי פח האין-סוף וכמו
 שכתוב זכר ונקבה בראם גו' ויברך אותם גו'. וכמו
 שרואין בחוש שיש כמה בני אדם שמצד הטבע אין
 שום מניעה להולדה ואינם מולידים, והוא מפני
 שההולדה היא בכת האין-סוף. ומפל מקום נקראים אב
 ואם שתפים והוא הצווי בעשרת הדברות לכבדם כמו
 שכתוב כבוד את אביך ואת אמך גו'. וזהו מפני שהם
 בעלי בחירה וכמו שאמר בן עזאי* ומה אעשה שנפשי
 חשקה בתורה, הרי דסבת מציאותו מפל מקום תלוי
 באב ואם שהן בעלי בחירה בזה, על כן נקראים
 שתפים. ואם כן מוכן מזה דבמה שלא יש הבחירה חפשית
 אין לתאר לו ענין השתוף. וכמו הארץ שממנה יוצא לחם,
 דכשזרעין חטה

אמןם ענין השתוף
 הוא ענין אחר. דהנה
 אמרו רז"ל* ג' שתפין
 באדם אב ואם
 שתפים
 והוא הצווי
 בעשרת הדברות
 לכבדם כמו
 שכתוב כבוד את
 אביך ואת אמך
 גו'. וזהו מפני
 שהם בעלי
 בחירה וכמו
 שאמר בן עזאי*
 ומה אעשה
 שנפשי חשקה
 בתורה, הרי
 דסבת מציאותו
 מפל מקום תלוי
 באב ואם שהן
 בעלי בחירה
 בזה, על כן
 נקראים שתפים.
 ואם כן מוכן
 מזה דבמה
 שלא יש הבחירה
 חפשית אין
 לתאר לו ענין
 השתוף. וכמו
 הארץ שממנה
 יוצא לחם,
 דכשזרעין חטה

פי"ז בסופו. אמרו רז"ל: קדושין ל, ב. נדה לא, א. וכמאמר רז"ל: ברכות י"ד, א. בן עזאי: יבמות
 סג, ב. — להעיר ממש"כ בט"ז שו"ע אהע"ז ס"א סק"ו ובהל' ת"ת לרבינו הזקן רפ"ג.

ביאור בדרך אפשר

43 והִירָח וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם מֵאַחַר שְׂאִינָם בְּעֲלֵי בַחִירָה כָּלָל
 44 מְכִינן שאין באפשרותם להמנע מלכצע פעולתם בציווי הבורא הָרִי הֵם
 45 רק כְּגֵרָזָן כּו' וְאִין לְתֵאָר לָהֶם עֲנִין הַשְּׁתוּף, אָמְנָם עַל זֶה
 46 נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל לְבַד כְּמוֹ שְׁפָתוֹב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּו' ה' אָחַד,
 47 וּבְגִי נַח אֵינָם מְזֻהָרִים
 48 עַל זֶה, כִּי יֵצֵב גְּבוּלוֹת*
 49 עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי
 50 יִשְׂרָאֵל כֹּל חֲלוּקַת הָעַמִּים
 51 לְשִׁבְעִים אוֹמוֹת הוּא מִצַּד
 52 יִנְיָקָתָם מֵע' נֶפֶשׁ יוֹצְאֵי
 53 יִרְף יַעֲקֹב מִשְׁבַּעִים נֶפֶשׁ בְּנֵי
 54 וּנְכַדִּיו שֶׁל יַעֲקֹב שְׁעָה שִׁירְדוּ
 55 לְמִצְרַיִם, וְהִינּוּ דְקַבְּלַת
 56 הַשְּׁפַעְתָּם שֶׁל הָאוֹמוֹת הוּא
 57 לְאַחַר יִרְדַּת הַהַמְשַׁכָּה מִן
 58 הַקְּדוּשָׁה בִּירִידַת הַמְּדוּרָגוֹת ע"י
 59 צִמְצוּמִים וְהִסְתָּר פָּנִים, מִקְּהַע'
 60 שְׂרִים שׁוֹרֶשׁ שֶׁל אוֹמוֹת
 61 הָעוֹלָם לְמַעְלָה, הַנִּקְרָאִים
 62 אֲלוּקִים אַחֲרֵים שִׁנְיָקָתָם הוּא רַק
 63 מִבְּחִינַת אַחֲרִיִּים דְקְרוּשָׁה וְלִכְן
 64 יֵשׁ אֲצֵלֶם נְחִינַת מְקוֹם וְאַפְשָׁרוֹת
 65 לְמִצְיָאוֹת יֵשׁ וְדַבָּר בְּפִנֵי עֲצוּמוֹ,
 66 נִפְרָד מִקְדוּשְׁתּוֹ יִתְבַּרְךְ. וְאֵם כֵּן
 67 מִבּוֹן מְדוּעַ לֹא הוּוּהָרוּ בְּנֵי נַח
 68 עַל הַשִּׁתּוּף. וְרַק נִשְׁמוֹת
 69 יִשְׂרָאֵל דְּכֵתִיב חֶלֶק הַרְוֵי'
 70 עֲמוֹ אֲצֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִצַּד
 71 שׁוֹרֶשׁ בְּעֲצוּמוֹת הָרִי שֶׁאִין
 72 מְקוֹם לְשׁוֹם מִצְיָאוֹת יֵשׁ מִלְבַּד
 73 אֲלוּקוֹת. לִכְן יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים
 74 ש"אִין עוֹד", - לֹא רַק שֶׁאִין
 75 שׁוֹם אֲלוּקוֹת מִבְּלַעְדוֹ, אֲלֵא גַם
 76 שֶׁאִין כֹּלל מִצְיָאוֹת (אֲפִילוּ
 77 בְּדִקּוֹת) מִבְּלַעְדוֹ. שֶׁכֵּן זֶה הוּא מְפִנֵי שְׁבִשׁוֹרֶשׁ אִין נְחִינַת מְקוֹם עַל אִיזָה
 78 מִצְיָאוֹת שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ - עֲנִין הַיְחוּד הָאֲמִיתִי, וְלִכְן הוּוּהָרוּ עַל הַשִּׁתּוּף, הָרִי
 79 הֵם נִצְטוּוּ עַל הַשְּׁתוּף שְׁלֵא לְשִׁתְּף שֵׁם שְׁמִים בְּשׁוֹם דְּבָר
 80 וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב וְיִדְעַת הַיּוֹם גּו' כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים גּו' אִין
 81 עוֹד שְׁלֵא יֵשׁ דְּבָר זּוּלְתוֹ כָּלָל, וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב רָאוּ* עֵתָה כִּי
 82 אָנִי אָנִי הוּא וְאִין אֱלֹקִים עֲמָדִי, דְּלִית שְׁתַּפָּא עֲמִי [=שֶׁאִין
 83 שׁוּתָף יָחַד עִימִן], וְהַיּוֹצֵא מְזָה בְּשִׁלְיַת הַשְּׁתוּף הוּא כִּי בָּאָב
 84 וְאֵם שְׁהֵם שְׁתַּפִּין מִפְּנֵי הַבְּחִירָה שְׁלָהֶם כְּנִ"ל הָרִי

ביאור בדרך אפשר

1 הכרח, דְּכִשְׁזוֹרְעִין חֲטָה בְּאֶרֶץ וְיִרְדוּ גְּשָׁמִים מִצְּמִיחַ בִּכְחַ
 2 הַצּוֹמַח שְׁפָאֶרֶץ, הָרִי אִין הָאֶרֶץ בְּעַל בַּחִירָה בְּזָה שֶׁאִין בִּידָה
 3 לְמַנּוּעַ שְׁלֵא יִצְמַחוּ הַחֲטָיִם, דְּמַכְחַת הַצּוֹמַח שְׁפָאֶרֶץ שְׁזָהוּ
 4 בְּכּוּחַ וְצִוּוֵי הַמְּאָמָר הָאֱלֹקִי תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ דְּשֵׁא עֲשַׁב מְזוֹרֵעַ זֹרַע עַץ
 5 פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ, הוּא
 6 הַצִּוּוֵי לְאַרְץ לְהַצְמִיחַ בְּדוּךְ
 7 הַכְּרַח עֲשִׁבִים וְאֵילָנוֹת מִמִּילָא
 8 מִצְּמִיחַ כְּשִׁזְרָעִין בְּהַ, וְכֵן
 9 וְכֵן מַה שְׁפָתוֹב* מִמְּגַד
 10 תְּבוֹאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמְּגַד
 11 גְּרֵשׁ יִרְחִים שֶׁכֵּן יֵשׁנָה
 12 תְּבוֹאָה הַגְּדֹלָה ע"י חוּם הַשֶּׁמֶשׁ
 13 וַיִּשְׁנֵם מִינֵי זֹרְעִים כְּגוֹן יִרְקוֹת
 14 הַגְּדֹלִים מִקְרִירוֹת הִירַח הָרִי
 15 אִין זֶה בְּבַחִירַת הַשְּׁמֵשׁ
 16 וְהִירַח הַחֲלִיט עַל חוּם אוֹ
 17 קְרִירוֹת אוֹרִם. וְכּוֹדֻגְמַת הַנֵּר
 18 שֶׁאוֹרוֹ נִמְשַׁךְ מִמֶּנּוּ בְּעַל כּוֹרְחָה,
 19 שְׁטַבַּע הָאוֹר הַמוֹפֵק מִמֶּנּוּ הִינוּ
 20 סְגוּלָה טַבְעִית הַטְּבוּעָה בְּבִרְיָאָה
 21 וְאִין לִיחַס טַבַּע זֶה לְנֵר עֲצוּמוֹ
 22 וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב* הָאוֹמָר
 23 לְחֶרֶס וְלֹא יִזְרַח בִּיכּוּלְתוֹ
 24 יִתְבַּרְךְ לְצוּת עַל הַחֶרֶס' (כִּינּוֹי
 25 לְשִׁמְשׁ) לֹא לְהֵאִיר שְׁלֵא יֵשׁ
 26 בְּבַחִירַת הַשְּׁמֵשׁ שְׁלֵא
 27 לְהִזְרִיחַ אוֹר אוֹ שְׁהָאוֹר
 28 לֹא יִהְיֶה חֵם, וְכֵן בָּאוֹר
 29 הַלְּבָנָה שְׁלֵא יִהְיֶה קָר,
 30 וְעַל כֵּן הֵגַם שְׁהַשְּׁפַעְתָּה
 31 כְּפּוּעַל הִיא עַל-יָדָם וְעַד
 32 שֶׁהִיא אֲפִשֵׁר בְּטַעוֹת הַחֲשִׁיבִים
 33 כְּרוּגְמַת הַשְּׁלִיחַ. שֶׁאִף שֶׁהִשְׁלִיחַ
 34 אִינוּ נוֹתֵן מִשְׁלוֹ, שֶׁהִיא הוּא רַק
 35 מִמוּצַע הַמְּקַבֵּל דְּבַר וּמוֹסְרוֹ לְאַחַר, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם, הָרִי יֵשׁ לוֹ הַבְּחִירָה
 36 בְּאֵם לְתַת אוֹ לֹא, וְכֵן כִּמָּה לְתַת. וְלִפִּי טַעוֹת זֹו - שֶׁהִשְׁפַּע הָעוֹבֵר דְּרַךְ הָאֶרֶץ,
 37 הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח הוּא בְּבַחִירַתָם, אִזִּי הַמְּסַקְנָה הַמְּתַבַּקֶּשֶׁת הִיא שִׁישׁ לְכַבֵּדָם,
 38 אֲבָל בְּאֵמַת אִין לְתֵאָר(לִיחַס) לָהֶם עֲנִין הַשְּׁתוּף שְׁהָרִי הֵם
 39 כְּגֵרָזָן בְּיַד הַחּוֹצֵב בּוֹ, וְכִמוֹ הַגְּרָזָן שְׁחוֹצֵב אֲבָנִים מִן הָהָר
 40 וְאִינוּ אֲלֵא כְּלִי בִיד הָאָדָם אִין לְתֵאָר לוֹ שְׁתַּפּוֹת בְּהַמְּלֹאכָה שְׁהָרִי
 41 אִין לוֹ שׁוֹם דְּבָר בְּזָה רַק מַה שְׁהָאָדָם חוֹצֵב עַל-יָדוֹ הִינּוּ
 42 שֶׁאִין לִיחַס אֵת הַמְּלֹאכָה לְגִזּוֹן וְאִין לְכַבְדוֹ עַל כֵּךְ, וְכִמוֹ כֵּן הַשְּׁמֵשׁ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צריכים לכבדם מאחר שהם מפל מקום סבה למציאותו כי
 2 הם הביאוהו לעולם, אבל שלילת השתוף מהפוכבים והמזלות
 3 דאין להם שום בחירה בהשפעה ואין להם שתוף פלל
 4 בזה, ממילא לא יכבד ולא יחשיב אותם. וכמו כן לא
 5 יחשיב את הדברים
 6 הגשמיים שהוא עוסק
 7 בהם כגון שלא לראות בעיני
 8 המסחר אלא כלי בלבד לברכת
 9 ה' בלבד מאחר שאין זה
 10 סבת השפעתו פי אם
 11 האלקות הוא המשפיע
 12 לו יהי צריך לדעת שאין לו
 13 משפיע מבלעדי ה' והוא
 14 הנותן לה פח לעשות
 15 חיל, והדבר הגשמי הוא
 16 רק פלי שעל ידי זה
 17 תעבר ההשפעה פגרון
 18 ביד החוצב. אם פן צריך
 19 שיהיה הפלי בתכלית
 20 ההכשרה, שיהיה ראוי
 21 לכרפת ה', ולא יהיה
 22 משקע ומטרד בזה, ולא
 23 ירפין ראשו היינו
 24 המוחין שלו בזה ושלא
 25 יהיה לו שום בלבול
 26 ושום מונע ומעכב
 27 לתורה ותפלה, ואדרבא
 28 עקרו יהיה נתון לעניני
 29 אלקות, ובהדברים
 30 הגשמיים גופא תהיה לו
 31 פונה אלקית שיוכל
 32 לעשות בהם ועל ידם מצוה
 33 ולהדריך בניו בדרך ה',
 34 ועל ידי זה ממשיך גלוי
 35 ה' אחד היינו שיהיה
 36 גלוי אלקות בעולם.
 37 (ה) והענין דהנה בזהר הקשה* מהו ראו עתה והלא
 38 הקשה: על הפסוק "ראו עתה
 39 כי אני אני הוא ואין אלקים
 40 עמדי" כו', מפרש רש"י
 41 שהמילים "ראו עתה" מתייחסות
 42 בנוגע לעולם הזה ועל זה מקשה
 43 הזהר, הרי פסוק זה מדבר על
 44 הזמן של לעתיד לבוא, עליו
 45 נאמר "אני אני" פעמיים.
 46 ובלשונו * מהו ראו עתה

47 והלא אני אני הוא קאי [=מוסב] על לעתיד ואם פן מהו ראו
 48 עתה בעולם הזה, וצריך להבין תחלה מהו ענין ב' פעמים אני,
 49 שהרי עכשו נאמר פעם אחת אני וכמו אני ה', ומהו ענין
 50 דעל לעתיד נאמר ב' פעמים אני, והמשמעות שיהיה
 51 התחברות דב' פעמים
 52 אני שזה ענין אני אני
 53 הוא, והנה ב' פעמים
 54 אני, הן אני ראשון ואני
 55 אחרון, וצריך להבין מהו
 56 ענין דלעתיד יהיה ב'
 57 פעמים אני ובהתחברות.
 58 ויש להקדים בקצרה
 59 שרש ההפרש* בין פן
 60 עדן ועולם הפא היינו
 61 עולם התחיה, דגן עדן
 62 הוא תענוג הנשמות בלא
 63 גופים, ויש חלוקי
 64 מדרגות בגן עדן שיש כמה
 65 מעלות ומדרגות בגן עדן,
 66 עדן העליון וגן עדן
 67 התחתון, הגם שיש רבוי
 68 מדרגות בגן עדן וכנ"ל
 69 דתלמידי חכמים אין
 70 להם מנוחה לא בעולם
 71 הזה ולא בעולם הפא
 72 שנאמר ילכו מחיל אל
 73 חיל, מפל מקום בכללות
 74 הן ב' מדרגות שהן
 75 מחלקות זו מזו על-דרך
 76 עלמא דאתפסיא [=עולם
 77 המכוסה] ועלמא דאתגליא
 78 [=עולם המגולה], ובכל אחד
 79 יש כמה מדרגות, ויש
 80 נשמות שכל העליות
 81 שלהם הן בגן עדן
 82 התחתון ואינם זוכים לגן
 27 עדן, גן עדן העליון וגן עדן התחתון, הגם שיש רבוי
 28 מדרגות בגן עדן וכנ"ל דתלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא
 29 בעולם הפא שנאמר ילכו מחיל אל חיל, מפל מקום בכללות הן ב' מדרגות
 30 שהן מחלקות זו מזו על-דרך עלמא דאתפסיא ועלמא דאתגליא, ובכל אחד יש
 31 כמה מדרגות, ויש נשמות שכל העליות שלהם הן בגן עדן התחתון ואינם זוכים

דהנה בזהר הקשה: ח"ב קח, ב. — להעיר מפדר"א רפ"ד. שרש ההפרש: ראה תו"א יתרו עג, ב. וככה תרל"ז פ"ה ואילך. ד"ה זה היום תרס"ו [המשך תרס"ו ע' י ואילך]. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 עֵדֶן הָעֵלְיוֹן פִּי הִיא מִדְרָגָה בְּפָנָי עֲצָמָה. וְעוֹלָם הֶבְא הִיא
2 מִדְרָגָה אַחַת וּכְמֵאֲמַר כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הֶבְא,
3 הַגִּם שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוָה מִחֻפְתּוֹ* שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּלוּמַר בְּעוֹלָם
4 הֶבְא אֵין אֶחָד יִכּוֹל לְהִיכַנֵּס בְּמַחֲצֵתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאִם כֵּן רֹוֹאִים שְׂגֵם בְּעוֹלָם

5 הֶבְא יִשְׁנֵן דְּרֵגוֹת, מִכָּל מְקוֹם
6 בְּכָל־לֹת הוּא מִדְרָגָה
7 אַחַת בְּחִסְדוֹת מְבֹאֵר כִּי מִכֹּל
8 מְקוֹם כֹּל הִדְרֵגוֹת בְּעוֹלָם הֶבְא
9 שׁוֹת וְאֵין שֵׁם חֵלֶק שִׁיחֵה נִיכָר
10 בְּחִשְׁבֻּתוֹ מִחֲבִירוֹ וְלֹא כְּמוֹ
11 גֵּן עֵדֶן שֶׁהוּא ב' מִדְרָגוֹת
12 כְּנ"ל, וְעוֹלָם הֶבְא יִהְיֶה
13 לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים דְּוָקָא.
14 וְצָרִיף לְהִבִּין לְמָה
15 נִשְׁמוֹת שֶׁהֵן בְּגֵן עֵדֶן
16 יוֹתֵר מִג' אֲלָפִים שֶׁנָּה
17 כְּהֶאֱבֹת וּמִשָּׁה, יִצְטָרְכוּ
18 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹפִים לְמָה
19 הִיָּה כְּזֹאת מְלַפְנֵי יִתְבָּרַךְ
20 שְׁיַחְזְרוּ וְיִתְלַבְּשׁוּ
21 בְּגוֹפִים, וּמָה יִקָּר
22 הַתְּעַנּוּג כֹּל כֶּף שְׂכָדָי
23 בְּשִׁבִיל זֶה לְהִתְלַבֵּשׁ
24 בְּגוֹף. אִף הָעֲנָן דֶּהֵנָּה גֵּן
25 עֵדֶן הוּא תְּעַנּוּג הַנִּשְׁמוֹת
26 בְּלִמּוּד הַהֲלָכוֹת
27 בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּאוֹתָן
28 הַהֲלָכוֹת שְׁלֵמֻטָה כְּמוֹ
29 שְׂנַיִם אוֹחֲזִין בְּטָלִית וְכֹל
30 אֶחָד טוֹעֵן "אֲנִי מִצִּאתִי, וְכוּלָּה
31 שְׁלִי", שֶׁאֶחָד מֵהֶם טוֹעֵן טַעַת
32 שְׁקֵר וְהַמְחַלֵּף פְּרָה
33 בְּחֻמּוֹר וְכֹל אֶחָד טוֹעֵן שִׁילָדָה
34 הַפְּרָה בְּרִשׁוֹתוֹ, לוֹמְדִים
35 הַלְכוֹת אֵלוֹ שֵׁם בְּגֵן עֵדֶן
36 בְּרוּחָנִיּוֹת וּמִשְׁיָגִים מֵהוֹת
37 הַדְּבָר בְּדוּגְמַת רֵאִיהֶם (שְׁעִנִּיָּה
38 הַתֵּאֲמָתוֹת וּדְאוֹת גְּמוּרָה) שְׁעַם

ביאור בדרך אפשר

42 מֵהוֹת הַדְּבַר כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּמְקוֹם אַחֵר*. וְהָרִי זֶה תְּעַנּוּג נִפְלָא
43 עַד אֵין קֵץ וְהַגְּלוּי דְּגֵן עֵדֶן הוּא עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה לְמֻטָּה
44 שְׁעַל יְדֵי שְׁלֵמֻטָּה עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה עַל יְדֵי זֶה זוֹכִים לְלִמּוּד
45 וְהַשְּׂגָת מֵהוֹת הַתּוֹרָה בְּגֵן עֵדֶן וּכְמֵאֲמַר* אֲשָׁרֵי מִי שְׂבָא לְכָאֵן
46 וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ שְׁלִמּוּדוֹ
47 שְׁלִמּוּד בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל
48 יְדֵי זֶה הוּא וּזְכָה לְהַגְּלוּי
49 דְּגֵן עֵדֶן. אָמֵנָּם הַגְּלוּי
50 דְּלַעֲתִיד הוּא עַל יְדֵי
51 הַבְּרוּרִים שְׁלֵמֻטָּה, וְהִינּוּ
52 לֹא מַעֲסַק הַתּוֹרָה לְבַד כִּי
53 אִם מִהַבְּרוּרִים שְׂמִבְרָר
54 בְּכַח הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּמִצּוֹת
55 מְמַעֲשֵׂה הַמִּצּוֹת בְּדְבָרִים
56 גְּשָׁמִיִּים שְׂמַתְבָּרִים עַל
57 יְדֵי זֶה כִּכֹּל דְּבַר גְּשָׁמִי מְלוּבֵשׁ
58 (בְּאוֹפֵן שֶׁל "גְּלוּת") נִיצוּץ אֵלוֹקִי
59 הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ, וְכֹאשֶׁר הָאָדָם
60 מְקִיִּים מִצּוּוֹת בְּדְבַר גְּשָׁמִי, או
61 מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּכּוּחַ הַתּוֹרָה לְשֵׁם
62 שְׂמִים, אִזִּי מְרֻצֵּי הוּא נִיצוּץ זֶה
63 מִן הַהִסְתַּר וְהַגְּלוּת בְּגִשְׁמִיּוֹת
64 הָעוֹלָם וּמַחֲזִירוֹ וּמַעֲלָהוּ
65 לְקִדּוּשָׁה. וְלָכֵן נִקְרָא (לַעֲתִיד
66 לְבוֹא) יוֹם שְׂכָלוֹ שְׂבָת
67 שְׁהַגְּלוּי דְּשְׂבָת הוּא עַל
68 יְדֵי הַקְּדָמָת שְׂשֵׁת יָמֵי
69 הַחוּל דְּמֵי שְׂטָרַח* בְּעָרֵב
70 שְׂבָת יֵאֱכָל בְּשְׂבָת וְהִינּוּ
71 עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים
72 בְּשְׂשֵׁת יָמֵי הַחוּל וּכְמוֹ
73 שְׂכָתוּב שְׂשֵׁת יָמִים תַּעֲבֹד
74 יְהוָה מִצּוּוֹה בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַחוּל
75 לְהַתְּעַסֵּק עַל פִּי תּוֹרָה עִם עֲנִיִּי
76 הַחוּל וְהַגְּשָׁמִיּוֹת כְּמוֹ פְּרִנְסָה
77 וְכֹדוּמָה (שְׁעִבּוּדָה זֶה הִיא עֲבוֹדַת
78 הַבְּיוּרוּסִים) וְכֹל הַגְּלוּיִים הַנְּעֻלִים
79 שֶׁל שְׂבָת בְּאִים בְּכּוּחַ עֲבוּדָה זֶה

לְגֵן עֵדֶן הָעֵלְיוֹן פִּי הִיא מִדְרָגָה בְּפָנָי עֲצָמָה. וְעוֹלָם הֶבְא
הִיא מִדְרָגָה אַחַת וּכְמֵאֲמַר כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הֶבְא, הַגִּם שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוָה מִחֻפְתּוֹ* שֶׁל
חֲבֵרוֹ, מִכָּל מְקוֹם בְּכָל־לֹת הוּא מִדְרָגָה אַחַת וְלֹא כְּמוֹ
גֵּן עֵדֶן שֶׁהוּא ב' מִדְרָגוֹת כְּנ"ל, וְעוֹלָם הֶבְא יִהְיֶה
לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים דְּוָקָא. וְצָרִיף לְהִבִּין לְמָה נִשְׁמוֹת שֶׁהֵן
בְּגֵן עֵדֶן יוֹתֵר מִג' אֲלָפִים שֶׁנָּה כְּהֶאֱבֹת וּמִשָּׁה, יִצְטָרְכוּ
לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹפִים לְמָה הִיָּה כְּזֹאת מְלַפְנֵי יִתְבָּרַךְ
שְׁיַחְזְרוּ וְיִתְלַבְּשׁוּ בְּגוֹפִים, וּמָה יִקָּר הַתְּעַנּוּג כֹּל כֶּף
שְׂכָדָי בְּשִׁבִיל זֶה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף. אִף הָעֲנָן דֶּהֵנָּה גֵּן
עֵדֶן הוּא תְּעַנּוּג הַנִּשְׁמוֹת בְּלִמּוּד הַהֲלָכוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת,
דְּאוֹתָן הַהֲלָכוֹת שְׁלֵמֻטָּה שְׂנַיִם אוֹחֲזִין בְּטָלִית וְהַמְחַלֵּף
פְּרָה בְּחֻמּוֹר, לוֹמְדִים שֵׁם בְּרוּחָנִיּוֹת וּמִשְׁיָגִים מֵהוֹת
הַדְּבָר, וְזֶהוּ שְׂנֵהֲנִים מְזִיו הַשְּׂכִינָה כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּמְקוֹם
אַחֵר*. וְהָרִי זֶה תְּעַנּוּג נִפְלָא עַד אֵין קֵץ וְהַגְּלוּי דְּגֵן עֵדֶן
הוּא עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה לְמֻטָּה שְׁעַל יְדֵי שְׁלֵמֻטָּה
עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה עַל יְדֵי זֶה זוֹכִים לְלִמּוּד וְהַשְּׂגָת הַתּוֹרָה
בְּגֵן עֵדֶן וּכְמֵאֲמַר* אֲשָׁרֵי מִי שְׂבָא לְכָאֵן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ
שְׁלִמּוּדוֹ שְׁלֵמֻטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי זֶה הוּא הַגְּלוּי דְּגֵן
עֵדֶן. אָמֵנָּם הַגְּלוּי דְּלַעֲתִיד הוּא עַל יְדֵי הַבְּרוּרִים
שְׁלֵמֻטָּה, וְהִינּוּ לֹא מַעֲסַק הַתּוֹרָה לְבַד כִּי אִם מִהַבְּרוּרִים
שְׂמִבְרָר בְּכַח הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּמִצּוֹת מְמַעֲשֵׂה הַמִּצּוֹת
בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים שְׂמַתְבָּרִים עַל יְדֵי זֶה. וְלָכֵן נִקְרָא יוֹם
שְׂכָלוֹ שְׂבָת שְׁהַגְּלוּי דְּשְׂבָת הוּא עַל יְדֵי הַקְּדָמָת שְׂשֵׁת
יָמֵי הַחוּל דְּמֵי שְׂטָרַח* בְּעָרֵב שְׂבָת יֵאֱכָל בְּשְׂבָת וְהִינּוּ
עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים בְּשְׂשֵׁת יָמֵי הַחוּל וּכְמוֹ שְׂכָתוּב
שְׂשֵׁת יָמִים תַּעֲבֹד גּוֹ' וּכְמוֹ הַגְּלוּי דְּלַעֲתִיד יוֹם שְׂכָלוֹ
שְׂבָת הוּא לְאַחַר גְּמוּר הַבְּרוּרִים דְּשִׁית אֲלָפֵי שְׁנֵינ כו'.

80 גו' וּכְמוֹ הַגְּלוּי דְּלַעֲתִיד (הַזְּמַן שֶׁל לַעֲתִיד לְבוֹא נִקְרָא הַאֲלָף הַשְּׁבִיעִי)
81 יוֹם שְׂכָלוֹ שְׂבָת הוּא לְאַחַר גְּמוּר הַבְּרוּרִים דְּשִׁית אֲלָפֵי שְׁנֵינ
82 [=ששת אלפי שנות זמן הגלות] כו'.

39 מֵהוֹת הַדְּבַר כְּמוֹ שְׁהוּא מִצַּד עֲצוּמ, "בֹּא" וּמִתְּגַלָּה לְעֵינֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ מֵה
40 שֶׁאֲמָרוּ חז"ל "צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְנַהֲנִים מְזִיו הַשְּׂכִינָה", שְׂנֵהֲנִים מְזִיו
41 הַשְּׂכִינָה כִּי שְׁלִימוֹת הַנְּהֵא וְהַתְּעַנּוּג אֲצֵל נְבֹרָה הִיא דְּוֹקָא כֹּאשֶׁר מִשִּׁיג

כל ישראל... נכוח מחזופתו: סנהדרין ר"פ חלק. ב"ב עה, א. כמו שכתוב במקום אחר: ראה המשך וככה שם. קונטרס לימוד החסידות פי"ב [אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ג ע' שנג ואילך]. וכמאמר: פסחים נ, א. וראה תו"א שמות נד, א. נקרא יום... דמי שטרח: משנה סוף תמיד. ע"ז ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) דְהִנֵּה מִתְעַנּוּג הָעֲלִיּוֹן נָפַל בְּשִׁבְרֵת הַפְּלִים שְׁבִירָה זו גְרַמָּה
 2 נִפְלֵת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה מְעוֹלָם הַתּוֹהוּ שִׁירָד מִמְדֻרְגָּתוֹ וְנִעְשָׂה מֵהֶם
 3 תְּעַנּוּגִים גְּשָׁמִיִּים, וְרָבֵן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא קְשָׁאוּ כֶּרֶךְ*
 4 גָּדוֹל שֶׁל רוּמֵי מִלֵּאָה כֹּל טוֹב וְחַעֲנוּגִים גְּשָׁמִיִּים רָבֵן גַּמְלִיאֵל בְּכָה
 5 רַבִּי עֲקִיבָא שָׁחַק, רָבֵן
 6 גַּמְלִיאֵל בְּכָה מִיִּרְדַּת 1
 7 תְּעַנּוּג הָעֲלִיּוֹן שִׁירָד 2
 8 לְמִטָּה פֶּל כֶּף, וְרַבִּי 3
 9 עֲקִיבָא שָׁחַק, אִם לְעוֹבְרֵי 4
 10 רְצוּנוֹ שֶׁמִּבְּרִיָּה מִהַפְּסוּלֵת שֶׁל 5
 11 הַתְּעַנּוּג הָעֲלִיּוֹן פֶּךָ, לְעוֹשֵׁי 6
 12 רְצוּנוֹ עַל אַחַת פְּמָה 7
 13 וְכַמָּה. וְהוּא פְּסֻלַת תְּעַנּוּג 8
 14 הָעֲלִיּוֹן שֶׁכֵּל תְּעַנּוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה 9
 15 הֵינִים רַק הַפְּסוּלֵת שֶׁל הַתְּעַנּוּג 10
 16 הָעֲלִיּוֹן וְכִמּוֹ שְׂאוּמֵרִים 11
 17 וְכֹל קָרְבֵי אֵת שֶׁם קָדְשׁוֹ 12
 18 שֵׁשׁ לְמַעֲלָה מִלְּאֲכִים* 13
 19 שְׂנֵקְרָאִים קָרְבִים 14
 20 שְׂמִבְּרָרִים אֵת הַשְּׁפַע. 15
 21 וְכִמּוֹ הַקָּרְבִים (הַקִּיבָה) 16
 22 שְׂבָאֵם שְׂמִבְּרָרִים אֵת 17
 23 הַמֶּאֱכָל שֶׁהַמְּבַחֵר נִעְשָׂה 18
 24 חַיּוֹת לְמַח וְלֵב וְהַפְּסֻלַת 19
 25 נִדְחָה לְחוּץ. כְּמוֹ כֵּן 20
 26 הַמִּלְּאֲכִים הַנִּקְרָאִים 21
 27 קָרְבִים הֵרִי הֵם מִבְּרָרִים 22
 28 אֵת הַשְּׁפַע הָאֱלוֹקִי 23
 29 שֶׁהַפְּסֻלַת נִדְחָה לְחוּץ 24
 30 וְנִעְשָׂה מִמֶּנּוּ תְּעַנּוּגִים 25
 31 גְּשָׁמִיִּים, וְכֵן יֵשֵׁם מִלְּאֲכִים 26
 32 שֶׁתִּפְקִידֵם לְהַעֲלוֹת הַהֲעֲלָאוֹת 27
 33 שֶׁלְּמִטָּה מִהַבִּירוּרִים שִׁמְבָרִים 28
 34 יִשְׂרָאֵל בְּכּוֹחַ הַתּוֹרָה וְכֵן בְּמִצְוֹת 29
 35 הַנִּעֲשׂוֹת בְּדַבְרֵי גְּשָׁמִיִּים, שֶׁעַל 30
 36 יָדֵי זֶה גַּם כֵּן מִתְּבַרְרִים 31
 37 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה מֵהַ שְׂיֻכָּל 32
 38 לְעֲלוֹת כּוֹי וְהוּא עֲנִין 33
 39 מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיִוְרָדִים בְּהַסְלָם בְּתוֹרָה וְתַפְלָה וְכִמּוֹ
 40 שְׂפָתוֹב בְּמָקוֹם אַחֵר*, וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה הֵם שְׂמִבְּרָרִים

אֵת פְּסֻלַת הַתְּעַנּוּג הָעֲלִיּוֹן, שְׁעַל־זֶה הוּא תַכְלִית יִרְדַּת
 הַנְּשָׁמוֹת לְמִטָּה לְבָרֵךְ אֵת הַתְּעַנּוּגִים גְּשָׁמִיִּים שִׁיְהִיו נִכְלָלִים
 בְּאֱלֻקוֹת וְעַל יְדֵי זֶה נִעְשָׂה יִתְרוֹן אִוֵּר דִּיתְרוֹן אִוֵּר הוּא מִתּוֹךְ
 הַחֲשָׁף שְׂמָאִיר עַל יְדֵי זֶה גְלוֹי בְּחִינַת אִוֵּר-אִין-סוֹף הַסּוֹבֵב
 פֶּל עֲלָמִין. שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת
 הַהִפְרָשׁ בֵּין גֵּן עֲדָן
 לְעוֹלָם הַבָּא. דְּהַגְלוֹי דְּגֵן
 עֲדָן הוּא מִבְּחִינַת מְמַלָּא
 פֶּל עֲלָמִין וְלִכְּן יֵשׁ בְּזֶה
 חֲלוּקֵי מְדֻרְגוֹת וְכִידּוּע
 דְּמִמְלָא פֶּל עֲלָמִין הוּא
 בְּחִינַת הַתְּחַלְקוֹת בְּחִינַת
 מִמְלָא כֹּל עֲלָמִין נִשְׁמַל
 לַחַיּוֹת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף, שֶׁהִי
 חַיּוֹת הַנִּשְׁמָה מִתְלַבֶּשֶׁת לְפִי אֹפֶן
 הַאֲבִירִים, דַּאֲיִנו דּוּמָה חַיּוֹת
 שְׂבָאִיבֵר זֶה לַחַיּוֹת שְׂבָאִיבֵר זֶה,
 דְּמַצֵּד הַשִּׁנּוּי שֵׁשׁ בְּאִיבִירִים יֵשׁ
 גַּם שִׁנּוּי בְּחַיּוֹת. וּמֵאֲחֵר שֶׁחַיּוֹת
 מִשְׁתַּנָּה וּמוֹתָאֵת לְפִי אֹפֶן
 הַאֲבִירִים, כֹּל אִיבֵר לְפִי מִזּוּג
 וְתַכְנוּתוֹ, הִרִי מוּבֵן שֶׁהַגּוֹף תּוֹפֵס
 מְקוֹם לְגַבֵּי חַיּוֹת וְנִפְעֵלֶת בְּגִינּוּ
 חֲלוּקָה בְּחַיּוֹת (שֶׁאֲיִנו דּוּמָה
 חַיּוֹת בְּרֵאשׁ לַחַיּוֹת שְׂבָרְגֵל
 וְכַדּוּמָה) כּוֹי וְלִהְיוֹת שְׁזָהוּ
 דְּהָאוֹר דְּמִמְלָא פֶּל
 עֲלָמִין מֵאִיר בְּגְלוֹי
 וּבְבְחִינַת גְלוֹי הַמַּהוּת,
 הִרִי זֶה תְּעַנּוּג נִפְלָא מֵאִיר
 וּמוּטָב דְּלִידִינָא* וְלִיתִי
 לְעֲלָמָא דְּאֵתִי [=מוּטָב לוֹ
 לְאַחַר (אֲלִישַׁע בֶּן אֲבוּי) שִׁיַּעַ
 לְתַרְבוּת רַעֲוָה שִׁירְדוּנוֹ אוֹתוֹ בְּבֵית
 דִּין שֶׁל מַעֲלָה לְגִיהֵם תְּחִילָה,
 וְשֵׁם יִתְמַרְקוּ עוֹנוּתוֹי, כִּדִּי
 שֶׁאֲחֵרֵי כֵּן יִהְיֶה רַאֲוִי לְהִיכַס
 לְעוֹלָם הַבָּא בּוֹכּוֹת תּוֹרָתוֹן
 שְׂפָדָאִי פֶּל יְסוּרֵי גִיהֵם וְיָדוּע* דְּיְסוּרֵי אִיּוֹב ע' שְׁנָה אֵינָם
 בְּעֶרְךָ יְסוּרֵי הַנֶּפֶשׁ בְּגִיהֵם שְׁעָה אַחַת, וּמִפְּלֵ מְקוֹם פְּדָאִי פֶּל

כשראו כדן: סוף מכות. ראה תו"א ר"פ בשלח ור"פ תצוה. בתו"ח שם ע' שמו. וכל קרבי... שיש מלאכים: תהלים קג, א. ראה לקו"ת ר"פ צו. שם פ' שלח ד"ה ענין הנסכים פ"ב [מא, ד]. ועוד. מלאכי אלקים... וכמו שכתוב במקום אחר: בראשית כח, יב. ראה רד"ה ויחלום תש"ח (קונטרס נב [סה"מ תש"ח ע' 80]). ומוטב דלדיינא: חגיגה טו, ב. ראה לקו"ת בשלח ד"ה ראו פ"ב [א, ריש ע"ד]. וידוע: הקדמת הרמב"ן לאיוב הובא באגה"ת פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יסורי גיהנם אפילו בשביל גן עדן התחתון וכל שפן גן עדן
2 העליון מפני שהוא ענג נפלא עד אין קץ. ומכל מקום הרי
3 זה גלוי בחינת ממלא כל עלמין. ולכן הגלוי הוא רק
4 לנשמות בלא גופים, להיות דממלא כל עלמין הוא בחינת
5 אור בכלי, שהפלי צריך
6 להיות לפי ערך האור על
7 דרך חיות הנשמה המתלבשת
8 בגוף, ואם פי לפי אפן
9 הפלי הוא אפן האור, או
10 שלפי אפן האור והגלוי
11 הוא התהוות מציאות
12 הפלי, דבאמת שניהם
13 אמת וכמו שכתוב
14 במקום אחר*, הרי אף
15 שיהיה צריך להיות הפלי
16 שתהא ראויה לקבל את
17 האור, ומכיון שהגוף הגשמי
18 אינו פלי ראוי ומתאים
19 לגלוי האור האלוקי
20 דממלא כל עלמין, ועל
21 כן הגלוי הוא לנשמות
22 בלא גופים כי רק הנשמה
23 האלוקית יכולה להכיל את
24 הגלוי האלוקי של בחינת ממלא
25 כל עלמין בשל היותה כלי ראוי
26 ומתאים לפי אופן האור והגלוי.
27 משא"כ חומר הגוף הגשמי גס
28 מהכיל גליו זה, אכל עולם
29 הבא הוא גלוי בחינת
30 סובב כל עלמין ששם
31 לא יש התחלקות
32 מדרגות בחינת סובב כל
33 עלמין נמשלת לחיות הנפש
34 שאינה מתלבשת באברי הגוף
35 בדרך פנימי (על דרך כח
36 הראיה בעין, כח השמיעה באוזן
37 וכיוצא בזה) כי אם כדוגמת כח
38 הרצון המצוי בדרך מקור בכל
39 האברים בשווה לכן הוא רק
40 מדרגה אחת, והגם שכל
41 אחד נכוה מחפתו של
42 חברו, זהו פי גם במקיפים יש מקיפים פּרטיים, ומכל מקום
43 הפל הוא מדרגה אחת. וכידוע דבממלא כל עלמין יש

גיהנם אפילו בשביל גן עדן התחתון וכל שפן גן עדן
העליון מפני שהוא ענג נפלא עד אין קץ. ומכל מקום
הרי זה גלוי בחינת ממלא כל עלמין. ולכן הגלוי הוא
רק לנשמות בלא גופים, להיות דממלא כל עלמין הוא
בחינת אור בכלי, שהפלי צריך להיות לפי ערך האור,
ואם פי לפי אפן הפלי הוא אפן האור, או שלפי אפן
האור והגלוי הוא התהוות מציאות הפלי, דבאמת
שניהם אמת וכמו שכתוב במקום אחר*, הרי אף
שיהיה צריך להיות הפלי שתהא ראויה לקבל את
האור, והגוף אינו פלי לגלוי האור דממלא כל עלמין,
ועל כן הגלוי הוא לנשמות בלא גופים, אכל עולם
הבא הוא גלוי בחינת סובב כל עלמין ששם לא יש
התחלקות מדרגות לכן הוא רק מדרגה אחת, והגם
שכל אחד נכוה מחפתו של חברו, זהו פי גם במקיפים
יש מקיפים פּרטיים, ומכל מקום הפל הוא מדרגה
אחת. וכידוע דבממלא כל עלמין יש התחלקות מעלה
ומטה שמחלקים במדרגתן ובעצם מעלתן, וזהו שפגן
עדן יש עליון ותחתון, מה שאין כן בחינת סובב כל
עלמין הגם שיש מקיפים פּרטיים, מכל מקום בעצם
מהותם הרי זה מהות אחד וכמו שכתוב במקום אחר.
והגלוי דעולם הבא יהיה דוקא לנשמות בגופים משום
דנעוץ תחלתן בסופן דוקא דסוף מעשה עלה
במשפחה תחלה דתכלית הפונה הוא במציאות היש
שיהיה בטול היש לאין, ועל כן היש הגשמי יש לו
שיכות להפחינה דסובב כל עלמין וכמו שכתוב
במקום אחר בהבאור דיביאו לבוש מלכות, ולכן
הגלוי דלעתיד יהיה דוקא למטה לנשמות בגופים,
ואדרבא עקר הגלוי יהיה אל הגוף, והנשמה תקבל
על ידי הגוף ועין מה שכתוב באורך בדבור המתחיל
אלה תולדות נח רל"ז.

44 התחלקות מעלה ומטה שמחלקים במדרגתן ובעצם
45 מעלתן, וזהו שפגן עדן יש עליון ותחתון, מה שאין כן
46 בחינת סובב כל עלמין הגם שיש מקיפים פּרטיים, מכל
47 מקום בעצם מהותם הרי זה מהות אחד וכמו שכתוב במקום
48 אחר. והגלוי דעולם
49 הבא בעולם התחיה יהיה
50 דוקא לנשמות בגופים
51 משום דנעוץ תחלתן
52 בסופן דוקא - שהתחילה
53 (שהיא למעלה מהראש) נמצאת
54 בסוף במידה מרובה לאין ערוך
55 יותר מאשר בראש דסוף
56 מעשה קיום המצוות בדברים
57 גשמיים שמקיימים ישראל,
58 נשמות בגופים, מרוממות
59 ומזכות את העולם. וענין זה
60 עלה במשפחה תחלה
61 דתכלית הפונה הוא
62 במציאות היש (תחתון שאין
63 תחתון למטה ממנו) שיהיה
64 בטול היש לאין תכלית
65 הכוונה בבריאת כל העולמות
66 היא דירה להקב"ה בעולם הזה,
67 היינו שעצמותו ית' יתגלה
68 וישכון דוקא בדברים המרגישים
69 את עצמם כנפרדים (יש'), והם
70 יתבטלו (לאין) וביטולם של
71 הנבראים האלוקות נפעל על ידי
72 קיום המצוות המעשיות הנעשות
73 בדברים גשמיים ועל ידי נשמות
74 בגוף גשמי, ועל כן היש
75 הגשמי יש לו שיכות
76 להפחינה דסובב כל
77 עלמין שעל ידי זיכרון היש
78 הגשמי מתגלה בו שורשו הוא
79 היש' האמיתי וכמו שכתוב
80 במקום אחר בהבאור
81 דיביאו לבוש מלכות,
82 ולכן הגלוי דלעתיד יהיה
83 דוקא למטה לנשמות
84 בגופים, ואדרבא עקר
85 הגלוי יהיה אל הגוף והנשמה תקבל על ידי הגוף ועין מה
86 שכתוב באורך בדבור המתחיל אלה תולדות נח רל"ז.

ביאור בדרך אפשר

1 ז) וְזֶהוּ אָנִי אָנִי הוּא ב' פְּעָמִים אָנִי, הוּא עֲנֵן אָנִי רֵאשׁוֹן
2 וְאָנִי אַחֲרוֹן, אָנִי רֵאשׁוֹן הוּא בְּחֵינֵת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין כַּאֲמֹר,
3 הַשְּׁפָעָה נְעִלִית מְאֹד שְׁלֹמֶעֱלָה מִמִּדְרֵהּ וְהַגְבִּלָה, הַשְּׁפִיעָה לְכָל בְּשׂוּוּהָ וְאָנִי
4 אַחֲרוֹן בְּחֵינֵת מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין הַשְּׁפָעָה מְצוּמְצֵמֵת הַמּוֹגְבֵלֵת
5 וּמוֹתֵאֵמֵת, כַּאֲמֹר, לְכָל נִבְרָא
6 וְנִבְרָא לְפִי עֵינֵינוּ, וְעֵכְשׁוּ
7 בְּעוֹלָם הוּא אָנִי פֶּעַם אַחַת
8 בְּחֵינֵת מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין,
9 וְלַעֲתִיד יִהְיֶה בְּעוֹלָם הַתְּחִיָּה
10 ב' פְּעָמִים אָנִי הֵינֵנו גְּלוּי
11 בְּחֵינֵת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין,
12 וְיִהְיֶה הַתְּחִבְרוּת דְּב'
13 פְּעָמִים אָנִי הֵינֵנו שְׂיִהְיֶה
14 גְּלוּי בְּחֵינֵת סוֹכֵב כָּל
15 עֲלָמִין בְּבְחֵינֵת סוֹף
16 מַעֲשֵׂה בְּחֵינֵת מְלָכוֹת
17 הַתְּנוּוֹת הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמוּרִי
18 נִפְעֵלֵת עַל יְדֵי סְפִירַת הַמְּלָכוֹת.
19 וְלַעֲתִיד יִתְגַּלֶּה הַשְּׁתַּכְלִיִּת וְהַרְצוֹן
20 הַעֲלִיּוֹן הוּא דְּיוֹקָא בַּהֲתַהוּוֹת
21 הָעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן וּבְעִבּוּדֵת
22 זִיכּוּכּוֹ עַל יְדֵי נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים
23 דּוֹקָא. עַתָּה יוֹבֵן מְדוּעַ כְּתוּב
24 בַּפְּסוּק "רְאוּ עַתָּה" שֶׁהַכּוֹנֵה
25 לַעֲבוּדֵת הַבִּיּוּרִים בּוֹמֵן הוּא
26 הַמְּבִיאָה לְגִלּוּי דְּלַעֲתִיד לְבוֹא
27 וְאֹמֵר רְאוּ עַתָּה בּוֹמֵן הוּא
28 הֵינֵנו שֶׁהֵקְנָה לָזֶה הוּא
29 עֵכְשׁוּ שְׁעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה
30 עַתָּה בְּעֵנֵן הַבִּיּוּרִים
31 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְחֲמוּרִיּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה
32 (פֶּעַם אַחַת 'אָנִי') עַל יְדֵי זֶה
33 יִהְיֶה לַעֲתִיד אָנִי אָנִי הוּא
34 גִּלּוּי בְּחֵינֵת רֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה -
35 (ב' פְּעָמִים 'אָנִי') 'סוֹכֵב כָּל
36 עֲלָמִין' כְּסוֹף מַעֲשֵׂה בְּחֵינֵת
37 הַמְּלָכוֹת שְׁעַל יְדֵי מַתְהוּוּהָ הִישׁ'
38 הַגִּשְׁמִי שֶׁרַק בּוֹ נִיתַן לְקִיּוּם
39 מְצוּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַנְּעוּשׂוֹת בְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים. וְיִוֹבֵן זֶה מַעֲנֵן שְׂרָפִים
40 וְאֹפְנִים* דְּשְׂרָפִים אֹמְרִים קְדוֹשׁ שְׂמִשְׁגִּים אֵיךְ שְׂאוּרֵ-אֵיךְ
41 סוֹף קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל, דְּשְׂרָפִים הֵם הַמְּלָאכִים שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה
42 דְּאִמָּא עֵלְאָה מְקַנְנָא בְּכוּרְסִיא [בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה (עוֹלָם הַהִשְׁגָּה)

ביאור בדרך אפשר

43 מֵאִירָה בֵּינָה עֲלִיוֹנָה דְּאִצִּילוֹת] עַל כֵּן הֵם מְשִׁיגִים בְּחֵינֵת הַחִיּוֹת
44 שְׁלֵהֶם אֵיךְ שֶׁהוּא הָאָרֶה בְּלִבְדּוֹ וְאֵיךְ שְׂאוּרֵ-אֵיךְ-סוֹף קְדוֹשׁ
45 וּמְבָדֵל מִהַעוֹלָמוֹת, וְזֶהוּ שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לֹו לְשֵׁם
46 אֲד' מְפָנִי שְׂמִשְׁגִּים אֶת הַחִיּוֹת שְׁלֵהֶם וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹב בְּסִפְר
47 שֶׁל בֵּינוּנִים חֶלֶק א' פָּרָק
48 ה' בְּעֵנֵן הַלְכוֹת הַתּוֹרָה
49 שֶׁהוּא בְּבְחֵינֵת מְקִיף
50 וּמְקַיֵּף שֶׁשְׁכַל הָאָדָם הַלּוֹמֵד אֶת
51 תּוֹרַת ה' תּוֹפֵס וּמְקַיֵּף אֶת
52 הַמוֹשְׁכַל בְּשַׁעֲה שֶׁמְבִינֵן הֵיטֵב אֶת
53 הָעֵינִין הַשְּׁכִלִי מִכָּל צַדִּי, אֲמַנֵם,
54 בְּה בְּשַׁעֲה שְׂרׁוּי שְׁכֵלוֹ בַּתּוֹךְ
55 תְּהַלִּיךְ הַהִשְׁכָּלָה וְתַפּוֹס וּמְקַיֵּף
56 עַל יְדֵי דְּכֹאֲשֵׁר מְשִׁיג אֶת
57 הַדְּבָר הַלְכָה הַרִי הוּא
58 מְקִיף אוֹתָהּ, הַגֵּם
59 שֶׁהַדְּבָר הַלְכָה הִיא
60 חֻכְמַת הַתּוֹרָה הֵינֵנו שֶׁמְקִיפָהּ
61 אֶת שְׁכֵלוֹ מִשׁוּם שְׂהִיא
62 לְמַעַלָּה בְּאֵיךְ-עֲרֹף לְגַבִּי
63 שְׁכֵלוֹ, וּמְפָל מְקוּם שְׁכֵלוֹ
64 מְקִיף אוֹתָהּ כְּשֶׁמְשִׁיגָהּ.
65 וְכִמּוֹ כֵּן בְּשְׂרָפִים מְפָנִי
66 שְׂמִשְׁגִּים* בְּחֵינֵת הַחִיּוֹת
67 שְׁלֵהֶם הַרִי שֶׁמְצַד הַשְּׁגָתָם
68 הֵם עוֹמְדִים מִמַּעַל לֹו
69 וְלִכֵּן נִקְרָאִים 'שְׂרָפִים' בְּשֵׁל
70 רְצוּנָם לְהַתְּכַלֵּל וּלְהִיבְטֵל
71 (לְהִישְׁרֹף) לְמַקּוֹר חִיּוֹתָם מְרׁוֹב
72 עוֹצֵם הַשְּׁגָתָם בְּגִדּוֹלְתוֹ יַתְּבַר,
73 וְהָאֹפְנִים וְחִיּוֹת הַקְּדוֹשׁ
74 עֲבוּדָתָם הִיא בְּרַעֲשׁ גְּדוֹל
75 מְפָנִי הַעֲדָר הַשְּׁגָה, כִּי
76 חִיּוֹת הֵן מְלָאכִים בְּעוֹלָם
77 הַיְצִירָה דְּשֵׁם הַתְּחַלֵּת עֵץ
78 הַדְּעַת טוֹב וְרַע, הַרִי זֶה
79 מְעַלִּים וּמְסִתִּיר שְׂאֵין
80 כֶּהֱם הַשְּׁגָה דְּבְּחֵינֵת
81 קְדוֹשׁ [בְּעוֹלָם הַיְצִירָה אֵין מֵאִירָה הַבֵּינָה (הַשְּׁגָה) כִּי אִם מְדוּת דְּאִצִּילוֹת (עֵינִין
82 הַהֲתַפְעֻלוֹת)], וְכָל שְׂפָן אֹפְנִים שֶׁבְּעֵשִׂיָה שְׂבַחֲחֵינֵת הַהִסְתָּר
83 וְהַרְחוּק הוּא יוֹתֵר (בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָה נַחֲסָר הָאוֹר עוֹד יוֹתֵר, שְׂמֵאִירָה בּוֹ רַק
84 סְפִירַת הַמְּלָכוֹת דְּאִצִּילוֹת) וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹב וְהִנֵּה אֹפְנִין* אַחַד בְּאֵרֶץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 ליה בחילא יתיר [=בעלי תשובה מושכים לאור האלוקי בתוקף יותר
 48 מאחרים] דבמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים
 49 אינם יכולים לעמוד והוא מפני שבא מן הרחוק שמתעורר
 50 ומתמרמר בפנימיות נפשו ובצעקה גדולה, וכמו כן הוא ברעש
 51 שנעשה על ידי ההעלם
 52 והרחוק שהרעש הוא
 53 ביותר כדוגמת גודל ועוצם
 54 התענוג שיש למלך שרואה שוב
 55 את בנו הבא מרחוק שזה זמן רב
 56 שלא ראהו, שהוא לפי ערך
 57 הצימאון והגעגועים, כך כאשר
 58 רואה המלך את בנו, מתמלא הוא
 59 חדוה ותענוג. כך הוא ענין
 60 התשובה - ירידה צורך עליה
 61 ורעש אותיות שער (בשין)
 62 ימנית) בחינת זה השער
 63 לה', פי יש שער בימין
 64 וישער בשמאל (בשין)
 65 שמאלית)*, שער בימין הוא
 66 ענין זה השער לה', שער
 67 בשמאל הוא בחינת
 68 שערות שזהו המשכה
 69 הארה מצומצמת וחיצוניית מן
 70 הקצה אל הקצה, וכמו
 71 השערות הגם שיונקים
 72 מהמתח, הרי החיות הוא
 73 מצמצם מאד ועל ידי
 74 הפסק עצם הגלגלת,
 75 ולכן פשגוזזים השערות
 76 אינו מרגיש פאב מפני
 77 שהחיות שיונק השער מהראש
 78 היא מעטה ומצומצמת ביותר.
 79 ח) והנמשל מזה הוא מה
 80 שכתוב קווצותיו
 81 תלתלים* אלו תלי תלים
 82 של הלכות, שעל ידי
 83 סלסול השערות להפריד
 84 ההלכות שלא יסתרו זו
 85 את זו התורה נמשלת לראש
 86 (כתחילת הפסוק) - "ראשו כחם
 87 פז" וממנו יורדים "תלתלים"
 88 רמז לתלי תלים של הלכות
 89 המתפשטות מהתורה, הנה
 90 סלסלה ותרוממך
 91 שהנפש מתרוממת על
 92 ידי זה לבחינת שער

1 ותרגמו מלרע [=מלמטה, כי הם שורש ומקור להעלם והסתר] וכמו
 2 שכתוב בלקוטי תורה בדבור המתחיל האזינו, ומזה הוא
 3 הרעש שלהם וכנודע המשל בחסידות שכלל שהחומר גם יותר, הרי הוא
 4 נשרף (מתבטל מישותו) ברעש יותר, ועל ידי הרעש דוקא כתוצאה
 5 מההסתר והריחוק העצום, הרי
 6 שעל ידי ביטולם לאלוקות
 7 ממשיכים מפרגה
 8 עליונה יותר שזהו ענין
 9 ברוך כבוד ה' ממקומו,
 10 ועל-דרך ממקומו הוא
 11 מברע כלומר מתוך הפסוק
 12 עצמו יש להוכיח ואיך צורך
 13 ללמוד זאת ממקום אחר*,
 14 שממשיכים בחינת כבוד
 15 ה' משרשו ומקורו, ומכל
 16 שכן באדם, נשמה בתוך גוף
 17 גשמי, הרי התענוגים
 18 הגשמיים שלמטה
 19 שמעלימים ומסתירים
 20 ביותר והוא שמעלימים
 21 על הפונה האלקית
 22 שבהם שהרי בכל דבר
 23 יש פונה אלקית, והגשמי
 24 מעלים על זה, ועוד
 25 כללות ההעלם שמעלים
 26 על אלקות ונעשה מזה
 27 (מביטול היש' לאיך) הרעש
 28 גדול מאד, והינו שער לו
 29 מאד מזה שהוא בעולם
 30 כזה שההשפעה היא על
 31 ידי רבוי העלמות
 32 והסתרים, וכן בעצמו
 33 בפרטיות צר לו מאוד מה
 34 שהוא במצב כזה
 35 שהשפעתו צריכה להיות
 36 דוקא על ידי ממצעים
 37 המעלימים כי השפע בא רק
 38 מאת ה' וגם שחפץ מאד
 39 שמכל מקום לא יעלים
 40 ויסתיר אליו ויהיה נתון
 41 ומסור לעניני אלקות
 42 ובכל דבר יהיה פונה
 43 אלקית ועל ידי זה (מיריות
 44 נפשו ושכירת לב) נעשה
 45 יתרון אור וכמו בתשובה
 46 הרי בעלי תשובה משכין

שכתוב בלקוטי תורה בדבור המתחיל האזינו, ומזה
 הוא הרעש שלהם, ועל ידי הרעש ממשיכים מפרגה
 עליונה יותר שזהו ענין ברוך כבוד ה' ממקומו,
 ועל-דרך ממקומו הוא מברע כלומר מתוך הפסוק
 עצמו יש להוכיח ואיך צורך ללמוד זאת ממקום אחר*,
 שממשיכים בחינת כבוד ה' משרשו ומקורו, ומכל
 שכן באדם, נשמה בתוך גוף גשמי, הרי התענוגים
 הגשמיים שלמטה בפרטיות מה שהוא במצב כזה שההשפעתו
 צריכה להיות על ידי רבוי העלמות והסתרים, וכן בעצמו
 בפרטיות מה שהוא במצב כזה שההשפעתו צריכה
 להיות דוקא על ידי ממצעים המעלימים וגם שחפץ
 מאד שמכל מקום לא יעלים ויסתיר אליו ויהיה נתון
 ומסור לעניני אלקות ובכל דבר יהיה פונה אלקית ועל
 ידי זה נעשה יתרון אור וכמו בתשובה הרי בעלי
 תשובה משכין ליה בחילא יתיר דבמקום שבעלי
 תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד
 והוא מפני שבא מן הרחוק שמתעורר בפנימיות נפשו,
 וכמו כן הוא ברעש שנעשה על ידי ההעלם והרחוק
 שהרעש הוא ביותר ורעש אותיות שער בחינת זה
 השער לה', פי יש שער בימין וישער בשמאל*, שער
 בימין הוא ענין זה השער לה', שער בשמאל הוא
 בחינת שערות שזהו המשכה הארה מצומצמת וחיצוניית
 מן הקצה אל הקצה, וכמו השערות הגם שיונקים מהמתח,
 הרי החיות הוא מצמצם מאד ועל ידי הפסק עצם הגלגלת,
 ולכן פשגוזזים השערות אינו מרגיש פאב מפני שהחיות
 שיונק השער מהראש היא מעטה ומצומצמת ביותר.
 ח) והנמשל מזה הוא מה שכתוב קווצותיו תלתלים*
 אלו תלי תלים של הלכות, שעל ידי סלסול השערות
 להפריד ההלכות שלא יסתרו זו את זו, הנה סלסלה
 ותרוממך שהנפש מתרוממת על ידי זה

ממקומו הוא מוכרע: שבועות ז', ב. ועייג"כ מכות כג, ב. שער בימין
 .. בשמאל: להעיר מלקו"ת שלח מז, א. תלתלים אלו תילי: שה"ש ה,
 יא. ובמדרש רבה שם.

ביאור בדרך אפשר

1 רִישֵׁיהָ כְּעֶמֶר נָקִי [=שערות ראשו הן כצמר לבן] וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב
 2 בְּלִקְוֵטֵי תוֹרָה בְּדָבוֹר הַמִּתְחִיל כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר הַב', וּמִכְּפֹל
 3 מְקוֹם כָּל זֶה הוּא בְּחִינַת שְׁעֵרוֹת לְבַד (הארה מצומצמת ביותר),
 4 דְּאוֹרֵייתָא מִחֻכְמָה נְפֻקָת [התורה רק יצאה (באה) מהחכמה] היינו
 5 שהתורה ירדה להתלבש בהבנה
 6 והשגה של שכל אנושי, הוא 1
 7 בחי' 'שערות' - צמצום וְהָאֲרַת 2
 8 הַתַּעֲנוּג בְּחֻכְמָה (בחסידות) 3
 9 מבואר שהתורה מושרשת 4
 10 בבחינת תענוג העליון, אלא 5
 11 שדרגא זו נמשכת בעולם 6
 12 ובצמצום) הוּא עַל יְדֵי 7
 13 מְזֻלוֹת וּשְׁעֵרוֹת עֵנִין הַעֲלָם 8
 14 וְהַצְמָצוּם דְּאֶבָּא יוֹנֵק מִמְּזוּל 9
 15 הַשְּׂמִינִי נוֹצֵר, אֲבָל שְׁעַר 10
 16 בְּזִמְיִן הוּא שְׁעַר רְחִב, 11
 17 וְהוּא כְּעֵנִין עֲנִי בְּמִרְחֵב 12
 18 יִיָּה בְּבַחֲבִינַת מְרֻחֵב 13
 19 הַעֲצָמִי דְּאִין-סוּף, וְהִינּוּ 14
 20 עַל יְדֵי מִן הַמְּצַר שֶׁאֵדָם 15
 21 הוּא בְּרוּחַ קְרָאֵתִי וּמִפְּנֵי 16
 22 דוּחַקוֹ קוֹרָא אַל ה' עַל-יְדֵי- 17
 23 זֶה עֲנִי בְּמִרְחֵב יִיָּה 18
 24 שמתעלה יותר מערכו העצמי,
 25 וכמו כן בבחינת הרעש 19
 26 שַׁנְעֵשָׂה מִהַעֲלָמוֹת 20
 27 דֵּהדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, 21
 28 כְּאֶשֶׁר עוֹשֶׂה מְצוּהָ בְּהֵם 22
 29 כְּמוֹ צִיצִית בְּצִמְרָה 23
 30 הַגְּשָׁמִי, וְתַפְלִיזִין בְּקֶלֶף 24
 31 הַגְּשָׁמִי, שׁוֹפֵר בְּקֶרֶן שֶׁל 25
 32 אֵיל הַגְּשָׁמִי, סִכָּה בְּסִכָּה 26
 33 גְּשָׁמִי, ד' מִינִים שְׁבִלּוּלָב 27
 34 בְּצִמְחֵים גְּשָׁמִיִּים כּו', 28
 35 הִנֵּה רְחֵבָה מְצוֹתָךְ מֵאֵד 29
 36 שַׁנְעֵשָׂים בְּלִים רְחִבִּים 30
 37 לְקַבֵּל בְּחִינַת מֵאֵד 31
 38 הַעֲלִיזִין הַבְּלִי-גְּבוּל. וְכִמּוֹ 32
 39 כֵּן עַל יְדֵי שְׁלִילַת 33
 40 הַשְּׁתוּף דֵּהִינּוּ גַם בְּהִיּוֹתוֹ בְּהַתְּעַסְקוֹת הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
 41 אֵינוּ מִחֻשָּׁב אוֹתָם כָּלֵל וְהוּא נִתּוּן רַק לְאַלְקוֹת כִּאֲמֹר בְּסַעֲפֵי
 42 הַקּוֹדֵם סַעֲפֵי ד' שְׁדוּקָא מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם, לִשׁוֹן הַעֲלָם הַמַּעֲלִים עַל מְקוֹר
 43 הַשְּׁפַע הַאֲלוּקִי, הִינּוּ שֶׁהַשְּׁפַע בּוֹ בֵּאָה עַל יְדֵי מִמוּצָעִים כְּדַבְּרִים הַגְּשָׁמִיִּים

ביאור בדרך אפשר

והחומרניים המעלימים ומסתירים על האלוקות, ואף-על-פי-כן נתון ומסור
 לעניני האלוקות בכל נימי נפשו, שכל זה בסיבת שבירת לבו - שמתעורר דוקא
 מפני ירחוקו מה', הרי שהרעש מזה הוא ביותר ועושה על ידי זה יתרון
 אור כו' וכמו שאין אדם* רואה מהלבן שבעין אלא
 מהשחור שבו, כך יתרון
 האור הוא מתוך החשך
 דוקא שעל ידי העבודה
 עכשו במרירות נפשו בעומק
 הלב ויהיה הגלוי לעתיד
 בחינת עצמות אין-סוף
 ברוף-הוא. וזהו שאמרו
 במדרש רבה אכל לעתיד
 אני לבדי, ויש לומר
 שזהו כענין אלה הוא ה'
 לבדך בחינת הוא (לשון
 נסתר) והנ' כמו שהוא
 בבחינת לבדך, והענין
 הוא דעל ידי ברוחי
 התהו לבד שנשמות בגופים
 מבררים ומזככים על ידי קיום
 המצוות הגשמיות את ניצוצות
 הקדושה שפלו בגלות ובשביה
 בדברים הגשמיים שעל ידי
 עבודת הביורים יורשים
 בחינת אורות דתהו שעל
 ידי זה נמשך גם כן
 מבחינת עצמות אין-סוף
 שלמעלה מבחינת תהו
 ותקוה, שהרי כענין התהו
 היה על מנת לסתור
 [=לשבור] תכלית יצירת עולם
 התהו היא בשביל שבירת
 הכלים שתהיה בו אחר כך,
 ושבירת התהו היה על
 מנת לבנות (ענין התקוה).
 השבירה שהיתה בעולם התהו
 היא לשם נפילת ניצוצות אורות
 נעלים מאוד דתהו כדי שיהיו
 חבויים בדברים גשמיים עד אשר
 יתבררו ויגאלו ממקום שביים על ידי עבודת האדם ביוכר והעלאת הענינים
 הגשמיים (לבנות) ועל כן על ידי הברור דתקוה נמשך מבחינת
 אור-אין-סוף שלמעלה מתהו ותקוה דבשרש הראשון הוא
 בחינת לבדך (תחילתו) ויהיה לעתיד אני לבדי. וזהו גם כן

ביאור בדרך אפשר

1 כֵּן עֲנֵן אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹקִים עִמָּדִי דְלִית שְׂתַפָּא עִמִּי
 2 אֵין שׁוּתָף עִמִּי (אפילו בדקות) - שׁוּתָף אִמִּיתָת מִצׁוֹת אַחְדוֹת ה' דְּהֵינּוּ
 3 בְּחֵינַת יַחִיד בְּחֵינַת חֵד וְלֹא בְּחֵשְׁבֵן [=אתה הוא אחד ולא מן
 4 החשבון. שאינו בגדר מנזן ומספר], וְהוּא עַל יְדֵי שְׁלִילַת עֲנֵן
 5 הַשְׂתוּף לְמַטָּה עַל יְדֵי זֶה
 6 יְהִיָּה לְעֵתִיד גְּלוּי בְּחֵינַת 1
 7 יַחִיד וְזֶהוּ עֲשִׂיתוּנִי 2
 8 חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם 3
 9 (פירוש השני -) ה' אֶחָד 4
 10 לְהוֹצִיא עֲנֵן עֲבוּדָה זָרָה 5
 11 שְׁזָהוּ פְּרוּד לְגַמְרִי, 6
 12 וְלְהוֹצִיא גַם (פירוש השלישי 6
 13 של "ה" אחר -) עֲנֵן 7
 14 הַשְׂתוּף וְהֵינּוּ דְאֵין 8
 15 אֱלֹקִים עִמָּדִי, וְלְמַטָּה 9
 16 הוּא שְׂלֵא יַחֲשֵׁב 10
 17 שְׁהַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים הֵן 11
 18 מְקוֹר פְּרִנְסָה (ענין עבודה 12
 19 זרה) שְׁזָהוּ פְּרוּד לְגַמְרִי 12
 20 חֵס וְשְׁלוֹם, אִף גַם זֹאת 13
 21 שְׂלֵא יַחֲשֵׁב אוֹתָם לְשׁוּם 14
 22 דְּבָר פְּלָל (הזהרה על ענין 15
 23 השיתוף ענין אחדות ה') (וַיֵּשׁ 16
 24 לוֹמַר דְּהַסְמֵן עַל זֶה הוּא 17
 25 עֲנֵן הַשְׂתוּתוֹת דְּהֵן וְלֹא 26
 26 שׁוּיֵן). וְזֶהוּ שְׁלִילַת 18
 27 הַשְׂתוּף וְעַל יְדֵי זֶה 19
 28 מִמְּשִׁיף גְּלוּי בְּחֵינַת אֶחָד 20
 29 לְמַטָּה בְּחֵינַת אֲנִתָּה הוּא 21
 30 חֵד [=אתה הוא אחד]. 22
 31 (ט) וּמַעַתָּה צְרִיף לְהַבִּין 23
 32 הַפְּרוּשׁ (הראשון -) אֶחָד 24
 33 אֵין פְּיוּצָא בּוֹ דְאֵיף יַעֲלָה 25
 34 עַל לֵב אִישׁ שְׂיֵשׁ פְּיוּצָא 26
 35 בּוֹ שְׁצָרִיף לוֹמַר דְאֵין 27
 36 פְּיוּצָא בּוֹ, וְהַעֲנֵן הוּא 28
 37 דְּהֵנָּה כְּתִיב * וְאִתָּה הוּא 29
 38 וּשְׁנוּתִיף לֹא יִתְמוּ, 30
 39 וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן מֵה 40
 40 שִׁיף לוֹמַר לְגַבִּי מַעֲלָה 41
 41 וּשְׁנוּתִיף שְׁזָהוּ זְמַן וּגְבוּל 42
 42 וְהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ הוּא בְּלִתי 43
 43 בְּעַל גְּבוּל, וְגַם מֵהוּ עֲנֵן 44
 44 וּשְׁנוּתִיף לֹא יִתְמוּ שֵׁין 45
 45 להם (לשנותיך) התחלה ואין 46
 46 להם קץ שְׁשֵׁי מִלִּים אלו הֵן

ביאור בדרך אפשר

47 סוֹתְרִים זֶה אֵת זֶה, וְהַרְשָׁבָא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה * תַּרְץ דְּלֵהוּיֹת
 48 דְאָדָם בְּעַל גְּבוּל אֵינוּ מְשִׁיג אֵת בְּלִתי בְּעַל גְּבוּל שְׂאֵין לוֹ
 49 צִיּוֹר פְּלָל בְּעֵנֵן בְּלִתי בְּעַל גְּבוּל, כְּשֵׁם שְׂאֵין לָנוּ צִיּוֹר
 50 בְּבִלְתֵי מְקוֹם וּבְלֵי זְמַן, יוֹתֵר מִזֶּה אֵין לָנוּ שׁוּם צִיּוֹר בְּכֵחֵינַת
 51 בְּלֵי גְבוּל, וְעַל כֵּן אוֹמַר
 52 אֵת הַלְשׁוֹן וּשְׁנוּתִיף שְׁזָה
 53 מְשִׁיג הָאָדָם וְאַחַר כֵּף
 54 אוֹמַר לֹא יִתְמוּ שְׁהַשְׁנִים
 55 אֵינָם פְּלִים נְגַמְרִים דְּבִאֲפֵן
 56 כְּזֶה יְכוּלִים לְהַסְבִּיר
 57 לְהָאָדָם שְׂיִהְיֶה לוֹ קֶצֶת
 58 הַנְּחַת הַדְּבָר בְּשִׁכְלוֹ,
 59 וְהוּא עַל דְּרָף מִשֵּׁל לְשַׁבֵּר
 60 אֵת הָאֵזֵן וּכְמוֹ עֵינֵי ה'
 61 אֲזִי ה', תְּהִי נָא אֲזִי
 62 קְשִׁבָת * וְעֵינִיךָ פְּתוּחוֹת
 63 גו'. וְעַל דְּרָף הַחֲסִידוֹת
 64 יוֹכֵן הַעֲנֵן בְּאֲפֵן אַחַר,
 65 דְּהֵנָּה יְדוּעַ דְּשׁוּרֵשׁ
 66 הַתַּחֲלָקוֹת הַזְּמַן (המורה על
 67 גבול ומדה) הוּא בְּכֵחֵינַת
 68 מְלָכוּת וּכְמוֹ שְׁכַתוּב
 69 מְלָכוּתִךָ מְלָכוּת כָּל
 70 עוֹלָמִים וּמְמַשְׁלִתְךָ בְּכָל
 71 דוֹר וָדוֹר דְּעֵבֵר הָיָה
 72 וְעֵתִיד הַתַּחֲלָקוֹת הַזְּמַן שִׁיף
 73 בְּכֵחֵינַת מְלָכוּת מְלָךְ מְלָךְ
 74 יְמִלְךָ. וְזֶהוּ יוֹמוֹ שֵׁל
 75 הַקְּבָ"ה אֶלף שְׁנָה * שְׁנֵאמַר
 76 "כִּי אֶלף שָׁנִים בַּעֲיֵן כִּיּוֹם
 77 אֲתוּמוֹ", דְּהֵנָּה סֵדֵר זְמַנִּים שֵׁל
 78 יַחִידוֹת עֲשִׂירוֹת מְאוֹת הֵן
 79 בְּכֵרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה,
 80 וְאֶלְפִים בְּאַצִּילוֹת * וְהֵינּוּ
 81 סוֹתְרִים זֶה אֵת זֶה, וְהַרְשָׁבָא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה * תַּרְץ דְּלֵהוּיֹת
 82 דְאָדָם בְּעַל גְּבוּל אֵינוּ מְשִׁיג אֵת בְּלִתי בְּעַל גְּבוּל שְׂאֵין לוֹ
 83 צִיּוֹר פְּלָל בְּעֵנֵן בְּלִתי בְּעַל גְּבוּל, כְּשֵׁם שְׂאֵין לָנוּ צִיּוֹר
 84 בְּבִלְתֵי מְקוֹם וּבְלֵי זְמַן, יוֹתֵר מִזֶּה אֵין לָנוּ שׁוּם צִיּוֹר בְּכֵחֵינַת
 85 בְּלֵי גְבוּל, וְעַל כֵּן אוֹמַר
 86 אֵת הַלְשׁוֹן וּשְׁנוּתִיף שְׁזָה
 87 מְשִׁיג הָאָדָם וְאַחַר כֵּף אוֹמַר
 88 לֹא יִתְמוּ שְׁהַשְׁנִים אֵינָם פְּלִים דְּבִאֲפֵן כְּזֶה יְכוּלִים
 89 לְהַסְבִּיר לְהָאָדָם שְׂיִהְיֶה לוֹ קֶצֶת הַנְּחַת הַדְּבָר בְּשִׁכְלוֹ,
 90 וְהוּא עַל דְּרָף לְשַׁבֵּר אֵת הָאֵזֵן וּכְמוֹ עֵינֵי ה' אֲזִי ה',
 91 תְּהִי נָא אֲזִי קְשִׁבָת * וְעֵינִיךָ פְּתוּחוֹת גו'. וְעַל דְּרָף
 92 הַחֲסִידוֹת יוֹכֵן הַעֲנֵן בְּאֲפֵן אַחַר, דְּהֵנָּה יְדוּעַ דְּזְמַן הוּא בְּכֵחֵינַת
 93 מְלָכוּת וּכְמוֹ שְׁכַתוּב מְלָכוּתִךָ מְלָכוּת כָּל עוֹלָמִים וּמְמַשְׁלִתְךָ בְּכָל
 94 דוֹר וָדוֹר דְּעֵבֵר הָיָה וְעֵתִיד הַתַּחֲלָקוֹת הַזְּמַן שִׁיף
 95 בְּכֵחֵינַת מְלָכוּת מְלָךְ מְלָךְ יְמִלְךָ. וְזֶהוּ יוֹמוֹ שֵׁל הַקְּבָ"ה אֶלף שְׁנָה *
 96 דְּהֵנָּה יַחִידוֹת עֲשִׂירוֹת מְאוֹת הֵן בְּכֵרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וְאֶלְפִים
 97 בְּאַצִּילוֹת * וְהֵינּוּ

דהנה כתיב: תהלים קב, כח. והרשב"א זכרונו לברכה: שו"ת ח"א סתי"ח. אוניך קשבת: נחמ"א, וא"ו. אלף שנה: ויקרא רבה רפי"ט. מדרש תהלים צ. בבריאה יצירה עשיה... באצילות: ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאונה"ז ואוה"ת ר"פ חיי שרה. רשימות תהלים להצ"צ [יהל אור] צ, ד ס"ק דה.

ביאור בדרך אפשר

1 בבחינת מלכות אָבֵל לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת לֹא יֵשׁ בְּחִינַת
 2 הַזְּמַן, וּמִכָּל מְקוֹם אֵי אֶפְשֶׁר לֹא יֵשׁ שָׁם שְׂרֵשׁ וּמִקּוֹר
 3 לְבַחֲחִינַת זְמַן, שֶׁהֲרִי* אֹרֶ-אֵין-סוֹף כְּשֵׁם שֵׁישׁ לוֹ כַּח בְּבִלְתִּי
 4 בַעַל גָּבּוּל כִּף יֵשׁ לוֹ כַּח בְּגָבּוּל אֵף שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ לַמַּעֲלָה מִהֶזְמַן לַגְּמִיר,

5 מכל מקום תכלית השלימות שלא

6 יחסר ממנו גם ענין הזמן, וְהֵינּוּ
 7 בְּחִינַת הַפְּלִים דְּעֶשֶׂר
 8 סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת שְׁזָהוּ
 9 הַגָּבּוּל הַנִּמְצָא מִמֶּנּוּ
 10 תְּחִלָּה שְׁהִירָ בַעֲלוֹם הָאֶצִּילוֹת
 11 אִיהוּ וּגְרַמְוִהי חַד בַּהוֹן [=הוא
 12 והכלים הבאים ממנו הם דבר
 13 אחד] שְׁגַם הַכְּלִים שֶׁל הַסְּפִירוֹת
 14 הֵם אֵלוֹקוֹת וּבָאִים מִמֶּנּוּ, וְהוּא
 15 שֵׁם שְׁד"י כַּח הַגָּבּוּל
 16 שְׁבִאצִּילוֹת שְׁבִשְׂרֵשׁוּ הוּא
 17 בְּחִינַת הַרְשִׁימוּ דְּזָהוּ כַּח
 18 הַגָּבּוּל שְׁבִאֲיִן-סוֹף וְהוּא
 19 שְׂרֵשׁ וּמִקּוֹר הַפְּלִים בְּכוֹחַ
 20 הַרְשִׁימוּ נִתְהוּוּ הַכְּלִים וּכְמוֹ
 21 שְׁפָתוֹב בְּמְקוֹם אַחַר
 22 בְּהַבְּאוֹר דְּוִיצוֹם דַּתְקִס"ז,
 23 אָבֵל שֵׁם ה' הוּא הֵיָה
 24 הוּהוּ וְיִהְיֶה כְּאֶחָד שֵׁם הו"ו
 25 מוֹרָה עַל דְּרַגְהָ שֶׁלַּמַּעֲלָה
 26 מִהַתְּחִלְקוֹת זְמַנִּים, לַמַּעֲלָה
 27 מִמִּדְרָה וְהַגְּבֻלָה דְּהֵינּוּ
 28 בְּחִינַת אֹרֶ-אֵין-סוֹף
 29 הַבְּלִי-גָבּוּל, וּמִצַּד שֵׁם
 30 הו"ו הֵיוּ הָעוֹלָמוֹת
 31 בְּבַחֲחִינַת אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ,
 32 וְעַל יְדֵי שֵׁם שְׁד"י שְׁאָמַר
 33 לְעוֹלָמוֹ דִּי הוּא שְׁנַעֲשׂוּ
 34 עוֹלָמוֹת בְּבַחֲחִינַת מְצִיאוֹת
 35 וּגָבּוּל, וּמִכָּל מְקוֹם כְּתִיב
 36 ה' מְלֶךְ ה' מְלֶךְ ה' יְמִלֶךְ
 37 דְּבַבְּחִינַת הַגָּבֻלָה דְּעֶבֶר
 38 הוּהוּ וְעֵתִיד מְאִיר בְּזָה
 39 בְּחִינַת אֹרֶ-אֵין-סוֹף
 40 הַבְּלִי-גָבּוּל, וְלִכְן
 41 הַהִתְהוּוֹת שְׁמַבְּחִינַת
 42 מַלְכוּת הִיא בְּבַחֲחִינַת בְּלִי
 43 גָּבּוּל, דְּהֵגַם שְׁהַנְּבְרָאִים
 44 הֵם בַּעֲלֵי גָבּוּל וְהֵיָה צְרִיף
 45 לְהֵיוֹת הַגָּבֻלָה בְּמְצִיאוֹתָם
 46 הֲרִי הֵם בְּבַחֲחִינַת בְּלִי גָבּוּל

ביאור בדרך אפשר

47 וּכְמוֹ בְּרַבּוּי הַדּוּמָם וְצוּמַח אֵילָנוֹת וְעֶשְׂבִים וּפְרוֹת וּתְבוּאָה
 48 הֲרִי הֵם בְּלִי שְׁעוֹר מִמֶּשׁ* וְזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת אֹרֶ-אֵין-סוֹף
 49 הַבְּלִי-גָבּוּל שְׁמֵאִיר בְּבַחֲחִינַת מַלְכוּת. וְזָהוּ אֵין פִּיּוּצָא בּוֹ הֵינּוּ
 50 הַתְּחַבְּרוֹת שְׁנֵי הַפְּכִים בְּלִי גָבּוּל, וְהֲרִי זֶה כְּעֵינָן נִמְנְעוּ
 51 הַנִּמְנְעוֹת בְּחִיק הַבּוֹרָא

52 שאומנם מהווה את העולם על
 53 ידי שורש ענין הגבול באור אין
 54 סוף על ידי שם שדי שממנו
 55 נעשה העולם בבחינת מציאות
 56 וגבול שזהו ענין סדר זמנים אבל
 57 לאידך מאיר בזה בחינת אור אין
 58 סוף הבלי-גבול שמכאן רואים
 59 שאין דבר שלגביו הוא 'נמנע',
 60 דִּישׁ מִהַתְּחַקְרִים
 61 שְׁאוּמְרִים שֵׁישׁ לְנִמְנְעוֹת
 62 טָבַע קָיָם וּכְמוֹ רוֹכֵב
 63 וּבִלְתִּי רוֹכֵב בְּאוֹתוֹ נְקוּדַת זְמַן
 64 שְׁנִמְנְעֵ (אֵי-אפשר) חֵס
 65 וְשְׁלוֹם גַּם בְּחִיק הַבּוֹרָא
 66 שְׁמִי שְׁאוּמֵר זֹאת כּוֹפֵר בַּכַּח
 67 עֲצוּמוֹתוֹ ר"ל, וּבְאֶמֶת אֵינוּ
 68 כֵּן אֵלָא נִמְנְעוּ הַנִּמְנְעוֹת
 69 לַגְּבִיו אֵין דְּבַר שְׁהוּא 'נִמְנְע'
 70 וְיָכוּל לְהֵיוֹת רוֹכֵב וּבִלְתִּי
 71 רוֹכֵב הֵגַם שְׁבִשְׂכֻלְנוּ אֵינוּ
 72 מוֹכֵן אֵיף הוּא, וְהֲרִי אָנוּ
 73 רוֹאֵין כְּחוֹשׁ בְּחִינַת גָּבּוּל
 74 וּבְלִי גָבּוּל כְּאֶחָד בְּרַבּוּי
 75 הַנְּבְרָאִים עַד אֵין שְׁעוֹר
 76 וְעַד אֵין קֵץ מִמֶּשׁ עִם
 77 הֵיוֹתָם מְגַבְּלִים. מִזָּה נִבִּין
 78 שְׁבִכַח הָאֵין-סוֹף הוּא
 79 שְׁיִהְיֶה שְׁנֵי הַפְּכִים דְּגָבּוּל
 80 וּבְלִי גָבּוּל וּכְמוֹ כֵּן רוֹכֵב
 81 וּבִלְתִּי רוֹכֵב. וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ
 82 לְאִמִּיתוֹ אֶחָד אֵין פִּיּוּצָא
 83 בּוֹ.

עם היותם מגבילים. מזה נבין שפכח האין-סוף הוא שיהיה שני הפכים דגבול
 ובלי גבול וכמו כן רוכב ובלי רוכב. וזהו אחד אין פיוצא בו.

שהרי: עבודת הקודש ח"א רפ"ח. בלי שיעור ממש: עד"ז הוא בכ"מ בדא"ח. ופשטות ה' והענין משמע שהן בל"ג ובפועל (ולא רק בכח, שיכול להצמיח ולהוליד דורות עד א"ס. עיין בזה בס' החקירה להצ"צ). וראה ג"כ חגיגה (יג, ב) עה"פ ולגודריו אין מספר (תניא פמ"ו). וצע"ג איך אפשר לעולם נברא מוגבל להכיל בתוכו מספר בל"ג של נבראים. והרי רק מקום ארון אינו מן המדה. הערה לאחר זמן: ויל"פ מפני שלגודריו (עולמות) אין מספר ובכא"א – יש דצח"מ כפי מדרגתם, אבל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 רבה על פסוק חטא חטאה ורושלים, וכי עובדי כוכבים
 48 ומזלות אינם חוטאים אלא שעובדי כוכבים ומזלות אינם
 49 כלום דעשייתם אינו מעלה ומוריד כלל. אבל ישראל כל
 50 דבר טוב שעושים אף שאינו מצוה ממש אלא גם דברי רשות

51 הרי הם ממשיכים על
 52 ידי זה המשכת אלקות,
 53 וכדאיתא [=כמובא] בזהר*
 54 בהיגוקא שאמר ליה
 55 חמינא בריחא
 56 דלבושיכו דלא קריתון
 57 קריאת שמע [=הילד שאמר
 58 אני מרגיש בריח של הלבושים
 59 שלכם שלא קראתם קריאת
 60 שמע], והינו מפני שעסקו
 61 בהקנסת פלה ומאחר שכל
 62 העוסק במצוה פטור מן המצוה
 63 לכן היו פטורים ממצוות קריאת
 64 שמע ועל ידי זה המשיכו
 65 אותה ההמשכה שעל ידי
 66 קריאת שמע, דה'
 67 אלקינו ה' אחד הוא
 68 יחוד אבא ואמא, ויחוד
 69 זעיר-אנפין ונוקבא,
 70 וכמו כן על ידי יחוד
 71 חתן וכלה נעשה היחוד
 72 למעלה וכמאמר* איש
 73 ואשה ייה שורה ביניהם
 74 שהרי הקב"ה חלק את שמו "יה"
 75 ונתנו ביניהם, י' באיש' וה'
 76 באשה' ולכן מברכין על
 77 זה ז' ברכות. ואפילו
 78 בדברים שאינם מצוה
 79 כלל אם הוא בכונה לשם
 80 שמים ממשיכים על ידי

קריאת שמע, והינו מפני שעסקו בהקנסת פלה ועל ידי זה המשיכו אותה ההמשכה שעל ידי קריאת שמע, דה' אלקינו ה' אחד הוא יחוד אבא ואמא, ויחוד זעיר-אנפין ונוקבא, וכמו כן על ידי יחוד חתן וכלה נעשה היחוד למעלה וכמאמר* איש ואשה ייה שורה ביניהם ולכן מברכין על זה ז' ברכות. ואפילו בדברים שאינם מצוה כלל אם הוא בכונה לשם שמים ממשיכים על ידי זה

לא שכן הוא בעולם א' בפ"נ. ובוה מתורץ הצע"ג שבהערה. מניח תפילין: ברכות ו, א. — ראה תו"א לה, ב"ג. אמרו רז"ל: שמות רבה פ"ל, ט. וכדאיתא בזה: ח"ג קפו, א (בדפוסים שלפני אין תיבת חמינא). ראה רד"ה כי ידעתי תרס"ו [המשך תרס"ו ע' סח]. וכמאמר: ראה סוטה יז, א.

1 י ומעתה צריך להבין מהו ענין אחד אין פיוצא בו
 2 בישראל. והענין הוא דהנה אמרו רז"ל הקב"ה מניח
 3 תפילין. ותפילין דמארי עלמא מה פתיב בהו תפילין של ריבונו
 4 של עולם מה כתוב בהם? אמר להם רבי חייה בר אבין: כתוב בהם הפסוק

(המדבר במעלתן ושבתן של

6 ישראל) ומי בעמך ישראל
 7 גוי אחד. ופרוש הקב"ה
 8 מניח תפילין הקב"ה
 9 בחינת 'זעיר-אנפין' ששת
 10 המידות דלמעלה, ומניח
 11 תפילין היינו המשכת
 12 מוחין ל'זעיר-אנפין'.
 13 והנה אמרו רז"ל* על
 14 פסוק מגיד דבריו ליעקב
 15 מה שהוא עושה מצוה
 16 לישראל לעשות, פרוש
 17 שעל ידי שישאל
 18 עושים, על ידי זה הוא
 19 עושה. דעל ידי שהאיש
 20 ישאל לובש תפילין
 21 למטה על ידי זה הקב"ה
 22 מניח תפילין למעלה,
 23 המשכת המוחין ל'זעיר-
 24 אנפין שזהו ד' פרושיות
 25 דתפילין, קדש והנה כי
 26 יביאך - חקמה ובינה,
 27 שמע והנה אם שמוע -
 28 דעת שגחלק לחסד
 29 וגבורה. ועל ידי שלובש
 30 ציצית, על ידי זה
 31 הקב"ה מתעטף בציצית,
 32 וכן כל המצות דדוקא
 33 על ידי שהאיש ישאל
 34 עושה המצוה למטה
 35 בכיכול הקב"ה עושה
 36 את המצוה. וזהו ולשמר
 37 את כל מצותיו, שהן
 38 ישראל עושים וגורמים
 39 את מצותיו של מעלה.
 40 והרי זה שכתב גדול
 41 לישראל שעל ידי
 42 המצות שהם עושים
 43 גורמים שיעשה הוא
 44 יתברך את המצות. וענין
 45 אחד אין פיוצא בו הוא
 46 דאיתא [=מובא] במדרש

5 (המדבר במעלתן ושבתן של ישראל) ומי בעמך ישראל גוי אחד. ופרוש הקב"ה מניח תפילין הקב"ה בחינת 'זעיר-אנפין' ששת המידות דלמעלה, ומניח תפילין היינו המשכת מוחין ל'זעיר-אנפין'. והנה אמרו רז"ל* על פסוק מגיד דבריו ליעקב מה שהוא עושה מצוה לישראל לעשות, פרוש שעל ידי שישאל עושים, על ידי זה הוא עושה. דעל ידי שהאיש ישאל לובש תפילין למטה על ידי זה הקב"ה מניח תפילין למעלה, המשכת המוחין ל'זעיר-אנפין שזהו ד' פרושיות דתפילין, קדש והנה כי יביאך - חקמה ובינה, שמע והנה אם שמוע - דעת שגחלק לחסד וגבורה. ועל ידי שלובש ציצית, על ידי זה הקב"ה מתעטף בציצית, וכן כל המצות דדוקא על ידי שהאיש ישאל עושה המצוה למטה בכיכול הקב"ה עושה את המצוה. וזהו ולשמר את כל מצותיו, שהן ישראל עושים וגורמים את מצותיו של מעלה. והרי זה שכתב גדול לישראל שעל ידי המצות שהם עושים גורמים שיעשה הוא יתברך את המצות. וענין אחד אין פיוצא בו הוא דאיתא [=מובא] במדרש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זֶה גְלוּי אֱלֹקוֹת וְכִמּוֹ כַּד סִיָּם * מְסַאֲנִיָּה כְּשֹׁנְעַל נַעֲלִיו מְבָרָךְ
2 שְׁעָשָׂה לִי כָּל צָרָפִי, דָּעַל יָדֵי לְבִישַׁת מְנַעְלִים מִמְּשִׁיכִים לְהִיּוֹת
3 מֵה יָפוּ פְּעַמְיָךְ בְּנַעְלִים דְּמַט"ט הוּא מִלֵּאךְ נִקְרָא נַעֲלָא דְשְׁכִינְתָא
4 וְכֵן סַנְדָּל, וּמְבָאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל מֵה יָפוּ
5 פְּעַמְיָךְ שְׁזָהוּ בְּחִינַת
6 הַפְּרָסָא הַמְּפַסְקַת בֵּין 1 גְלוּי אֱלֹקוֹת וְכִמּוֹ כַּד סִיָּם * מְסַאֲנִיָּה כְּשֹׁנְעַל נַעֲלִיו מְבָרָךְ שְׁעָשָׂה לִי כָּל
7 אֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה יִצִּירָה 2 צָרָפִי, דָּעַל יָדֵי לְבִישַׁת מְנַעְלִים מִמְּשִׁיכִים לְהִיּוֹת מֵה יָפוּ
8 עֲשִׂיָּה הַחוּפָּה מֵאִיר בְּרוּךְ 3 פְּעַמְיָךְ בְּנַעְלִים דְּמַט"ט נִקְרָא נַעֲלָא דְשְׁכִינְתָא וְכֵן סַנְדָּל,
9 מִקִּיף עַל הַרְגֵּל בְּחִינַת 4 וּמְבָאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל מֵה יָפוּ פְּעַמְיָךְ
10 מַלְכוּת לְהִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת 5 שְׁזָהוּ בְּחִינַת הַפְּרָסָא הַמְּפַסְקַת בֵּין אֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה
11 בְּחִינַת גְּבוּל כּו'. וּמֵה יָפוּ 6 יִצִּירָה עֲשִׂיָּה הַחוּפָּה עַל הַרְגֵּל בְּחִינַת מַלְכוּת לְהִיּוֹת
12 פְּעַמְיָךְ בְּנַעְלִים הוּא שְׁגָם 7 הַעוֹלָמוֹת בְּחִינַת גְּבוּל כּו'. וּמֵה יָפוּ פְּעַמְיָךְ בְּנַעְלִים הוּא
13 בְּהַנְעָלִים יְהִיָּה הִיפִי 8 שְׁגָם בְּהַנְעָלִים יְהִיָּה הִיפִי דְפְעַמְיָךְ שִׁהִיָּה בְּחִינַת הַגְּלוּי
14 דְפְעַמְיָךְ שִׁהִיָּה בְּחִינַת 9 וְעַל יָדֵי הַנְעָלִים יְהִיָּה בְּאִפְשָׁר לְקַבֵּל, (וְעַל-דֶּרֶךְ וְהַדְרִיף
15 הַגְּלוּי וְעַל יָדֵי הַנְעָלִים 10 בְּנַעְלִים וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב בְּמִקּוּם אַחֵר) הָרִי שְׁגָם בְּעַנְיָנִים
16 יְהִיָּה בְּאִפְשָׁר לְקַבֵּל, 11 שְׁאִינָם מַצּוֹת מִמְּשִׁיכִים עַל יָדֵי זֶה גְלוּי אֱלֹקוֹת. וְזָהוּ
17 (וְעַל-דֶּרֶךְ וְהַדְרִיף 12 דְּוָקָא בִּישְׂרָאֵל כְּנַ"ל בְּשֵׁם הַמְּדַרְשׁ, וְזָהוּ אֶחָד אֵין פִּיּוּצָא
18 בְּנַעְלִים וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב 13 בּו'. וְכֵל זֶה הוּא מְשׁוּם שְׁבָךְ בְּחַר הַוְי' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם
19 בְּמִקּוּם אַחֵר) הָרִי שְׁגָם 14 גו' וְיָדוּעַ שְׁזָהוּ הַבְּחִירָה בְּעֲצָם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא
20 בְּעַנְיָנִים שְׁאִינָם מַצּוֹת 15 מְשׁוּם קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב רַק בְּאִבּוּתִיךְ
21 מִמְּשִׁיכִים עַל יָדֵי זֶה גְלוּי 16 חֶשֶׁק * הַוְי'. וְעַל פֶּן יֵשׁ בְּכַחֵם לְהַמְשִׁיךְ עַל יָדֵי הַמַּצּוֹת
22 אֱלֹקוֹת. וְזָהוּ דְּוָקָא 17 שְׁלֵהֶם בְּחִינַת הַמַּצּוֹת שְׁלִמְעָלָה וְגַם בְּכָל דְּבָר שְׁעוֹשִׂים
23 בִּישְׂרָאֵל הַמְּשִׁיכִים בְּחִינַת 18 בְּכֹנָה לְשֵׁם שְׁמַיִם גַּם שְׁאִינוּ מַצּוּה מִמְּשִׁיכִים עַל יָדֵי
24 אַחַר בֵּאֲרֵךְ כְּנַ"ל בְּשֵׁם 19 זֶה גְלוּי אֱלֹקוֹת, כִּי הֵם גּוֹי אֶחָד בְּאֲרֵךְ בְּעַנְיָנֵי אֲרֵץ *
25 הַמְּדַרְשׁ, וְזָהוּ אֶחָד אֵין 20 וְעַל יָדֵי קְרִיאָה מִן הַמַּצַּר דְּעַנְיָנֵי אֲרֵץ עֲנַנִי בְּמִרְחָב יְ-הֵ
26 פִּיּוּצָא בּו'. וְכֵל זֶה הוּא 21 שְׁזָהוּ הַבְּחִירָה בְּעֲצָם
27 מְשׁוּם שְׁבָךְ בְּחַר הַוְי' 22 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא
28 לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם גּוֹי וְיָדוּעַ 23 מְשׁוּם קִיּוּם הַתּוֹרָה
29 שְׁזָהוּ הַבְּחִירָה בְּעֲצָם 24 וּמַצּוֹת וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב רַק
30 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא 25 בְּאִבּוּתִיךְ חֶשֶׁק * הַוְי'. וְעַל
31 מְשׁוּם קִיּוּם הַתּוֹרָה 26 כֵּן יֵשׁ בְּכַחֵם לְהַמְשִׁיךְ עַל
32 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדֵי הַמַּצּוֹת שְׁלֵהֶם בְּחִינַת 27
33 הַמַּצּוֹת שְׁלִמְעָלָה וְגַם 28 בְּכָל דְּבָר שְׁעוֹשִׂים בְּכֹנָה
34 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 29
35 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 30
36 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 31
37 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 32
38 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 33
39 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 34
40 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 35
41 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 36
42 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 37
43 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 38
44 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 39
45 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 40
46 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 41
47 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 42
48 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 43
49 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 44
50 גַּם אֵז עַל יָדֵי עֲבוּדְתָם בְּמַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּבְעֲשִׂיָּה בְּכֹנָה פְּשׁוּטָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, הֵם 45
51 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה 46
52 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
53 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
54 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
55 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
56 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
57 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
58 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
59 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
60 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
61 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
62 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
63 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
64 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
65 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
66 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
67 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
68 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
69 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
70 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
71 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
72 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
73 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
74 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
75 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה
76 מוּעָטִים וְאִמּוֹת הַעוֹלָם בְּאִים בְּטַעֲנָה אֲשֶׁר גַּם יִשְׂרָאֵל חוּטְאִים, מִכָּל מִקּוּם הִנֵּה

כד סייס: ברכות ס, ב. באבותיך חשק: דברים יו"ד, טו. והרי הי' זה לפני מתן תורה. בעניני ארץ:
ראה אנה"ק ס"ט. לית מחשבה: ראה תניא ספ"ד.
(יא) וְזָהוּ מִיָּם רַבִּים לֹא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

27 וַאֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל הָאוֹמְרִים נְהִיָּה* כַּגּוֹיִם כְּמִשְׁפַּחֹת הָאֲרָצוֹת
 28 הִנֵּה כֹה אָמַר אֲדָ' אֱלֹקִים הָיוּ לֹא תִהְיֶה, אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה
 29 וְזָרוּעַ נְטוּיָה גו' אָמַלְךָ עֲלֵיכֶם וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְרֵת הַבְּרִית
 30 וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה'נְוִי'. וַיִּתֵּן לָהֶם אִישׁ זֶה הַקְּבִ"ה מִבְּחִינַת
 31 מְרַחֵב הָעֲצָמִי אֶת כָּל הוֹן
 32 בֵּיתוֹ, בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית
 33 וּבִתְבוּנָה יִתְכַוֵּן וּבִדְעַת
 34 חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל הוֹן
 35 יָקָר וְנֹעִים*, וְגַם יִתֵּן
 36 לָהֶם כָּל הַבְּזָה וְהַשְּׁלָל
 37 דְּמַלְחָמַת גּוֹג, כִּי דִידֵן
 38 נִצַּח עַתִּיד הַנִּצְחוֹן שֶׁלֵּנוּ לִהְיוֹת
 39 בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ עַל יְדֵי
 40 מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.

1 כַּאֲשֶׁר תִּפְסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה וּמִצּוֹתֶיהָ, וּכְפָרוֹשׁ רַבְּנוּ
 2 הַזֵּקֵן, וּמִפְּנֵי זֶה גַם מַיִם רַבִּים שֶׁהֵם אַמּוֹת הָעוֹלָם וּנְהָרוֹת
 3 שֶׁהֵם מַלְכֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם וְשָׂרֵיהֶם לֹא יִשְׁטַפּוּהָ לְאַהֲבַת
 4 הַקְּבִ"ה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּפָרוֹשׁ הַתַּרְגּוּם וְהַמְדַרְשׁ, דָּאף שֶׁהֵם
 5 חוּטְאִים מְכַל מְקוּם אֵין
 6 מִתְרַעְמִים עֲלֵיהֶם, 1
 7 וְהַטַּעַם הוּא לְפִי שְׂבָד 2
 8 בְּחַר הַנְּוִי הַבְּחִירָה בְּעֵצָם 3
 9 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם 4
 10 מְשַׁרְשִׁים בְּעֲצָמוֹתוֹ מִמֶּשׁ 5
 11 שְׁלֹמְעֵלָה גַם מְשַׁרְשׁ 6
 12 הַתּוֹרָה וּמִצּוּוֹת. וּכְמוֹ 7
 13 הַתֵּינֹקֶת שְׂאִין עוֹשֶׂה 8
 14 רִצּוֹן אֲבוֹתֶיהָ שְׂאִין 9
 15 מִתְרַעְמִים עֲלֶיהָ, שֶׁהוּא 10
 16 לְפִי שֶׁהַתֵּינֹקֶת עֲצָמוֹתָהּ 11
 17 מְשַׁרְשֶׁת בְּעֲצָמוֹת הָאָב 12
 18 וְאִם, בְּמְקוֹם אֲשֶׁר כָּל 13
 19 שְׂאֵר הָעֲנִינִים דָּאב וְאִם 14
 20 פֶּאֲרַנְעָמְעֵן דָּאֲרַט קִיִּין 15
 21 אֲרַט נִיט [=] לֹא תוֹפְסִים שֵׁם 16
 22 שׁוּם מְקוּם], וּכְמוֹ כֵּן הוּא 17
 23 גַם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם 18
 24 מְשַׁרְשִׁים בְּהָעֲצָמוֹת 19
 25 מִמֶּשׁ כְּבִיכּוֹל, וְלִכֵּן אֵין 20
 26 מִתְרַעְמִים עֲלֵיהֶם, 21

עֲצָמוֹתָהּ מְשַׁרְשֶׁת בְּעֲצָמוֹת הָאָב וְאִם, בְּמְקוֹם אֲשֶׁר כָּל שְׂאֵר הָעֲנִינִים דָּאב וְאִם
 פֶּאֲרַנְעָמְעֵן דָּאֲרַט קִיִּין אֲרַט נִיט, וּכְמוֹ כֵּן הוּא גַם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם
 מְשַׁרְשִׁים בְּהָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ כְּבִיכּוֹל, וְלִכֵּן אֵין מִתְרַעְמִים עֲלֵיהֶם, וַאֲפִילוּ הָאוֹמְרִים
 נְהִיָּה* כַּגּוֹיִם כְּמִשְׁפַּחֹת הָאֲרָצוֹת הִנֵּה כֹה אָמַר אֲדָ' אֱלֹקִים הָיוּ לֹא תִהְיֶה, אִם
 לֹא בְיַד חֲזָקָה וְזָרוּעַ נְטוּיָה גו' אָמַלְךָ עֲלֵיכֶם וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְרֵת הַבְּרִית
 וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה'נְוִי'. וַיִּתֵּן לָהֶם אִישׁ זֶה הַקְּבִ"ה מִבְּחִינַת מְרַחֵב הָעֲצָמִי אֶת כָּל
 הוֹן בֵּיתוֹ, בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית וּבִתְבוּנָה יִתְכַוֵּן וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל הוֹן יָקָר
 וְנֹעִים*, וְגַם יִתֵּן לָהֶם כָּל הַבְּזָה וְהַשְּׁלָל דְּמַלְחָמַת גּוֹג, כִּי דִידֵן נִצַּח בְּמַהְרָה
 בְּיָמֵינוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.

האומרים נהיה... אני הוי' : יחזקאל כ, לב-לח. בחכמה... ונעיים: משלי כד, ג-ד. ראה תורה אור תולדות יח, ג.

המשך מעמוד עא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

שם 'אוהל' חל על הכל, גם במקום שנתמעט גובהו וכדין
 'שפועי אהלין' (אהלות פ"ז מ"ב) דהיינו "אהל שהוא שופע ויורד
 וכלה עד כאצבע", ואם יש טומאה באוהל היא מתפשטת גם
 תחת השיפוע כי דין 'אוהל' חל על כולו.

ש'ביטלו' שם את המת (חי' הגר"ח פ"ב ה"א).
 ובספר 'פתח האהל' (כלל ג' סי' ה) ביאר:
 אם כל שטח הקרקע מכוסה אין מודדים את הטפח מהקרקע
 כי "כוסו פני כל הארץ", אך כאשר רק חלק מהקרקע מכוסה,
 וחלקו (טפח על טפח לפחות) אינו מכוסה, מודדים מהקרקע כי

בס"ד. שיחת שבת פרשת תולדות, מבה"ח וערב ראש חודש כסלו ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות¹ חודש כסלו איתא שהוא כמו חודש סיון²: סיון הוא החודש השלישי מניסן, שגם הוא ראש
- 2 השנה, כדאיתא במשנה³, וכמו כן חודש כסלו הוא חודש השלישי מראש השנה שהוא בתשרי.
- 3 החילוק בין ניסן לתשרי הוא⁴:
- 4 ניסן ענינו עבודת הצדיקים, שהרי יציאת מצרים ענינה גירות⁵, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי⁶, היינו, שאין
- 5 לו שום חטאים ושום ענינים שאינם כדבעי, להיותו כקטן שנולד⁷. וחודש סיון שהוא החודש השלישי מניסן,
- 6 הוא הזמן של מתן תורה.
- 7 ותשרי ענינו עבודת בעלי תשובה⁸. וכסלו שהוא חודש השלישי מתשרי, ענינו מתן תורה – הגילוי דפנימיות
- 8 התורה.
- 9 וכמו שבענין התשובה, עם היות תשובה למעלה מתורה⁹, שלכן מועילה התשובה על ענין שפגם בתורה,
- 10 מכל-מקום, ענין התשובה גופא נלקח מהתורה¹⁰ – כן הוא גם בענין גילוי פנימיות התורה שבחודש כסלו,
- 11 שענין זה גופא נלקח גם ממתן תורה שבסיון. והיינו, לפי שבשעת מתן תורה בסיון ניתנו כל עניני התורה¹¹,
- 12 ואפילו התורה שמישיח ילמד ויגלה, שזהו ענין הכי עמוק בתורה, כדאיתא במדרש¹² שהתורה דעכשיו הבל היא
- 13 לגבי תורתו של משיח – גם זה ניתן בשעת מתן תורה בסיון.
- 14 אבל אף-על-פי-כן, היתה פנימיות התורה בהעלם במתן תורה שבסיון, והגילוי דפנימיות התורה הוא בחודש
- 15 כסלו, חודש השלישי מחודש תשרי שענינו עבודת התשובה, שאז, בחודש כסלו, הוא הגילוי דפנימיות התורה
- 16 והפצת המעיינות חוצה, שזוהי ההכנה לגילוי המשיח¹³.
- 17 ב. מצד זה שחודש כסלו הוא זמן של גילוי-תורה, גילוי חדש בתורה, שנתגלה פנימיות התורה – מצד זה
- 18 נמשך גם בעולם, שבחודש כסלו מאיר בעולם גילוי חדש, ענין הנסים.
- 19 תורת החסידות מבארת היטב את הענין, שבאמת גם הנהגת הטבע הוא ענין של נסים¹⁴, אלא החילוק הוא
- 20 שטבע הוא גילוי שישנו בתמידות, ומצד ההרגל לא ניכר הנס, ועד שיכולים לחשוב שזוהי בירה בלא מנהיג
- 21 חס-ושלום, אבל כשבא נס, שלא רגילים בו, הרי זה בגילוי. והיינו, שענין הנסים הוא גילוי חדש.
- 22 וזהו שכסלו הוא חודש של נסים – דכיון שזהו זמן של גילוי חדש בתורה, ואסתכל באורייתא וברא עלמא¹⁵,
- 23 הרי זה נמשך גם בעולם, שגם בהנהגת העולם הרי זה זמן של נסים, גילוי חדש.
- 24 ולכן היה בחודש כסלו הנס דחנוכה, שהנס היה בשמן – רזין דרזין¹⁶ – והוא גילוי נעלה ביותר. וכמו שכתב
- 25 הרמב"ן¹⁷ בשם המדרש¹⁸ שהקב"ה אמר לאהרן "שלך גדולה משלהם", שנרות חנוכה נעלים יותר מנרות
- 26 המקדש, כיון שנרות המקדש אינם קיימים לעולם, ונרות חנוכה קיימים לעולם.
- 27 וכמו כן היה לאחר-יזה הנס די"ט כסלו, דהפצת תורת החסידות, שגם זה ענין שקיים לעד ולעולמי עולמים,
- 28 כיון שהפצת מעיינות החסידות היא כלי והכנה לגילוי המשיח.

ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ). – מהנחה בלתי מוגה.
 (9) לקו"ת בדרושי פ' אחרי (כי ביום הזה), וברושי יוהכ"פ.
 (10) ראה לקו"ש ח"ח ע' 121. וש"נ.
 (11) ראה סה"מ תרנ"ו ע' שנו. ועוד.
 (12) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.
 (13) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).
 (14) ראה קונטרס צג, בסופו (סה"מ תשי"א ע' 293).
 (15) זח"ב קסא, רע"ב.
 (16) ראה אמ"ב שער הק"ש פנ"ד ואילך. ועוד.
 (17) ר"פ בהעלותך.
 (18) במדב"ר פט"ו, ו. פרש"י ר"פ בהעלותך.

(1) סעיפים א-ב הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסו בלקו"ש ח"א ע' 75 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
 (2) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 114. וש"נ.
 (3) ר"ה ב, א.
 (4) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 41. וש"נ.
 (5) ראה יבמות מו, א"ב.
 (6) שם כב, א. וש"נ.
 (7) וע"ד מארז"ל (יומא כב, ב) "בן שנה שאול במלכו (שמואל-א יג, א), כבן שנה, שלא טעם טעם חטא" (מהנחה בלתי מוגה).
 (8) שהרי עבודת התשובה עיקרה בחודש אלול, בר"ה ויוהכ"פ, והגילוי מזה נעשה "ליום חגיגו", בחג הסוכות (ראה לקו"ת דרושי

ג. והנה, ההמשכה על עניני החודש מתחילה בשבת מברכים, שבו מברכים את החודש שיהיה לטובה ולברכה, "לחיים ולשלום לששון ולשמחה לישועה ולנחמה"¹⁹.

ובנוגע לענינו – חודש כסלו, שבו נמשכים לא רק ענינים טבעיים אלא גם ענינים ניסיים שלמעלה מהטבע – הרי בעמדנו בשבת מברכים חודש כסלו, ובפרט כשנמצאים כבר לאחרי המולד, צריכים לברך את החודש שהחל משבת מברכים, יהיו הטובה והברכה, חיים ושלום ששון ושמחה ישועה ונחמה, לא רק בענינים טבעיים, אלא גם בענינים ניסיים.

והיינו, שכל הענינים שצריכים להעשות בחודש זה, שבתוכם יש גם ענינים כלליים הנוגעים לכל השנה – יהיו כולם לטובה בדרך שלמעלה מהטבע, כך, שאפילו אם על-פי טבע ושכל אין לזה מקום, יהיה זה באופן שלמעלה מהטבע²⁰, והיינו, שגם הענינים שלמעלה מהשתלשלות יומשכו למטה מעשרה טפחים בטוב הנראה והנגלה.

* * *

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל מים רבים (הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

ה. בנוגע להענין דהשגחה פרטית המדובר לעיל בהמאמר²¹ – הרי אף-על-פי שרבינו הזקן הביא ראיה מדברי הגמרא²² "רבי יוחנן כי הוה חזי שלך אמר משפטין²³ תהום רבה" (שזמנת שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות), שמזה מוכח שיש דין ומשפט אפילו על דגים, ולא רק על המין הכללי אלא גם על פרטי הדגים, מכל-מקום, ישנם שיטות נוספות בענין זה, וישנם הסוברים שהשגחה פרטית היא רק על מין המדבר, ומצינו שגם שיטות אלו הובאו אפילו בדבריהם של כמה מקובלים²⁴.

אבל כבר נתקבלה שיטת הבעל-שם-טוב²⁵, שהשגחה פרטית היא לא רק על מין המדבר, אלא גם על מין החי והצומח, ואפילו על מין הדומם, שעל כולם משיגה הקב"ה בהשגחה פרטית.

וככל הענינים שבתורת הבעל-שם-טוב שנתבארו בתורת חסידות חב"ד – נתבאר גם ענין זה בפרטיות בתורת חסידות חב"ד.

וכפי שמבאר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר באחד ממאמריו²⁶ בענין השגחה פרטית על-פי שיטת הבעל-שם-טוב, שלא זו בלבד שגלגולו של עלה ממקום למקום הוא בהשגחה פרטית, אלא עוד זאת, שגם אופן גלגולו, אם על-ידי רוח או על-ידי רגלי אדם או בהמה, הוא גם בהשגחה פרטית, והיינו, שזהו ענין שנוגע לרצון העליון, ולשלימות הכוונה.

ו. והנה, אף-על-פי שנוגע כל פרט ופרט, מכל-מקום, כשמדובר אודות סדר המלכות מצינו שאמרו חכמינו ז"ל²⁷ "הוי מתפלל בשלומה של מלכות", ולא נאמר בלשון יחיד (בנוגע להמלך)²⁸, כי, מה שנוגע בהמלכות הוא רק כללות סדר המלוכה, ועל זה צריך להתפלל כו', אבל בנוגע להפרט (מלך פלוני) – הרי זה יכול להתחלף ולהיות באופן היותר טוב לבני ישראל.

ובהקדמה – שעל-פי תורה, "דינא דמלכותא דינא"²⁹, היינו, שדין המלכות יש לו תוקף של דין תורה, אבל³⁰, במה דברים אמורים, כאשר דין המלכות הוא דין כללי עבור כל בני המדינה בשוה, מה-שאינ-כן כאשר מבדילים ומחלקים בין אנשים, וכמו למשל שקובעים דין מיוחד עבור יהודים, אזי אין בזה התוקף ד"דינא דמלכותא דינא", היינו, שאין לזה מקום בתורה.

וש"נ.

(19) נוסח ברכת החודש.

(25) ראה בארוכה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(20) אולי הכוונה בקשר ל"מבצע סיני" שהתרחש בימים אלו (ראה מכתב ב' כסלו שנה זו (אג"ק חיי"ד ע' קלה), ובהנסמן בהערות שם. "מבוא" לאג"ק שם ס"ע 5 ואילך. וש"נ). המו"ל.

(26) סה"מ תרפ"ו ע' קנו. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 157 ואילך. וש"נ.

(21) פ"ג (לעיל ע' ז ואילך).

(27) אבות פ"ג מ"ב.

(22) חולין סג, א (ובפרש"י).

(28) ראה הגהות הגר"א (סקל"א) לשו"ע שבהערה 30.

(23) תהלים לו, ז.

(29) גיטין יו"ד, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(30) ראה תושו"ע חו"מ שס"ט ס"ח.

(24) ראה רשימה "השגחה פרטית" – אג"ק ח"א ע' קסח ואילך.

1 וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא", הרי מוכן שענין שאין לו מקום בתורה, אין לו מקום גם בעולם.
 2 ולא תועיל עקשנותו של פלוני, שכן, כיון שעל-פי תורה אין לזה מציאות, הרי גם בעולם אין לזה מציאות.
 3 ובאשר לעקשנות – סיפרתי כבר פעם³¹ הסיפור אודות אדמו"ר מהר"ש, שכאשר היה צריך לנסוע ברכבת,
 4 היו מודיעים על כך מליובאוויטש, והרכבת היתה ממתינה לבואו. ופעם אירע שהפקיד הממונה רצה להראות
 5 רמות רוחו והורה על נסיעת הרכבת מבלי להמתין לבואו של אדמו"ר מהר"ש. ולאחר כמה ימים הגיעה ידיעה
 6 – ממקום גבוה יותר – שהפקיד הנ"ל מפוטר ממשרתו...
 7 ומה שישנו יהודי אחד שטוען אחרת – הרי זה מצד "קרומקייט", ואין לילך בדרכים עקומות.
 8 ומה שטוענים בנוגע לחילוף האישים שאין לזה מקום על-פי חשבון – אין זה נוגע לנו. לנו לא נוגע החשבון,
 9 כי אם הפועל, ובמילא, אם יש לזה מקום בחשבון – יהיה הדבר על-פי חשבון, ואם אין לזה מקום בחשבון
 10 – הרי חודש כסלו (שבו עומדים עתה) הוא סדר של נסים שלמעלה מהחשבון.
 11 ז. ובנוגע לפועל:
 12 כיון שכל הענינים צריכים לבוא בטוב הנראה והנגלה, וכפירוש הבעל-שם-טוב³² על הפסוק³³ "עזוב תעזוב
 13 עמו", שאין לשבור את הגוף על-ידי תעניות וסיגופים, אלא לבררו ולזככו ולהעלותו – צריך להיות הענין
 14 ד"היטב איטיב עמך"³⁴ באופן כזה שגם הגוף ונפש הבהמית יסכימו שזהו טוב, וההסכמה תהיה (לא מצד קבלת
 15 עול, אלא) מצד זה שמשגיגים ורואים בעיני בשר שזהו טוב.
 16 ובפשטות – שכל הענינים השייכים לבני ישראל, הן בנוגע לתורה ומצוות, והן בנוגע לענינים הגשמיים
 17 ואפילו בנוגע לענינים חומריים, יהיו כולם בטוב הנראה והנגלה.
 18 ובעמדנו בחודש כסלו – הרי גם הענינים שאין להם מקום בטבע יומשכו למטה מעשרה טפחים בטוב הנראה
 19 והנגלה.
 20 וכמו כן יהיה גם החילוף הנ"ל לטוב³⁵ – עד כמה שיכול להיות טוב באומות העולם,
 21 ויקריים היעוד³⁶ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך", היינו, שכל עמי הארץ יראו את
 22 מעלתם של בני ישראל, שיש בהם נקודת היהדות, בדרך מקיף על-כל-פנים, ועל-ידי-זה יתבטלו כולם בפניהם,
 23 שזוהי ההכנה לגילוי המשיח במהרה בימינו אמן.

* * *

24 ה. בתפלת מנחה מתחילים לקרוא פרשת ויצא – "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה".
 25 וככל עניני התורה יש גם בענין זה פשט רמז דרוש וסוד, ולא באופן שהם ד' תורות, שהרי התורה היא
 26 "תורה אחת", כיון שכל ד' הענינים דפשט רמז דרוש וסוד קשורים זה בזה³⁷.
 27 ט. הפירוש הפשוט בפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" הוא – שיעקב יצא מבאר שבע שבארץ
 28 ישראל, המקום שבו דרו הוריו, והלך לחרן שבחוץ לארץ, לגלות, והמשך הדברים הוא שעוד בהיותו בדרך
 29 נטלו ממנו הכל³⁸, כך שהגיע לחרן בעירום ובחוסר כל, ואף-על-פי-כן, על-ידי-זה ש"עם לבן גרתי"³⁹ "ותרייג
 30 מצוות שמרתי"⁴⁰, חזר משם ברכוש גדול יותר ממה שהיה לו לפני-זה, בנים ובנות, צאן ובקר עבדים ושפחות
 31 כו'⁴¹, ועיקר הברכה התבטאה בכך שהיתה מיטתו שלימה⁴², בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

(36) תבוא כח, יו"ד.
 (37) ראה לקו"ש ח"ח ע' 187. חכ"א ע' 36. וש"נ.
 (38) פרש"י ויצא כט, יא.
 (39) וישלח לב, ה.
 (40) פרש"י עה"פ.
 (41) שם, ו ובפרש"י.
 (42) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י יחי מז, לא.

(31) ראה שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנחם-אב תשט"ז ס"ג (תו"מ חי"ז ע' 144). וש"נ.
 (32) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
 (33) משפטים כג, ה.
 (34) וישלח לב, יג.
 (35) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התועדות ב) ס"א (לעיל ע' 131).

1 וכמו כן ישנו ענין זה גם ברוחניות – שכאשר יהודי יוצא מ"באר שבע" ברוחניות, היינו, ממקום תורה
2 ותפילה, ויוצא לעולם, אשר, גם בהיותו במצב נעלה הרי זה בכל זאת "עולם", שזהו ענין של "חרן", מלשון
3 "חרון אף של מקום (בעולם)"⁴³, ואף-על-פי-כן, כאשר הנהגתו בעולם היא על-פי תורה, "עם לבן גרתי"
4 "ותרייג מצוות שמרתי", אזי לא זו בלבד שאינו מאבד מאומה, אלא אדרבה, הוא מרוויח יותר, שזוכה לבנים
5 ובנות, בני בנים ובני בנות, עוסקים בתורה ובמצוות, והולך ומתעלה ברוחניות לגבי מדריגתו הקודמת, כמבואר
6 בחסידות⁴⁴ בענין העילוי שניתוסף אצל יעקב בכואו מחרן⁴⁵.

7 י. ובפרטיות יותר יש בזה כמה ענינים:

8 לכל לראש – כללות הענין דירידת הנשמה בגוף, שהנשמה שחצובה מתחת כסא הכבוד⁴⁶, ירדה מאיגרא
9 רמה לבירא עמיקתא⁴⁷, אשר, עם היותה ירידה גדולה ביותר, הרי זו ירידה לצורך עליה, כי, כאשר הנשמה
10 משלימה את הכוונה למטה, אזי מתעלית הנשמה לדרגא נעלה יותר מכמו שהיתה לפני-זה.

11 ועל-דרך-זה לאחרי ירידת הנשמה למטה, ישנו ענין זה בכללות חיי האדם – שהסדר הוא שבשנותיו
12 הראשונות נמצא ב"חדר" וב"שיבה", שאז מתעסק רק בעניני קדושה, ובשנים שלאחרי-זה, בבוא הזמן שצריך
13 להיות "רחיים על צווארו"⁴⁸, אזי יוצא לעולם, לקיים מה שנאמר⁴⁹ "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה", אשר,
14 גם במצב הטוב ביותר הרי זה בכל זאת ענין של עשיה בעולם;

15 ועל-דרך-זה בכל יום גופא – שהתחלת היום היא בעבודת התפילה, ואחר כך לימוד התורה, "מבית הכנסת
16 לבית המדרש"⁵⁰, ואחר כך "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁵¹ ביציאתו לעולם, שזהו ענין של ירידה ויציאה מד'
17 אמות של תפילה וד' אמות של תורה;

18 ועל-דרך-זה במשך ימי השבוע – שתחילה ישנו יום השבת שבו אין עוסקים בעובדין דחול, ומתמסרים
19 לגמרי לעניני קדושה, ואחר כך באים ששת ימי המעשה כו"⁵².

20 ובנוגע לכל ענינים אלו ישנה הוראת התורה, שכאשר "יוצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", בחרון אף של
21 עולם, הנה כאשר "עם לבן גרתי ותרייג מצוות שמרתי", שגם בזמן שעוסקים בעניני העולם קובעים עתים
22 לתורה וכיוצא בזה, אזי זוכים לבנים ובנות, צאן ובקר וכו', והיינו, שלא זו בלבד שלא נעשה ענין של ירידה,
23 אלא אדרבה, פועלים עליה בכל הענינים שעוסקים בהם.

24 וכן הוא בנוגע לכללות זמן הגלות – שסוף-כל-סוף רואים שלא זו בלבד שלא נאבדים, אלא אדרבה,
25 שלוקחים ומעלים את כל עניני הגלות גופא, כמו שכתוב⁵³ "ונצלתם גו'", לרוקן את הכל, את כל הענינים שיש
26 להם מציאות, ו"בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו גו' נלך"⁵⁴ לקראת משיח צדקנו אל הגאולה האמיתית
27 והשלימה, במהרה בימינו.

(49) פ' ראה טו, יח.
(50) ראה ברכות בסופה.
(51) שם לה, ב.
(52) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 141 ואילך.
(53) שמות ג, כב.
(54) בא יו"ד, ט.

(43) פרש"י ס"פ נח.
(44) ראה ד"ה ויצא יעקב תר"ל (סה"מ תר"ל ע' 153 ואילך).
(45) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 153 ואילך.
(46) זח"ג כט, רע"ב. וראה בהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
(47) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.
(48) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"א ואילך. וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

להלן), לכן פותחת הפרשה ב"ואלה תולדות יצחק" – "זה עשו". כלומר, שם הפרשה ותוכנה "תולדות", המכוון גם ל"תולדות" במשמעות של עבודת יצחק, מעשיו וכדומה⁴, ניכרים בענין "ואלה תולדות" – "זה עשו"⁵.

ב.

שני ההפכים שבהבדל בין הקשר של ישמעאל לאברהם ושל עשו ליצחק

בהבדל שבין הקשר של ישמעאל לאברהם ובין הקשר של עשו ליצחק קיימים שני הפכים: מצד אחד, היה ישמעאל קרוב יותר ברוחניות לאברהם, מאשר עשו ליצחק, שהרי ישמעאל חזר בתשובה "בחיי אביו"⁶, ונראה שהיה זה בגלל השפעת אברהם עליו, ואילו על עשו לא מוצאים שחזר בתשובה. להיפך, לפי פירוש חז"ל⁷, המוזכר בפירוש רש"י בפרשתנו⁸, הוא עיכב לאחר מותו את קבורת יעקב במערת המכפלה.

מצד שני, "אברהם⁹ יצא (ו'נפרד"¹⁰) ממנו ישמעאל", וישמעאל לא הוגדר כ"ישראל"¹¹, ולכן הוא לא היה יורשו של אברהם, גם לאחר שחזר בתשובה, ככתוב¹² "לא יירש בן האמה הזאת עם... יצחק". לעומת זאת עשו, למרות שגם הוא "יצא" ו"נפרד" מיצחק ("יצחק יצא ממנו עשו"¹³), בכל זאת הוא נשאר בגדר "ישראל (מומר)"¹⁴, והיה יורש, כפי שנאמר¹⁵ "ירושה לעשו נתתי".

(כ) שמילוי ירושלים הוא ע"י חורבנה של צור.

(7) ב"ב טז, ב. ב"ר פנ"ט, ז. פרש"י לך טו, טו.

(8) סוטה יג, א. ועוד.

(9) כז, מה. וראה פרש"י ויחי מט, כא.

(10) פסחים נו, א. ויק"ר פ"ל, ה. ספרי דברים ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה

לג, ב.

(11) לקו"ת ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד.

(12) וכמש"נ (וירא כא, יב) "ביצחק יקרא לך זרע", שישמעאל לא הו"י זרע

אברהם (ראה תיב"ע שם. רמב"ן ריש פרשתנו. הנסמן בהערה הבאה. ועוד) -

משא"כ עשו שנכלל ביצחק, כדמוכח ממרו"ל (נדריים לא, א) על פסוק הנ"ל

"ולא כל יצחק", הרי שהוא נכלל ביצחק*. ועיין רמב"ן עה"פ (דברים ב, ד)

"אחיכם בני עשו". וידועה השק"ט ע"ד אמירת "ועקירת יצחק לזרע היום

ברחמים תזכור" (שו"ע או"ח סתקצ"א ס"ז (ובשו"ע אדה"ז - שם ס"ב) ונ"כ,

עיי"ש בארוכה). וראה הנסמן לקמן הערה 15 ובשוה"ג שם.

ובבית האוצר (כלל א' אות ג' ו"ח) שקו"ט אם ישמעאל דינו כישראל

מומר כמו עשו או לאו, עיי"ש.

(13) וירא כא, י. וראה טור הארוך ופענת רזא ח"ש כה, ה. רא"ם וגו"א

שם כד, י. ועוד.

(14) קידושין יח, ריש ע"א. וראה לעיל הערה 12.

(15) דברים ב, ה וברש"י שם*. קידושין שם.

א.

הקשיים על המדרש "זה עשו" והסבר הכללי לכן על "ואלה תולדות יצחק" נאמר במדרש¹, ש"ואלה) מוסיף על הראשונים. על מה שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל, ומי היה? זה עשו ובניו שהיה בנו של יצחק" – ב"ואלה תולדות יצחק" הכוונה היא לעשו שהיה רשע כ"בני ישמעאל", ולכן כתוב "תולדת יצחק חסר, להוציא יעקב מכלל הרשעים".

יש להבין: לפי המדרש מוסב "ואלה תולדות..." לעשו, ואם כך יוצא, שהעיקר בפסוק, לפי המדרש, איננו יעקב אלא עשו. אם כך, תמוה:

(א) היכן מוצאים שבפרשה מודגש יותר עשו מאשר יעקב?

(ב) ועיקר: כיצד ייתכן לומר ש"ואלה תולדות יצחק" – "זה עשו", ולא יעקב??!

ההסבר לכן, באופן כללי, הוא:

תוכנה של פרשת תולדות הוא עניני יצחק³ ועבודתו: תולדותיו, הליכתו לגרר, חפירת הבארות, ברכות יצחק. כיוון שהחידוש שבעבודת יצחק, לעומת עבודת אברהם שבפרשות הקודמות, התבטא בכך שיחסו הרוחני אל עשו היה שונה מיחסו של אברהם לישמעאל (כפי שיוסבר

(1) שמו"ר פ"ל, ג.

(2) ודוחק לומר שהוא מצד ב' הפסוקים באמצע הסדרה (כו, לד-לה) "ויהי עשו גר ותהיין גר".

(3) וגם לפרש"י ד"ואלה תולדות יצחק" הם "יעקב ועשו האמורים בפרשה" - צריך ביאור (בפנימיות הענינים): מכיון שתוכן הסדרה הוא עבודת יצחק (כדלקמן בפנים), איך יתכן ששם הסדרה (המורה על תוכנה) הוא "תולדות" - לשון רבים - גם עשו, היינו שענינו ועבודתו של יצחק הוא (גם) עשו? והרי עשו יצא ונפרד ממנו (כדלקמן בפנים). וראה לקמן הערה 66.

(4) משא"כ ב' וירא וח"ש, שענינו של יצחק שבהם הם פרטים בהסיפור (וענינו) של אברהם.

(5) כפי' הספורנו עה"פ (משא"כ פרש"י - נת' בארוכה בלקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך. ע' 354 ואילך (וראה שם ע' 360 התייחוך בין ב' הפירושים)). וראה רש"י ר"פ נח: שעיקר תולדותיהם כו'.

(6) לכאורה ה' אפשר לבאר ע"פ הידוע (תו"א פרשתנו יז, ג. תו"ח שם ה, א ואילך) ובכ"מ) שעבודת יצחק - מלשון צחוק עשה לי אלקים - היא ביטול היש לאין, אתכפיא סט"א, ולכן "תולדות (ועבודת) יצחק" מתבטא בכיבודו (ועשו) (וראה בארוכה לקו"ש ח"כ ס"ע 341 ואילך).

אבל ביאור זה אינו מספיק. כי מטעם זה לא ה' מתייחס עשו ליצחק בתור בן - תולדות - כי אדרבה, העילוי שבקדושה הנעשה ע"י הסט"א הוא ע"י שירת הסט"א. וכמרו"ל (ראה פסחים מב, ב. וש"נ. רש"י פרשתנו כה,

(* ולהעיר מ"ר פ"ר יג, ב. פרש"י וישלח לו, ז.

(* אבל ברא"ש ומדכ"י קידושין שם (וראה בארוכה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (פראג) סתתק"כח: דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו כו'. וראה מהר"ש והמקנה שם.

נביאים²³, שכשזרקו לקברו של אלישע גוף של נביא
 שקר²⁴, עשה הקב"ה נס מיוחד של תחיית המתים²⁵, ונביא
 השקר קם לתחיה כדי למנוע את קבורתו ליד אלישע. כיצד
 ייתכן, לפיכך, ש"רישיה דעשו" ייקבר "בגו עיטפיה
 דיצחק", במיוחד כאשר חז"ל²⁶ בעצמם מדגישים, שזהו
 "רישי דעשו רשינא"?!

ההסבר לכך הוא²⁷: רשעותו של עשו היא מצד גופו,
 אך מצד "רישיה", כאשר "רישיה" מנותק מן הגוף
 (מופרד²⁸ מן המציאות הנמוכה) אין הוא רשע²⁹. להיפך,
 יש לו קשר ליצחק, ולכן נשאר "רישיה"³⁰ "בגו עיטפיה
 דיצחק".

(בדומה למוסכר³¹ על השטן, שמצד שורשו למעלה
 "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו"³², אך כאשר הוא יורד
 למטה הוא הופך לרע גמור, עד ש"נתן עיניו במקדש
 ראשון... שני והחריבו"³³ - בדיוק להיפך מכוונה לשם
 שמים).

וכך אצל עשו: מצד "הולדתו" מיצחק, כלומר, מצד
 "ראשו ו"שורשו" הרי הוא טוב, אך כאשר ה"ראש"
 וה"שורש" יורדים ומתקשרים לגופו של עשו, שהוא רע
 גמור, אין ניצוץ הקדושה יכול להאיר, כדוגמת הנאמר³⁴
 "נר רשעים ידעך".

ד.

יתרונו של עשו על ישמעאל

וזהו יתרונו של עשו על פני ישמעאל:
 גם אצל ישמעאל וגם אצל עשו נשאר "כוח האב"³⁵,
 בהיותם "תולדות" של אברהם ויצחק, למרות שהם יצאו

1 בפשטות ניתן היה להסביר את הסיבה לכך¹⁶:
 2 ישמעאל לא היה יורש ("ישראל"), מפני שהוא היה
 3 "בן האמה". לכן, כמודגש בפסוק, "לא יירש בן האמה
 4 הזאת עם בני (של שרה)". אך לא כן עשו, שהיה בנה של
 5 רבקה.

6 אך מכך¹⁷ שחלק מבני יעקב היו "בני שפחות"¹⁸,
 7 ולמרות זאת נאמר על יעקב ש"מטתו שלמה"¹⁹, שלא
 8 כאברהם וכיצחק שיצאו מהם ישמעאל ועשו, מובן, שלפני
 9 מתן תורה יכול היה גם "בן האמה" להיות יורש (ולהיות
 10 ב"גדר "ישראל")²⁰.

11 חוזרת איפוא הקושיה למקומה: מהו ההבדל בין
 12 ישמעאל לבין עשו, אשר בגללו נחשב עשו ל"ישראל",
 13 ולא ישמעאל, למרות שדוקא הוא (ולא עשו) חזר
 14 בתשובה?

15 דבר זה מוכיח, שהקשר בין עשו ליצחק הוא עמוק
 16 יותר מן הקשר בין ישמעאל לאברהם, קשר שאיננו תלוי
 17 בחזרה בתשובה.

ג.

הקושי על דברי חז"ל אודות קבורת
 "רישיה דעשו"

18 על הקשר המיוחד של עשו ליצחק נרמז גם במאמר
 19 חז"ל²¹, שקבורת "רישיה דעשו" (=ראש עשו) היתה "בגו
 20 עיטפיה דיצחק" (=בתוך חיקו של יצחק).

21 דבר זה הוא, לכאורה, תמוה ביותר: לפי ההלכה²²
 22 "אין קוברין רשע אצל צדיק", עד אשר, כמסופר בספרי

26) תיב"ע שם. ובאותה שעה גופא בא לערער על קבורתו של יעקב
 במערת המכפלה (כנ"ל בפנים).
 27) עייג"כ תו"א פרשתנו כ, סע"ב ואילך.
 28) ראה תו"א (שם, ג): מצד בחינת המקיף כו'.
 29) להעיר מפרד"א שם*: יצחק אחז בראשו של עשו והי' מתפלל כו'
 יוחן רשע כו'.
 30) להעיר ד(גם) "גופי קברו.. בחקל כפילתא" (תיב"ע שם). אבל
 בפרד"א שם: גוייתו שלחו להר שער.
 31) סה"מ אתהלך-לאזניא ע' קנה. לקו"ת חוקת סב, א.
 32) ב"ב טז, א.
 33) סוכה נב, סע"א.
 34) משלי כד, כ.
 35) ראה זח"ב פז, א (לענין ישמעאל): ברי' דאברהם הוה ברי' דקדישא
 הוה. ובתו"ח פרשתנו (ג, ד): ישמעאל הי' בנו יוצא חלציו ממש.. ודאי ששרש
 ישמעאל משרש אור פנימי' דחסד דאברהם.. שגם שיצא למטה.. ודאי שגם
 בחי' פסולת.. דישמעאל יש לה שרש.. באור חסד האלקי דאברהם כו'. עיי"ש
 באורך.

16) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 85 הערה 41.
 17) וגם: מזה גופא שצ"ל ונאמר לו "לא יירש גוי עם בני עם יצחק"
 מוכח, שבכלל גם הוא יורש. שלכן "ולבני הפלגשים (כולל ישמעאל*) גוי נתן
 אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעורונו חיי" (ח"ש כה, ו) - כדי שלא
 יהי' להם חלק בירושה. וראה כלי יקר ח"ש שם.
 18) שהרי נקראו שפחות גם לאחרי נישואיהן, וגם לאחרי שילדו בן שני
 ליעקב (יוצא ל, ז, שם, יב). ועד שהכתוב מדגיש כמה פעמים שלא היו דומות
 לנשי יעקב (וישלח לב, כג, לג, א ואילך).
 19) ויקר' שם. ועד"ז במקומות שנסמנו לעיל הערה 10.
 20) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ס"ע 234 ואילך.
 21) תיב"ע ויחי נ, יג [ובסודור (כב, א) ותו"ח לך (פט, ד) מביאו בשם
 הזהרן]. ולהעיר מסוטה יג, א: עיני' . . אכרעא דיעקב. ובפרד"א ספ"ט: לתוך
 מערת המכפלה.
 22) סנהדרין מז, א. טושו"ע יו"ד סי' שסב ס"ה.
 23) מ"ב יג, כא. סנהדרין שם.
 24) רש"י סנהדרין שם.
 25) שלא נמסר ביד שליח (תענית ב, סע"א).

(* כדמוכח בסנה' (צא, א): באו בני ישמעאל.. ולבני הפלגשים גוי נתן אברהם כו'. וראה רש"י שם ד"ה אגטין.
 (* בהוצאה עם פי' הרד"ל - חסר מתיבות אלו עד סיום הפרק.)

1 ונפרדו מהם, כדלעיל. ובמיוחד כיוון שצדיקים "דומין
2 לבוראין"³⁶, ויש קדושה נצחית במעשה ידיהם, ועל-אחת-
3 כמה-וכמה בתולדותיהם.
4 כלומר, אצלם מתבטאת קדושתם של אברהם ויצחק³⁷,
5 אך כפי שהיא פועלת ומשפיעה מחוץ לתחום הקדושה
6 ("מקום" שאליו "יצא ממנו").
7 ההבדל ביניהם הוא באופן שבו מתבטאת אצלם
8 השפעת האבות:
9 אצל ישמעאל היה זה באופן שהביאו לחזרה בתשובה,
10 אך מצד שני, גם לאחר חזרתו בתשובה הוא נשאר במצב
11 של חוסר קשר לאברהם.
12 לעומת זאת עשו, למרות שמצד גופו היה ירוד
13 מישמעאל, ולכן הוא לא חזר בתשובה, בכל זאת מצד
14 "רישיה", כפי שהוא מנותק מגופו, הוא "בגו עיטפיה
15 דיצחק".

ה.

דוגמא לכך בהלכה: שני הסברים לשליחות
16 ניתן למצוא, בדרך האפשר, דוגמא בהלכה להבדל בין
17 הקשר של ישמעאל לאברהם ובין הקשר של עשו ליצחק,
18 בשני האופנים להגדרת השליחות³⁸:
19 הגדרה אחת היא, שהשליח הוא מציאות בפני עצמו,
20 אך לפי דין התורה נקבע, שעל-ידי מינוי השליח
21 משתייכים מעשיו אל המשלח.
22 דרך אחרת להסבר בענין זה היא, שמציאות השליח
23 נעשית ממש כמו המשלח, וכתוצאה מכך מעשיו הם מעשי
24 המשלח.

ו.

אברהם - ממעלה למטה, יצחק - ממטה למעלה
25 ההבדל הנ"ל בין "תולדות" אברהם (ישמעאל) ויצחק
26 (עשו) הוא בהתאם להבדל שבין דרכי עבודתם, כדלהלן.
27 אחד מן ההבדלים שבין עבודת אברהם לעבודת יצחק
28 הוא³⁹ שעבודת אברהם היא "מלמעלה למטה" - מגלה
29 ומוריד אלקות למטה, ועבודת יצחק היא "ממטה למעלה"
30 - זיכוך העולם ו"העלאתו" למעלה.

31 הבדל זה ניכר בפשטות בעבודתם: אברהם אבינו עסק
32 בהבאה לידי הכרה וידיעה באלקות גם של בריות ירודות
33 ביותר, ואפילו ערביים "שהם משתחוים לאבק
34 רגליהם"⁴⁰, ויצחק עסק בחפירת בארות - סילוק העפר,
35 האדמה, האבנים והעצים המכסים על מים חיים הקיימים
36 בתוך האדמה. עבודה זו בפנימיות היא זיכוך הנברא
37 (ה"מטה") מ"ארציותו" וגסותו, עד שתתגלה בו החיות
38 האלקית.

39 בכל אחת משתי הדרכים שלעיל ("מלמעלה למטה"
40 ו"ממטה למעלה") יש יתרון, שאין באחרת:
41 על-ידי הורדה ממעלה למטה מושפע ומואר ה"מטה"
42 מן ה"מעלה", אך אין ה"מטה" משנה את מהותו. בענינו,
43 לגבי אברהם: הכרותם של הערביים על "א-ל עולם"⁴¹ לא
44 היתה מצד, מפני מהותם שלהם, אלא "ויקריא" - אברהם
45 גרם להם להכריז כך. פעולתם מתייחסת, בעצם, לאברהם.
46 לפיכך, למרות שאברהם הביא לידי כך שהערביים
47 "יכירו גדולתו"⁴², הם לא התרוממו על-ידי-זה משפלותם.
48 מהותם שלהם נשארה "מטה", ערביים כמקודם.
49 לעומת זאת גורמת עבודת יצחק, העלאה ממטה
50 למעלה, לכך, שהקשר שבין "מטה" (העולם) לאלקות
51 ("מעלה") נובע מה"מטה" - הוא עצמו משתנה, מתרומם,
52 ומתקשר לאלקות, כשם שבחפירת בארות אין מביאים
53 ושופכים לבור מים חיים ממקום אחר, אלא חופרים ומעלים
54 את המים החיים החבויים באדמה, בבור עצמו.

ז.

היתרון שבעבודת אברהם - גם מקומו של ה"מטה"
מושפע על-ידי ה"מעלה"

מצד שני, דוקא משום כך יש יתרון בהורדה מלמעלה
למטה על-פני העלאה ממטה למעלה⁴³:
בהשפעה ממעלה למטה מאיר האור האלקי ב"מטה"
במקומו, בשפלותו⁴⁴, כשם שאברהם החדיר הכרה בגדולת
ה' אצל הערביים בדרגה שלהם.
לא כן בהעלאה ממטה למעלה, שבה נוצר הקשר בין
ה"מטה" לבין האלקות - ה"מעלה" - באמצעות התנשאות
מן השפלות, מקומו של המטה עצמו איננו מואר.

חצרת" (בסה"מ קונט' ח"ב) פ"ז ואילך. לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 24 ואילך.
ח"ה [המתורגם] ע' 73 ואילך. ועוד.
(40) ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.
(41) וירא כא, לג. סוטה י, סע"א ואילך. וראה לעיל ע' 132 ובהנסמן שם.
(42) לשון התנ"א שם, ג.
(43) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 76-7.
(44) ראה תנ"א ותנ"ח (פ"ב. פ"א) שם, שדוקא ע"י אברהם נעשה הדירה
בתחתונים.

(36) במדב"ר פ"י, ה. ועוד.

(37) ראה בארוכה תנ"ח שם (לענין ישמעאל). ולהעיר מלקו"ת ואתחנן ה, א.

(38) ראה בארוכה (והנפק"מ בפועל) לקח טוב (להר"י ענגעל) כלל א'
ובהמצויין שם [וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 323 ואילך. ח"ב ע' 148. ח"כ ע'
303]. ושם, שבפרטיות, יש ג' אופנים בשליחות, עיי"ש.

(39) בהבא לקמן - ראה תנ"א ותנ"ח ריש פרשתנו. אוה"ת שם (כרך ד'.
תתקד, ב ואילך). ד"ה ואלה תולדות תרע"ח (ע' עג ואילך). ד"ה אריב"ל

23 לדרגת אברהם⁵⁴. במהותו שלו הוא "יצא" ו"נפרד"
 24 מאברהם, ולכן אין יכול להיות יורש של אברהם, במיוחד⁵⁵
 25 לפי ההסבר שהיורש הוא מציאותו של המוריש.
 26 אך עבודתו של יצחק היא שה"מטה" עצמו מתעלה,
 27 וכך היה גם לגבי "תולדותיו" אשר מיד "כשנולדו" ממנו,
 28 הם כבר השתייכו לדרגתו של⁵⁴.
 29 (משום כך, אין אצלו מקום ללקיחת "אמה"⁵⁶,
 30 שתולדותיה אינם קשורים לדרגה של⁵⁷).
 31 וכך גם עשו הוא וישראל (מומר) ויורש⁵⁸.
 32 אך כל זאת הוא רק לגבי "רישיה דעשו" - החלק
 33 העליון שבו, כפי שהוא מצד שורשו. אך כאשר ה"רישיה"
 34 מחובר לגוף, כלומר, במקום ה"מטה" ממש, הוא "יצא"
 35 ו"נפרד" מיצחק, באופן שאין לו קשר לאור הקדושה -
 36 הוא איננו חוזר בתשובה, ולפיכך גרועה "קליפת עשו"
 37 יתור מ"קליפת ישמעאל"⁵⁹.
 38 שתי דרכים אלו בעבודת אברהם ויצחק הם הכנה
 39 לעבודת יעקב, ש"היו לו שתי הבחינות"⁶⁰ - הן של
 40 אברהם והן של יצחק:
 41 הוא היה ופעל גם בחוץ-לארץ - הוא "השפיל את
 42 עצמו" אל מקום ה"מטה", אך שם הוא לא רק האיר את
 43 ה"מטה" כאברהם, אלא הקים את השבטים באופן
 44 ש"מטתו שלמימה"⁶¹.
 45 (משום כך הוא יכול היה לקחת שפחות, כי לפי

1 זהו הטעם להבדל בין אברהם ליצחק בסדר עבודתם⁴⁵:
 2 אברהם יצא מארץ ישראל והוריד את עצמו למצרים, אל
 3 המצרים וההגבלות של חוץ-לארץ - הוא האיר גם
 4 בחוץ-לארץ. לעומת זאת, ליצחק היה אסור לצאת מארץ
 5 ישראל⁴⁶, מפני שהוא "עולה תמימה"⁴⁷. הוא יכול היה
 6 לעסוק ולשהות בחלק של העולם הנמצא בדרגה גבוהה,
 7 ארץ ישראל, ולא בשפלות של חוץ-לארץ. לפי עבודתו אין
 8 לחוץ-לארץ שום קשר לאור הקדושה.

ח.

ההסבר להשפעתו של אברהם על ישמעאל

9 הבדל זה בין עבודת אברהם לעבודת יצחק הוא הסיבה
 10 להבדל בין תולדותיהם - ישמעאל ועשו:
 11 בהתאם לעבודת אברהם, השפעה מלמעלה למטה,
 12 יוצא, שגם כאשר "תולדותיו" הם בבחינת "מטה" - "בן
 13 האמה", ואף "יצא לתרבות רעה"⁴⁸, גם אז מגיעה אליו
 14 השפעת אברהם ומחזירה אותו בתשובה⁴⁹.
 15 (ומשום כך אין בלקיחת "האמה הזאת" על-ידי אברהם
 16 לאשה שום סתירה לעבודתו. להיפך, דוקא זוהי עבודתו,
 17 ה"מטה" קיים, והוא מוריד את האור לשם. וכך גם לגבי
 18 "תולדותיו": גם כשהכיר אברהם בכך שישמעאל הוא
 19 בבחינת "מטה"⁵⁰, גם אז עבודתו היא להשפיע עליו, והוא
 20 אף ביקש⁵¹ "לו ישמעאל יחיה לפניך").
 21 אך כיוון שכל זה הוא השפעת אברהם, ו"משמת
 22 אברהם נפל"⁵², הרי ישמעאל לא התעלה⁵³ על-ידי כך

וראה אהבת איתן לע"י ספ"ק דמגילה. ב"ב שם). ואולי אפ"ל (שלא לאפוש
 מחלוקת, ובפרט מחלוקת במציאות) שהכוונה בזה שמצ"ע נשאר רשע. ודווקא.
 (54 ראה מדבר קדמות (להחיד"א) ע' גרים: (גרים) מאדום באים אך לא
 מישמעאל, ע"ש. כלי יקר פרשתנו כה, כג. מאמרי אדה"ת תקס"ב (ח"ב) ע'
 תקה. וראה לקמן בפנים סעיף ט'.
 (55 שו"ת צפע"נ דוינסק ח"א סי' קיח. ווארשא ח"א סקי"ח. ועוד.
 (56 פרש"י פרשתנו כה, כו.
 (57 ע"ד שנולד מטיפה קדושה דוקא ולא יצא לחול.
 (58 וזהו ששם הסדרה הוא "תולדות" (וקאי על עשו) - כי החידוש
 בעבודת יצחק הוא, לגלות בעשו בחי "רישי", שמשו"ז רואה גם בעשו שהוא
 בנו ומתולדותיו (ולכן רצה לברכו, כדלקמן ס"ט). בדוגמת חפירת בארות
 שמגלה המים חיים שבעובי האדמה.
 (59 ראה אדה"ת וירא צג, ב. לקולו"צ לזהר כרך ב' ריש ע' שצט. ועוד.
 וראה ספרי האזינו וברכה דלעיל הערה 10. שבת יא, רע"א וברש"י שם (אבל
 ראה ר"ח שם. זח"ב יז, רע"א ובהנסמן בנצוצי זהר שם. בחיי נצבים ל, ז.
 ועוד).
 (60 תו"א ותו"ח ריש פרשתנו.
 (61 ולכן "עיקר הוויג (דמ"ת) ע"י יעקב שהי' מטתו שלמה" (אדה"ת ח"ש
 קכו, א) - כי מ"ת ענינו חיבור עליון ותחתון.

(45 ראה גם לקו"ש ח"א שם.
 (46 ועד"ז נולד מטיפה קדושה דוקא (ב"ר פמ"ו, ב) - ראה לקו"ש ח"א
 שם.
 (47 ב"ר פס"ד, ג. פרש"י פרשתנו כו, ב.
 (48 פרש"י וירא כא, יא. שם, יד (מתחומא שמות א). וראה מדרו"ל
 (ופרש"י) עה"פ שם, ט.
 (49 אבל מ"מ אין זה כלל כמו פעולת אברהם על הערביים כו'. כי אצלם,
 מכיון שאינם שייכים כלל לאברהם, הרי ההכרה בגדולתו ית' אינה מתייחסת
 למציאותם הם (כ"א לאברהם); משא"כ ישמעאל ש"בר"י דאברהם הוה ברי'
 דקדישא הוה" - הרי זהו ענינו ומציאותו לבטא ענינו של אברהם, שה"מעלה"
 מאיר את ה"מטה" (גם במקום המטה), ולכן פועל עליו לשוב*.
 (50 ראה תו"א (יב, א): ואעפ"י שהוא יודע מהו ישמעאל*. וראה לך טז,
 יב וברש"י. מכילתא יתרו כ, ב. ספרי ברכה לג, ב.
 (51 לך יז, יח (וברש"י שם: יחי' ביראתך). וראה תו"ח פרשתנו ג, סע"ד.
 לקו"ש ח"א (המתורגם) ע' 16 ואילך. לקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' לב.
 (52 ב"ר (ופרש"י) ס"פ חיי שרה. - ואף שהי' צדיק גם לאחר מות אברהם
 (כנ"ל הערה 49 בשו"ג) - הרי זה גופא הוא מצד קדושת אברהם שבו
 (להיותו בנו). וראה לעיל ע' 164.
 (53 להעיר מהדיעות שישמעאל לא עשה תשובה (ב"ר ספס"ב. ספס"ז.

(* ולכן נשאר בע"ת וצדיק גם לאחר מות אברהם. עד מותו (ב"ב טז, סע"ב. פרש"י ח"ש כב, יז).
 (* ולהעיר מאה"ת ח"ש (קכא. א. תמה. רע"א): שאילולי ה' יודע שיצא לתרבות רעה כ"כ לא ה' רוצה כלל להחזיקו אלא ה' סבור שירי' גם הוא הגון וחשוב רק לא כיצחק.

1 עבודתו, יכולים גם תולדותיו מן השפחות להיות שבטים,
2 ענפי האילן, ואף יותר מכך: שבטי י"ה⁶²).

ט.

ההסבר לכך שבפ' "תולדות" מסופר על ברכות יצחק

3 לפי האמור יובן גם מדוע חלק גדול מפרשת "תולדות"
4 (שהוא עשו לפי המדרש) מדבר אודות ההכנות לברכות
5 יצחק, ועל הברכות, כי גם בכך מתבטאת עבודת יצחק
6 בקשר לעשו:

7 יצחק רצה לברך את עשו, למרות שהכיר במהות עשו,
8 כיוון ש"ציד בפיו"⁶³. ב"רישיה דעשו", מצד שורשו
9 ומקורו, יש ניצוצות נעלים ביותר, כנשמותיהם של
10 אונקלוס הגר, רבי מאיר וכו'⁶⁴.

11 וכיוון שעבודת יצחק היא חפירת בארות, כפי שסופר
12 קודם בפרשה - חפירה וגילוי של "מים חיים" החבויים
13 בעומק האדמה - לפיכך רצה יצחק, באמצעות ברכתו
14 לעשו, ל"חפור" בו, ולגלות בו "מים חיים", ניצוצות
15 הקדושה הכלולים ב"רישי' דעשו".

16 וכפי שעשו נראה ליצחק, הריהו ראוי לכך. אך כיוון
17 ש"יצא ממנו עשו", אין הוא כלי לקבלת ברכות, ולפיכך
18 ניתנו הברכות ליעקב, אשר דוקא לו⁶⁵ ניתן הכח "לברר"
19 את ניצוצות הקדושה של עשו⁶⁶).

י.

ההוראה: קירוב כל יהודי לתורה

20 ההוראה מכל האמור, באופן פשוט, אלינו, היא:

21 אם לעשו הרשע, שהיה לפני מתן תורה, ניתן התואר
22 "ישראל" מפני שהוא בנו של יצחק, בלי להתחשב בהיותו
23 מומר, ואם יצחק השתדל ל"חפור" בו ולגלות את החבוי
24 בפנימיותו,

25 הרי על-אחת-כמה-וכמה כך הוא הדבר לגבי יהודים

26 שלאחר מתן תורה. הכוח והחיות שבכל יהודי, ללא
27 התחשבות במעמדו ומצבו, הוא "אנכי הו'י"⁶⁷. ובמיוחד,
28 כאשר גם בחיצוניותם נעלים מאד⁶⁸ היהודים, שאינם
29 מתנהגים כראוי, מדרגת עשו. בנוסף לכך, הרי בימינו רובם
30 ככולם הם בגדר "תינוק שנשבה".

31 לפיכך, בודאי ובודאי צריך להתמסר לקירוב כל
32 ישראל, גם אלה הרחוקים מאד מן היהדות. צריך "לחפור"
33 ולגלות "מים חיים" הקיימים אצל כל יהודי.

יא.

צריך לקרב את היהודים אל התורה השלמה, ללא פשרות

34 עם זאת יש לדאוג לכך שאופן הקירוב יהיה כהוראת
35 המשנה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁶⁹: יש לקרב
36 ולרוחם את הבריות אל התורה, ולא, ח"ו, "לקרב" את
37 התורה אל הבריות. אסור לערוך שום פשרות בתורה
38 ובמצוות, אפילו כאשר חושבים שעל-ידי כך יקרבו יהודים
39 לתורה ומצוות. התורה "עומדת לעולם ולעולמי עולמים,
40 אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת"⁷⁰, ואי אפשר
41 לעשות בה פשרות.

42 (דבר זה נרמז ברש"י בתחילת פרשתנו: ואלה תולדות
43 - יעקב ועשו האמורים בפרשה. איזה "עשו" הוא "תולדות
44 יצחק"? - אותו "עשו" ה"אמור" ב"פרשה", בתורה, אשר
45 אותו מזכך יעקב לפי ההוראות שנאמרו בתורה).

46 העצה לזאת היא להביט על כל יהודי, כפי שהוא מצד
47 "רישיה", ואז אין רואים את השפלות שבמצבו החיצוני,
48 אלא את מצבו הפנימי, העצמותי, אשר מבחינה זו הוא
49 קשור ורוצה⁷¹ לקיים את כל התורה כולה.

50 מתוך מבט כזה יעשה האדם ככל יכולתו כדי להעלות
51 ולקרב את היהודי האחר לה' ולתורתו ולמצוותיה, לתורה
52 ותמימה.

(משיחות ש"פ תולדות תשכ"ח)

כו' יעקב ועשו האמורים בפרשה דהיינו ע"י יעקב הוא מברר גם את בח' עשו ומעלה ממנו ניצוצי הקדושה. וראה לקו"ש ח"כ (ע' 341-2).

67 לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ. וראה סנה' מד, רע"א: אע"פ כו' ישראל הוא.

68 ראה חגיגה בסופה. וש"נ.

69 אבות פ"א מי"ב.

70 רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט.

71 רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

62 תהלים קכב, ד.

63 פרשתנו כה, כח.

64 תר"א פרשתנו כ, ג.

65 וי"ל שזהו מפני שיש בו ב' הבחינות דאברהם ויצחק (כנ"ל סעיף ח')

- ולכן ביכלתו לפעול בירור בה"מטה" כמו שהוא במקומו. ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 88 ואילך.

66 תר"א שם.

וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ד'. תשצט, ב): וזהו שפירש"י ואלה תולדות

ליקוטים מתורת לוי יצחק

לג

ובשנה מעוברת קורין פרשת יום הכפורים שבפרשת
אחרי לפני חג הפסח¹⁵.

(הערות לזוהר א עמ' צז)

חג הסוכות - פסוקים

בסכת תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו
בסכת, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את
בני ישראל¹⁶.

שלש פעמים בסוכות שבפסוק נמשכים משלשת
הסדרים של תקיעת שופר בראש השנה — בסוכות
מלא נמשך מן תשר"ת, וב' בסכת חסר נמשכים מן
תש"ת תר"ת.

ובראש השנה הסדר הוא תשר"ת תש"ת תר"ת,
שהולך ומתמעט, כי הגבורות הולכות ומתמעטות.
ובסוכות הסדר הוא תש"ת תר"ת (ב' בסכת חסר)
תשר"ת (בסוכות מלא), שהולך ומתרבה, כי החסדים
הולכים ומתרבים.

והראיה מפלוגת בית שמאי ובית הלל לגבי נר
חנוכה¹⁷, שבית שמאי, גבורה, סבירא להו שפוחת
והולך, ובית הלל, חסד, סבירא להו שמוסיף והולך.
(ליקוטים ואגרות עמ' שנז)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי¹⁸.

לפעמים קורין פרשת האזינו לפני סוכות.

האזנה ושמיעה הן בחינת בינה¹⁹, וסוכה היא מקיפים
דבינה²⁰.

וסוכה פירושה שמיעה, כמו הסכת ושמע ישראל²¹.

(הערות לזוהר א עמ' רז)

15) וראה תורת מנחם תפארת לוי יצחק בראשית עמ' קמא, שישנה
נקודה משותפת בין ערב פסח ליום כפור - ביעור הרע, אלא שביום
כפור הוא בדרך דחיה, ובערב פסח באופן של אתהפכא, עיי"ש.

16) אמור כג, מב-מג.

17) שבת כא, ב.

18) האזינו לב, א.

19) זח"ג קלח, ב.

20) זח"ג רנה, ב.

21) תבוא כז, ט.

נוסח התפלה - יום הכיפורים

ותוקעין תקיעה אחת¹

המאה קולות של ראש השנה - הם מחיצוניות
בינה.

התקיעה האחת של נעילה — היא מפנימיות
בינה². כי יום הכפורים הוא יום סליחה ומחילה, שהן
מפנימיות בינה, שהיא רחמים פשוטים.

כשם שבלימוד התורה, עבודת הצדיקים, יש הפרש
בין לימוד מאה פעמים למאה פעמים ואחד³, כמו כן
בתקיעת שופר, עבודת התשובה⁴, צעקה מעומק הלב,
יש מאה קולות, ויש תקיעה אחת היתירה על המאה
ועולה על גביהן⁵.

(ליקוטים ואגרות עמ' מד)

לשנה הבאה בירושלים⁶

יום הכפורים שייך לחג הפסח, כמו שכתוב בזהר⁷
ששני העזים שהכינה רבקה ליצחק בערב פסח⁸ רומזים
לשני השעירים של יום כפור⁹.

ובגמר תפלת נעילה אומרים לשנה הבאה בירושלים,
וכן בגמר הסדר של פסח.

וביום כפור כתיב¹⁰ בזאת יבא אהרן אל הקדש, במדת
המלכות¹¹ (כמו שכתוב ביהודה, שלו ניתנה המלוכה,
וזאת ליהודה¹², ודוד המלך אמר¹³ בזאת אני בוטח).
וגם מצה, לחמא עניא, היא בחינת מלכות¹⁴.

1) תפלת נעילה של יום כפור.

2) ראה פרי עץ חיים שער ראש השנה פ"ב.

3) חגיגה ט, ב.

4) רמב"ם הלכות תשובה פ"ג, ד.

5) ועיין לקוטי תורה בלק עה, ב, שבתשובה עילאה גופא יש שתי
בחינות, עיין שם. ועל דרך זה יובן ההפרש בין השופר של ראש השנה
לשופר של יום הכיפורים.

6) תפלת נעילה של יום כפור.

7) זח"א קמב, א.

8) תולדות כז, ט.

9) פנחס כט, יא.

10) אחרי טז, ג.

11) זח"א ח, א.

12) ברכה לג, ז.

13) תהלים כז, ג.

14) ראה לקוטי תורה ויקרא ו, ג.

♦ יום ראשון כ"ג מרחשון ♦

בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם בת בתואל ארמאה מפדן
אָחוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: אָרָם אַחֲתָהּ דָּלְדָן אֲרָמָה
לָהּ לְאִנְתּוֹ:

כ"ג ◀ בְּ-אֲרָבַעִים שָׁנָה • שְׁהָרִי כְּשָׁבָא אֲבָרְהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה, וַיִּצְחַק הִיָּה בֶן ל"ז שָׁנָה, שְׁהָרִי בּוֹ בְּפָרֶק מֵתָה שָׂרָה, וּמִשְׁנוֹלֵד יִצְחָק עַד הֵעָקְדָה שְׁמֵתָה שָׂרָה, ל"ז שָׁנָה. וּבֵת צ' הִיָּתָה כְּשֶׁנוֹלֵד יִצְחָק וּבֵת קכ"ז כְּשֶׁמֵּתָהּ, שְׁנָאֲמַר: "וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה וְגו'", הִרִי לְיִצְחָק ל"ז שָׁנִים, וּבּוֹ בְּפָרֶק נוֹלְדָה רִבְקָה. הַמֵּתִין לָהּ עַד שֶׁתָּהָא רֵאוּיָה לְבִיאָהּ, ג' שָׁנִים, וּנְשָׂאָהּ. **בַּת-בְּתוֹאֵל מִפְּדֵן אָרָם אָחוֹת לְבֶן •** וְכִי עֵדִין לֹא נִכְתָּב שֶׁהִיא בַּת בְּתוֹאֵל, וְאַחוֹת לְבֶן וּמִפְּדֵן אָרָם? אֵלָּא לְהַגִּיד שֶׁבְּחֵמָה, שֶׁהִיָּתָה בַּת רִשָּׁע וְאַחוֹת רִשָּׁע וּמְקוֹמָהּ אֲנָשִׁי רִשָּׁע, וְלֹא לְמַדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם. **מִפְּדֵן אָרָם •** עַל שֶׁם שְׁשֻׁנֵי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוֹבָה, קוֹרָא אוֹתוֹ "פְּדֹן" לְשׁוֹן "צָמַד בְּקָר", וְתַרְגּוּם "פְּדֹן" – "תּוֹרִין", וְנִשְׁ פּוֹתְרִים: "פְּדֹן אָרָם", כְּמוֹ: שִׁדָּה אָרָם, שֶׁבְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל קוֹרִין לְשִׁדָּה: "פְּדֹן" • אִי הַחַיִּים

כָּה (יט) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק יט וְאֵלִין תּוֹלְדֹת יִצְחָק בַּר
בְּנֵי-אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם אוֹלִיד יֵת
יִצְחָק:
אֶת-יִצְחָק:

כ"ג ◀ **וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק •** יַעֲקֹב וְעֵשׂוּ הָאֲמוּרִים בְּפָרֶשָׁה • **אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק •** (לְאַחַר שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ אֲבָרְהָם, אַחַר כֵּן הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דָּבָר אַחֵר) עַל יְדֵי שֶׁכָּתַב הַכְּתוּב: "יִצְחָק בְּנֵי-אֲבָרְהָם", הִזְקַק לומר: "אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיוּ לְצַנִּי הַדּוֹר אוֹמְרִים: 'מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, שְׁהָרִי כְּמָה שָׁנִים שֶׁהִתָּה עִם אֲבָרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הִימְנוּ', מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? צַר קַלְסֵתָּר פְּנִי שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְאֲבָרְהָם, וְהַעֲדִידוּ הַפֶּל: "אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק", וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב פֶּאֶן: "יִצְחָק בְּנֵי-אֲבָרְהָם" (הִיָּה), שְׁהָרִי עֵדוֹת יֵשׁ שֶׁ"אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק" • אִי הַחַיִּים

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בְּנֵי-אֲרָבַעִים כֹּהֲנֵהוּ יִצְחָק בַּר אֲרָבַעִין
שָׁנָה בְּמַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה בַּת שָׁנִין פֶּד נָסִיב יֵת רִבְקָה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

בבחינה יותר מעלה מתולדות אברהם כי אינו דומה צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע (בכמות ס"ד) שהוא אברהם בן תרח, והגם שאמר ז"ל (ב"ר פל"ח) שעשה תשובה עם כל זה בעת לדת אברהם עד סמוך למיתתו לא היה אלא במדרגת רשע ופצלת האב רשע תחשיף מאור נפש הבן, ובבחינה זו נתרבת הקשר מעשה יצחק, והוא אומר ואלה בתוספת על הראשון ונתן טעם באמרו אברהם הוליד וגו':

עוד נתפסן לומר על זה הדרך אלה תולדות פרוש מארעות אשר עברוהו יצחק כמפשיים בסדר הפשיה וכאומר ז"ל שקלם שלמים בלא שום מארע של צער וברב טוב עשר וכבוד וכמבאר בפרוש רמב"ן ז"ל (כ"ה ל"ח) מה שלא היה בן לאברהם שפמה עברוהו מהצרות, ונתן הכתוב טעם לצד כי אברהם הוליד את יצחק ולצד שאביו צדיק היה וזכה לו העשר והכבוד וכו' מה שאין בן אברהם שלא היה לו אב שיוזכה לו:

כ) ויהי יצחק בן ארבעים וגו'. טעם שהצריך להודיע זמן נשואיו מה שלא נהג בן באברהם, בא לתת טעם לעכוב הזמן ששהה יצחק בלא נשואין עד עבור מ' שנה ואמר הטעם בקחתו את רבקה בשביל קימת רבקה שהה עד מ' שנה ויכמו שאמר אמר לו לאשה פרוש לו מקדחת היא בת זוגו הא למדת שקדם לה לא היתה לו בת זוג ויכמו שכתבנו בפרשה הקודמת והיא קטנה היתה שנולדה בעקדה קשהכשר לילד ומעתה אין תרעמת על יצחק ששהה

לא נודעו נסיונותיו ונדר צדקותו, והגם שפשוט צוארו על גבי המונח אין דבר זה מבאר בתורה ועד היום יש מפשיים (ראב"ע כ"ב ד') כי בעל כרחו נעקד, לזה מודיע הכתוב באמרו ואלה תולדות יצחק בן אברהם הבט וראה המוליד והמורם פיוצא בו. ורמז גם כן בחבת בן אברהם על דרך אומר (משלי י') בן חכם פרוש כי הוא אברהם בבחינת הצדקות והפלטת חפתו יתברך. וכפי זה יצחק גם בן אומר ואלה בתוספת וא"ו לומר מוסיף על תולדותיו של אברהם המפסרם לטובה בכמה נסיונות גם תולדותיו של יצחק בדומין: עוד ירמז על זה הדרך ואלה תולדות יצחק בן אהר היה אברהם פרוש בדומה לו שלא דמו לאברהם ב' תולדותיו של יצחק: עוד ירמז באמרו אברהם הוליד וגו' על זה הדרך שהגם שדמה תולדות הטוב של יצחק לשל אברהם כרמוז באמרו ואלה בתוספת וא"ו עם כל זה לא תשוה מעלתו לשל אברהם פי הוא האב זכה לו, והוא אומר אברהם הוליד את יצחק בחינת הטוב שבו באה מלח המוליד מה שאין בן אברהם פי אביו עובד עובדה נרה הנה והוא נחעצם להשיג בורא ומעלת אברהם נשגבה, ולזה נקרא (שע"ה מ"א ח') אברהם אהבו יתברך פרוש הוא קדם להיות אוהב לקונו קדם שיאיר ה' אליו אהבתו בו הוא ברך אתריו בהתעצמות נפלא מה שאין בן יצחק פי בנה בו אברהם בנין אהבת הטוב וכשפסק עינו בעולם כבר נחה עליו רוח ה': עוד ירמז על זה הדרך כי תולדות יצחק הנה

יט) ואלה תולדות וגו'. צריך לדעת א' במקום שיופיר תולדות יצחק הזכיר לבת יצחק, ב' לא היה צריך להודיע כי אברהם הוליד את יצחק:

אכן פונת הכתוב היא על זה הדרך ואלה תולדות יצחק פרוש האמורים בסוף הפשיה וכיון שזכר בניו של יצחק ויכר קדם לנו כי יצחק שנוולד לא היה במדרגה שיוליד פי בא מסטרא דנוקבא וכמו שכתבנו למעלה (לעיל כ"ב ב') אם בן מנין לו תולדות לזה גמר אמר אברהם הוליד את יצחק פרוש הפעיל פח הלדה ביצחק שהמשיף אליו נפש שהיא במדרגת המוליד וזה היה באמצעות העקדה כמו שכתבנו:

עוד ירצה על דרך אומר ז"ל (בכמות ס"ד) ויעתר לו ה' לפי שאין דומה וכו' לתפלת צדיק בן צדיק ע"כ. הא למדת כי לצד היות לו אב צדיק נתרצה ה' לו ונתן לו בנים, והוא אומר אברהם הוליד וגו', פרוש באמצעות זכות אברהם הוליד וגו':

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (בראשית פס"ג) בפסוק (ישע"ה כ"ט כ"ב) אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, כי בזכות יעקב נצול אברהם מפכשן האש ויולתו כבר היה ח"ו אברהם נשרף באור פשיים, והוא אומר ואלה תולדות יצחק בן אברהם שבאמצעותם אברהם הוליד את יצחק פי זולת יעקב שהוא תולדת יצחק כבר הנה אברהם נשרף קדם שיוליד יצחק:

עוד ירמז על עקר תולדות הצדיקים שהם נצות ומעשים טובים, כי להיות שיצחק

רץ ומפרנס לצאת, עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרנס לצאת. דבר אחר: מתרועעים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אס-פן • גדול צער העבור. למה זה אנכי • מתאנה ומתפללת על התינון. ותלך לדרש • לבית מדרשו של שם. לדרש את-ה' • שיגיד לה מה תהא בסופה. או החיים

(כג) ויאמר יהוה לה שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבר צעיר:
 כג ואמר יי לה תרין עממין במעיכי ותרתין מלקון ממעיכי ותפרשן ומלכו ממלכו יתקף ורפא ישמעביד לועירא:

כ"ג ויאמר ה' לה • על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקדוש, והוא אמר לה • שני גיים בבטנך • גיים כתיב, כמו (המון) גאים, אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (ע"י יא) • ושני לאמים • אין לאם אלא 'מלכות'. ממעיך יפרדו • מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתמו • מלאם יאמץ • לא ישו בגדלה, כשזה קם זה נופל. וכן הוא אומר: (יחזקאל כ) 'אמלאה החרבה', לא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים. או החיים

(כא) ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו:
 כא וצלי יצחק קדם יי לקבל אתה ארי עקרה היא וקבל צלותה יי ועדיאת רבקה אתה:

כ"א ויעתר • הרבה והפציר בתפלה. ויעתר לו • נתפצר ונתפס ונתפתה לו. ואומר אני: כל לשון 'עתר', לשון הפצרה ורבויה הוא, וכן: (יחזקאל ח) 'ועתה ענן הקטרת', מרבית עליית העשן, וכן: (שם) 'והעתרתם עלי דברים', וכן: (משלי כ) 'ונעתרות נשיקות שונא', דומות למרבות והנם למשא, אנקרישר"א בלע"ז. לנכח אשתו • זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (יבמות טז) • ויעתר לו • לו, ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך, 'לו' ולא לה. או החיים

(כב) ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אס-פן למה זה אנכי ותלך לדרש את יהוה:
 כב ודחקין בניא במעהא ואמרת אם בן למה דנן אנא ואנלת למתבע אולפן מן קדם יי:

כ"ב ויתרצו • על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה היא רציצה זו, וכתב: "אס-פן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, ועקב

אור החיים על התורה - מהדורת ברוך אברמוביץ

אמר לו לאשה וכמו שפרשתי למעלה, וזולת זה לא היה נושא אחרות רשע:

עוד רמז בהודעת אחרות לבן על הרף אומרים ז"ל (שם פ"ס) שטעם רבקה שהיתה עקרה היא לצד ברפת לבן כדי שלא יראה כי ברבתו תעשה מעשה טוב, לזה קדם שאמר הכתוב כי עקרה היא קדם לומר טעם הדבר ואמר אחרות לבן וזה היתה סבה שנגעקה רבקה עד שהצרכו לתפלה:

(כא) ויעתר לו וגו'. טעם שלא אמר ויעתר את וגו' כאומר (בראשית ד' א') והאדם ידע (ש"א א') ויעד אלקנה וגו' אולי שהיתה התפלה אחר שיעד תוף ג' ימים הראשונים כאומרים ז"ל (ברכות ס'). שלשה ימים הראשונים יתפלל שלא יסריח, וזו היתה תפלתו של יצחק:

(כב) ויתרצו הבנים וגו'. צריך לדעת אומרו ויתרצו. גם אומרה למה זה אנכי ורש"י

פרש אם בן גדול צער העבור למה זה אנכי מתאנה ומתפללת על התינון ע"כ. ופרשו ז"ל אין הודעת מסכמת עליו שתמאס הצדקת בהריונה לצד הצער, גם במה נחה דעתה באמר לה האלהים ב' גוים וגו' ובה לא יוסר צערה. ורבותינו ז"ל דרשו דרשות הרבה אבל פשט הכתוב לא נודע, אכן פשט הכתוב הוא ויתרצו לשון רצון פרוש היו דחקים ביותר כשעור שהיו מתרועעים ולא יתקמו במעיה וזה יורה כי הריונה אינו מתקנים, ותאמר אם בן למה זה אנכי פרוש זה מורה באצבע חזון אל התינון למה אנכי הרה לריק

עד מ' שנה גם על אברהם שעבב עד מ' שנה כי אז היתה בת ג' שנים כפי הקשבו:

בת בתואל הארמי וגו' אחרת וגו'. טעם שחזר הכתוב להודיע זה, לא להשמיענו בת מי היא אלא ללמד סגנונה על רבקה, לפי שאומר בסמוך ויעתר לו ה' לו ולא לה ותבא הסבא לומר כי טעם הדבר לצד פחיתות רבקה ח"ו כי לא ראוייה היא לשמע אליה אלהים, לזה הקדים לומר בת בתואל לומר כי זו היא סבה למה שהעמיר ה' ליצחק כי הוא בן אברהם והיא בת בתואל, וכפל לומר הארמי מפני ארם להודיע כי נתפון באומרו הארמי לומר הרמאי כי אם נתפון לכנותו לשם עירו הרי הוא אמור, והפנה בזה לצד שלא נתפרסם רשעותו בעולם בא להודיעו כי רשע היה ובאמצעותו לא הכשרה תפלת רבקה בתפלת יצחק:

ואומר אחרות לבן ללא צורך ונוסף שכבר ידענו, אלא הטעם הוא שבא ללמד זכות על רבקה בראותינו שלדה בן רשע מבקת, ותאמר איה מכתן ברוך יצא ארוה, לזה אמר כי זה הוא סבה לדבר היתה אחרות לבן הארמי פרוש הרמאי בתוספת רשע על אביו, וכבר קדמו חז"ל (ב"ב ק"י). רב הבנים, לשעם הדיעה, ולזה יצא עשו, וזולת זה אצאצאיה צדיקים היו וצאים ממנה כי צדקת גמורה היתה והעד לנכח אשתו ואמר ז"ל (ב"ר פס"ג) וכו'. ואלא תאמר ואם בן ולמה לא נתן לב יצחק לבדיק באחיה, לזה גמר

וגעתי, ותלך לדרש את ה' פרוש לבקש רחמים על קיום הריונה ולדעת דבר הסובב הפסדם כי מן השמים לא יעשו גס לשקר שתפקד בדרך שאינו מתקנים, ולעולם לא הקפידה על צער התינון כי הצדיקים יסבלו צער גדול בעולם הזה לתקלית טוב הנצחי:

(כג) ויאמר ה' לה וגו'. מקרא זה רבו בו הפרושים ועודנו בר נתינת טעם ומקלין בדרך אור לשר, והוא כי בא להשיבה על חששתה שאין הריונה מתקנים לרב דחקים והודיעה סבת הדחק אשר דחקו זה את זה ויתעצמו זה על זה כי משנה הריון זה מכל הריון שבעולם כי כל הריון שהיה מב' יהיו הב' נוחים וטובים שיה כאומר (שיר השירים ד' ד') תאמי צבחה ודורו יחד בכטן מה שאין בן הריונה, והטעם הוא כי ב' גוים בבטנך כל אחד מהם הוא בחינת גוי אחר, ועוד להם שהם עצמם הם מלכים ומלכותם נמשכת לעולם והוא אומרו ושני לאמים. וכל זה לא יסובב להתרועע בכטן אם היו במקום אחד כטבע התאומים אלא שהם משנים מטבע התאומים כי מהכטן עצמו אינם נוחים זה לזה ומשנה מזגם וטבעם, והוא אומרו ממעיך יפרדו, ואמר ממעיך ולא אמר במעיך לומר כי תמיד הם מפרדים והתקלת הפרוד ממעים, ובאמצעות ענין זה הוא השנוי המפלא לא לצד כי אין בטנה ראוי להריון מתרועעים הבנים:

ואומר ולאם מלאם וגו', פרוש עוד יש להם דבר שיגרים הרשקת הנכנת ההתגוררות יחד כי כל אחד מהב' מלכים חזקו ואמצו

שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון, וי' שנים הללו, צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה. כיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. ונשפחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר המזוזה להיות עולה תמימה (יבמות טז) • אור החיים

וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לֵלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמֵם בְּבִמְנָה: כד ושלמו יומיה למילד והא תימין במנחה:

כ"ג • וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ • אָבֵל בְּתִמְרוֹ פְּתִיב: "וְהִי בַעַת לְדַתָּה", שְׁלֵא מְלֵאוּ יְמֵיהָ פִּי ל'ז' חֲדָשִׁים יְלֻדְתָּם. וְהִנֵּה תוֹמֵם • חֶסֶר, וּבִתְמִרוֹ "תְּאוֹמִים" מְלֵא, לְפִי שְׁשִׁנְיָהֶם צְדִיקִים, אָבֵל כָּאֵן אֶחָד צְדִיק וְאֶחָד רָשָׁע.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהֻלִים: כו ורביו עולמא ונהה עשו גבר נחשירכן גבר נפק לחקלא ונעקב גבר שלים משמש בית אוילפנא:

וַיֵּצֵא הָרֵאשֹׁן אֲדָמוֹנִי בְּלוּ פְּאֲדַרְתָּ שְׁעָר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: כה ונפק קדמא סמוק בלה בגלים (ג"א כקלו) דשער וקרו שמה עשו:

כ"ג • אֲדָמוֹנִי • סִימֹן הוּא שְׁהָא שׁוּפָךְ דְּמִיִּים (בראשית רבה) • בְּלוּ פְּאֲדַרְתָּ שְׁעָר • מְלֵא שְׁעָר, כְּטִלִית שֶׁל צְמֶר הַמְּלֵאָה שְׁעָר, פְּלוֹקִיר"א בְּלַע"ז. וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו • הַכֹּל קְרָאוּ לוֹ כֵּן, לְפִי שְׁהִיָּה נַעֲשָׂה וּנְגַמָר בְּשַׁעְרוֹ כְּכֵן שְׁנִים הִרְבָּה.

כ"ג • וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו • כָּל זְמַן שְׁהִיו קְטַנִּים לֹא הָיו נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאִין אָדָם מִדְּקָדֵק בְּהֶם מַה טִּיבָם, כִּינֹן שְׁנַעֲשִׂו בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לְעִבּוּדַת אֱלִילִים. יָדַע צִיד • לְצוּד וְלִרְמוֹת אֵת אֲבִיו וְשׁוֹאֵלוֹ: 'אָבֵא, הֵיאֵךְ מַעֲשִׂרִין אֵת הַמּוֹלַח וְאֵת הַתְּבֹן? כְּסָבוֹר אֲבִיו שְׁהוּא מִדְּקָדֵק בְּמִצְוֹת (תנחומא) • אִישׁ שָׂדֵה • כְּמַשְׁמַעוֹ, אָדָם בְּטֵל וְצוּדָה בְּקִשְׁתּוֹ חַיּוֹת וְעוֹפוֹת. תָּם • אִינוֹ בְּקִי בְּכָל אֵלֶּה, כְּלָבוֹ כֵּן פִּיו. מִי שְׁאִינוֹ הָרִיף לְרְמוֹת קְרוֹי תָּם. יָשֵׁב אֲהֻלִים • אֲהֻלוֹ שֶׁל שָׁם וְאֲהֻלוֹ שֶׁל עֵבֶר.

וַאֲחֵרֵיכֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ אַחֹת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: כו ורבמר כן נפק אחיה וידה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמה יעקב ויצחק בר שתיין שניין כד לידת יתהון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 116)

לצוד ולרמות את אביו בפיו (רש"י כה, כו)

הקשו המפרשים, מה רצה רש"י להוציא את המלים "ידע ציד" מידי פשוטן (צדת בעלי חיים). ויש לומר, דאלו היתה הפנונה לציד כפשוטו, צריך היה הכתוב להקדים "איש שדה" ל"ידע ציד", שהרי לכל לראש יוצא אדם לשדה ושם עוסק בציד. ומכאן שפירושו "ידע ציד" תחלה, מכאן שהפנונה ל'צידה' המתרחשת בפניה, לפני הציאה לשדה; ולכן מפרש שעשו היה 'צד' ומרמה את יצחק בפיו.

כ"ג • וַאֲחֵרֵיכֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ • שְׁמַעְתִּי מִדְּרַשׁ אַנְגְּדָה הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחֵז בּוֹ לַעֲקֹבוֹ, יַעֲקֹב נּוֹצֵר מִטְּסַף רֵאשׁוֹנָה וְעֵשׂו מִן הַשְּׁנִיָּה, צֵא וּלְמַד מִשְׁפּוֹפְרַת שְׁפִיָּה קֶצֶרָה, תֵּן בָּהּ שְׁתֵּי אֲבָנִים, זֹז תַּחַת זֹז. הַנְּנֻקְסַת רֵאשׁוֹנָה, תֵּצֵא אַחֲרוֹנָה, וְהַנְּנֻקְסַת אַחֲרוֹנָה, תֵּצֵא רֵאשׁוֹנָה. נִמְצָא, עֵשׂו הַנּוֹצֵר בְּאַחֲרוֹנָה, יֵצֵא רֵאשׁוֹן וַיַּעֲקֹב שְׁנוֹצֵר רֵאשׁוֹנָה, יֵצֵא אַחֲרוֹן, וַיַּעֲקֹב בָּא לַעֲקֹבוֹ שְׁהִיא רֵאשׁוֹן לְלֶדֶת כְּרֵאשׁוֹן לְצִיָּדָה, וַיִּפְטֹר אֵת רַחֲמֵיהָ וַיִּטַּל אֵת הַבְּכוֹרָה מִן הַדִּין. בַּעֲקֵב עֵשׂו • סִימֹן שְׁאִין זֶה מְסַפֵּיק לְגַמֵּר מַלְכוּתוֹ, עַד שְׁעָרָה עוֹמֵד וְנוֹטְלָה הַיְמִינוֹ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב • הַקְּדוּשׁ בְּרֹךְ הוּא (ס"א אמר: 'אתם קריתון לבכורכם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם. הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב: 'וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב'. דְּבָר אַחֲרֵי: אֲבִיו קָרָא לוֹ יַעֲקֹב עַל שֶׁם אַחֲזִיתָ הַעֲקֹב. בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה • י' שְׁנִים מִשְׁנַשְׂאָה עַד

וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי צִיד בְּפִיו וַרְבָּקָה אֲהַבְתָּ אֶת־יַעֲקֹב: כה ורחם יצחק ית עשו ארי מצידה הנה אכיל ורבקה רחיימת ית יעקב:

הוא מלאום שפנגרו על הרף אומנם (מגלה ר.) ז"ל לא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים, וכיון שכל אחד מהם רוצה במפלט חבדו כדי שיגדל ממנו זה רחיק האחרון והתאום יחד:

כ"ג • בְּפִיו • כְּתַרְגוּמוֹ: בְּפִיו שֶׁל יִצְחָק. וּמִדְּרָשׁוֹ: בְּפִיו שֶׁל עֵשׂו, שְׁהִיָּה צֵד אוֹתוֹ וּמְרַמְהוּ בְּדַבְרֵי • אור החיים

אור החיים על התורה - מהדרת בלום, אברמוביץ

לצד המצנה היה חושש אלא לצד שהיה נרא מקללתו גם לתקות הברכות מה שאין כן רבקה. ולזה תמצא שלא אמר 'קרבנו ימי אכל אבי ואמי אלא אבי, ושם רבקה שלא הגידה ליצחק רשעו אפשר שהיה מרמהו שלא בפניה לכל דעת סבת אהבתו אותו להסירה, ולפי אנקלוס שתרגם ארי מצידה הנה אכיל צריך לדעת למה לא יועיל טעם זה גם לרבקה כי מן הסתם לא יפליג עצמו יצחק מרבקה. ואולי כי רבקה חיובת על יצחק להאכילה בשר וכמו שקטב מהר"ק באבן העזר (סימן ע' סעיף א') שחנב במזונותיה ואם בני משפחתה רגילים בגדלות צריך להנהיגה כן ע"כ, וידוע כי

כ"ג • וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. פְּרוֹשׁ הַקַּב"ה לֹא אֲבִיו, וְהַעֲד הַנְּאָמָן אוֹמְרוֹ וַיִּצְחַק בֶּן שָׁשִׁים וָגו'. וְאֵם הוּא הַקּוֹרָא הָיָה לוֹ לוֹמֵר וְהוּא בֶּן שָׁשִׁים וָגו'. שְׁבוּ מִשְׁתַּעֵי קָרָא וְהָבִין: כ"ח • וַיֵּאָהֵב יִצְחָק וָגו'. הִנֵּה לְדַבְרֵיהֶם ז"ל (תנחומא) שְׁאֲמָרוּ שְׁהִיָּה צֵד אֲבִיו בְּדַבְרֵים הָאֵיךְ מַעֲשִׂרִין אֵת הַמּוֹלַח לֹא חֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֵלָּא לְיִצְחָק וְלֹא לְרַבְקָה כִּי לֹא

לכל אדם, וכל שפן שאינו שואל בתחלה. מג' ועד ז', משיב ואינו שואל וכו', ב"רש"י (שן). • אור החיים

(לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּי־אִם לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיִּבֶן כִּי־אִם **אֶת־בְּכֹרֶתְךָ לִי:** דלתן ית בכורותך ל:

כ"ג • **מכרה כיום** • פתרגומו כיום דלתן, כיום, שהוא ברור, כך מכר לי מכירה ברורה. **בכרתך** • לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב: 'אין רשע זה פדאי שיגריב להקדוש ברוך הוא' • אור החיים

(לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנֹכִי לב וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנֹכִי **הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלִמְהֵרָה לִי** לממת וילמה דגן לי בכרותא: **בכרה:**

כ"ג • **הנה אנכי הולך למוות** • (מתנודדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה בבכורות כי שבת לוי יטל אותה, ועוד) אמר עשו: 'מה טיבה של עבודה זו? אמר לו: 'כמה אזהרות ונעשין ומיתות תלוין בה', כמותה ששנינו: (סנהדרין ס) 'אלו הן שבמיתה: שתוניי יין ופרועי ראש', אמר: 'אני הולך למוות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה? •

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבֵעָה לִי לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבֵעָה לִי **כִּי־אִם וַיִּשְׁבַּע לִי וַיִּמְכַר אֶת־בְּכֹרֶתוֹ לַיעֲקֹב:** אור החיים

אור החיים על התורה - מהדרות בלום, אברמוביץ

אומרו מכרה כיום פרוש פדין יום, שהרי ענין הנה ומשום פדי חיו ממכרו ממכר הגם שהוא דבר שלא בא לעולם, וזולת מציאות זה אין דין שיכול לזכות במכר הבכורה והצדיק עשו דברי יעקב כאומרו הנה הוא הולך למוות ואין לך תקנת משום כדי חיו גדולה מזו:

(לג) ויאמר וגו' השבעה לי טעם שהצריך לשבועה, להיות כי יש בכורה פטרם שהם דברים שאין בהם ממש כמו הכבוד והמעלה שעליהם הקפיד יעקב לעבודת בית אלהינו שהיא בבכורות וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה לא במקרה ולא במתנה דבר שאין בו ממש פדוע, (רמב"ם הלכות מכירה פ"ק כ"ב) לזה נתחכם לזכות בדרך על ידי שבועה וכן הוא הסכמת פוסקי התורה (יו"ד סימן רל"ט) היא השבועה חלה בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש, והוא אומרו השבעה לי. והנה שבועה זו לא תספיק לקנין דבר שלא בא לעולם כי טעם דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היא לצד דלא סמכה דעתיה דלוקח וכו', וכן מוכח במציעא דף י"ו, אבל אם הנה דעתו סומכת הנה נקנה ושבועה לא תועיל בזה ולכן הצריך לטעם כיום כמו שפרשתי. טוב בא לדי ספר הריב"ש סימן שכ"ח וז"ל כתבת שראית ר"י בן הרא"ש שכתב בשם אביו דמקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע קנה וכו' וראיתו ממכירת בכורה שפכר עשו ליעקב

(כט) וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזְד וַיִּבֶא עֲשׂו כט ובשיל יעקב תבשיל וַיִּבֶא עֲשׂו **מִן־הַשֶּׂדֶה וְהוּא עֵינִי:** אַתָּא (נ"א ועל) עשו מן חקלא והוא משלהי:

כ"ג • **ויזד** • לשון בשול, פתרגומו. **והוא עיני** • (ב"ר) ברציקה, כמה דתימא: (רמיה ד) "כי עיפה נפשי להורגים" • אור החיים

(ל) ויאמר עשו אלי יעקב ל ויאמר עשו ליעקב **הלעיטני נא מן האדם האדם** אטעמי קען מן סמוקא סמוקא הדין ארי משלהי **היה פי עיף אנכי על-פן** אגא על פן קרא שמה **קרא שמו אדם:** אדם:

כ"ג • **הלעיטני** • אפתח פי ושפך הרבה לתוכו, כמו ששנינו: 'אין אוכסין את הגמל, אבל מלעיטין אותו' • **מן האדם האדם** • עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו, ויצא לתרבות רעה, ואין זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא. לפיכך קצר הקדוש ברוך הוא ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים? שדומות לגלגל, שהאבלות לגלגל החוזר בעולם. (ועוד, מה עדשים אין להם פה, כך האבל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך מנהגה להברות את האבל בתחלת מאכלו ביצום, שהם עגלים ואין להם פה, כך אבל אין לו פה פדאמינן במועד קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב שלום

בתואל שר וגדול לארם, לזה לא תחזיק טובה לטורף בפייה:

(כט) ויזד יעקב • אולי כי לצד שראה שהועלה לגימתו של עשו ליצחק לקח גם הוא דרך לבשל תבשילין לקרב לב אביו אליו כעשו: **(ל) על פן קרא שמו וגו'** • פרוש הוא עשו קרא שמו אדם, והטעם לא לצד שקרא שם האדם האדם שני פעמים אלא לצד שהיה הולך למוות וכו' הנה נפשו קרא שמו אדם בשמו, ועשו בדיק בשמא הנה, כאומרו: (כ"ז ל"ו) הנה קרא שמו וגו':

(לא) ויאמר יעקב מכרה כיום וגו' • צריך לדעת אומרו כיום שאין לה משמעות, ונראה כי להיות כי בכורה זו שקונה ממנו יש בה פטרם שאינם במציאות אלא כמות אביו והם דברים שלא באו לעולם. וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, לזה נתחכם לומר כיום כדי שתתקיים המכירה, והוא על פי מה שאמרו במסכת מציעא דף ט"ז ופסקהו הפוסקים (ח"מ סימן רי"א סעף ב') הצידי עני שאין לו מה יאכל שאמר מה שיעלה במצותי היום מכור לך ממכרו קים, והטעם משום כדי חיו, וכתבו הגאונים שאין הטעם תלוי באמרו היום אלא הוא הדין יום אחר ממכרו קים משום כדי חיו ולא אמרו היום אלא לשלל מה שיעלה במצותו ל' יום או שנה שהוא יותר מכדי מחית יום אחד אבל מחית יום אחד בכל מציאות שיהיה קים. והוא

וכתיב השבעה לי עד כאן. תשובה, לא הרא"ש ולא ר"י בנו חתימי עלה ואין תליות בגברי ורברי סגרא כזו שאין לה על מה שתסמך, גם הראיה שהביאו אין לה עקר לפי שהיה קדם הדבור ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אז, והשבועה היתה לרוחה דמלתא שלא יערער לפי שהיה איש זרוע ע"כ. והם דברינו עצמן אלא שהריב"ש לא התבונן לתת טעם שהצריך שבועת עשו כמו שכתבתי: וטעם אומרו השבעה לי ולא הספיק לומר השבעה והדבר מוכן כי לו היא המכירה, נתפזן לומר כי שבועה זו צריכה להיות על דעתו של יעקב שזולת זה יכול לבטלה בלבד ועקר השבועה צריכה להיות בלבד כדאמר רבי עקיבא (תו"כ פ' י"ב) האדם בשבועה שיהיה פיו ולבו שוים בשעת השבועה לזה אמר השבעה לי פרוש לדעת: גם דקדק לומר לי כי בן וקא הוא שיכול להתקיים מכר הבכורה בכל חלקיו אבל לא לזולת כי הזולת אינו בן קניה אלא דברים שהם ממון אבל דברים שהם ירשה מעלות מאביהם כגון העבודה שפבית אלהים והכבוד אינם באיש נכרי ולא כל כמיניה למכרם לזר: וימכר את בכרתו. הצדיקה התורה המכירה שקנתה היא גידו משמעם שכתבנו והגם שלא מכר אלא לאגסו, והגם שמכר דבר שנה מאה מנה במנה. וזה לך לשון

(לד) וַיַּעֲקֹב נִתַּן לְעִשָׂו לַחֵם וַנִּזְיַד עֲדָשִׁים וַיֵּאֱכַל וַיֵּשֶׁת וַיִּקַּם וַיִּלְךָ וַיִּבֹן עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה:

לה וַיַּעֲקֹב יֵהֵב לְעֵשָׂו לַחֵם וַתִּבְשִׁיל דְּטִלוֹפְחִין וַאֲכַל וְשִׁתִּי וְקָם וַאֲזַל וְשָׁט עֵשָׂו יַת בְּכוֹרֹתָא:

כז"י < וַיִּבֹן עֵשָׂו > העיד הפתוב על רשעו, שפצה עבודתו של מקום. אור החיים

כו (א) וַיְהִי רַעֲב בְּאַרְצָא מְלֶכֶד הָרַעֲב הָרֵאשֹׁן אֲשֶׁר הָיָה בְּיַמֵּי אַבְרָהָם וַיִּלְךָ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:

א וַהֲוָה כַּפְּנָא בְּאַרְעָא בַר מַכְפָּנָא קְדַמָּא דִּי הָוָה בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם וַאֲזַל יִצְחָק לְוַת אַבְיִמֶלֶךְ מַלְכָּא דְּפְלִשְׁתַּי לְגָרָר:

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאַרְצָא אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיךְ:

כז"י < אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה > שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו: "אל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה", שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ פדאי לך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 201)

שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ פדאי לך (רש"י כו, ב)

ברש"י מדגש החסרון שבחויץ לארץ, ואלו במדרש מדגשת מעלת ארץ ישראל (שהיא דומה למקום המקדש): "מה עולה, אם יצאת חויץ לקלעים, נפסלה, אף אתה, אם יצאת חויץ לארץ, נפסלת". ויש לומר, שהמדרש סבור ששל ידי הבטחת הארץ קנה אותה אברהם בפעל, וכבר אז היתה שונה ומיוחדת; ולכן מדגיש את מעלתה. אכל לדעת רש"י לא היתה עדין קנויה לאברהם בפעל, והיא היתה ארץ כמו כל הארצות; ולכן מדגיש רק את החסרון שבחויץ לארץ. ומהו חסרון זה - כתב רש"י לעיל (חי

שרה כד, ז): בְּחֹיץ לְאַרְץ לֹא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מִפְּרִים בַּה' וְשָׂמוּ לֹא הָיָה רְגִיל בְּאַרְץ. אור החיים

(ג) גֹּר בְּאַרְץ הַזֹּאת וְאֵהִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהִקְמֹתִי אֶת־הַשְּׂבֵעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:

ג דוּר בְּאַרְעָא הַדָּא וַיְהִי מִיַּמֵּי כְּסַעְדָּךְ וְאַבְרָכְנָךְ אַרִי לָךְ וּלְבָנֶךָ אֶתֶּן יַת כָּל אַרְעָתָא הָאֵלִין וְאָקַם יַת קְנִמָּא דִּי קְנִמִית לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:

כז"י < האל > כמו האלה. אור החיים

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהִתְפַּרְכּוּ בְּזַרְעֶךָ כָּל גֹּוֵי הָאָרֶץ:

ד וְאַסְגִּי יַת בְּנֵךְ סַגִּיאִין כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָּא וְאֶתֶּן לְבָנֶךָ יַת כָּל אַרְעָתָא הָאֵלִין וַיִּתְפַּרְכוּן בְּדִיל בְּנֵךְ כָּל עַמֵּי אַרְעָא:

כז"י < והתפרכו בזרעך > אדם אומר לבנו: 'יהא זרעך כזרעו של יצחק', וכן בכל המקרא, וזה אב לכלל: "כך יברך ישראל לאמור ושימך וגו'", ואף לענין הקללה מצינו פן: (במדבר ה) 'והיתה האשה לאלה', שהמקלל שונאו אומר: 'תהא כפלונית', וכן: (שעיה סח) 'והנחתם שמכם לשבועה לבחירי', שהנשבע אומר: 'אהא כפלוני, אם עשיתי כך וקר'.

(ה) וַיַּעֲבֹד אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקָלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֹרֹתַי מִצּוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

ה חִלַּף דִּי קָבִיל אַבְרָהָם בְּמִיַּמֵּי יוֹטֵר מִשְׁרַת מִיַּמֵּי פְקוּדֵי קְנִמִי וְאוֹרִיָּתַי:

כז"י < שמע אברהם בקלי > כשנסיתי אותו. וישמר משמרותי. גזרות הכרחה על אזהרות שבתורה, כגון: שניות לעריות ושבבות לשבת (יבמות כא). מצוותי. דברים שאלו לא נכתבו, ואיין הן להצטוות, כגון: גזל ופשיכות דמים. חקותי. דברים שיצטר הרע ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזרת המלך והקותיו על עבדיו. ותורתיי. להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני (בי"ח). אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מעידה עליו שבנה הבכורה בדעתו. ולזה לא הספיק לומר ויבן וחוור אל עשו האמור בסמוך והבן. וכונת הודעה זו לומר גם בלא טעם דלאנסו גמר פי בעיניו בויהו היא ומכור? מפרנה בדבר מה הגם שלא היה צריך להשיב נפשו וגמר ומקנה:

(ב) שכן בארץ אשר וגו'. נתפנו לומר סתם לקבל עליו אמר קדוש אל המקום אשר יאמר אליו הגם שיהיה הפך רצונו, ולטל שכן על הדבר כי רצה הקב"ה לזכות ידידיו וכן הוא אמר (לעיל י"ב א') אל הארץ אשר אראך וסמוך תפניה לו דכתיב (שם ה') ללכת ארצה כנען:

(ג) כי לך ולזרעך וגו'. ארץ פלשתים בכלל ותינתן הארץ היא, ולזה גם כן הספיק

מהרי"ק (חו"מ סימן רכ"ז) אם מכר מפני דחקו וזלזל במכירתו יותר מפני שהדעת טועה שגפר שפסג דחקו הגרף לזלזל אינו יכול לחזור בו דידע ומחל עכ"ל. ומעתה הגם שמכר דבר מפלג הערף בליגימה אחת של נזיד ממפרו מכר כמו שגלה הוא דעתו באומריו הנה הוא הולך למות ואין לך דחק גדול מזה (איוב ב') עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, והנה זולת המצאה זו לא היה מצאיות ליעקב לזכות בכורה מיד עשו, ועל עשו אמר הנביא (משלי ה') עונותיו ילכדנו את הרשע, שבסבת עונותיו שעשה בו פיוס באומרו ז"ל (בר"פ ס"ג) בפרוש אומריו והוא עיף זה היה סבה להוציא ממנו הבכורה ותעמדה ביד הראוי לה:

(ד) ויקם וילך ויבן עשו וגו'. פרוש התורה

רמב"ן, ואומר לך הבטחה זו אוילי שהיא על מה שהצליח הוא שם דכתיב (פסוק י"ב) ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו'. עוד נתפנו לומר לו שזינה הוא בה לזרע ואולי פי לא התזיק אברהם בארץ פלשתים בתורה הראשונה לזה רצה ה' שיזיק יצחק בה והוא התזיק בה בתורה מצלה שחורש וזרע, ולזה דרש ה' בדבריו לומר את כל הארצות האל:

עוד נתפנו להבטיחו פי אין לי שמעאל חלק ונתלה בהבטחות אברהם זולת ליצחק לבר והוא אומר לך. ודרש לומר ולזרעך לשלל חלק מבניו פי ויקא אותו שגקרא ורעו דכתיב (כ"א י"ב) פי ביצחק יקרא לך זרע (נדרים ל"א) ולא כל יצחק:

(ה) שמע אברהם בקלי. לכל אשר נסיתיהו,

♦ יום שני כ"ד מרחשון ♦

כ"י < אחד העם • המיוחד בעם, זה המלך • והבאת עלינו אשם •
אם שכת כפר, הבאת אשם עלינו •

(יא) ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנג'ע באיש הנה ובאשתו מות יומת: אור החיים

(יב) ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

כ"י < בארץ ההוא • אף על פי שאינה חשונה פארץ ישראל עצמה, פארץ שבעת הגוים (כ"ה) • בשנה ההוא • אף על פי שאינה כתקנה, שהיתה שנת רעבון (כ"ה) • פארץ ההוא בשנה ההוא • שניהם למה? לומר שהארץ קשה והשנה קשה • מאה שערים • שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה מאה, ורבותינו אמרו: 'אמד זה, למעשרות הנה' •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 123)

שהארץ קשה והשנה קשה (רש"י כו, יב)
יש לשאל, מאחר שכבר פרש את החסרונות של הארץ ("אינה חשונה") והשנה ("אינה כתקונה") כל אחד בפני עצמו, לשם מה חוזר ומפרש את שניהם יחד. ויש לומר, שהקשה לו כפל לשון הכתוב: פארץ ההוא .. בשנה ההוא (ולא פארץ ובשנה ההיא). ומתוך, שבא ללמדנו ששני החסרונות השפיעו לרעה זה על זה. כלומר: החסרון של השנה השפיע לרעה גם על הארץ, שהפכה מ"אינה חשונה" סתם, ל"קשה" ממש; והחסרון של הארץ השפיע לרעה גם על השנה, שהפכה מ"אינה כתקונה" סתם, ל"קשה" ממש. אור החיים

(א) וישב יצחק בגרר. אור החיים ויחב יצחק בגרר:

(ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא פי רא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה פי טובת מראה הוא:

כ"י < לאשתו • על אשתו, כמו: (לעל ה) "אמרי לי אחי הוא" •

(ח) ויהי פי ארכולו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו:

כ"י < פי ארכו • אמר: 'מעשה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד עכשו, ולא נזהר להיות נשמר. וישקף אבימלך וגו' • שראוה משמש מטתו • אור החיים

(ט) ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אף הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק פי אמרתי פן אמות עליה:

(י) ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את אשתך והבאת עלינו אשם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

בין איש לאשתו ולדברי האומר (ב"ר פס"ד) מצחק משמש מטתו אולי שנה באחד מהדרכים שמתר אפי' ביום כמו שתאמר לרפואה וכמו שכתב רמב"ם (הלכות דעות פ' ד') או כמעשה שהיבא בש"ס (כתבות ס"ה) דביתהו דאביי דגלית וכו' ואול רבא וכו' פי הצדיקים נחשו לדומה דדומה דכעור לבל יפשלו בו:

(יא) מות יומת. פי' מות בידי שמים יומת בידי אדם ודקדק לומר הנג'ע לומר אפלו בגרר

וישמר משמרתי שמר עצמו לבל יבא לרדו דבר שצויתיו לשמר, וכמו כן שמר המצוות לבל יעברוהו בהסח הדעת. וחקותי הם מצוות שאין בהם טעם, וכמו כן תרתי שמר לבל תשכח מקונו על הרף אומר (דברים ד') ושמר נפשך וגו' פן תשכח את הדברים וגו':

(ו) וישב יצחק בגרר. לומר שקים מאמר הבורא ברוך הוא ובטל מחשבתו שקדמה לו: (ח) מצחק את רבקה. פי' מעשה חבה הנעשית

שאינו נהרג על אשת איש דכני נח, נהרג על זאת וכמו שכתבנו כמעשה שרה בפ' שנת וירא (כ' ד):

(יב) מאה שערים ויברכהו. פי' להיות דדבר הנמדד אין הברכה מצויה בו (ב"מ מ"ב). וכאן אמר שהגם שנמדד ונודע שעור מאה שערים אף על פי כן ויברכהו ה'. עוד רצה שלא נקנס בו עין הרע מהפלגת הרוב פי יצו ה' אתו את הברכה:

♦ יום שלישי כ"ה מרחשון ♦

(יג) וַיַּגְדֵּל הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלֹּחֶף וַיִּגְדַּל עַד כַּיָּגְדַל מְאֹד: (נ"י סג"י) וְרַבִּי עַד דִּי רַבָּא לַחֲדָא:

כס"י < כַּיָּגְדַל מְאֹד > שְׁהִיּוּ אוֹמְרִים וְכָל פְּרָדוֹתָיו שֶׁל יַצְחָק וְלֹא כַסְפּוֹ וְזָהְבוֹ שֶׁל אַבְיִמֶלֶךְ (כ"ח) ♦

(יד) וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה יְדֻדָּהּ לֵה גִימִי עֲנַא וְגִימִי תוֹרִין וּפְלִקְנָא (נ"י) בְּקָר וְעִבְדָּהּ רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים:

כס"י < וְעִבְדָּהּ רַבָּה > פְּעֵלָה רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לַע"ז אוֹבְרוּינ"א, עִבְדָּהּ מִשְׁמַע עִבְדָּהּ אַחַת, עִבְדָּהּ מִשְׁמַע פְּעֵלָה רַבָּה ♦

(טו) וְכָל־הַבָּאֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עִבְדֵי אָבִיו בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא:

כס"י < סִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים > מִפְּנֵי שְׁאִמְרוּ: 'תִּקְלָה הֵם לָנוּ, מִפְּנֵי הַגְּיוֹסוֹת הַבָּאוֹת עֲלֵינוּ'. 'טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתֵּי' לִשׁוֹן סִתְיִמָּה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלַמוּד מִטְמָטֵם אֶת הַלֵּב. אור החיים

(טז) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יַצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ מְאֹד: אור החיים

(יז) וַיִּלְךְ מִשָּׁם יַצְחָק וַיִּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: כס"י < בְּנַחֲל־גֵרָר > רְחוֹק מִן הָעִיר. אור החיים

(יח) וַיֵּשֶׁב יַצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם

וַיַּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשִׁמְהוֹן דִּי תְּוָה קְרִי לְהוֹן אֲשֶׁר־קְרָא לָהֶן אָבִיו:

כס"י < וַיֵּשֶׁב וַיַּחְפֹּר > אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וּפְלִשְׁתִּים סִתְמוּם, וְקָדָם שְׁנִסְעַ יַצְחָק מִגֵּרָר חֲזָר וַחֲפְרוֹן ♦

(יט) וַיַּחְפְּרוּ עִבְדֵי־יַצְחָק בְּנַחֲל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: יט וַחֲפְרוּ עִבְדֵי יַצְחָק בְּנַחֲלָא וְאֲשַׁפְחוּ תַפְזוֹן בִּירָא דְמִיִּין נְבַעִין:

(כ) וַיְרִיבוּ רַעֲיֵי גֵרָר עִם־רַעֲיֵי יַצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיַּקְרָא שְׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

כס"י < עֵשֶׂק > עֲרַעוּר. כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ ♦ נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמִרְיָה וְעֲרַעוּר ♦

(כא) וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת וַיְרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיַּקְרָא שְׁמָהּ שַׁטְנָה: כס"י < שַׁטְנָה > נוֹשְׁמַנ"ט בְּלַע"ז ♦

(כב) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֲרֵת וְלֹא רָבוּ עָלָיָהּ וַיַּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֵתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ כְּאֶרֶץ:

כס"י < וּפְרִינוּ כְּאֶרֶץ > כְּתַרְגוּמוֹ וַיִּפְּשׂוּ בְּאֶרְעָא ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 73)

וַיִּפְּשׂוּ בְּאֶרְעָא (רש"י כו, כב)

אֶת הַפְּרוֹשׁ שֶׁל תַּבַּת "וַיִּפְּשׂוּ" כְּכֹר כְּתַב רַש"י לְעִיל (בְּרַאשִׁית ב, יא) שֶׁהוּא לִשׁוֹן רַבּוּי וַיִּגְדֹּל: "וְעַל שֵׁם שְׁמִימִי מִתְּבַרְכִּין נִקְרָא פִּישׁוֹן". וְאֵף כֵּן, הַפְּנוּנָה הִיא שִׁיַּצְחָק יִתְרַבָּה וַיִּתְגַּדֵּל (כְּכַתוּב לְעִיל "וַיִּגְדֵּל הָאִישׁ").

וְאֵין לְפָרֵשׁ "וּפְרִינוּ" לִשׁוֹן הוֹלְדָת וְלִדּוֹת, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה לְיַצְחָק וְלִרְבִּקָּה רַק שְׁנֵי בָּנִים.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יז) וַיִּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר. כִּי לֹא רָצָה לְעַקֵּר אֶת דִּירְתוֹ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כְּהַחֲלֵט לְצַד מִצְוֹת הַמִּלְכָּה מִלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם הִיא לֵאמֹר (פְּסוּקֵי ג) גוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְהַגַּם שְׁנֵאמַר שֶׁהַמְּקוֹם הַהוּא לֹא הָיָה בְּכָל־לַיְלָה שֶׁאִמְרוּ לוֹ ה' שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֵף עַל פִּי כֹן אָנוּס הָיָה מֵהַמִּלְכָּה אֲדוֹן הָאֶרֶץ. וְאוּלַי כִּי עָשָׂה ה' כְּכֹה לְנַפְשׁוֹ שֶׁהֵגַם שְׁאִמְרוּ לוֹ ה' לֵךְ

וְלֹא בְּשִׁלּוּם כְּהַחֲלֵט וְאַחַר הַקְּנָאָה שֶׁקְּנָאוּ בְּיַצְחָק וַיִּוְסִיפוּ לְהַרְשִׁיעַ בְּקַנְיָתָם וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ, וְלִזְמַן הַצָּרָף יַצְחָק לְחַפֵּר אוֹתָם מִחֲדָשׁ כְּאוֹמְרוֹ בְּסִמּוּן וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֵת וְגו': (טז) כִּי עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ וְגו'. פִּי' וְאֵין גְּדֻלַּת הַמַּלְכוּת נִבְרָת לְפָנֵי גְדֻלַּתוֹ וְאֵין לָהּ בְּזִיוֹן הַמִּלְכָּה כְּזֶה:

(טז) וְכָל הַבָּאֹת וְגו'. סִמָּךְ הוֹדְעָה זֶה לְוִיִּקְנָאוּ וְגו', לֹמַר כִּי לֹא נִיחַת שְׂכֵבֵת הַרְשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצְּדִיקִים, וְהוֹדִיעַ שֶׁקְּנָאוּ מִמָּנוּ, וְהוֹסִיף לְהוֹדִיעַ שֶׁגַּם עִם אַבְרָהָם הָיָה לָהֶם קְנָאָה וְשִׁנְאָה וְכָל הַבְּאֵרֵת אֲשֶׁר וְגו' וְאוֹמְרוֹ סִתְמוּם וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא וְלֹא הִסְפִּיק לֹמַר מִלְאוּם עֶפְרָא, אוּלַי כִּי אַחַר מוֹת אַבְרָהָם סִתְמוּם דְּוָקָא עֲשׂוּ אַבְנִים לְפִיָּהֶם

♦ יום רביעי כ"ו מרחשון ♦

(כו) וְאֲבִימֶלֶךְ הִלְךְ אֵלָיו מִגֶּרָר כּו וְאֲבִימֶלֶךְ אָזַל לְנֹתָהּ וְאַחֲזֵת מֵרַעְהוּ וּפִיכָל שָׂרֵי-מִגֶּרָר וְסִיעַת מִרְחֻמוֹהִי וּפִיכָל רַב חֵילָהּ:

צָבָאוּ:

ר"ע וְאַחֲזֵת מֵרַעְהוּ • פְּתַרְגוּמוֹ: 'סִיעַת מִרְחֻמוֹהִי', סִיעַת מֵאוֹהֲבָיו. וְגַשׁ פּוֹתְרִין מֵרַעְהוּ מ' מִסִּיד הַתְּבָה, כְּמוֹ: (שׁוֹפְטִים ד') "שְׁלֹשִׁים מֵרַעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתַּהֲיֶה תַבַּת וְאַחֲזֵת' דְּבוּקָה, אֲבָל אֵין דְּרָךְ אֲרָץ לְדַבֵּר עַל הַמְּלָכוֹת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבָיו, שְׂאָם כֵּן, כֵּל סִיעַת אוֹהֲבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא סִיעָה אַחַת שֶׁל אוֹהֲבִים, לְכַן יֵשׁ לְפִתְרוֹ כְּלִשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן, וְאֵל תַּתְּמוּהָ עַל תִּי"ו שֶׁל 'אַחֲזֵת', וְאִף עַל פִּי שְׂאִינָה תַבָּה כְּמוּקָה, יֵשׁ דְּגַמְתָּה בְּמִקְרָא: (תְּהִלִּים ט) "עֲזַרְתָּ מִצָּרָה". (שְׁעִיָּה נא) "וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיָּו". ♦ אַחֲזֵת • לִשׁוֹן קִבְצָה וְאַגְדָּה, שְׁנֵאֲחֲזִין יחד. אור החיים

כג ואסתלק מתמן באר שבע:

(כד) וַיָּרָא אֱלֹוֹ יְהוָה בַּלַּיְלָהּ הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא כִּי-אֶתְךָ אֲנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבִּיתִי אֶת-זַרְעֲךָ בְּעֵבֹר אַבְרָהָם

עֲבָדִי: אור החיים

(כה) וַיִּבְנֶן שָׁם מוֹזֵבַח וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה וַיִּמְשָׁם אֶהְלוֹ וַיִּכְרוּ-שָׁם עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּאֵר:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

דיעבד ולכתחלה לא אמרו אלא באדם העושה לו טובה כגון משה שנתן לו יתרו בתו וצדקיהו שהוציאו ובכדוצר ממאסר וכי אבל אדם אחר אפלו לכתחלה כדמוכח מפקד אלו נאמרין וכי (סוטה לו) ע"כ. הנה מוכח כפי זה שכול הנשבע על דעת חברו לעשות התרה אפלו לכתחלה אפלו שלא בפניו ואין צריך לומר דיעבד כל שלא קבל הנאה ממנו. ויש לך לדעת כי אברהם לא קבל הנאה מאבימלך כי מה שנתן לו מתנות הוא לצד כלמת שרה ומה שנתן לו לשבת בגרר לא קבל אברהם, וכמו שנגאח מהפסוקים כי פנה תכף והלך לו מגרר וישב לו בבאר שבע מקום שגור שם יצחק אחר שלוחו מגרר. ושוב בא לדי מאמר א' (כ"ד פנ"ד) וז"ל פקד אשר עשיתי וגו' מה פקד עשה עמו שאמר לו הנה ארצי לפניך וגו' והוא לא קבל ע"כ. הרי שפוקרים וז"ל שהפקד שעשה עמו שאמר לו הנה ארצי לפניך וגו' לא קבלו, והגם שאומר פקד הם דברי עצמו ואינו כן, ולא כן היה ביצחק שהושיבו בארצו וישב שם ועשה והצליחו בכל טוב, והוא אומר וְאֲבִימֶלֶךְ הִלְךְ אֵלָיו וְהִשְׁעָם מִגֶּרָר פ' מדין הנמשך מאמצעות גרר כי לאברהם לא היה טובת גרר טובה שהוא לא קבל ושבועתו לשנה בתורה וליצחק היה הנה הטובה ולזה נתקיים השבועה כשתהיה בשביל הטובה ואינו יכול להתיר שלא ברצונו של אבימלך:

ועוד אפלו אם תמצא לומר כי אבימלך כשהשביע אברהם היה דעתו הפך דעת ר"י שכתבו הגהות ממוניות והיה סובר כדמב"ם שכתב בפ"ו מהלכות שבועות דכל שהשביע חברו על דעתו הגם שלא קבל ממנו הנאה אין מתירין לו אלא בפניו אף

ולנרצף אתן את כל הארצות אף על פי כן לא נתנוהו אפי' לשבת שם כאתר העם, אם לא יתרה אחר השכינה, וכמו כן עשה לאברהם: (כד) אל תירא כי אתך וגו', פ' להיות שראה השפלה ממלך פלשתיים שגרשו מארצו ולא ידע אן יפנה חש כי ה' עובד לזה אמר אל תירא לא עזבתך אתך אני:

(כו) וְאֲבִימֶלֶךְ הִלְךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְכו'. צריך לדעת למה הצרך לומר מגרר והוא דבר ידוע. גם אין צרך בהודעה זו. וזו"ל הרגישו ודרשו (כ"ד פס"ד) מגרר וכי וזה דרך דרש. עוד למה הצרך לקחת עמו פיכל ואחזת מרעהו, ואם לטכסיטי מלוכה לא היה צרך לכתב

להודיע הדברים שאין לנו פנה צרך: אכן פנות הפתוח היא לתרץ מה שיקשה לנו למה הצרך אבימלך לחזר אחר יצחק לכת לו ברית ללא צרך כי כבר נשבע לו אברהם (כ"א כ"ג) אם תשקר לי וליניי וליגדי, ומה פחוש היה לו לאבימלך בשבועת אברהם שהצרך לשבועת יצחק, ורמב"ן ז"ל הרגיש לישב ואמר שיצאת אבימלך שיצחק יפר הבטחת אברהם לצד שהם הפרו ברית וגרשהו מאתם ע"כ. ולא ראיתי שהתנה אבימלך לאברהם בשבועתו לשבת בארצו הוא ובניו ואין הפרת ברית פמה ששלחו יצחק, ועדין קשנא במקומה עומדת שלא היה צריך לברית יצחק. אשר על כן בא הפתוח ואמר מגרר פ' משעם גרר יש מקום לחוש לטובל ברית אברהם והצרכו לחזק ברית עם יצחק. והוא על דרך מה שאמרו בגמרא דף ס"ה וז"ל תניא המדר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו. וכתבו הגהות ממוניות בפ"ו מהלכות שבועות וז"ל ואמר ר"י ודוקא לכתחלה צריך בענין זה אבל לא

על פי כן לא סמך בדעתו על השבועה כי מודה שאם דיעבד התיר שבועתו מתרת בין שלא היה טובת הנאה באמצע, ודין זה שיום בו כל המורים לזה הלך ליצחק שהיתה לו טובת הנאה ויזוה פתחו הרצ"ד והרשב"א והאחרונים שהגם שהתיר דיעבד אינו מתר. גם נתחכם לקחת אחזת וגו' ופיכל לחזק השבועה כאשר אבאר:

ואחזת מרעהו ופיכל וגו'. צריך לדעת למה הצרך לקחת עמו אחזת מרעהו מה שלא עשה כן בימי אברהם:

אכן תבאר הענין על פי מה שנסתפק ר"ת (ר"ן גמרא ס"ה) בהנשבע על דעת חברו בשביל הטובה אם דיעבד התירוהו אם מתר או לא ולא הברע. ולסברא זו חש אבימלך גם לשבועה זו הגם שהוא בשביל טובה ונתחכם לעשות חזוק שלא תועיל לו ההתרה, והוא על דרך מה שאמרו בגמרא דף מ"ו מחלקת ר' יהודה ורבנן ר"י סבר גדר שהיה ברבים אין לו התרה בין דנדבר בפני רבים שוב אינו יכול להתיר ורבנן סוברים יכול להתיר. ואמרו בגמ' דף ל"ו אמר אמימר אפלו למאן דאמר גדר שהיה ברבים יש לו התרה גדר שהיה על דעת רבים אין לו התרה ע"כ. וכתבו התו' דאיכא פנים לומר שלא דחה אמימר דעת ר"י שאמר גדר שהיה בפני רבים אין לו התרה. וגם מדברי רב יוסף (פסחים ק"ז) נמי מוכח דהלכה כר"י ובמסקנת דבריהם העלו דהלכה כרבנן והגאונים פסקו כר"י. וכפי זה נתחכם אבימלך להביא עמו רבים אחזת וגו' ופיכל כדי שיהיה בפני רבים. והנה נחלקו אמוראים בגמרא (מ"ו) וז"ל ידעו בו רבים פמה רבים רב נחמך אמר ג' ר' יצחק אמר עשרה, והצאתי בדברי רז"ל

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק
מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם
שְׂנֵאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחֲנִי
מֵאֲתֶכֶם: אור החיים

כו ואמר להון יצחק מה
 דין אמתיו לתי ואתון
 סגיתון תי ושלחתיני
 מלוחכון:

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי
הִיָּה יְהוָה עִמָּךְ וְנֹאמַר
תְּהִי נָא אֱלֹהֵי בְּנוֹתֵינוּ
בִּינָנוּ וּבִינְךָ וּנְכַרְתֶּהּ בְּרִית
עִמָּךְ:

כח ואמרו מחזא חזינא
 ארי הנה מימרא דנ
 בסעדך ואמרנא תתקנים
 פען מומתא דהנה בין
 אבהתנא בינא ובינך
 ונגזר קנס עמך:

רש"י - ראו ראינו • ראו אביך, ראינו בך • תהי נא אלה בינותינו
 וגו' • האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו ובינך •
 ~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט ענף 267)
הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר בִּינוֹתֵינוּ מִימֵי אָבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּהּ בִּינָנוּ
וּבִינְיָךְ (רש"י כו, כח)

משמע, שמהני שבוועת האב על הבנים. וכן משמע ממה
 שנגאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (וראה רש"י
 בראשית ד, טו). אכל בפגשת בשלח (יג, יט) כתב "השבע השביע,
 השביעם ששביענו לכניהם" - משמע שלא מהני. וכן הוא על
 פי הלכה: "ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר זמן" (ש"ע יו"ד
 סי' רכח סל"ה). וראה גור ארנה בשלח שם. אברבנאל ורמב"ן על
 הפסוק (נצבים כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'. אור החיים

האות כי הכטחות אברהם לך הם נתונים ואתה
 העקר בהם, גם אם פנתך לקבל על אשר
 הראנו לך שנאה במה ששלחתיך ראינו כי ה'
 עמך ובערך אדם כזה בכל מקום שהולך שמה
 שמור ומצלה הוא ולא ישננה לו המקום
 בערכו ואין כאן שנאה:

גם למה שתהיה הקפדה על המתגלה מלכבנו
 כי לא נכון עמך ותאמר איך תבקשו ממני
 טובה, גם לזה באה תשובה באומרים ראו
 ראינו ראיה שכלית שיואל זה לא תתקם
 השבועה בינינו בכל תקף המשפט וכמו
 שדדקדקו בדבריהם פאשר אבאר בסמוך:

ונאמר תהי נא וגו'. צריך לדעת אומר ונאמר
 לשון עבר התחילו לתת טעם לאשר
 שלחיהו, כי קדם והוא עמם בגר לא תפון
 השבועה על דרך מה שאמרו ז"ל בגדרים
 דף כ"ו ז"ל נדרים להגרים ותרמים וב"ה
 אומרים אף בשבועה. וכתב מהר"ק בסמך
 רל"ב ז"ל הנודר או הנשבע לאנס לא הוי
 גדר ולא שבועה וכו' וחושב בלבו וכו', ולפי
 זה כל השבועה שתהיה תחת יד אנס יכול
 הנשבע לבטל בלבו, ויוסף לפרעה וצדקהו
 לנכודנצור לא בטלו בלבם. ודין זה אפלו
 קבל הנאה ממנו ובכל תקפי חזוקי השבועה
 כל שיד חזקה באמצע מבטל בלבו ואין כאן
 שבועה, לזה חששו אבימלך וכו' לכרת ברית
 עם יצחק בגר תחת ממשלתו כי יכול יצחק
 לבטלה מלבו מדין נשבעין לאנסין לזה
 נתחכמו לכרת ברית במקום שהם בו עתה
 שלא היתה שליטת אבימלך עליו, וכן מוכח
 מדברי רמב"ן, והוא אומר תהי נא פי' עתה
 תהיה האלה ולא במציאות הקודם, ויזה אין
 לחוש לבטול השבועה בלב. וטעם אומר כי
 עצמת ממנו וגו'. הוא טעם משאל ולא רצה
 לגלות לו הטעם, או לבל יפציר בהם בצדדי
 הטעם וכי יספיק בבירתו שם וכדומה, גם
 היו להם טעמים אחרים פאשר אבאר
 בדבריהם לזה אמרו לו טעם מחלט:

בינותינו בינינו ובינך וגו'. טעם שהאריך

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אין מציאות שישטרף אבימלך ליצחק בשום
 אפן זולת בענין פחדו על נחלתו לבל ישלחו
 יד בה לצד מתנת האדון ודבר זה כבר נשבע
 אברהם וכמו שהקשינו במקומו למה הלך
 אליו, ויצחק הנה לבו שלם לבל גרע את
 הברית אשר כרת את אברהם אבי כי פסק
 הלכה בהרמב"ם שכל שגדר על דעת חברו
 צריך להתירו בפניו פרוש בדיעתו ואברהם
 כיון שלא התיר בפני אבימלך, השבועה כראי
 מוצק (איוב ל"ז י"ח) שאין הבנים יכולין
 להתיר עור, ומעתה אין צורך להם ממנו,
 ובכחינה זו אמר מדוע באתם, אלא ודאי
 שאין ביאה זו אלא לצרכי יצחק להיטיב לבו
 ולהשיבו אל המקום, לזה אמר תבת אלי פי'
 ואם הביאה היא לצרכי גם עליה אני דן כי
 זו רחוקה היא מהמזין כי אתם וגו', דקדק
 לומר ואתם לומר מלבד כל אנשי העיר גם
 המלך ושריו שנאתם אותי ושנאה זו אינה
 תלויה בדבר אלא לצד שקנאתם בי ולא
 יכלתם להניח אותי עמכם בעיר והוא אומר
 ותשלחני וגו' וזו שנאה מחמת קנאה והנה
 ידוע הוא כי כל שנאה שהיא תלויה בדבר
 בטל דבר וכו' אבל שנאה מחמת קנאה אינה
 בטלה עולמית זולת בהבטל הדבר
 שבאמצעותו היתה הקנאה, ומעתה לא ישתנה
 הדעת בכם להסיר שנאתכם ממני:

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ וְגו'. צריך לדעת למה
 כפל לומר ראו וגו' גם שאר הדדוקים:
 אכן נתפנוו להשיב לכל מה שייסבל דברי
 יצחק באומר מדוע וגו', ואמרו לצד
 שפנתך כבר נשבע לנו אביך ראו ראינו וגו'
 ב' ראיות הא' כי שבוועת אברהם אין לסמך
 עליה מטעמים שכתבנו למעלה, עוד ראינו
 כי באמצעותך תתקם השבועה כראי מצק.
 עוד ראינו כי שבוועת אביך לא דדקדקנו לפסקי
 דינים המפסידים הברית וכמו שכתבנו למעלה,
 גם אם פנתך לומר על אשר לא הלכנו
 לישמעאל לכרת לנו ברית כי הוא מיורשי
 אביך והוא הגדול ראינו כי ה' עמך וזה לך

שנחלקו בב"ר רבי יהודה ור' נחמיה ז"ל
 ר"י אומר אהזת מרעהו שמו ר' נחמיה אומר
 סיעת מרחמיה ע"כ. ואולי כי מחלקתם תלויה
 במה שנחלקו האמוראים חד אמר שלשה
 וחד אמר עשרה ר"י שאמר אהזת שמו סובר
 כמה רבים שלשה ולזה אמר אהזת שמו ורבי
 נחמיה סובר עשרה לזה אמר סיעת וגו' שפנה
 היו עשרה לתכלית הפונה כדי שיהיה על
 דעת רבים שאין לו התרה וכדעת ר"י:

ואפשר שנתחכם גם לדעת פגן שאמרו שישנו
 בהתרה ולזה הביא פיכל וכדברי אממר
 שידו רבנן כגדר על דעת רבים שאין לו התרה
 לזה הביא פיכל ואמר ר' נחמיה פי' שכל
 צבאות וכו' ע"כ והשביעו אבימלך ליצחק על
 דעת כל צבאותיו:

וראינו כי רבי יהודה ור' נחמיה שנחלקו בפי'
 אהזת וגומר נחלק גם פן (ב"ר פס"ד)
 בפי' פיכל, ואפשר כי טעם אחד לב'
 המחלוקת ר"י שסובר אהזת שמו וסובר פון
 שטעם אבימלך הוא שיהיה הברית בפני רבים
 ורבים הם ג' לזה הניח הכתוב פשוטו ג'
 המה רבים אבימלך ופיכל ואהזת, ור"ג שלא
 הספיק לו לקראת רבים ג' ופי' אהזת סיעת
 מרחמיה אם פן פיכל זה למה הביאו וכי
 הביאו למה הצרך הכתוב לתזכירו כי העשרה
 הנה הנם בסיעה שאין סיעה פחות מעשרה
 לזה פי' פי' שכל וכו' ולמדה אהזת נתפנו
 שתהיה על דעת רבים כמו שכתבתי ולא יקשה
 בעיניך מה שפשונו שנחלקו התנאים במה
 שנחלקו האמוראים, כזה הם רבים פי' לא היו
 האמוראים בקיאים בבקיאות ובפטר באגדות:
(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק. צריך לדעת איך יענה
 יצחק למלך ושריו מדוע באתם אלי כי
 אין זה מהמסור. ועוד סוף מעשיו הוכיחו
 הפך זה כי כרת להם ברית. עוד אחר שאמר
 ואתם שנאתם אתי מה מקום להאריך ולומר
 ותשלחני וגו' ואם הוכחה לשנאה הוא אומר
 ותשלחני הנה לו לומר כי שלחתם אותי
 וגו'. אכן פגנת יצחק היא למה שהשפיל כי

(כט) אִם־תַּעֲשֶׂה עִמּוֹ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעַנּוּךָ וּכְאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ

כט אם תעבד עמנא בישא
קמא די לא אנדוקנך וכמא
די עבדנא עמך לחוד טב

בְּשָׁלוֹם אֶתָּה עֵתָה בְּרוּךְ וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּ כַּעַן בְּרִיכָא דִּי:

יהוה:

כס"ז < לא נגענך • כפשמננו לך: "לך מעמנו" • אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עתה) עשה לנו כמו כן • אור החיים

♦ יום חמישי כ"ז מרחשון ♦

(ל) וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

ל ועבד להון משתנא
ואכלו ושתו:

(לא) וַיִּשְׁכַּמּוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחֵיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם:

לא ואקדימו
וקיימו גבר לאחיהו
ושלחנו יצחק ואזלו
מלתה בשלם:

(לב) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיָּבֵאוּ עִבְדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם:

לב והנה ביומא ההוא
ואתו עבדי יצחק וביאו
לה על עיסק בירא די
חפרו ואמרו לה אשפחנא
מיא:

מציאנו מים:

(לג) וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעַה עַל־בֵּן:

לג ויקרא אתה שבועה על בן

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לומר בינותינו וגו', נתפנו לחזק ברית אברהם ולהוסיף ברית מתדש עם יצחק, והפונה בנה לדעת ברית הראשונה של אברהם האם עומדת לנס, ויש בזה תקף משבועה של יצחק כי כבר נפטר אברהם ואין מציאות להתפתח לבנים, ולקיים כל דבר נשבע יצחק בתנאים אשר ירשם. ואולי פי חש אבימלך גם פן שיתן ה' מתנה מחדש ליצחק וינחילנה לעשו ועשו אינו ירעו של אברהם דכתיב (כ"א י"ב) פי ביצחק קרא לך ורע ולא כל יצחק, ואם תמן יצחק לעשו ארץ פלשתים לא יזכה אבימלך בדינו עם עשו מצד ברית אברהם פי יאמר זו מתנה חדשה נתן ה' ליצחק אחרי מות אברהם ויצחק נתנה לעשו ואין מידו מציל. לזה נתחכם להשיב יצחק ושבועת יצחק תחול גם על עשו פי ורעו קרא הגם שאינו נקרא ורעו של אברהם. וטעם שלא הזכיר הדורות, כבר רמזו אותם באומנם בינותינו וגו' ופי' ר"ל (רש"י) שבינותינו וגו' ושמם נאמר לי ולניני ולנכדי:

עוד רמזו באומרו בינותינו וגו' פי' שיהיה הברית בפני רבים לא שיקרת ברית לאבימלך בינו ובינו אלא ביניהם יהיו כלם יחד והפונה בזה כדי שיהיה בפני רבים, ואמר בינותינו עוד לרמז שיהיה הפונה על דעתם כדי שיהיה על דעת רבים:

(כט) אם תעשה עמנו. דקדקו לומר נסח וסדר הברית אשר יכרת להם שהוא בשביל הטובה, והוא אומרו אם תעשה עמנו רעה כאשר וגו' פי' תהיה השבועה בעד הטובה שקבלת ממנו, ובזה יש טעם להפסקת הפתובים בסדר זה, שמן הראוי היה לו להפסיק בתחב פאשר וגו' ותבות אם תעשה עמנו רעה היו נסמכים בפסוק שלפניו שמסמם ברית עמך שם קנו מקומם להזכיר הברית. ולפי דברנו דריק על נכון פי יבון לדקדק

סדר השבועה שתהיה בשביל הטובה, ואומרו לא נגענך וגו' להיות שאין הפרת הסוד שעשו שהיה לטובת יצחק אלא אחר הפרת פרט זה, כי תמצא שמחקי המלכים שיתנו יד ועזר לשוכני ארצם לקנות הון לב סבות, הא' לאם יצטרכו להם להלוות מהם יהיה להם בית והון לעזר להועיל לפי שעה, הב' כדי שתתרום מלכותם פי תתנשא ברבות בה אנשים עצירים ובעלי שם פי הוא משכסיסי המלכות, ולתקד מב' סבות יאמר האומר פי טובת אבימלך ליצחק הנאת עצמו נתפנו, לזה דקדק לומר פאשר לא נגענך מצינו אפי' בנגיעה שהוא דבר שאינו מחסר מומן אלא כדבר שחוזר בעניניו, ובזה באמת פי לא עשינו עמך רק טוב פי' שלל הטעמים הנוגעים להם והצדיק שהפונה היא להיטיב לו ודוקא, ולצד שתאמר פי היתה הפונה למעלת המלכות הנה שלחנך אתה וממנוך והוא אומרו ונשלחך בשלום פי' ובממונך, הראת לדעת פי אין פונתינו בהיטיב עמך לטכסיסי המלוכה ומעמה לא היה מציאות להצדיק הטוב ההוא פי נתפנו לטובתו אלא אחר ששלחוהו הכרו הדברים בנים. ובזה נתנו תוספת טעם גם כן למה ששלחוהו פי הוא זה דבר המעמיד לטובת הנאה המקנמת השבועה וכל זה נקלל בכלל אומרו ראו ראינו:

וראינו לר"ל שאמרו (ב"ר פס"ד) וד"ל מלמד שלא עשו עמו טובה שלמה ע"כ, ולכאורה דבריהם רחוקים ביותר פי הם באו לרצות ולהראותו חבה יתרה ויאמרו אליו הפתחת הטוב, ולמה שפתחתי פי פונתם היא כדי שתהיה השבועה בשביל טובה יהיו דבריהם ז"ל מאירים בפשט. פי אמרו שהטובה שהיטבו עמו לא היתה מחולטת להיטיב אליו אלא למלכות המקנה ממנו להם

שהוא הברית אשר הם שואלים ממנו ונכון כפטיש יפוצץ:

ואמרו אתה עתה ברוך ה' פי' שלא ארע לו רע מאמצעות ששלחוהו שהרי הוא מברך כמו שהיה קדם, והפונה בזה שלא נתבטל הטוב ההוא שבעדו אתה נשבע לנו: ודע שהגם שכתב הריב"ש שאינו קרוי בשביל טובה אלא אם היתה הטובה בעת השבועה הוא הדין אם בשעת השבועה ברר שנשבע בעד טובה ששכר עשה לו, הרי זה דומה לזוקף עליו הטובה בחוב וכעד ותור החוב נשבע:

עוד ירצה לתת טעם שאינם מחזירים אותו לארץ, פי הוא ברוך ה' אדרבה ביותר מעלה מקדם פי עד עתה היתה השפעתו מאמצעות העיר שהיא תחת ממשלת שרי מעלה מה שאין כן עתה שהוא מקום לעצמו השפעתו היה שלא על ידי אמצעי אלא ברוך ה':

עוד ירצה לשלל טענת סתירת הטובה פי לא מהם היה המשג אליו הטוב אלא מה' והראיה הן היום במקום שהוא בו מברך בכל מדה טובה, לזה אמרו אתה עתה ברוך ה' פי' עתה אחר שהיטבנו לך באמצעות המוכן מצא מקור הברכות לחול עליך ברב טוב, ובאופן זה השיבנו בכל תקף שאין מציאות להתיר אכל וזולת זה היה יכול להתיר, והגם דאמרין בפרק השולח דף מ"ו לסברת חכמים שחולקים על ר' יהודה שטעם שלא הכו ישראל הגבונים הוא משום קדשת ה' ופרש רש"י שלא יאמרו הנכרים עברו על שבועתם, הרי דהגם דישנה להתירה לצד דהוי חלול ה' בדרך לא יתיר, אין זה מעקר התורה אלא גדר. ועוד כבר פתחתי בארץ בהלכות נדרים בפרט זה פי דוקא בשבועה שהיא מפורסמת כהוא של גבונים וכמו שדקתי שם מדברי רש"י:

שְׁמֵהֶעִיר בְּאֵר שָׁבַע עַד הַיּוֹם שְׁמָא דְקָרְתָא בְּאֵר שָׁבַע (נ"י בְּאֵר שָׁבַע) עַד יוֹמָא הַדְּרִין:

הִזְהָ: על שם הברית.

יִצְחָק, וְהָרִי הָיָה יָכוֹל לְגַלוֹת לוֹ שֶׁעָשׂוּ רָשָׁע. וְיַשׁ לומר, שְׁלֹא רָצָה הַקָּב"ה לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל עֲשׂוֹ. וְהִגַּע בְּעַצְמָךְ: אִם עַל עֲשׂוֹ הָרָשָׁע נִמְנַע הַקָּב"ה מִלְּדַבֵּר סָרָה (אף שֶׁכְּתוּבָא מִכַּף הָיָה יִצְחָק כְּלוּא בְּבֵית וְהָיָה כְּמִשְׁךְ חַמְשִׁים וְשָׁבַע שָׁנִים), עַל אַחַת כִּמְהָ וְכִמְהָ שִׁישׁ לְהִתְרַחֵק בְּיוֹתֵר מִכָּל דְּבַר שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע עַל אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל! אור החיים

(לד) וַיְהִי עֲשׂוֹ בְּנֵי-אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת-יְהוּדִית בַּת-בְּאֵרִי הַחַתָּי וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַּת-אֵילָן הַחַתָּי: לֵה וְהָיָה עֲשׂוֹ בַר אַרְבָּעִין שָׁנִין וַיְסִיב אֶתְתָא דְּיְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי חַתָּא וְיָת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן חַתָּא:

(כ) וַיֹּאמֶר הִנְהֵנָּא זַקְנָתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: בְּוָאָמֵר הָא כְּעַן סִיבִית לִית אֲנָא יָדַע יוֹמָא דְּאִימֹת:

כש"י ◀ בְּנֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה • עֲשׂוֹ הָיָה נִמְשַׁל לְחַזִּיר, שְׁנֵאָמֵר: (תהלים ב) "יִכְרַסְמֶנָּה חַזִּיר מְנוּעַר", הַחַזִּיר הַזֶּה כִּשְׁהוּא שׁוֹכֵב פּוֹשֵׁט טַלְפִּיו, לומר: 'רְאוּ שְׂאֵנִי טָהוֹר', כִּף אֱלוֹ גּוֹזְלִים וְחוֹמְסִים וּמְרֹאִים עֲצָמָם כְּשָׂרִים. כֹּל מ' שָׁנָה, הָיָה עֲשׂוֹ צָד נְשִׁים מִתַּחַת יָד בְּעֵלְיָהּ וּמַעֲנָה אוֹתָם, כִּשְׁהָיָה בֶן מ', אָמֵר: 'אֲבָא בֶן מ' שָׁנָה נִשְׂא אִשָּׁה, אִף אֲנִי כו'.

אָדָם לְפָרֵק אֲבוֹתָיו, וְדָאָ חֲמֵשׁ שָׁנִים לְפָנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנִים לְאַחַר כּו', וְיִצְחָק הָיָה בֶן קכ"ג (כ"י יַעֲקֹב בֶּן ס"ג כְּשֶׁנִּתְבָּרַר, דּוּק בְּרִש"י סוּף הַסֵּדֶה), אָמֵר: 'שְׁמָא לְפָרֵק אֲמִי אֲנִי מַגִּיעַ וְהָיָה בַת קכ"ז מוֹתָה, וְהָרִינִי בֶן ה' שָׁנִים סוּמוּךְ לְפָרֵקָה'. לְפִיכָּךְ: 'לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי', שְׁמָא לְפָרֵק אֲמִי, שְׁמָא לְפָרֵק אֲבָא.

(לה) וַתְּהִיֵּן מְרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה: לֵה וְהָוָה מִסְרָבּוּ וּמְרַגְזוֹן עַל מִימַר יִצְחָק וְרַבְקָה:

(ג) וַעֲתָה שְׂאֵנָא כְּלִיךְ תְּלִיךְ וּקְשֵׁתְךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צִיד: ג וְכַעַן סַב כְּעַן זִינָךְ סִיפְךָ וּקְשֵׁתְךָ וּפִיק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:

כש"י ◀ מְרַת רוּחַ • לְשׁוֹן הַמְרַאֵת רוּחַ, כְּמוֹ: (דברים ט) "מְמַרִים הֵייתֶם", כֹּל מַעֲשֵׂיהֶן הָיוּ לְהַקְעִים וּלְעַצְבוֹן. לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה • שְׁהָיוּ עוֹבְדוֹת עַבְדוֹת אֱלִילִים (כ"ח).

כש"י ◀ תְּלִיךְ • חֲרַבְךָ, שְׁדַרְךָ לְתַלּוּתָה. שְׂאֵנָא • לְשׁוֹן הַשְׂחָה, כְּאוֹתָהּ שֶׁשְׁנִינּוּ: (ביצה כח) 'אֵין מִשְׁחִיזִין אֶת הַסַּפִּין, אֲבָל מִשִּׂיאָה עַל גְּבִי חֲבַרְתָּה'. חַד סַפִּינְךָ וּשְׁחַט נֶפֶה, שְׁלֹא תִפְאֵלְכֵנִי נְבִלָה (כ"ח). וְצוּדָה לִי • מִן הַהַפְקֵר וְלֹא מִן הַגֵּזֶל.

כו (א) וַיְהִי כִּי-זָקַן יִצְחָק וַתְּבַהֲיֵן עֵינָיו מֵרֵאֵת וַיִּקְרָא אֶת-עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגִּדְל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנֵי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַגִּנִּי: א וְהָיָה כִּד סִיב יִצְחָק וְכַתְּבָא עֵינָוְהִי מִלְמַחְזִי וּקְרָא יָת עֲשׂוֹ בְּרַה וְרָא וְאָמֵר לֵה בְּרִי וְאָמֵר לֵה הָא אָנָא:

(ד) וַעֲשֵׂה לִי מַטְעָמִים בָּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִּי וְאֹכְלָה בַעֲבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרַם אֲמוֹת: ד וְעַבִּיד לִי תְּכַשִּׁילִין כְּמָא דְּרַחֲמִימִית וְאָעֵל לִי וְאִיכּוּל בְּדִיל דִּי תִּבְרַכְנֵךְ נַפְשִׁי עַד לֹא אִימֹת:

כש"י ◀ וַתְּבַהֲיֵן עֵינָיו מֵרֵאֵת • בְּעֵשְׂנָן שֶׁל אֱלוֹ (שְׁהָיוּ מַעֲשָׂנוֹת וּמַקְסִירוֹת לְעַבְדוֹת אֱלִילִים). דְּבַר אַחֵר: כְּשֶׁנִּשְׁעַקֵּד עַל גְּבִי הַמְצַבֵּחַ וְהָיָה אֲבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֲטוֹ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרַת, וְהָיוּ בּוֹכִים וְנִרְדּוּ דְּמֻעוֹתֵיהֶם וְנִפְלוּ עַל עֵינָיו. לְפִיכָּךְ, כְּהוּ עֵינָיו. דְּבַר אַחֵר: כְּדִי שְׁיִטֵּל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת.

(ה) וַרְבֵּקָה שָׁמַעַת בְּדַבְרֵי יִצְחָק אֶל-עֲשׂוֹ בְּנֵה וַיִּלְךָ עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהִבְיֹא: ה וְרַבְקָה שְׁמַעַת כְּדַבְרֵי יִצְחָק יִצְחָק לּוֹת עֲשׂוֹ בְּרַה וְאָזַל עֲשׂוֹ לְחַקְלָא לְמִיעֵד צִידָא לְאִימָתָה:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת טו עֲמ' 215)
כְּדִי שְׁיִטֵּל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת (רש"י כז, א)
יַשׁ לְשֹׂאֵל, מַדּוּעַ הָיָה הַקָּב"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שֶׁל

כש"י ◀ לְצוּד צִיד לְהִבְיֹא • מַהוּ 'לְהִבְיֹא', אִם לֹא יִמְצֵא צִיד, יָבִיא מִן הַגֵּזֶל. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס אנג'לס אברמוודיץ

כִּי מִזָּה סָבָבוּ כְּמָה סְבוּת לְבָנֵי עַמּוּנוֹ: אֵת עֲשׂוֹ. וְלֹא אָמֵר אֵל עֲשׂוֹ, כִּי לֹא הָיָה רוּאָהוּ לומר שְׁקָרָאָהוּ אֵלָא קָרָא אֶת שְׁמוֹ: בְּנֵה הַגִּדְל. נְהִינַת טַעַם לְמָה לֹא קָרָא לְיַעֲקֹב, כִּי זֶה הַבְּכוֹר, וְאוּלַי שְׁלֹא יָדַע מִהַמְּכָר. וְטַעַם יִצְחָק שְׁהָיָה חַפֵּץ לְבָרַךְ עֲשׂוֹ הָרָשָׁע, כִּי חָשַׁב שְׁבָאָמְצָעוֹת הַבְּרִכּוֹת יִתְחַפֵּף לְמַדַּת הַטוֹב וַיִּטִּיב דְּרָכָיו כִּי הִצְדִּיקִים יִקָּבְּוּ בְּעִשְׂוֹת בְּגִימָה רָשָׁע וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל עִמּוֹ לְהִיטִיב, וְאִפְשָׁר שְׁהָיָה מוֹעִיל, וְתִמְצָא שְׂאִמְרוֹ ז"ל

וְעוֹד לוֹ יִהְיֶה שְׁשׁוּבְרִים חַכְמִים שְׂאִין לְחַלֵּק כְּכָל שְׁבוּעַת נְכָרִים, הָרִי יַשׁ סְבָרַת ר' יְהוּדָה שְׂאִין לְחַלֵּק בֵּין נְכָרִי לְיִשְׂרָאֵל שִׁיּוּדָעִים הַגּוֹיִם שִׁישׁ הַתָּרָה לְשְׁבוּעָה וְאִין קָאן חֲלוּל ה', וְלָזַה נִתְחַפֵּס אֲבִימֶלֶךְ לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעָה שְׂאִין לֵה הַתָּרָה גַם לְסְבָרַת ר' יְהוּדָה: א) וְהָיָה כִּי יָגוּ יִצְחָק. טַעַם הוֹדְעָה זו. כִּי זו סְבָה שְׁיִטֵּל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכּוֹת כְּשֵׁלֵא יַפִּירָהוּ. וְאָמֵר לְשׁוֹן צַעַר, שְׁהַצָּרָה לִטֵּל יַעֲקֹב הַבְּרִכּוֹת עַל יְדֵי סְבָה זוֹ וְלֹא בִּירְעֵת יִצְחָק

יא ואמר יעקב לרַבקה אמה הא עשו אחי גבר שערן ואנא גבר שעיע:

(יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רַבְּקָה אִמּוֹ הֲנִן עֵשָׂו אַחִי אִישׁ שָׂעִר וְאַנְכִי אִישׁ חָלָק: כס"י אִישׁ שָׂעִר • בעל שָׂעִר •

ו רבקה אמרת לות יעקב ברה למימר הא שמעית מן אביו ממלל עם עשו אחותך למימר:

(ו) וְרַבְּקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵךָ הֲנֵה שְׂמַעְתָּו אֶת־אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אַחִיךָ לְאִמְרֵךָ: אור החיים

יב מאים ימשני אבא ואהי בעינוהי כמתלעב ואהי מתי (ג"י) ואהי מיתי) עלי לוטין ולא ברן:

(יב) אוֹלֵי יְמֵשָׁנֵי אָבִי וְהֵייתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְלַעֵב וְהֵבֵאתִי עֲלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה: כס"י אִישׁ יְמֵשָׁנֵי • כמו: (דברים כח) "מְמוֹשָׁשׁ בְּצַהֲרִים" •

ואתי לי צידא ועביד לי מבשילין ואיכול ואברכנך קדם יי קדם מותי:

(ו) הַבֵּי־אָהָה לִי צִיד וְעֵשָׂה־לִּי מְטַעְמִים וְאֵכְלָה וְאַבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי: כס"י לִפְנֵי ה' • ברשותו, שִׂיִסְכִּים על ד' •

יג ואמרת לה אמה עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך ברי ברם קבל מני ואזיל סב לי:

(יג) וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קִלְלָתְךָ בְּנֵי אָדָם שָׂמַע בְּקִלְי וְלֹךְ קַח־לִי: אור החיים

ה וכען ברי קבל מני למא די אנא מפקד תדך:

(ח) וְעַתָּה בְּנֵי שָׂמַע בְּקִלְי לְאִשְׁרֵי אֲנִי מְצוּהָ אֲתָךְ: אור החיים

יד ואזל ונסיב ואתי לאמה ועבדת אמה מבשילין קמא דרחם אבוי:

(יד) וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מְטַעְמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:

ט אזיל כען לות ענא וסב לי מסמן תרין גדיי (בר) עזין טבן ואעבד תהון מבשילין לאביו קמא די רחס:

(ט) לָךְ־נָא אֶל־הַצֹּאן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים מְבִיָּם וְאֵעֲשֶׂה אִתָּם מְטַעְמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהָב: כס"י וְקַח־לִי • משלי הם ואינם גזל, שָׁקֶף פֶּתַח לֵה יִצְחָק בְּכַתְבֹתָהּ: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום' (כ"ח) • שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים • וכי שני גדיי עזים הנה מאכלו של יצחק? אלא פסח הנה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים, בפרקי דרבי אליעזר • כַּאֲשֶׁר אָהָב • כי טעם הגדי פטעם הצבי •

טו ונסיבת רבקה ות לבושי עשו ברה רבא דקנתא די עמה בביתא ואלבישת ות יעקב ברה ועירא:

(טו) וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת־בְּגְדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגִּדָּל הַחֲמֹדֵת אֲשֶׁר אֵתָהּ בְּבוֹיֹת וַתַּלְבֵּשׂ אֶת־יַעֲקֹב בְּגֵה הַקֶּטָן:

ה וכען ברי קבל מני למא די אנא מפקד תדך:

(י) וְהֵבֵאתִי לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתִי: יותימי (ג"י ותעל) לְאָבִיךָ וַיִּיכֹל בְּדִיל דִּבְרַכְכֶּנּוּ קָדָם מוֹתָהּ:

כס"י החמודות • הנקיות, כתר גומו: 'דכ'תא'. דבר אחר: שחמוד אותן מן נמרד • אֲשֶׁר אֵתָהּ בְּבוֹיֹת • והלא כמה נשים היו לו, והוא מפקיד אצל אמו? אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן • אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

החלקים יאהבו חלק אל חלקיו, וזה מהבחינה לזה גלתה דעתה כי לא כן הוא ומעשיה מוכיחות כי מקורה ברוך וחלק הטוב חלקיה וטבעה אל אהבת הטוב ירוץ, ולזה תמצא שירבה הכתוב לומר בכל פעל ופעול ממנה יעקב בנה ללא ערך וכוונתו היא להגיד כי ממנה ארחות צדיק ויסודו מיסודה גם כן נבנה ומוצאו של עשו לא מבחינתה של רבקה ח"ו. גם ש' סוד בדבר פידוע ליודעי חן כי הוא וזמנת הקדושה אחר צרופה באש הגבורה שבבחינת יצחק אבינו והבן. והגם שכתבנו למעלה (כ"ה כ') כי סבתו היא היותה אחות לבן, דבר זה לא יהיה סבה לבחינת רבקה כי ממנה היא כמעשיה ח"ו, ובפרט זה הוא מהמסגל להפריד ההקמא בפני עצמה ולעמד קו הטוב על תלו הוא יעקב אבינו ששופריה מעין שופריה של אדם הראשון (ב"מ פ"ד). והוא סוד והבן: טו) ותלבש וגו'. פי' הלקתם עליו בתקוה הלבשה הגם שהיו גדולים תקנתם לקטן:

ח) ועשה וגו'. פי' באותה שעה ימחר להביא מן המוכן גדיי עזים: שמע בקלי. פי' הגם שיש בדברים אלו כנגבת הרעת, עם כל זה יש לה לשמע בקולי פי' מלבד חיוב מצות כבוד אב ואם שהיא מצות עשה גם היא נביאה וקתיב בדברי אברהם ששמע בקולי, וקבר פתבנו (לעיל טו) שייצטדק נביא באומרו לעבר על מצוה ממצות התורה לפי שעה: יג) עלי קללתך בני וגו'. טעם אומרה בני אחר שצמו היתה מדברת. פי' מה שהוצאת אתה מפיך עתה, ושעור התבה קללה שקללת בני, והוא על דרך אומנם ז"ל (מכות יא). קללת חכם אפי' על תנאי וגו'. ולזה תששה ולבשה היא גרם קללה שהוציא מפיו, ואם לא היתה אומרת בני הנה נשמע קללה שיקללו אביו: וראיתי לתת טעם לאהבת רבקה ליעקב, לצד כי עיני כל אליה יצעירו כי ממנה יצא וישע והוא עשו, והנה לטבע הרגיל

דבר, והגם כי עיני יצחק כבוד, עם כל זה הודיעו כי דברי סתר אליו. ואולי כי לזה רמז הכתוב באומרו ויקרא את עשו וגו' ויאמר אליו בני ויאמר הנני פי' נתחדו לדברים נקמסים: ו רבקה אמרה. אמר תוספת וא"ו כי הספיקה היא לרוח הקדש השרויה עליה: לאמר הנה וגו'. פי' שלא יחשב כי בכר עבר זמן ארוך מצת דבר יצחק לעשו ויאמר כי לא יספיק הוא לעשות מצותה של רבקה עד שיעבר עשו עשה מעשהו, לזה אמרה לאמר הנה פי' אמרה לו כי באותה שעה ששמעה ויש זמן: אחיד לאמר. פי' לא אחיד בדומה לה אלא באמירה יאמר אליו שם אחיד אבל לא ידמה חשף לאור עולם: עוד נתפנה באומרה לאמר שלא להוציא דבר שיקר מפיך פי' לא אמרה הדברים בדקדוק כפיצאתם מפה יצחק, לזה אמרה לאמר הביאה וגו' פי' מה שנתפנה באמירתו הוא זה, וזולת לאמר יהיה נשמע פי' אומרת דבריו בדקדוק:

(מז) וְאֵת עֶרְתָּ גְדֵי הָעֵזִים הַלְבִּיֶשָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צְוָארָיו:

טז וְיָת מִשְׁכֵּי גְדֵי בַר עֵזִי אֶלְבִּישֶׁת עַל יָדָהִי וְעַל שְׁעִיעוֹת צְוָרָה:

(כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלָ קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יְדֵי עֵשָׂו:

כב וַיִּקְרַיב יַעֲקֹב לְוֹת יִצְחָק אָבוֹהִי וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר קָלָא קָלָא דְיַעֲקֹב וַיִּדְיָא יְדָהִי דְעֵשָׂו:

(יז) וַתִּתֵּן אֶת־הַמַּטְעָמִים וְאֵת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:

יז וַיִּקְבַּח יֵת מִבְּשִׁילֵיָא וְיָת לְחָמָא דִּי עֲבַדְתָּ בְּיַדָּא דְיַעֲקֹב בְּרַחֵ:

(כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו בְּיַדֵי עֵשָׂו אֲחִיו שְׁעָרֵת וַיִּבְרַכְהוּ: אור החיים

כג וְלֹא אִשְׁתַּמְדַּעְתָּה אָרִי תְרוּעָה יְדָהִי בְּיַדֵי עֵשָׂו אֲחֻוּהִי שְׁעִירָן (ג"י) שְׁעִירָן וַיִּבְרַכְהוּ:

(יח) וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנֵנִי מִי אַתָּה בְּנִי:

יח וְעַל לְוֹת אָבוֹהִי וַיֹּאמֶר אָבָא וַיֹּאמֶר הָא אָנָא מִן אַתָּ בְּרִי:

(כד) וַיֹּאמֶר אַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי:

כד וַיֹּאמֶר אַתָּ דִּין בְּרִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר הָא אָנָא:

(יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹס־נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידֵי בַעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשִׁךָ:

יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָבוֹהִי אָנָא עֵשָׂו בּוֹכְרֶךָ עֲבַדְתִּי כְּמָא דִּי מִלִּילְתָא עָמִי (ג"א) קוֹס כְּעֵן אִסְתַּחַר וְאֶכּוּל מִצִּידֵי בְדִיל דִּי תִבְרַכְנִי נַפְשִׁךָ:

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשְׁלוּ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשָׂת:

כה וַיֹּאמֶר קָרִיב קָרִיב קָרִיב וְאֶכּוּל מִצִּידָא דְבְרִי בְדִיל דִּי תִבְרַכְנֶךָ נַפְשִׁי וַיִּקְרַיב לָהּ וַיֹּאכַל וְאִתִּי (ג"י) וַיִּשָׂת (אֶצִּיל) לָהּ חֶמְרָא וַיִּשְׂתִּי:

כס"א אֲנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ • אֲנֹכִי, הוּא הַמְבִיא לָךְ, וְעֵשָׂו הוּא בְּכוֹרְךָ • עֲשִׂיתִי • כְּמֹה דְבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי • שָׁבָה • לְשׁוֹן מִיִּסֵּב עַל הַשְּׁלָחַן, לְכָךְ מִתְרַגַּם 'אִסְתַּחַר' • אור החיים

כס"א אֲנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ • אֲנֹכִי, הוּא הַמְבִיא לָךְ, וְעֵשָׂו הוּא בְּכוֹרְךָ • עֲשִׂיתִי • כְּמֹה דְבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי • שָׁבָה • לְשׁוֹן מִיִּסֵּב עַל הַשְּׁלָחַן, לְכָךְ מִתְרַגַּם 'אִסְתַּחַר' • אור החיים

(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה־נָא וּשְׁקַח־לִי בְּנִי:

כו וַיֹּאמֶר לָהּ יִצְחָק אָבוֹהִי קָרִיב כְּעֵן וַיִּשְׁקֵל לִי (ג"י) וַיִּשְׁקֵל לִי בְרִי:

(כז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־זֶּה מַתְרַת לְמַצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי:

כז וַיֹּאמֶר יִצְחָק לְבְרַחַ מַה זֶּיִן אִוְחִיתָא לְאִשְׁפָּקָא בְרִי וַיֹּאמֶר אָרִי זִמִּין זִי אֶלְהֶךָ קָדְמִי:

(כח) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֵלוּ וַיִּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנִי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ יְהוָה:

כח וַיִּקְרַב וַיִּשְׁקֵל לָהּ וַיִּרַח יֵת רִיחָא דְלְבוּשׁוֹהִי וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר הֵוּו (ג"א תז"י) רִיחָא דְבְרִי כְרִיחָא דְחֶמְרָא דִּי בְרַכְהָ זִי:

(כט) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גֵּשָׁה־נָא וְאִמְשֹׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם־לֹא:

כט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְיַעֲקֹב קָרִיב כְּעֵן וְאִמְשֹׁךְ בְרִי הַאֲתָ דִּין בְּרִי עֵשָׂו אִם לָא:

כס"ב וַיִּרַח וַיִּגֹּ' • וְהֵלֵא אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הַעֵזִים אֶלָּא מִלְּמַד שְׁנִכְסָה עִמּוֹ רִיחַ גַּן עֵדֶן • כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה' • שְׁנֵתָן בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֵהוּ שְׂדֵה תְּפוּחִים, כֵּן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבְרַכְהָ (תענית

כס"ב וַיִּרַח וַיִּגֹּ' • וְהֵלֵא אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הַעֵזִים אֶלָּא מִלְּמַד שְׁנִכְסָה עִמּוֹ רִיחַ גַּן עֵדֶן • כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה' • שְׁנֵתָן בּוֹ רִיחַ טוֹב וְזֵהוּ שְׂדֵה תְּפוּחִים, כֵּן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבְרַכְהָ (תענית

כס"ב וַיִּרַח וַיִּגֹּ' • אָמַר יִצְחָק בְּלַבּוֹ: 'אֵין זָרַךְ עֵשָׂו לְהִיּוֹת שֵׁם שְׁמוֹם שְׁגוּר בְּפִיו, וְזֵה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ" •

כס"ב וַיִּרַח וַיִּגֹּ' • אָמַר יִצְחָק בְּלַבּוֹ: 'אֵין זָרַךְ עֵשָׂו לְהִיּוֹת שֵׁם שְׁמוֹם שְׁגוּר בְּפִיו, וְזֵה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ" •

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יט) אֲנֹכִי עֵשָׂו בְּכֹרֶךָ. פִּי לְהִיּוֹת שְׁקֵנָה הַבְּכוֹרָה מַעֲשׂו הֵנָּה הוּא נַעֲשֶׂה עֵשָׂו לְצַד כַּחֲבִית הַבְּכוֹרָה כִּי לָהּ יִקְרָא עֵשָׂו בְּכוֹר. וְאוֹמְרוּ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי פְּרוּשׁ כִּי טַעַם שְׁעָנָה לְעֵשָׂו הוּא כִּי הוּא בְּנוֹ הַבְּכוֹר וְכִיִּין שְׁנֵטל הַבְּכוֹרָה כְּאֵלוֹ הַדְּבָר כֵּן אֵלָיו:

עֵשָׂו הוּא לֹא הָיָה לוֹ דְבָר מִכְּשִׁישׁ לְקוֹל הַבָּא לְאָזְנוֹ שְׂאִינוּ עֵשָׂו וְהָיָה זֶה מִתְעַתֵּעַ וְנִכְנַס בְּחֻשְׁתַּת יַעֲקֹב שְׂאֵמֶר וְהַבְּאִתִּי עָלַי וְגו', וְהֵגַם שְׂאֵל מְצִינוּ לוֹ שְׁקָלְלוּ אֵף עַל פִּי כֵּן הַכִּין לְבוֹ לְשִׁנְאוֹ, וְדָבָר זֶה בְּצִדִיקִים נִפְעִיל, וְצָא וְלָמַד מִרַז"ל (ב"מ פד) אִם הָיוּ מִקְפִּידִים בְּלִבָּם עַל הַזִּילת הָיוּ מְבִיאִים עָלָיו קָלְלָה, לָזֶה אָמַר כְּשִׂרָאָה יָדָיו שְׁעִירוֹת וַיִּבְרַכְהוּ לְהַסִּיר הַחֶפֶץ שֶׁהִמְשִׁךְ מִקֶּדֶם:

עוד יודיעה באומרו אתה זה להיות שהיה קולו מגיד כי יעקב הוא לזה נתפנון לברך לגוף המחליט כי הוא עשוי, ולזה אמר אתה זה מורה באצבע לאשר יגיד חוש המשוש והיה מלביש הברכות בדתו במה שלפניו בלא שום מחשבה מי הוא, וזה הוא לטובה אות שקבל הברכות יעקב בכונה אליו, והגם שגמר אמר יצחק והזכיר עשוי, עם כל זה בשעת הברכה לא היה מברך אלא זה שלפניו:

(כג) ולא הפירו כי היו וגו'. ואף על פי כן דחה שמיעת קול מלפני חוש ההרגש כי הקול יכול להשתנות, או לצד משמיע, או לצד שומע, מה שאין כן הרגשת שערות הנידים הוא סימן מבקש:

(כד) ויאמר אתה זה וגו'. פִּי מְצַדִּיק דְּבָרָיו כִּי הוּא עֵשָׂו לֹא שְׂאֵל. וְתִשְׁוֹבֵת יַעֲקֹב הִיא בְּלִשׁוֹן פְּשִׁיטוֹת אָנִי:

(כז) ויברכהו ויאמר ראה וגו'. אוֹמְרוֹ רְאֵה לֹא לְשׁוֹן רְאֵה אֶלָּא חֲשִׁבוֹת וְהַפְּנֵנָה רְאִי הוּא רִיחַ בְּנִי וְחֲשׁוֹב לְדַמּוֹת כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר וְגו':

♦ יום שישי כ"ח מרחשון ♦

אמרו. ארריו ארור ומברכיו ברוך. ובבלעם הוא אומר: "מברכך ברוך וארריו ארור" (במדבר כד ט). הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלווה, ואורריהם ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים, והרשעים תחלתן שלווה וסופן יסורים, לפיכך בלעם הקדים ברכה לקללה. אור החיים

(ב) ויהי כאשר בלה יצחק ליהוה פד שיצי יצחק לברך את יעקב ויהי אף יצא ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק אבוהי אביו ועשו אחיו בא מצידו: על) מצידו: כ"ט יצא יצא • זה יצא וזה בא. אור החיים

(לא) ויעש גם הוא ממעמיו ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר תברכני נפשך: לא יעבד אף הוא תבשילין ואעיל לות אבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא וייוכל מצידא דברה בריל די תברכני נפשך:

(לב) ויאמר לו יצחק אביו מי אתה ויאמר אני בנוך בברך עשו: לב ואמר לה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא ברך בורכך עשו:

(כח) ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ויתירש: כח ויתן לך מטל השמים ומטבא דארעא וסגיאות (גי' וסגיאות) עיבור וקמר:

כ"ט ויתן לך. יתן ויחזר ויתן (בי"ח). ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון: "ראה רים בני", שנתן לו הקדוש ברוך הוא "פרים שדה וגו'", ועוד יתן לך: "מטל השמים וגו'". מטל השמים • כמשמעו, ומדרש אגדה יש להרבה פנים. (דבר אחר. מהו האלהים? בדין, אם ראוי לך, יתן לך, ואם לאו, לא יתן לך, אבל לעשו אמר "משמני הארץ יהיה מושבר", בין צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה, כשעשה הבית סדר תפלות, וישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליו תגר. לפיכך: (מלכים א ח) ונתתה לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו", אבל נכרי, מחסר אמונה, לפיכך אמר: "אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו, כדי שלא יקרא עליו תגר, ברש"י ישן מדק). אור החיים

(כט) יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיו וישתחוו לך בני אמך ארריו ארור ומברכיו ברוך: כט יפלחך עממין וישתעבדון לך מלגון גרי רב לאחיו ויסגדון לך בני אמך מלטטיף יהון ליטין ומברכיו יהון ברכין:

כ"ט בני אמך. ויעקב אמר ליהודה: "בני אביר", לפי שהיו לו בנים מפקמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת, אמר: "בני

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

ואת אחיך תעבד והוא היה מלך חזור אל בני עשו:

הוה גביר לאחיו. פי' אחיו ממש לא יהיה לו לעבד אלא שיהיה הוא גביר לו, אבל הבאים אחריו ישתחוו לו והוא אומר וישתחוו לך בני אמך:

עוד ירצה שיהיה הוא מתגבר עליו באמצעות עבודת הקדש אז ישתחוו לו בני וגו', פי זולת זה לא ישתעבד אף לאחיו, ולזה תמצא פי במעט התרשלות שהיו מתרשלים ישראל בעבודת ה' תכף ומיד (מ"ב ח) ויפשע אדם:

ארריו וגו' ומברכיו וגו'. פי' ארריו לעתיד ארור הוא מעכשיו ולא יקום לארר, ומברכיו ברוך הוא מקדם כדי שתחול ברכתו עליו:

וטעם אומרם מברכים לשון רבים ולא ברך אלא לאחד, גם הנפיר מאררים רבים וארר לאחד, נתפנו לשלל חלק מהמאררים שאינו ארור והוא אחיה השילוני וכיוצא בו, לזה אמר ארור ולא ארורים פלם, ובמברכים גם פן יש מהמברכים שאינו בכלל ברוך והוא בלעם הרשע שהגם שברך לא יברך, ולזה אמר מברכיו יש בהם חלק אחד שהוא

כח) ויתן לך האלהים. טעם אומרם וא"ו בתחלת ענין, להיות שקדם ואמר ויברכהו הוסיף עוד לומר ויתן לך וגו', ומה שלא פי' הברכות הקמויות בויברכהו, אולי שיכונן על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פל"ט) שמתחם הברכות נתנו ה' לאברהם ואברהם ליצחק (שם פי"א) ועתה מסרם יצחק ליעקב, והוא אומר ויברכהו פי' מסר לו הברכות שהיו ברשותו:

עוד ירצה שברכו ברכות רוחניות וגשמיות כנגד הרוחניות אמר בהעלם ויברכהו, וכן נגד הגשמיות אמר ויתן לך וגו' בתוספת וא"ו לומר מלבד עולם העליון אשר בחר אברהם לבניו שהוא עקר תכלית ורע ישראל עוד יתן לו בעולם הזה וכו':

עוד ירצה על זה הדרך לא מלבד מדת הרחמים אלא גם מדת הדין תסכים על נתינתו זו והוא אומר ויתן לך האלהים פרוש גם מדת אלהים:

כ"ט יעבדוך וגו'. אולי פי המלך לא יעלה מס הנוגע לו בין העם, וכדומה לזה ימצא בזמן שישראל משעבדים לאמות העולם המלכים שבהם בעלי תורה פטורים מהמס (עזרא ז'), ומה שאמר אחר כך (מ)

ברוך ולא פלם לשלל הנזכר, ואמר ומברכיו בתוספת וא"ו לרמז על מין מקלל שישנו בכלל ברכה והוא המכונן לברך, על דרך אומנם רבנו לר' אלעזר בן רשב"י (מוע"ק ט:) תורע ולא תחצד וכו', וזה הוא שער הכתוב ארריו ארור ומברכיו פי' ואתם אורריו אם הם מכונים למברכיו ברוך: (ל) ויהי כאשר בלה יצחק ליהוה פד שיצי יצחק לברך את יעקב ויהי אף יצא ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק אבוהי אביו ועשו אחיו בא מצידו: על) מצידו: כ"ט יצא יצא • זה יצא וזה בא. אור החיים

(לג) וַיְחַרְדּוּ וַיִּצְחַק חֲרָדָה גְדֹלָה
 עַד-מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא
 הַצֶּדֶק-צִיד וַיָּבֵא לוֹ וְאָכַל מִכָּל
 בְּטָרִם תְּבוּא וְאִבְרָכְהוּ גַם
 בְּרוּךְ יְהוָה:

לג ויתנהו יצחק תוקה רבא
 עד לתדא ואמר מן הוא
 דיכי דצד צידא ואעיל לי
 ואכלית מפלא עד לא
 תיעול וברכתה אף ברין
 יהי:

כז"י ◀ וַיְחַרְדּוּ • פתרגומו: ויתנהו, לשון תמיהה, ומדרשו: ראה גיהנם
 פתוחה מתחתיו. • מי-אפוא • לשון לעצמו, משמש עם פמה
 דברים. דבר אחר: איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?
 ואכל מפל • מפל מטעמים שבקשתי לטעם טעמתי בו (בי"ח).
 גם-ברוך יהיה • שלא תאמר: 'אלולא שרמה יעקב לאביו, לא נטל
 את הברכות', לך הסכים וברכו מדעתו (בי"ח). אור החיים

לג כד שמע עשו נת
 פתגמי אבוהי ונחן צוקא
 רבא ומרירא עד לתדא
 ואמר לאבוהי ברנני אף
 אנא (נ"י לי) אבא:

(לד) בְּשִׂמְעַ עֵשָׂו אֶת-דְּבָרֵי
 אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְדֹלָה
 וּמָרָה עַד-מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
 בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי:

לד כד שמע עשו נת
 פתגמי אבוהי ונחן צוקא
 רבא ומרירא עד לתדא
 ואמר לאבוהי ברנני אף
 אנא (נ"י לי) אבא:

(לה) וַיֹּאמֶר בָּא אֲחִיךָ בְּמִרְמָה
 וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:
 כז"י ◀ בְּמִרְמָה • בְּחֻמְמָה.

לה ואמר על אחוך
 בחקמתא וקביל ברכתך:
 כז"י ◀ בְּמִרְמָה • בְּחֻמְמָה.

(לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ
 יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְעַמִּים אֶת-
 בְּכַרְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח
 בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלַתְּ לִי
 בְּרַכָּה:

לו ואמר זאת קרא שמה
 יעקב וסמני דנו תרתין
 זמנין ית בכירתי נסיב
 והא כען קביל ברכתי
 ואמר הלא שבקת לי
 ברכתא:

כז"י ◀ הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי
 אתה?" שמה לך נקרא שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד
 לעקבני, תנחומא. למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי שברכתי
 קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס?' התחיל עשו מצעק: "ויעקבני
 זה פעמים", אמר לו אביו: 'מה עשה לך?' אמר לו: "את-בכרתי
 לקח", אמר: 'בכר הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על שורת הדין.
 עכשו, לבכור ברכתי: "גם ברוך יהיה" • ויעקבני • פתרגומו ו'זכמני',

כז"י ◀ הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי
 אתה?" שמה לך נקרא שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד
 לעקבני, תנחומא. למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי שברכתי
 קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס?' התחיל עשו מצעק: "ויעקבני
 זה פעמים", אמר לו אביו: 'מה עשה לך?' אמר לו: "את-בכרתי
 לקח", אמר: 'בכר הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על שורת הדין.
 עכשו, לבכור ברכתי: "גם ברוך יהיה" • ויעקבני • פתרגומו ו'זכמני',

אָרְבִּי. וְאָרְב, וְיָכְמוּ, וַיֵּשׁ מִתְרַגְּמִין: 'וְיָכְמוּ', נִתְחַכֵּם לִי. אֶצְלַתְּ •
 לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, כְּמוֹ "וַיִּצְעַל" (ספרים אחרים: "ויצל"). אור החיים

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו
 הֵן גְּבִיר שָׂמְתִיו לְךָ וְאֶת-כָּל-
 אָחִיו נָתַתִּי לְךָ לְעִבְדִים וְדָנָן
 וְתִירַשׁ סַמְכָתִיו וְלָכָה אֲפֹא
 מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי:
 לה ואתיב יצחק ואמר
 לעשו הא רב שותה לך
 (נ"י עלוף) ונת כל
 אחוהי יתבית לה
 לעבדין ועיבור וחקר
 סעדתה ולך הקא מה
 אעביד ברי:

כז"י ◀ הֵן גְּבִיר • ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה?
 אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם,
 שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא
 מה אעשה • איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך? אור החיים

(לח) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל-אָבִיו
 הַבְּרָכָה אַחַת הוּא-לְךָ אָבִי
 בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי וַיֵּשֶׂא עֵשָׂו
 קֶלֶו וַיִּבְכֶּה:

לה ואמר עשו לאבוהי
 הברכתא תדא היא לך
 אבא ברך לי אף אנא אבא
 וארים עשו קלה ויבכא:

כז"י ◀ הַבְּרָכָה אַחַת • ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: (במדבר יג)
 "הבמחנים?" "השמנה היא?" (שמואל ב ג) "הקמות נבל"?

(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו הֲנִיָּה מִשְׁמוֹנֵי הָאָרֶץ יְהוָה
 מוֹשֶׁבְּךָ וּמִמֶּלֶךְ הַשָּׁמַיִם מַעַל:
 כז"י ◀ מִשְׁמוֹנֵי הָאָרֶץ וְגו' • זו איטליא של גון (בי"ח).

לט ואתיב יצחק אבוהי
 ואמר לה הא משובא
 דארעא יהא מושבך
 ומשלא דשמאי מלעלא:

כז"י ◀ מִשְׁמוֹנֵי הָאָרֶץ וְגו' • זו איטליא של גון (בי"ח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חזרות יט)

זו איטליא של גון (רש"י כז, לט)
 לרש"י הקשה: איך נתן יצחק לעשו את שמני הארץ, והרי
 כבר אמר ליעקב ו'יתן לך האלקים'. ומשמני הארץ". ומתרגז,
 שהפיונה לאיטליא של גון, שעדין לא הנה בעולם ולא נקלה
 בברכתו של יעקב. וכפי שאמרו רז"ל (שבת נו, ב): ב'שעה שנשא
 שלמה את פת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים'. וזהו איטליא
 של גון. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדרות בלוס. אברמוביץ

שמו יעקב ומשמעות השם לא יגיד אלא
 עקבא אחת והוא עקבני זה פעמים, שאלו
 הנה שמו עקבות או עקבות הנה עוקבו
 פעמים:
 או ירצה על זה הדרך הכי קרא שמו יעקב
 ולא אמר עקבא או עקב שאז לא יגיד
 אלא על עקבא אחת אכל יעקב יגיד על
 התמידות ולזה עד עתה כבר (עקבו) [עקבו]
 פעמים:
 (ז) ויען יצחק. הנה עדין היה לו מציאות

(לג) ויתחד יצחק וגו' גם ברין וגו'. טעם ב'
 דברים הפכיים בנושא אחר. כי מתחלה
 חרד על התמאות, ואחר כך חש למה שקדם
 ואמר בכרכתו אררין ארור וברכהו קדם לא
 ידע מי הוא וחרד וחס לאדם אחר, וכשהתבונן
 בדבר והשפיל כי הוא יעקב ברין אותו כי
 הריח מריח בגדיו וידע הפרש שבינו לבין
 עשו וחתם על הברכות, גם חש למה שקדם
 לומר אררין ארור לזה ברכתו:
 (לו) ויאמר הכי קרא וגו'. פ"י מתמיה הכי קרא

תנחומים. ולפי פשוטו: לשון תנחומים, מתנחם הוא על הברכות
בְּהַרְיָגְתָּ • אור החיים

(מג) וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמֵעַ בְּקִלִּי
וְקוֹם בְּרַחֲלֶךָ אֶל-לִבְנֵי אָחִי
חֲרָנָה: אור החיים

(מז) וְיִשְׁכַּח עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים
עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֶמֶת אֲחִיד:
כ"י • אֲחָדִים • מוֹעֲטִים • אור החיים

(מח) עַד-שׁוֹב אַף-אֲחִיד מִמֶּךָ
וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ
וְשַׁלַּחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לְמָה
אֲשַׁכַּל גַּם-שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:
מה עד דיתוב רוגזא
דאחיד מנך ויתגשי נת די
עבדת לה ואשלח
ואדברך מתמן למה
אחפל אף תרוכז יומא
קד:

כ"י • לְמָה אֲשַׁכַּל • אֵהְיָה שְׁפוּלָה מִשְׁנֵיכֶם. לְמַד עַל הַקּוֹבֵר אֶת
בְּנָיו שְׁקֵרוֹי שְׂכוּל, וְכֵן בְּיַעֲקֹב אָמַר: "כֹּאֲשֶׁר שְׂכַלְתִּי, שְׂכַלְתִּי" •
גַּם-שְׁנֵיכֶם • וְאִם יָקוּם עֲלֶיךָ וְאֵתָה תִּהְרָגְנִי, נִעְמַדוּ בְּנָיו וְיִהְרָגוּךָ,
וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בָּהּ וְנִתְנַבְּאָה שְׂבִיבוֹם אֶחָד יְמוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ
בְּפֶרֶק 'הַמְקַנָּא לְאַשְׁתּוֹ' (סוטה יב) • אור החיים

(מט) וְהֵאמֵר רַבְּקָה אֶל-יַצְחָק
קִצְתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת
אִם-לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת
חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לְמָה
לִי חַיִּים:
מא ומאמר רבקה ויצחק
קצית בחיי מן גדם בנת
חמאה אם נסיב יעקב
אתמא מבנת חמאה כאלין
מבנת ארעא למה לי
חיים:

כ"י • קִצְתִּי בְּחַיִּי • מֵאֲסַתִּי בְּחַיִּי • אור החיים

(מ) וְעַל-חֲרַפְךָ תַחֲוֶה וְאֵת
אֲחִיד תַעֲבֹד וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר
תָּרִיד וּפְרַקְתָּ עָלוּ מֵעַל
צוֹאֲרֶךְ:
מ ועל חרפך תחיה ואת
אחיד תעבד והיה כפאשר
תריד ופרקת עלו מעל
צוארך:

כ"י • וְעַל-חֲרַפְךָ • כְּמוֹ 'בְּחֲרַפְךָ'. יֵשׁ עַל שְׂהוּא בְּמִקוֹם אוֹת
ב', כְּמוֹ: (יחזקאל לג) "עֲמַדְתֶּם עַל חֲרַבְכֶם", בְּחֲרַבְכֶם, (שמות ו)
"עַל צְבָאֲתֶם", בְּצַבָּאוֹתֶם. וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר תָּרִיד • לְשׁוֹן צַעַר
כְּמוֹ: (תהלים נח) "אֲרִיד בְּשִׁיחִי", כְּלוּמַר, כְּשֵׁי־עֵבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל
הַתּוֹרָה וְהָיָה לָךְ פְּתִחוֹן פִּה הַלְצָעֵטֶר עַל הַבְּרִכוֹת שֶׁנִּטַּל "וּפְרַקְתָּ
עָלוּ וְגו'" • אור החיים

(מא) וַיִּשְׁטֹם עֵשָׂו אֶת-יַעֲקֹב
עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ אָבִיו
וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי
אָבִל אָבִי וְאַהֲרַגְתָּ אֶת-יַעֲקֹב
אָחִי:
מא ונטר עשו דכבו ליעקב
על ברכתא די ברכה
אבוהי ואמר עשו בלבה
יקרבון יומי אבלי דאבא
ואקטול ית יעקב אחי:

כ"י • יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי • כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁלֹּא אֶצְעֵר אֶת אָבִיא,
וּמְדַרְשֵׁי אֲגָדָה לְכַמּוֹהַ פְּנִים יֵשׁ. אור החיים

(מב) וַיַּגֵּד לְרַבְּקָה אֶת-דְּבָרֵי
עֵשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל וְהַשֹּׁלֵחַ
וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן
וְהֵאמֵר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו אֲחִיד
מִתְנַחֵם לָךְ לְהִרְגֶךָ:
מב ואתמנה לרבקה
פתגמי עשו ברה רבא
ושלחת וקרת ליעקב ברה
ועירא ומרת לה הא עשו
אחיד כמן לך למקטלך:

כ"י • וַיַּגֵּד לְרַבְּקָה • בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִגִּיד לָהּ מַה שֶּׁעֵשָׂו מִהֲרִהוּ בְּלִבּוֹ.
מִתְנַחֵם לָךְ • נָחַם עַל הָאֲחִיָּה לְחַשֵּׁב מִחֻשְׁבָּה אַחֲרַת, לְהִתְנַפֵּר לָךְ
וּלְהִרְגֶךָ. וּמְדַרְשֵׁי אֲגָדָה: כְּבָר אֵתָה מוֹת בְּעֵינָיו וְשִׁתָּה עֲלֶיךָ כּוֹס שֶׁל

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

ברח לך אל לבן. כי הוא יעמד נגד עשו אם
לך להרגך:
מד) עד אשר תשוב וגו'. פי' בעבר זמן על המאמר
החמה מעצמה מתקנת מתיקתה, ואומר
עוד עד שוב אף אחיד פי' כי לא יועיל זה
לכד אלא עד שוב אף אחיד מנך פי' שהגם
שניכירוד לפניו לא יתרה אפו, והוא אומר
מנך אז הוא סימן ששכח המעשה וכו',
ושלחתי וגו' פי' אני אשלח אחריך כשיהיה
כן אבל אתה לא תבא בשום אופן:
מה) גם שניכם וגו'. פי' לו יהיה שימות גם
הוא על ידך או על ידי גואלי הדם אף
על פי כן אין מרפא לשכרך במה שימות גם
הוא עמך ביום אחד, וילעולם אינה מקפדת
אלא על מיתת יעקב ולא על עשו:
מו) קצתי בחיי וגו'. לא רצתה לגלות הדבר

מא) יקרב ימי אבלי וגו'. פי' אחר שימות יקבר
שאז הוא התחלת ז' ימי אבלות וחס
שלא יתרגהו בעוד שלא נקבר אביו כי המת
ידע קדם שיסתם הגולל (שבת קנ"ב):
מב) עשו בנה הגדל. אומר הגדל, לומר כי
הוא יכול עשות אשר זמם לאחיו, בנה
הקטן לצד היותו קטן ממנו ביכלת:
מתנחם לך. פי' מקבל נחמה על אשר עשית
לו להרגך ובזה תחזור לו הבכורה והברכה:
מג) ועתה בני. פי' על דרך אומרים ז"ל (אבות
פ"ב מ"י) ושוב יום אחד לפני מיתתך
ופי' כי אין אדם בטוח בחייו אפי' יום אחד
ובזה יהיה תמיד בתשובה, לזה אמרה ועתה
וגו' קום ברח וגו' פי' ועתה תכף ומיד, והגם
שלא אמר עשו אלא יקרב וגו' אפשר שימות
יצחק באותו שעה ויוציא מחשבתי לפעל:

הנה משמני. פי' אין לו אלא מה שלפניו לא
ביעקב שאמר וימן לך פרוש בתוספת
מלבד עולם הנצחי וכמו שפרשנו:
מ) ואת אחיד וגו' והיה כפאשר וגו'. רבו הפרושים
בזה. ואפשר לומר שנתפנו לומר על זה
הדרך שכל הברכות שברכו יהיה כפאשר יעבד
את אחיו, וכאשר ירד ממדרגה זו. או ירצה
לשון רדוי כפאשר תהיה רדוי ואבוד, יקדים
לפרק עלו ואחר כך תרד ויהיה בית יעקב אש
וגו' ובית עשו לקש (עובדיה א') ויכלה, ולזה
דקדק לומר והיה לשון שמחה כי אז ישמחו
השמים ותגל הארץ:
או ירצה והיה כפאשר תשלט אתה בעולם
לא תהיה מעלתך עליו אלא ופרקת עלו
מעל וגו' לא הוא ישלט בך ולא אתה תמשל
בו, ומה שמשל אחר כך עונות הטו אלה:

כח (א) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

א ויקרא יצחק ליצחק ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו לא תסב אתה מאתה מבנות כנען:

(ג) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֹתְךָ וַיִּבְרָךְ וַיִּשְׁפֹּךְ וַיִּסְגַּף וַיִּתְּחֵי לְכַנְשֵׁת שִׁבְטִין:

כז"א ואל שדי מי שדי בברכותיו לפותרכין מפיו, יברך אותך.

(ב) קוּם לך פְּדִנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אָחִי אִמְךָ:

ב קום אגיל לפדן ארם לבית בתואל אביה דאמך וסב לך מתמן אתהא מבנות לבן אחיה דאמך:

(ד) וַיִּתֵּן-לָךְ אֶת-בְּרִכְתּוֹ אֲבִירָהָם לָךְ וְלוֹרֵעַךְ אֹתְךָ לְרִשְׁתָּךְ אֶת-אֲרָץ מְגוּרֵךְ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבִירָהָם:

כז"א את ברכת אביריהם. שאמר לו: 'ואעשה לך גדול', 'והתברכו בזרעך' יהיו אותן ברכות האמורות לך, בשבילך, (ממר) יצא אותו הגוי ואתו הזרע המברך.

כז"א פדנה. כמו לפדן. ביתה בתואל. לבית בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה (יבמות, ט).

♦ יום שבת קודש כ"ט מרחשון ♦

(ה) וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּלְךְ פְּדִנָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-

ה ושלח יצחק את יעקב ואל לפדן ארם לות לבן

בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רַבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעִשָׂו:

כז"א אם יעקב ועשו. איני יודע מה פלמדנו. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ליצחק משום אסור רכילות ואמרה סבה אחרת, אבל מה שגלתה ליצחק ארובה קימה מצות (ויקרא י"ט) לא תעמד על דם רעה: (ה) וישלח יצחק וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר אחי רבקה מי לא ידע בזה, ומה גם שסבמוף אמר בן. ועוד אומרו אם יעקב ועשו הם דברים יתרים:

אכן בא הכתוב לתת טעם ליצחק אבינו ששלח בן צדיק לאדם רשע מפרסם לבן הארמי. והגם שאברהם שלח ולקח רבקה לא היה בתואל מפרסם ברשע בלבן. ועוד שלא אמר בפ"י אברהם שיקח בת בתואל מה שאין בן יצחק שצוה ליצחק שיקח אשה מבנות לבן הרשע, לזה אמר אחי רבקה ושניהם יצאו מבתואל הרשע וכמו בן יצא מלבן בת צדקת, גם אין להוכיח שלא יצא שלשלת שרש קדשה מאדם רשע. לזה אמר אם יעקב ועשו פ"י הרי שצדקה שלשלת הקדשה מאב רשע, גם בן אין להחליט ולומר כי להיות לבן רשע לא יצא ממנו בנות כרבקה:

ויש לך לדעת כי דווקא בימים ההם שעדין לא נתבררו הנשמות הקדושות ממקום שביניהם והפרה משפחת אברהם כי שם קנתה לה הקדשה מקום והיה לה לאות עולם אברהם ושרה כי הם גרים ראשונים וכל אשר יתגזר מהאמות בכל זמן יקרא אברהם ונקבה שרה, לזה מין הקדשה יתפשט אחר מינו כי אחר היה אברהם ולא השלם בנין הקדשה בזכרים ובנקבות כי לא הוליד אלא את יצחק ולא

לתת טעם למצות לא תחיה פי אין בהם נשמה פי' נפש קדושה שיתחס אליה שם נשמה לחוס עליה להחיותה כעמון ומזאב והבן:

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת צריך לתת לב מדוע אנו בעונות משעבדים לכנען אחר שידענו נאמנה שהשעבוד הוא לברר הניצוצות של הקדשה שבתוך הקלפה ובכנענים אין בהם נצוץ קדוש לרדת אחריו בגלות. ותמצא כי מצרים אשר נתרוקנו מהניצוצות כאומרים ז"ל (פסחים ק"ח.) לא יצאו ישראל עד שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן וכמצלה שאין בה דגים דכתיב וינצלו את מצרים צוה ה' לבל יבואו שמה וכמבאר הטעם בדברי האר"י ז"ל (שער הגלגולים) ואם בן איך יהיה שנסבל את כל עצם הגלות הזה מבלי היות בו ניצוצי הקדשה:

אכן יתבאר על דרך אומרים ז"ל (לקושי תורה מקץ) כי יש שני מיני ניצוצי הקדשה שבוים בקלפה האחת נשמות יקרות ויוצאות באמצעות הלדה כאברהם וכשרה וברבקה ורחל וכנשמת ר' חנינא בן תרדיון שיצא משכם עם דינה ויכרות ממואב וכנעמה מעמון וכאנקלוס הגר וכדומה. והב' הוא מין ניצוץ של קדשה הדבוק בקלפה ואינו יוצא כלל אלא מערב בקלפה ואין לו מציאות לפרד ממנו אלא כאשר מצר לישראל על ידי צער או על ידי הפאה שבאמצעות דבר זה תהיה נפרדת הקדשה וחוזרת לשרשה. ומעתה יש טעם

הוליד נקבות עמו. ואולי כי לזה אמר הכתוב (כ"ה י"ט) אברהם הוליד את יצחק פי' לבדו בלא בת זוג, וכמו בן יצחק לא היה לו בנות כי ניצוצות הקדשה הנקבות עורן בארץ שבי, לזה שלחו יצחק לחזר אחר אבדתו:

אך זה היום שקויניחו כי פרחו שרשי הקדשה הן בני ישראל ופרח משה עז ותפארה והפר אין הסיים חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו הן הנה המבוקים בקדש ולא יסב אדם ממשות בני ישראל למשפחות הארץ, ואם נשאר מניצוצי הקדשה בתוך העמים הרי הם ביציאתם לעולם מתאספים ובאים ואחר גרותם יאמנו כי אבודים היו ולנו הם:

וטעם הנעני אשר הקפיד אברהם לבלתי קחת לו אשה מהם גם יצחק צוה ליצחק על זה, רבותינו אמרו (ב"ר פנ"ט) כי הוא ארוך וזרע אברהם ררוך וכו'. ודבריהם סתומים הם, ולפי מה שפיתתי מצניע עקר הטעם נכון כי טעמו של אברהם הוא כי הוא משלל מנפשיות הקדושות וכל בנותיו חלק רע ומתעב, לזה החליטו לבלתי קחת ממנו כי לא ימצא בו דבר קדוש, והוא סוד אומרו (נח ט) ארוך כנען פי' משלל בהחלט ממין הקדשה: ותמצא כי ממין האמות עד היום עורם מתקצצים ובאים גרים וחסים בצל הקדש אשר לא שמענו מימי קדם כי נתגזר גר כנעני פשאר העמים וזה נגיד דברנו, ואולי כי לזה יצו האל (דברים כ') לא תחיה כל נשמה משכבה עממים ודקדק לומר כל נשמה

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'...", וְיוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשִׁמְלָה, וּמִשָּׁם עַד שִׁירָד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שָׁל שְׁבַע וּב' שָׁל רַעֲב, וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעֹה: (לקמן מ) "מִי שְׁנֵי מַגֹּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", צֵא וְחָשֹׁב: "ד שָׁנָה שְׁלֹפְנֵי לְדַת יוֹסֵף וּשְׁלֹשִׁים שָׁל יוֹסֵף וְתִשְׁעֵי מִשְׁמֶלֶךְ עַד שָׁבָא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וְכַשְׁפָּרֶשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶן ס"ג, הָרִי קי"ו וְהוּא אֹמֵר "שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי חֲסָרִים י"ד שָׁנִים, הָא לְמִדְתָּהּ, שְׂאֲחֵר שְׁקִיבֵל הַבְּרָכּוֹת נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אָבֵל לֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם בְּזָכוֹת הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי לֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו אֶלָּא כ"ב שָׁנָה, דְּהֵינּוּ מִי"ז עַד ל"ט, פִּנְגָּד כ"ב שְׁפָרֶשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כַּבְּדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבֵית לָבָן וְשִׁתֵּי שָׁנִים שִׁשְׁהָה בְּדָרְוֹ, כַּדְכָּתִיב: (לקמן ל) "וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת וַיִּלְמְקְנֶהוּ עֵשָׂה כְּפוֹת", וּפְרָשׁוּ רְבוּתֵינוּ וְכַרְוָנָם לְבִרְכָה מְזֵה הַפְּסוּקָה, שִׁשְׁהָה י"ח חֲדָשִׁים בְּדָרְוֹ, דְּבֵית הָנוּה בִּימֹת הַגִּשְׁמִים וְסָפוֹת הוּוּ בִּימֹת הַחֲמָה וְלִחְשָׁבוֹן הַפְּסוּקִים שִׁחֲשָׁבָנוּ לְעִיל מִשְׁפָּרֶשׁ מֵאֲבִיו עַד שִׁירָד לְמִצְרַיִם שְׁהָיָה בֶן ק"ל שָׁנָה, שִׁשָּׁם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים, אֶלָּא וְדָאֵי נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר בְּהִלְכָתוֹ לְבֵית לָבָן לְלִמּוֹד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבִשְׁבִיל זְכוֹת הַתּוֹרָה לֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם, וְלֹא פָּרֵשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֶלָּא כ"ב שָׁנָה, מִדָּה כְּגַד מִדָּה. עַד כָּאֵן מִצְאָתִי בְּרִש"י (שן). • עַל-נְשִׂיוֹ • הוֹסִיף רִשְׁעָה עַל רִשְׁעָתוֹ (רַצָּה לומר: מִרְשַׁעַת עַל מִרְשַׁעִיּוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ כְּבָר, וְקַל לְהַבִּיז), שְׂלֹא גֵרַשׁ אֶת הָרֵאוֹנוֹת:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת ה עמ' 165)

וַיִּלְדֶּה עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מְחֻלַּת בַּת יִשְׁמָעֵאל כֶּן אֲבִרְהֵם (כח, ט) יֵשׁ לְהַבִּיז, מִדּוּעַ מִצְיִין הַכְּתוּב אֶת הַלִּכְתּוֹ שֶׁל עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁכַנְנֵת הַכְּתוּב הִיא לְהוֹדִיעַ עַד כַּמָּה הַשְׁתַּדֵּל עֵשָׂו לְהִרְאוֹת כְּלָפֵי חוּץ כְּאֵלוֹ הוּא מְעַנְיֵין לְעִשׂוֹת נִחַת רִיחַ לְאֲבִיו, וְלִכְּן הוּא הוֹלֵךְ לְשֵׂאת דְּרוֹקָא אֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל. לְכֵן מְדַגִּישָׁה הַתּוֹרָה "וַיִּלְדֶּה עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל": כִּדִּי לְהִרְאוֹת אֶת צְדָקוֹתוֹ הַטְּרִיחַ עֵשָׂו אֶת עֲצָמוֹ וְכַתַּת רְגְלוֹ אֶל מְקוֹמוֹ שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. וְשֵׁם לְקַח אֶת מְחֻלַּת בַּת יִשְׁמָעֵאל כֶּן אֲבִרְהֵם - בְּנִתּוֹ הֵימָּה לְהִרְאוֹת שְׁלֵקָה אִשָּׁה מִיְחִסָּתָה, נְכַדְתּוֹ שֶׁל אֲבִרְהֵם.

חסלת פרשת תולדות

ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

וַיִּחַזַּא עֵשָׂו אֶרֶי בְּרִיךְ יִצְחָק יְתַעֲקֹב וְשַׁלַּח יְתֵה לְפָדוֹן אָרָם לְמַסֵּב לַה מִתְּפָן אֶתְתָּא כַד בְּרִיךְ יְתֵה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִמֵּר לֹא תִסֵּב אֶתְתָּא מִבְּנֵי בְּנֵינוּ:

בְּנֵינוּ: אור החיים

(ו) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אֲבִיו וְאֵל-אָמֹו וַיִּלְךְ פְּדִנָה אָרָם:

כַּ"כ וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מוֹכֵר לְעַנְיָן שֶׁל מַעֲלָה: "וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק וְגו' וְכִי שַׁלַּח אוֹתוֹ פְּדִנָה אָרָם", וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אֲבִיו וְהִלַּךְ פְּדִנָה אָרָם, וְכִי רַעוּת בְּנוֹת בְּנֵינוּ, וְהִלַּךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמָעֵאל.

(ח) וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי רַעוּת בְּנוֹת בְּנֵינוּ בְּעֵינֵי יִצְחָק אֲבִיו: אור החיים

(ט) וַיִּלְךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מְחֻלַּת בַּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרְהֵם אַחֲוֹת נְבִיּוֹת עַל-נְשִׂיוֹ לְאִשָּׁה:

כַּ"כ אַחֲוֹת נְבִיּוֹת • מִמִּשְׁמַעֵ שְׁנָאָמֵר "בַּת יִשְׁמָעֵאל", אִינִי יוֹדַע שְׁהִיא אַחֲוֹת נְבִיּוֹת? אֶלָּא לְמַדְנֵי שְׁמוֹת יִשְׁמָעֵאל מִשְׁיַעֲדָה לְעֵשָׂו, קִדְּם נְשׂוֹאִיו, וְהַשִּׁיֵּאָה נְבִיּוֹת אַחִיָּה. וְלְמַדְנֵי שְׁהָיָה יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפָּרָק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שְׁהָרִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנּוּלַד יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גָדוֹל יִשְׁמָעֵאל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלִדַת אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וּשְׁנוֹתָיו הָיוּ קל"ו, שְׁנָאָמֵר: "וְאֵלָּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'". נִמְצָא, יַעֲקֹב כְּשִׁמְתָּ יִשְׁמָעֵאל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלְמַדְנֵי מִכָּאֵן שֶׁנִּטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֵר כִּף הַלֵּךְ לְחָרוֹן, שְׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבָן לְפָנֵי לְדַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֶלָּא י"ד שָׁנָה, שְׁנָאָמֵר: (לקמן לא) "עַבְדְּתִיךָ אֲרַבְע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשִׁתֵּי בְנוֹתֶיךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאֲנֶךָ", וְשִׁכְרַ הַצָּאֵן מִשְׁנוּלַד יוֹסֵף הָיָה, שְׁנָאָמֵר: (לקמן ל)

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס. אברמוביץ

לְגַלוֹת זֶה כִּי תֵּאָוֶה לְבָרַךְ בְּחֵינַת נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה שְׂאֵינָה נִפְרָדָת אֶלָּא עַל יְדֵי צַעֲר שְׁמִצְטָרִים יִשְׂרָאֵל. וְעַל גְּלוֹת הַזֶּה אָמַר הַכְּתוּב (עוֹבְדֵיָה א') וְגַלְתָּ הַחַל הַזֶּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כְּנַעֲנִים עַד צָרְפַּת, שֶׁהַכְּתוּב קָרָא הַחַל מִלְּשׁוֹן נְהִינְתִי וְנַחֲלִיתִי (דְּנִיאַל ח') כִּי הַשָּׁנָת תְּכַלֵּית הַגְּלוֹת בִּינֵיהֶם הוּא בְּאִמְצָעוֹת הַצַּעֲר וְלָזֶה הוּא מִשְׁנָה מִכָּל הַגְּלוֹת כְּאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ. וְאָמַר אֲשֶׁר כְּנַעֲנִים וְלֹא אָמַר בְּכַנְעָנִים, וְגַם אָמַר כְּנַעֲנִים לְשׁוֹן רַבִּים, אוֹלֵי כַּנּוֹן עַל הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְהִיּוֹתָם עִתָּה בְּחוּץ קְלַפַּת בְּנֵינוּ יִקְרָאוּ בְּשֵׁמוֹ כְּנַעֲנִים, וְשַׁעוֹר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדָּרָךְ גַּלְתָּ הַחַל הַזֶּה שְׁהוּא

לְיִשְׂרָאֵל. וְחָשֹׁב עֵשָׂו כִּי גָדוֹל כַּח אֲלִיפּוֹ מִכַּח בְּכַחֲנֵית רְדִיפָה בְּדָרְוֹ לְיַעֲקֹב וּבְנֵיו:

(ח) וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי רַעוּת וְגו'. יְגִיד הַכְּתוּב כִּי לֹא חָש עֵשָׂו אֶלָּא לְצַד הַקְּפָרָת אֲבִיו עֲלֵיהֶם אָבֵל וּזְלוּת זֶה לְמָה שְׁהֵם בְּחֵינַת הַרַע לֹא חָשׁ שְׂאִין נִכְשׁוֹ מְתַבַּתְקָן. וּמִמוֹצֵא דְכָר גַּם כֵּן אֶתָּה יוֹדַע שְׂלֹא הוֹעִיל טַעַם הַיּוֹתָם רַעוּת בְּעֵינֵי יִצְחָק אֶלָּא לְכַל יוֹסִיף מֵהֶם אָבֵל לְגֵרֶשׁ אוֹתָן שְׁהָיוּ כְּבָר אֶלָּא שְׂמָא לֹא. וְאוֹלֵי שְׁקָל הַרְגָּשְׁתוֹ לֹא הֵימָּה אֶלָּא שְׂמָא וְתַפְקָעוּ בְּרִכּוֹתָיו לְצַד בְּנֵים אֲשֶׁר יִהְיוּ לוֹ מִבְּנוֹת כְּנַעֲנֵי לָזֶה לְקַח מִבְּנוֹת יִשְׁמָעֵאל כִּדִּי שִׁימְקִימוּ הַבְּרָכּוֹת בְּאִמְצָעוֹת הַבְּנִים שְׁהָיוּ לוֹ מֵהֶם:

תְּסַלַּת פְּרַשְׁתֵּי תוֹלְדוֹת

גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא לְסַבַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהֵם עִתָּה כְּנַעֲנִים עַל מְקוֹם שְׁהֵם בו:

(1) וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי בָרַךְ וְגו'. פְּסוּק זֶה אֵין לוֹ גְּוָרָה וְאֵם גְּוָרָתוֹ הוּא וַיִּלְךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל הָיָה מִסְּפִיק בְּפְסוּק שְׂאֲחָרִי זֶה וַיִּרְא עֵשָׂו כִּי רַעוּת: אָבֵן בְּנִתָּה הַכְּתוּב הִיא לְהוֹדִיעַ שְׂדַע עֵשָׂו הַלִּכְתָּ יַעֲקֹב וְאוֹפְנָה כִּי הַלֵּךְ בְּמַצּוֹת אֲבִיו וְאָמַר וְגַם לְמַצּוֹת קִיחַת אִשָּׁה וְגַם בְּרִכּוּהוּ בְּשִׁלְחָם אוֹתוֹ כִּי לְצַד זֶה לֹא רָדְפוּ שְׂדַע שְׂיִמְנַע בְּיָדוֹ הָיִיתוֹ הוֹלֵךְ לְב' מַצּוֹת כְּבוֹד אָב וְאֵם וְלִקְיִיחַת אִשָּׁה וְהַגַּם שְׂשַׁלַּח אֲלִיפּוֹ כְּאוֹמְרָם ז"ל (רש"י כ"ט ו"א). אֲפָשָׁר שְׁבַחְסָן כִּי הוּא נֹאֲמַח בְּדָרְוֹ לְיַעֲקֹב וּמַעֲשָׂה אֲבוֹת עֵשָׂו בְּנֵים אֲשֶׁר קָדַם בְּדָרְוֹ

הפטרה לפרשת תולדות לשנים מקרא ואחד תרגום במלאכי פרק א"ב

א « מִשָּׂא דְבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי: ב אֶהְבְּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם בְּמַה אֶהְבְּתֵנוּ הֲלוֹא־אֵח עֲשׂוּ לִיעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב: ג וְאֶת־עֲשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיו שְׁמֵמָה וְאֶת־נַחְלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּפָר: ד כִּי־תֹאמַר אֱדוֹם רַשְׁעֵנוּ וְנָשׁוּב וְנִכְנַה חֲרָבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִכְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רַשְׁעָה וְהַעֲם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו כֵּן יִכְפַּד אֲב וְעַבְד אֲדַנּוּ וְאִם־אֲב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם־אֲדוֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרְאֵי אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת לְכֶם הַפְּהִינִים פּוּזֵי שְׁמִי וְאָמַרְתֶּם בְּמַה בּוֹזֵנוּ אֶת־שְׁמִי: ז מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחֵי לֶחֶם מִגְּאֵל וְאָמַרְתֶּם בְּמַה גִּאֲלֵנוּךְ בְּאֲמַרְכֶּם שְׁלַחַן יְהוָה גְּבוּהָ הוּא: ח וְכִי־תִגְשׁוּן עוֹר לִזְבַּח אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחֹלֶה אֵין רָע הַקְּרִיבֶהוּ נָא לְפַחְתֶּךָ הִירְצֶךָ אֹ אוֹ הִישָׂא פְּנֵיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְּנֵי־אֵל וַיַּחֲנְנוּ מִיַּדְכֶם הִיְתָה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י מִי גַם־כַּכֶּם וְיִסְגַּר דְּלֹתִים וְלֹא־תֹאִירוּ מִזְבְּחֵי חַגִּם אֵין־לִי חֶפֶץ בָּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אֲרִצֶּה מִיַּדְכֶם: יא כִּי מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מִבּוֹאֵי גְדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשְׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גְדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאֲמַרְכֶּם שְׁלַחַן אֲדֹנָי מִגְּאֵל הוּא וְנִיבֹו גְבוּהָ אֲכָלוּ: יג וְאָמַרְתֶּם הִנֵּה מִתְלַאֵה וְהַפְּחַתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבַּאתֶם גְּזוּל וְאֶת־הַפֶּסֶח וְאֶת־הַחֹלֶה וְהִבַּאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה הָאֲרִצֶּה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה: יד וְאֲרוּר נוֹכַל וַיֵּשׁ בְּעַדְרוֹ זָכַר וְנָדַר וְזָבַח מִשְׁחַת לְאֲדֹנָי כִּי מֶלֶךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם: כ א וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַפְּהִינִים: כב אִם־לֹא תִשְׁמַעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ עַל־לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשְׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת־הַמְּאֹרָה וְאֲרוֹתִי אֶת־בְּרֻכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׁמִים עַל־לֵב: ג הֲנִנִי גַעַר לְכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזִרְתִּי פֹרֵשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פֹּרֵשׁ חֲגִיבִים וְנִשָּׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: ד וַיִּדְעַתֶּם כִּי שְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְהוֹיֹת בְּרִיתִי אֶת־לֹוֹי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ה בְּרִיתִי | הִיְתָה אֵתוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתֶּנֶם־לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא: ו תוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הֶלֶךְ אֵתִי וְרַבִּים הִשִּׁיב מֵעוֹן: ז כִּי־שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֵּאךְ יְהוָה־צְבָאוֹת הוּא:

הפטרת 'מחר חודש' נדפסה בעמ' קסד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - כ"ג מרחשון מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום רביעי - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>יום שני - כ"ד מרחשון מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום חמישי - כ"ז מרחשון מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>יום שלישי - כ"ה מרחשון פרק קיט מפסוק א עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום שישי - כ"ח מרחשון מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>
<p>שבת קודש - כ"ט מרחשון מפרק קמ עד סוף פרק קמד</p>	

יום ראשון כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל.

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת כי הנה

רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה ממיר ונעלם ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר בתושב"כ וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור ומהו טוטפות והיכן הוא בין עיניך ועל ירך עד שפירשה תורה שבע"פ שצריך לקשור בית אחד על היד וד' בתים על הראש ובתוכם ד' פרשיות והבתים יהיו מעור מעובד ומרובעים דוקא ומקושרים ברצועות של עור שחורות דוקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפילין שנאמרו בע"פ ועל ירך היא הזרוע דוקא ולא כף היד ובין עיניך זה קדקוד ולא המצח. וכן כל מצות שבתורה בין מ"ע בין מצות ל"ת אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ כמצות ל"ת שנאמר בשבת לא תעשה מלאכה ולא פי' מה היא מלאכה ובתורה שבע"פ נתפרש שהן ל"ט מלאכות הידועות ולא טלטול אבנים וקורות כבירות וכיוצא בהן הן כל המצות בין

1 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה, שבהן
2 דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון, שכן, איך יודעים מהו הרצון
3 העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי שעל ירך
4 יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על ידי ההלכות של תורה
5 שבעל פה. ובלשון רבנו

הזקן:

7 והנה מודעת זאת, – הרי
8 ידוע, כי הנה רצון העליון
9 ברוך הוא המלכש בתרי"ג
10 (613) מצות שבתורה
11 שבכתב, – כפי שהמצוות
12 הן בתורה שבכתב, שבהן
13 מלוכש הרצון העליון ברוך
14 הוא, הוא מפלא ומכסה
15 ממיר ונעלם, ואינו
16 מתגלה אלא בתורה
17 שבעל פה, – מן התורה
18 שבעל פה יודעים בבירור
19 מהו הרצון העליון שבמצוה
20 זו, כפי שרבנו הזקן מביא
21 מיד הדוגמה ממצות תפילין
22 וכו'. ארבע הלשונות שרבנו
23 הזקן משתמש בהן: "מופלא
24 ומכוסה ממיר ונעלם", וכן
25 מה שהוא מחלקן לשתי
26 חלוקות: "מופלא ומכוסה"
27 בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן

28 "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה
29 – מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על תניא), שזה מפני
30 שתר"ג המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות
31 לא-תעשה ב"ה" של שם הוי' ומצוות-עשה ב"ה"⁴³, ושם הוי' הרי
32 "נכתב" ולא "נקרא", כנאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני נקרא",
33 שהקריאה היא לא בשם הוי' כי אם בשם אדני, "לעלם כתיב"
34 מלשון העלמה. והוה מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון העליון נעלם
35 כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב הוא העלם לגבי
36 קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו הן ארבע הלשונות
37 ("מופלא ומכוסה ממיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות שם הוי', והן
38 חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה" ו"טמיר ונעלם": "מופלא
39 ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר
40 (הוא ממשך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון העליון הוא האותיות של
41 שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש בתורה שבכתב שהיא שם

42 הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה ממיר
43 ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין
44 "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה, שהיא שם אדני שהוא
45 בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדני,
46 שהוא נקרא באדני). על כל

פנים, הרי הרצון העליון כפי

שהוא בתורה שבכתב הוא

מכוסה ונעלם, ומתגלה רק

בתורה שבעל פה, כמו

מצות תפילין, על דרך

משל, שנאמר בתורה

שבכתב⁴⁵: "וקשרתם

לאות על ירך והיו

למטפת בין עיניך, והוא

מאמר סתום ונעלם, שלא

פרש הכתוב איך ומה

לקשר, ומהו "טוטפות",

והיכן הוא "בין עיניך"

ועל ירך, עד שפירשה

תורה שבעל פה⁴⁶, שצריך

לקשר בית אחד על היד

וד' בתים על הראש,

ובתוכם ד' פרשיות,

והבתים יהיו מעור מעבד,

ומרובעים דוקא, – כל

האמור הוא באשר למה

לקשור, ומקשרים

ברצועות של עור שחורות דוקא⁴⁷, – זה באשר במה לקשור, וכל

שאר פרטי הלכות עשיית התפילין שנאמרו בעל פה, – בתורה

שבעל פה, ו"על ירך" היא הידוע דוקא ולא כף היד⁴⁸, ו"בין

עיניך" זה קדקוד ולא המצח⁴⁹. – כל זה הוא באשר למקום היכן

צריכים להניח את התפילין, כל פרטי הדינים האמורים לדעת

בבירור במה מתבטאת מצות התפילין ואיך הוא הרצון העליון

שיהודי יקיים מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של

תורה שבעל פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה

בין מצות לא תעשה – אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא

על ידי תורה שבעל פה, כמצות לא תעשה שנאמר בשבת:

"לא תעשה מלאכה"⁵⁰, ולא פרש – בציורי שבתורה שבכתב, מה

היא מלאכה, ובתורה שבעל פה⁵¹ נתפרש – מוסבר שהן ל"ט

מלאכות הידועות, ולא טלטול אבנים וקורות כבדות. – שאין

זה אסור מן התורה כי אם מדרבנן⁵², למרות שזו מלאכה כבדה,

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפילין פ"ג הי"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי' בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחציץ". 50. בהערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו, כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד הי"ב.

46 אַבְרָם וְשָׁם ה' - 365, גִּידִים, - שזו הרי ה"בינה יתירה" ש"ניתנה
47 באשה"⁵⁹, הכוח לגלות מה שהיה כלול בהעלם - באופן שלם, כְּבָה
48 מְשֵׁשׁ - נקראת תורה שבעל פה "תורת אִמְךָ", שכן כָּל רִמָּה"ח - (248)
49 מְצִוֹת עֲשֵׂה וְשָׁם"ח - (365) מְצִוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בְּאִים מִהַהֶעָלָם אֶל
הגילוי בתורה שִׁפְעֵל פֶּה,

אגרת הקדש

מ"ע בין מל"ת הן סתומות ולא מפורשות וגלויות
וידועות אלא ע"י תורה שבע"פ ומשום הכי כתיב על
תושבע"פ אל תמוש תורת אִמְךָ כמ"ש בזהר משום
שעוד"מ כמו שכל אברי הולד כלולים בטיפת האב
בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד
שלם ברמ"ח אברים ושם"ה גידים ככה ממש כל
רמ"ח מ"ע ושם"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי
בתושבע"פ וריש"י דקרא שמע בני מוסר אבך קאי
אתורה שבכתב דנפקא מחכמה עילאה הנק' בשם
אב. וז"ש אשת חיל עמרת בעלה כי התורה שבע"פ
הנק' אשת חיל המולידה ומעמדת חיילות הרבה
כמ"ש ועלמות אין מספר אל תקרי עלמות אלא עלמות
אלו הלכות דלית לון חושבנא כמ"ש בתיקונים וכולן
הן בחי' גילוי רצון העליון ב"ה הנעלם בתושב"כ
ורצון העליון ב"ה הוא למעלה מעלה ממועלת חכמה
עילאה וכמו כתר ועמרה שעל המוחין שבראש לכן
נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה
הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ע"י התלבושות
נר"ג שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

50 וְרִישֵׁי דְקָרָא - ההתחלה
51 של הפסוק "ואל תמוש תורת
52 אִמְךָ" - "שִׁמְעֵנִי בְּנֵי מוֹסֵר
53 אֲבִיךָ" קָאֵי - מוֹסֵר, א - על
54 תוֹרָה שִׁפְכָתְבָּ, - הנקראת
55 "תורת אבך", דְּנִפְקָא
56 מִחֲכֻמָּה עֲלָאָה - שכן, תורה
57 שבכתב באה מ"חכמה
58 עילאה" (עליונה), הַנְּקָרָא
59 בְּשֵׁם "אָב". וְזוּהוּ שְׁפָתוֹב:
60 "אֵשֶׁת חֵיל עֲמַרְת בְּעֵלָה",
61 - כמובא בראשית אגרת זו,
62 כִּי הַתוֹרָה שִׁפְעֵל פֶּה
63 הַנְּקָרָא "אֵשֶׁת חֵיל",
64 הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמִידָה חֵילוֹת
65 הַרְבֵּה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁶⁰;
66 "וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפֵּר" - אֶל
67 תִּקְרִי "עֵלְמוֹת" אֶלָּא
68 "עוֹלְמוֹת"⁶¹, - עלמות בלי
69 מספר, אֵלוֹ הֶלְכוֹת -
70 שבתורה, דְּלִית לון חֲשִׁבְנָא,
71 - שאין להן מספר, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּתִקּוּנֵים⁶², - בתיקוני זוהר, וְכֵן -
72 כל ההלכות, הֵן בְּחֵינֵי גִלּוּי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא הַנְּעֵלָם בַּתוֹרָה
73 שִׁפְכָתְבָּ, - לכן נקראת תורה שבעל פה "אשת חיל", שכן היא
74 מעמידה הרבה חיילות, ההלכות הרבות שבתורה שבעל פה. להלן
75 יסביר רבנו הזקן, מה ששאל בתחילת האגרת, על מה שחכמינו ז"ל
76 אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של
77 תורה - מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא
78 זה ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא - מדוע הלכות דוקא
79 ולא ענין אחר שבתורה? וְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא הוּא לְמַעַלָּה
80 מְעַלָּה מְמַעַלָּת - ומדריגת חֲכֻמָּה עֲלָאָה, - חכמה עליונה, וְכֵמוֹ
81 בְּתַר וְעַמְרָה שְׁעַל הַמּוֹחִין שִׁפְרָאשׁ, - כך הכתר הוא למעלה
82 מִהַחֲכֻמָּה שֶׁהִיא מוֹחִין, לְכֵן נִקְרָאוּ הַהֶלְכוֹת בְּשֵׁם "תִּגְא" וְכַתְרָה
83 שֶׁל הַתוֹרָה, - שכן, ההלכות הן הגילוי של רצון העליון, ורצון הוא
84 כתר, וְ"הַשּׁוֹנֵה הֶלְכוֹת מִבְּטָח לֹו שֶׁהוּא בֶן עוֹלָם הַבָּא", - "הלכות"
85 דוקא, יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
86 נִפְשֵׁי־רוּחֵי־נִשְׁמָה שֶׁלֹו בְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, בְּנוֹכַח לְעֵיל: -
87 שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות, וגילוי רצון העליון
88 שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן מתבטא בבחירות מה הוא
89 הרצון העליון שבמצוות.
90

1 והאדם יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות
2 מסויימות של ל"ט המלאכות - בכל זאת לא זו היא המלאכה שאסרה
3 תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול אבנים וקורות
4 כבידות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם טלטול אבנים וקורות
5 כבידות הוא איסור מן
6 התורה, דבר זה הוא בהתאם
7 למה שהרמב"ן אומר בפרשת
8 אמור⁵³, שה"עשה" של
9 "שבתון" ביום טוב (וכך
10 "תשבות" של שבת) הוא גם
11 על דברים שאינם מל"ט
12 המלאכות, אלא מפני
13 שבעשותו מלאכות אלו אין
14 לאדם שבות ומנוחה מל"ט
15 המלאכות - הן נכללות
16 בעשה של "שבתון", כך סובר
17 גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא
18 מפרש שם בפירושו הראשון,
19 שגם הרמב"ם סובר כך,
20 שהתורה אמרה "תשבות"
21 מהדברים שיש בהם עמל
22 (יגיעה) למרות שאין הם
23 מלאכה (מה שהתורה
24 קוראת מלאכה) שעליה ישנו
25 הלא-תעשה של "לא תעשה
26 כל מלאכה", למרות

27 שה"לחם משנה" מפרץ סברה זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך.
28 ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, והן
29 תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא ור' ירמי' סוברים שה"עשה"
30 שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך ושש שנים תזמור כרמך ולא
31 בשביעית ולא הבא מכלל עשה - עשה") הוא לגבי דברים שאין
32 עליהם לאו (שכך צריך להיות גם לגבי שבת, שה"עשה" של "תשבות"
33 הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה כל מלאכה").
34 בהתאם לכך באה ההגהה כאן ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבידות
35 בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים
36 שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו - אסורים רק
37 מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת
38 הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו
39 אסורים רק מדרבנן. וְכִיּוּצָא בְּהֵן - בדומה למצות תפילין וללא-
40 תעשה של שבת, הֵן כָּל הַמְצִוֹת, בֵּין מְצִוֹת עֲשֵׂה בֵּין מְצִוֹת לֹא
41 תַעֲשֶׂה, הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֹרְשׁוֹת וְגִלּוּיּוֹת וְיָדוּעוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי
42 תוֹרָה שִׁפְעֵל פֶּה. וּמִשּׁוּם הַכִּי - ולכן, בְּתֵיב - כתוב, עַל תוֹרָה
43 שִׁפְעֵל פֶּה⁵⁷: "אֶל תִּמַּשׁ תוֹרַת אִמְךָ", כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּהַרְבֵּי, מִשּׁוּם
44 שְׁעַל דְּרָךְ מִשְׁל כְּמוֹ שְׁכָל אֲבְרֵי הַיּוֹלֵד כְּלוּלִים בְּטִפְתַּת הָאָב בְּהֶעָלָם
45 גְּדוֹל, וְהָאֵם מוֹצִיאתו לְיַד גִּלּוּי בְּלִידָתָהּ וְלֹד שְׁלָם בְּרִמָּה"ח - 248.

53. כג. כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשטמות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כפני יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אבך" ותורה שבע"פ - "תורת אִמְךָ". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש, ח. 61. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

יום שני כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל.

44 ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קודש –
 45 ב"מלכות" על ידי ענין הצדקה, **מֵאֲשֶׁר כָּבַד הָרְגִלוֹ מִדֵּי שָׁנָה**
 46 **לְהַפְרִישׁ מִמָּאֻדָּם**, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון
 47 במשנה⁶, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן
 48 של "מאד", **לְהַחֲיוֹת רוּחַ**
 49 **שְׁפִילִים וְנִדְכָּאִים דְּלִית**
 50 **לְהוֹן מִגְרַמְיָהוֹן**, – שאין
 51 להם משלהם – הכוונה
 52 לעניי ארץ ישראל שאין
 53 להם משלהם, אלא מחכים
 54 לתמיכה הנשלחת להם,
 55 **הִיא בְּחִינַת "סִפְתָּ דְּדוּד**
 56 **הַנוֹפֵלֵת" וְכוּ'**, – כך
 57 נקראת ארץ ישראל בזמן
 58 הגלות, וכך הדבר גם
 59 בשורש, ב"מלכות
 60 דאצילות", שנקראת כך
 61 (כנזכר ב"אגרת הקודש"
 62 סימן ד' וסימן כ"א), **לְקוּמָם**
 63 **וְלְרוּמָם** – אותה, **וְכוּ'**, **לְמַהּוֹי** – שתהיה ההתאחדות של **אֶחָד**
 64 **בְּאֶחָד וְכוּ'**. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה
 65 "פועלת" התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות
 66 למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תנאה" (היחוד
 67 התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה
 68 בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר אנפין) שלמעלה מעולמות,
 69 וזה היחוד של הקדוש ברוך הוא ושכינה, ששכינה, "מלכות
 70 דאצילות", מתאחדת עם "ז"א" הקדוש ומובדל מעולמות. **וְהַבֵּל לְפִי**
 71 **רַב הַמַּעֲשֶׂה וְכוּ'**, – כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן
 72 כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינת רבות, לא בנתינה
 73 אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן, כפי שאומר הרמב"ם⁷ דבר
 74 זה מזכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד
 75 העליון. יכול להיות שרבונו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם
 76 כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה
 77 זו, (שכן, אם הוא חושב שתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה
 78 – הרי כבר שלל זאת רבונו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם
 79 כשהיה רחמנא ליצלן מצב של "לוויים ואוכלים", אף על פי כן אמר
 80 אז רבונו הזקן "לא טוב עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא
 81 גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי
 82 יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבונו הזקן
 83 כתב ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעות ארץ ישראל"
 84 תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה
 85 הנתינות של אותם שבועות או חדשים. **וְלִפִּי הַחֲשׁוֹבֹן**, – כפי
 86 שיסביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את

1 ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת
 2 נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל
 3 סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך נוגע בצדקה
 4 גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את הסכום המוקצב
 5 בנתינות מרובות, כפי שהסביר
 6 בפרוטרוט המעלה שבכך
 7 באגרת הקודש סימן כ"א), וגם
 8 ה"חשבון הגדול", שהנתינות
 9 מצטרפות לחשבון גדול, ואשר
 10 זה פועל למעלה במלכות
 11 דאצילות", מקור כל העולמות.
 12 **מוֹדַעַת זֹאת** – ידוע הרי,
 13 **מֵה שְׂאֵמְרוֹ רַוְלִי: "כָּל**
 14 **הָרְגִיל לְבֵא לְבֵית הַנְּגִסָּת**
 15 **וְיוֹם אֶחָד לֹא קָא** –
 16 **הַקְדוּשָׁתִּי הוּא שׂוֹאֵל**
 17 **עָלָיו**, – אגב, לשון הגמרא
 18 שלפנינו היא "ולא בא יום
 19 אחד הקדוש ברוך הוא
 20 משאיל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או
 21 שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, **שְׂאֵמְרֵי:**
 22 **מִי בְּכֶם יֵרָא ה' וְכוּ'**. – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" –
 23 הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא
 24 שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית
 25 הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים").
 26 ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרוי במצב
 27 של חושך וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית
 28 הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען
 29 באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב
 30 קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים
 31 עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב
 32 של "חשכים", **וְכֵן כָּל הַמְצוֹת**, – לאו דוקא בענין התפלה בבית
 33 הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה
 34 אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, **וּבְפֶרֶט מְצוֹת**
 35 **הַצְדָּקָה שֶׁשְׂקוּלָהּ כְּנֶגֶד כָּל הַמְצוֹת**. – הרי שהיא גדולה גם
 36 ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת
 37 כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן
 38 – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', **הֲנֵם שְׂהִיא כְּלִי נֶדֶר חֵם**
 39 **וְשִׁלּוֹם**, – שנתניתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלום, שכן
 40 הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי
 41 נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד⁴, **אֶחָד־עַל־פִּי־כֵן**
 42 **כָּל תְּחִיל אֲשֶׁר נִגַע יְרֵאת ה' בְּלִבָּם** – **לֹא יֵאָתֶה** – לא ראוי,
 43 **לְנַפְשָׁם הַאֵלֶּקֶת לְתֵת מִנְרַעוֹת בְּפִתְשָׁה**, – לתת פחות, ולמעט על

1. ברכות ו, ב. 2. ישעי' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב - שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

למעלה, שיהיה יאר הוי"ה פניו, הוא הארת והמשכת חן וחסד
 ורצון עליון מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא - אשר לגדלותו אין
 חקר¹³ והשגה כלל - הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא
 למעלה מהשגת הנבראים - תימשך גדולת "אין סוף" ברוך הוא אל

בחינת "מלכותך מלכות
 כל עולמים"¹⁴, - מקור
 ושורש לכל העולמות,
 עלמא דאתגליא, - ה"עולם
 הגלוי" - כפי שנקראת
 "מלכות", המתיחה כל
 הנרואים שבכל ההיכלות
 - עולמות עליונים ו -
 עולמות תחתונים, שהן
 בבחינת מספר והשפון,
 כמו שכתוב¹⁵: "אלף
 אלפים ישמשוניה". - הרי
 שהם בחשבון וגבול של אלף
 אלפים, על כל פנים, הרי
 שעל ידי ענין הצדקה בסבר
 פנים יפות, נעשה "חשבון
 גדול", שה"גדול הוי"ה" שהוא
 "אין סוף" בלי גבול, יימשך
 ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא

שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. וזהו "חשבון גדול", ש -
 נעשה על ידי רב "מעשה הצדקה - המביא ל"שלוש" - כמו
 שכתוב¹⁶: "והיה מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש"
 סימן י"ב, כי פרוש "שלוש" הוא דבר המחבר ומתוך ב' קצוות
 הפכים, שהן קצה השמים לעילא, - למעלה, בחינת "ולגדלותו
 אין חקר", - בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה,
 וקצה השמים לתתא, - למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה
 והמדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בכריאה
 וצירח-עשה, בחינת גבול ומספר, ודי למכין:

"גדול הוי"ה וכו', יכול להיות שהכוונה היא, שכן, הרי ישנה מעלה
 בחשבון גדול - כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר
 שממשיך ממדריגה עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם
 יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת - יחסר הרי מהחשבון הגדול.

במאמר רז"ל¹⁷: "כל פרוטה
 ופרוטה מצטרפת לחשבון
 גדול וכו'", - והמשמעות
 ב"חשבון גדול" היא: על דרך
 מאמר רז"ל: אימתי "גדול
 הוי"ה" - פשוטא "בעיר
 אליהו" וכו', - כלומר,
 כשהוי' מתלבש ומאיר
 ב"מלכות", עולם הדיבור,
 הנקראת "עיר אלקינו", שכן,
 כשם שהעיר מורכבת
 מהרבה בתים, והבתים
 מורכבים מאבנים רבות, כך
 "עולם הדיבור" כולל בתוכו
 הרבה אותיות וצירופים
 (אותיות נקראות "אבנים"
 בספר יצירה)¹⁸, שמהן
 מתהווים העולמות
 והנבראים, וזה מגלה גדלות

אגרת הקדש

מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי
 גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום
 החשבון כמו"ש ענין ברכות בחשבון והמכוון כנודע
 כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד כמעשה
 הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא
 יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון
 עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה
 כלל אל בחי' מלכות מלכות כל עולמים עלמא
 דאתגליא המחיה כל הנרואים שבכל ההיכלות עליונים
 ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמו"ש אלף אלפים
 ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה
 שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתוך ב'
 קצוות הפכים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדלותו
 אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בכי"ע בחי'
 גבול ומספר וד"ל:

יום שלישי כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת
 המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע
 לכל, ואילו כאן מדובר
 בענין הלכות מ"תיקוני זחר",
 מה שכתוב בתקונים²,
 דשכינתא איהי מרעא
 בגלות פרוש, - איזה קשר יש חס ושלום בין חולי לשכינה? על
 דרך משל, כמו חלי הגוף, המבדיל בין קדש וכו', - לחול, כך

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול)
 ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שבשחן חסרות חס ושלום
 ושורר פירוד הלבבות בין יהודי
 אחד למשנהו - מתהווה חולי
 כביכול בשכינה, שכן, כפי
 שיסביר, משולים השכינה ללב
 ויהודים לאברים, וקלקול
 באברים המשבש מהלך הדם
 כראוי - מביא רחמנא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה.
 נודע בשערים¹ - בהם ידועים ענינים אלה, - שלא כבאגרת

8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, יז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר

46 וְתַבְרָהּ, דְּכֵלָא קַמֵּיהּ פְּלֵא מִמַּשׁ חֲשִׁיבִין, - שלגביו כולם נחשבים
 47 ככלום ממש. וְאִי אֲפֻשֶׁר לָהֶם לְקַבֵּל חַיּוֹת מְאֹרוֹ וְשַׁפְּעוּ וְתַבְרָהּ,
 48 לְחַיּוֹת נִבְרָאִים מֵאִין לֵישׁ וְחַיִּים וְקַנְמִים, - שעל כך הם זקוקים
 49 לקבלת חיות, אור ושפע מהקדוש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל

זאת, כִּי אִם עַל יְדֵי
 הַנְּשָׁמוֹת - שבראש
 ובראשונה נמשכת החיות
 האלקית לנשמות ישראל
 ולאחר מכן היא נמשכת
 בעולמות, על דרך שאנו
 אומרים בנוסח הברכות
 "אלקינו מלך העולם",
 בראש ובראשונה "אלקינו"
 - אלקות נמשכת לנשמות,
 ולאחר מכן "מלך העולם" -
 היא נמשכת בעולם, שְׁעָלוּ
 בְּמַחְשָׁבָה, - שורש
 הנשמות הוא במחשבה
 שלמעלה, וְקִדְמוֹ - והן
 למעלה, לְבְרִיאוֹת עוֹלָמוֹת
 שְׁ - נבראו על ידי בְּחִינַת
 הַדְּבֹר, - מחשבה, למשל,
 באדם היא הרי פנימית
 ולעצמו בלבד, ואילו דיבור
 הוא חיצוני ולזולת, כך
 באות הנשמות מהפנימיות
 של אלקות, והעולמות -
 מחיצוניות האלקות, הרי
 כדי שהאלקות תימשך
 בעולמות - בחיצוניות -
 עליה להימשך תחילה
 בנשמות - בפנימיות,
 בְּמֵאִמַר רַז"ל⁶: "בְּמֵי נִמְלֵךְ

הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא וְכוּ", - על בריאת העולמות? - בנשמות
 ישראל, בְּנוֹדָע בְּמִקוֹם אַחֵר. - הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות
 באופן שהמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל
 זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו
 רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן
 יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר
 מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית
 שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת למעלה
 למטה, מהשכינה אל העולמות, ואתה חיות חוזרת למקורה (בתורה
 ובעבודה של התחוננים). וְנוֹדָע בְּשַׁעְרֵים, - של אלה שיודעים את
 הענינים, כִּי כָּל הַמְּשַׁכֵּת חַיּוֹת וְהַשְּׁפֵעָה מֵ-עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
 לְ-עוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים - מֵהֶם, הֵן כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּסֵפֶר יִצְחָהּ:

1 להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שְׁסַכַּת
 2 תְּחִלָּה וְהַבְרִיאוֹת הֵיא תְּתַפְּשׁוֹת וְהַלּוֹךְ תְּחִיּוֹת מֵהֶלֶב אֶל כָּל
 3 הָאֲבָרִים, הַמְּלַבֵּשֵׁת - החיות הבאה מהלב, מלובשת בדם הנפש
 4 הַיּוֹצֵא מֵהֶלֶב אֶל כָּל הָאֲבָרִים, - שהרי הדם נקרא "דם הנפש",
 5 וְסוֹכֵב סוֹכֵב הַלּוֹךְ הַרוּחַ
 6 חַיִּים וְהָדָם - הוספת כ"ק

7 רבינו: והרוח חיים מלובש בו
 8 כדלקמן, תוֹךְ תוֹךְ כָּל
 9 הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים³
 10 הַמְּבַלְעִים בָּהֶם, -
 11 באברים, וְחֹזֵר אֶל הֶלֶב. -
 12 רוח החיים והדם חוזרים
 13 מכל האברים אל הלב, וְאִם
 14 סָבִיב וְהַלּוֹךְ הַרוּחַ חַיִּים
 15 הֵלֵךְ הוּא בְּהִלְכּוֹתוֹ, תְּמִידִי
 16 בְּסִדְרוֹ הַמְּסֻדָּר לוֹ מֵ-
 17 הקדוש ברוך הוא, תְּמִי
 18 תְּחִיּוֹת בְּרוּךְ-הוּא - אִין
 19 הָאָדָם בְּרִיאַת בְּתַבְלִית, כִּי
 20 כָּל הָאֲבָרִים מְקַשְׂרִים יַחַד
 21 וּמְקַבְּלִים חַיּוֹת הָרְאוּי
 22 לָהֶם מֵהֶלֶב עַל יְדֵי סָבִיב
 23 הֵלֵךְ. - של רוח החיים, אֵךְ
 24 אִם יֵשׁ אִיזָה קַלְקוּל
 25 בְּאִיזָהוּ מְקוֹמָן הַמוֹנֵעַ
 26 וּמַעֲכָב אוֹ מְמַעַט סָבִיב
 27 וְהַלּוֹךְ הָדָם עִם הַרוּחַ חַיִּים
 28 הַמְּלַבֵּשׁ בוֹ - בדם, אִין
 29 נִפְסָק אוֹ מִתְּמַעַט הַקֶּשֶׁר
 30 הֵלֵךְ - אם הדם נפסק לגמרי
 31 - נפסק הקשר לגמרי, ואם
 32 מהלך הדם ורוח החיים
 33 מאיט - מתמעט הקשר,

34 הַמְּקַשֵּׁר כָּל הָאֲבָרִים אֶל הֶלֶב עַל יְדֵי סָבִיב הֵלֵךְ, - של הדם
 35 ורוח החיים, וְאִין נוֹפֵל הָאָדָם לְמַשְׁכָּב וְחֵלֵי, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. הרי,
 36 שהקשר בין האברים, בינם לבין עצמם, שעל ידי כך הם קשורים
 37 ללב - נוגע גם לבריאות הלב. וְכִּבְהַ מְמוֹשׁ, עַל הַדָּרָךְ מְשָׁל, הַנֶּה
 38 כָּל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּחִינַת "אֲבָרֵי דְשְׂכִינְתָא"⁴, - אברי
 39 השכינה, הַנְּקִרָאֵת - השכינה נקראת בְּשֵׁם "לֵב", כְּמוֹ שְׁכַתוֹב:
 40 "וַיֹּצֵר לְלֵבִי", וְכֵמוֹ שְׁכַתוֹב⁵: "וַיִּשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם", פְּרוּשׁ, - מה
 41 הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל האברים? כִּי לְשׁוֹן
 42 "שְׂכִינָה" הוּא שְׁאוֹר הוּי"ה שׁוֹבֵן פְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת יִצְחָהּ-עֲשִׂיָה
 43 לְהַחְיּוֹתָם, וְהַמְּשַׁכֵּת חַיּוֹת זֶה - מה שאור הוּי"ה מחיה את
 44 העולמות, הֵיא עַל יְדֵי תְּלַבְּשׁוֹת תְּחִלָּה - שהחיות מתלבשת
 45 בְּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְפִי שְׁכַל הַנִּבְרָאִים אִין עוֹדָךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרָא

אגרת הקדש

החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים המלובשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים וסוכב סוכב הולך הרוח חיים והדם תוך תוך כל האברים והגידים המובלעי' בהם וחוזר אל הלב ואם סיכוב והילוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו תמיד כסדרו המסודר לו מחיי החיים ב"ה אוי האדם בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיכוב הלו אך אם יש איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט סיכוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלובש בו או נפסק או מתמעט הקשר הלו המקשר כל האברים אל הלב ע"י סיכוב הלו ואזי נופל האדם למשכב וחולי ה"י. וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש וצור לבבי וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה הוא שאור הו"י שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת חיות זו היא ע"י התלבשות תחלה בנשמות ישראל לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית' כולא קמו' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארז"ל כמי נמלך הקב"ה וכו' כנודע כמ"א. ונודע בשערים כי כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים מהם הן כמ"ש כס"י נעוין תחלתן בסופן וסופן בתחלתן

שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. ז"ח ג' יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ת. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ". 8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ה, ז. 9. פרק א' משנה

33 והכוח של נשמות, "רֵאשִׁיבִים כּו' – המדריגות העליונות ביותר,
34 מְחַטְבֵי עֲצִיף כּו'". – המדריגות התחתונות ביותר – כשהם כולם
35 עומדים באחדות – אז "אתם נצבים לפני הוי' אלקיכם", וכפי שמוסבר
36 ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם

לאחדים

37 לאחרים

38 שהמדריגות העליונות ביותר

39 עד המדריגות התחתונות

40 ביותר – הן כולם מאוחדות

41 יחד כדבר אחד. וְכִיָּה יוֹכֵן

42 מְאִמֵר הַי' לְלִי, כִּי הָרַפְּן בֵּית

43 שְׁנֵי וּנְפִילַת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת

44 וְהַסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה

45 וְיִרְדֵּתָה לְאֲדוּם בְּכַחֲנִית

46 גִּלּוֹת בְּכִיכּוּל – שכן, כשבני

47 ישראל בגלות, הרי זה

48 שהשכינה נמצאת איתם

49 בגלות כביכול¹³, הַכֹּל הָיָה

50 כְּעוֹן שְׁנֵאת חֲנָם וּפִירוּד

51 לְקַבּוֹת – בגלל שנאת החנם

52 שבין יהודי אחד למשנהו,

53 ופירווד הלבבות רְחִמְנָא

54 לְצִלָּן. וְלִבָּן נִקְרְאת –

55 השכינה, "חולה" על דרך משל, – כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני

56 זוהר", שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה. כְּמוֹ שְׂאוּמֵרִים: –

57 בתפילת העמידה: "סוּמְךָ נוֹפְלִים וְרוּפְאָ חוֹלִים" – לְשׁוֹן רַבִּים, –

58 למרות שהכוונה היא לשכינה, הֵם כָּל הָאֲבָרִים וְכוּ': – כל אלה

59 המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת

60 "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" – לשון רבים.

61 ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומ"ש", שלא כפי שכתוב

62 אצלנו "כמ"ש" – בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה

63 שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים – הוא מפני שזה אמור לגבי כל

64 האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא סומך ומרפא.

1 "נְעוּיֵן תַּחֲלָתֵן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן תַּחֲלָתֵן", – שזה באופן שה"תחלה"
2 (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של ה"תחתון")
3 "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון), וּבְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל מְכַנֶּה בְּשֵׁם
4 "אוֹר יִשְׂרָ" וְ"אוֹר חוּזר", – האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון,

5 והאור החוזר מהתחתון

6 לעליון, וּבְמוֹ שְׂבֵתוֹב¹⁰:

7 "וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוֹב". – 1

8 שם מדובר על "חיות הקודש" 2

9 שב"מרכבה", ועל פי קבלה 3

10 זה מוסב על החיות האלקית 4

11 של העולמות והנבראים 5

12 בכלל, שהיא באופן של 6

13 "רצוא ושוב". על כל פנים, 7

14 הרי, שלא זו בלבד שישנה 8

15 ההמשכה של אלקות 9

16 מהשכינה לעולמות 10

17 ונבראים, אלא שהיא גם 11

18 באופן של "אור חוזר", 12

19 ו"שוב", מהנבראים אל 13

20 השכינה שהיא מקור 14

21 הנבראים, אֲשֶׁר עַל פִּנּוֹ, עַל

22 פִּי הַדְּבָרִים וְהַאֲמַת הָאֱלֹהִים,

23 אֲשֶׁר אֵי אֲפֶשֶׁר לְבָאֵר הֵיטֵב מְכַתְבֵי, נִקְרְאת הַשְּׂכִינָה בְּשֵׁם "לֵב",

24 וְהַנְּשֻׁמוֹת בְּשֵׁם "אֲבָרִים", לְחֻזוֹת לָנוּ, כִּי פֶּאֶשֶׁר כָּל הַנְּשֻׁמוֹת

25 דְּבִיקוֹת וּמְקַשְׂרוֹת יַחַד – אֲנִי סוֹבֵב וְהַלּוֹךְ הַחַיּוֹת וְהַשְּׂפָעָה –

26 מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סוֹבֵב סוֹבֵב, וְנְעוּיֵן סוּפֵן

27 בְּתַחֲלָתֵן, לְקַשֵּׁר וּלְחַבֵּר בְּלֵן – כל הנשמות, ועל ידן – כל העולמות,

28 לְהוֹי"ה אֶחָד וּלְדַבְּקָה בּוֹ יְחַבְּרָה, וּבְמוֹ שְׂבֵתוֹב¹¹: "אַתֶּם נְצַבִּים

29 הַיּוֹם בְּלִבְכֶם לְפָנֵי הוֹי"ה אֱלֹקֵיכֶם" – "בְּלִבְכֶם" דִּיקָא, – דוקא,

30 שדוקא כשכולם יחד באחדות, וְ"לְפָנֵי" – המלה "לפני", דִּיקָא, – היא

31 בדוקא, שעל ידי היות כולם ביחד – עומדות הנשמות "לפני", לפני

32 ולמעלה מ"הוי' אלקיכם", למעלה מכפי שהוי' נעשה אלקיכם, החיות

אגרת הקדש

1 וּבְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל מְכַנֶּה בְּשֵׁם אוֹר יִשְׂרָ וְאוֹר חוּזר
2 וּכְמוֹ ש' וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוֹב אוֹר יִשְׂרָ וְשׁוֹב אוֹר יִשְׂרָ וְשׁוֹב אוֹר יִשְׂרָ
3 וְהַאֲמַת הָאֱלֹהִים אוֹר יִשְׂרָ וְשׁוֹב אוֹר יִשְׂרָ וְשׁוֹב אוֹר יִשְׂרָ
4 הַשְּׂכִינָה בְּשֵׁם לֵב וְהַנְּשֻׁמוֹת בְּשֵׁם אֲבָרִים לְחֻזוֹת לָנוּ
5 כִּי כַּאֲשֶׁר כָּל הַנְּשֻׁמוֹת דְּבִיקוֹת וּמְקַשְׂרוֹת יַחַד אוֹר יִשְׂרָ
6 סוֹבֵב וְהַלּוֹךְ הַחַיּוֹת וְהַשְּׂפָעָה סוֹבֵב סוֹבֵב וְנְעוּיֵן
7 סוּפֵן בְּתַחֲלָתֵן לְקַשֵּׁר וּלְחַבֵּר כוֹלָן לְהוֹי"ה אֶחָד וּלְדַבְּקָה
8 בּוֹ יְת' וְכְמוֹ ש' אַתֶּם נְצַבִּים הַיּוֹם כוֹלְכֶם לְפָנֵי הוֹי'
9 אֱלֹקֵיכֶם כוֹלְכֶם דִּיקָא וּלְפָנֵי דִּיקָא רֵאשִׁיבִים כּו'
10 מְחוֹטְבֵי עֲצִיף כּו'. וְכוּה יוֹבֵן מְאִרְזוֹ לְכִי חוֹרְבֵן בֵּית
11 שְׁנֵי וּנְפִילַת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת וְהַסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה וְיִרְדֵּתָה
12 לְאֲדוּם בְּכַחֲנִי גִלּוֹת כְּבִי' הַכֹּל הִי' כְּעוֹן שְׁנֵאת חֲנָם וּפִירוּד
13 לְבָבוֹת ר"ל וְלִבָּן נִקְרְאת חוֹלָה עַד מ"מ כְּמוֹ ש' סוּמְךָ נוֹפְלִים
14 וְרוּפְאָ חוֹלִים לְשׁוֹן רַבִּים הֵם כָּל הָאֲבָרִים וְכו':

יום רביעי כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לָב בְּרַךְ ה' חִילִם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

74 עצמו, על ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתערורות כשהיא באה

75 באמצעות אדם שני.

76 הרבי כתב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת

77 האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליונות והפעולה של עבודת התפלה

78 בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלבא כו' עד

79 מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים ורוחניים, לחזק את השכל המתבונן

80 בגדלות ה' ובחיווק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת

81 התפלה בהתערורות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל

82 מארך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה

65 לָב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקדש" שסידרו

66 בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין

67 בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על

68 השלמת הש"ס ברוב עיירות ומניני אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה

69 ב"אגרת הקדש" מתחילה בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי הנראה מתוכן

70 האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעיירות ומניני אנ"ש הונהגה

71 ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי' צדקה – "מַעֲשֵׂה", המעורר את

72 ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מַעֲשֵׂה" וגם ל"עושים",

73 ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתערורות לצדקה באה מהאדם

1 הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.
 2 **כִּרְךָ ה' הַיְלִים וּפְעֵל יָדָם יִרְצָה**, – כלשון ברכתו של משה רבנו
 3 לשבט לוי, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה בבית
 4 המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה אחת שהיא
 5 כמותה", שבזמן הגלות יש
 6 לנו דבר המכפר בדוגמת
 7 העבודה בבית המקדש,¹
 8 והוא – גמילת חסדים,²
 9 שצדקה וגמילת חסדים הן³
 10 כמו ענין העבודה בבית
 11 המקדש, ויש לומר, שלכן⁴
 12 מתחיל רבנו הזקן את
 13 הברכה לעושי הצדקה,⁷
 14 בלשון זו, **לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי**⁸
 15 ה' **תְּמִיד**, – יכול להיות⁹
 16 שהכוונה היא, שכשם שעל¹⁰
 17 ידי נתינת צדקה, למרות¹¹
 18 שנותנים "חומש" בלבד,¹²
 19 מעלה ה"חומש" את "ארבע¹³
 20 הידות", ארבעת החלקים¹⁴
 21 הנותרים מרווחיו, שגם הם¹⁵
 22 יעלו להוי', כפי שמוסבר¹⁶
 23 בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך¹⁷
 24 גם בנדון דידן, ש"פועל ידם",¹⁸
 25 לא רק של מצות הצדקה,¹⁹
 26 אלא של כל היגיעה²⁰
 27 והפעולות – יהיו "לרצון

28 להם לפני ה' תמיד", כה יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם בגבורים,⁴
 29 – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה" בענין
 30 הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד
 31 יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצרו",⁵
 32 לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, ונדיב על נדיבות יקום,⁶ – יכול
 33 להיות שהכוונה היא, שה"מעשה" מעלתו למעלה מנדיבות
 34 ה"עושים", להיות גדול המעשה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים
 35 לתת צדקה, שה"מעשה" הרי גדול מה"עושה",⁷ ככל עיר ומגן,
 36 ותחשב לו – ל"מעשה" לצדקה. – הצדקה של האחרים נחשבת
 37 כצדקה שלו. ועל העושה⁸ – זה שנותן הצדקה – על ידי
 38 ההתעוררות ה"מעשה", נאמר⁴⁴: "צדקתו עמדת לעד" – "עמדת"
 39 לשון נקבה, שמקבל התעוררות לבו הטהור מ"גדול המעשה",
 40 – לא שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא
 41 הוא מקבל את התעוררות מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו הוא
 42 בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף-על-פי-כן "עמדת" – הצדקה
 43 שלו, לעד", פרוש, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת)
 44 לעד? שכל הצדקה והחסד שישראל עושים בעולם הזה מנדבת

לבם הטהור – הן הנה חיות ונקמות בעולם הזה הנשמי עד
 זמן התחייה, – של תחיית המתים, שאז – בזמן תחיית המתים, הוא
 זמן גלוי אלקות ואור-אין-סוף פרוץ-הוא מבחינת סובב כל
 עלמין בעולם הזה, – "אור אין סוף" שבבחינת "סובב" ו"מקיף"
 ולמעלה מכל העולמות –
 אור זה יאיר בהתגלות
 בעולם הזה בזמן תחיית
 המתים, וכמו שנתבאר
 באריכות במכתב
 דאשתקד. וצריך להיות
 כלי ומכון להתלבש בו
 אור-אין-סוף פרוץ-הוא,
 כמו הגוף הנשמה על הרף
 משל, – הגוף הוא כלי
 מתאים לקבלת הנשמה,
 והנשמה מתלבשת בגוף –
 כך צריך להיות כלי לקבלת
 ההתגלות של "אור אין סוף"
 ברוך הוא, ה"סובב כל
 עלמין", שיתגלה בתחיית
 המתים, כמו שכתוב:¹⁰
 "הלא כה דברי כאש" –
 מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחות ומתלבשת
 בפתיחה כו' כמו"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית'
 היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות
 למאן דלית ליה כו' כמו"ש בתיקונים וכמה גופין
 תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא
 וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה.
 וזהו שארו"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד

אגרת הקדש

לב ברך ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון

להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה
 יוסיף ה' לאמץ לבם כגבורים ונדיב על נדיבות יקום
 להיות גדול המעשה בכל עיר ומגן ותחשב לו לצדקה
 ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון
 נקבה שמקבל התעוררות לבו הטהור מגדול המעשה
 אעפ"כ עומדת לעד. פי' שכל הצדקה והחסד
 שישראל עושים בעוה"ז מנדבת לבם הטהור הן הנה
 חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחייה שאז
 הוא זמן גלוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סובב כל
 עלמין בעוה"ז וכמו"ש באריכות במכתב דאשתקד
 וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה
 כמו הגוף הנשמה עד"מ כמו"ש הלא כה דברי כאש
 מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחות ומתלבשת
 בפתיחה כו' כמו"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית'
 היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות
 למאן דלית ליה כו' כמו"ש בתיקונים וכמה גופין
 תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא
 וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה.
 וזהו שארו"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד

זקוקים ל"כלי" בו תיאחו האלקות וישמש כ"פתיחה", המתבטל וכלה
 לגמרי באש האלקי, כמו שנתבאר במקום אחר,¹¹ והגוף והכלי
 לאורו יתברך, – ל"אור אין סוף", היא מדת החסד ונדיבת הלב,
 לתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו', – למי שאין לו משל
 עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתינה בסבר פנים יפות
 ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כמו שכתוב בתיקונים:¹²
 "ובמה גופין תקינת לון, – וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת
 האורות של הספירות, ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא
 ימינא", – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הזרוע הימנית, וכשם
 שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא" (זרוע ימנית), כך מדת החסד
 של האדם היא כלי לימין ולגליו של מעלה, וכל הגוף נכלל
 בימין, – "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וכך אמר הפייט:¹³
 "לבושו צדקה"¹⁴. – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף"
 – של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף", וזהו
 שאמרנו רז"ל¹⁵: "אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה,
 שנאמר¹⁶: "ורעו לבם לצדקה, קצרו לפי חסד", – ששבר
 הצדקה הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב - ישעיה לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שכתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולמעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב.

נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני
 שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב"; היא כלי לקבלה,
 אבל – הפסוק: "צדק לפניו יהלך" הוא לשון זכר, – "צדק"
 ו"יהלך", היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו, –
 שלא על ידי ההתעוררות

של "מעשה", על ידי
 התעוררות אהבת ה'
 בקריאת שמע, ולדבקה
 בו, ולמסור נפשו ב"אהד",
 ו"ככל מאדך" כפשוטו
 וכו'. – כלומר בכסף שלך,¹
 שמאהבת ה' ומסירות נפשו
 לה' – באה ההתעוררות
 למתן צדקה, וב"אתעורותא
 דלתתא", – בהתעוררות
 שלמטה, מן האדם ומסירות
 נפשו ורצונו הפנימי
 להקדוש ברוך הוא, וכפנים
 הפנים לפניו בן לב אדם
 העליון בו' – שעל הכסא –
 "אתעורותא דלעילא", –
 ההתעוררות מלמעלה,
 שבהתאם להתעוררות
 שלמטה, וכמידת מסירות
 "פנימיות" רצונו להקדוש
 ברוך הוא, שהתבטאה בענין
 של עשיה גשמית, בבחינת
 צדקה – כך גם הוא

המשכת אור-אין-סוף פרוף-הוא הסובב כל עלמין למטה
 מטה בעולם הזה הנשמי בבחינת גלוי בזמן התחיה, – של
 תחיית המתים, כמבאר במכתב דאשתקד באריכות. – הרי
 כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה – היא
 נקראת "צדק", לשון זכר, שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור
 ה"סובב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך את
 ה"פנים" והפנימיות של האור ה"סובב כל עלמין". אך,
 כשהתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", כלי
 לקבלת האור ה"סובב" והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב". וזהו
 – מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יהלך", שמוליך וממשיך
 "פנים" העליונים – הפנימיות של "אור אין סוף", מלמעלה
 מהאצילות עד עולם העשיה. ובעת עת לקצר, וכל טוב מהם
 לא יבצר, "הטיבה ה' לטובים" – הנותנים נתינות גדולות לצדקה,
 ולישרים בלבותם¹⁹, – הרוצים לתת יותר – אלא שאין ידם
 משגת, כנפש תדרשנו: – כברכת ותפלת הדורש טובתם – הכוונה
 לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

שהיו בבחינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה.
 מדוע נקראת צדקה "רריעה" והשכר "קצירה"? שתקציר – של
 התבואה, הוא גלוי הוריעה הטמונה בארץ, וכן הוא הצדקה
 והחסד שישאל עושינו בזמן הגלות, היא טמונה ונסתרת עד
 זמן התחיה, – עד תחיית
 המתים, כשם שהוריעה

טמונה ונסתרת בארץ,
 שתלבש – בזמן תחיית
 המתים, ויאיר אור-אין-
 סוף פרוף-הוא בעולם
 הזה הנשמי, – ההתלבשות
 וההתגלות הן הקצירה
 והוריעה של צדקה. באיזה
 אופן תהיה ההתלבשות
 וההתגלות של "אור אין
 סוף"? – יסביר רבנו הזקן
 להלן שזה על-דרך ועד
 יותר, מאשר ההתלבשות
 וההתגלות בכלים של
 הספירות בעולם
 ה"אצילות". ובלשון רבנו
 הזקן: ו"איהו וגרמוהי חד", –
 ומה שהוא, "אור אין סוף"
 שבאצילות, ו"גרמוהי",
 הכלים, הם דבר אחד – הם
 – הרי זה מוסב על פחינות
 הכלים דעשר ספירות
 דאצילות, – שהם "חד",

דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת
 הקודש" סימן כ', וכל שכן וכל וְהָמָר אור-אין-סוף פרוף-הוא
 הסובב כל עלמין – שהוא מלמעלה מעלה מבחינת אצילות.
 – שהוא למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש ויתגלה בזמן
 התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה
 בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד
 לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל שכן וכל
 וחומר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי
 מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה
 בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך – ולכן, נקראת צדקה
 לשון נקבה, "צדקתו עמדת לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון
 נקבה, שמקבלת הארה מאור-אין-סוף הסובב כל עלמין,
 המתלבש – ומתגלה, בתוכה בעולם הזה הנשמי בזמן התחיה.
 – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת"
 לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא
 מצויין בלשון נקבה, מפני שהתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת

אגרת הקדש

שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד
 שתקציר הוא גילוי הוריעה הטמונה בארץ וכך הוא
 הצדקה והחסד שישאל עושינו בזמן הגלות היא טמונה
 ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה
 בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים
 דע"ס דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין
 מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה
 לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה
 מאור א"ס סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז
 הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא
 לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם
 מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה
 בו ולמסור נפשו באחד וכלל מאדך כפשוטו וכו'
 ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים לפניו כן לב אדם
 העליון בו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס
 ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי
 בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו
 לפניו יהלך שמוליך וממשיך פנים העליונים מלמעלה
 מהאצי' עד עולם העשי' ובעת עת לקצר וכל טוב מהם לא
 יבצר הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם כנפש תדרשנו:

יום חמישי כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא.

43 אדם מקושר על ידי כך ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר
44 בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים
45 רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים
46 שב"אצילות", כפי שיעקב ממשך על "מקור נשמות ישראל" ועל
47 נשמות ישראל, דבר המרומז
48 בפסוק "וישק יעקב לרחל
49 ויברך" (יעקב היינו מדת
50 הרחמים ד"אצילות", ורחל
51 – "כנסת ישראל", מקור
52 נשמות ישראל, וכו'). אך,
53 כשאין הוא יודע מהענינים
54 הרוחניים למעלה – הוא
55 יודע רק את הסיפור כפי

56 שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע
57 את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה
58 עילאה"?!. הדבר יובן – על פי מה שכתוב ב – ספר הפְּנוֹתָהּ דָּה
59 מו עמוד כ: כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כִּף – גם עוסק
60 בתורה, דְּיוֹקֵן – דמוות, הָאָדָם הַעֲלִיּוֹן – "אדם העליון", לְמַעְלָה
61 כו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן ("קונטרס אחרון") זה מוסב
62 על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה
63 הנקראות "אדם העליון" – פרוצף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר
64 הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי
65 על ידי כך, שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות
66 שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על ידי שה"דיוקן"
67 שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק
68 בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה",
69 שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה
70 עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק
71 בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר
72 להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור
73 בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא
74 מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור,
75 עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות
76 גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וְכֵן יֵשׁ לוֹמֵר –
77 רק בְּהִתְהוֹרֵר – שהוא חושב בְּאוֹתוֹת הַכְּתוּבוֹת. – בתורה שבכתב,
78 כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה
79 עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק
80 בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור
81 בלבד, אֲבָל הַדְּבֹר – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור,
82 יֵשׁ לוֹמֵר דְּבוּקָה וְסֻלֵּיךְ – ועולה לְאֲצִילוֹת מְמֻשָּׁה, – כלומר, לא
83 רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים –
84 אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת

1 קוֹנְטְרָס אַחֲרוֹן עַל בְּמָה פְּרָקִים
2 עֲנֵי בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – "תניא" – חֲלָק א פְּרָק מ
3 שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפיך"² (כנפיים) בלבד, כמו
4 למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר
5 של העוף, כפי הראיה שמובאת
6 בהלכה, ש"ניטלו אגפיי כשרה"³,
7 אם ניטלו הכנפיים של העוף –
8 הוא כשר, שכן, העיקר הוא
9 הראש והגוף, והכנפיים
10 משמשים רק כדי לעוף בהם;
11 כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה
12 נעשה על ידי התורה והמצוות
13 עצמן, ואילו האהבה והיראה

14 הנקראות "גדפיך" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות
15 למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור
16 אין סוף" ברוך הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.
17 הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה
18 פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן
19 פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל ידי הכונה דוקא מתעלות התורה
20 והמצוות למעלה שבכוחן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות
21 "אור אין סוף" ברוך הוא שעל ידי אותו יחוד.
22 לְהַבִּין, אִיךָ הַקּוֹנָא בְּסִפּוּרֵי מַעֲשֵׂיֹת שֶׁבַתּוֹרָה הוּא מְקַוֵּר
23 בְּחֻכְמָה עֵלְיָא – חכמה עליונה, כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה
24 – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה
25 עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – ,
26 שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל
27 של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה
28 הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה'
29 בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך
30 הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק
31 ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית דין
32 סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו
33 של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק
34 ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך הוא; אך, כשקורא
35 סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים
36 אלה גלומים רמוזים על ענינים רוחניים למעלה, ואו להיפך – העיקר
37 הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד
38 בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים:
39 "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא
40 יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו
41 בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה
42 כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו") – כיצד, איפוא, נעשה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פי"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיי, דין דניטלו אגפיי" בב"ח וט"ז שו"ע יוד"ר ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

פועל אילו זה היה בדיבור, עָנַן – בוהר, שָׁם וְכֵן – זוהר חלק ג' דף 43
 לֹא עָמוּד ב – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל 44
 שום דבר – כשמעיינים בוהר שם, שכן מדובר שם אודות "ימים" 45
 טובים, שכדי "לקבל" קדושת ושמחת יום טוב, מן ההכרח שתהיה 46

"אתערותא דלתתא"

(התעוררות מלמטה), על ידי

מעשה או דיבור, הממשיכה

"אתערותא דלעילא"

(התעוררות מלמעלה),

(ו"תיפח רוחי" של מי

שאומר שלא זקוקים

למעשה או דיבור), ולאחר

מכן מביא בוהר שם

שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה שאין כן הרהור,

הרי מובן מזה, שכוונת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע

לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם

בוהר חלק ג' דף ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא

אתער עובדא דלעילא", שעל ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה

למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה

ונמשכת ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא

ממשיכה רוח הטומאה על האדם רחמנא ליצלן, והזוהר מסיים שם,

שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה ומה שתלוי בדיבור – הוא

בדיבור. מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או

המעשה, ולא ההרהור. על כל פנים יוצא מהזוהר, שההרהור ומחשבה

אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל ידי קריאה (גם)

במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן"

של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא מקושר ב"חכמה

עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור

אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא"

(התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא"

(התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה,

ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה

והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה

דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים

"אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס

אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בוהר", בוא"ו, שזה המשך למה

שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בוהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן

ענין חדש, כפי שהרבי מציין בצינוניו שם. כך, שאין זו קושיא על

הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם

העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזוהר, שמה

שכתוב בוהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא ממשיך

למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. י"ש לז"מ

84

קונטרס אחרון

בדו"ר שכליים או ליצי' בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק
 מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבקע אוירין וכו'. משא"כ
 בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש
 בוהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עביד מידי כו' והיינו
 אפי' למב ע"ש ובדל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

1 "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך
 2 הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרובב עליה (כפי שמוסבר בפרק
 3 ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם
 4 עולות ב"אצילות"). או – שהדיבור בתורה עולה לְבְרִיאָה –

5 כשהדיבור בא בְּדְחִילו

6 וְרְחִימו – מיראה ואהבה,

7 שְׁבָלִיִּים, – הבאות מהשכל

8 ומתהבוננות בגדלות ה', או,

9 עולה הדיבור בעולם

10 ה"בריאה", שהוא עולם

11 ההשגה, כפי המוסבר בחלק

12 הראשון של ספר ה"תניא",

13 פרק ט"ז, או – שהדיבור

14 בתורה עולה לְיִצְרִיָה – כשהדיבור בא בְּדְחִילו וְרְחִימו – מיראה

15 ואהבה, טַבְעִיִּים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי,

16 והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום

17 והמדריגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על ידי יראה

18 ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי

19 המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", וְכֵן-לימוד

20 מְקָרָא – בדיבור, סְלִיק – זה עולה מְעוֹלָם הַיְהוּ לְי' סְפִירוֹת

21 דְעֵשֶׂתָּה, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה

22 עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה", מְשׁוּם דְבְקָע

23 אַוִירִין? וְכו'. – האוירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה

24 הרוחני, מַה שְׁאִין כֵּן בְּהַרְהוּר, – כשהוא רק חושב באותיות

25 בהרהור של מחשבה – או אין זה עולה לעולמות העליונים

26 האמורים, אֵלָא ה'דְיוֹקָן' שְׁהוּא שְׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ וְכו'. – גם הוא

27 עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה"

28 (עליונה). וְמַה שְׁבָתוּב פּוֹתֵר חֶלֶק ג' דף קה דְהַרְהוּר לֹא עָבִיד

29 מִיְדֵי כו', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וְהֵינּוּ אִפְלוּ

30 לְטַב, – גם כשההרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה

31 ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור

32 אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בוהר שם, כשהוא מדבר

33 אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב,

34 שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת⁸: "ממצוא חפצך ודבר

35 דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם,

36 שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה,

37 ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק

38 מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם

39 למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב,

40 שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב,

41 שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה –

42 אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות"

- אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" - העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה - זה ב"יצירה", ו"מקרא"

- ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא

ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה

ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בוח"ג המסומן

שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

46 – בוזהר האמור, ד"קקע ריקעין וכו', – שזה בוקע ריקעים – שקול
 47 התורה, דיבור, בוקע ריקעים ועולה למעלה, וְהִינּוּ אַפְלוּ – כשהקול
 48 של דיבור התורה הוא בְּלֹא דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ, – בלי יראה ואהבה,
 49 בְּמַכְלֵל שְׂבֹן מְדַבְּרִים בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אמר שם

בוזהר, שכשהוא מהרהר
 בדברים בטלים של עניני חול
 בשבת – אין זה פוגם, אך
 כשהוא מבטא דיבורים אלה
 בדיבור – זה עולה למעלה
 ועושה שם פגם, הרי אם
 דברים בטלים עולים – על
 אחת כמה וכמה שדיבורים
 של קדושה – עולים וְהִינּוּ
 אֵינּוּ, דְגַם שָׁם יֵשׁ אֵיזוֹ
 תְּאֻהָ – איזו ראייה, שהרי
 גם שם – בדברים בטלים –
 ישנה איזו שהיא תאוה,
 שהוא מתאוה לדבר דיבורים
 אלה, במילא אין זה גשם
 בלבד, מה שאין כן גשם
 בלבד, יש לומר, אינו יכול
 לעלות בעולם רוחני – אלא
 יש בוזה גם משהו מרוחניות
 המחשבה – התאוה שבכך,
 בְּנֶסֶח אַחַר לִיתָא תְּבוּת

אלו], – בנוסח אחר (בכתב יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו
 תאוה" – אינו. דְּמִדָּה מְאֻבָּה – ענין טוב, מְרַבָּה, – ופועלת במדה
 מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים
 שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה במדה טובה – ענין
 של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על כל פנים השאלה היא
 שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע ריקעים ועולה
 למעלה – מתרץ רבנו הזקן: הִינּוּ "ריקעין" דְּוָקָא, שְׁתֵּן
 ה"היכלות" וְה"פְּתִימִים", – של ה"אדם העליון", החיצוניות של
 ה"אדם העליון", וְלֹא בְּגוֹף ה"אָדָם הַעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה בגוף
 של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם, וְכָל
 שְׂבֹן – שאינו עולה, בְּנֶפֶשׁ שְׂרֹוֹחַ נִשְׁמָה – של ה"אדם העליון",
 שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אַפְלוּ – לא, בְּ"אָדָם
 – העליון דְּעֵשִׂיָּה", שְׁתֵּן י' סְפִירוֹת: אֲזוֹת וְכָלִים. – גם שם
 לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. וְהוּוּ
 שְׂבֹתוֹב בְּתַקּוּנִים¹⁰, דְּבִלָּא דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – בלי יראה ואהבה,
 לֹא יִבְלָא לְסֻלְקָא וְלִמְיָקָם קָדָם ה' דְּוָקָא: – אין זה יכול לעלות
 ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך
 "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם –
 שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אמר
 כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'",

1 דְּהִינּוּ לְאֲתַעְרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שְׂיִמְשֵׁךְ מִשָּׁם לְתַתָּא, –
 2 למטה, זאת אין ההרהור פועל, רַק מְחַשְׁבָּתוֹי – העולה למעלה,
 3 נִשְׂאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֹרֶךְ גְּדוֹל, בְּתוֹסַפַּת וְרִבּוּי הָאֹרֶךְ
 4 בְּאֲצִילוֹת, עַל יְדֵי – לימוד מְקָרָא – בדיבור, וּמִצּוֹת מַעֲשִׂוֹת

5 שְׂבַעֲשִׂיָּה, – לימוד המקרא
 6 ומצוות מעשיות מוסיפים
 7 ריבוי אור ב"אצילות",
 8 שְׂעָקָר הַיְחוד – בספירות
 9 שב"אצילות" הנעשה על ידי
 10 לימוד מקרא ועל ידי מצוות
 11 מעשיות, הוא לְמַעְלָה, –
 12 ב"אצילות", רַק ה"פְּרִוֹת" –
 13 שמהיחוד הנעשה למעלה,
 14 הם פְּעוּלִים תְּוָה, עַל יְדֵי
 15 הַמְשָׁכָה אֹרֶךְ מַעֲט מוֹעִיר –
 16 מעט מן המעט, לְמַפָּה –
 17 האור הנמשך למטה,
 18 ה"פְּרִוֹת", הוא עַל יְדֵי
 19 הַדְּבִיר וּמַעֲשִׂיָּה, – מלימוד
 20 המקרא וקיום המצוות
 21 המעשיות – שהם
 22 "אתערותא דלתתא"
 23 (התעוררות מלמטה)
 24 להמשיך "אתערותא
 25 דלעילא" (התעוררות

26 מלמעלה), מַה שְׂאֵין בֵּן בְּהַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ כְּלוּם, –
 27 למטה, כי אם למעלה, – הרי במקום ובמדרגה שבה נעשה היחוד
 28 שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלִבְנֵי –
 29 המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור,
 30 לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתָא, – "חובתו" – היינו: מַה שְׂרִידָה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם
 31 תְּוָה רַק לְהַמְשִׁיךְ אֲזוֹת עֲלִיוֹנִים לְמַפָּה, – שהאורות של
 32 העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה, כְּמוֹ שְׂבֹתוֹב בְּעֵין
 33 חַיִּים שְׂעָר כו – שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ. –
 34 לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את
 35 הגוף והנפש הבהמית, על ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה
 36 בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או
 37 דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה
 38 זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה –
 39 אֲכָל לְהַעֲלוֹת מַמְסָה לְמַעְלָה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות
 40 שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּוָקָא עַל יְדֵי מְחַשְׁבָּה מְוָבָה, –
 41 על ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה",
 42 דְּבִלָּא דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד
 43 וכן המצוות שהוא מקיים לֹא פְּרָחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן
 44 עולות) למעלה, וְכְמוֹ שְׂבֹתוֹב בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה פָּרַק ב': "וְהַמְחַשְׁבָּה
 45 מְוָבָה כו". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. וְמַה שְׂבֹתוֹב

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' - כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או - בפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', מש"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקוני". 10. ת"י (כה, ב).

1 יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של
2 "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתייחדים עם אור הנשמה
3 שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי
4 אומר שם, שמוזווג "זו"נ" ד"ב"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים
5 נוצרים ונעשים - על ידי אור הנשמה שבהם.

1 וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיה) הוא אומר, שהאורות
2 נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה
3 עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור
4 הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה" - יש לומר שאף על
5 פי כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי

יום שישי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 306, עיין ע"ח שער... עד עמ' קנד, כנודע.

49 פָּרָק א. - כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת מ"ן"
50 מעניני העולם, שהענינים של "עולם" (ששרשם מ"מלכות" נוקבא
51 ד"א)) יתעלו למעלה
52 בקדושה - שזאת, על ידי
53 מצוות מעשיות הנעשות
54 בדברים גשמיים של העולם,
55 ורק אז יכול להיות הזיווג
56 העליון ושתמשך התגלות
57 אלקות בעולם. להלן יסביר
58 רבנו הזקן, כיצד מבטיחים,
59 שבשעה שישנה התגלות
60 אלקות בעולם לא תוכלנה
61 הקליפות לינוק תוספת יניקה
62 מקדושה: וְהָנָה, הַמַּעֲשִׂים
63 מוֹבִיָּם - של המצוות
64 המעשיות, נִקְרָאִים - ב"עץ
65 חיים", "כִּסּוּחַ וְקִיצוּץ

66 הַקִּיצוּץ", - שבכרם, הַנְּאֻחִים ב - בבחינת אַחֲרִיָּם, שֶׁהֵן בְּחִינַת
67 עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ב - "עץ חיים" שֶׁעַר מוֹ פָּרָק ה, - הרי שעל
68 ידי המעשים הטובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש
69 בכוחם לתת יניקה לחיצונים - על דרך משל מזמירת הקוצים
70 שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, וְהֵינּוּ עַל יְדֵי הַעֲלָאת הַטּוֹב
71 הַנְּנוּז בָּהֶם - בענינים של עשיה, הַמְלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת -
72 לְמִקְרוֹ, - של הטוב, שהוא לְקַדְּשֵׁת הָאֲצִילוֹת שֶׁכָּבֵד הַקְּרָה.
73 - יכול דבר זה להביא לבירור הדברים הגשמיים הדורשים בירור
74 ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. וְמָה שֶׁכָּתוּב שָׁם -
75 ב"עץ חיים", שֶׁאֲדָם הָרָאשׁוֹן תִּקַּן נָם בֶּן עַל יְדֵי תַפְלָה, - הרי,
76 שלא רק על ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, כי אם גם על
77 ידי תפלה? - הֵינּוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹת הַדְּבֹר, - לא על ידי הכוונה
78 הרוחנית שבתפלה, כי אם על ידי אותיות הדיבור, הַעֲקִימַת שִׁפְתָיו
79 הַיּוֹ - היא, מַעֲשֵׂהָ, - הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כִּי הֵן -
80 אותיות הדיבור הן מְנַפֵּשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּגוֹף וְדָמוֹ אֲשֶׁר שָׂרָשׁוּ -
81 וחיותן, מְנַגְּה. - כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק
82 ל"ו, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מלות התורה או התפלה
83 (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיות) - רק על ידי
84 הנפש החיונית המלובשת באברי הגוף ממש. על כל פנים, יש כאן
85 הרי גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשי", כפי שהדבר במצוות
86 מעשיות. וְהָנָה, הַבְּרִירִים דְּעֲשִׂיָּה - שמבררים על ידי מצוות

11 עֵינַי עִין חַיִּים שֶׁעַר הַתְּקִדוֹת שֶׁעַר ח פָּרָק ו, שֶׁאֵין תְּחִלַּת פְּנִים
12 בְּפָנִים כִּי אִם עַל יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת דְּוָקָא. - שם ב"עץ חיים",
13 הוא אומר לפני זה,
14 שהספירות "ז"א" ו"מלכות"
15 שב"אצילות" ("ז"א" נקרא
16 "דבר", זכר ומשפיע,
17 ו"מלכות" נקראת "נוקבא",
18 נקבה ומקבל, וכשנעשה
19 היחוד בין שניהם - זה נקרא
20 "יחוד קודשא בריך הוא
21 ושכינתו", שכן "ז"א" הוא
22 "קדוש" ו"מובדל", למעלה
23 מהעולם (הקדוש ברוך
24 הוא), ו"מלכות" נקראת
25 "שכינה" ששוכנת בעולם -
26 הרי היחוד של ז"א ומלכות
27 פועל שתומשך התגלות

28 אלקות בעולם). הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות
29 כחמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה
30 עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם ז"א ומלכות היו ביחוד של פנים
31 בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מז"א במלכות - היו
32 הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק
33 מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד, כלומר,
34 שנמשכה רק החיצונית של ז"א ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה
35 לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות - דבר
36 הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים), היה
37 יכול להיות אז שז"א ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים".
38 בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם
39 (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא
40 כשמקיימים מצוות מעשיות. וְמַעַם הַדְּבָר, - אומר ב"עץ חיים",
41 שם, כִּי עַל יְדֵי מַעֲשִׂים מוֹבִיָּם גּוֹרֵם - האדם, זְיוּג הַעֲלִיּוֹן וְכוּ'.
42 - ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" בז"א ומלכות. וְלִהְיוֹת, אִמְאִי
43 "מַעֲשִׂוֹת" דְּוָקָא? - מדוע על ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים
44 את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על ידי מצוות
45 אחרות? יוֹבֵן מִמָּה שֶׁכָּתוּב ב - "עץ חיים" שֶׁעַר מוֹ וְכוּ', כִּי
46 צָרִיךְ תְּחִלָּה לְהַעֲלוֹת "מִן נוֹקְבִין דְּנוֹקְבָא דְּעִיר אֲנִשִּׁין", - לפני
47 הזיווג העליון - מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מ"ן מנוקבא
48 ד"א, ו"מִן נוֹקְבִין דְּנוֹקְבָא" הֵן בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם

1 ולהודווג עם "מלכות", כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּ- "עַץ חַיִּים" שְׁעַר מִן דְּרוֹשׁ
 2 ב. וְעַן זֶהר פְּרָשַׁת פְּקוּדֵי דָף רַמְד עֲמוּד ב: דְּאִית סְדוּרָא כּו' /
 3 לְאֶסְתַּבְּלָא כּו', - שְׂקִיִּים סֹדֵר (של תפלה ודיבור וקיים גם סדר
 4 של תפלה על ידי כוונה ו)הסתכלות, עד למעלה מעלה ב"אין
 5 סוף, וְהֵן - מִפְּרֵשׁ רַבְנֵי
 6 הַזִּקְנָה, בְּנֻגוֹת הַתְּפִלָּה
 7 וְיַחֲדוּדִים עֲלוּיִנִים לְיִוְדָעִים
 8 וּמְשִׁינִים לְאֶסְתַּבְּלָא כּו',
 9 - לְמַסְתַּבְּלִים, עַד "אֵין
 10 סוף", בָּהֶם יִכּוֹל לְהִיּוֹת
 11 הַעֲנֵן שֶׁל לְפַעוּל בְּעוֹלָם עַל
 12 יְדֵי כּוּוֹנוֹת בְּלַבָּד - בְּלֵי
 13 דִּיבּוּר, כִּי נִפְשֵׁי דְיַחֲדוּדֵי נִשְׁמָה
 14 שְׁלֵהֶם עֲצָמָן הֵן -
 15 הַעֲלָאָת "מִן נִקְבִּין",
 16 כְּמִסְרִית נַפְשָׁם עַל
 17 הַתּוֹרָה, וּבְנִפְלִית אַפִּים,
 18 - שֶׁל תַּחֲנוּן, בּו אֹמְרִים "אֵלֶיךָ ה' נַפְשֵׁי אֲשָׁא", שְׂוֹא עֲנֵן שֶׁל
 19 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, כְּנֹדָע: - הֵרִי כִּיּוֹן שֶׁהִנֵּפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁלָּהֶם,
 20 הֵן כְּשֶׁלְעֲצָמָן, עַל יְדֵי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, "הַעֲלָאָת מִן" - יֵשׁ בְּכּוּחַם
 21 "לְפַעוּל" גַּם כְּשֶׁחֹסֵר עֲנֵן הַדִּיבּוּר (וְהַעֲלָאָת הַמִּין) הַנִּעֲשֶׂה עַל יְדֵי
 22 דִּיבּוּר). אֵךְ, דָּבָר זֶה אִמּוֹר בִּיחִידֵי סִגּוּלָה, וְאִילוּ הַסֹּדֵר בְּכָל בְּנֵי
 23 יִשְׂרָאֵל הוּא - שֶׁעַל יְדֵי "הַעֲלָאָת מִן" שֶׁל עֲשִׂיָה הַנִּעֲשֶׂה עַל יְדֵי
 24 מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת אוֹ עַל יְדֵי דִיבּוּר - דּוּקָא עַל יְדֵי כִךְ מִמְשִׁיכִים
 25 הַיַּחֲדוּד "פְּנִים בְּפְנִים" שֶׁל ז"א וּמְלֻכוֹת, הַיַּחֲדוּד שֶׁל קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 26 וְשִׁכְנִיתִי, וְזֶה מִמְשִׁיךְ הַתְּגֻלוֹת אֶלְקוֹת בְּעוֹלָם.

1 מעשיות, עולין ליצירה על ידי שם ב', ומיצירה לבריאה
 2 ולאצילות, כמו שכתוב ב' - "עץ חיים" שער מן דרוש יא סימן
 3 ז. וְכִּזָּה יוֹבֵן - הַנֶּאֱמָר בְּזוּהָר (חֶלֶק ג' קה, א), כְּנֹזְכֵר בְּסִימָן הַקּוּדֵם
 4 ב"קונטרס אחרון", דְּהִרְהוּר - מַחֲשָׁבָה בְּלַבָּד, מְבַלִּי לְבַטָּא בְּדִיבּוּר,
 5 לֹא עֵבִיד מִיָּדִי, - אִינוּ
 6 פּוֹעֵל שׁוּם דְּבַר, כִּי בְּלֵי
 7 הַעֲלָאָת "מִן נִקְבִּין"
 8 מִה"מְלָכִים" שֶׁב"נְנָה", -
 9 "הַעֲלָאָת מִן" זוּ הִיא דּוּקָא
 10 מִעֲנִינִים שֶׁל עֲשִׂיָה, כְּנֹזְכֵר
 11 לְעֵיל, אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ
 12 מִפְּנֵי מְלַמְעָלָה לְזוּוֹג ז"ג,
 13 - כְּדִי שִׁיחִידָה יַחֲדוּ וְזוּוֹג ז"ג,
 14 "ז"א ו"מְלָכוֹת", הוּא עַל יְדֵי
 15 הַהִמְשָׁכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ אֹר
 16 עֲלוּיִן שֶׁלְמַעֲלָה מִשְׁנִיחָם,
 17 עַל דֶּרֶךְ כְּמוֹ שְׂוֹא בִּיחֹד
 18 "דְּכֵר" (זְכֵר) ו"נִקְבָּא" (נִקְבָּה) לְמַטָּה הֵרִי כְּתוּב: "זְכֵר וְנִקְבָּה בְּרָא
 19 אוֹתָם וַיְבָרַךְ אוֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ", שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת
 20 בְּרַכָּה וְהַמְשָׁכָה מִכּוּחַ עֲלוּיִן בְּשִׁבִיל הַיַּחֲדוּד וְהַתּוֹלָדוֹת הַבָּאִים
 21 מִדִּיחֹד - וְאִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ אֶת ה"טִיפִין" - הַהִמְשָׁכָה מִלְמַעֲלָה
 22 - אִם אֵין "הַעֲלָאָת מִן" שֶׁל הַבִּירוּרִים מְנוּגָה, כִּי - "ז"א, רֹזְצָה
 23 לְיִנְק מֵאִמּוֹ" - מ"בִּינָה", וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, - "ז"א רֹזְצָה לְקַבֵּל
 24 מ"בִּינָה", - שֶׁמִּמֶּנָּה הִיא בָּאָה - וְלֹא לְהַשְׁפִּיעַ ב"מְלָכוֹת". רַק עַל יְדֵי
 25 "הַעֲלָאָת מִן" מְנוּגָה דּוּקָא, מִמְשִׁיכִים מִלְמַעֲלָה אֹר עֲלוּיִן, דְּבַר
 26 שְׂפּוֹעַל ש"ז"א יִהְיֶה בְּמַצֵּב שֶׁל הַמְשָׁכָה וַיִּרְיֵדָה כְּדִי לְהַתִּיחֹד

קונטרס אחרון

מנוגה. והנה הבירורים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן ומיצוי' לבריאה ולאצי' כמ"ש בשער מ"ן דרוש י"א סי' ז'. ובוזה יובן דהרהור לא עביד מידי כי בלי העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפי' מלמעלה לזווג ז"ג כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע למטה כמ"ש בשער מ"ן דרוש ב' ועיין זהר פ' פקודי דרמ"ד ע"ב דאית סדורא כו' לאסתכלא ומשיגים לאסתכלא כו' כי נר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"נ על התורה ובנפילת אפים כנודע:

שבת קודש כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, יאות כו'.

69 הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל ידי
 70 תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל ידי מצוות שלא
 71 בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה
 72 הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו
 73 הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם
 74 לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו עדין
 75 הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה
 76 שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד
 77 בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה") אלא "בלי כוונה" היינו, בלי
 78 כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.
 79 על כל פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה". היינו,
 80 שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה זו של התורה נבראים שם מלאכים.
 81 על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין אנו מוצאים כן: כשהתפלה היא בלי
 82 כוונה - היא נרחית למטה, כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה
 83 - משתוות תורה ותפלה במדרגה בה הן עולות (שאם הכוונה היא כוונ שיש
 84 לה שייכות לעולם ה"בריאה" - העליה גם של תורה וגם של תפלה היא

53 בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום
 54 ומדריגת העולם שבו עולות הנשמות על ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה
 55 תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו
 56 באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות בגדלות ה' - הן עולות
 57 בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם האהבה והיראה הן טבעיות
 58 (שהן בטבע בבני ישראל) - הן עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות.
 59 כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות, שהן בחינת
 60 האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה
 61 לשמה - מצד אהבה ויראה - הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה - בעולם
 62 ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחסרה
 63 הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה מתבלשת
 64 בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר ה"לשמה" של אהבת ה'
 65 ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו)), אין הלימוד שלו עולה
 66 בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ויבלא דחילו ורחימו לא יכלא
 67 למיקם קדם הוי"ו" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה
 68 לאלקות), אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך

3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת ה"מלכים" של "עולם התורה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

1 בעולם ה"בריאה"; ואם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה
 2 היא ב"יצירה", ואילו כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה,
 3 שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה",
 4 ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן ב"קונטרס
 5 אחרון" שנלמד להלן:
 6 **לְהִבִּין מַה שְּׁכָתוּב בְּשַׁעַר**
 7 **הַיְחודִים פֶּרֶק ב, – שַׁעַר** 1
 8 **הַיְחודִים** של רבי חיים 2
 9 **וויטאל** (כפי שנדפס 3
 10 **ב"שמונה שערים" המצויים** 4
 11 **בידינו** הוא חלק מ"שַׁעַר רוּחַ" 5
 12 **הקודש".** וכפי שהעיר הרבי 6
 13 **(באחת** משיחותיו 7
 14 **הקדושות),** כתוב בהקדמת 8
 15 **"שַׁעַר הַיְחודִים"** שהוא 9
 16 **מתחלק לכמה "שערים"**
 17 **"(שַׁעַר הַנְּבוּאָה", "שַׁעַר רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ" ו"שַׁעַר תִּיקוּן עוֹנוֹת").** והרבי
 18 **העיר על דיוקו של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב"תניא" הוא מציין על ענין**
 19 **אחד (שהוא מביא מ"שַׁעַר הַיְחודִים") שזה ב"שַׁעַר הַנְּבוּאָה", ועל ענין**
 20 **שני – שהוא ב"שַׁעַר הַיְחודִים".** בהתאם לכך, נדרשת הסברה, מדוע
 21 **בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמי"תורה שלא לשמה" נבראים**
 22 **מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שַׁעַר הַנְּבוּאָה" פרק ב',**
 23 **דַּעַל יְדֵי תוֹרָה שְׁלֵא כְּכוּנָה נְבִרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וְשֵׁם**
 24 **הַבֵּיא מְהֻזָּר פְּרִשְׁת שְׁלַח: – שמשם מסתבר, "דלית קלא**
 25 **דאֲתֵאבִיד כו' – אין קול הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא**
 26 **נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהזוהר, שאפילו הקול של הכאה**
 27 **במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה שהוא**

28 מקום בעולם, **כַּר קְלָא דְאֲוִרִיתָא וְצְלוֹתָא דְסְלִיק וְכַקַּע כו'.** –
 29 להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את הרקיע, הרי שאין קול
 30 התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה למעלה. **וְהִנֵּה,**
 31 **מִכְּוִנַּת הַתְּפִלָּה נִבְרָאוּ מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה כְּמוֹ מִכְּוִנַּת**
 32 **הַתּוֹרָה, – משתוות הרי**
 33 **תורה ותפלה בענין העבודה**
 34 **והכוונה, ששתיהן עולות**
 35 **באותה מדרגה – בעולם**
 36 **ה"בריאה", וְכֵלָא בְּכוּנָה**
 37 **נְדָחִית – התפלה, לְמַפָּה**
 38 **לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּזוּהַר**
 39 **פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי דָף רמח**
 40 **עמוד ב': "נִזְרְקִיעַ תְּתַתָּה**
 41 **כו' – כשהתפלה אינה "יאה"**
 42 **(בלשון הזוהר), כלומר,**
 43 **שהיא בלא כוונה, היא**
 44 **נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון) מהרקיעין תתאין ש"מדברין גו**
 45 **עלמא".** וכפי שאומר שם להלן בזהר: **דְאֲקָרִין צְלוֹתֵין פְּסִילָאֵן כו',**
 46 **– הנקראות תפלות פסולות, וְעֵין שֵׁם פְּרִשְׁת וְיִקְהַל דָּף רֵא עֲמוּד ב:**
 47 **– שם אומר הזוהר, "אִי הִיא מְלָה כְּדָקָא יֵאוֹת כו'". – אם המלה**
 48 **(של תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה – הממונה "נשיק**
 49 **לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, שרק כשהיא**
 50 **"כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה למעלה, אך כשהתפלה**
 51 **היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון**
 52 **שעם כוונה משתוות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה**
 53 **הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו**
 54 **עולם עולה התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ברקיע תתאה?**

קונטרס אחרון

לְהִבִּין מַ"ש בְּשַׁעַר הַיְחודִים פ"ב דע"י תורה שלא
בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ושם
הביא מהזוהר פ' שלח דלית קלא דאתאביד כו' בר
קלא דאורייתא וצלותא דסליק ובקע כו' והנה מכוונת
התפלה נבראו מלאכים בעולם הבריאה כמו מכוונת
התורה ובלא כוונה נדחית למטה לגמרי כמ"ש בזהר
פ' פקודי דרמ"ה ע"ב גו רקיע תתאה כו' דאקרון צלותין
פסילאן כו' וע"ש פ' ויקהל דר"א ע"ב אי היא מלה
כדקא יאות כו'.

1. קסח, ב. קסט, א.

היום יום . . .

יום ראשון כג חשוון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קח-קיב.
 תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

עֲשָׂרִים וְשֵׁתִים פְּעַם אָסְרוּ אֶת הַצִּמְח צֶדֶק בְּאִסְפַּת הַרְבָּנִים בְּפֶטֶרְבוּרְג, תר"ג, בְּגִלְלַת הַתְּנַגְדוֹתוֹ לְדָרִישַׁת הַמְּלָכוֹת אֹדוֹת שְׁנוּיִים בְּחַנוּךְ וְכוּ'. שְׁאֵלוֹ הַשֵּׁר: זו הָרִי מְרִידָה בְּמַלְכוּת? הַשֵּׁיב הַצִּמְח צֶדֶק: מוֹרֵד בְּמַלְכוּת חַיֵּב מִיתָה בְּגוּף, אֲפֵר מוֹרֵד בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם חַיֵּב מִיתָה בְּנֶפֶשׁ. מָה אִם כֵּן גְּדוֹל יוֹתֵר?

יום שני	כד חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י. תהלים: קיג-קיא. תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.		
בְּעֲנֵינִים הַגְּשָׁמִים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמִטָּה מְמַנּוּ, וְלַהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ כִּי טוֹב עַל חֲסִדוֹ אֶתוֹ עֲמוּ. –		
בְּעֲנֵינִים הָרוֹחַנִים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מְמַנּוּ, וְלַהֲתַחַנֵּן לַה' שִׁיתֵּן לוֹ דַּעַה טוֹבָה לְהִתְלַמֵּד מְמַנּוּ, וְכֹחַ וְעֵז שְׂיוֹכַל לְעֲלוֹת בְּעֲלוּי.		

יום שלישי	כה חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו.		
הַשְּׂגָחָה הָעֲלִינָה בְּרִינְגַט יַעֲדֵעַן אֵין זֵיין וואוינאַרט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה. ווען מען אַקערט און מען פארזייט – וואַקסט.		

הַשְּׂגָחָה הָעֲלִינָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמָקוֹם מְגוֹרָיו לְשֵׁם חִזּוֹק הַיְהוּדוּת וְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה.
כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים זוֹרְעִים – צוֹמַח.

יום רביעי	כו חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא.		
הַדָּרֵךְ הָאֲמִתִּי הוּא שְׂצָרִיכִים לְדַעַת מֵהוּת עֲצָמוּ, בְּהַכְרָה אֲמִתִּית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוּ וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוּ. וְכַאֲשֶׁר יוֹדְעִים אֶת הַחֲסְרוֹנוֹת – לְתַקְּנָם בְּעֲבוּדָה בְּפַעַל, וְלֹא לְצַאֵת יָדֵי חוֹבְתוֹ בְּאַנְחוֹת בְּלִבָּד.		

יום חמישי	כז חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע.		
ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.		

רַבִּי אֵיזִיק הַלּוֹי מֵהָאֲמֵלִי סִפֵּר: כְּשֶׁבֵאתִי לְלִיאֲזַנָא מְצֵאתִי מְזַקְנֵי הַחֲסִידִים שֶׁהָיוּ מִחֲסִידֵי הָרַב הַמְּגִיד וְהָרַב הַקְּדוֹשׁ הָרַב מְנַחֵם מַעֲנַדֵּל מֵהָאֲרָאֲדָאק, וְהָוּה מְרַגְּלָא בְּפּוּמִיָּהּוּ [וְהָיוּ רְגִילִים לוֹמְרִי]: "אָהוּב יְהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יֵאֱהָבֵךְ. עֲשֵׂה טוֹבָה לַיהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יִיטִיב לְךָ. קָרֵב יְהוּדִי, ה' יִתְבָּרַךְ יִקְרַבֵּךְ".

ה'תש"ד

כח חשון

יום ששי

שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי.

ענין ההשגחה פְּרִטית הוא, דָּלָא זו בלבד דְּכָל פְּרִטֵי תְנוּעוֹת הַנְּבָרָאִים לְמִינֵיהֶם הֵם בְּהִשְׁגָּחָה פְּרִטִית, וְהִיא הִיא חַיִּית הַנְּבָרָא וְקִיּוּמוֹ, אֲלָא עוֹד זֹאת דְּתְנוּעָה פְּרִטִית שֶׁל נְבָרָא יֵשׁ לָהּ יַחַס כְּלָלִי לְכָל־לוֹת פְּנוּת הַבְּרִיאָה... דְּבְצָרוּף וְאַחֵד כָּל הַפְּעֻלוֹת הַפְּרִטִיּוֹת... נִשְׁלָמָה כְּנֻגָה הַעֲלִיּוֹנָה בְּסוּד הַבְּרִיאָה כְּלָה. וְיִתְבּוֹנֵן הָאָדָם: וְיֵה אִם תְּנוּעַת עֶשֶׂב בָּאָה בְּהִשְׁגָּחָה פְּרִטִית וְנוֹגַעַת לְהַשְׁלֵמַת פְּנוּת הַבְּרִיאָה, מִיָּן הַמְדַבֵּר בְּכָל־ל וְיִשְׂרָאֵל עִם קְרוּבוֹ בְּפִרְט עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

ה'תש"ד

כט חשון

שבת

מְבָרְכִים רֵאשׁ חֹדֶשׁ כְּסֻלוֹ. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּחָה. יוֹם הַתְּנוּעוֹת.
שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.

עֲבוּדָה הַקְּדוּשָׁה בְּאֲמִירַת תְּהִלִּים בְּצַבּוּר, אֵין דֵּי בְּאֵר גְּדֵל הַזְּכוּת שֶׁל הַמְּשַׁתְּפִים בְּזָה, וְגֵדֵל הַנַּחַת רוּחַ שֶׁל מַעֲלָה כְּמִבְּאֵר בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ, וְאַפְסֵי קִצְהוּ בְּקִנְטֵרִים "תְּקִנְתָּ אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּרַבִּים" (קִבְּץ מִכְּתָבִים, א), וְאַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, וְכִגְלַל זֹאת תִּתְבָּרְכוּ אַתֶּם נְשִׁיכֶם וְנִבְנוֹתֵיכֶם, ה' עֲלֵיהֶם יַחֲיוּ, בְּבְרִיאוֹת נְכוּנָה וּבְפָרְנֶסָה בְּהַרְחֵבָה גְּדוּלָה, וְלִגְלִיכֶם יִשְׁעוּ כָּל עֵדֵת יִשְׂרָאֵל שִׁיחֲיוּ בְּמַחְנֶכֶם הַטְּהוֹר בְּתוֹךְ כָּל־ל אַחֲיוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהַדְרוֹשׁ לָהֶם בְּגֶשֶׁם וּבְרוּחַ.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון כ"ג חשון ה'תשע"א

על איזה נס ציבורי מברכים?

ויש לומר:
שבת אחד מוגדר כ'קהל' רק לענין שגגת הוראה של בית-דין – שכל שבת צריך להקריב חטאת – כיון שהתורה אמרה במפורש "והקריבו הקהל".
מה שאין כן הדין שציבור מקריב קרבן פסח בטומאה נלמד מדיוק לשון הפסוק "איש כי יהיה טמא" – 'איש' נדחה לפסח שני, ואין 'ציבור' טמאים נדחה. לא הוזכר כאן הביטוי "קהל", ובמילא שבת יחיד שנטמא אינו יכול להקריב.
הוא הדין בברכת הנסים: מאחר שלא נאמרה בו ההגדרה 'קהל', יש לדמות את ברכת הנס לקרבן פסח, וגם אם נעשה הנס לשבת שלם עדיין אין דינו כנס שנעשה לכלל ישראל ואין מברכים עליו.

הלכות שגגות פרק יב, הלכה א: וְכָל שֶׁבַט וְשֶׁבַט קְרוּי קְהָל.
מי שרואה מקום בו נעשו נסים לעם ישראל, מברך "שעשה נסים לאבותינו במקום הזה". זאת, בתנאי שהנס נעשה לכל העם או לרובו, אבל אם נעשה רק למקצתו ואפילו למקצת השבטים – אין מברכים (ש"ע א"ח סי' ריח, א).
איך מתאימה הלכה זו עם דברי הרמב"ם כאן, שגם שבת בודד קרוי 'קהל'?
תמיהה נוספת: ההלכה אומרת כי רק כאשר רוב הקהל טמאי מתים, מביאים קרבן פסח מתוך טומאה (רמב"ם קרבן פסח פ"ז, ה"א).
ואם כל שבט קרוי 'קהל' – מדוע שבת בודד שנטמא לא יקריב אף הוא בטומאה?

(מגן אברהם, א"ח סי' ריח, ט"ק ג)

יום שני כ"ד חשון ה'תשע"א

שני מלכים בכתר אחד

העדה" כתוב: "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם; ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" (במדבר כז, יז).
ופירש ה'מגלה עמוקות' (אופן א) שכפל הלשון "אשר יצא

הלכות שגגות פרק טו, הלכה ו: אֵיחֻהוּ נְשִׂיא הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה? זֶה מִלָּה, שְׂאִין עָלָיו רְשׁוֹת מֵאֲרָם מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ בְּמַלְכוּתוֹ אֲלָא ה' אֱלֹהָיו...
בפסוק המתאר את בקשת משה מהקב"ה למנות "איש על

ש"אין למעלה ממנו במלכותו" (הוריות י, א) אלא הוא השליט היחיד, כי מלך הוא רק אחד.

הנשיא בסנהדרין, לעומת זאת, הוא אחד משבעים ואחד חברי הסנהדרין, ואם כן הנשיאות שלו שונה לגמרי מהנשיאות של המלך שהיא מגדר אחר ("גבוה מעל כל העם", שלא ביחס אליהם). ולכן, הנשיאות בסנהדרין היא כלל לא סתירה למלכותו של המלך, ואין כאן "שני מלכים" שמשתמשים בכתר אחד.

אמנם במשה ויהושע הנשיאות שלהם בתורה באה לידי ביטוי (לא בכך שהיו ראשי הסנהדרין, אלא) בכך ש"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע". וכזו נשיאות בתורה היא אכן בדרגת הנשיאות של מלך, ואילו היו תפקידי המלך ואב"ד של ישראל ניתנים לשני אנשים שונים היה זה בבחינת שני מלכים בכתר אחד.

(לקוטי שיחות כ"ג עמ' 195)

לפניהם ואשר יבוא לפניהם", ומיד אחר כך: "ואשר יוציאם ואשר יביאם" משמעו שמשם ביקש מה' שיהיו לבני ישראל שני מנהיגים, "דהיינו איש אחד על העדה אשר יצא לפניהם במלחמה כו", ואיש אחד אשר יוציאם בתורה כו". ועל זה השיב הקב"ה "שאחד ינהג אותם... יהושע שיהיה מלך ואב"ד של ישראל וחכם שלהם בתורה". וה'מגלה עמוקות' מנמק שכן "אי אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד... כי דבר אחד לדור ולא שני דברים".

אלא שלפי זה מתעורר קושי: מדוע בדורות הבאים, המלך בישראל ו"אב"ד של ישראל" היו שני מנהיגים שונים? והביאור:

הגם ש'נשיא הסנהדרין הוא במעלה העליונה בשררת התורה" (רמב"ן שמות כב, כז) אין הוא מגיע לדרגת נשיאותו של מלך כי גדר מלך הוא ש"אין על גביו אלא ה' אלוקיו", ולא רק

יום שלישי כ"ה חשוון ה'תשע"א

כל ישראל ערבים

יכול אחר להביא את קרבנו ובכך לכפר עליו. וזה ההבדל בין שתי ההלכות:

בהלכות מעשה הקרבנות ההלכה אמורה בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו מצד החיוב על הנודר לקיים את נדרו, ולכן פוסק הרמב"ם שהולכים לפי מצב המצורע, שהרי החיוב שקיבל על עצמו הוא 'קרבן מצורע זה עלי', ואם המצורע עני, הנודר לא קיבל על עצמו להביא קרבן עשיר.

אך בהלכות מחוסרי כפרה מדובר אודות דיני טהרת המצורע, ולכן כותב הרמב"ם שאם הנודר עשיר עליו להביא קרבן עשיר גם אם המצורע עני, כי הבאת הכפרה של אדם על ידי זולתו נובעת מדין ערבות של כל ישראל זה בזה, ולכן יכול הנודר לקבל על עצמו את החיוב של זולתו, כאילו הוא עצמו חייב בכך, וכיון שהוא נעשה המחויב, עליו להביא קרבן לפי הישג ידו ולא לפי מצבו של המצורע.

(לקוטי שיחות כ"ז ע' 101)

הלכות מחוסרי כפרה פרק ה, הלכה יא: עֲשִׂיר שְׁאֵמְרֵי: קִרְבְּנוּ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלָי, וְהַמִּצְרַע יִהְיֶה עָנִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קִרְבָּנוֹת עֲשִׂיר, שְׁחָרִי יֵד הַנּוֹדֵר מִשְׁנֵת.

ולכאורה, הלכה זו שאם הנודר עשיר עליו להביא קרבן עשיר, אף שהמצורע הוא עני, סותרת לדברי הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ד ה"ט): "האומר קרבן מצורע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצורע או היולדת עניים מביא הנודר קרבן עני", היינו שבכל אופן מצבו של המצורע עצמו הוא הקובע? ויש לכאור:

בהלכה הקובעת שניתן להביא קרבן אשם עבור אדם אחר, יש שני פרטים:

א) מצד דיני נדרים: למרות שהאומר 'הרי עלי חטאת או אשם' אין בדבריו כלום, הרי כאשר הוא מקבל על עצמו להביא חטאתו של אחר המחויב בכך, נדרו חל.

ב) מצד המתכפר: למרות שחיוב הקרבן חל על המצורע,

יום רביעי כ"ו חשוון ה'תשע"א

גדר 'מצות עשה שהזמן גרמא'

בנותר הלאו ניתק לעשה והרי אשה מוזהרת על הלאו אך פטורה מהעשה של שריפת הנותר בהיותה מצוות עשה שהזמן גרמא, כי אין שורפים קדשים בלילה, ונמצא שאין הלאו והעשה שווים? ומתריך:

ההגדרה 'מצוות עשה שהזמן גרמא' נאמרה רק אם כעבור זמן המצוה בטל חיובה לגמרי, כמו מצוות סוכה לולב וכדומה שהם רק בימי החג ולא אחר כך, אבל מצוות שריפת הנותר במקומה עומדת כל עוד לא קיימו אותה, ומה שאין שורפים נותר בלילה אינו אלא הפסקה זמנית, אך כשיאיר היום החיוב יחזור. ולכן שריפת הנותר אינה 'מצוות עשה שהזמן גרמא' שנשים פטורות הימנה.

ומדויקים דברי הרמב"ם שעל השארת בשר הפסח אין לוקים כי הלאו ניתק לעשה, שהרי על שריפת הנותר האשה מצווה ונמצא שהאלו והעשה אכן שווים.

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: כָּל הַמְמִיר - לֹקְחָה... וְלִמָּה לֹקֵחַ עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי לֹא שָׁפָה נִתְקַ לְעֵשֶׂה, שְׁנֵאמְרֵי: וְאִם הִמִּיר יִמְרְנוּ וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִפְּנֵי... שְׁאֵין לֹא שָׁפָה שְׁוֹה לְעֵשֶׂה; שֶׁהַצְּבוּר וְהַשְּׁתַּפֵּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הִמִּירוּ.

מדברי הרמב"ם מבואר שאין לוקים על לאו הניתק לעשה רק כאשר העשה שווה ללאו, ולכן בתמורה שהלאו אינו שווה לעשה (כי כל הממירים עוברים בלאו ואילו העשה אינו קיים בכלום) – אין העשה מנתק את הלאו.

והנה, בהלכות קרבן פסח (פ"ה ה"א) כתב הרמב"ם שהמותיר מבשר הפסח עד הבוקר עובר בלא תעשה ("ולא תותירו ממנו עד בוקר") אבל אינו לוקה, כי הלאו ניתק לעשה ("והנותר ממנו.. באש תשרופו").

והקשה ה'טורי אבן' (חגיגה טז, ב, ד"ה בני): לפי דברי הרמב"ם כאן שהעשה אינו מנתק את הלאו אלא אם שניהם שווים, מדוע

יום חמישי ז"ך חשוך היתשע"א

מת מהלך

כגון כלי עץ, משא"כ אבן לעולם אינה מקבלת טומאה. ועדיין יש לבאר: הרי הנפל הוא גוף שנשמת חיים באפיו, אלא שאינו עומד לחיות לאורך זמן, ומדוע יגרע חלקו להחשב פחות ממדרגת הצומח? אלא שחז"ל קיבלו כי הנפל נעדר 'נפש השכלית' שבה מתייחד האדם ויש בו 'נפש חיונית' בלבד כבעל-חי. ואף שבעל-חי נחשב 'חי' בנפש החיונית בלבד, הרי האדם שעיקר בריאת גופו היא לשם הנפש השכלית, כאשר הנפש השכלית חסרה בו, חיינו אינם נחשבים חיים, ובזה הוא גרוע מצומח שיש חיות מסוימת (כנאמר 'מות גזע'), ואילו הנפל שאין לו את החיות שלשמה נברא הרי אף שכעת הוא חי, דינו כאבן דוממת שאינה מקבלת טומאה.

(דבר יהושע ח"ג י"ד ס"א א)

הלכות טומאת מת פרק א, הלכה יד: פן שמונה - הרי הוא כבאבן ואינו מקבל טומאה. בטעם הדבר שהנפל אינו מקבל טומאה כתבו התוספות (ב"ב כ, א ד"ה עכ"ם) שאין בעל חי מקבל טומאה אלא אדם, והנפל אינו נקרא אדם הואיל ואין לו חיות אדם (כשם שמת אינו נקרא "אדם").

אך רש"י (סו) כתב "שהרי הוא כאבן - לא חי ולא מת". ולכאורה, הדברים צריכים ביאור, ממה נפשך: 'שאינו חי' אינה סיבה לאי קבלת טומאה שהרי המת הוא אבי אבות הטומאה, ו'שאינו מת' אינו טעם לכך שהרי אדם חי מקבל טומאה.

אמנם, מדברי הרמב"ם שכתב "הרי הוא כאבן ואינו מקבל טומאה", למדנו שאין הטעם משום העדר החיות אלא משום שנחשב כאבן, וחלוקה האבן מצמחים ששייכת בהם טומאה

יום שישי כ"ח חשוך היתשע"א

קירוב וריחוק בנגיעה בטומאה

ויש להבין:

מדוע באמת אין מקום לסברה זו על פי ההלכה, ולמה הנוגע בכלי שנגע במת יטמא, ואילו הזורק חץ שהורג את המת לא יטמא?

והביאור יובן על פי ההבדל בין 'גרמא' ל'גרמי': 'גרמא' היינו נזק שנגרם באופן שישנו ריחוק (במקום או בזמן) בין פעולת המזיק לנזק בפועל (והמזיק לא חייב), ואילו 'גרמי' היינו שהנזק נעשה בקירוב (מקום וזמן) לפעולת האדם (והמזיק חייב).

ואף כאן, ה'חיבור' של נגיעה בכלי שנגע במת הוא חיבור קרוב עם המת (נגיעה בכלי שנגע במת) ולכן טמא. ואילו "זרק בו חץ" שהכות מביא לנגיעה במת בהפסק מקום, אינו "כאילו נוגע במת עצמו" וכיון שאין כאן חיבור אינו טמא.

ובמיוחד שלשיטת הרמב"ם טומאה בחיבורין אינה מן התורה, וממילא אין מקום לומר שזריקת החץ שהרגה טמא את הזורק.

(לקוטי שיחות כ"ח, עמ' 200)

הלכות טומאת מת פרק ה, הלכות ב-ג: מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, הַנוֹגֵעַ בְּמַת וְנִגַע בְּאָדָם אַחֵר וְעָרֵץ הוּא מְחַבֵּר בְּמַת - שְׁנֵיהֶן מְטַמְּאִין מְטַמְּאֵת שְׂבָעָה, וְכֵאלוּ נִגַע זֶה הַשְּׁנַי בְּמַת עֲצָמוֹ... כְּלִים שֶׁנִּשְׁמָטָאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמִנְעַב בֵּין פֶּאֶהֶל - הָרִי הֵן לְנוֹגַע בְּהֵן בְּנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ.

על הפסוק "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תחטאו" מפרש רש"י: "רבי מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר. ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת, כאילו נוגע במת עצמו, או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו, תלמוד לומר: וכל הנוגע בחלל. מקיש הורג לנוגע, מה נוגע על ידי חיבורו, אף הורג על ידי חיבורו".

כשמשווים את דברי רש"י עם דברי הרמב"ם עולים דברים מופלאים, ובהם נקודה מרכזית אחת: רש"י נוקט כאפשרות שהזורק חץ והרג אדם יטמא בגלל זריקת החץ שנגע במת, ואילו אצל הרמב"ם הדבר אינו עולה אפילו כ'הוה-אמינא', אלא כותב: "וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג... נטמא שבעת ימים...".

שבת קודש כ"ט חשוך היתשע"א

איך מודדים את חלל האוהל?

מהקרקע לגג ואין הטומאה ממעטת את החלל. וה'כסף משנה' דייק מלשון הרמב"ם (בפ"ב ה"ו) "ארונות של עץ שמניחין בהם את המת אינן קביר, אלא אם יש בין כסוי הארון והמות גובה טפח חוצץ", שגם לדעתו הכוונה לטפח מהמת וצריך חלל טפח פנוי.

אך הגר"ח מבריסק נקט בשיטת הרמב"ם שדי בחלל טפח בין הקרקע לגג שעליה כדי שיהיה אהל ויחוצץ בפני הטומאה (אלא אם כן זהו "קבר סתום" המביא את הטומאה לצדדים), והטומאה אינה ממעטת את החלל, אבל אם 'ביטל' את הטומאה ומשאירה שם הרי היא ממעטת את החלל, ויש כאן 'טומאה רצוצה'. ומה שכתב הרמב"ם שארון המת חוצץ בפני הטומאה רק אם יש בו חלל טפח פנוי בין המת לכיסוי, הרי זה משום

המשך בעמוד כג

הלכות טומאת מת פרק ז, הלכה ד: אין תקבר מטמא מכל סביביו עד שיהיה שם חלל טפח על טפח... היתה מטמא רצוצה ולא היה שם חלל טפח - מטמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת.

קבר סתום מכל צדדיו מטמא מכל צדדיו מן התורה, בין בנגיעה בכתליו או בגגו ובין אם מאהיל עליו (לעיל פ"ב הט"ו). וזאת, כאשר החלל בין המת לגג המאהיל עליו הוא לפחות טפח על טפח בגובה טפח. פחות מכך, זוהי טומאה רצוצה ש"בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת" ואינה מתפשטת לצדדים.

וכתב הראב"ד (כאן ובפ"ב ה"א) שהכוונה לטפח בין הטומאה לגג שעליה, ולא בין הקרקע לגג, כי הטומאה שביניהם ממעטת את החלל. ומסתפק האם גם לדעת הרמב"ם 'קבר סתום' צריך שיהא בו חלל טפח ומדידתו מן הטומאה, או שמא די בטפח

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג כ"ט מרחשון ה'תשע"א

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"א

הלכות שגגות

פרק שנים עשר

1 א. כל דבר שחייבין על שגגתו חטאתי קבועה², אם שגגו
 2 בית דין הגדול³ בהוראה והורו להתירו, ושגגו העם⁴
 3 בהוראתן ועשו העם והם סומכין על הוראתן⁵, ואחר כך
 4 נודע לבית דין שטעו - הרי בית דין חייבין⁶ להביא קרבן
 5 חטאת על שגגתן בהוראה⁷, ואף על פי שלא עשו הן
 6 בעצמן מעשה; שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל בין
 7 עשו בין לא עשו, אלא על הוראתן בלבד⁸. ושאר העם
 8 פטורין מן הקרבן⁹, ואף על פי שהם העושים, מפני שתלו
 9 בבית דין¹⁰. ומה הוא הקרבן שחייבין על שגגה זו? אם
 10 בעבודה זרה שגגו והורו¹¹ - מביאין פר לעולה ושעיר

1 לחטאת מכל שכט ושכט¹². וקרבן זה הוא האמור בפ' שש
 2 שלח לך, שנאמר: והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה¹³.
 3 מפי השמועה למדו, שפשגגת עבודה זרה הוא מדבר¹⁴.
 4 ואם בשאר פרות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה שגגו
 5 והורו - מביא כל שכט ושכט פר חטאת. וזהו האמור
 6 בפ' שש ויקרא, שנאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו¹⁵.
 7 נמצאת למד, שאם שגגו בית דין הגדול בהוראה בעבודה
 8 זרה - מביאין כל הקהל שנים עשר פרים¹⁶ עולות ושנים
 9 עשר שעירים חטאות. והם נשפחות, שהרי דמן נכנס
 10 לפנים¹⁷. והם הנקראין שעירי עבודה זרה. ואם בשאר
 11 המצות שגגו - מביאין שנים עשר פרים חטאות. והן
 12 נשפחות¹⁸, מפני שדמם נכנס לפנים¹⁹. וכל פר מהן נקרא
 13 פר העלם דבר של צבור. שנאמר²⁰: והקריבו הקהל - כל
 14 קהל וקהל; וכל שכט ושכט קרוי קהל²¹, שנאמר: ויעמד
 15 יהושפט בקהל יהודה²². בין שעשו כל ישראל שבארץ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1 משנה הוריות ח. "אין בית-דין חייבין עד שירוי בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". ולמדו זאת (בגמרא שם) בגזירה שווה "עליה עליה", נאמר בשגגת הוראת בית-דין (ויקרא ד, יד) "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ונאמר בפ' שש עריות (שם יח, יח) "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערוותה עליה בחייה", מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ושגגת עבודה זרה שהורו בית דין ועשה העם על פיהם שאינה כתובה כאן, נלמדה (שם) בגזירה שווה אחרת - "מעיני - מעיני", נאמר כאן בשגגת הוראה באיסורים אחרים (שם ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל וגו'", ונאמר בשגגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", מה כאן בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כמבואר למעלה, אף בשגגת עבודה זרה, אין חייבין אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, יצאו חיבוק ונישוק שאין בהן כרת. ואם הורו בית דין להתיר בדבר שחייבין עליו אשם וודאי ועשו העם על פיהם, בית-דין פטורין, משום שבאשם וודאי נאמר (שם ה, א) "ונפש" ובית-דין אינם בכלל נפש. 2 אבל דבר שחייבים עליו קרבן עולה ויורד, אין בית דין חייבים להביא קרבן על שגגתם. ולמדו כן (בגמרא שם) בגזירה שווה: נאמר בחטאת של בית דין (ויקרא ד, יג) "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' ואשמו", ונאמר בחטאת של יחיד (שם, כז) "ואם נפש אחת תחטא וגו' ואשם" - מה "ואשם" שנאמרה ביחיד - בחטאת קבועה, אף "ואשמו" שנאמר בבית דין - בחטאת קבועה. 3 של שבעים ואחד. 4 כלומר, רוב העם. 5 של בית דין, אבל אם תולים בעצמם להתיר, אף שגם בית הדין הורו להתירו, חייב כל אחד ואחד מהעם קרבן חטאת בפני עצמו. 6 להלן בהלכה זו כתב רבינו שכל שבט ושכט מביא פר, ואם כן מה שכתב כאן ש"בית דין חייבין", היינו שבית דין חייבים להביא לכל שבט ושכט, או שכל שבט ושכט מביא בשביל בית דין (כסף משנה). 7 משנה שם ד: "הורו בית דין שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין (בית דין) פר". 8 בהוריות ג. אמרו שאם הורו בית דין ועשו הם ולא עשו רוב הקהל - שהם פטורים, ולמדו זאת ממה שנאמר (שם) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצוות ה' וגו'", הרי שמעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבית-דין. וסובר רבינו שמכאן יש ללמוד גם, שאם עשו רוב הקהל ובית-דין לא עשו - שבית דין חייבים. 9 כלומר, פטורים מלהביא כל אחד ואחד קרבן יחיד. 10 שם ב: "יכול רוב צבור שעשו בשגגת מעשה יהיו פטורין, שהרי בית דין מביאים עליהם פר [בהוראה] [והם פטורים - רש"י שם]". 11 שמתור לכרוע לעבודה זרה בלי פישוט ידים ורגלים. 12 כרבי יהודה במשנה שם ד: שאם הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין י"ב שבטים י"ב פרים, ובעבודה זרה מביאין י"ב פרים וי"ב שעירים. 13 "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת". 14 לפי שנאמר (שם, כב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' אל משה", ואמרו (שם): "איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות הווי אומר זו עבודת כוכבים" (שכל המורה בה ככופר בכל התורה כולה) 15 "ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת וגו'". 16 ואפרים ומנשה אינם נחשבים לשבטים נפרדים אלא לעניין נחלה, אבל לא לדבר זה. 17 להזות על הפרוכת ועל מזבח הזהב. "ולא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן אלא לפי שהן חטאות הקהל, דינן כדין פר העלם דבר, שהוא חטאת הקהל, לכל האמור בו: למתן דמים ולשריפה וכו'". 18 שנאמר (שם, כא) "והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". 19 כמו שנאמר (שם, טז) "והביא הכהן המשיח מדם הפר (=פר העלם דבר של צבור) אל אהל מועד" ועוד נאמר (שם ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף". 20 כלומר, משום כך חייבין להביא מכל שבט ושכט. 21 לפיכך חייב כל שבט ושכט להביא קרבן. 22 וירושלים. הרי שגם שני שבטים (=יהודה ובנימין) נקראים "קהל". ואם כן מה שנאמר (בראשית מח, ד) "ויאמר אלי הנני מפרך והרבייתך ונתתיך לקהל עמים", - אי אפשר לפרש שמעכשיו, עם לידתו של בנימין, שיהיו י"ב שבטים, יקראו "קהל", שהרי כבר למדנו מהפסוק הקודם שגם שני

אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן הקרן, וכל מי
ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה על שגגתו.

פרק שלשה עשר

א. כיצד אם חסר אחת מקל הדרכים שבאנו - יפטרו בית
דין ויתחזקו העושים? הרי שהורו בית דין של אחד מן
השכטים להם שחלב הקבה מטר, ואכלוהו אנשי מקומם
על פיהם - אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא
חטאת קבועה על שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שידם
הלב מטר, ולא היה ראש ישיבה עמהן, או שהיה אחד מהן
אינו ראוי להיות ממנה בסנהדרין, כגון שהיה גר או ממזר
או זקן או שלא ראה בניו וכיציא בהן, ועשו העם על
פיהם ואכלו דם הלב - הרי בית דין פטורין, וכל מי שאכל
מביא חטאת קבועה על שגגתו. ומנין שאין הכתוב מדבר
אלא בבית דין הגדול? שפאמר: ואם כל עדת ישראל ישגו
וגומר. ומנין שעד שיהיו כלן ראויין להוראה? שפאמר ואם
מעני העדה - עד שיהיו להם כענינים. ולהלן הוא אומר:
ושפטו העדה; מה העדה האמורה בדיני נפשות - כלן
ראויין להוראה, אף עדה האמורה בשגגה זו - עד שיהיו
כלן ראויין להוראה. וכן אם הורו, וידע אחד מהן ששעו
ואמר להם: טועים אתם, ורבו עליו המתירים והתירו - הרי
בית דין פטורין, וכל מי שעשה על פיהם חייב להביא
חטאת קבועה על שגגתו; שפאמר: ואם כל עדת ישראל

ישראל²³ על פי בית דין שהורו, בין שעשו רב ישראל אף
על פי שהן מעוט מנין השכטים²⁴, בין שעשו רב השכטים
אף על פי שהן מעוט כל ישראל²⁵ - מביאין כמנין כל
השכטים, פר לכל שבט ושכט, ובעבודה זרה פר ושעיר
לכל שבט ושכט, שאף אלו²⁶ שלא חטאו מביאין²⁷ על ידי
החוטאים²⁸. אפלו עשה שבט אחד בלבד והוא רב הקהל²⁹
- הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה
שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים.
ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או לא שגגו³⁰
- אינן חייבין באשם תלוי³¹; שפאמר³²: ונודעה החטאת -
עד שתנדע ואחר כך יתחזקו בקרבן³³, כמו שיתבאר. במה
דברים אמורים שבית דין חייבין ואלו העושים על פיהם
פטורין מן הקרן? כשהיו המורים בית דין הגדול של
שבעים ואחד; ויהיה ראש ישיבה³⁴ עמהן בהוראה³⁵; ויהיו
כלן ראויין להוראה³⁶; ויטעו כלן או רבן³⁷ בדבר זה שהורו
בו; ויורו בפרוש ויאמרו לעם: מתרין אתם לעשות³⁸, וכן
אלו ששמעו מפי בית דין, אם אמרו לאחרים: מתרים אתם
לעשות³⁹; ויעשו כל הקהל או רבו⁴⁰ על פיהם⁴¹; ויהיו
העושים שונגים על פיהם ומדמים שהדבר שהורו בו פדת
הורו⁴²; ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, לא שיעקרו כל
הגוף⁴³; וכשינדע להם⁴⁴ ידעו גופו של דבר שהורו בו
בשגגה⁴⁵. בכל אלו המאמצים הוא שהיו בית דין חייבין
בקרבן והעושה על פיהם פטור. אכל אם חסר אחת מקל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שבטים נקראים "קהל", ועל כרחנו צריך לפרש שעכשיו נולד קהל, היינו ששבט בנימין לבדו נקרא "קהל", הרי ששבט אחד נקרא
"קהל". (23) ש"אין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל". (24) כלומר, כשמספר אנשי חמשה
שבטים הוא יותר גדול ממספר אנשי שבעת השבטים. (25) כרבי שמעון בן אלעזר בברייתא שם. שאמר: "חטאו שישה שבטים
והם רובו של קהל, או ז' (שהם רוב השבטים) אף על פי שאינו רובו של קהל - מביאין", ולמד זאת (שם) ממה שנאמר (במדבר
טו, כד) "והיה אם מעיני העדה", שמשמע אפילו מיעוט, מעיני ולא כל עיני, ונאמר עוד (שם, כו) "כי לכל העם בשגגה" הרי שרק
כולו או רובו (שורבו ככולו, ראה נזיר מב.) "הא כיצד? עשו ו' והן רובו של קהל או ז' אף על פי שאינן רובו של קהל חייבין".
(26) השבטים. (27) קרבן. (28) כלומר, הם נגררים אחרי השבטים החוטאים ומתחייבים בקרבן על ידם. (29) שם: "איבעיא להו
שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול מי מיתיי שאר שבטים או לא", ונפשטה הבעיא שם כי אף בשבט אחד, נגררים
שאר השבטים להתחייב בקרבן, וברור הדבר כי המדובר באופן שהשבט הזה הוא רוב הקהל, שאם לא כן, אין כל ספק כי אינו
גורר את שאר השבטים. (30) וכגון שהיו שם שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, והתירו אחת ואינם יודעים איזו התירו,
שהרי גם ביחיד אין חיוב אשם תלוי אלא באופן שנקבע האיסור. (31) משנה שם ט. "אשם תלוי, היחיד והנשיא חייבין ומשיח
ובית דין פטורין". (32) בקרבן צבור. (33) כלומר, לא חייבה תורה קרבן בבית דין אלא באופן שנודע להם חטאתם, אבל באשם
תלוי, שהוא בא על לא הודע החטאת, לא חייבה תורה. ובכהן משיח שלא נאמר "ונודעה החטאת" הוצרכו ללמוד מפסוק אחר.
(34) מופלא שבסנהדרין. (35) כלומר: גם הוא יהיה עמהם בשגגתם. שאם לא יהיה מופלא של בית דין (=ראש ישיבה) שם
(=עמהם בשגגת ההוראה) אין בית דין חייבין קרבן. (36) אבל אם היו בין הסנהדרין גר או ממזר וכו', שאינם ראויים להוראה
- פטורין. (37) שם ג: דוחה הגמרא דברי ר' יונתן הסובר שאין חייבין עד שיוורו כולן, אלא אפילו הורו רובן והיתר שתקו בית
דין חייבין, אבל אם אמר להם אחד מהן: טועים אתם, - בית דין פטורים. (38) אבל אם אמרו להם רק "מותרים אתם" ולא
הוסיפו לומר גם "לעשות", הם פטורים, שלא נגמרה עדיין הוראתם. (39) כלומר, אין צורך שכל הקהל או רובו ישמע ההוראה
מפי בית דין [שאם לא כן למה הוצרכו להוציא את יושבי חוצה לארץ מכלל זה], אלא אפילו אם שומעים איש מפי איש כי בית
דין פסק ואמר: "מותרים אתם לעשות" - כל העושים על פיהם (אם הם יושבי ארץ ישראל), מצטרפים לקהל לחייב בית דין
בקרבן. (40) משנה שם ד: "הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובו על פיהם מביאין פר", שהרי בכל התורה כולה קיימא לן רובו
ככולו. (41) כלומר, הם תולים את מעשיהם בהוראת ההיתר של בית דין הגדול. (42) אבל אם ידעו שבית דין טעו, אלא שחשבו
שאף על פי כן מצוה לסמוך על הוראתם - חייב כל אחד ואחד קרבן בפני עצמו. ואם ידעו שאסור לסמוך על הוראתם זו, ובכל
זאת עשו, הרי הם מזידין, ופטורים מקרבן. (43) [והשמיט רבינו שצריך שיהיה בדבר שאינו מפורש בתורה, שכל הטועה בדבר
המפורש בתורה הרי הוא כעוקר כל הגוף, ואם כן הוא בכלל מה שכתב "ויורו לבטל מקצת וכו' לא שיעקרו כל הגוף"].
(44) ששגגו. (45) ברייתא שם ה. "תנו רבנן ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין תלמוד לומר (ויקרא ד, יד) "ונודעה

מתוך מהדורת וגשל

1 הקב"ה שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב הקב"ה - הרי
 2 זה חיב; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה.
 3 ואינו מצטרף למנזן השוגגים על פיהם, שנאמר: לכל העם
 4 בשגגה - עד שתהיה שגגה אחת לכל. וכן אם תלה בעצמו
 5 ואכל חלב הקב"ה שהורו להתירו לא מפני הוראתו אלא
 6 מפני שהוא מתר בדתו - הרי זה חיב חטאת קבועה בפני
 7 עצמו. זה הכלל: כל התולה בבית דין - פטור, והוא שיהיו
 8 שם כל הדרכים שמנינו; וכל החיב בפני עצמו - אינו
 9 מצטרף לרב השוגגים.

10 ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בידון, ועשו הקהל על
 11 פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהן
 12 מזידין, וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם חיב קרבן
 13 בפני עצמו, מפני שהוא שוגג. הורו בית דין בשגגה, וידעו
 14 הקהל שטעו ושאינ ראוי לקבל מהן, ואף על פי כן עשו
 15 הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן. בית דין
 16 פטורין - שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתו שהטעתם;
 17 וכל העושים פטורין מן הקרבן - מפני שמזידין הם, שהרי
 18 ידעו שטעו ושאינ ראוי לעשות.

פרק ארבעה עשר

1 א. בית דין ששגגו והורו לעקר גוף מגופי תורה, ועשו כל
 2 העם על פיהם - בית דין פטורין, וכל אחד ואחד מן העושים
 3 חיב חטאת קבועה; שנאמר: ונעלם דבר - ולא כל הגוף.
 4 ב. לעולם אין בית דין חיבין עד שירוי לבטל מקצת ולקיים
 5 מקצת בדברים שאינן מפרשין בתורה ומבארים, ואחר כך
 6 יהיו בית דין חיבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין.
 7 כיצד? שגגו והורו שמתר להשתחוות לעבודה זרה, או
 8 שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת, או שמתר לבוא על
 9 שומרת יום פגוד יום - הרי אלו כמי שאמרו: אין שבת
 10 בתורה, או אין עבודה זרה בתורה, או אין נדה בתורה,
 11 שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיוצא בה שגגת הוראה אלא
 12 שכחה. לפיכך פטורין מן הקרבן, וכל העושה על פיהם חיב
 13 חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו: המוציא
 14 מרשות לרשות הוא שחיב, שנאמר: אל יצא איש ממקומו,
 15 אבל הזורק או המושית מתר, או שעקרו אב מאבות
 16 מלאכות והורו שאינה מלאכה - הרי אלו חיבין. וכן אם
 17 טעו ואמרו: המשתחוה לעבודה זרה בפשוט ידים ורגלים
 18 הוא החיב, שנאמר בו: לא תשתחוה לאל אחר, אבל הכורע
 19 על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו הרי הוא מתר - הרי אלו
 20 חיבין. וכן אם טעו ואמרו: הבא על שומרת יום פגוד יום
 21 שראתה דם ביום הוא חיב, שנאמר: כל ימי זוכה, אבל
 22 ראתה בלילה מתר לבוא עליה; וכן אם הורו ואמרו, שמי
 23 שפרשה אשתו נדה בשעת תשמיש מתר לפרש ממנה
 24 כשהוא מתקשה - הרי אלו חיבין. וכן אם טעו ואמרו,
 25 שהאוכל דם שניצא בשעת שחיטה הוא החיב, אבל האוכל
 26 דם הלב מתר - הרי אלו חיבים. וכן כל פיוצא בטעיות
 27 אלו, אם הורו בהן ועשו רב הקהל על פיהם - פטורין, ובית
 28 דין מביאין קרבן על שגגתו.

1 ישגו - עד שישגו כל הסנהדרין. ידע אחד מן הסנהדרין או
 2 מעוטן שטעו המתירין ושחקו, הואיל והורו ולא היה שם
 3 חולק ופשטה ההוראה ברב הקהל - הרי בית דין חיבין
 4 בקרבן, וכל שעשה על פיהם פטור. ואלו ששחקו, אם עשו
 5 על פי אלו שהורו - הרי אלו חיבין, מפני שלא תלו בבית
 6 דין. וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו: דבר זה מתר הוא,
 7 ולא הורו לעם ולא אמרו להם: מתירין אתם לעשות, ושמע
 8 השומע מהן בעת שגמרו מתר והלך ועשה כפי מה ששמע
 9 - הרי כל העושה חיב חטאת קבועה, ובית דין פטורין,
 10 שהרי לא הורו להם בפרוש לעשות. וכן אם הורו ועשו
 11 מעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה - הרי בית דין
 12 פטורין, ואלו המעוט שעשו חיבין, וכל אחד ואחד מביא
 13 חטאתו.

14 ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן - אינן מצטרפין לרב
 15 הקהל, עד שיהיו הרב שעשו חוץ מן הסנהדרין. עשו רב
 16 אנשי ארץ ישראל על פיהם אף על פי שאלו העושים שבט
 17 אחד, וכן אם עשו רב השבטים אף על פי שהן מעוט הקהל
 18 - בית דין חיבים, והעושים פטורין. כיצד? היו יושבי ארץ
 19 ישראל שש מאות אלף ואחד, והיו העושים בהוראת בית
 20 דין שלש מאות אלף ואחד והרי בלן בני יהודה בלבד, או
 21 שהיו העושים בני שבט שבטים בלן אף על פי שיש בהן
 22 מאה אלף - הרי בית דין חיבין, וכל העושים על פיהם
 23 פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי
 24 קהל אלא בני ארץ ישראל. ושבט מנשה ואפרים אינן
 25 חשובין כשני שבטים לענין הזה, אלא שניהם שבט אחד.
 26 ג. היו העושים מרבין בשעת החטא ומועטין בשעת
 27 ידיעה, או מועטין בשעת החטא ומרבין בשעת ידיעה -
 28 הכל הולך אחר שעת המעשה.

29 ד. הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מתר, ואכל
 30 מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחרו בהן,
 31 ואחר כך הורו שעבודה זרה פלונית מתרת, ועבד אותה
 32 עבודה זרה מעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו האוכלים
 33 לעובדים יהיו רב - הרי אלו מצטרפין, אף על פי שהיתה
 34 להן ידיעה ביניהם. במה דברים אמורים? בשניהם המורה
 35 בית דין אחד; אבל אם מת בית דין שהורה תחלה, ועמד
 36 אחר והורו - אין אלו מצטרפין לאלו.

37 ה. אפלו הורו שני בתי הדינים בדבר אחד, כגון חלב וחלב
 38 או דם ודם. וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה
 39 - הרי בית דין פטורין, וכל העושים חיבין. כיצד? הורו
 40 בית דין לאכל חלב הקב"ה בלוי, וידע אחד מן הקהל שטעו
 41 ושחלב הקב"ה אסור, ואכלו מפני הוראתו, שהיה עולה על
 42 דעתו שמצוה לשמע מבית דין אף על פי שהם טועים -
 43 הרי זה האוכל חיב חטאת קבועה על אכילתו, ואינו
 44 מצטרף למנזן השוגגים על פיהם. במה דברים אמורים?
 45 בשניהם זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה;
 46 אבל אם היה עם הארץ - הרי זה פטור, שאין ידיעתו
 47 באסורין ידיעה ודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם.
 48 וכן אם לא ידע שטעו, ונתפזר לאכל שמן וחלב, ואכל חלב

29 **יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"א**

פֶּרֶק חֲמִישֶׁה עָשָׂר

31 א. כָּבֵר בְּאֲרֵנוּ, שְׁפָל שְׁגָגָה שֶׁהִדְיוּט מִבֵּיא עֲלֶיהָ חֲטָאת
32 הַקְּבוּעָה כְּשֹׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, אִם שָׁגַג בָּהּ הַנְּשִׂיא - מִבֵּיא
33 שְׁעִירִי, וְאִם שָׁגַג בָּהּ כֶּהֱן מְשִׁיחַ² - מִבֵּיא פֶּרֶז³. בְּמָה דְּבָרִים
34 אֲמֹרִים שֶׁכֹּהֵן מְשִׁיחַ מִבֵּיא פֶּר על שְׁגָגָתוֹ? כִּשְׁטֹעָה
35 בַּהוֹרָאת עֲצֻמוֹ⁴, וְעִשָׂה מַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגַת הוֹרָאתוֹ⁵ לְבִדְהָ⁶.
36 וְהוּא שִׁיחֵה חֲכָם מִפְּלֵא⁷. שְׁנֵאמַר: אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחְטָא
37 לְאֲשַׁמַּת הָעַם - הָרִי מְשִׁיחַ כְּצַבּוֹר: מָה הַצַּבּוֹר, שֶׁהֵן בֵּית
38 דִּין, אֵינֶן חֲזִיבִין בְּקַרְבָּן עַד שִׁיחֵהוּ חֲכָמִים רְאוּיִן לְהוֹרָאָה,
39 וְיִטְעוּ בַּהוֹרָאָה, וְיַעֲשׂוּ הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם, וְיִזְרוּ לְבִטֹּל
40 מִקְצַת וּלְקִיסִים מִקְצַת, כֹּף הַמְּשִׁיחַ בְּכָל הַדְּרָכִים הָאֵלוֹ⁸.
41 ב. בִּיִצְדוֹ⁹? כֶּהֱן מְשִׁיחַ שְׁטֹעָה בַּהוֹרָאָה לְעֲצֻמוֹ וְדָמָה
42 שֶׁהוֹרֵק מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת בְּשִׁבַּת מִתְּרִי¹⁰, וְנִרְק מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת
43 וְהוּא תוֹלָה בַּהוֹרָאתוֹ לְעֲצֻמוֹ - כִּשְׁיִדְעָה לוֹ חֲטָאוֹ יָבִיא פֶּר
44 לְחֲטָאת. אָבֵל אִם לֹא תוֹלָה בַּהוֹרָאתוֹ, אָלֵא שָׁגַג וְנִרְק
45 בְּשִׁגְגָה, אוֹ שֶׁתוֹלָה בַּהוֹרָאתוֹ וְלֹא הִנֵּה חֲכָם מִפְּלֵא¹¹, אוֹ
46 שְׁעָקַר כָּל הַגּוֹף בַּהוֹרָאתוֹ¹² לְעֲצֻמוֹ, אוֹ שְׁשָׁגַג בַּהוֹרָאתוֹ
47 לְבִטֹּל מִקְצַת, וְלֹא עִשָׂה וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הוֹרָאתוֹ, אָלֵא עִשָׂה
48 בְּשִׁגְגָה אַחֲרָת¹³, אוֹ שֶׁהִנֵּה מִזִּיד בַּהוֹרָאָה וְשָׁגַג בְּמַעֲשֶׂה¹⁴ -
49 הָרִי זֶה פְּטוֹר מִקְרָבָן כָּלֵל; שְׁדִינֵי לְהוֹרָאת עֲצֻמוֹ כְּדִין הַקֶּהֱל
50 לְהוֹרָאת בֵּית דִּין לְכָל דְּבָר. הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ וְשָׁכַח מְאִי זֶה
51 טַעַם הוֹרָה, וּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה אָמַר: הָרִינִי עוֹשֶׂה עַל דַּעַת
52 הוֹרָאתִי - הָרִי זֶה מִבֵּיא פֶּר חֲטָאת¹⁵.
53 ג. הוֹרָה לְעֲצֻמוֹ לְבִטֹּל מִקְצַת וּלְקִיסִים מִקְצַת בְּעִבּוּדָה זְרָה¹⁶
54 וְעִשָׂה כְּפִי הוֹרָאתוֹ - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁעִירָה כְּהִדְיוּט¹⁷. וְהוּא
55 שְׁיִשְׁגַּג בַּהוֹרָאָה¹⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. שְׂאִין הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ חֲזִיב

1 ג. הוֹרוּ בֵּית דִּין שְׁיִצְא הַשִּׁבַּת, לְפִי שְׁנֵת־כִּפְסִית הַחֲמָה וְדָמוֹ
2 שְׁשִׁקְעָה חֲמָה, וְאַחַר כֹּף זְרָחָה - אֵינִן זוֹ הוֹרָאָה אָלֵא טַעוֹת,
3 וְכָל שְׁעִשָׂה מְלֵאכָה חֲזִיב, אָבֵל בֵּית דִּין פְּטוֹרִין. וְכֵן אִם
4 הִתִּירוּ בֵּית דִּין אֲשֶׁת אִישׁ לְהַנְשֵׂא, לְפִי שֶׁהִעִידוּ בְּפִנְיֵיהֶם
5 שְׁמַת בְּעֵלָה, וְאַחַר כֹּף בָּא בְּעֵלָה - אֵינִן זוֹ הוֹרָאָה אָלֵא
6 טַעוֹת, וְהָאִשָּׁה וּבְעֵלָה הֵאֲחִרוּן חֲזִיבִין חֲטָאת עַל שְׁגָגָתָן. וְכֵן
7 כֹּל בִּיּוֹצָא בְּזָה.
8 ד. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בְּשִׁגְגָה וְשָׁכַחוּ עֲצֻמוֹ שֶׁל חֲטָא שֶׁהוֹרוּ בוֹ,
9 אָף עַל פִּי שֶׁהֵן יוֹדְעִים בְּדָאִי שֶׁחֲטָאוּ בְּשִׁגְגָה, וְאָף עַל פִּי
10 שֶׁהָעַם מוֹדִיעִין אוֹתָן וְאוֹמְרִים לָהֶן: כִּכְךָ וְכִכְךָ הוֹרִיתֶם לָנוּ -
11 הֵם פְּטוֹרִין, וְהַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם חֲזִיבִין בְּפִנְי עֲצֻמָּן; שְׁנֵאמַר:
12 וְנוֹדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חֲטָאוּ עֲלֶיהָ - לֹא שִׁיּוֹדְעוּ אוֹתוֹ
13 הַחוֹטְאִים. בִּיִצְדוֹ? שָׁגַגוּ וְהִתִּירוּ חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי הַקֶּבֶה
14 וְאָכְלוּהוּ רַב הָעַם, וְאַחַר שִׁיּוֹדְעוּ שֶׁשָׁגַגוּ בַּהוֹרָאָה וְשֶׁהִתִּירוּ
15 דְּבָר שֶׁחֲזִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה נִסְתַּפֵּק
16 לָהֶם אִם מִקְצַת הַחֲלָכִים הִתִּירוּ אוֹ מִקְצַת הַדָּמִים הִתִּירוּ -
17 הָרִי אֵלֹו פְּטוֹרִין, וְכָל מִי שֶׁאָבֵל מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה.
18 ה. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ בְּשִׁגְגָה וְנוֹדְעָה לָהֶם שְׁגָגָתָן, בֵּין
19 שֶׁהִבִּיאוּ כְּפָרְתָן בֵּין שֶׁלֹא הִבִּיאוּ, כָּל הַעוֹשֶׂה כְּפִי הוֹרָאתָן
20 שֶׁשְׁפֹּטָה בְּרַב הַצַּבּוֹר מֵאַחַר שִׁיּוֹדְעוּ - הָרִי זֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם
21 תְּלוּי; הוֹאִיל וְהִנֵּה לוֹ לְשֶׁאֵל כָּל עַת עַל דְּבָרִים שְׁנֵת־חִדְשׁוֹ
22 בְּבֵית דִּין וְלֹא שֶׁאֵל - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֲטָא
23 אוֹ לֹא חֲטָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּמִי שֶׁהִנֵּה עִם בֵּית דִּין
24 בְּמִדְּיָה; אָבֵל מִי שֶׁרָאָה הַהוֹרָאָה וְהִלֵּךְ לְמִדְּיָה אַחֲרָת, אָף
25 עַל פִּי שֶׁעִשָׂה אַחַר שִׁיּוֹדְעוּ - פְּטוֹר, מִפְּנֵי שֶׁתוֹלָה בְּהֵן וְהָרִי
26 אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשֶׁאֵל. וְלֹא עוֹד, אָלֵא הַנִּבְהָל לְצֵאתָ, אָף עַל
27 פִּי שִׁיּוֹדְעִין לֹא יִצָּא לְדָרְךָ, וְעִשָׂה עַל פִּיהֶם מֵאַחַר שִׁיּוֹדְעוּ -
28 הָרִי זֶה פְּטוֹר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

החטאת", ולא שיודעו החוטאין". (1) נאמר (ויקרא ד, כב-כג) "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים." (2) "כהן גדול שנמשח בשמן המשחה ולא המרובה בבגדים." (3) שנאמר (שם ו, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת." (4) שהורה לעצמו בטעות כי דבר זה מותר. (5) משנה הוריות ו: ו: "הורה כהן משיח לעצמו שווג ועשה שווג מביא פר וכו' שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לצבור, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח." ודבר זה נלמד (שם ו: ו) ממה שנאמר בכהן משיח (שם) "לאשמת העם", הרי משיח כצבור, אבל אם לא הורה לעצמו להתיר אלא שגג ועשה בלי הוראתו להתיר, אינו מביא כלל קרבן. (6) שאם הורה עם בית דין, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה - הרי זה פטור. (7) אבל אם אינו מופלא אין הוראתו הוראה מעליא. ומופלא הוא שהוסמך להוראה, כמו מופלא שבבית דין אצל זקן ממרא, אבל לא צריך שיהיה ראש ישיבה כמו במופלא שבבית דין שבמשנה ד: "או שלא היה מופלא של בית דין." (8) עניין "שיבטל מקצת ויקיים מקצת". וברור כי אינו חייב אלא בדבר שאין הצדוקים מודים בו, כדין הצבור. וכן נראה מדברי רבינו להלן (הלכה ב). שהדגים רק בזורק מרשות לרשות, ולא במוציא מרשות לרשות. (9) חייב כהן משיח להביא פר לחטאת. (10) אבל אם הורה שהמוציא מרשות לרשות בשבת מותר - אינה הוראה, כמפורש למעלה. (11) שם ז. שהוראתו אינה כלום. (12) משנה שם. "שאין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח." (13) כלומר, הורה להתיר חלב הקיבה, ועכשיו רוצה לאכול שומן של היתר ונתחלף לו ואכל בשווג חלב הקיבה. (14) וכגון שידע שהתיר במזיד מטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמתעם נכון הורה ואכלו בחזקת היתר. (15) משנה שם "שווג ועשה שווג מביא פר", ובגמרא שם: "אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה ובשעה שטעה אמר הריני עושה על דעת הוראתי." (16) במשנה שם "שאין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודת כוכבים עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת." (17) ברייתא (שם): "דתניא משיח בעבודת כוכבים וכו' ושווין שבשעירה וכו' מנלן דאמר קרא (במדבר טו, כז) ואם נפש אחת - אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולם נפש אחת הן." (18) משנה שם. "אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן המשיח ולא בעבודת כוכבים אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה" ובמסקנת הגמרא שם אמרו כי מה שאמרו במשנה "וכן המשיח" מוסב גם על סוף המשנה "ולא בעבודת

- 1 קרְבַן אֶלָּא בְּהַעֲלֵם דְּבַר בְּהוֹרָאָה עִם שְׁגִגַת הַמַּעֲשֶׂה כְּצָבוֹר;
 2 אֲבָל אִם שָׁגַג בְּמַעֲשֶׂה בְּלִבְד בְּלֵא הוֹרָאָה, בֵּין בְּעִבּוּדָה זָרָה
 3 בֵּין בְּשֹׂאֵר מִצְוֹת - אֵינּוּ מֵבִיא קְרָבָן כְּלָל¹⁹.
 4 ד. הוֹרָה הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית דִּין²⁰, וְשָׁגַג הוּא וְהֵם
 5 בְּהוֹרָאָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵשׂוּ²¹ עַל פִּי הַהוֹרָאָה הַזֹּאת שִׁטְעוּ
 6 בְּהָרָא, הוֹאִיל וְלֹא סִמְךָ²³ בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה עַל הוֹרָאָתוֹ לְבַדָּה
 7 אֶלָּא עַל הוֹרָאָתוֹ עִם הוֹרָאָת בֵּית דִּין²⁴ - הָרִי זֶה פְטוּר וְאֵין
 8 צָרִיף לְהֵבִיא כְּפָרָה בְּפָנֵי עֲצָמָיו²⁵. אֶלָּא אִם הָרִי בֵּית דִּין
 9 מֵבִיאֵן קְרָבָן - מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הַצָּבוֹר²⁶; וְאִם הָרִי
 10 הָעוֹשִׂים הֵם הַמְּבִיאִים קְרָבָן²⁷ - הוּא אֵינּוּ מֵבִיא קְרָבָן,
 11 שְׁהָרִי אֵין צָרִיף כְּפָרָה בְּפָנֵי עֲצָמָיו²⁸.
 12 ה. הוֹרָה עִם בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וְשָׁגַג הֵם בְּדָם וְהוּא בְּחֻלָּב
 13 - אֵינּוּ מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצָּבוֹר, אֶלָּא מֵבִיא פֶר לְעֲצָמוֹ.
 14 ו. כֹּהֵן מְשִׁיחַ שְׁנֹסְפֵק לוֹ אִם שָׁגַג שִׁגְגָה זֹו, שְׁהִיא שְׁגִגַת
 15 הוֹרָאָה עִם הַמַּעֲשֶׂה, אוֹ לֹא שָׁגַג אוֹתָהּ - אֵינּוּ מֵבִיא אֶשֶׁם
 16 תְּלוּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֶּה צָבוֹר²⁹ שְׁאֵינֶן מֵבִיאֵן אֶשֶׁם תְּלוּי
 17 עַל לֹא הוֹדַע שֶׁל שְׁגִגַת הוֹרָאָה. אֲבָל הַנְּשִׂיא, אִם נֹסְפֵק
 18 לוֹ אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא - מֵבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי כְּשֹׂאֵר
 19 הַהִדְיוּטוֹת, מִפְּנֵי שְׁאֵין שְׁגִגָתוֹ תְּלוּיָה בְּהוֹרָאָתוֹ³⁰. אִי זֶהוּ
- 20 נְשִׂיא הָאָמוֹר בְּתוֹרָה? זֶה מְלָךְ, שְׁאֵין עֲלָיו רְשׁוֹת מֵאָדָם
 21 מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ בְּמַלְכוּתוֹ אֶלָּא ה' אֱלֹהֵינוּ³¹. בֵּין
 22 שֶׁהָיָה מִבֵּית דָּוָד אוֹ מִשֹּׂאֵר שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיוּ מְלָכִים
 23 רַבִּים וְאֵין אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵד אֶת חֲבֵרוֹ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן
 24 מֵבִיא שְׁעִיר עִזִּים עַל שְׁגִגָתוֹ³². וְאִי זֶהוּ כֹהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כֹהֵן
 25 גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, לֹא הַמְּרַבֵּה בְּכַנְדִּים³³.
 26 ז. כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְעָבַר מֵעִבּוּדָתוֹ מִפְּנֵי
 27 מוֹם אוֹ זַקְנָה³⁴ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³⁵ וְחֲטָא בְּשִׁגְגָה זוֹ³⁶ - מֵבִיא פֶר
 28 עַל שְׁגִגָתוֹ. לְפִי שְׁאֵין בֵּין כֹּהֵן מְשִׁיחַ הַמְּשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן מְשִׁיחַ
 29 שְׁעֵבֵר אֶלָּא פֶר יוֹם הַכַּפּוּרִים³⁷ וְעִשְׂרִית הָאֵיפָה שֶׁל כָּל
 30 יוֹם³⁸, שְׁאֵין מְקָרִיב אוֹתָן אֶלָּא כֹהֵן הַמְּשַׁמֵּשׁ בְּכֹהֵן גְּדוֹלָה;
 31 אֲבָל פֶר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת - שְׁוִים הֵם בּוֹ.
 32 ח. נְשִׂיא שְׁעֵשׂוּ³⁹ עִם הַצָּבוֹר בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין⁴⁰ - הָרִי זֶה
 33 מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הָעֵם⁴¹. שְׁאֵם הָרִי בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל
 34 שְׁגִגָתוֹ⁴² - כָּל הָעֵם וְהַמְּלָךְ פְטוּרִין מִן הַקְּרָבָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ;
 35 וְאִם הָרִי הָעוֹשִׂים עַל פִּי בֵּית דִּין הֵם שֶׁחִיבִין בְּקְרָבָן⁴³, וְהָיָה
 36 הַמְּלָךְ מִן הָעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מֵבִיא שְׁעִיר; שְׁשְׁעִיר נְשִׂיא
 37 בְּמִקּוֹם כְּשֹׂבָה אוֹ שְׁעִירָה שֶׁל הַדְּיוּט הוּא עוֹמֵד⁴⁴.
 38 ט. נְשִׂיא שְׁנִצְטָרַע - עָבַר מְנִשְׂאוֹתוֹ⁴⁵, וְנְשִׂיא שְׁעֵבֵר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כוכבים וכו'". וכן דעת חכמים בברייתא שם ודלא כרבי. (19) "תנו רבנן ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ (ויקרא ד, כז) - פרט למשיח וכו' שיכול משיח על העלם דבר עם שגגת מעשה מביא פר, על שגגת מעשה לחודיה מביא כשבה ושעירה תלמוד לומר מעם הארץ - פרט למשיח". (20) כלומר, הורו בית דין בשוגג להתיר וגם הכהן המשיח הצטרף עמהם בשוגג בהיתר זה. (21) הקהל וכן הכהן המשיח. (22) הכהן המשיח ובית־הדין. (23) הכהן המשיח. (24) היינו, שהיה אחד מהסנהדרין או שעל כל פנים ידע מהוראת בית דין. אבל אם לא ידע כלל מהוראת בית דין חייב קרבן בפני עצמו. (25) שזה נחשב לשגגת מעשה לבד בלי שגגת הוראה ואינו מחוייב. (26) משנה שם ז. "הורה עם הצבור (=בית־דין) ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". ובברייתא שם נלמד ממה שנאמר בכהן משיח (ויקרא שם, ג) "על חטאתו אשר חטא", הא כיצד חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור. (27) כגון שלא עשו רוב הקהל, שכל אחד ואחד מביא קרבן יחיד לעצמו. (28) שהרי זה כשגג במעשה בלבד בלי הוראה. (29) כלומר, דינו בזה כדני הצבור. (30) והרי הוא בכלל מה שנאמר "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג" - מי שחטא בשגגה, חייב. (31) משנה שם י. "איזהו נשיא זה מלך שנאמר (שם ד, כב) מכל מצוות ה' אלוֹקֵינוּ - שאין על גביו אלא ה' אלוֹקֵינוּ". (32) ברייתא שם: "מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו מביאין לעצמם ואלו מביאים לעצמם" וביארו שם בגמרא: "התם לא כיפיי אהרן" (מלך ישראל ומלך בית דוד אינם שולטים אחד על השני). (33) משנה שם. "ואיזהו המשיח המשוש בשמן המשחה לא המרובה בכגדים". "ומרובה בכגדים הוא שלא נמשח בשמן המשחה אבל לבש שמונה בגדים ובלבשו אותם נתרבה על שאר הכהנים וכו' וכן היו כהני בית שני, שנעדר בו שמן המשחה". כי אישיהו המלך גנו את צלוחית שמן־המשחה. (34) שהוא פסול לעבודה. (35) משנה שם ט: "משיח שעבר משיחתו ואחר כך חטא וכו' מביא פר" ובגמרא שם י. למדו זאת ממה שנאמר (שם, ג) "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאתו משעבר, ומפרשה רבינו גם בעבר מחמת מוֹם, שכן אמרו שם יב: "בעא מיניה רבה מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה, מידחא דחי או מיפטר פטר (פירושו: מדחא דחי מדברים שאי אפשר לקיימן כשהוא מצורע, אבל איסור אלמנה וכיוצא בה שאפשר לקיימה לא מדחי, או דילמא מפטר פטור מכל דין כהונה לגמרי והרי הוא מותר באלמנה, תוספות הרא"ש) - תנינא אין לי אלא שעבר מחמת קרי, עבר מחמת מומין מניין (=שאסור בבעולה) תלמוד לומר והוא". וסובר רבינו שהוא הדין לכל דיני כהונה גדולה. (36) שחייבו עליה כהן המשיח, בפר. (37) הוא הנאמר בויקרא טז, ג "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". (38) זהו מנחת חביתו כהן גדול שמביא כל יום שנאמר (שם ו, יג-טו) "זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה סולת מנחה תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם". (39) עבירה בשוגג. (40) שהורו בית דין בשוגג להתיר דבר האסור. (41) בקרבן פר העלם דבר של צבור שחייבין בית דין להביא מכל שבת ושבת. ברייתא שם ז. "נשיא חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". (42) וכגון שחטאו רוב הקהל וכו'. (43) וכגון שחטאו רק מיעוט הקהל וכו'. (44) שנאמר (שם ד, כב-ג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (45) ברייתא וגמרא שם י. "תנו רבנן, אשר נשיא יחטא (שם, כב) וכו' - פרט לנשיא שנצטרע שנאמר (מלכים-ב טו, ה) 'ויניגע ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשיית ויתם בן המלך על הבית". ומדקאמר בבית החפשיית מכלל דעד השתא עבד הוה", כלומר, נעשה חפשי מן המלכות, שכשהיה מלך היה כעבד, שהשררה היא כעבודת, שמוטל עליו עול צבור.

ג. הַזָּב וְהַזֵּבָה - קָרְבַּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בָּנֵי
 יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. וְהַיּוֹלֵדֶת - קָרְבָּנָה כְּבֶשֶׂת עוֹלָה
 וּבֶן יוֹנָה או תוֹר חֲטָאָת. וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁגַּת - מִבִּיאָה שְׁתֵּי
 תוֹרִים או שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאָת. וְהַמִּצְרֵעַ
 - קָרְבָּנוֹ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׂים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשֵׁה
 לְחֲטָאָת. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת - מִבִּיאָה קָן, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד
 חֲטָאָת, וְכִבְשֵׁה לְאֶשֶׁם.
 ד. הַזָּב וְהַזֵּבָה וְהַמִּצְרֵעַ - מִבִּיאָה כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת פְּפָרְתוֹ
 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׁבַעַה יְמֵי
 טְהוֹרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמַעֲרִיב שְׁמֶשׁוֹ, וּמַקְרִיב
 קָרְבָּנוֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.
 ה. הַיּוֹלֵדֶת אֵינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָה בַּיּוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר או
 בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה, אֲלָא מַעֲרַבֶת שְׁמֶשֶׁה וּמִבִּיאָה קָרְבָּנָה
 לְמַחֲרָה, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד לְזָכָר וַיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד
 לְנִקְבָּה. וְהוּא הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וּבִמְלֹאֵת יְמֵי טְהוֹרָה לְבֵן או
 לְבַת תְּבִיאָה וּגְוָמֵר. וְאִם הִבִּיאָה קָרְבָּנָה תוֹךְ יְמֵי מְלֹאֵת - לא
 יִצָּאָת. אֲפִלּוֹ הִבִּיאָה עַל וְלָדוֹת הַקְּרָאוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי מְלֹאֵת
 שֶׁל וְלָד זֶה - לא יִצָּאָת. עָבְרוּ יָמִים אֵלּוֹ וְלֹא הִבִּיאָה פְּפָרְתָן
 - הָרִי אֵלּוֹ מִקְרִיבִין פְּפָרְתָן לְאַחַר זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא
 הִקְרִיבוּ חֲטָאָתָם אֲסוּרִים לְאָכַל בְּקִדְשִׁים, אֲכָל הַעוֹלָה
 (וְהָאֶשֶׁם) אֵינָן מַעֲפָבִין. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁכָּל
 מַחֲבִיבֵי קָרְבָּן אֵין מִקְרִיבִין עַל יָדוֹ אֲלָא מִדַּעֲתָן, חוּץ
 מִמְּחֻסְרֵי כִפָּרָה שְׁאֵין צָרִיכִין דַּעַת בְּעָלִים, שֶׁהָרִי אָדָם מִבִּיאָה
 קָרְבָּן עַל בָּנָיו וּבְנֹתָיו הַקְּטָנִים אִם הֵיוּ מִחֻסְרֵי כִפָּרָה
 וּמֵאֲכִילֵין בְּזִבְחִים.
 ו. אִי זוֹ הִיא זִבְחָה? זוֹ שֶׁזָּב דָּמָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה
 בְּלֹא עֵת נִדְתָה. וְזוֹ הִיא זִבְחָה גְדוֹלָה, שֶׁצָּרִיכָה סְפִירַת שְׁבַעַה
 וְחִיבָת בְּקָרְבָּן. וְכָכֵר בְּאַרְנוֹ בְּעִנְיַן הַנִּדְוָה, אֵימַתִּי תִהְיֶה
 הָאִשָּׁה זִבְחָה בְּדָמִים שֶׁתִּרְאָה, וְאֵימַתִּי לֹא תִהְיֶה זִבְחָה אֲלָא
 נִדְוָה או טְהוֹרָה, וּמַתִּי תִהְיֶה סֶפֶק זִבְחָה. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ
 שֶׁהִיא זִבְחָה וְסוֹפְרַת שְׁבַעַה - הָרִי הִיא חִיבָת לְהִבִּיאַת קָרְבָּן
 וְחֲטָאָתָה נֶאֱכָלֶת, וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא סֶפֶק זִבְחָה - הָרִי
 זוֹ מִבִּיאָה קָרְבָּן וְאֵין חֲטָאָתָה נֶאֱכָלֶת; שֶׁכָּכֵר בְּאַרְנוֹ,
 שֶׁחֲטָאָת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק תִּשְׂרָף. וְשֵׁם בְּאַרְנוֹ, מֵה
 תִּפְּלִל וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה לְדָה. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא
 טְמֵאָה לְדָה - הָרִי זוֹ מִבִּיאָה קָרְבָּן וְחֲטָאָתָה נֶאֱכָלֶת, וְכָל
 מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאֵינָה טְמֵאָה לְדָה - הָרִי זוֹ פְּטוּרָה מִן
 הַקָּרְבָּן.

מִנְשִׂיאָתוֹ - הָרִי הוּא כְּהִדְיוּט⁴⁶. חֲטָא כְּשֶׁהִיָּה נְשִׂיא וְעָבֵר
 מִגְדֹלְתוֹ - הָרִי זֶה מִבִּיאָה שְׁעִיר; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר
 חֲטָא⁴⁷ - כְּשֶׁעַת חֲטָאָתוֹ הוּא מִבִּיאָה.
 י. כִּהֵן מְשִׁיחַ או מִלֶּךְ שֶׁחֲטָאוֹ עַד שֶׁלֹּא נִתְמַנֵּה, אֵף עַל פִּי
 שֶׁלֹּא נִודַע לָהֶם אֲלָא אַחַר שְׁנִתְמַנֵּה - הָרִי אֵלּוֹ כְּהִדְיוּט;
 שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר נְשִׂיא יִחֲטָא, אִם כִּהֵן הַמְשִׁיחַ יִחֲטָא - עַד
 שֶׁיִּחֲטָא כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא וְכִשְׁהוּא מְשִׁיחַ. לְפִיכָךְ, אִם אֲכָל סֶפֶק
 חֶלֶב כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט⁴⁸, וְנִודַע לוֹ עַל סֶפֶקוֹ אַחַר שְׁנִתְמַנֵּה
 לְהִיּוֹת כִּהֵן גְּדוֹל⁴⁹ - הָרִי זֶה מִבִּיאָה אֶשֶׁם תְּלוּי⁵⁰. אֲכָל חֲצִי
 זֵית חֶלֶב כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט וְחֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא בְּהַעֲלֵם
 אַחַת, או שֶׁאֲכָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא⁵¹ וְחֲצִי זֵית אַחַר
 שְׁעָבֵר - אֵינּוּ מִצְטָרֵף וּפְטוּר⁵². אֲכָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט,
 וְנִתְמַנֵּה וְעָבֵר, וְאֲכָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט - הָרִי זֶה סֶפֶק
 אִם מִצְטָרֵף או כָּכֵר הַפְּסִיקָה הַנְּשִׂיאָוֹת⁵³.
 סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת בְּסִיעֲתָא דְשִׁמְיָא

הַלְכוֹת מְחֻסְרֵי כִפָּרָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שֶׁתִּקְרִיב
 הַזֵּבָה כְּשֶׁתִּטְהַר קָרְבָּן. (ב) שֶׁתִּקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת כְּשֶׁתִּטְהַר
 קָרְבָּן. (ג) שֶׁתִּקְרִיב הַזָּב כְּשִׁיטְהַר קָרְבָּן. (ד) שֶׁתִּקְרִיב מִצְרַעַ
 כְּשִׁיטְהַר קָרְבָּן. וְאַחַר שֶׁתִּקְרִיבוּ קָרְבָּנוֹתֵיהֶן תִּגְמַר טְהוֹרָתוֹ.
 וּבְאִוֵר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוֹ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. אַרְבָּעָה הֵן הַנִּקְרָאִין מְחֻסְרֵי כִפָּרָה: הַזֵּבָה, וְהַיּוֹלֵדֶת,
 וְהַמִּצְרֵעַ. וְלָמָּה נִקְרָאוּ מְחֻסְרֵי כִפָּרָה? שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן,
 אֵף עַל פִּי שֶׁטְהַר מִטְמֵאָתוֹ וְטָבֵל וְהַעֲרִיב שְׁמֶשׁוֹ, עֲדִין הוּא
 חֹסֵר, וְלֹא גְמָרָה טְהוֹרָתוֹ כִּי לְאָכַל בְּקִדְשִׁים עַד שֶׁיִּבִּיא
 קָרְבָּנוֹ, וְקִדְם שֶׁיִּבִּיא פְּפָרְתוֹ אֲסוּר הוּא לְאָכַל בְּקִדְשִׁים, כְּמוֹ
 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
 ב. גַּר שֶׁמָּל וְטָבֵל וְעֲדִין לֹא הִבִּיא קָרְבָּנוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
 אֲסוּר לְאָכַל בְּקִדְשִׁים עַד שֶׁיִּבִּיא קָרְבָּנוֹ - אֵינּוּ מְחֻסְרֵי
 כִפָּרָה; שֶׁקָּרְבָּנוֹ עָכְבוּ לְהִיּוֹת גַּר גְּמוּר וְלְהִיּוֹת כָּכֵל כְּשֶׁרִי
 יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינּוּ אוֹכְלִין בְּקִדְשִׁים שֶׁעֲדִין לֹא נַעֲשֶׂה
 כְּכִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁיִּבִּיא קָרְבָּנוֹ וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר
 אוֹכְלִין בְּקִדְשִׁים. הִבִּיא פְּרִידָה אַחַת בְּשַׁחֲרִית - אוֹכְלִין
 בְּקִדְשִׁים לְעָרֵב, וְכִיבִיא פְּרִידָה שְׁנֵי. שֶׁקָּרְבָּנוֹ שֶׁל גַּר עוֹלֵת
 בְּהֶמָּה או שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה או שְׁתֵּי תוֹרִים וְשִׁנְיָהֶן עוֹלָה, כְּמוֹ
 שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת.

46 במשנה שם ט: "וכן הנשיא שעבר מגדולתו, ואחרי כן וכו' כהדיוט" ובגמרא שם י. נלמד ממה שנאמר (שם) "אשר נשיא יחטא", כשהוא נשיא, אבל לא כשהוא הדיוט. (47) פסוק זה לא נאמר בנשיא, אלא בכהן משיח, וממנו למדו (שם י.) שכהן משיח שעבר ואחר כך חטא גם כן מביא פו. (48) שאם אכל אחר שנתמנה לכהן גדול, אינו מביא אשם תלוי. (49) כתב רב כהן גדול, שהרי המלך מביא אשם תלוי גם אם אכל אחר שנתמנה. (50) כיוון שהלכה כחכמים שהולכים אחר זמן החטא, פשוט הוא שמביא אשם תלוי. (51) [כאן נקט "נשיא" בדווקא, אבל בכהן משיח בוודאי מצטרף ומביא פו, שהרי גם אם אכל כזית לאחר שעבר - מביא פו, כמפורש למעלה בהלכה ין. (52) ברייתא שם "מעם הארץ" פרט לנשיא שאינו מביא כשבה או שעירה כעם הארץ, ובגמרא אמר רב זביד הכא במאי עסקינן כגון שאכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא. (53) בעיא בגמרא שם, אם מצטרפים לחייבו קרבן הדיוט, ולא איפשטא.

48 ויקריבו כנגדן קנים, כמו שבארנו בשקלים ובהלכות פלי
 49 המקדש והעובדין בו.
 50 יג. האשה שהביאה חטאתה ומתה - גביאו היורשים
 51 עולתה. אף על פי שלא הפרישה אותה מחיים, כבר
 52 נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשעבוד דין תורה הוא.

פרק שני

54 א. הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הפא מחליי
 55 החללים שהיא מתקבצת בהן. וכשיוצא הזוב - אינו יוצא
 56 בקשי שכבת זרע, ואין ביציאתו תאנה ולא הנאה, אלא
 57 נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים, כהה כלבן ביצה
 58 המזורה. אבל שכבת זרע - לבנה קשורה כלבן ביצה
 59 שאינה מזורה.

60 ב. הרוצה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב מחמת חלי
 61 או אנס וכיוצא בהן - אינו זב; שגאמר: זב מבשרו - מחמת
 62 בשרו הוא שיהיה טמא, לא מחמת דבר אחר. מפאן אמרו:
 63 בשבעה דרכים בודקין את הזב: במאכל ובמשתה, במשא
 64 ובקפיצה, בחלי ובמראה ובהרהור. כיצד? אבל אכילה גסה
 65 או שתה הרבה, או שאכל או שתה אכלין או משקין
 66 המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ
 67 ממקום למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו, או שהיה
 68 חולה, או שראה אשה והתאנה שכבתה, או שהרהר בעסקי
 69 בעילה אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה שהוא מכירה,
 70 אם קדם אהד מפל אלו וראה ראיה של זוב - תולין בו
 71 ואינו מטמא.

72 ג. הרוצה קרי - אינו מתטמא בזוב מצת לעת; שראיה זו
 73 של זוב מחמת שכבת זרע היא. וכן למראה ולהרהור תולין
 74 בהן מצת לעת. אבל למאכל ולמשתה ולקפיצה ולמשא -
 75 תולין בהן כל זמן שמצטער.

76 ד. מי שמל ואחר כך ראה זוב, בין עובד כוכבים בין
 77 ישראל - תולין במילה כל זמן שמצטער. עובד כוכבים
 78 שראה קרי ואחר כך נתגרר - מטמא בזיבה מיד, ואין תולין
 79 לו מצת לעת. קטן - אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור,
 80 שאין לקטן מראה ובהרהור המביא לידי זוב. לפיכך בודקין
 81 אותו בתמשה דרכים בלבד.

82 ה. וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי אמו,
 83 אם היה יונק ממנה או צריף לאמו. במה דברים אמורים
 84 שבודקין את הזב בדרכים אלו? בראיה שניה של זוב, שבה
 85 יעשה זב כמו שיתבאר. אבל ראיה ראשונה, אפלו ראה
 86 אותה באנס וראיה שניה מחמת בשרו - הרי זה טמא
 87 טמאת זיבות; ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי
 88 למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן. ראיה שלישית - אין
 89 בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס. הואיל
 90 ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו
 91 היה, לפיכך יתחייב בקרבן.

92 ו. הרוצה ראיה אחת של זוב - הרי הוא כבעל קרי. ראה
 93 שמים - הרי זה זב, וצריף ספירת שבועה וביאת מים חיים,

1 ז. האשה שלא החזקה עברה והפילה ולא ידעה מה הפילה,
 2 אם גפל שחיבת עליו קרבן או דבר שאינה חיבת עליו קרבן
 3 - הרי זו ספק יולדת, ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת.
 4 וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, גפל אהד ראוי להקריב
 5 עליו והגפל האחר פטורה עליו, ואין אחת מהן מפרת גפלה
 6 - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק, ואין חטאת אחת
 7 משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת,
 8 שפא אינה חיבת ונמצאת חטאת זו חלין שנשחטו בעזרה
 9 שהן אסורין בהנאה, כמו שבארנו בהלכות שחיטה.

10 ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אהד או ולדות הרבה
 11 - הרי זו מביאה קרבן אהד לכלן. והוא שתלד כלן בתוף
 12 ימי מלאת. אבל אם הפילה אחר ימי מלאת - מביאה אף
 13 על השני. כיצד? לדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום
 14 הלדה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבין עם הנולד
 15 הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה
 16 אלא קרבן אהד. הפילה גפל ביום שמונים ואהד ומיום אהד
 17 ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן - הרי זו מביאה
 18 עליו בפני עצמו. לדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום
 19 הפילה נקבה שניה - כל גפל שתפיל בתוף שמונים של
 20 נקבה זו השניה פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית
 21 אחר ששים או שבעים יום של נקבה שניה - הרי כל גפל
 22 שתפיל בתוף שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני
 23 שהוא חשוב עם הגפל השלישי, והגפל השלישי חשוב עם
 24 השני, מפני שהוא בתוף ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם
 25 הראשונה, ואינה מביאה אלא קרבן אהד על הכל.

26 ט. היולדת טמאים או אנדרווגינוס והפילה גפל אחר
 27 ארבעים מיום לדתו - הרי זו מביאה קרבן על גפל זה, שפא
 28 זכר הוא הראשון והרי הפילה אחר מלאת; ואין חטאתה
 29 נאכלת, שפא נקבה היא הראשונה ובתוף מלאת הפילה
 30 שהיא פטורה מקרבן שני.

31 י. האשה שיש עליה ספק חמש לרות או ספק חמש זיבות
 32 - מביאה קרבן אהד ואוכלת בזבחים, ואין השאר עליה
 33 חובה. היו עליה חמש לרות ונדאות וחמש זיבות ונדאות -
 34 מביאה קרבן אהד ואוכלת בזבחים, והשאר עליה חובה.
 35 וכן הדין בזב. היו עליה חמש לרות ונדאות וחמש לרות
 36 ספק, או חמש לרות ונדאות וחמש זיבות ספק - מביאה שני
 37 קרבנות: אהד על הנדאי, ונאכל, ושאר הנדאות עליה
 38 חובה, ואהד על הספק, ואינו נאכל, ואין השאר עליה
 39 חובה, ואוכלת בזבחים.

40 יא. האשה שנתגיירה ואין ידוע אם עד שלא נתגיירה ילדה
 41 או משנתגיירה ילדה - הרי זו מביאה קרבן מספק, ואין
 42 חטאתה נאכלת. כבר בארנו בהלכות שגגות, שכל מחסרי
 43 כפרה מספק שעבר עליהם [יום הפפורים] - חיבין להביא
 44 אחר יום הפפורים, שקרבן זה מכשירן לאכל בקדשים.

45 יב. האשה שיש עליה לדה או זיבה - מביאה מעות הקנים
 46 ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב. חזקה שאין בית דין
 47 של כהנים עומדין משם עד שיקלו כל המעות שבשופר

1 ואינו חיב בקרבן. ראה שלש ראיות - הרי זה זב גמור וחיב
 2 בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות לראוה שלש אלא
 3 קרבן בלבד. ודברים אלו פלן דברי קבלה מפי משה רבנו
 4 מסיני.
 5 ז. אחד הרואה שתי ראיות או שלש בשעה אחת זו אחר
 6 זו, או שראה ראיה בכל יום זה אחר זה - הרי זה זב. לפי
 7 שתלה הכתוב את הזבח בימים, שנאמר: כי זזוב זזב דמה
 8 ימים רבים, והזב לא תלה אותו בימים.
 9 ח. ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור - אינן
 10 מצטרפות. כיצד? ראה ראיה בשבת וראיה שניה בשני
 11 בשבת - אינן מצטרפות ואינו זב. וכן אם ראה ראיה שניה
 12 באחד בשבת וראה ראיה שלישית בשלישי בשבת - אינו
 13 חיב בקרבן; שאין זו מצטרפת לשתיים, שהרי הפסיק
 14 ביניהן יום אחד. אבל אם ראה אחת היום ואחת בלילה
 15 שלאחריו - הרי אלו מצטרפות. ואין צריך לומר, שאם ראה
 16 אחת בלילה ושניה ביום - שהן מצטרפות. וכן אם ראה
 17 שלש ראיות בשלשה לילות זה אחר זה - הרי אלו
 18 מצטרפות.
 19 ט. ראית הזב אין לה שעור, אלא הרואה כל שהוא - טמא;
 20 שנאמר: החתים בשרו - כל שהוא נפר בבשרו מטמא.
 21 י. הנה הזוב נגרר ויוצא ולא פסק: אם יש מתחלת הראיה
 22 עד סופה כדי טבילה וספוג או יתר - הרי זו נחשבת כשתי
 23 ראיות, הואיל והיא ארקה בשתיים; ואם לא היתה ארקה
 24 כשעור הנה, אפלו פסק הזוב ביניהם - הרי זו ראיה אחת.
 25 וכן אם היתה ראיה אחת ארקה בשלש ראיות, שנמצא
 26 מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין - הרי זו
 27 נחשבת כשלש ראיות ויביא קרבן.
 28 יא. ראה ראיה אחת ביום והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר
 29 כך ראה שתיים או אחת ארקה בשתיים; או שראה שתיים או
 30 אחת מרבה בשתיים והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך
 31 ראה ראיה אחת - הרי זה זב גמור.
 32 יב. ראה ראיה אחת מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחלת
 33 הלילה, אף על פי שאינה ארקה בשתיים - הרי אלו שתי
 34 ראיות, שהימים מחלקין הראיה. לפיכך, הרואה ראיה אחת

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"א

פרק שלישי

א. כל הימים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא טמא.¹
 וכשיפסק הזיבות² מונה שבועה ימים נקיים³ פזכה, וטובל
 בשביעי⁴ ומעריב שמשו, ובשמיני מביא קרבנו⁵ אם הנה
 בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זזב, אפלו בסוף יום
 שביעי אחר שטבל - סתר הכל, ומתחיל למנות שבועה ימים
 נקיים מאחר יום ראיה האחרונה.⁶
 ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו סותר
 אלא יזמו בלבד, ומשלים שבועה ימים ומביא קרבנו. כיצד?
 ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים,⁷ וטובל
 בשלישי, ומביא קרבנו ברביעי.
 ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא טהור, ולא
 בדק כל שבועה, וביום השביעי בדק ומצא טהור - הרי זה
 בחזקת טהרה. אפלו בדק ביום השמאה עצמה⁸ ומצא
 טהור, ופסק הזוב,⁹ ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה¹⁰,
 ובדק בשביעי¹¹ או בשמיני¹² ומצא טהור - עלו לו ימי
 הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.
 ד. כל ראיה שהיא סותרת אינה מביאה לידי קרבן. כיצד?
 ראה שתי ראיות והפסיק יום או יומים, והרי הוא מונה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זזבו טמא הוא". (2) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (3) ויקרא שם, יג, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו". (4) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (5) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (6) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה. (7) שפירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה. (8) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. (9) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". (10) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. (11) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (12) כלומר: שהבדיקה השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכבר, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלה ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זה: "וכן אם בדקה ביום

22 והעבדים²⁹, וחרש ושוטה. ויראה לי, שמביאין עליהן³⁰
 23 כפרה³¹ כדי להאכילן בפגדשים³² וחסאתן נאכלת, שהרי הן
 24 כקטן שאינו בן דעת. ופרים אדם³³ ופרים חמה³⁴ מתטמאין
 25 בזביחה ככל האנשים³⁵.
 26 ז. הטמטום והאנדורגיניוס³⁶ - נותנין עליהן חמרי האיש³⁷
 27 וחמרי האשה³⁸: מתטמאין בדם פגשים, ובכלבן פגנשים.
 28 וטמאתן בספק³⁹. לפיכך, אם הינה אחד מהן בעל שלש
 29 ראיות⁴⁰ או זבה שראתה דם שלשה ימים זה אחר זה⁴¹ -
 30 מביאין קרבן⁴² ואינו נאכל⁴³. הינה מונה שבעה ימים נקיים
 31 ללבן וראה אדם, או לאדם וראה⁴⁴ לבן - הרי זה אינו סותר⁴⁵.

פרק רביעי

32
 33 א. כשיתרפא הצרוע מצרעתו, אחר שמטהרין אותו בעץ
 34 ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומגלחין את כל בשרו
 35 ומטבילין אותו, אחר כל זאת קנס לירושלים ומונה שבעת
 36 ימים, ובימים השביעי מגלח תגלחתו שניה פתגלחת
 37 הראשונה וטובל, והרי הוא טבול יום ומעריב שמשו,
 38 ולמחר בשמיני טובל פעם שניה ואחר כך מקריבין
 39 קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני אחר שטובל מאמש?
 40 מפני שהיה רגיל בטמאה בימי חלוטו, ואינו נזהר משום
 41 טמאה, ושמא נטמא אחר שטבול. לפיכך טובל בשמיני

1 שבעה ימים נקיים, ובתוך השבעה ראה ראיה של זוב - אינה
 2 מצטרפת לשמים, אלא סותרת ומתחיל למנות¹³ כמו
 3 שבארנו. אפלו ראה בתוך ימי הספירה שלש ראיות זו אחר
 4 זו, אפלו ראה אותם ביום אחד, אפלו ראה שלש ראיות בסוף
 5 יום שביעי של שבעה ימים נקיים - אינו מביא קרבן, שראיות
 6 אלו לסתירה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני¹⁴ - מביא
 7 קרבן, שאין ראיות אלו סותרין¹⁵. במה דברים אמורים? בזב
 8 בעל שתי ראיות¹⁶; אכל זב בעל שלש שראה שלש ראיות¹⁷
 9 בליל שמיני¹⁸ שלאחר שבעת ימים נקיים - אינו מביא קרבן
 10 שני על שלש ראיות אלו, אלא קרבן אחד על השלש
 11 הראשונות. שאף על פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי
 12 לא יצא לזמן שראוי לקרבן¹⁹. והלילה מחסר זמן הוא²⁰
 13 לכל²¹, חוץ מילדת²² שהפילה בליל שמונים ואחד, שהיא
 14 מביאה קרבן שני²³, כמו שבארנו. ודבר זה מפי הקבלה²⁴.
 15 ה. ראה ראיה אחת בליל שמיני ושתי ראיות ביום שמיני
 16 - הרי אלו מצטרפין, ומביא קרבן שני על זיבות האחרונות;
 17 שהרי ראיה ראשונה של כל זב כשכבת זרע היא חשוכה²⁵,
 18 ואם ראה אחריה שמים - מצטרפת עמהם לקרבן²⁶. אכל
 19 אם ראה שמים בליל שמיני ואחת ביום שמיני - אין
 20 מצטרפת, ואינו מביא קרבן על הזיבה זו האחרונה²⁷.
 21 ו. הכל מתטמאין בזביחה, אפלו קטן בן יומ²⁸, והגרים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה, משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה). (13) שבעה ימים נקיים אחרים. (14) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (15) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (16) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה כלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. (17) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. (18) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. (19) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. (20) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. (21) לכל דיני התורה. (22) ראה למעלה פרק א הלכה ת, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאת, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה. (23) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד. (24) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או". (25) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. (26) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראייה אחת של זוב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (27) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב. (28) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתווי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - לרבות תינוק בן יום אחד שטמא בזיבה. (29) עבדים כנענים שملו וטבלו לשם עבדות. (30) על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב. (31) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (32) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (33) שנותר על ידי אדם. (34) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנוולד סריס ממעי אמו. (35) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות. (36) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א). (37) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם. (38) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן. (39) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתן וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (40) של זוב שאז חייב הזב להביא קרבן. (41) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (42) חטאת העוף הבאה על הספק. (43) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (44) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (45) את הספירה, שאף על פי שטמא גם בלובן וגם באודם אין זה

ד. יש לאדם להביא אשמו היום ולגו אחר עשרה ימים. 48
 ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר - משנה, אף על 49
 פי שקנדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק - ימלאנו; חסר 50
 מאחר שיצק - יביא אחר בתחלה. 51
 ה. יצק מן השמן לכפו והתחיל להזות ונשפף הלג: אם עד 52
 שלא גמר מתן שבע נשפף הלג - יביא אחר והתחיל במתן 53
 שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג - יביא אחר והתחיל 54
 לכתחלה בבהונות. התחיל בבהונות ונשפף הלג קדם שיגמר 55
 - יביא אחר והתחיל לכתחלה בבהונות. גמר הבהונות ואחר 56
 כך נשפף הלג קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש 57
 המטהר - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת הראש אינה 58
 מעפכת, שנאמר: והנותר בשמן, ומיתר השמן. 59
 ו. הקדים מתן שמן למתן דם - ימלא הלג שמן ויחזר ויתן 60
 השמן אחר הדם. הקדים מתן שמן על הבהונות למתן שבע 61
 - ימלא הלג ויחזר ויתן על הבהונות אחר מתן שבע. שנאמר: 62
 זאת תהיה תורת המצרע - שתהיה כל תורתו על הסדר. 63
 ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן - לא הרצה, והקשר 64
 המצרע. 65
 ח. מצרע שנתנגע אחר שהביא אשמו - צריך קרבן אחר 66
 לצרעת שניה. וכן אם הביא אשמו ונתנגע - צריך קרבן על 67
 כל אחת ואחת. אבל אם נתנגע ונרפא והביא צפורי, וחזר 68
 ונתנגע ונתרפא והביא צפורי - קרבן אחד לכלן. 69
 ט. מצרע שהביא קרבן עני והעשיר או עשיר והעני קדם 70
 שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה בשעת 71
 שחיטת האשם עשיר - ישלם קרבן עשיר, ואם היה עני - 72
 ישלם קרבן עני. 73
 י. שני מצרעים שנתערבו קרבנותיהן ונזרק דם אחת משתי 74
 החטאות שלהן ואחר כך מת אחד מן המצרעים - כיצד 75
 עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה אינו יכול, 76
 שמא זו שנוזק דמה חטאתו היא, ואין מביאין חטאת 77
 בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף אינו יכול, שעשיר 78
 שהביא קרבן עני לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב כל נכסיו 79
 לאחר ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק ולא תאכל, 80
 כמו שבארנו, ונמצא אוכל בקדשים. 81
 יא. עשיר שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, והמצרע היה 82
 עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שחרי יד הנזדר 83
 משגת. ועני שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, והיה המצרע 84
 עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שחרי זה 85
 הנזדר תיב בקרבנות עשיר. 86
 סליקו להו הלכות מחסרי פפרה בסייעתא דשמיא 87
יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"א 88

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה, ושתיים מצות 90
 לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא למיר בהמה בבהמה. 91
 (ב) שתהיה התמורה קדש אם המיר. (ג) שלא ישנה 92
 הקדשים מקדשה לקדשה. 93

ב. נתאחר ולא גלח בשביעי וגלח בשמיני או אחר כמה 3
 ימים - ביום שיגלח יטבל ויעריב שמשו, ולמחר יביא 4
 קרבנותיו אחר שייטבל פעם שניה כמו שבארנו. כיצד 5
 עושין לו? המצרע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח 6
 מזרחית באסקפת שער גינורו ופניו למערב. ושם עומדים 7
 כל מחסרי פפרה בעת שמטהרין אותו, ושם משקין את 8
 הסוטות. והכהן לוקח אשם של מצרע כשהוא חי ומניפו 9
 עם לג השמן במזרח, כדרך כל התנופות. ואם הניף זה בפני 10
 עצמו וזה בפני עצמו - יצא. ואחר כך מביא את האשם 11
 של מצרע עד הפתח, ומכניס שתי ידיו לעזרה וסומך עליו, 12
 ושוהטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו, אחד 13
 מקבל בכלי זורקו על גבי המזבח, ואחד בידו הימנית 14
 ומערה לידו השמאלית ומזה באצבעו הימנית. ואם שנה 15
 וקבל בשמאל תחלה - פסול. הכהן שקבל מקצת הדם בפלי 16
 מוליכו וזורקו על המזבח תחלה. ואחר כך יבוא הכהן 17
 שקבל הדם בכפו אצל המצרע, הכהן מבפנים והמצרע 18
 מבחוץ, ומכניס המצרע ראשו ונותן הכהן מן הדם שבכפו 19
 על תנוף אָזְנו הימנית. ואחר כך יכניס ידו הימנית ויתן על 20
 בהן ידו, ואחר כך יכניס רגלו הימנית ויתן על בהן רגלו. 21
 ואם נתן על השמאל - לא יצא. ואחר כך יקריב חטאתו 22
 ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות נוטל הכהן מלג 23
 השמן ויוצק לתוף כפו של חברו השמאלית. ואם יצק לתוף 24
 כף עצמו - יצא. וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו ומזה 25
 שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים, על כל הדיה טבילת 26
 אצבע בשמן. ואם היה ולא כנו כנגד בית קדש הקדשים - 27
 כשרות. ואחר כך יבוא אצל המצרע ויתן מן השמן על 28
 מקום דם האשם בתנוף אָזְן ובהן ידו ובהן רגלו. והנותר 29
 מן השמן שבכפו יתנגו על ראש המתטהר. ואם לא נתן - 30
 לא פפר. ושאר הלג מתחלק לכהנים. 31
 ג. שני הלג אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה כשאר 32
 קדשי קדשים, שחרי הקש לאשם. ואסור לאכל מלג השמן 33
 עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות. ואם אכל - לוקה, 34
 כאוכל קדשים קדם זריקה. 35

פרק חמישי

א. אי זהו תנוף אָזְן? זה גדר האמצעי. נתן על צדי 37
 הבהונות - כשר; נתן על צדי צדיהן - פסול. בין שנתן 38
 השמן על דם האשם עצמו מלמעלה בין שנתן בצד הדם, 39
 אפלו נתקנת הדם קדם שיתן השמן על בהונות - יצא; 40
 שנאמר: על מקום דם האשם. אין לו בהן יד ימנית או בהן 41
 רגל ימנית או שאין לו אָזְן ימנית - אין לו טהרה עולמית. 42
 ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו על 43
 גבי בהונות - הרי זה עולה למזבח, וטעון נסכים פנסכי 44
 אשם מצרע, וצריך המצרע אשם אחר להקשירו. 45
 ג. הקדים חטאתו לאשמו - לא יהיה אחר ממרס בדמה, 46
 אלא תעבר צורתה ותצא לבית השרפה. 47

מתוך מהדורת וגשל

1 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

3 א. כל הממירי - לוקה² על כל בהמה ובהמה³ שמייר, שגמרו: לא יחליפנו ולא ימיר אתו, ואף על פי שלא עשה מעשה⁴. מפני השמועה למדו⁵, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה - אין לוקין עליה⁶, חוץ מנשבע⁷ וממיר⁸ ומקלל את חברו בשם⁹. שלשה לאוין אלו אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל¹⁰ ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה, והרי לאו שבה נתק לעשה, שגמרו: ואם המיר ימירנו והיה הוא והמורתו יהיה קדש¹¹? מפני שיש בה עשה ושני לאוין¹².

11 ועוד, שאין לאו שבה שונה לעשה¹³; שהצבור והשתפין¹⁴ אין עושים תמורה אם המירו¹⁵, אף על פי שהן מזהרין שלא ימירו¹⁶. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה קדש. ואפלו המיר בשבת - לוקה ארבעים¹⁷. ואחד מן השתפין¹⁸ שהמירו¹⁹, או מי שהמירו²⁰ בקרבן מקרבנות הצבור²¹, הואיל ויש לו בהן שתפות²² - הרי זה לוקה ואין התמורה קדש²³.

18 ב. אחד הממיר בידו²⁴ או שהמיר בשנגה - הרי זה עושה תמורה²⁵ ולוקה. כיצד²⁶? המתפנין לומר: הרי זו תמורת עולה שיש לי, ואמר: הרי זו תמורת שלמים שיש לי²⁷ - הרי זו תמורה ולוקה²⁸. אבל אם דמה שמתר להמיר והמיר²⁹, או

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמה היא אשה; אבל כסופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה. (1) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (=החולין) תחת זו (=הקרבן)". (2) סופג מלקות ארבעים. (3) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. (4) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקמת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלענין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז:) שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (5) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפני השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. (6) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מאכן (מכות יג:) שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. (7) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. (8) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". (9) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חברו בשם מוציא לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכתך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חברו בלא שם - אינו לוקה. (10) וכל איסורין אינו אלא על ידי דיבור. (11) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתייהן, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. (12) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני האווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בענין תמורה לאו נוסף. (13) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. (14) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. (15) כלומר, הציבור והשותפין המירו, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אזהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלויה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכלה", שהרי אין כולה שלו. (16) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג.) ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין הצבור והשותפין עושים תמורה". (17) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני האווין אינם בענין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. (18) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. (19) בבהמת חולין שהיא שלו. (20) יחיד בבהמת חולין שלו. (21) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. (22) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. (23) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג.) ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לענין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י) יצאו קרבנות צבור והשותפין". (24) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (25) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד עשה שוגג כמזיד במוקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (26) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (27) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (28) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (29) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמתר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות.

1 שְׁאֵמֵר: אֶפְסָס לְבַיִת זֶה וְאֵמֵר מִדַּעַתִּי, וְנִכְנַס וְשָׂכַח וְהֵמִיר
2 שְׁלָא מִדַּעַתוֹ³⁰ - הָרִי זֶה תְּמוּנָה וְאֵינִי לֹקֵה עָלֶיהָ³¹.
3 ג. אֵין אָדָם מֵמִיר בְּהֶמְתּוֹ בְּקֶרְפֶּן שְׁאֵינִי שְׁלוֹ³². וְאֵם אָמֵר
4 בַּעַל הַקֶּרְפֶּן: כָּל הַרְצָה לְהֵמִיר בְּבִהְמָתִי יָבֹא וְיֵמִיר - הָרִי
5 זֶה מֵמִיר בֵּה³³. הֵמִיר קֶרְפֶּנוּ בְּבִהְמָה שְׁאֵינָה שְׁלוֹ³⁴ - אֵינָה
6 תְּמוּנָה, שְׁאֵין אָדָם מִקְדִּישׁ דְּבָר שְׁאֵינִי שְׁלוֹ.
7 ד. הַמְתַּפְכֵּר הוּא שְׁעוּשָׁה תְּמוּנָה, אָבָל לֹא הַמְקַדֵּישׁ³⁵. בִּיצַד ?
8 הַקְדִּישׁ בְּהֶמְהָ שְׁיִתְפַּכֵּר בֵּה חֲבָרוֹ, כְּגוֹן שְׁהַקְדִּישׁ קֶרְפֶּנוֹת נִזְוִיר
9 שְׁיִתְפַּכֵּר בֵּהֶם פְּלוּנֵי הַנְּזִיר³⁶ - אוֹתוֹ הַנְּזִיר הוּא שְׁעוּשָׁה בְּהֶן
10 תְּמוּנָה, אָבָל לֹא זֶה שְׁהַקְדִּישׁ³⁷, לְפִי שְׁאֵינִי שְׁלוֹ³⁸.
11 ה. הַיּוֹרֵשׁ³⁹ מֵמִיר⁴⁰. הַנִּיחַ בְּהֶמְהָ לְשִׁנֵּי בְּנָיו וְנָתַ - הָרִי זֶה
12 קֶרְבָּה⁴¹, וְאֵין מֵמִירִין בֵּה; שְׁהָרִי הֵם בֵּה שְׁתַּפְּיִן⁴², וְהַשְׁתַּפְּיִן
13 אֵין עוֹשִׂין תְּמוּנָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.
14 ו. אֵין קֶדְשֵׁי נְכָרִים⁴³ עוֹשִׂין תְּמוּנָה⁴⁴ מִן הַתּוּרָה; אָבָל
15 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שְׁהַנְּכָרִי שְׁהֵמִיר - הָרִי זֶה תְּמוּנָה⁴⁵. הַקְדִּישׁ

16 הַנְּכָרִי בְּהֶמְהָ שְׁיִתְפַּכֵּר בֵּה יִשְׂרָאֵל וְהֵמִיר בֵּה הַנְּכָרִי - הָרִי
17 זֶה סִפְקַ תְּמוּנָה⁴⁶.
18 ז. אָתָּד אֲנָשִׁים וְאָתָּד נְשִׁים אִם הֵמִירוּ - עוֹשִׂין תְּמוּנָה⁴⁷.
19 ח. קֶטֶן שְׁהֵגִיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים⁴⁸ שְׁהֵמִיר, אָף עַל פִּי שְׁאֵינִי
20 לֹקֵה⁴⁹ - יֵשׁ בּוֹ סִפְקַ אִם עוֹשָׂה תְּמוּנָה אוֹ אֵינִי עוֹשָׂה
21 תְּמוּנָה⁵⁰.
22 ט. אֵין הַכֹּהֲנִים מֵמִירִין בְּחַטָּאת וּבִצְעָה⁵¹; שְׁאָף עַל פִּי
23 שְׁהֵם שְׁלֵהֶם⁵² - אֵינִן זוֹכִין בְּהֶן מִחַיִּים⁵³, שְׁאֵין לְהֵם
24 בְּבִשּׁוּר עַד שְׁיִצְרַק הַדָּם⁵⁴. וְאֵין הַכֹּהֲנִים מֵמִירִין בְּבִכּוּרָה;
25 שְׁאָף עַל פִּי שְׁהוּא זוֹכָה בּוֹ מִחַיִּים⁵⁵ - אֵינִי זוֹכָה בּוֹ
26 מִתְּחִלָּה, שְׁהָרִי תְּחִלָּתוֹ בְּבִיַת יִשְׂרָאֵל⁵⁶ הוּא. אָבָל
27 הַבְּעָלִים⁵⁷ שְׁהֵמִירוּ בְּבִכּוּר כָּל זְמַן שְׁהוּא בְּבִיַתָּם - עוֹשִׂים
28 תְּמוּנָה. וְכֵן כֹּהֵן שְׁהֵמִיר בְּבִכּוּר שְׁנוּלָד לוֹ⁵⁸, לֹא בְּבִכּוּר
29 שְׁלֵקַח מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה תְּמוּנָה⁵⁹.
30 י. אֵילוֹ שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל⁶⁰ עוֹשָׂה תְּמוּנָה⁶¹, אָבָל פְּרוֹ⁶² אֵינִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

30) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אני עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (31) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לענין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה). (32) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב). ממה שנאמר בענין סמיכה (ויקרא ג, ב) ("וסמן ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו"). (33) כלומר: חלה התמורה. (34) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו. (35) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתר המתכפר אזלינן". (36) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (37) דבתר מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (38) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (39) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (40) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה. (41) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (42) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבעא (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן. (43) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו. (44) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:): "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון". (45) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדברנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (46) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה. (47) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה. (48) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב). ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" - לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו הקדש. (49) שקטן אינו בר עונשין. (50) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר. (51) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (52) ראה בפרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. (53) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (54) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. (55) שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. (56) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיוולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. (57) ישראל. (58) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. (59) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים". (60) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. (61) אם המיר הכהן גדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. (62) פר החטאת של כהן גדול.

- 1 עוֹשֶׂה תְּמוּנָה⁶³; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁלּוֹ⁶⁴, הוֹאִיל וְאֶחָיו
2 הַכֹּהֲנִים מִתְּכַפְּרִין בּוֹ⁶⁵ - הָרִי הֵם בּוֹ כְּשֶׁתְּפִין⁶⁶.
- 3 יֵא. הַעוֹפוֹת וְהַמְּנַחֲתוֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּנָה, שְׁלֵא נִצְמַר אֱלָא
4 בְּהִמָּה⁶⁷.
- 5 יב. קְרָבְנוֹת בְּדֶק הַיְבִית⁶⁸ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּנָה. שְׁנַאֲמַר
6 בַּמַּעֲשֵׂר: לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְיָנִי⁶⁹. וְהָלוֹא
7 הַמַּעֲשֵׂר בְּכֻלָּל כֹּל הַקְּדוּשִׁים הֵיחָד⁷⁰, וְלָמָּה יִצְא⁷¹? לְלַמֵּד עַל
8 הַכְּלָל⁷²: מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבַן יַחֲדִיד⁷³, יִצְאוּ קְרָבְנוֹת צְבוּר וְכֵן
9 הַשְּׁתַּפִּין⁷⁴. מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבַן מִזְבֵּחַ⁷⁵, יִצְאוּ קְדוּשֵׁי בְּדֶק הַיְבִית.
10 מַה מַּעֲשֵׂר בְּהִמָּה הַקָּשׁ לְמַעֲשֵׂר דְגָן⁷⁶, שְׁאֵין תִּיבִין בּוֹ אֱלָא
11 יִשְׂרָאֵל וְלֹא נְכָרִים⁷⁷, יִצְאוּ קְרָבְנוֹת נְכָרִים שְׁאֵין עוֹשִׂין
12 תְּמוּנָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרִנוּ⁷⁸.
- 13 יג. הַמְּקַדֵּשׁ בְּעֵלְת מוֹם קְבוּעָה⁷⁹ - אֵינָה עוֹשֶׂה תְּמוּנָה,
14 מִפְּנֵי שְׁלֵא נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפֵה קְדוּשׁ גְּמוּר, וְאֵינָה אֱלָא קְדוּשַׁת
15 דְּמַיִם⁸⁰. אֲבָל הַמְּקַדֵּשׁ בְּעֵלְת מוֹם עוֹבְרָה⁸¹, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(63) שלא הסתפקו בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבת יחיד" - אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבעא, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. (64) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו" (65) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:): שמתכפרים מקיבעא. (66) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה. (67) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (68) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (69) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (70) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (71) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (72) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (73) ואינו בא בשותפות. (74) שאין עושין תמורה. (75) שמקריבו על המזבח. (76) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (77) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג.). (78) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה. (79) כגון שהיה מחוסר אבר. (80) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. (81) שקדושה קדושת הגוף. (82) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה. (83) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. (84) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (85) המיר בקר של חולין בעו או כבש של הקדש (משנה שם). (86) צאן של חולין בבקר של הקדש. (87) כבשים של חולין בעזים של הקדש. (88) עזים של חולין בכבשים של הקדש. (89) וכל אלו הדברים למדו בבירייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. (90) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. (91) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה". (92) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזה אחר זה, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. (93) כן מפורש בתמורה כז. שהמיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד. (94) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. (95) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. (96) כלומר, בבהמת הקדש.

1 ז'97, או שאמר עבר בהמה זו תחת עולה זו - אינה תמורה.
 2 וכן האומר: בהמה זו תחת ידה או רגלה של עולה זו, או
 3 שאמר: בהמה זו תחת עברה של חטאת⁹⁸ זו - אינה
 4 תמורה⁹⁹.

5 יז. הממיר בכלאים¹⁰⁰ או בטרפה¹⁰¹ ויוצא דפן¹⁰² או
 6 בטמטום¹⁰³ ואנדווגינוס¹⁰⁴ - אין הקדשה חלה עליהן, והרי
 7 זה כמי שהמיר בגמל או בחמור¹⁰⁵, לפי שאין במינן
 8 קרבן¹⁰⁶, ולפיכך אינו לוקה. מה בין אלו לבצל מום¹⁰⁷?
 9 בעל מום יש במינו קרבן¹⁰⁸, אלו אין במינם קרבן¹⁰⁹.

10 יח. הרוכע¹¹⁰ והנרבע¹¹¹ - הרי הם כבעל מום ועושיין
 11 תמורה¹¹². וכן כל פיוצא בקן¹¹³.

12 יט. בהמה שחציה קדש וחציה חלה¹¹⁴ - לא עושה
 13 תמורה¹¹⁵ ולא נעשית תמורה¹¹⁶.

14 כ. כל החטאות שדינן שמתו¹¹⁷ - אינן עושיין תמורה¹¹⁸,
 15 וכל חטאת שדינה שתרעה עד שיפול בה מום ותמכר¹¹⁹ -
 16 עושה תמורה¹²⁰.

17 כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו - עושה
 18 תמורה¹²¹; אף על פי שאינן ראויין לקרב¹²², הואיל וירדו
 19 לקדשת דמים והרי הם תמימים¹²³ - ירדו לקדשת הגוף. אבל

24 פֶּרֶק שֵׁנִי

25 א. התמורה הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש
 26 לו: הרי זו תחת זו, או הרי זו תליפת זו. ואין צריך לומר,
 27 אם אומר: הרי זו תחת חטאת זו או תחת עולה זו - שהיא
 28 תמורה. וכן אם אומר: הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך
 29 הבית או תחת עולה שיש לי במקום פלוני - הרי זו תמורה.

30 והוא שיש לו. אבל אם אמר על בהמת חלין: הרי זו תחת
 31 עולה או הרי זו תחת חטאת - לא אמר כלום. וכן אם אמר:
 32 הרי זו מתללת על זו - אינה תמורה.

33 ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל
 34 בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: הרי זו תחת זו
 35 - הרי זו תמורה ולוקה. הניח ידו על בהמת הקדש ואמר:
 36 הרי זו תחת זו - הרי זה חללה על בהמת החלין, ואין זו
 37 תמורה, אלא כפודה בעלת מום בזו הבהמה.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

97) ייתכן כי בכונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלוייה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. (98) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). (99) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים. (100) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). (101) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. (102) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. (103) "שאינו לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=סתום)". (104) "יש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". (105) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. (106) ראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א-ג שכלאיים, טריפה, טומטום ואנדווגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. (107) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. (108) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. (109) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה. (110) שור שבה על אשה. (111) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העידו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (112) שהרי הם מותרים באכילה. (113) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם. (114) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (115) אם התפייס בה בהמת חולין. (116) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה. (117) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (118) ומשום שהם עומדים למות פרוחה הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובוולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (119) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (120) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח. (121) אם התפייס בהם בהמת חולין כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (122) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (123) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (124) זכר מן העוים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (125) שחטא. (126) נקבה מן העוים. וחטאתו של נשיא הוא שער עזים זכר. (127) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (128) וממילא אינו יכול להתפייס בהמת חולין.

1 ג. הוּ לַפְּנֵי שֶׁלשׁ בְּהֵמוֹת קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֵן בְּעֵלְת
 2 מוֹם שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לְפָדְיוֹן, וְשֶׁלשׁ בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת
 3 חֲלִין, וְאָמַר: הָרִי אֵלּוּ תַּחַת אֵלּוּ - הָרִי שְׁתֵּים מִן חֲלִין
 4 תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת תְּמוּרָתָן תְּמוּרָה, וְלוֹקָה עֲלֵיהֶם
 5 שְׁתֵּים; וְהִבְהֵמָה הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בְּעֵלְת מוֹם שֶׁנִּתְחַלְּלָה
 6 עָלֶיהָ, וְלִחְלָלָה נִתְּכָן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ. שֶׁבֵּינָן שֵׁשׁ לַפְּנֵי
 7 דָּרָךְ אֲסוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה, וְדָרָךְ הַתָּר, וְהוּא הַחֲלוּל - חֲזוּקָה
 8 הִיא שְׂאִין אָדָם מֵנִיחַ הַתָּר וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר, וְלִפְיֵךְ אֵינוֹ
 9 לוֹקָה שֶׁלשׁ מַלְקִיּוֹת. וְכֵן אִם אָמַר: עֲשֹׂר בְּהֵמוֹת אֵלּוּ תַּחַת
 10 עֲשֹׂר בְּהֵמוֹת אֵלּוּ, וְאַחַת מֵהֵן בְּעֵלְת מוֹם - אֵינוֹ לוֹקָה אֶלָּא
 11 תִּשְׁעֵי מַלְקִיּוֹת; שֶׁהִבְהֵמָה הַעֲשִׂירִית לְחֲלָלָה נִתְּכָן וְלֹא
 12 לְהִמִּיר בָּהּ. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁחֲזוּקָה זֶה בְּמַלְקִיּוֹת הַרְבֵּה, הוּא אֵיל
 13 וְיֵשׁ שָׁם דָּרָךְ הַתָּר - אֵינוֹ מֵנִיחַ דְּבַר הַתָּר וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר.
 14 שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאַחַת מֵהֵן בְּעֵלְת מוֹם, וְשְׁתֵּי
 15 בְּהֵמוֹת שֶׁל חֲלִין וְאַחַת מֵהֵן בְּעֵלְת מוֹם, וְאָמַר: הָרִי אֵלּוּ
 16 תַּחַת אֵלּוּ - הָרִי הַתְּמִימָה תְּמוּרַת הַתְּמִימָה וְלוֹקָה אַחַת,
 17 וּבְעֵלְת הַמוֹם מִחְלָלֶת עַל בְּעֵלְת הַמוֹם; שְׂאֵינוֹ מֵנִיחַ הַתָּר
 18 וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר.

19 ד. הָאוֹמֵר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה וְשִׁלְמִים - דְּבָרָיו קְטִינִים,
 20 וְתִמְכֹּר וְיָבִיא בְּחֵצֵי דְמֵיהָ תְּמוּרַת עוֹלָה וּבְחֵצֵי דְמֵיהָ תְּמוּרַת
 21 שִׁלְמִים. אָמַר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה וְתְּמוּרַת שִׁלְמִים, אִם
 22 נִתְּכָן לְכָף מִתְּחִלָּה - דְּבָרָיו קְטִינִים; וְאִם לֹא נִתְּכָן בְּתַחֲלָה
 23 אֶלָּא לְתְּמוּרַת עוֹלָה, וְחִזֹּר וְאָמַר תְּמוּרַת שִׁלְמִים, אֵף עַל פִּי
 24 שִׁחְזֹר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר - אֵין תּוֹפְשִׁין אֶלָּא לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן,
 25 וְהָרִי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בְּלִבְדּוֹ.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

27 א. כִּיצַד דִּין הַתְּמוּרוֹת לְקָרְבָּה? תְּמוּרַת הָעוֹלָה - תְּקָרַב
 28 עוֹלָה. וְאִם הִיְתָה תְּמוּרָתָהּ נִקְבָּה אוֹ בְּעֵלְת מוֹם - תִּרְעָה
 29 הַנִּקְבָּה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדְמֵיהָ עוֹלָה.
 30 תְּמוּרַת הַחֲטָאֵת - תְּמוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
 31 תְּמוּרַת הָאֲשָׁם - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִפְלוּ דְמֵיהָ
 32 לְנִדְבָה. תְּמוּרַת הַשְּׁלָמִים - בְּשִׁלְמִים לְכָל דְּבַר, טְעוּנָה
 33 סְמִיכָה וְנִסְכִּים וְתִנּוּפֹת חִזָּה וְשׁוּק. תְּמוּרַת הַתּוֹדָה - בְּתוֹדָה,
 34 אֶלָּא שְׂאֵינָה טְעוּנָה לְחֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי
 35 הַמִּקְדָּשִׁין. תְּמוּרַת הַפֶּסֶח: אִם הִמִּיר בָּהּ קֶדֶם חֲצוֹת יוֹם
 36 אֲרַבְעָה עָשָׂר - אֵין תְּמוּרָתוֹ קָרְבָּה, אֶלָּא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל
 37 בָּהּ מוֹם, וְיָבִיא בְּדְמֵיהָ שִׁלְמִים; וְאִם הִמִּיר בָּהּ אַחַר חֲצוֹת
 38 - הָרִי הַתְּמוּרָה עֲצָמָה תְּקָרַב שִׁלְמִים. תְּמוּרַת הַבְּכוֹר
 39 וְהַמְעַשֵּׂר - אֵינֶם קָרְבִּין לְעוֹלָם. שְׂנֵאָמַר בְּבָכוֹר: לַה' הוּא,
 40 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ: הוּא קָרַב, וְאֵין תְּמוּרָתוֹ קָרְבָּה; וְדִין
 41 הַמְעַשֵּׂר בְּבָכוֹר. תְּמוּרָתָן תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם וְתֵאָכֵל.
 42 ב. תְּמוּרַת הַבְּכוֹר - לְכֹהֲנִים, וְתְּמוּרַת הַמְעַשֵּׂר - לְבָעֲלִים.

יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

78 א. כִּיצַד דִּין וְלָדוֹת הַקֹּדְשִׁים? וְלָד שִׁלְמִים וְוֹלַד תְּמוּרַת
 79 שִׁלְמִים - הָרִי אֵלּוּ בְּשִׁלְמִים, וְהֵן עֲצָמָן בְּשִׁלְמִים לְכָל
 80 דְּבָרָה. וְכֵן וְלָד הַתּוֹדָה וְוֹלַד תְּמוּרָה - הָרִי אֵלּוּ יִקְרָבוּ
 81 כְּתוּדָה³, אֶלָּא שְׂאֵינֶן טְעוּנִין לְחֶם. שְׂאֵין מְבִיאִין לְחֶם אֶלָּא
 82 עִם הַתּוֹדָה עֲצָמָה, שְׂנֵאָמַר: עַל זִבְחַת הַתּוֹדָה; עֲלֵיו - וְלֹא
 83 עַל וְלָדָה וְלֹא עַל תְּמוּרָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. בְּמָה דְּבָרִים

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול בהם מום ויביא בדמיהם שלמים.
 (2) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (3) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות.

- 1 אַמוריים? בְּלִדוֹת עֶצְמָן; אֲבָל וְלִדְי וְלִדוֹת - אֵינָן קָרִיבִים.⁴
- 2 שְׁמִתוֹף מֵעֵשׂוֹי⁵ נִכְרָ שֶׁהוּא מְשַׁהָה אוֹתָן לְגַדֵּל מִהֶן עֲדָרִים
- 3 עֲדָרִים⁶, וְלִפְיָךְ קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֹא יִקְרִיבֶם.
- 4 ב. וְלֹד הַחֲטָאֵת⁷ יְמוֹת⁸, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר וְלֹד תְּמוּרָתָהּ⁹.
- 5 ג. הַשׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאֵת¹⁰ וּמֵצֵא בָּהּ¹¹ בֶּן אֲרַבְעָה¹² חֳמִישִׁי¹³ -
- 6 הָרִי זֶה נֶאֱכַלְתָּ¹⁴ כִּבְשָׁר הַחֲטָאֵת¹⁵; שְׁוֹלְדֵי הַקְּדוּשִׁים בְּמַעֲוֵי
- 7 אִמָּן הֵם קְדוּשִׁים¹⁶.
- 8 ד. וְלֹד תְּמוּרָת הָאֶשֶׁם וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ
- 9 עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶם מוֹם, וְיִמְכְרוּ וְיִפְלוּ דְמִיָּה לְנִדְבָה¹⁷. וְאִם
- 10 לְלֹדָה זָכָר¹⁸ אַחַר שֶׁהִקְרִיב אֶשְׁמוֹ¹⁹ - הַוֹּלֵד עֲצָמוֹ יִקְרַב
- 11 עוֹלָה. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְאֶשְׁמוֹ וְלֹדָה - תִּרְעָה הִיא וּבִנְיָה עַד
- 12 שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם, וְיִמְכְרוּ וְיִבְיֵא בְדַמֵּי שְׁנֵיָהֶם אֶשְׁמוֹ²⁰. וְאִם
- 13 כֶּבֶר הִקְרִיב אֶשְׁמוֹ - יִפְלוּ דְמִיָּה לְנִדְבָה²¹.
- 14 ה. וְלֹד תְּמוּרָת הָעוֹלָה וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - הָרִי
- 15 אֵלוֹ פְּעוֹלָה, וְהֵן עֶצְמָן יִקְרָבוּ עוֹלָה²². הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְעוֹלָתוֹ
- 16 וְלֹדָה, אִף עַל פִּי שְׁיִלְדָה זָכָר - יִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ מוֹם,
- 17 וְיִבְיֵא בְדַמֵּי עוֹלָה²³. כֶּבֶר בְּאֶרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שְׁפָל
- 18 מְקוֹם שְׁאֲנוֹ אוֹמְרִין יִפְלוּ לְנִדְבָה, הוּא שִׁיתָן הַמַּעוֹת
- 19 בְּשׁוֹפְרוֹת שֶׁהִיוּ בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁבְּאֶרְנוֹ בְּשִׁקְלִים כַּמָּה הֵם²⁴, וּבִית
- 20 דִּין מִקְרִיבִין בְּאוֹתָן הַמַּעוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה, וְנִסְכֵיָהֶם מְשָׁל
- 21 צְבוּר, וְאֵינָן טְעוּנוֹת סְמִיכָה. אֲבָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר הוּא עֲצָמוֹ
- 22 יִקְרַב עוֹלָה אוֹ יִבְיֵא בְדַמֵּי עוֹלָה - הָרִי זֶה טְעוּנָה סְמִיכָה,
- 23 וְנִסְכֵיָהּ מְשָׁלוּ.
- 24 ו. וְלֹד הַמַּעֲשֵׂר²⁵, [וְוֹלֵד] תְּמוּרָת הַמַּעֲשֵׂר²⁶, וְלֹד תְּמוּרָת
- 25 הַבְּכוֹר, וְוֹלְדֵי וְלִדוֹתֵיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם - הָרִי אֵלוֹ לֹא
- 26 יִקְרָבוּ, אֲלֵא יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם²⁷ וְיִאֲכְלוּ, כִּבְכוֹר
- 27 וְכַמַּעֲשֵׂר שְׁנִפֵּל בָּהֶן מוֹם. וְלִדוֹת תְּמוּרָת הַבְּכוֹר - לִכְהֵן²⁸,
- 28 וְלִדוֹת מַעֲשֵׂר וְתְמוּרָתוֹ²⁹ - לְבַעֲלֵיוֹ³⁰.
- 29 ז. וְלֹד תְּמוּרָת הַפֶּסַח - כְּתְמוּרָת הַפֶּסַח: אִם הֵיָתָה אִמּוֹ
- 30 קָרְבָה שְׁלָמִים³¹ - וְלֹדָה יִקְרַב שְׁלָמִים; וְאִם הִיָּה דִינָהּ
- 31 שְׁתִּמְכָר וְיִבְיֵא בְדַמֵּיָה שְׁלָמִים³² - אִף וְלֹדָה נִמְכָר וְיִבְיֵא
- 32 בְדַמֵּי שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְפֶסַח³³ וְלִלְדָה³⁴, אוֹ
- 33 שֶׁהַפְּרִישָׁה מֵעֶבְרַת - הִיא וְוֹלְדָה יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם,
- 34 וְיִבְיֵא בְדַמֵּיָה פֶסַח. וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָה זֶה עַד אַחַר הַפֶּסַח
- 35 אוֹ שְׁיִלְדָה אַחַר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וְוֹלְדָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן
- 36 מוֹם, וְיִבְיֵא בְדַמֵּיָה שְׁלָמִים³⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

4) אלא רועים עד שיסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסין לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (5) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירם עד שגם הם ילדו. (6) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, ובנתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו". (7) והיא אחת מחטאות המתות. (8) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הוולד מת. (9) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה. (10) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (11) בכטנה. (12) והכוונה לבהמה גסה, שזמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאתו בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (13) המדובר בבהמה דקה, שזמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה, שאין הוולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (14) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (15) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעזרה) וליום אחד. (16) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם. (17) ופירוש "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ה, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה (ולא אשם, שאין אשם בא נדבה). (18) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (19) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (20) ראה במשנה תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולענין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (21) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו. (22) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה'" וגו' - "רק קדשיך" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות כו', "ועשית עולותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. (23) ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מחמתו, היה זכר והוא קרב. (24) כמה שופרות היו במקדש. (25) מעשר בהמה. (26) אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. (27) משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". (28) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. (29) כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. (30) במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים". (31) כגון, שהתפיס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום יד. (32) כגון שהמיר לפני חצות יום יד. (33) ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. (34) כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. (35) כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחית היא וגם וולדה מהקברה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ח. וְלִדְוֹת הַקְּדָשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ דֶרֶךְ הַפֶּן³⁶, או שֶׁיִּלְדוּ טַמְטוּם³⁷
 2 וְאֵנְדְרוּ גֵינוֹס³⁸ וְכִלְאִים³⁹ וְטִרְפָּה⁴⁰ - הָרִי אֵלָיו יִפְדֶּה⁴¹, וְיָבִיא
 3 בְּדַמְיָהּ קָרְבָּן⁴² הָרִאשִׁי לְהִבִּיא בְּדָמֵי וְלָד שֶׁל זֹה⁴³.
 4 ט. וְלָד בְּעֵלֶת מוֹם⁴⁴ - הָרִי הוּא פֹלֵד הַתְּמִימָה לְכָל דָּבָר,
 5 וְיִקְרַב⁴⁵ פָּרָאיו לֹו.
 6 י. קְדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ נֶפֶל או שְׁלִיא⁴⁶ - יִקְבְּרוּ, וְהָרִי הֵם
 7 אֶסוּרִים בְּהִנְאָה⁴⁷.
 8 יא. הַמְשָׁנָה אֶת הַקְּדָשִׁים מִקְּדָשָׁה לְקְדָשָׁה⁴⁸ - עוֹבֵר בְּלֹא
 9 תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹוֹר: לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ - שְׁלֹא יַעֲשֶׂנוּ
 10 עוֹלָה או שְׁלָמִים⁴⁹. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקְּדָשִׁים שֶׁאֵין מְשַׁנֵּן
 11 אוֹתָן מִקְּדָשָׁה לְקְדָשָׁה⁵⁰, אֶחָד קְדָשִׁי מִזְבַּח וְאֶחָד קְדָשִׁי בְּדָק
 12 הַבַּיִת⁵¹. פִּיצוּד⁵²? אִם הַקְּדִישׁ לְבָדָק הַהֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבָדָק
 13 הַמְזוֹבַח⁵³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁵⁴. וְאֵין לִוְקִין עַל לֹאוֹ זֶה⁵⁵.
 14 יב. פִּיצוּד מְעִרְמִין עַל הַכֹּוֹר לְהַקְדִישׁוֹ לְמִזְבַּח הַקְּדָשׁ
 15 אַחֵר? מִקְדִישׁ בְּטָנָן קָרָם שֶׁיִּוָּלֵד. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִכְבַּר לְה'
 16 לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ - מְשִׁיבְכָר אִי אֶתָּה מִקְדִישׁוֹ, אֲבָל אֶתָּה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לשלמים, אלא ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים. (36) כגון שנתקשה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. (37) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. (38) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (39) כגון תיש הבא על הרחל (=כשב). (40) ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה י) - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישוה שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. (41) אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). (42) איזה שירצה. (43) טעם הדברים לפי שוולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים. (44) כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. (45) כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש. (46) כיון שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליא בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליא בלי וולד. (47) משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליא תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר". (48) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. (49) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". (50) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב-ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה תלמוד לומר בכור, בכור לא יקדיש איש אותו" "כאילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". (51) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). (52) אין משנים בקדשי בדק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). (53) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדק הבית אין משנים מבדק ההיכל לבדק המזבח. וייתכן כי מבדק הבית למזבח, מותר. (54) שאם הקדיש לבדק דבר זה, אסור לשנותו לבדק דבר אחר. (55) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש. (56) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא שמתקדש". (57) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך יכול לשנותו. (58) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי היא זבחי שלמים. (59) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור, ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה שאין זה אסור אלא מדרבנן". (60) שביציאת רוב ראשו דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. (61) זוהי בעייתו של רב עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאז חלה עליו קדושת בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת בכור שהיא מרחם. ופשט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן מצוה להקדישה לעולה. (62) כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה' אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוולדות הקדשים ממעי אמן הם קדושים. (63) ואינם לפי הבנתו של האדם. (64) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקרתי ופשפשתי, אמרתי אחממה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה שם).

בפרוש אפלו בת הבת, ושתק מאסור אכילת בשר בחלב, 43
 לפי שאסור בפרוש אפלו בשולו; כף שתק מטמאת משא 44
 במת, לפי שטמא בפרוש אפלו טמאת אהלו, כל שכן משאו. 45
 ג. טמאת מגע האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר 46
 המטמאים, הוא שנגע האדם בבשרו בטמאה עצמה, בין 47
 בידו בין ברגלו בין בשאר בשרו, ואפלו בלשונו - הרי זה 48
 נטמא. וכן נראה לי, שאם נגע בצפרניו או בשניו - נטמא. 49
 כיון שהם מחברים לגוף - הרי הם כגוף. אבל אם תחב 50
 אדם טמאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור ולא 51
 נגעה בלשונו, או שהכניסה לתוך מעי של אשה מלמטה 52
 ולא נגעה בבשרה - לא נטמא הכולל משום מגע זה, שהרי 53
 לא נגעה בבשרו, שנגיעת פנים אינה נגיעה. 54
 ד. קרום שעל המכה - הרי הוא כעור הבשר לענין מגע 55
 טמאות; וכשות שעל הקטן - אינה כעור הבשר. כיצד? מי 56
 שנגעה טמאה בקרום מפתו - נטמא כאלו נגעה בעורו; 57
 נגעה בשער הדק שעל בשר הקטן - לא נטמא. וכן אדם 58
 טמא שהיתה בו מכה ונגע הטהור בקרום מכת הטמא - 59
 נטמא. אם היה קטן טמא ונגע הטהור בפשות שלו - לא 60
 נטמא, בין בטמאת מת בין בשאר טמאות. וכן לכלוכי 61
 צואה או טיט וכיוצא בהם מדברים שאין חוצצין על הגוף, 62
 וכן גלדי צואה מן הדברים שחוצצין על הגוף - אינם כעור 63
 הבשר לא לטמא ולא להתטמא. 64
 ה. כשם שאדם מתטמא בנגיעתו בטמאה, כף הפלים 65
 מתטמאים בנגיעת הטמאה בהן; חוץ מפלי חרס, שאינו 66
 מתטמא אלא מאוירו, כמו שיתבאר בהלכות פלים. וזהו 67
 כלל גדול בטמאה: כל המטמא אדם במגע - מטמא פלים, 68
 וכל שאינו מטמא אדם במגע - אינו מטמא פלים. ואין אדם 69
 וכלים מקבלין טמאה אלא מאב הטמאה. 70
 ו. טמאת משא האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר 71
 כל המטמאים במשא, הוא שישא האדם הטמאה אף על 72
 פי שלא נגע בה. אפלו היה בינו לבינה אבן, הואיל ונשא 73
 - נטמא. ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר 74
 גופו. ואחד הנושא הוא בעצמו או שנושא אחר והניחה 75
 למעלה מזה, הואיל ונשאת עליו מכל מקום - נטמא. ואפלו 76
 היתה הטמאה תלויה בחוט או בשערו, ותלה החוט בידו 77
 והגביה הטמאה כל שהוא - הרי זה נושא ונטמא. 78
 ז. מסיט בכלל נושא הוא, וכל דבר שמתמא במשא - מטמא 79
 בהסט. כיצד? קורה שהיא מנחת על הכתל ועל צדה מת או 80
 נבלה וכיוצא בהן, ובא הטהור לקצה הקורה השני והנידו, 81
 כיון שהניד את הטמאה שבקצה השני טמא משום נושא. ואין 82
 צריך לומר, אם משף את הקצה השני כנגד הארץ עד שהגביה 83
 הטמאה או שגרר הטמאה על הארץ, שזה נושא ודאי. וזה וכל 84
 כיוצא בה היא טמאת הסט האמורה בכל מקום. 85
 ח. הנושא בתוך בית הסתרים - נטמא; שאף על פי שאין 86
 הנגיעה שם נגיעה, הנושא שם נושא הוא. אלא אם כן 87

ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע. שטבע 1
 של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף על פי 2
 שגדר והקדיש - אפשר שחזר בו ונחם ויפדה בפחות 3
 משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסיף חמש. וכן 4
 אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא יחזר בו, וכיון שאינו 5
 יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה; ואם תתן לו רשות 6
 להחליף הרע בגפה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. 7
 לפיכך סתם⁶⁵ הפתוי בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף 8
 ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו הדברים 9
 כדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיגי התורה אינו אלא 10
 עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולישר כל 11
 המעשים. וכן הוא אומר: הלא כתבתי לך שלישים במעצות 12
 ודעת. להודיעך קשט אמרי אמת, להשיב אמרים אמת 13
 לשלחך. 14
 סליקו להו הלכות תמורה בסייעתא דשמיא 15
 נגמר ספר תשיעי, והוא ספר הקרבנות. הלכותיו ששה, 16
 ופרקיו חמשה וארבעים, ואלו הן: הלכות קרבן פסח - 17
 עשרה פרקים. הלכות חגיגה - שלשה פרקים. הלכות 18
 בכורות - שמונה פרקים. הלכות שנגות - חמשה עשר 19
 פרקים. הלכות מחסרי כפרה - חמשה פרקים. הלכות 20
 תמורה - ארבעה פרקים. 21
 לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי 22
ספר עשירי והוא ספר טהרה 23
 הלכותיו שמונה. וזהו סדרן: א. הלכות טמאת מת. ב. 24
 הלכות פרה אדמה. ג. הלכות טמאת צרעת. ד. הלכות 25
 משקב ומושב. ה. הלכות שאר אבות הטמאות. ו. הלכות 26
 טמאת אכלין. ז. הלכות פלים. ח. הלכות מקנאות 27
הלכות טמאת מת 28
 מצות עשה אחת. והוא דין טמאת מת. 29
 ובאור מצוה זאת בפרקים אלו: 30
פרק ראשון 31
 א. המת מטמא במגע ובמשא ובאהל וטמאת שבועה. 32
 וטמאת מגע ואהל מפרשין בתורה, שנגמר: הנגע במת 33
 לכל נפש אדם וטמא שבועת ימים; ונגמר: כל הבא אל 34
 האהל וכל אשר באהל יטמא שבועת ימים. 35
 ב. טמאת משא מפי השמועה. וקל וחומר הדברים: אם 36
 נבלה, שהיא טמאת ערב ואינה מטמאה באהל, מטמאה 37
 במשא, שנגמר: והנשא את נבלתם; המת לא כל שכן! 38
 ומה נבלה, שמגעה טמאת ערב, משא טמאת ערב; אף 39
 המת, שמגעו טמאת שבועה, משאו טמאת שבועה. אין 40
 טמאת משא במת מדברי סופרים, אלא דין תורה. ונראה לי, 41
 ששתק ממנה הפתוי בדרך ששתק מאסור הבת, לפי שאסור 42

מטמא כמת שלם. והנצל בפשר מטמא בכזית. אינהו נצל? זה 48
הבשר שנמות ונעשה לחה סרוחה. והוא שתקרש אותה 49
הלחה הנמצאת מן המת. שאם קרשה - בנדוע שהוא מבשרו; 50
ואם לא קרשה - אינה מטמאה, שמה פתחו וניעו הוא. 51
ב. אף על פי שהשעורין פלם הלכה למשה מסיני הן, אמרו 52
תקמים: תחלת בריתו של אדם כזית, ולפיכך שעור טמאת 53
בשרו כזית. 54
ג. איבר שנחתך מן האדם החי - הרי הוא כמת שלם, 55
מטמא במגע ובמשא ובאהל. אפלו איבר קטן של בן יומו. 56
שהאיברים אין להם שעור. שנגמר: כל אשר יגע על פני 57
השדה בחלל חרב; והדבר ידוע, שדין חלל חרב כדין חלל 58
אבן או חלל שאר דברים. מפי השמועה למדו, שלא בא 59
זה אלא לטמא נוגע באיבר שפלטו החרב. במה דברים 60
אמורים? כשהיה האיבר שלם כבריתו, בשר וגידים 61
ועצמות; שנגמר: או בעצם אדם - עצם שהוא כאדם: מה 62
אדם - בשר וגידים ועצמות, אף איבר מן החי - עד שיהיה 63
כבריתו, בשר וגידים ועצמות. אבל הפלא והלשון וכיוצא 64
בהן, אף על פי שהן איבר בפני עצמן, הואיל ואין בהן 65
עצם - הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של איבר כל 66
שהוא - הרי האיבר פלו טהור. חסר מבשרו: אם נשאר 67
עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי ויתרפא וישלם - 68
הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל; ואם לאו - מטמא 69
במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. ובשר הפורש מן החי - 70
טהור. וכן עצם בלא בשר הפורש מן החי - טהור. 71
ד. איבר הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא ובאהל 72
כמת. והוא שיהיה שלם כבריתו, בשר וגידים ועצמות. חסר 73
עצמו, אם נשאר עליו בשר כזית - מטמא כמת שלם. חסר 74
הבשר ולא חסר העצם: אם נשאר עליו כדי לעלות ארוכה 75
בחי - מטמא כמת שלם; ואם לאו - הרי הוא כשאר עצמות 76
המתים שאין עליהן הבשר. 77
ה. מח שבתוך העצם - הרי הוא מעלה ארוכה מבחוץ. 78
לפיכך, קולית המת, והוא עצם הסתום משגי קצותיו, אם 79
יש בתוכה מח כדי לעלות ארוכה - הרי זה כמת שלם. היה 80
בה מח המתנדנד, אם יש בו כזית - הרי זה מטמא באהל. 81
אף על פי שהעצם סתום מכל צדדיו - טמאה בוקעת ועולה, 82
בוקעת ויורדת, כמו שיתבאר. שהמח בפשר לכל דבר. 83
ו. האיבר והבשר המדלדלים כאדם, ואף על פי שאין 84
כולין לחזר ולחיות - טהורים. מת האדם - הרי הבשר 85
טהור, והאיבר מטמא משום איבר מן החי ואינו מטמא 86
משום איבר מן המת. מה בין איבר מן החי לאיבר מן 87
המת? איבר מן החי, בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו 88
- טהורים; ואיבר מן המת, בשר הפורש ממנו ועצם הפורש 89
ממנו - כמפורשים מן המת השלם ומטמאין בשעורן. 90
ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן שעור. 91
אמרו תקמים: מאתים שמונה וארבעים איברים יש באיש, 92
כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם, ואין השנים מן 93
המנין; ובאשה מאתים ואחד וחמשים. כל איבר מהן 94
שפרש כבריתו, בין מן החי בין מן המת, מטמא במגע 95

1 נבלע הטמאה בתוך מעיו, שמאחר שהגיעה לתוך בטנו
2 אינו לא נוגע ולא נושא. ואם טבל - טהור ואף על פי
3 שהטמאה בתוך מעיו.
4 ט. אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד, לא הכלים.
5 כיצד? הרי שהיה מנח על ידו עשרה פלים זה על גב זה
6 והנבלה וכיוצא בה בפלי העליון - האדם טמא משום נושא
7 נבלה, והפלים שעל ידו פלן טהורים, חוץ מפלי העליון
8 שנגעו בו הטמאה. וכן כל כיוצא בזה.
9 י. טמאת אהל אינה בשאר טמאות אלא במת בלבד. ובין
10 שהאהיל האדם או הפלי, אפלו מחט שהאהילה על המת,
11 או שהאהיל המת על האדם או על הפלים, או שהיה המת
12 עם האדם או עם הפלים תחת אהל אחד - הרי אלו טמאים.
13 יא. וטמאת אהל האמורה בכל מקום הוא שטמא אותה
14 טמאה האדם או הפלים באחת משלש דרכים אלו. אחד הבא
15 פלו לאהל המת או הבא מקצתו - הרי זה נטמא באהל. אפלו
16 הכניס ידו או ראשי אצבעותיו או חטמו לאהל המת - הרי זה
17 נטמא פלו. נגע במשקוף וצרף ידו עם המשקוף - נטמא כאלו
18 בא מקצתו. נגע באקפפה: מטפח ולמטה קרוב לארץ - טהור,
19 ומטפח ולמעלה - טמא. ויראה לי, שדבר זה מדברייהם.
20 יב. אחד המת מישואל או מן העובדי כוכבים מטמא
21 במגע ובמשא.
22 יג. ואין העובד כוכבים מטמא באהל. ודבר זה קבלה הוא.
23 והרי הוא אומר במלחמת מדין: כל נגע בחלל, ולא הזכיר
24 שם אהל. וכן העובד כוכבים אינו נעשה טמא מת, אלא
25 עובד כוכבים שנגע במת או נשאו או האהיל עליו - הרי הוא
26 כמי שלא נגע. הא למה זה דומה? לבהמה שנגעה במת או
27 האהילה עליו. ולא בטמאת המת בלבד, אלא בכל הטמאות
28 פלן אין העובד כוכבים ולא הבהמה מתטמאין בהן.
29 יד. ומדברי סופרים, שיהו העובדי כוכבים פזיבין לכל
30 דבריהן. ואין לה בכל מיני נפש מה שמתטמא והוא חי או
31 מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד, והוא שיהיה מישואל.
32 אחד גדול ואחד קטן מתטמאין בכל הטמאות. אפלו
33 בטמאת המת, שנגמר בה: איש אשר יטמא, אחד האיש
34 ואחד הקטן; שחרי הוא אומר שם: ועל כל הנפשות אשר
35 היו שם. אפלו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על
36 המת - נטמא, והרי הוא טמא מת. והוא שנוולד לתשעה;
37 אבל בן שמונה - הרי הוא כאבן ואינו מקבל טמאה.
38 טו. המת אינו מטמא עד שתצא נפשו. אפלו מגיד או
39 גוסס, אפלו נשחטו בו שני הסימנים - אינו מטמא עד
40 שתצא נפשו; שנגמר: בנפש האדם אשר ימות. נשברה
41 מפרקתו ורב בשרה עמה, או שנקרע כדג מגבו, או שהתז
42 ראשו, או שנתלק לשני חלקים בבטנו - הרי זה מטמא אף
43 על פי שעדין הוא מרפרף באחד מאיבריו.

פרק שני

44
45 א. הנפל, אף על פי שעדין לא נתקשרו איבריו בגידיו, מטמא
46 במגע ובמשא ובאהל כאדם גדול שמת; שנגמר: הנגע במת
47 לכל נפש אדם. וכן כזית מבשר המת, בין לח בין יבש כחרש,

יג. דם החי, אפלו דם נחירה - הרי זה טהור כל זמן שהוא
 חי. נתערב הדם שיצא ממנו באחרונה סמוך למיתה עם
 הדם שיצא ממנו אחר שמת, וכל התערובות רביעית, ואין
 ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא אחר מיתה, אפלו חצי
 רביעית מחיים וחציאה אחר מיתה - הרי זה נקרא דם
 תבוסה, ומטמא במשא במגע ובאהל, אלא שטמאתו
 מדברי סופרים.

יד. הרוג שהיה מטל על המטה ודמו מנשף כשהוא חי
 ויורד לגמא, ומת והרי הדם מנשף אחר מותו ויורד לאותה
 גמא - הרי כל הדם שבה טהור; שטפה טפה ראשונה
 ראשונה בטלה בדם שיצא מחיים. יצא ממנו רביעית דם
 בלבד, וספק בלה מחיים ספק בלה לאחר מיתה - הרי זו
 ספק טמאה כשאר הספקות, והנוגע בה ברשות היחיד -
 טמא, ברשות הרבים - טהור, כמו שיתבאר במקומו.

טו. הקבר כל זמן שהטמאה בתוכו מטמא במגע ובאהל
 כמת, דין תורה; שנגמר: או כמת או בעצם אדם או בקבר.
 ואחד הנוגע בגגו של קבר או הנוגע בכתליו. והוא שיהיה
 בנוי וסתום ואחר כך יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל
 המעמיד בלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה
 עליו מלמעלה בכלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי
 המטל מלמעלה נקרא גולל, ואלו הצדדין המעמידין את
 הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק; ושניהם, הגולל או
 הדופק, מטמאין במגע ובאהל כקבר, וטמאתן מדברי
 סופרים, ואין מטמאין במשא. לפיכך, אם גרר הגולל
 בתכלים עד שפסה בו את המת או גררו או שמטו מעל
 המת, או שגרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל או שמטו
 בתכלים מתחת הגולל - הרי זה טהור. ודברים שסומכין
 את הדופק, והם הנקראין דופק דופקין - הרי זה טהורין.
 טז. שדה שנגרש בה קבר ואבדו עצמות המת בעפרה -
 היא הנקראת בית הפרס. ונפרה מטמא במגע ובמשא,
 שמה יש בה עצם כשעורה, ואינה מטמאה באהל. וכן כל
 ארצות העמים עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות
 שאין נזהרין בהן. וטמאת בית הפרס וארץ העמים מדברי
 סופרים, כמו שיתבאר.

יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו נפל
 שלא נתקשרו איבריו בגדיין. וכזית מבשר המת, וכזית נצל.
 ואיבר מן החי ואיבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי.
 והשדרה והגלגלת, ורב בנינו ורב מנינו. ורבע עצמות מקל
 מקום, אף על פי שאין בהן לא רב בנינו ולא רב מנינו.
 ורביעית דם תבוסה. הכל שתיים עשרה.
 ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: איבר
 מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות ארוכה. ואיבר מן

ובמשא ובאהל; חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה,
 שאין מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה שיש בה עצם ואין
 בה צפרן; אם נספרת על גב היד - עולה למנין רב
 האיברים; ואם אינה נספרת על גב היד - מטמאה במגע
 ובמשא, ואינה מטמאה באהל. וטמאתה מדברי סופרים.
 ואם היה בה צפרן - הרי היא כשאר האיברים. ומפני מה
 גזרו טמאה על אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת.
 ולמה לא טמאה באהל? עשו לה הכר, כדי להודיע
 שטמאתה מדבריהם משום גזרה, כדי שלא ישפרו על
 טמאתה תרומה וקדשים.

ח. עצמות המת שאין עליהם בשר, אם נפרת בהן צורת
 עצמות - הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם,
 שאני קורא בהם עצם אדם. ואלו הן העצמות שהן מטמאין
 כמת: השדרה, והגלגלת, ורב בנינו, ורב מנינו. השדרה
 כיצד? שדרה שהיא שלמה - הרי היא כמת שלם; ואם חסרה
 אפלו חליא אחת משמונה עשרה חליות - הרי היא כשאר
 העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת שהיא שלמה - הרי היא
 כמת; ואם חסרה כסלע - הרי היא כשאר העצמות. היו בה
 נקבים קטנים - כלם מצטרפין לכסלע. כל בנינו של אדם הוא
 שתי השוקים והירכיים והצלעות והשדרה. ורב בנינו של מת
 - הרי הוא כמת שלם. כיצד? בגוף שתי שוקיו ונרף אחת. ואם
 חסר רב בנינו כל שהוא - הרי הן כשאר העצמות. רב מנינו
 כיצד? רב מנין עצמות. בגוף שהיו מאה חמשה ועשרים עצם
 - הרי אלו כמת שלם. היו מאה ארבעה ועשרים - הרי הן
 כשאר עצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר
 באיבריו - אין משגיחין בו אלא על מנין רב כל אדם; אלא
 אם פן היתה אצבע שיש בה צפרן או שהיתה נספרת על גב
 היד, שהיא עולה למנין, כמו שבארנו.

ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנין ולא רב בנין, ולא
 שדרה שלמה ולא גלגלת שלמה, אם היה בהן רבע הקב -
 הרי אלו מטמאים כמת במגע ובמשא ובאהל. היו פחות
 מרבע, אפלו עצם כשעורה - מטמא במגע ובמשא ואינו
 מטמא באהל.

י. היה עצם אחד, אפלו יש בו רבע - הרי זה מטמא במגע
 ובמשא ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד הלכה מפי
 השמועה. לפי שנגמר: וכל הנגע בעצם, למדו מפי
 השמועה: אפלו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. ולפי
 שטמאתו הלכה, הרי הוא דין תורה ולא מדברי סופרים.

יא. מת שהריכובו עצמותיו כקבר ונעשו רקב - מלא חפנים
 מאותו רקב מטמא במשא ובאהל כמת; ואינו מטמא במגע,
 לפי שאי אפשר לגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד. ואפלו
 גבלו במים - אינו חבור.

יב. דם המת מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל; שנגמר:
 בגפוש האדם, ונגמר: כי הדם הוא הנפש. וכמה שעורו?
 רביעית. אפלו תמצית הדם, כל זמן שיש בו אדמומית
 מטמא באהל המת.

1 המַת שְׁחַסַר בְּשָׂרוֹ או עֲצָמוֹ וְלֹא נִשְׁאַר בְּשָׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת
 2 אַרוּכָה³ או שְׁחַסַר הַעֲצָם אִף עַל פִּי שֵׁשׁ עָלָיו בְּשָׂר כְּדִי
 3 לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה. וְהַשְׁדָּרָה שְׁחַסְרָה וְאֵין בָּהּ רִבַּע עֲצָמוֹת.
 4 וְהַגְּלִגְלַת שְׁחַסְרָה וְאֵין בָּהּ רִבַּע עֲצָמוֹת. וְעֲצָם אֶפְלוֹ
 5 כְּשֶׁעוֹרָה. וְאָרֶץ הַעֲמִים. וּבֵית הַפָּרֶס. הַכֹּל שֶׁבַע⁴.
 6 ג. הַגּוֹלֵל וְהַדּוֹפֵק מִטְּמֵאִין בְּמַגַּע וּבִאֲהָל כְּקָבָר וְאֵין
 7 מִטְּמֵאִין בְּמִשְׁא. הֶרְקַב מִטְּמֵא בְּמִשְׁא וּבִאֲהָל וְאֵינוֹ מִטְּמֵא
 8 בְּמַגַּע. טְמֵאָת רִבַּע עֲצָמוֹת בִּאֲהָל, וְטְמֵאָת רִבְעִית דָּם,
 9 וְטְמֵאָת אֵיבָר שְׂאִין עָלָיו בְּשָׂר פְּרָאוּי, בֵּין מִן הַמֵּת⁵ בֵּין מִן
 10 הַחַי - יִרְאֶה לִי, שְׂכַלֵּן טְמֵאָתָן אֵין דִּין תּוֹרָה; שְׁהָרִי אֵין
 11 הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּנְּזִירוֹת⁷, וְאֵין חֲזִיבִין
 12 עָלֵיהֶן עַל בֵּיאַת הַמְּקַדָּשׁ, וְכָל טְמֵא בְּטְמֵאָה שֶׁל תּוֹרָה חֲזִיב
 13 עַל בֵּיאַת הַמְּקַדָּשׁ. לְפִיכָף אֲנִי אוֹמֵר, שְׂכַל טְמֵאָה מִן הַמֵּת
 14 שְׂאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהָ - אֵינָהּ דִּין תּוֹרָה.
 15 ד. אֵין רְקַב הַמֵּת מִטְּמֵא עַד שִׁיקְבָר עֲרִם בְּאֲרוֹן שֶׁל שֵׁשׁ
 16 או שֶׁל זְכוּכִית⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְיִהְיֶה בְּלוֹ שְׁלֹם. חֶסֶר מִמֶּנּוּ
 17 אֵיבָר או שְׁנֹקֶבֶר בְּכִסּוּתוֹ או בְּאֲרוֹן שֶׁל עֵץ או שֶׁל מַתְּכַת
 18 - אֵין רְקַבּוֹ טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁרְקַב הַכִּסּוּת או רְקַב הָעֵץ או
 19 תְּלוּוֹת הַמַּתְּכַת תִּתְעַרְבּ בְּרְקַב גּוֹיָתוֹ. וְרְקַב הַמִּטְּמֵא
 20 שְׁנִתְעַרְבּ בּוֹ עֶפֶר כֹּל שֶׁהוּא - הָרִי הוּא בְּטְמֵאָתוֹ¹⁰. וְלֹא
 21 אָמְרוּ רְקַב אֶלָּא לְמַת בְּלִבָּד, אֲבָל הַרוּג אֵין לוֹ רְקַב.
 22 ה. קָבָרוֹ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, או שְׁגָזוּ שְׁעָרוֹ או צִפְרָנָיו
 23 וּקְבָרוֹם עִמּוֹ, או שֶׁקְבָרוֹ אִשָּׁה מְעַבְּרַת וְעַבְרָה בְּמַעֲיָה - אֵין
 24 לָהֶם רְקַב¹¹.
 25 ו. טַחַן הַמֵּת עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה רְקַב - אֵינוֹ מִטְּמֵא, עַד שִׁירְקִיב
 26 מֵאֲלִיו.
 27 ז. טַחְנוּ בְּלוֹ וְהִנִּיחוֹ עַד שִׁירְקִיב, או שֶׁהֲרַקִּיב מִקְצָתוֹ
 28 כְּשֶׁהוּא חַי וּמַת וְהֲרַקִּיב בְּלוֹ - הָרִי זֶה סֶפֶק, וְאֵם נְטֵמָא
 29 לְמֵלֵא חֲפָנִים מְרַקֵּב זֶה - הָרִי זֶה טְמֵא בְּסֶפֶק.

30 ח. מֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מִעֶפֶר הַנִּמְצָא תַּחַת הַמֵּת או מִעֶפֶר
 31 הַנִּמְצָא בְּקָבָר, וְאֵין יָדוּעַ מַה טִּיבוֹ, אִם הוּא רְקַב שְׂמִטְמֵא
 32 בִּאֲהָל, או אֵינוֹ אֶלָּא עֶפֶר שְׁנִתְלַכְלַךְ בְּנִצָּל הַמֵּת וְדָמוֹ - הָרִי
 33 זֶה מִטְּמֵא בְּמִשְׁא וּבִאֲהָל¹², שְׁהָרִי יֵשׁ בְּמֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מֵלֵא
 34 חֲפָנִים רְקַב¹³. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִף זֶה טְמֵאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 35 ט. הַמֵּת שֶׁנִּשְׂרַף וְשֶׁלְדוֹ קִנְיָת¹⁴, וְהוּא הַשְׁדָּרָה וְהַצְּלָעוֹת -
 36 הָרִי זֶה מִטְּמֵא כְּמַת שְׁלֹם. וְאֵין צָרִיף לּוֹמַר אִם נִחְרַף¹⁵. אֲבָל
 37 אִם נִשְׂרַף עַד שְׁנִתְלַכְלַךְ בְּלֶה צוּרַת תְּכֵנִיתוֹ - טְהוֹר. וְכֵן שְׁפִירוֹ¹⁶
 38 מְרַקֵּם¹⁷ שֶׁשְׂרָפוֹ בְּמֵי¹⁸ - טְהוֹר, שְׁהָרִי נִתְּלַכְלַךְ צוּרָתוֹ.
 39 י. בְּשָׂר הַמֵּת שֶׁנִּפְרָף וְנַעֲשָׂה כְּמַח¹⁹ - טְהוֹר. וְכֵן אֶפֶר
 40 הַשְּׂרוּפִין - טְהוֹר. וְכֵן הַתּוֹלְעִים הַנְּהוּיִן מִבְּשָׂר הַמֵּת, בֵּין
 41 חַיִּים בֵּין מֵתִים - טְהוֹרִין. וְיִכְבֵּר בְּאֲרָנוֹ, שֶׁהַמַּח כְּבִשָׂר כָּכֵל
 42 מְקוּם, בֵּין בְּמַת בֵּין בְּנִבְלָה וְשָׂרֵץ.
 43 יא. עוֹר הָאָדָם - כְּבִשָׂרוֹ. וְאִם עֲבָדוֹ כֹּל צָרְפוֹ או הֶלֶף בּוֹ
 44 כְּדִי עֲבוּדָה - הָרִי זֶה טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה²⁰. אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם
 45 מִטְּמֵא בְּכִזּוּת כְּבִשָׂר הַמֵּת. גְּזוּרָה שְׁלֵא לְהַרְגִיל בְּגֵי אָדָם
 46 לְעַבּוֹד עוֹרוֹת הָאָדָם וְיִשְׁתַּמְשׂוּ בָּהֶן²¹.
 47 יב. עוֹר הַבָּא בְּגִיד פָּנָיו שֶׁל אָדָם כְּשִׁילָה, בֵּין שֶׁהָיָה חַי
 48 וְאִמּוֹ חַיָּה בֵּין שְׁנוּלָד מִתּוֹ וְאִמּוֹ מֵתָה - הָרִי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי
 49 שֶׁהוּא כְּמוֹ פֶּרֶשׁ או צוֹאֵה וְקִיָּא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
 50 יג. כֹּל שֶׁבִּמַת טְמֵא, חוּץ מִן הַשְּׂנִיִּים וְהַשְּׂעָרִים וְהַצִּפְרָן²²,
 51 הוֹאִיל וְגִזְזוֹן מִחֲלִיף²³. וּבִשְׂעַת חֲבוּרָן הַכֹּל טְמֵא. כִּיּוֹצֵא?
 52 הַמֵּת בְּחוּץ וְשִׁעָרוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית - נְטֵמָא כֹּל אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ. וְכֵן
 53 הַנּוֹגֵעַ²⁴ בְּשִׁעָרוֹ או בְּשִׁנָּיו או בְּצִפְרָנָיו כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין -
 54 נְטֵמָא. שְׁעָרוֹ הַעוֹמֵד לְהַגְזוֹ²⁵ וְצִפְרָנָיו הַעוֹמְדִים לְהַנְטֵל,
 55 הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְהַנְטֵל יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶק. לְפִיכָף, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן
 56 - הָרִי הוּא סֶפֶק טְמֵא. כֹּל מִשְׁקָה²⁶ יוֹצֵא מִן הַמֵּתִים -
 57 טְהוֹר²⁷, חוּץ מִדְּמוֹ. וְכָל מְרָאָה דְמִים מִן הַמֵּת - טְמֵא, כְּמוֹ
 58 שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִפְּנֵי מַה לֹּא גָזְרוּ עַל מִשְׁקָה הַמֵּת כְּדָרְךָ שְׁגָזְרוּ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

טהור לגמרי. (3) בבא זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה - אינו מטמא באוהל. (4) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה ושאין עליו נמנו כדבר אחד. (5) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן - כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה. (6) ובניזר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח עליהן. (7) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל אבר שיש עליו בשר כראוי. (8) אין חלודה שולטת בזכוית וגם אינה מתפוררת לחלקים דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). (9) אחר שנעשה רקב. (10) תערובת לפני שירדה לו טומאת רקב - מעכבת, אבל תערובת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת. (11) מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר. (12) ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרווד ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרווד רקב". ולכאורה זה מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערובת כל שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של עץ אין לו רקב הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא תרווד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרווד ועוד. [והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם יש בו תערובת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (13) פירוש, אנו מחמירים ואומרים שמה רקב הוא שמטמא בשיעור מלוא חפניים במשא ובאוהל, אבל במגע אינו מטמא כלמעלה פרק ב הלכה י"א. (14) כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה. (15) חריכה פחותה משריפה. (16) תחילת יצירתו של העובר. (17) צורת איבריו ניכרת. (18) עירבבו. (19) בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא ואם נעשה כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע שפוסק כריש לקיש. (20) כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא עיברו טהור מן התורה. (21) בגמרא שם: "גזירה שמה יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים". (22) אחר שפירשו מן המת. (23) נידה נה, א. פירוש, אם ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים, - שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם אחר; מפני שלא נבראו עימו. (24) נזיר נא, א. דין זה יוצא מאיבעיה של חזקיה שם כשערו העומד להיגלח, ומשמע שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (25) לפני שמת עמדו להיגזז. (26) דבר נוזל. (27) ואף על פי שנוזלים היוצאים מטומאות אחרות טמאים.

42 י. מלא חפנים רקב שנתפזר בתוך הבית - הבית טמא.
 43 יא. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית - הבית טהור להבא,
 44 וכל שהיה בו בעת שנבלעה הרביעית בארץ טמא.
 45 יב. כזית מן המת שאבד בתוך הבית ובקש ולא נמצא -
 46 הבית טהור. ולכשימצא - הבית טמא למפרע מעת שאבד
 47 עד שנמצא.
 48 יג. רביעית דם שנשפף באויר, אם קרש או שהיה במקום
 49 אשברן, והוא המקום הנמוך כמו גמא, והאהיל המאהיל על
 50 מקצתו - נטמא. נשפף על האסקפה במורד, בין לפנים בין
 51 לחוץ - הבית טהור, שהרי לא נח הדם על האסקפה. ואם
 52 היתה האסקפה אשברן או שקרש הדם עליה - הבית טמא.
 53 רביעית דם שנבלעה בכסות: אם מתפכסת ויוצאה ממנו
 54 רביעית דם - הרי זו הפסות מתטמאה במגע ובמשא
 55 ובאהל; ואם לאו - אינה מתטמאה באהל, והרי היא בכסות
 56 שנגעה במת; שכל הבלוע שאינו יכול לצאת - טהור. כיצד
 57 משערין אותה? מכבסין אותה במים, ומביא מים כמדתן
 58 ונותן לתוכן רביעית דם; אם היה מראיהן שיה או שהיה מי
 59 הכפוס אדם יותר ממי המזג - בידוע שצא ממנה רביעית.
 60 יד. המשא והמגע והאהל שלשה שמות הם, וכל שהוא
 61 משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף
 62 וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני
 63 חצאי זיתים בבת אחת, או שהאהיל על כשני חצאי זיתים
 64 או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או
 65 שהיה הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על
 66 חצי זית אחר או האהיל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים,
 67 מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי
 68 זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית או שהאהיל עליו
 69 חצי זית אחר או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן
 70 הנושא בחצי זית ונגע בחצי זית אחר - הכל טהורים; שאין
 71 המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טמאות, ולא
 72 המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא,
 73 [לפי שאינו שם אחד].

פרק חמישי

74 א. כל המתטמאין מחמת המת, בין אדם בין פלים, טמאים
 75 טמאת שבעה. כיצד? אדם או פלי שנגע בדברים שטמאין
 76 מן המת במגע, או שנטמא באהל באחד מדברים שטמאין
 77 באהל, וכן אדם שנישא דברים שטמאין מן המת במשא
 78 - הכל טמאים טמאת שבעה; שנאמר: כל הבא אל האהל
 79 וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים.
 80 ב. אדם שנטמא במת וכלים שיעג בהן אדם זה - טמאין
 81 טמאת שבעה; שנאמר: וכבסתם בגדיכם ביום השביעי

1 על משקין היוצאין מכל הטמאין? מפני שהמת הפל גדלין
 2 ממנו, לא גזרו על משקיו.
 3 יד. כבוד שנמוחה מטמאה ברביעית, מפני שהיא כדם
 4 נקפה. דם קטן שיצא פלו, אם אין בו רביעית - טהור, אף
 5 על פי שהוא כל דם שבו²⁸.
 6 טו. ואלו אם חסרו כל שהוא - טהורים: רביעית דם, ועצם
 7 כשעורה, וכזית בשר, וכזית גזל, ומלא חפנים רקב, ואיבר
 8 מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

פרק רביעי

9 א. רביעית דם הבאה משני מתים - טהורה, עד שתהיה
 10 כל הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה משני מתים, כגון
 11 שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן ממת אחר, וכן
 12 הגלגלת של שני מתים, ורבע עצמות משני מתים, ואיבר
 13 מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא
 14 במגע ובמשא, כשאר כל עצמות.
 15 ב. איבר מן החי משני אנשים - טהור. אפלו מאיש אחד,
 16 אם נחלק לשנים - טהור.
 17 ג. כזית בשר משני מתים, וכזית גזל משני מתים, ומלא
 18 חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו רקב - הרי
 19 אלו מצטרפין זה עם זה. וכן כחצי זית בשר וכחצי זית
 20 גזל מצטרפין זה עם זה. ושאר כל הטמאות שבמת אין
 21 מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן.
 22 ד. עצם כשעורה שנחלק לשנים - מטמא במשא. וכן רבע
 23 עצמות מת אחד שנדקדקו ואין בכל אחד מהם עצם
 24 כשעורה - מטמאין באהל כאלו לא נדקדקו.
 25 ה. כזית מן המת שחתכו לחלקים ורדדו ודבקו - מטמא
 26 באהל ובמשא, ואינו מטמא במגע קצתו אף על פי שחברו,
 27 שאין חברי אדם חבור.
 28 ו. כזית חלב שלם שהתיכו - טמא. היה מפרד והתיכו -
 29 טהור.
 30 ז. שדרה שנגררו ממנה רב חליות שלה, אף על פי ששולדה
 31 קיימת - אינה מטמאה באהל. ובזמן שהיא בתוך הקבר,
 32 אפלו משברת, אפלו מכתחת - מטמאה באהל, מפני
 33 שהקבר מצרפה.
 34 ח. כל המתטמאין באהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית -
 35 האהל מצרפן ומטמאין באהל.
 36 ט. עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים, והכניס מקצתו
 37 לפנים מן הבית - נטמא הבית. שני עצמות ועליהם כשני
 38 חציי זיתים בשר, והכניס מקצתן לפנים - הבית טמא. ואם
 39 היה הבשר תחוב בעצמות בידי אדם - הבית טהור; שאין
 40 חברי אדם חבור.
 41

(28 כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא. בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב בניין ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.)

1 נקרא שני, והנוגע בשני נקרא שלישי, והנוגע בשלישי נקרא
 2 רביעי. והראשון ושלמטה ממנו כלן נקראין ולד הטמאה.
 3 ט. כל המתטמא מחמת המת טמאת שבועה, בין אדם בין
 4 כלים, הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטמאות
 5 לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים, כמו שבארנו, כדי
 6 למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע
 7 בשאר אבות הטמאות. ואינו מטמא במשא.
 8 י. כל המתטמא מחמת המת טמאת ערב הוא ולד הטמאה,
 9 והוא הראשון לטמאה. ואפשר שיהיה הרביעי מן המת
 10 ראשון לטמאה, כמו שבארנו, לענין תרומה וקדשים.
 11 יא. אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס
 12 או במשא, או במגע דם תבוסה וגולל ודופק או באהל, וכן
 13 אדם שנטמא במשא דם תבוסה - הרי אלו כלן וכל
 14 פיוצא בהן אבות טמאות של דברי סופרים. וכן בגדים
 15 המתטמאין מחמת אלו טמאת שבועה - כלן אבות הטמאות
 16 של דברי סופרים.
 17 יב. האהל עצמו המאהיל על הטמאה, אף על פי שלא
 18 נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבועה מן התורה,
 19 והרי הוא כבגדים שנגעו במת; שנגמר: והזה על האהל.
 20 במה דברים אמורים? בשניה האהל בגד או שק או כלי
 21 עץ או עור, אחד עור בהמה וחייה, בין המתירין לאכילה בין
 22 האסורין לאכילה; שנגמר: ויפרש את האהל על המשכן -
 23 אין קרוי אהל אלא ארוג ועור כמשכן. אבל אם היה האהל
 24 נסרין של עץ, כגון התקרה והמחצלת וכיוצא בהן, או
 25 שהיה עצם או של מתכות - הרי זה טהור. ואין צריך לומר,
 26 שאם היה בגון - שהוא טהור. וכל מקום שנאמר הבית
 27 טמא - אינו אלא אדם וכלים שבכל הבית. ואין לה יוצא
 28 מן העץ שהוא מתטמא טמאת אהלים אלא הפשתן בלבד.
 29 יג. בגדים הנוגעים במת, אף על פי שהן כמת לטמא
 30 אחרים שנגעו בהן טמאת שבועה - אינן כמת לטמא באהל
 31 וכמשא. שהמשא למת עצמו אינו מפרש, כמו שבארנו;
 32 ובטמאת אהל הוא אומר: אדם כי ימות באהל. לפיכך,
 33 הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל
 34 עליהן או שהאהילו עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה
 35 טהור. וכן האדם שנטמא במת והאהיל על הכלים - הרי
 36 הן טהורין; שאין טמא מת טמא אלא במגע בלבד.
 37 יד. המת אינו מטמא משקב ומושב מתחתיו ולא מדרך מעל
 38 גביו, אלא אחד כלי שיגע במת מצדו או שהיה תחתיו או
 39 על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה והמת למעלה,
 40 ועשרה בגדים אחרים על גבו למעלה: בגד הנוגע בו
 41 והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת
 42 שבועה, והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין
 43 של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה
 44 - כלן טהורין. מה שאין בן בטמאי משקב ומושב, כמו
 45 שיתבאר במקומו. במה דברים אמורים שכל הבגדים או
 46 הכלים שתחתיו ושל מעלה ממנו וטהורין? בשלא הייתה שם
 47 טמאה רצוצה ולא טמאת אהל, או שהיה מבידל בינו ובין
 48 הכלים אבן, כמו שיתבאר במקומו.

1 וטהרתם. אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת, בין שנגע
 2 בו אחר שפרש ממטמאיו בין שנגע בו כשהוא עדין נוגע
 3 במת - הרי זה השני טמא טמאת ערב; שנגמר: והנפש
 4 הנגעת תטמא עד הערב. זהו דין תורה. אבל מדברי
 5 סופרים, הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדין הוא מחבר
 6 במת - שניהן טמאין טמאת שבועה, וכאלו נגע זה השני
 7 במת עצמו. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים;
 8 אבל לגזיר ולעושה פסח, בין בשעת חבור בין אחר שפרש
 9 - אינו טמא אלא טמאת ערב, כדין תורה.
 10 ג. כלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל - הרי הן לנוגע
 11 בהן כנוגע במת עצמו: מה המת מטמא הנוגע בו, בין אדם בין
 12 כלים, טמאת שבועה; אף כלים שנטמאו במת, הם והכלים או
 13 האדם שיגע בהן טמאין טמאת שבועה. שנגמר: בחלל חרב
 14 או במת; מפי השמועה למדו, שהחרב כמת. והוא הדין לשאר
 15 כלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים. הרי הוא אומר:
 16 כל הרג נפש וכל נגע בחלל. וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ
 17 ויהרג או זרק אבן ויהרג נטמא שבועת ימים? אלא הורג נפש
 18 בחרב וכיוצא בה, שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, שהרי נגע
 19 הכלי במת. ומנין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים
 20 שנטמאו במת שטמאים טמאת שבועה? שהרי הוא אומר:
 21 וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם. הא למדת, שכל
 22 אדם הטמא טמאת שבועה מטמא בגדים טמאת שבועה.
 23 ד. נמצאת אומר: אדם שנגע במת, ואדם באדם אחר -
 24 הראשון טמא טמאת שבועה, והשני טמאת ערב. כלים
 25 הנוגעים במת, וכלים בכלים - שניהם טמאים טמאת
 26 שבועה; אבל השלישי, בין אדם בין כלים, טמא טמאת
 27 ערב. כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם -
 28 שלשתן טמאין טמאת שבועה; והרביעי, בין אדם בין כלים,
 29 טמא טמאת ערב.
 30 ה. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל לחיוב
 31 כרת על ביאת מקדש או על אכילת קדשים - אינו חיוב אלא
 32 השנים בלבד: הראשון שנגע במת והשני שנגע בו, כדין
 33 תורה, שנגמר: וכל אשר יגע בו הטמא וטמא; אבל הנוגע
 34 בכלים שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו
 35 במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש. שהדברים
 36 האלו, אף על פי שהן דברי קבלה - אינן דין תורה, שהרי
 37 לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב, והשני
 38 הנוגע בו שהוא ראשון, בין אדם בין כלים.
 39 ו. כלי חרש שנגע במת או שהיה עמו באהל - טמא. ואינו
 40 מטמא [לא אדם] ולא כלי חרש אחר ולא שאר כלים; שאין
 41 כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, לא במת ולא בשאר
 42 טמאות. וזהו דין תורה, אף על פי שהוא קבלה.
 43 ז. זה כלל גדול בטמאות: כל אב הטמאה מטמא אדם
 44 ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי
 45 חרש. וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה - הרי זה אב
 46 הטמאה. וכל ולד הטמאות מטמא אכלין ומשקין, ואינו
 47 מטמא לא אדם וכלים, לא כלי חרש ולא שאר כלים ובגדים.
 48 ח. כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון, והנוגע בראשון

פרק ששי

1 א. עצמות הדג¹ ועורו, העושה מהן פלים - אינן מקבלין
 2 טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן
 3 ירוקה שעל פני המים² וכיוצא בה. שפל מה שביים - טהור,
 4 כמו שיתבאר בהלכות פלים. לפיכך, העושה אהל מעור
 5 הדג או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל
 6 טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה
 7 תחתיו כשאר אהלים³.
 8 ב. כלי גללים⁴ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין
 9 טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת
 10 בין שאר הטמאות. וכן פלי עצ העשוי לנחת⁵, כגון התבכה⁶
 11 והמגדל והפנרת, שהן מחזיקין ארבעים סאה⁷ בלח⁸ ויהיה
 12 להם שוליים⁹ - אינן מקבלין טמאה כלל¹⁰ לא מדברי תורה
 13 ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין פלי עצ הבא במדה.
 14 ג. פלי עצ - פשוטיהם¹¹ טהורים, ומקבליהם¹² טמאים. פלי
 15 חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן טמאין. ואינן טמאין
 16 אלא מאורין¹³ או בהסט הזב¹⁴. אפלו נגע פלי חרש במת
 17 מגבו - אינו מתטמא¹⁵. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות
 18 באורו ואף על פי שלא נגעה בו - נטמא. היה פלי חרש
 19 עם המת באהל - נטמא, שחרי הטמאה נכנסה באורו. ואם
 20 היה מקף צמיד פתיל - הוא ומה שפתוכו טהור, כמו

23 שנתפרש בתורה; שאין טמאה נכנסה לו אלא מפתחו
 24 ובהסט הזב¹⁶, שהרי הוא כמי שנגע בכלו¹⁷.
 25 ד. העושה גולל מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון שהניח על
 26 גבי הקבר אבן או פלי אדמה או פלי עצ הבא במדה או פלי
 27 חרש המקף צמיד פתיל או עור הדג ועצמו וכיוצא באלו -
 28 הנוגע בהן טמא טמאת שבועה משום נוגע בגולל. ואם פרושו
 29 מלקיות גולל או שהסיר את המת מפתחיהן - הרי הן
 30 טהורין. וכן בהמה שפכתה ועשה אותה גולל - הנוגע בה
 31 טמא טמאת שבועה כל זמן שהיא גולל. התיר הפהמה - הרי
 32 היא טהורה כשאר הבהמות. וכן חבית¹⁸ שהיא מלאה
 33 משקין מקפת צמיד פתיל ועשה אותה גולל למת - הנוגע
 34 בה¹⁹ טמא טמאת שבועה, והחבית והמשקין טהורין²⁰.
 35 ה. קורה שעשאה גולל לקבר, בין עומדת²¹ בין מטה על
 36 צדה²² - אין טמא אלא כנגד פתח הקבר בלבד²³, והנוגע
 37 בקצה המנח חוץ לקבר - טהור. עשה ראשה גולל לקבר²⁴
 38 והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן: הנוגע ממנה
 39 בארבעה טפחים סמוך לקבר - טמא משום גולל, ומארבעה
 40 ולמעלה - טהור²⁵. במה דברים אמורים? בזמן שהיא עתיד
 41 לקץ אותה; אבל אם אינו עתיד לקץ אותה - פלה גולל.
 42 ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים שעשאן
 43 גולל - המאהיל על גבי שתיהן²⁶ טמא²⁷. נטלה אחת מהן
 44 - המאהיל על גבי שניה טהור, מפני שיש לטמאה דרך
 45 שתצא בו²⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". (2) כעין צמר יררק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (3) הכתוב מיעט את שבים לענין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה. (4) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (5) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (6) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (7) מכילה עשרים וארבעה לוגים והלוג שש ביצים בינוניות. (8) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (9) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (10) בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב) "כלי עצ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא. (11) שאין להם בית קיבול. (12) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השיטתם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (13) אם נגעה הטומאה באווירו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאוויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (14) אם זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאווירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (15) חולין שם למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו. (16) כאילו הזיזו הזב. (17) כאילו נגע גם באווירו, שהרי הזיזו. (18) של חרש. (19) לפני שפירשה מן הקבר. (20) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי. (21) ורחבה עודף מפתח הקבר. (22) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (23) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (24) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (25) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משימעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם). (26) כלומר, על כל אחת משתיהן. (27) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (28) ראה לקמן

1 ז. גל של צרורות שעשאהו גולל לקבר - אין טמא אלא
 2 סדר הפנימי²⁹, שהוא צרכו של קבר; אבל הנוגע בשאר
 3 האבנים - טהור.
 4 ח. ארון שהוא חקוק בסלע³⁰ והניחו בו המת וכסוהו
 5 בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום טהור³¹, והנוגע בגולל
 6 טמא. למה זה דומה? לבור גדול מלא מתיים, ואבן גדולה
 7 על פיה, שאין טמא אלא כנגד חללה. ואם בנה נפש³² על
 8 גבה³³ - הרי זו³⁴ כקבר סתום³⁵ ומטמא מפל סביביו. היתה
 9 הארון³⁶ החקוקה בסלע³⁷ רחבה מלמטה³⁸ וצרה מלמעלה
 10 והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן טהור³⁹, ומלמעלה⁴⁰
 11 טמא; שהרי הצדדין מלמעלה סמכו על גבי המת ונעשו
 12 כגולל. היתה הארון רחבה מלמעלה וצרה מלמטה - הנוגע
 13 בה מפל מקום טמא⁴¹. היתה שוה⁴²: הנוגע בה מטפח
 14 הסמוך לקרקעיתה⁴³ ולמעלה - טמא⁴⁴, מטפח ולמטה -
 15 טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה כמו נגר⁴⁵ -
 16 הנוגע בה מפל מקום טהור, חוץ ממקום פתחה.
 17 ט. מערה שהקבר⁴⁶ בתוכה וחדר לפני המערה: בזמן
 18 שהחדר לאורי⁴⁷ - העומד לתוכה טהור⁴⁸, ובלבד שלא יגע
 19 במשקוף המערה⁴⁹; ובזמן שהחדר מקרה: אם היה בה
 20 [מגלה בצד המערה] ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או
 21 יתר - הנכנס לשם טהור; היתה פחותה מארבעה על ארבעה
 22 - הנכנס לשם טמא ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

פרק שביעי

23
 24 א. בית סתום שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח ופרץ את
 25 פצימיו וסתמו - מטמא מפל סביביו, והנוגע בו מאחוריו
 26 או מגגו - טמא שבעה, מפני שהוא כקבר סתום. נפתח בו
 27 פתח, אפילו סתמו, אם לא פרץ פצימיו - הנוגע בו מאחוריו
 28 ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה? היתה שיעור
 29 הפתח? שלם המת - פתחו בארבעה טפחים, וכזית מן המת

30 א. פתחו בטפח, וגדול מפזית - הרי הוא כמת ופתחו
 31 בארבעה.
 32 ב. המת בתוף הבית ובו פתחים הרבה, בזמן שכלם נעולים
 33 - כלם טמאים, והיושב בצד פל פתח מן פתח תחת התקרה
 34 היוצא על הפתח - נטמא. נפתח אחד מהן, או שחשב
 35 להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת המת,
 36 אפילו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה על ארבעה -
 37 הציל על הפתחים בלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח
 38 או שחשב עליו, והשאר טהורין, מפני שהן נעולין והרי אין
 39 הבית כקבר סתום. וכן אם התחיל לחתור פתח להוציאו בו
 40 - משיחתו ארבעה על ארבעה הציל על הפתחים בלן. היה
 41 שם פתח סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משיחתו
 42 לפתח הציל על הפתחים בלן. היה בו חלונות הרבה וכלן
 43 מוגפות - בלן טהורות. נפתחו - בלן טמאות, ולא הצילו
 44 על הפתחים. פתח קטן בתוף פתח גדול - המאהיל על גבי
 45 שניהם טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול.
 46 היה שניהן מתאימין - המאהיל על גבי שניהם טמא. חשב
 47 להוציאו באחד מהן - טהר את חברו. היה לבית פתח אחד
 48 לצפון ופתח לדרום, וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך באו
 49 אחריו או קרוביו ואמרו: אין מוציאין אותו אלא בדרומי -
 50 טהר דרומי את הצפוני, ובלבד שלא יערים. ואם הערים -
 51 שניהן טמאים.
 52 ג. בתים הפתוחין לאכסדרה והמת באחד מהן: אם היה
 53 דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית שער והבתים
 54 טמאים; ואם לאו - בית שער טמא, והבית טהור. החדר
 55 שלפנים מן הבית מוגף, ונכנסה טמאה לפנים דרך חלון -
 56 הבית החיצון טהור, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך
 57 החלון שנכנסה בו.
 58 ד. אין הקבר מטמא מפל סביביו עד שיהיה שם חלל טפח
 59 על טפח על רום טפח. אפילו הגביה הבנין על גבי חלל

הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס). (29 הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי. 30 שלא נעקר מעולם ממקומו. 31 זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. 32 חדר קטן. 33 על הארון. 34 הנפש [=החדר הקטן]. 35 קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. 36 נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. 37 במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. 38 במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. 39 ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. 40 במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. 41 מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. 42 כותלי הסלע זקופים בקו ישר. 43 משולי הקבר. 44 פסק רכבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרו אחרי, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. 45 יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם. 46 כלומר, מקום קבורה למתים רבים. 47 פירוש, שאין תקרה על גבה. 48 אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. 49 גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

ד. שָׂדֵה בּוֹכִים, וְהוּא הַמְּקוֹם הַקְּרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת שֶׁהַנְּשִׂים
 יוֹשְׁבוֹת שָׁם וּבוֹכוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲפָרָה טְהוֹר, שֶׁהָרִי לֹא
 הַחֲזָקָה שָׁם טְמֵאָה - אֵין נוֹטְעִין אוֹתוֹ וְאֵין זוֹרְעִין אוֹתוֹ, שְׁלֹא
 לְהַרְגִיל רַגְלֵ אָדָם לְשָׁם, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם טְמֵאָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 קְרוֹב לְבֵית הַקְּבָרוֹת כְּכֹר נִתְיָאֵשׁוּ בְּעֵלְיוֹ מִמֶּנּוּ, לְפִיכָף אֶפְשָׁר
 שְׂבִיבֹא אָדָם וְיִקְבֹּר בוֹ, מִפְּנֵי זֶה חֲשָׂשׁוֹ לוֹ. וְעוֹשִׂין מֵעַפְר
 מְקוֹם זֶה פְּנוּרִים לְקַדְשׁ, שֶׁהָרִי לֹא הַחֲזָקָה שָׁם טְמֵאָה.
 ה. קָבֵר הַנִּמְצָא - מִתֵּר לְפָנָיו; וְאִם פָּנָהוּ - מְקוֹמוֹ טְמֵא
 וְאִסוּר בְּהִנְיָה עַד שֶׁיִּבְדֹּק, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְקָבֵר הַיְדוּעַ -
 אִסוּר לְפָנָיו; וְאִם פָּנָהוּ - מְקוֹמוֹ טְהוֹר וְיִתֵּר בְּהִנְיָה.
 ו. קָבֵר שֶׁהוּא מְזִיק אֶת הַרְבִּים - מִפְּנֵין אוֹתוֹ, וּמְקוֹמוֹ טְמֵא
 וְאִסוּר בְּהִנְיָה.
 ז. הַפּוֹגַע בְּמַת מִצְוָה: אִם מִצְּאוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - מְבִיאֵו
 לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מִצְּאוֹ חוּץ לְתְּחוּם, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵה כְּרוֹס
 - קָנָה מְקוֹמוֹ, וְיִקְבֹּר בְּמְקוֹם שֶׁנִּמְצָא. מִצְּאוֹ עַל הַמְּצַר -
 מְסַלְקוֹ לְצַדְדֵין. שְׂדֵה בּוּר מִצַּד זֶה וְשְׂדֵה נִיר מִצַּד זֶה -
 קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה בּוּר. שְׂדֵה נִיר וְשְׂדֵה זֶרַע - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה נִיר.
 שְׂדֵה זֶרַע וְשְׂדֵה כְּרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה זֶרַע. שְׂדֵה אֵילָן וְשְׂדֵה
 כְּרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה כְּרֶם, מִפְּנֵי אֵהֵל הַטְּמֵאָה. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן
 שׁוּין - קוֹבְרוֹ לְאֵי זֶה צַד שֶׁיִּרְצָה.
 ח. קָבֵר הַנִּמְצָא - מְטַמֵּא לְמִפְרָע, וְאִם בָּא אַחַר וְאָמַר: בְּרִי
 לִי שְׁלֹא הָיָה כָּאֵן קָבֵר, אֶפְלוּ קִדְּם לְעֹשִׂים שְׁנָה - אֵינוֹ
 מְטַמֵּא אֲלָא מִשְׁעַת מִצִּיאָה וְאֵילָף.
 ט. כָּל הַמוֹצֵא קָבֵר אוֹ מַת אוֹ דְּבַר שֶׁמְטַמֵּא בְּאֵהֵל מִן הַמַּת
 - חֵיב לְצַיֵּן עֲלָיו, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תְּקֵלָה לְאַחֲרִים. וּבְחֵלוֹ
 שֶׁל מוֹעֵד הֵיוּ יוֹצֵאִין מִבֵּית דִּין לְצַיֵּן עַל הַקְּבָרוֹת. אֵין
 מִצְּוִינֵין עַל כְּזוֹת מִצְּמָצֵם מִן הַמַּת, לְפִי שֶׁסּוֹפוֹ יִחַסֵּר בְּאַרְץ.
 וּבִמְהֵרָה מִצְּוִינֵין? בְּסִיד. מִמַּחֲהָ וְשׁוֹפֵף עַל מְקוֹם הַטְּמֵאָה. אֵין
 מִעֲמִידִין אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבֵי הַטְּמֵאָה, אֲלָא יֵהִי עוֹדֵף מִכָּאֵן
 וּמִכָּאֵן בְּצַדֵי הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת הַטְּהוֹרוֹת. וְאֵין
 מְרַחֲקִין אֶת הַצִּיּוֹן מִמְּקוֹם הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת אֲרָץ
 יִשְׂרָאֵל. וְאֵין מִצְּוִינֵין עַל הַנְּדָאוֹת, שֶׁהָרִי הֵן יְדוּעִין לְכָל, אֲלָא
 עַל הַסְּפָקוֹת, כְּגוֹן שְׂדֵה שְׂאֵבֵד בֵּה קָבֵר וְהַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת.
 י. מִצְּאָ שְׂדֵה מִצְּוִינָתָ וְאֵין יְדוּעַ מַה טִּיבָהּ: אִם אֵין בֵּה
 אֵילָנוֹת - בְּיָדוּעַ שְׂאֵבֵד בֵּה קָבֵר; יֵשׁ בֵּה אֵילָנוֹת - בְּיָדוּעַ
 שְׁנַחֲרַשׁ בֵּה קָבֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.
 יא. מִצְּאָ אָבֵן מִצְּוִינָתָ - תַּחֲתֶיהָ טְמֵא. הֵיוּ שְׁתֵּים: אִם יֵשׁ
 סִיד בִּינֵיהֶם - בִּינֵיהֶם טְמֵא; וְאִם אֵין סִיד בִּינֵיהֶן, אֲלָא עַל
 רִאשֵׁיהֶן: אִם יֵשׁ חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן - טְהוֹר, שְׁאֵין זֶה אֲלָא בְּנֵין;
 וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן וְהִנֵּה הַסִּיד מְרַדֵּד עַל רִאשֵׁיהֶן מִכָּאֵן
 וּמִכָּאֵן - הָרִי זֶה צִיּוֹן וְטְמֵא. מִצְּאָ מְצַר אַחַד מִצְּוִינֵין - הוּא
 טְמֵא וְכָל הַשְּׂדֵה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵיהֶן, וְכֵן שְׁלִישֵׁיתָ. מִצְּאָ
 אַרְבָּעָה מְצַרֵיָה מִצְּוִינֵין - הֵן טְהוֹרִין וְכָל הַשְּׂדֵה כְּלָה טְמֵאָה;
 שְׁאֵין מְרַחֲקִין הַצִּיּוֹן מִמְּקוֹם הַטְּמֵאָה.

טפח עד לרקיע - הכל טמא, לפי שהפל בקבר. היתה
 טמאה רצוצה ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת
 ועולה, בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע כנגד הטמאה
 מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע כנגדה
 מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה; אבל הנוגע בצדי
 הבנין - טהור.
 ה. זה כלל גדול בטמאת מת: שכל דבר המטמא באהל מן
 המת, אם היה רצוין, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה
 בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה
 מטמאה מן הצדדין. כיצד? כרי של תבואה או גל של אבנים
 וכזית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה ואין נוגעים בה
 - כלים טהורין, וכל כלי שבתוף הגל מכון כנגד הטמאה
 מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת
 ויורדת. ואם היה מקום הטמאה חלול טפח על טפח על רום
 טפח - הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו.
 ו. בית שמלאו עפר או צרורות - הרי זה בטל הבית והרי
 הוא כגל של עפר או צרורות, ואם היתה טמאה בתוף
 העפר - בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה
 בתוף העפר טהורים.
 ז. טמאה שהיא רצוצה בכהל וסמך סכה לכהל - הסכה
 טמאה, שהרי נעשה הכהל צד מצדי האהל. ואף על
 פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל,
 אבל משנעשה עליהן אהל - האהל כלו טמא, שהרי
 הטמאה בתוכו.

פָּרָק שְׁמִינִי

א. שְׂדֵה שְׂאֵבֵד קָבֵר בְּתוֹכָהּ - עֲפָרָה מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא
 כְּבֵית הַפָּרֶס, שֶׁמָּא נְדוּשׁ הַקָּבֵר בֵּה וְיִהְיֶוּ צְצָמוֹת בְּשְׁעוֹרָה
 בְּתוֹךְ עֲפָרָה. וְכָל הַשְּׂדֵה כְּלָה - הַמְּאֵהִיל עֲלֶיהָ נְטֵמָא. וְאִם
 הַעֲמִיד בְּתוֹכָהּ אֵהֵל - נְטֵמָא כָּל מַה שִׁישׁ בְּאֵהֵל, שֶׁמָּא
 הָאֵהֵל שֶׁהַעֲמִיד בְּאוֹתָהּ שְׂדֵה עַל הַקָּבֵר הוּא מְאֵהִיל.
 ב. בְּנֵה (בֵּה) בֵּית וְעֲלֶיהָ עַל גְּבִיּוֹ: אִם הָיָה פֶּתַחָה שֶׁל עֲלֶיהָ
 כְּנֶגֶד פֶּתַחָה שֶׁל בֵּית - הַעֲלֶיהָ טְהוֹרָה, שֶׁאֶפְלוּ [הִיָּה] הַקָּבֵר
 תַּחַת מִשְׁקוֹף הַבֵּית - הַעֲלֶיהָ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי הוּא אֵהֵל עַל
 גְּבֵי אֵהֵל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר; וְאִם לֹא הָיָה מְכוּן - אֵף הַעֲלֶיהָ
 טְמֵאָה, שֶׁמָּא אֶסְקַפְתָּ עֲלֶיהָ עַל הַקָּבֵר, וְהָרִי הַעֲלֶיהָ מְאֵהִילָה
 עַל הַקָּבֵר.
 ג. וְשְׂדֵה זוֹ מִתֵּר לְזֶרַע בְּתוֹכָהּ כָּל זֶרַע, לְפִי שְׁאֵין שְׂרָשִׁי
 וְרָעִים מְגִיעִים עַד לְקָבֵר. אֲבָל אֵין נוֹטְעִין בְּתוֹכָהּ אֵילָנֵי
 מְאָכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂרָשִׁים מְגִיעִין עַד לַמַּת. הַתְּלוּלוֹת
 הַקְּרוֹבוֹת לְעִיר הַסְּמוּכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת אוֹ לְדֶרֶךְ בֵּית
 הַקְּבָרוֹת, אַחַד חֲדָשׁוֹת וְאַחַד יָשׁוּנוֹת - הָרִי אֵלוֹ בְּחֻקָּה
 טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַנְּשִׂים קוֹבְרוֹת שָׁם אֶת הַנְּפִלִים, וּמִכִּי שְׁחִין
 קוֹבְרִין שָׁם אִבְרֵיהֶן. אֲבָל הַרְחוּקוֹת - הַחֲדָשׁוֹת טְהוֹרוֹת,
 וְהַיָּשׁוּנוֹת טְמֵאוֹת, שֶׁמָּא הֵיוּ קְרוֹבוֹת מְעִיר שְׁתַּרְבָּה אוֹ מְדִרָּף
 שְׂאֵבֵדָה. וְאֵי זֶהוּ תַל קְרוֹב? כָּל שְׁאֵין שָׁם תַל אַחַר קְרוֹב
 יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְיִשָּׁן? שְׁאֵין אָדָם זוֹכְרוֹ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשע"א

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו. גרדו לשיתינן - אין מועלין בהן. מים שמנסכים בחג הסכות, כל זמן שהן בכד של זהב - אין נהנין בהן, והנהגה - לא מעל; נתנו אותן בצלוחית - מועלין בכלן, שהרי הן מקלל הנסכים. י. לג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי עד שיזרק דם האשם. נזרק דם האשם - לא נהנין ולא מועלין עד שינתנו ממנו מתנותיו. נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה כבשר חטאת ואשם.

יא. כל דמי שחיתת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני פרה בין לאחר פרה, עד שיצא לנחל קדרון. יצא לנחל קדרון - מועלין בו, מפני שהיה נמכר לגנות ודמיו הקדש. אבל המקוץ דם לכהמת קדשים - הרי הוא אסור בהנזה ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם, הרי הוא כגופה.

יב. העצמות והגידים והקרניים והטלפים שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פרשו לאחר זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר זריקה, שהזריקה מתרת אותם; ואם פרשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם. עצמות העולה שפקעו מעל המזבח קדם חצות הלילה - מועלין בהן; לאחר חצות - אין מועלין בהן. אף על פי שפקעו קדם חצות, כיון שהגיע חצות הלילה נעשו כל האיברים כמי שנתאבלו ונעשו אפר.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות - לא נהנין ולא מועלין. אבל גחלת של קדשי בדיק הבית - מועלין בה. והשלהבת - לא נהנין ולא מועלין. יד. דשן המזבח החיצון, בין קדם הרמת הדשן בין אחר הרמה - מועלין בו.

טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המנוחה - לא נהנין ולא מועלין.

טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום, בין שקדם מום קבוע להקדשה בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן - מועלין בהם משהקדשו עד שיפרו. אבל תורין שלא הגיע זמנן וכגי יונה שעבר זמנן והן קדשי מזבח, אף על פי שאסור להנות בהן - הנהגה לא מעל. הואיל ואינן ראויין לפדיון - הרי הם כחטאות המתות, לפיכך אין מועלין בהן.

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"א

פרק שלישי

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו מידי מעילה דבר תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שכבר בארנום - מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת התר לאכילת פניהם; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלים שעת התר באכילה.

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"א

הלכות מעילה

פרק שני

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שיצאו לבית הדשן, שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אמורייהן לחוץ קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם; נזרק הדם, אף על פי שעדין הן בחוץ ולא החזירן - מועלין בהן. שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו לאשים עד שישרף ויצא לבית הדשן, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

ג. כיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ והלבונה, ומנחת פניהם והחבתין ומנחת נסכים - מועלין בהן משעת הקדשן עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויפדו הבשר; אבל קדם שיפדו - מועלין בו והוא בבית הדשן. ה. וכן פרה אדמה - מועלין בה משהקדשה עד שמתעשה אפר. אף על פי שהיא כקדשי בדיק הבית, הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר הפרה.

ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור - מועלים בכלן משהקדשו עד שיזרק הדם; נזרק הדם - מועלין באמורייהן עד שיצאו לבית הדשן, ואין מועלין בבשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שינזה דמה; הנה דמה - אין בה מעילה. אבל אסור להנות במראתה ונוצתה, והנהגה בהן אחר הנהגה - לא מעל.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין לא נחקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ. קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ, הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה - הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו. ח. לחם הפנים - מועלין בו משהקדשו, אף על פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין. הקטיר הבזיכין - התר באכילה. וכן שתי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק דם הפכשים. נזרק דם הפכשים - התרו באכילה.

בשירים, שהרי לא היה שם שעת התר. אבל אם נטמא
 הקמץ והקטירו - אין מועלין בשירים; שהציון מרצה על
 הטמא, ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא. וצאו
 השירים או נטמאו ואחר כך הקטיר הקמץ, אף על פי שהן
 אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ
 כמצותו.

י. הנהגה מקדשי קדשים כלם לפני זריקת דמים או
 מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן העולה
 בלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים והחבתין - יפל
 מה שנהגה לנדבה. מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהגה
 ללשכה.

יא. נהגה קדם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא, או
 שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש
 המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלבן וביציהן אסור להנות מהן,
 והנהגה - לא מעל. לפיכך, ולד הקדשים וכן ולד המעשר
 לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חלין. ויש לאדם
 להתנדב ולומר: חלב בהמה זו החלין יהיה הקדש לולדות
 הקדשים שיינקוהו כדי שלא ימותו.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר:
 דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים - הרי הן
 קדשי בדיק הבית ומועלין בחלבן ובביציהן, כמו שיתבאר.

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"א

פרק רביעי

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין ובגוי
 יונה - מועלין בהן משעה שהפריש. הפריש לשלמים - אין
 מועלין בהם.

ב. הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח - הרי זה ספק אם
 פשטה קדשה בכלן או לא פשטה, לפיכך תקרב ולא יפדה.
 ואם נפדה - אין מועלין בפדיונו.

ג. המפריש מעות לגזירותו - אסור להנות בהן, ואם נהגה
 - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא כלם שלמים, ואין
 בשלמים מעילה אלא באמורייהן אחר זריקת דמים. מת -

יפלו לנדבה. היו מפרשים: דמי חטאת - ילכו לזים המלח,
 ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין
 בהן. אמר: אלו לחטאתי והשאר לגזירתי, אם נהגה בכל
 השאר - מעל; נהגה במקצתו - לא מעל. וכן אם אמר: אלו

לעולתי והשאר לגזירתי, ונהגה בכלן - מעל; נהגה
 במקצתן - לא מעל. שאין בדמי שלמים מעילה. הפריש
 מעות ואמר: אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמים,
 ונתערבו - מועלין בכלן ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה?

יקח שלש בהמות, ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על
 החטאת, ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.
 ד. אחד ממחזבי קנין שהפריש מעות ואמר: אלו לחובתי
 - מועלין בכלן ומועלין במקצתן. ואם מתו - יפלו לנדבה,
 כמו שבארנו בגזירות, ומועלין בהן.

כמו שבארנו בגזירות, ומועלין בהן.

ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה, הואיל והתרו שעה אחת
 - אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה, כמו
 שבארנו. כיצד? קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם
 למזבח כהלכתו, כגון ששחטן בדרום אף על פי שקבל
 בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום
 וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או ששחטן
 במחשבת הזמן או במחשבת המקום, או שקבלו הפסולין
 את דמן אף על פי שזרקוהו בשירים, או שזרקוהו פסולין
 אף על פי שקבלוהו בשירים, או שיצא הדם והבשר בלו
 קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין בכלן
 לעולם, שהרי לא היה להן שעת התר. אבל אם הגיע הדם
 למזבח כמצותו ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא
 הבשר או האמורין, או שיצא הבשר או האמורין לחוץ, או
 שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיצא
 בהן אין מועלין בשאר בשרן, שהרי היה לו שעת התר
 לאכילה, כמו שבארנו.

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וזורו הפשרים לעבודה
 וקבלו שאר דם הנפש וזרקוהו - אין מועלין בבשרן; שאין
 הפסולין עושין שאר דם הנפש שירים. חוץ מן הטמא,
 הואיל וראוי לעבודה צבור, עושה שאר דם שירים.

ג. כיצד? קבל הטמא וזרק, אף על פי שחזר הבשר וקבל
 שאר דם הנפש וזרקו - הרי אלו לא היתה להן שעת התר
 ומועלין בכלן; שזה הדם שירים הוא, ואין זריקת השירים
 מועלת. כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם
 חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם. והוא שתהיה זריקה
 המועלת; אבל קדשים קלים שנתפגלו, אף על פי שזזרק
 הדם - אין מועלין באמורייהן. וכן אם יצא הדם, אף על פי
 שהחזירו וזרקו - אין מועלין באמורייהן.

ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה וכיצא
 בהן - אסור להנות בהן, ואם נהגה - לא מעל.
 ה. וכל חטאת שתורעה עד שיפול בה מום - מועלין בה עד
 שתפדה.

ו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחיתה, ואחר כך
 נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות, ושחט שתיהן כאחת
 וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו שזזרק דמה
 ולא בבשר חברתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל
 ואם רצה מזה זזרק ואם רצה מזה זזרק. אבל אם שחט זו
 אחר זו - אין דמה מועיל לבשר חברתה, ואפלו לאחר
 זריקה, שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתיר בשורה.

ז. כל חטאת עוף או עולת עוף שנפסלה בשנוי עשייתה או
 בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה; חוץ מעולת העוף שנמלק
 למטה ממליקת חטאת לשם חטאת, שאף על פי שלא עלתה
 לבעלים לשם חובה - אין מועלין בה, הואיל ושנה שמה
 ומקום עשייתה ושנה מעשייתה לשם דבר שאין בו מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה או שנעשית במחשבת המקום, וכן
 שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו במחשבת
 המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת התר.
 ט. וכן קמץ שיצא לחוץ או לן וזרקוהו והקטירו - מועלין

מתוך מהדורת וגשל

ההקדשות ואחר כך יתנה בהן. אבל אם אמר: הרי הנטיעות
האלו קרבן עד שיקצצו - אינו יכול לפדותן; שכל עת
שיפדו יחזרו הקדש עד שיקצצו, וכינון שנקצצו אינו צריכין
פדיון, אלא נהנין בהן מיד. במה דברים אמורים? בשפדאן
המקדיש; אבל אם פדאן אחר - הרי אלו יוצאין לחלין אף
על פי שעדן לא נקצצו, ויהיו מתרין אף למקדיש.

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"א

פרק חמישי

א. אחד המקדיש לבדק הבית דבר הראוי לחזק הבדק,
כגון אבן או קורה, או המקדיש לבדק הבית דבר הראוי
למזבח, כגון כבשים ותורים, או המקדיש למזבח דבר
הראוי לבדק הבית, כגון אבן וקורה, או המקדיש לזה ולזה
דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה, כגון המקדיש
תרנגולין וחמין וציר או קרקע, אפלו הקדיש אשפה מלאה
זבל או עפר או אפר - מוצעין בכלן משעה שהקדשו עד
שיפדו דברים הראויים להפדות.

ב. כל קדשי בדיק הבית עם דברים שמוצעין בהן מקדשי
מזבח - מצטרפין זה עם זה למעילה, ואם נהנה בשנה
פרוטה מכלם - מעל.

ג. אבל והאכיל את חברו או נהנה ומהנה חברו, אכילתו
והננת חברו או אכילת חברו והננתו - פלן מצטרפין
למעילה, ואם נעשה מן הכל נהנה בפרוטה - מעל.

ד. המעילה מצטרפת לזמן מרבה. ביצד? נהנה היום מן
ההקדש ונהנה לאחר כמה שנים בהעלם אחד - הרי אלו
מצטרפין לפרוטה ומעל.

ה. אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע, אבל הנהנה בקרקע
עצמה או במחבר לה - לא מעל, אפלו פגם. ביצד? החורש
שדה הקדש או הזורע בה - פטור. נטל מאבקה ונהנה בה
ופגמה - מעל. הדש בשדה הקדש - מעל; שהאבק שלה
מועיל לשדה, והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש
שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה, ונטל
העשב - מעל. הדר במערת הקדש או בצל אילן או שוכף
של הקדש, אף על פי שנהנה - לא מעל. וכן המקדיש בית
בנוי, הדר בו - לא מעל. אבל המקדיש עצים ואבנים ובה
בהן בית, הדר שם - מעל, כמו שיתבאר.

ו. גדולי הקדש - מוצעין בהן. ביצד? הקדיש שדה
והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מוצעין בהן. אבל
המקדיש את הבור ויקן ואחר כך נתמלא מים, הקדיש
אשפה ואחר כך נתמלא זבל, שוכף ונתמלא יונים, הואיל
ואינן גדולי הקדש - אין מוצעין בהן. וכן הנזבל והפרש
שבחצר הקדש - לא נהנין ולא מוצעין. ומה יעשו בהן?
ימכרו ויפלו דמיהן ללשכה. מעין שהוא יוצא מתוך שדה
הקדש - אסור להנות במים שיוצאין ממנו בתוך השדה,
והנהנה - לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה - מתר להנות
בהן. ערבה הגדלה בשדה הקדש - לא נהנין ולא מוצעין.
אילן של הדיוט הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוך

ה. המפריש חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת דם
- הרי זה לא כפר, לפיכך לא מעל. הפריש מעות לחטאת
חלב וקנה בהן חטאת דם: בשוגג - כפר, לפיכך מעל;
במזיד - לא כפר, לפיכך לא מעל.

ו. המפריש שתי סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים
לחלין, הואיל וקנה חלין בדמי אשם - מעל. וחיב לשלם
עשרה דינרים, שהן שתי סלעים וחמש, ויביא בהן אשם,
ויביא קרבן אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני
האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין -
יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש, ויביא
השנה שתי סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם
ואחד לחלין, אם היה של אשם יפה שתי סלעים - יביא
אותו לאשמו הראשון, וכן אם היה זה החלין יפה שתיים -
יביא אותו אשם מעילתו, שהרי מעל בסלע אחת מדמי
האשם; וישלם חמשה דינרים ויפלו לנדבה.

ז. הנהנה מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו - יוסיף חמש
על מה שנהנה ויביא בדמיו חטאתו, ויביא קרבן אשם על
מעילתו. וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו -
יוסיף חמש ויביא בדמיו אשמו, ויביא אשם אחר למעילתו.
שקרבות המזבח - מעילתן לקרבות המזבח, וקדשי בדיק
הבית - מעילתן לבדק הבית. נודע לו שמעל ואחר כך קרבה
חטאתו ועדין לא הפריש מעילתו, או שהפרישה ולא פללה
בדמי חטאתו - יוליף המעילה וחמשה לים המלח. נודע לו
שמעל אחר שקרבה חטאתו - יפלו מעות המעילה וחמשה
לנדבה; שאין מפרישין בתחלה לאבוד. ויבין כך ויבין כך
יביא אשם מעילתו. ובאשם, בין שנודע לו שמעל קדם
שקרב אשמו או אחר שקרב - תפל מעילתו וחמשה לנדבה,
מפני שהוא כמותר אשם. ויביא אשם מעילתו.

ח. המוכר עולתו ושלמיו - לא עשה כלום. ודין תורה,
שיחזרו המעות חלין כמו שהיו; וקנסו אותו חכמים, שיפלו
המעות לנדבה. אפלו היתה הבהמה שוה ארבעה ומכרה
בחמשה - החמשה פלן יפלו לנדבה. ואין כאן מעילה לא
מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

ט. יש מעילה בנדרים. ביצד? האומר: כפר זו עלי קרבן
או הקדש, ואכלה - מעל, אף על פי שהיא מתרת לאחרים.
לפיכך אין לה פדיון, שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד.
אמר: כפר זו קדש או קרבן, ואכלה, בין הוא בין אחר -
מעל. לפיכך יש לה פדיון. היתה לפניו כפר של הפקר
ואמר: כפר זו הקדש, נטלה על מנת לאכלה - מעל לפי
פלה; על מנת להוריש - מעל לפי טובת הנה שבה.

י. האומר לחברו: כפרי עליך הקדש, וחרז ונתנה לו -
המקבל מתנה זו מעל לכשיציא, שהרי הנותן אינה אסורה
עליו. וכן כל פיוצא בזה משאר הקונמות יש בהן מעילה
לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו מגדר כזה מצטרפין,
ואם נהנה מכלם בשוה פרוטה - מעל.

יא. האומר: הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום,
וטלית זה קרבן אם לא תשרף היום, ועבר היום ולא נקצצו
ולא נשרפה הטלית - הרי הם הקדש, ויפדו כשאר

בדבר שנפגם, כגון שלבש בגדי הקדש או בקע בקרדס -
לא מעל עד שיפגם בהקדש בשנה פרוטה באותו דבר עצמו
שנהנה בו, ויתפנו להנאות, ויפגם ויהנה כאחת. נהנה בכחצי
פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או שנהנה בשנה פרוטה ופגם
בשנה פרוטה בדבר אחר ולא נהנה במה שפגם ולא פגם
במה שנהנה - הרי זה לא מעל, עד שיהנה בשנה פרוטה
ויפגם באותה הנהיה בשנה פרוטה בדבר עצמו. כיצד? הרי
שהתיר מטלית מבגד הקדש והפירה בבגדו וילבשה ונהנה
בה בשנה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנה בשנה
פרוטה, ולא הפסיד במטלית פלוס - הרי זה לא מעל, מפני
שנהנה בדבר אחד ופגם בדבר אחר. וכבר בארנו, שנהנה
ומנהה חבירו - מצטרף, ואפלו לזמן מרבה.
ב. קדשי קדשים התמימים שתלש מצמרן - כיון שנהנה
בפרוטה מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומים לכוס
של זהב שאינו נפגם, שאין תלישת הצמר פוסלת אותן
מלקרב. אבל אם נפל בהן מום, הואיל ולמכירה עומדים
והגזה פוגמת דמיהן - לא מעל עד שיהנה ויפגם בפרוטה.
תלש מהן אחר שמתו - כיון שנהנה מעל, שאין פגם
למתה. ומעילה זו מדבריהם, כמו שבארנו.
ג. המועל בקדשי בדיק הבית, כיון שמעל בשגגה - נתחלל
הקדש, וזה שנהנה אחריו פטור. מעל בנדון, הואיל ואינו
חיב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא
בהיתו, ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה - מעל. במה דברים
אמורים? כשמעל בקדש והוציאו בתורת חלין והקנהו
לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנהו לאחר - יש בו
מועל אחר מועל.
ד. ואין מועל אחר מועל במקדשים אלא בבקמה וכלי
תשמיש בלבד. כיצד? בקע בקרדס של הקדש ונהנה בפרוטה
ופגם, וכא חבירו וקע בו ונהנה ופגם - כלם מעלו. נטל
הקרדס ונתנו לחבירו - הוא מעל, אבל חבירו לא מעל. שטה
ככוס של זהב ונהנה בפרוטה, וכא חבירו ושתה ונהנה, וכא
חבירו ושתה ונהנה - כלם מעלו. נטל הכוס ונתנו לחבירו מתנה
או מכרו - הוא מעל, וחבירו לא מעל. רכב על גבי החמור
ונהנה בפרוטה ופגם, וכא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם, וכא
חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם - כלם מעלו. נתן החמור לחבירו
מתנה או מכרו או השפירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל. וכן
המשאיל קרדס של הקדש - הוא מעל לפי טובת הנאה שבו,
וחבירו מתר לבקע בו לכתחלה. והוא הדין לבהמה.
ה. בהמת קדשי מזבח אינה פן, אלא יש בה מועל אחר
מועל עד כמה פעמים. כיצד? תלש מן החטאת, וכא חבירו
ותלש, וכא חבירו ותלש - כלן מעלו. וכן אם נתנה לחבירו,
וחבירו לתכרו - כלן מעלו. ויראה לי, שדין המנחות והעופות
והנסכים וכלי שרת פדין הבהמה, שכלן קדשות הגוף הן.
ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל והיא עומדת
לפדיון - הרי היא קדשי בדיק הבית שהיא קדשת דמים;
ואם נתנה לחבירו, וחבירו לתכרו - הראשון בלבד מעל.
ז. אמרו חכמים, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה
לחבירו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת

השדה: אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש עשרה
אמה - הרי אותן השרשין שבתוך השדה אסורין, ונהנה
מהן לא מעל; הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה -
נהנה בהן מעל. אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט
ושרשיו יוצאין בתוך השדה: אם הנה בתוך שש עשרה
אמה - מועלין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה -
אותן השרשין שבתוך שדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין.
ז. קן שבראש האילן של הקדש, שבנה אותו העוף מצעים
ועשבים וכיוצא בהן - כל הקן עם הביצים שבו עם
האפרוחים הצריכין לאמן אין נהנין בהן, ונהנה - לא
מעל.
ח. המקדיש את היער - מועלין בכלו, בין באילנות בין
בכל קן שבראש האילנות או שביניהן.
ט. גזברים ששפו עצי הקדש וקצצו אותן - מועלין באותן
העצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו; אבל אין מועלין לא
בשפוי ולא בנסרת ולא בנביה של עצים, והוא הגוף הקשה
העגל שבתוך העץ הדומה ליבלת, שלא יצלח למלאכה.
י. המקדיש עבדו - אין מועלין בו ולא בשערו, אף על פי
שהוא עומד להגזוז, מפני שהוא מחבר לו, וכל זמן שהוא
מחבר הולך ומשביח.
יא. הורע פרות הקדש - פודה אותן בשעת זרען. ואף על
פי שלא פדה - הרי הגדולין חלין, ואין מועלין בהן, ואין
משלמין מהן קרן וחמש, וחיבין בחלה.
יב. שמרים של הקדש שנתן עליהם מים: ראשון ושני
ושלישי - אסור להנות בו, ונהנה לא מעל; רביעי - מתר.
במה דברים אמורים? בקדשי בדיק הבית; אבל קדשי
מזבח, אף מרביעי ואילף - לעולם אסור.
יג. המקדיש תרנגולת למזבח - מועלין בה ורביצתה.
הקדיש חמור למזבח - מועלין בה ובחלבה. הקדיש תורים
לבדיק הבית - מועלין בהן ורביצתן, כמו שבארנו.
יד. פתנות פהנה שבלו - מועלין בהן כשאר קדשים.
והחדשים, הואיל ונתנו להנות בהן - אין מועלין בהן.
טו. קדשי עובדי כוכבים: אם לבדיק הבית הקדישו -
מועלין בהן; ואם קדשי מזבח הן - אין בהן מעילה מן
התורה, שגאמר בקרבנות: דבר אל בני ישראל, אבל אסור
להנות בהן מדברי סופרים.
טז. קול ומראה וריח של הקדש - לא נהנין ולא מועלין.
במה דברים אמורים? כשהריח בקטרת אחר שעלתה
התימרת; אבל אם הריח בקטרת כשתעלה תימרתה - מעל.
יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"א
פרק עשירי

יש דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו, כגון
המשתמש בכלי זהב טהור, ויש דברים שיפגמו, כגון בגדים
וכלי כסף ונחשת וברזל וכיוצא בהן. ונהנה בשנה פרוטה
מן ההקדש שאינו מחבר בקרע: אם נהנה בדבר שאין בו
פגם, כגון שנסתמש בכלי זהב של הקדש - מעל; נהנה

1 השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות, אם
 2 עשה כמאמרו - בעל הבית מעל, ואם לא עשה שליחותו
 3 - בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: תן לאורחין חתיכה
 4 חתיכה של בשר, הלך השליח ואמר להן: טלו שתיים שתיים
 5 - בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו, והשליח פטור, מפני
 6 שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות.
 7 אבל אם אמר להם השליח: טלו שתיים שתיים מדעתי -
 8 שניהן מעלו. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין
 9 מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חברו והוסיף
 10 מדעתו. נמצא חברו חיב, לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה
 11 השליחות, והוא חיב על זה שהוסיף מדעתו.
 12 ב. במה דברים אמורים? כשהיו החתיכות מקדשי בדיק
 13 הבית; אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו - לא מעל אלא
 14 האוכל בלבד. שהרי הוא חיב באסור אחר יתר על המעילה,
 15 ובכל התורה בלה אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה
 16 לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר.
 17 ג. הנותן פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי בחצינה
 18 גרות ובחצינה פתילות, הלך והביא לו בכלה גרות או בכלה
 19 פתילות; או שאמר לו: הבא לי בכלה גרות או בכלה
 20 פתילות, הלך והביא בחצינה גרות ובחצינה פתילות - שניהם
 21 פטורים. בעל הבית לא מעל - שהרי לא נעשה שליחותו
 22 בפרוטה; והשליח לא מעל - שהרי לא עקר שליחותו
 23 בפרוטה. אבל אם אמר לו: הבא לי בחצינה גרות ממקום
 24 פלוני ובחצינה פתילות ממקום פלוני, והלך והביא גרות
 25 ממקום פתילות ופתילות ממקום גרות - השליח מעל.
 26 ד. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו: הבא לי אתרוג, והלך
 27 והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון - השליח מעל,
 28 ובעל הבית פטור, שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששנה שתי
 29 פרוטות. לפיכך, אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה אחת
 30 שנה שתי פרוטות - שניהם מעלו.
 31 ה. השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ, ונזכר
 32 בעל הבית שהיא הקדש קדם שתיגיד ליד החנוני - השליח
 33 מעל, שהוא שוגג, ובעל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חיב
 34 בקרבן מעילה, כמו שבארנו. נזכר אף השליח וידע שהיא
 35 הקדש קדם שתיגיד לחנוני - שניהם פטורים מקרבן מעילה,
 36 והחנוני חיב כשיוציא אותה פרוטה שנתעברה במעותיו,
 37 שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתנו לו הקדש
 38 - שלששתן פטורין, ונתפס המקח להקדש.
 39 ו. וכיצד נעשה כדי להציל החנוני מן החטא עד שיהיה
 40 מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או כלי
 41 כל שהוא ואומר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא
 42 מחללת על זה; ותעשה אותה פרוטה או הכלי הקדש, ויתר
 43 החנוני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה של הקדש
 44 שנתעברה בכל הכיס, או שאמר: פרוטה בכיס זה הקדש -
 45 מחלל אותה ואחר כך ישתמש בכיס. ואם הוציא ולא חלל
 46 - לא מעל עד שיוציא את כל הכיס.
 47 ז. אמר: כיס מפסי הקדש, ושור משורי הקדש - מועלין
 48 בכלן ומועלין במקצתן. כיצד עושה? מביא את הגדול

1 ידו - הוא מעל, והגדול לא מעל. ויראה לי, שאין אלו
 2 הדברים אמורים אלא במועל בנדון, שהרי לא נתחלל
 3 הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו - לא
 4 מעל עד שיוציא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה.
 5 נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר
 6 מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו. וכל כיוצא בזה.
 7 ח. נטל אבן או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא
 8 נתנה צדין. בנה אותה בתוך ביתו - מעל. נתנה על גבי
 9 חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל עד שידור תחתיה
 10 בשנה פרוטה, שאין זו הנהגה הנכונה.
 11 ט. נטל פרוטה של הקדש ונתנה לפלן, אף על פי שלא
 12 רחץ - מעל, שהרי נתנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן
 13 אם נתנה לאחד מבצלי אמניות - מעל, אף על פי שצדין
 14 לא עשו מלאכתו.
 15 י. קנה בה חפץ ולא משך: אם מן העובד כוכבים - מעל,
 16 ואם מן ישראל - לא מעל.
 17 יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין, אף
 18 על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. כיצד? המביא
 19 חטאתו ונאשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה שהביא
 20 בפרתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין מועלין עד שיגזק
 21 הדם. לפיכך, המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן
 22 ההקדש, אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין כאן
 23 זריקת דם לכפר עליו.
 24 יב. נתן שקלו ממעות הקדש - כשיהרמו התרומה ויקנו
 25 ממנה אפלו בהמה אחת ויגזק דמה ימעל השוקל, שהרי
 26 חלקו באותה בהמה שגזק דמה.
 27 יג. המפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין חברו
 28 - מעל. נתנו לחברו לשקלו על ידו, הלך ושקלו על ידי
 29 עצמו: אם כבר נתרמה התרומה - מעל השוקל; שהתורם
 30 תורם על העתיד להגבות, כמו שבארנו בשקלים, וכאלו
 31 הגיע שקל זה ללשפה, ולפיכך מעל. ואם צדין לא נתרמה
 32 תרומה - לא מעל. ולעולם אין מועלין בשירי הלשפה.
 33 יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"א
 34 פרק שביעי
 35 א. מי ששיגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח
 36 להוציאו בתורת חלין: אם עשה השליח שליחותו -
 37 המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה
 38 השליח מדעת עצמו - השליח הוא שמעל. כיצד? בעל
 39 הבית שאמר לשלוחו: תן (לי) מאותו בשר לאורחין, הלך
 40 ונתן להן כפר; או שאמר לו: תן להן כפר, ונתן להן בשר;
 41 אמר לשלוחו: הבא לי מן החלון, והביא לו מן המגדל; או
 42 שאמר לו: הבא מן המגדל, והביא לו מן החלון - השליח
 43 מעל. וכן כל כיוצא בזה. הלך השליח והביא מן החלון
 44 כמו שאמר לו, אף על פי שאמר השולח: לא היה בלבי
 45 שביא אלא מן המגדל - בעל הבית מעל; שהרי עשה
 46 שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים. ואפלו היה

ז. מלח שעל גבי האבן - מועלין בו; שעל גבי הכבש
 ושעל ראש המזבח - אין מועלין בו.
 ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע
 סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע
 לו עלה - אל יהי קל בעיניו. ולא יהרס לעלות אל ה', פן
 יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי
 החל. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם
 עצים ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם
 עליהם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חל
 - מעל בה, ואפלו היה שוגג צריך כפרה; קל וחמור למצות
 שחקק לנו הקדוש ברוך הוא, שלא יבטע האדם בהן מפני
 שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם,
 ולא יחשב בהן מחשבתו כדברי החל. הרי נאמר בתורה:
 ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם.
 אמרו חכמים: לתן שמירה ועשיה לחקים כמשפטים.
 והעשיה ידועה, והיא שיעשה החקים. והשמירה - שיהיה
 בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן
 המצות שטעמן גלוי וטובתן עשיתן בעולם הזה ידועה,
 כגון אסור גזל, ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים
 הן המצות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי
 לה, ואין לה רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן,
 ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר חזיר ובשר
 בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח.
 וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העובדי
 כוכבים שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין
 אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה
 מוסף דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר ידים, אני
 בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
 אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות בלן מפלל
 החקים הן. אמרו חכמים, שבשביל עבודת הקרבנות
 העולם עומד. שבפעשית החקים והמשפטים זוכין הישרים
 לחיי העולם הבא. והקדימה תורה צווי על החקים,
 שנאמר: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם
 האדם וחי בהם.
 סלקו להו הלכות מעילה בסיעתא דשמיא
 נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.
 הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
 הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים.
 הלכות כלי המקדש - עשרה פרקים.
 הלכות ביאת המקדש - תשעה פרקים.
 הלכות אסורי מזבח - שבעה פרקים.
 הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר פרקים.
 הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
 הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
 הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
 הלכות מעילה - שמונה פרקים.

שבהם ואומר: אם הקדש הוא - הרי הוא הקדש, ואם לאו
 - ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה; ויהנה בקטן.
 ח. המועל בפחות משנה פרוטה, בין בנדון בין בשנגה -
 משלם את הקרן, ואינו חייב חמש ולא קרבן. ויראה לי,
 שאינו לוקה על פחות משנה פרוטה, אם היה מזיד.
 ט. המפקיד מעות אצל בעל הבית ונשתמש בהן והוציא
 - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן,
 ובעל הפקדון לא הרשהו.
 י. הפקידן אצל שליח או חנוני ולא היו חתומין ולא
 קשורין קשר משנה, הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש
 בהן, אם הוציאו - שניהן פטורין; בעל הפקדון פטור -
 שהרי לא אמר לו השתמש בהן, והחנוני פטור - מפני שאין
 קשורין קשר משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.
 יא. האשה שהכניסה מעות של הקדש לבעלה, או
 שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות בירשה -
 לכשיציא הבעל המעות בחפציו ימעל.

שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשע"א

פרק שמיני

א. הפועלים שהן עושים בהקדש, אף על פי שפקסו עמהן
 מזונות - לא יאכלו מגורגרות של הקדש, ואם אכלו -
 מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי מזונות.
 ב. הדש כרשיגי הקדש - הרי זה חוסם את הפרה. שנאמר:
 לא תחסם שור בדישו - דיש הראוי לו.
 ג. אין מחללין את ההקדש על המלאכה, אלא על המעות.
 ביצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה - אין נותנין לו
 בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו, עד שמחללין אותן
 על המעות, ואחר שיעשו חלין נותנין אותן לאמן בשכרו,
 אם רצו, וחזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרימת הלשפה.
 ד. כשבונין במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן
 ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא
 בונין הכל מן החל; גזרה שמה ינהג בצל הבנין או ישען
 על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבנין
 מחללין מעות ההקדש על הבנין. ואם צרכו הגזברין לעצים
 לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין אותן ממעות ההקדש;
 שהרי אינן מתאחרין ימים כדי שנחוש להן שמה ישען אדם
 עליהן וימעול.
 ה. כשפוסקין עם האמנין לבנות במקדש ובעצרות -
 פוסקין עמהן כך וכך אמה בכך וכך סלע באמה בת עשרים
 אצבע, וכשמושחין להן מה שבנו - מושחין ומחשבין להן
 באמה גדולה בת עשרים וארבע אצבעות, כדי שלא יבואו
 לידי מעילה, מפני שאין מדקדקין במשיחה.
 ו. תנאי בית דין שיהיו הפנהגים גאותין במלח ובעצים
 באכילת קרבנות שאוכלין בחלקן; אבל לא יתנו מלח
 המקדש בחלין שלהן.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט מרחשון ה'תשע"א

1

38 הוא: "שְׁתֵּי תָרִים או שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה" — וְזֶהוּ קָרָבָן
 39 זָבָה, וְהִיא מְחַסְרֶת כַּפְּרָה עַד שֶׁתְּבִיאֶנּוּ. וְאוּלַי
 40 יִקְשֶׁה עָלַי מִקְשָׁה וַיֹּאמֶר: בֵּינָן שֶׁקָּרָבָן הַזֶּבֶב קָרָבָן
 41 הַזָּבָה, וְהָרִי אֵתָּה מוֹנֶה (במנין המצוות) אֶת-מִין
 42 הַקָּרָבָן — יִהְיֶה הַחֵיב בּוֹ מִי שִׁיְהִיָּה — כְּמוֹ
 43 שֶׁעָשִׂיתָ בְּקָרָבָן חֲטָאת וְקָרָבָן אָשֶׁם וְדָאֵי וְקָרָבָן
 44 אָשֶׁם תְּלוּי וְקָרָבָן עוֹלָה וַיִּוָּרֵד, שֶׁמְנִיתָ כָּל-אֶחָד
 45 מִצָּוָה בְּפָנָי עֲצָמָה, וְלֹא חֲשַׁשְׁתָּ לְרַבּוּי הַחֲטָאִים
 46 (למנות כל חטא בפני עצמו, מפני) שֶׁעַל כָּל-אֶחָד
 47 מֵהֵם חֵיבִים אוֹתוֹ הַקָּרָבָן — כִּדְּגַם כָּאֵן אֵל תְּחוּשׁ
 48 לְמִסְפַּר הָאֲנָשִׁים, שֶׁכָּל-אֶחָד מֵהֵם נִתְחַיֵּב קָרָבָן
 49 הַעוֹף?! יֵדַע (המקשה) שֶׁקָּרָבָן זָב וְזָבָה אֵינּוּ בָּא עַל
 50 חֲטָאִים, אֲלֵא הוּא קָרָבָן חוֹבָה בְּמַצֵּב מְסִים. אֵלוֹ
 51 הֵיךְ מַצֵּב הַזּוֹב בְּאִישׁ וּבְאִשָּׁה דָּבָר אֶחָד — כְּמוֹ
 52 שֶׁהֵם בְּשֵׁם, שֶׁהֵשֵׁם שָׁל זֶה "זָב" וְשָׁל זֶה "זָבָה" —
 53 כִּי אִזּוֹ הֵיךְ צָרִיף לְמִנּוּתָם אֶחָד; אֲבָל אֵין הַדָּבָר כֵּן,
 54 כִּי הַגֵּרֶת שֶׁכָּבַת זָרַע מִן-הָאִישׁ הִיא שֶׁחֵיב עָלֶיהָ
 55 קָרָבָן, אִךְ אִם נִגְרַף כְּעֵין שֶׁכָּבַת זָרַע מִן-הָאִשָּׁה אֵינָה
 56 זָבָה, אֲלֵא זוֹב הַדָּם מִן-הָאִשָּׁה הוּא שֶׁחֵיבֶת עָלָיו
 57 קָרָבָן; וְאִם זָב הַדָּם מִן-הָאִישׁ אֵינּוּ חֵיב עָלָיו קָרָבָן.
 58 וּמִלַּת 'זִיבוּת' אֵין עֲנִינָה אֲלֵא הַנְּזִילָה, וְאֵין כָּל-
 59 הַנּוּזָלִים אוֹתוֹ הַדָּבָר עֲצָמוֹ. וּבְפִרּוּשׁ אָמְרוּ (נדה)
 60 (לב:): "הָאִישׁ מְטַמֵּא בְּלֶכֶן וְהָאִשָּׁה בְּאֶדָם", וְאֵין
 61 דִּין זָב וְזָבָה פְּדִין מִצָּרַע וּמִצָּרַעַת. וְהִרְאִיָּה הַבְּרוּרָה
 62 לְזֶה אָמְרָם בְּכִרְתוֹת (ח:): "אֲרַבְּעָה מְחַסְרֵי כַּפְּרָה
 63 (שֶׁקָּרָבָן "חטאת" שלהם) וְכֹל הַבִּיטוּיִים שֶׁל "חטאת"
 64 ו"כפרה" הַמוֹפִיעִים בַּהֲקָשֶׁר לזָב וזָבָה אֵינָם בְּמוֹבָנָם
 65 הַמִּצְוִי אֵלֵא בְּמוֹבָנָם הַמַּעֲשִׂי שֶׁל "חֲסֵרוֹן" ו"הַשְּׁלֵמָה" (שם)
 66 מֵעַכְבָּן מִלֵּאכּוֹל בַּקִּדְשִׁים), וְאֵלוֹ הֵם: הַזָּב וְהַזָּבָה
 67 וְהַיּוֹלָדֶת וְהַמִּצְרָע". הַנֶּהֱרֹאָה, אֵיךְ מוֹנִים זָב וְזָבָה
 68 בְּשֵׁנִים וּמוֹנִים מִצָּרַע כְּאֶחָד — בֵּינָן שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ
 69 אִשָּׁה — לְפִי שֶׁזִּיבוּת הָאִישׁ אֵינָה כְּזִיבוּת הָאִשָּׁה.
 70 וְהַפְּסוּק הַנֶּאֱמָר עַל קָרָבָנָה: "וְאִם-טְהַרָה מִזּוֹכָה
 71 וְגו' וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּקַּח-לָהּ שְׁתֵּי תָרִים וְגו'" (שם)
 72 טו, כח-כט).

73 הַמִּצְוָה הָע"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שֶׁכָּל-יּוֹלָדֶת
 74 תִּקְרִיב קָרָבָן, וְהוּא: כִּבְשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן-

יום ראשון כ"ג מרחשון ה'תשע"א

2

3 מִצּוֹת עֲשֵׂה עַב.
 4 הַמִּצְוָה הָע"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַקְרִיב קָרָבָן
 5 עוֹלָה וַיִּוָּרֵד עַל עֲבֵרוֹת מְסִימוֹת. הַעֲבֵרוֹת שֶׁחֵיבִים
 6 עָלֶיהֶן קָרָבָן זֶה הֵן: טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאת קִדְשֵׁי
 7 וּשְׁבוּעַת בְּטוּי וּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּאָב
 8 מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת, כְּמוֹ שֶׁקָּבַעְנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֵדֶר
 9 טְהוֹרוֹת, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה — זֹהִי טְמֵאת
 10 מִקְדָּשׁ; אוֹ שֶׁאֲכַל בֶּשֶׂר קִדְשׁ בְּשִׁגְגָה — זֹהִי
 11 טְמֵאת קִדְשֵׁי; אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי (נשבע
 12 לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר מֵהַ, וְלֹא קִיִּים) וְלֹא
 13 קִיָּמָה בְּשִׁגְגָה; אוֹ נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת (נשבע
 14 כִּאִילוֹ אֵינּוּ יוֹדַע עֵדוּת לַחֲבֵרוֹ) לְשִׁקֵּר — בֵּינָן בְּשׁוֹגֵג
 15 בֵּינָן בְּמוֹזֵד — הָרִי זֶה מִקְרִיב עַל אֶחָד הַמַּעֲשִׂים
 16 הָאֵלֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה קָרָבָן הַנִּקְרָא: "קָרָבָן עוֹלָה וַיִּוָּרֵד".
 17 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְנִפְּשׁ כִּי-תִחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל
 18 אֵלֶּה וְגו' אוֹ נִפְּשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל-דָּבָר טְמֵא וְגו'
 19 וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְגו' וְהוּא יֵדַע וְאָשֶׁם אוֹ נִפְּשׁ כִּי
 20 תִּשְׁבַּע לְבִטָּא בְּשִׁפְתָיִם וְגו' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְגו' וְהִיָּה
 21 כִּי-יִאָּשֶׁם וְגו' וְהִבִּיא אֶת-אֲשָׁמוֹ וְגו' וְאִם-לֹא
 22 תִּגִּיעַ דָּוֹ וְגו' וְאִם-לֹא תִּשְׁיַג דָּוֹ וְגו'" (ויקרא ה,
 23 א-יא). וְלִכֵּן נִקְרָא 'עוֹלָה וַיִּוָּרֵד' — לְפִי שֶׁאֵינּוּ
 24 קָבוּעַ בְּמִין, אֲלֵא פַעַם יוֹבֵא מִמִּין זֶה וּפַעַם מִמִּין
 25 אַחֵר, כְּפִי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַחַוֵּטָא הַחֵיב בְּקָרָבָן.
 26 וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זֹה בְּמַסְכַּת כִּרְתוֹת (י)
 27 וּבְמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת (ז).

יום שני כ"ד מרחשון ה'תשע"א

28

29 מִצּוֹת עֲשֵׂה סח. עה. עו.
 30 הַמִּצְוָה הַס"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שֶׁיִּקְרִיב בֵּית
 31 דִּין קָרָבָן, אִם שִׁגְגוּ וְהוֹרוּ שֶׁלֹּא כְּהִלְכָה, וְזֶהוּ
 32 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם כָּל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם
 33 דָּבָר מֵעֵינֵי הַקֹּהֵל" (ויקרא ד, יג). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ
 34 דִּינֵי מִצְוָה זֹה וְהַתְּנָאִים שֶׁבָּהּ בְּשִׁלְמוֹת בְּמַסְכַּת
 35 הוֹרִיֹּת וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת מִמַּסְכַּת זְבָחִים.

36 הַמִּצְוָה הָע"ה — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שֶׁכָּל-אִשָּׁה זָבָה,
 37 אִם נִתְרַפְּאָה מִן-הַזִּיבוּת, תִּקְרִיב קָרָבָן, וְקָרָבָן זֶה

1 נְשַׁלְמַת טְהָרְתוֹ שֶׁל זֶה. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ מִי נָדָה (מי
 2 הזאה שבהם היו מערבים את אפר הפרה) וְיָמִי מְקֻוּה
 3 וְאַרְבָּעָה מִיָּנִין שֶׁבְמִצְרָע (בהם משתמשים לטהרתו:
 4 צפרים, עץ ארו וכו') שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת, אֶף-עַל-פִּי
 5 שֶׁכֵּלֵן לְטְהָרַת טְמָאִים כְּמוֹ שֶׁאַבְאָר (מצות עשה קי).
 6 וְאַרְבַּעַת מַחֲסְרֵי כְּפָרָה אֵלּוּ כְּבֹר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵיהֶם
 7 וְדִינֵי קְרָבְנוּתֵיהֶם בְּכֻלֹּת וּפְרָטוֹת בְּפָרֶק ח'
 8 מְנַזְרֹת וְסוֹף נִגְעִים וּמִסְכַּת קָנִים וּבְמִקּוֹמוֹת רַבִּים
 9 הַמְּפָזְרִים בְּתַלְמוּד, אֲלֵא שֶׁרַבְּס כְּכֹלָם בְּמִקּוֹמוֹת
 10 שֶׁהָעִירוֹנוּ עֲלֵיהֶם.

יום רביעי כ"ו מרחשון ה'תשע"א

11 מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.
 12 המצוה הק"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַחֲלִיף אֶת
 13 (בהמת) הַקְּדָשִׁים (ולתת בהמה אחרת כתחליף) וְזוֹ
 14 היא הַתְּמוּרָה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לֹא יִחַלְפְּנוּ
 15 וְלֹא-יִמִּיר אֹתוֹ" (ויקרא כו, י). וּכְבָר בָּא לְאוּ מִיָּחַד
 16 בְּמַעֲשֵׂר בְּלֶבֶד. וְהַטַּעַם לְכַף מָה שֶׁאָמְרוּ בְּסִפְרָא
 17 (פרשת בחוקותי), וְהוּא אָמְרָם: "מַעֲשֵׂר בְּכֻלֹּל הִיָּה
 18 וְלָמָּה יֵצֵא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: כִּשְׁם שֶׁהַמַּעֲשֵׂר קָדָשִׁי
 19 מְזַבַּח וְאִסּוּר לְהַמִּירוֹ — כִּף כָּל-הַקְּדָשִׁים שֶׁהִזְהִיר
 20 עַל תְּמוּרָתָם בְּאָמְרוֹ: "לֹא יִחַלְפְּנוּ" אֵינָם אֲלֵא
 21 קָדָשִׁי מְזַבַּח בְּלֶבֶד; וְיָמִי שֶׁהַמִּיר — לוֹקָה. וּכְבָר
 22 נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת תְּמוּרָה.

23 המצוה הפ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שֶׁתְּהֵא הַתְּמוּרָה
 24 (בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים.
 25 הרי אף שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש,
 26 גם היא —) קָדָשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהִיָּה-הוּא
 27 וְתְמוּרָתוֹ הִיָּה-קָדָשׁ" (שם, לג). וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ
 28 בְּרִישׁ מִסְכַּת תְּמוּרָה (ד), שֶׁאָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לֹא
 29 יִמְרָנוּ" הוּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה
 30 (שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת
 31 ומבטלת את הלאו). אָמְרוּ: הֲלֹא מִמִּיר דְּלֹאוּ שֶׁנִּתְקַן
 32 לַעֲשֶׂה הוּא? וְשֵׁם נִגְאָר גַּם טַעַם לְכַף שֶׁהַמִּיר
 33 לוֹקָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא לֹאוּ שֶׁנִּתְקַן לַעֲשֶׂה: "לֹא
 34 אֲתִי עֲשֶׂה וְעָקַר תָּרִי לְאוּיָן". כְּלוֹמֵר: הֲלֹאוּ עַל
 35 הַתְּמוּרָה נִכְפַּל פְּעַמִּים: "לֹא יִחַלְפְּנוּ" וְ"לֹא יִמִּיר
 36 אֹתוֹ" (שם, י), וּבָא עֲשֶׂה אֶחָד — "וְהִיָּה-הוּא
 37 וְתְמוּרָתוֹ הִיָּה-קָדָשׁ". הִנֵּה נִתְבְּאָר מִהַ-שְּׂרָצִינוּ.
 38 וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת תְּמוּרָה,

1 יוֹנָה אוֹ תֵר לְחֻטָּאת. וְאִם הִיא עֲנִיָּה, מְקַרִּיבָה שְׁתֵּי
 2 תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד עֲלֶיהָ וְאֶחָד חֻטָּאת.
 3 וְגַם הִיא מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה עַד שֶׁתְּקַרִּיב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָ
 4 יְתַעֲלֶה: "וּבְמִלֵּאת יָמֵי טְהָרָה לְבָן אוֹ לְבַת תְּבִיא
 5 כְּכֹשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ וְגו'" (שם יב, ו).

יום שלישי כ"ה מרחשון ה'תשע"א

6 מצות עשה עד. עז.
 7 המצוה הע"ד — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שֶׁכָּל-אִישׁ זָב
 8 אִם נִרְפָּא מְזִיבוֹתוֹ יְקַרִּיב קָרְבָן, וְקָרְבָן זֶה הוּא:
 9 "שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד חֻטָּאת וְהָאֶחָד
 10 עֲלֶיהָ" — וְזֶהוּ קָרְבָן הַזָּב, וְהוּא מַחֲסֵר כְּפָרָה עַד
 11 שֶׁיִּקְרִיבְנוּ (אף שטבל והעריב היום). וְהוּא אָמְרוּ
 12 יְתַעֲלֶה: "וְכִי-יִטְהַר הַזָּב מִזוּבוֹ וְגו' וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 13 יִקַּח-לוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים וְגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

14 המצוה הע"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שֶׁכָּל-מִצְרָע
 15 (שנראתה לבנונית בעורו) יְקַרִּיב קָרְבָן אִם נִרְפָּא
 16 מְנַגְעוֹ, וְהֵן שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת: עוֹלָה וְחֻטָּאת וְאֶשֶׁם וְלוֹג
 17 שְׁמֹן. וְאִם הוּא עֲנִי — מְקַרִּיב כְּכֹשׁ לְאֶשֶׁם וְשְׁתֵּי
 18 תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לַעֲלֶה וְאֶחָד לְחֻטָּאת,
 19 וְזֶהוּ הַרְבִּיעִי מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה. וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה:
 20 "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי-כְּבָשִׁים תְּמִימִים וְכַבֶּשֶׂה
 21 אֶחָת" (שם יד, י). וְאִם יֵאמֵר אָדָם: מַדּוּעַ אֵינְךָ מוֹנֵה
 22 קָרְבָן מַחֲסְרֵי כְּפָרָה כְּלָם כְּמִצְוָה אֶחָת בֵּינוֹן שִׁישׁ
 23 לָהֶם עֲנִין אֶחָד הַכּוֹלֵלָם, וְהוּא חֲסוּר הַכְּפָרָה, וְאִז
 24 זֶה הִיָּה מִין מִמִּינֵי הַטְּהָרָה מִן-הַטְּמֵאָה וְהִיָּת
 25 אוֹמֵר: הַמִּצְוָה הַפְּלוּגִית — הוּא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ
 26 שֶׁלֹּא תִשְׁלַם טְהָרַת מְקַצַּת הַטְּמָאִים, וְהֵם זָב וְזָבָה
 27 וְיוֹלְדֹת וּמִצְרָע, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּ קָרְבָן, שֶׁהָרִי בֶן אֲתָה
 28 מוֹנֵה טְהָרָה בְּמִקְוָה (מצות עשה קט) מִצְוָה אֶחָת —
 29 יִתְחַיֵּב בָּהּ אֵיזָה טְמֵא שִׁיָּהִיָּה, וְאֵינְךָ חוֹשֵׁשׁ לְמִין
 30 הַטְּמֵאָה שֶׁנִּטְמָא בָּהּ — כִּי הִיָּת יִכּוֹל לְמַנּוֹת קָרְבָן
 31 מַחֲסְרֵי כְּפָרָה כְּמִצְוָה אֶחָת, וְלֹא תַחֲוֹשׁ לְמִין
 32 טְמֵאָתוֹ? ! הַשֵּׁם יוֹדֵעַ וְעַד שֶׁכֵּף הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת
 33 בְּהַחֲלֵט, אֵלּוּ הִיָּה קָרְבָן כָּל-אֶחָד מֵאַרְבַּעַת מַחֲסְרֵי
 34 כְּפָרָה אֵלּוּ קָרְבָן אֶחָד שְׁאִין בּוֹ שְׁנוּי, כְּמוֹ טְהָרָה
 35 בְּפִים (במקוה) שֶׁהִיא מִין טְהָרָה וְחוּבָה עַל כָּל-
 36 טְמָא; אֲבָל מִכֵּינוֹן שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ קְרָבְנוּתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאֲתָה
 37 רוֹאָה, צָרִיף לְמַנּוֹת כָּל-קָרְבָן לְבִדּוֹ בְּהַכְרַח, כִּי
 38 הַדָּבָר שָׁבוּ נְשַׁלְמַת טְהָרְתוֹ שֶׁל זֶה אֵינוֹ הַדָּבָר שָׁבוּ

14 לומר: "בבהמה לא יקדיש איש אתו" — רמז על
 15 מה שנגאמר: "אשר יבפר לה' בבהמה לא יקדיש
 16 איש אתו" כאלו אמר: כל-מה שיהא לה' בבהמה
 17 לא יקדיש איש אתו קדשה אחרת, אלא ישאר
 18 כמו שהוא. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה'
 19 מתמורה.

20 המצוה הק"ז — הצווי שנגצטוינו להיות המת
 21 מטמא, ומצוה זו פוללת כל-דיני טמאת מת.

22 **יום שישי כ"ח מרחשון ה'תשע"א**

23 **שבת קודש כ"ט מרחשון ה'תשע"א**

24 המצוה הק"ז — הצווי שנגצטוינו להיות המת
 25 מטמא, ומצוה זו פוללת כל-דיני טמאת מת.

1 כלומר: איך תתקיים ואיך לא תתקיים ומה דינה
 2 ואיך קרבה.

3 **יום חמישי כ"ז מרחשון ה'תשע"א**

4 מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.
 5 המצוה הק"ז — האזהרה שהזרנו מלשנות
 6 את-הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים,
 7 לעשותו אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שזה
 8 וכיוצא בו בלא-תעשה, והוא אמרו תעלה בככור
 9 בהמה: "לא-יקדיש איש אתו" (ויקרא כז, כו). ובא
 10 בקבלה (ערכין פרק ח משנה ז) "לא-יקדיש איש
 11 אתו" — הקדש מזבח. ולשון ספרא (פרשת
 12 בחוקותי): "אין לי אלא בכור, מנין לכל-הקדשים
 13 שאין משנין אותם מקדשה לקדשה? תלמוד

המשך ביאור למסכת הוריות ליום שבת קודש עמ' א

33 **גמרא**

34 הגמרא מביאה ברייתא הכוללת את הדינים שנתבארו במשנה: **תניא**
 35 בברייתא, רבי שמעון היה נוטן כלל – היה כולל את דיני הקרבנות
 36 של בית דין, נשיא וכהן משיח. כל איסור שהיחיד מתחייב בו באשם
 37 תלוי, הנשיא כיוצא בו – דינו כיחיד, שאף הוא חייב באשם תלוי,
 38 ואילו הכהן המשיח ובית דין פטורין. וכל איסור שהוא – היחיד
 39 מתחייב באשם ודאי, הנשיא והכהן המשיח כיוצא בהן – דינם כמו
 40 היחיד, והימים אף הם באשם ודאי, ובית דין פטורין.
 41 על שמיעת הקול ועל כפוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו,
 42 בית דין פטורין עליהם, ואילו הנשיא והכהן המשיח חייבין בקרבן
 43 עולה ויורד, אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול – בשבעת
 44 העדות, לפי שאינו מעיד לאחרים, ולא משיח חייב
 45 בטומאת מקדש וקדשיו.
 46 כל איסור שהוא – היחיד מתחייב בו בקרבן עולה ויורד, דהיינו,
 47 שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, או הנשיא
 48 כיוצא בו – אף הוא דינו כיחיד וחייב בעולה ויורד, ואילו הכהן
 49 המשיח ובית דין פטורין.
 50 הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייתא: **הא גופא קשיא** – ברייתא
 51 זו עצמה קשה, שיש בה דינים הסותרים זה לזה. אמרת – מתחילה
 52 אמרה הברייתא שאין הכהן המשיח חייב קרבן עולה ויורד בטומאת
 53 מקדש וקדשיו, ויש לדייק מדברי הברייתא, שרק בטומאת מקדש
 54 וקדשיו הוא דפטור – פטור הכהן המשיח מקרבן, אבל בשמיעת
 55 הקול וכפוי שפתים חייב הכהן המשיח בקרבן עולה ויורד. ועל כך
 56 יש להקשות, אימא – אמור ותפרש את הדין המבואר בסיפא של
 57 הברייתא, כל איסור שהוא – היחיד מתחייב עליו בקרבן עולה ויורד,
 58 הנשיא כיוצא בו – דינו כיחיד וחייב, ואילו הכהן המשיח ובית דין
 59 פטורין. קתני – שנתה הברייתא את דין הכהן המשיח ובית דין
 60 כאחד, ששניהם פטורין. ומעתה יש ללומדם זה מזה, מה בית דין
 61 פטורין מכולהו – כשם שביטוי פטורים מכולם, משבעת העדות
 62 ושבעת ביטוי וטומאת מקדש, אף הכהן המשיח פטור מכולהו –
 63 פטור מכולם, ואף משבעת העדות ומשבעת ביטוי.

1 חייב ברת, ועל שנגתן – והעובר עליהם בשוגג חייב טמאת, הדין
 2 בהם הוא שהיחיד שחטא בשגגה באחת ממצוות אלו מכיא כשפה
 3 ושעירה – כבש נקבה או עז נקבה לחטאתו, והנשיא – המלך שחטא
 4 באחת מאלו מביא שעיר – עז זכר, והכהן המשיח ששגג באחת
 5 מאלו, וכן בית דין שהורו היתר בשגגה באחת מכל המצוות האלו
 6 ועשו הציבור על פיהם, מכיאין פר לחטאת.
 7 וכעבודת כוכבים – אם שגגו באיסור עבודה זרה, הדין בזה הוא
 8 שהיחיד והנשיא והכהן המשיח מכיאין שעירה לחטאתם, ובית דין
 9 שהורו היתר בשגגה באיסורי עבודה זרה ועשו הציבור על פיהם,
 10 מביאים פר ושעיר, פר לעולה ושעיר לחטאת.
 11 אשם תלוי – קרבן הבא על ספק איסור, שהעובר עליו בוודאי במויד
 12 חייב כרת ובשוגג מביא קרבן חטאת, היחיד והנשיא חייבין בקרבן
 13 זה, אם יש ספק בידם שעברו על איסור ששגגתו חטאת, ואילו הכהן
 14 המשיח שיש ספק בידו אם עבר איסור, ובית דין שהורו היתר בשגגה
 15 בדבר שהוא ספק איסור ועשו הציבור על פיהם, פטורין מאשם תלוי.
 16 אשם ודאי – קרבן הבא על אחת מחמש עבירות המנויות בתורה,
 17 היחיד והנשיא והמשיח חייבין בקרבן זה, אם עברו על אחת
 18 מעבירות אלו, ואילו בית דין שהורו היתר בשגגה באחד מאיסורים
 19 אלו ועשו הציבור על פיהם פטורין מאשם.
 20 קרבן עולה ויורד, הבא על שמיעת הקול – שבעת העדות, ועל
 21 כפוי שפתים – שבעת ביטוי, ועל טומאת מקדש וקדשיו, אם הורו
 22 בית דין היתר בשגגה באחד מדברים אלו ועשו הציבור על פיהם הרי
 23 הם פטורין מקרבן עולה ויורד, ואילו היחיד והנשיא והמשיח חייבין
 24 בו.
 25 אלא שאין בהן גדול משיח חייב קרבן עולה ויורד על טומאת
 26 מקדש וקדשיו, אלא רק על שבעת העדות ושבעת ביטוי, אלו
 27 דברי רבי שמעון.
 28 מבררת המשנה: ומה הן מכיאין – איזה קרבן מביאים הנשיא והכהן
 29 המשיח, אם חטאו באחד מן הדברים הללו. מבארת המשנה: עליהם
 30 להביא קרבן עולה ויורד כמו ביחיד שחטא בזה. אלו דברי תנא קמא.
 31 רבי אליעזר אומר, הנשיא מכיא שעיר, כדרך שהוא מביא על כל
 32 שגגותיו.

שמואל-א יט יג-כד

יג ותקח מיכל את-התרפים ותשם אל-המפה ואת כביר העזים שמה מראשתי ותכסם בפגרים: יד וישלח שאול מלאכים לקחת את-דוד ותאמר חלה הוא: פ טו וישלח שאול את-המלאכים לראות את-דוד לאמר העלו אתו במטה אלי להמתו: טז ויבאו המלאכים והנה התרפים אל-המטה וכביר העזים מראשתי: יז ויאמר שאול אל-מיכל למה פכה רמיתני ותשלחי את-איבי וימלט ותאמר מיכל אל-שאול הוא-אמר אלי שלחני למה אמיתך: יח ודוד פרח וימלט ויבא אל-שמואל הרמטה ויגדלו את פל-אשר עשה-לו שאול ויילך הוא ושמואל וישבו בננות (בננות קרי): יט ויגד לשאול לאמר הנה דוד בננות (בננות קרי) ברמה: כ וישלח שאול מלאכים לקחת את-דוד וירא את-להקת הנביאים נבאים ושמואל עמד נצב עליהם ותהי על-מלאכי שאול רוח אלהים ויתנבאו גם-המה: כא ויגדו לשאול וישלח מלאכים אחרים ויתנבאו גם-המה וינסף שאול וישלח מלאכים שלשים ויתנבאו גם-המה: כב ויילך גם-הוא הרמטה ויבא עד-בור הגדול אשר בשכו וישאל ויאמר איפה שמואל ודוד ויאמר הנה בננות (בננות קרי) ברמה: כג ויילך שם אל-בנות (בנות קרי) ברמה ותהי עליו גם-הוא רוח אלהים ויילך הלוד ויתנבא עד-באו בננות (בננות קרי) ברמה: כד ויפשט גם-הוא בגדיו ויתנבא גם-הוא לפני שמואל ויפל ערם פל-היום והוא וכל-הלילה על-פני יאמרו הגם שאול בנביאים: פ

רש"י

(יג) ותקח מיכל. כדי שלא יבינו שברח וירדפו אחריו: את התרפים. עשויים בדמות גוף אדם: כביר העזים. עור מופשט שלם כחמת, פלוצי"ל בלע"ז: שמה מראשותיו. לפי שאין לתרפים שיער, וזה דומה לשיער אדם: (יז) הוא אמר אלי וגו'. אתה מסרתני ביד לסטים אחד, שלף חרבו עלי עד

ששלחתיו: (יט) בניות. (תרגום:) בבית אולפנא: (כ) להקת. (תרגום:) סיעת: (כד) ויפשט גם הוא בגדיו. בגדי מלכות, ללבוש בגדי התלמידים: ויפול ערום. ונפל ברשן, תרגם יונתן: ונפל ערטילאי. ובשם רבי מנחם ששמע מפי ערבי אחד: 'ברשן' בלשון ערבי משוגע:

מצודת דוד

(יג) שמה מראשותיו. עם כי כסתה הראש, חששה פן ימששו ממעל וידעו כי תרפים הם כי אין בהם שער, ולזה שמה מראשותיו נאד מעור העזים והשער ממעל, להטעות את הבאים למשש, ועשתה עוד התחבולות ההם, למען לא ירדפו אחריו, ובהתמהמהם יתרחק למלט נפשו: ותכס. כסתה את הראש ממעל, כאלו עשתה לשמרו מן הצנה וכדומה, ולמען לא יראו שתרפים הוא: (יד) וישלח. בבקר שלח אחריו לעמוד לפניו כמאז: (טו) לראות את דוד לאמר. רצה לומר: שיאמרו שהולכים לבקרו ולראותו, כי שאול חשב שעושה עצמו כחולה לבל יבוא אליו, ולזה אמר העלו וכו', כאומר הלא תראו שאיננו חולה, ולזה העלו אותו להמיתו לעיני העם, כי מעתה הוא חייב מיתה על שהתל בי: (יז) למה ככה רמיתני. וחוזר ומפרש כי שלחת את אויבי, ואמרת חולה הוא, למען ימלט בעוד התמהמהנו, ולמה הרבית לרמות אותי כל כך: הוא אמר אלי. ולא מעצמי שלחתיו, כי הוא אמר אלי שלחני למה אמיתך בעבור זה, והייתי אם כן אנוסה בדבר, וכדי שלא יחרה לך אמרתי חולה הוא, להסתיר הדבר, ובהאריך הזמן תנוח החמה: (יח) בניות. שם מקום ברמה, הזוכן למושב בני הנביאים: (כ) וירא. כל אחד מן המלאכים: ושמואל עומד. ובאה עליהם שפע הנבואה באמצעות שמואל: ותהי. באמצעות הנביאים כלם, באה שפע הנבואה גם על המלאכים, ולא חששו מעתה לדברי שאול: (כג) ותהי עליו. עודו בדרך: (כד) ויפשט. פשט בגדי מלכות, להתדמות להנביאים במלבושיהם ובל יתגאה עליהם: ויפול. נפל על פניו ארצה, וכמו שנאמר בדניאל [י] ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה: ערום. רצה לומר: מן בגדי מלכות: על כן יאמרו וכו'. כי בפעם הראשון שניבא בעת המלכו, לא נתחזק עדיין המשל בפי הבריות לומר הגם שאול בנביאים, וכשניבא שנית, אז התחזק המשל לומר על כל הבא למעלה שלא הורגל בה, הגם שאול בנביאים:

מצודת ציון

(יג) התרפים. הם העשויים בצורת אדם, מהם לעבודה זרה, ומהם לצורת אדם ידוע, והנשים היו עושות על צורת בעליהן, להסתכל בתארו מרוב האהבה: כביר העזים. תרגם יונתן: נודא דעיוזא: מראשותיו. מלשון ראש: (טו) לראות. רוצה לומר לבקרו, וכן תרגמו: למסעד, וכמו כן תרגם על (מלכים-ב ח כט): 'לראות את יורם וגו' כי חולה הוא, אבל בכל מקום מתרגם 'למחזי': (טז) אל המטה. כמו על המטה, וכן (יחזקאל יח ה): אל ההרים לא אכל: (כ) להקת. קבוצת, והוא הפוך ממלת קהלת, וכמו כבש כשב: נצב עליהם. רוצה לומר ממונה עליהם להורותם דרכי הנבואה, כמו (רות ב ה): הנצב על הקוצרים: (כב) איפה. כמו איה פה:

תהלים ב יא-יב ג א-ט

יא עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה בִּירְאָה וְגִילוֹ בְּרַעְדָּה: יב נִשְׁקוּ־בְרַ פְּנֵי־יָאֲנָף | וְתֹאבְדוּ דָרְךְ פִּי־יִבְעַר כַּמְעַט אַפּוֹ
אֲשֶׁרִי פְּלִיחוּסִי כּוּ:

ג א מְזֻמּוֹר לְדוֹד פְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי | אֲבִשְׁלוֹם בְּנֹו: ד יְהוָה מְהִרְבּוֹ צָרִי רַבִּים קָמִים עָלָי: ג רַבִּים אֲמָרִים
לְנַפְשִׁי אֵין יִשׁוּעָתָה לֹו בְּאֱלֹהִים סְלָה: ד וְאַתָּה יְהוָה מִגֵּן פַּעְדֵי כְּבוֹדִי וּמְרִים רֵאשִׁי: ה קוֹלִי אֶל־יְהוָה
אֶקְרָא וְעֵנֵנִי מִהֵר קִדְשׁוֹ סְלָה: ו אֲנִי שִׁכְבְּתִי וְאִישָׁנָה הִקְצוֹתִי פִי יְהוָה יִסְמְכֵנִי: ז לֹא־אִירָא מִרְכָּבוֹת
עִם אֲשֶׁר סָבִיב שְׁתוֹ עָלָי: ח קוֹמָה יְהוָה | הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי פִי־הַכִּיתָ אֶת־פְּלִיחוּסֵי לַחֵי שְׁנֵי רְשָׁעִים
שִׁבְרָתָ: ט לְיְהוָה הִישׁוּעָה עַל־עַמּוֹ בְּרַכְתָּהּ סְלָה:

רש"י

כל אשר יבחר אדוני המלך הנה עבדיך וכשבא מחנים
(שם ז) ושובי בן נחש ומכיר בן עמיאל וברזילי הגלעדי
יצאו לקראתו וכלכלוהו שם: (ב) רבים קמים עלי בני
אדם גדולים בתורה גדולים בחכמה גדולים בעושר
גדולים בקומה כגון שאול וילידי הרפה דואג
ואחיתופל: (ג) אומרים לנפשי על נפשי: אין
ישועתה לו באלהים סלה. לפי שבא על אשת איש:
(ו) אני שכבתי ואישנה. לבי אטום בדאגה ופחד:
הקיצותי. מדאגתי כי בטחתי כי ה' יסמכני: (ז) שתו.
לשון שאיה גאטירנ"ט בלעז ויש אומרים שתו כמו שמו
כמו (שמות י) למען שיתי אותותי: (ח) כי הכית את כל
אויבי לחי. מכת בזיון היא כד"א (איכה ג) יתן למכהו
לחי, (מיכה ד) בשבט יכו על הלחי, ומ"א מכת הפה
כד"א (ש"ב יז) ויצו אל ביתו ויחנק: שני רשעים.
גבורתם: (ט) לה' הישועה וגו'. עליו להושיע את
עבדיו ואת עמו ועל עמו מוטל לברך ולהודות לו סלה:

מצודת ציון

(יא) ברעדה. בפקד ורתת: (יב) נשקו. מלשון תשוקה
וחמדה: בר. מלשון ברור ונקי: יאנף. מלשון אף וכן כי אנפת
בי (ישעיה י"ב): (א) מזמור. מלשון זמר: (ג) סלה. ענינו בכ"מ
כמו לעולם: (ד) מגן. ענין מחסה כהמגן הזה המציל את
הלובשו ממכת חרב וחנית: בעדי. כנגדי: (ו) הקיצותי. הערה
משינה: (ז) שתו. שמו וכן שתו בשמים פיהם (לקמן ע"ג):
(ח) לחי. הוא המקום הסמוך אל העין מתחת:

מצודת דוד

(יא) עבדו את ה'. לקבל עול מלכותו: וגילו. אז תשמחו בעת
בוא רעדה על המורדים כי לא עליכם תהיה הרעדה:
(יב) נשקו בר. חמדו בר לבב לקבל מלכותו בתם לבב לא
ברמיה: פן יאנף. כי פן יחרה אף ה' בכס: ותאבדו דרך. ר"ל
תהיו תועים מבלי דעת דרך אנה תפנו: כי יבער. כאשר יבער
אפו אף בשעור מעט אז תאבדו דרך: אשרי. זהו תהלות
החוסים בה' על כי מלכם השכילו לדעת אומץ כח ה' ועוצם
זרועו ולזה חסו בו: (א) מזמור. התפלה ההיא אמרה בזמרה:

לדוד. של דוד כי הוא יסדה: בברחו. וצפה אז ברוח הקודש שיוחזר למלכותו ואמר התפלה ההיא בזמרה: (ב) מה רבו צרי.
עד שאף בני קם עלי: רבים. בני אדם גדולים כשמעי ודואג ואחיתופל: (ג) לנפשי. על נפשי יאמרו שעד עולם לא יהיה לי
תשועה מה: וכאשר החל לנפול לא יוסיף לקום: (ד) ואתה ה'. אבל לא כן הוא כי אתה מגן בעדי ותומך כבודי ומרים ראשי
כי אחזור למלכותי: (ה) קולי. כשאקרא בקולי אל ה' ידעתי כי יענני מהר קדשו והיא ציון מקום שכונתו: סלה. עד עולם
יענני ר"ל גאולת עולם תהיה כי לא אשוב עוד להיות גולה ובורח: (ו) אני שכבתי. כשאני שוכב ונרדם מגודל הצער: הקיצותי.
ר"ל הפגתי צערי בזוכרי אשר ה' יסמכני: (ז) לא אירא. לזה לא אירא מרוב העם אשר את אבשלום אשר שמו פניהם להלחם
בי: (ח) קומה ה'. הואיל ובטחתי בך מהראוי שתקום להושיעני: כי הכית. הלא מעולם הכית את אויבי על הלחי ר"ל מכת
בזיון וכמ"ש יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה ג) ור"ל הכאת הלחי תחשב לחרפה: שני רשעים. אשר היו חורקים עלי שנימו
בחרות אפם בי הלא מעולם שברת ולזה גם עתה אל תרף ירך ממני: (ט) לה' הישועה. הלא התשועה היא ביד ה' וכל יוכל
להושיעני מידם ואף על עמך תהיה ברכתך לעולם ר"ל תושיע לי לבל יוכלו להרע לי ואף עליהם תהיה ברכתך שלא יהיו
נגפים גם המה וכאומר לא אתפלל על מפלתם כ"א על תשועתי:

עין יעקב

רש"י

ולא קבלה. שלא חשבה לסמוך על דבריו: **אי זכאי**. אילו הייתי זוכה ללמדה הייתי גורסה כששמעתייה ראשונה: **גרסא דינקותא**. מתקיים יותר משל זקנה:

דף יב עמוד ב **בְּשֵׁבְאוּ בְּגִמְרָא לְפָרֵשׁ שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת דְּמִתְנִיתִין, הַזְּפִירוּם לְעֵנֵן חֲנֻכָּה**.⁴⁶⁰ **וְאָמַר רַב**:⁴⁶¹ **מְדַלִּיקִין בְּהֵן**.⁴⁶² **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: מַאי טַעְמָא**⁴⁶³ **דְּ**⁴⁶⁴**רַב**?⁴⁶⁵ **קְסָבֵר**:⁴⁶⁶ **כְּבִתָּה**⁴⁶⁷ **אִין זְקוּק לָהּ וְכוּ'**⁴⁶⁸. **אֲמַרוּהָ רַבָּנָן**⁴⁶⁹ **כְּמִיָּה דְ**⁴⁷⁰**אֲבִי**⁴⁷¹ **מִשְׁמִיָּה דְ**⁴⁷²**רַבִּי יְרֵמְיָה, וְ**⁴⁷³**לֹא קִבְּלָהּ**.⁴⁷⁴ **פִּי אֲתָא**⁴⁷⁵ **רַבִּין**⁴⁷⁶, **אֲמַרוּהָ רַבָּנָן**⁴⁷⁷ **כְּמִיָּה דְ**⁴⁷⁸**אֲבִי**⁴⁷⁹ **מִשְׁמִיָּה**⁴⁸⁰ **דְ**⁴⁸¹**רַבִּי יוֹחָנָן**, **וְ**⁴⁸²**קִבְּלָהּ**.⁴⁸³ **אָמַר**⁴⁸⁴: **אִי**⁴⁸⁵ **זָכָאִי**⁴⁸⁶, **גְּמִירְתָּהּ**⁴⁸⁷ **לְשִׁמְעֵתָא**⁴⁸⁸ **מַעֲיָקְרָא**⁴⁸⁹. **וְהָא גְּמָרָה**⁴⁹⁰ **! נִפְקָא מִיָּנְיָה**⁴⁹¹, **לְגִרְסָא דִּינְקוּתָא**⁴⁹².⁴⁹³

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

⁴⁷³ אב"י. ⁴⁷⁴ לא הספיק עם הלכה זאת, לכן לא חזר ושנן אותה, כי הוא לא חשב כן, ולא ראה צורך להתעמק בדין זה, ולחשוב עליו מחדש, אלא די היה לו במה שיזדע וזכר מאז למועדיו את הנושא. אבל. ⁴⁷⁵ פאשר בא החכם. ⁴⁷⁶ מארץ ישראל, והביא לבבל ידיעות מעניינות מבת המדרש של ארץ ישראל. ⁴⁷⁷ פעם נוספת. ⁴⁷⁸ לפני. ⁴⁷⁹ את אותה הלכה: "כבתה אין זקוק לה", אבל הפעם הם אמרו זאת. ⁴⁸⁰ של. ⁴⁸¹ שהיה רב גדול ונכבד בארץ ישראל, פלומר: רבין הביא את הידיעה שגם רבי יוחנן סובר אותו דבר, כמו שתחלה נאמר רק בשם רבי ירמיה. ⁴⁸² אז. ⁴⁸³ אב"י, והספיק עם ההלכה. ⁴⁸⁴ אב"י בצערה: ⁴⁸⁵ אלו, הייתי. ⁴⁸⁶ הייתי. ⁴⁸⁷ לומד ומשנן. ⁴⁸⁸ את השמועה הזאת. ⁴⁸⁹ קדם לכן, בפעם הראשונה ששמעתייה, אף לא זכיתי, ולכן התעכב השנון עד פה. ⁴⁹⁰ על צערו זה של אב"י תמהו בבית המדרש ושאלו. ⁴⁹¹ והרי הוא למד בסוף את ההלכה, ומה היה לו להצטער שלא שנו אותה קדם לכן? הלא סוף סוף עתה הוא יודע אותה! והשיבו: ⁴⁹² ההבדל הוא. ⁴⁹³ לשנון בגיל צעיר.

⁴⁶⁰ אגב באור השמנים והפתילות הכשרים לשבת, בארו גם את דין הפתילות והשמנים הכשרים לגרות חנכה. ⁴⁶¹ באותם שמנים ופתילות שאסור להדליק לשבת, ⁴⁶² גרות חנכה, למרות שלמנוורת המקדש הם פסולים, אף למנורה שאנו מדליקים – זכר למנורת המקדש, אין אנו צריכים להחמיר בכל ההדורים שהיו במקדש. ⁴⁶³ מה טעמו. ⁴⁶⁴ של. ⁴⁶⁵ שמתיר להדליק גרות חנכה בשמנים ובפתילות פסולים? עונה הגמרא: ⁴⁶⁶ רב סובר שישנו הבדל עקרוני בין הלכות הדלקת גר שבת להדלקת גר חנכה, ואם. ⁴⁶⁷ החנפיה. ⁴⁶⁸ להדלקה שנית, כי עקר המצוה היא עצם ההדלקה, ולא כמו גרות שבת ונרות המנורה שבמקדש, שהמצוה היא שהם יהיו דולקים, ולכן צריך להכניס חמור גלם משבח, שימלא את הציפיות. אבל בגרות חנכה אין להקפיד על פתילות ושמנים משבחים, אלא אם האש נצתת בהם, מדליקים בהם, ואם אחר כך דועקת האש, למרות שהפלי עדן מלא שמן, אין הדבר מבטל את מצות ההדלקה. ⁴⁶⁹ החכמים שישבו. ⁴⁷⁰ לפני. ⁴⁷¹ את הדין שאמר רב על גר שפכה, שאין צורך להדליקו שנית, ⁴⁷² משמו של.

1 לדעת כולם בית דין מביאים פר, אך המחלוקת בברייתא היא לגבי
2 הציבור, וּמֵאַן חֲכָמִים – ומי הם החכמים המחייבים אף את הציבור
3 להביא באופן זה, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן (להלן ה.)
4 שבאופן שהורו בית דין וחטאו רוב הציבור, גם הַצְּבֹר מִיְיָתִי קָרַב
5 פר לכל שבט שחטא וגם בֵּית דִּין מִיְיָתִי קָרַבן פר.
6 וְאִיבְעִית אִימָא, מדובר בברייתא אחד שֶׁעָשָׂה פְּהוּרָאָת בֵּית
7 דִּינֹו, ולא בהוראת הסנהדרין הגדולה, וּמֵאַן חֲכָמִים – ומי הם
8 החכמים המחייבים, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתַנִּיא בְּבֵרִיתָא לַהֲלֵן (ה.) רַבִּי
9 יהודה אומר, שֶׁכָּט אחד שֶׁעָשָׂה פְּהוּרָאָת בֵּית דִּינֹו ולא בהוראת
10 הסנהדרין, אוֹתוֹ הַשְּׁכָט חַיִּיב לַהֲקָרִיב פֶּר. ורבי מאיר חולק וסובר
11 שאין חייבים אלא על הוראת הסנהדרין הגדולה בלבד, כמבואר
12 להלן (ה.).
13 וְאִבְעִית אִימָא, מדובר בברייתא כַּגֹּזֵן שֶׁהוּרֹו בֵּית דִּין וְחָטְאוּ שֵׁשָׁה
14 שבטים וְהָן רֹבּוּ שֶׁל קָהֵל, אוֹ שְׁחָטוּ שְׁבַעֵה שְׁבָטִים (רוב שבטים)
15 אָפָּה עַל פִּי שְׁאִינֵן רֹבּוּ שֶׁל קָהֵל, וּמִתְנַתִּין מְנִי – כדעת מי היא,
16 כדעת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר הִיא, כלומר ש'חכמים' הם רבי שמעון
17 בן אלעזר, דְּתַנִּיא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר מִשְׁמֹו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר,
18 אִם חָטְאוּ שֵׁשָׁה שְׁבָטִים וְהָן רֹבּוּ שֶׁל קָהֵל, אוֹ שְׁחָטוּ שְׁבַעֵה שְׁבָטִים
19 אָפָּה עַל פִּי שְׁאִינֵן רֹבּוּ שֶׁל קָהֵל, חַיִּיבִין פֶּר. ותנא קמא בשם רבי
20 מאיר פטר מפר. ואם כן אין הוכחה מהברייתא שיש מי שסובר
21 שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב.
22 לאחר שהתבאר שכדי להתחייב בפר צריך שרוב ה'קהל' יעשו על פי
23 בית דין, מבארת הגמרא מי הוא 'קהל': זה: אָמַר רַב אִסִּי, וְכַהוּרָאָה
24 – כשהורו בית דין, ועשו אנשים על פיהם, ואנו רוצים לדעת האם
25 החוטאים הם רוב קהל (ויש חיוב פר), הִלָּךְ אָמַר רֹבּוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ
26 יִשְׂרָאֵל לענין רוב הקהל או מיעוטו, שאם חטאו רוב יושבי ארץ
27 ישראל מביאים פר, ואין מונים את יושבי חוץ לארץ, שְׁנֵאמַר אַחַר
28 שבנה שלמה את בית המקדש (מלכים א' ח סה), וְיַעֲשֶׂה שְׁלֹמֹה כַּעַת
29 הַהִיא אֶת הַחֵן, וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, קָהֵל גְּדוֹל מִלְּבֹא חֶמֶת עַד נִחַל
30 מִצְרַיִם, לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁבַעֵת יָמִים וְשְׁבַעֵת יָמִים אֲרִבְעָה עָשָׂר
31 יוֹם, וּמִדִּיק רַב אִסִּי מִדְּהַסּוֹק, מִבְּרִי בְּתִיב – הרי כבר נאמר 'וכל
32 יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ', ואם כן 'קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים' למה
33 ל' לכתוב, אלא שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מכאן שבא הכתוב להשמיענו
34 שְׁהֵנִי – האנשים היושבים במקום זה [מלבוא חמת עד נחל מצרים]
35 הוּא דְּאִיקְרִי 'קָהֵל', אֲבָל תִּנְךְ – היושבים מחוץ לגבול זה לא אִיקְרִי
36 'קָהֵל'. ואם חטאו רוב 'קהל' זה, אף שלא חטאו היושבים בחוץ
37 לארץ, מביאים פר.
38 הגמרא דנה באופן שחטאו רוב הציבור, ומתו חלק מהחוטאים קודם
39 שנודע להם שחטאו, ועכשיו הם רק מיעוט הציבור, או באופן שחטאו
40 מיעוט הציבור, ומתו חלק מהאנשים שלא חטאו ועכשיו החוטאים
41 הם רוב הציבור. ונקדים, שנחלקו רבי שמעון וחכמים (להלן ה.) לגבי
42 כזה משיח ונשיא שחטאו לפני שנתמנו, ואחר כך נתמנו, שלדעת
43 חכמים חייבים בקרבן חטאת יחיד, שכן חכמים הולכים אחר שעת
44 החטא, ולדעת רבי שמעון, אם נודעה להם חטאתם קודם שנתמנו,
45 חייבים חטאת יחיד אפילו אחר שנתמנו, אך אם לא נודע להם עד
46 אחר שנתמנו, פטורים לגמרי.
47 פְּשִׁיטָא – דין פשוט הוא, שאופן של מְרִוּפִין וְנִתְמַעְטוּ – חטאו רוב
48 הציבור, ונתחייבו בפר, ומתו חלק מהם (קודם שהביאו את הפר)
49 ועכשיו החוטאים הם מיעוט הציבור, הֵינֵינוּ פְּלִגְתָּא – זוהי מחלוקתם
50 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּינָן, שחכמים הולכים אחר שעת החטא ומחייבים פר,
51 ולדעת רבי שמעון, אם נודע להם כשעדיין היו מרובים, חייבים פר,
52 אך אם לא נודע להם עד אחר שנתמעטו, פטורים לגמרי.
53 מבררת הגמרא: באופן שֶׁמוֹעֲטִין וְנִתְרַבּוּ – הורו בית דין ועשו
54 מיעוט הציבור, ואין כאן עדיין חיוב משום שיחיד שעשה בהוראת
55 בית דין פטור, וקודם שנודע להם שחטאו מתו מהאנשים שלא עשו,
56 ונמצא שהחוטאים הם רוב הציבור, מֵאִי – מה הדין. מִי פְּלִיגֵי – האם
57 גם בזה חולקים רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּינָן כמו לעיל, שרבי שְׁמַעוֹן דְּאִזִּיל
58 בְּתַר יְדִיעָה, מְתִיב, שכן נודע לציבור אחר שנתרבו, ולכן הם

1 נאמר (ויקרא א) וְאֶת תּוֹרַת הָעֹלָה, הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה גֹּזֵן, ותיבת
2 'זאת' היא מיעוט, וכן 'היא' מיעוט, וכן 'העולה' מיעוט, ואם כן הִרִי
3 אֱלוֹ שְׁלֹשָׁה מִיעוּטִין, נמצא שרבי יהודה הוא הדורש פסוקים באופן
4 זה, ואם כן אף הברייתא לעיל הפוטרת יחיד שעשה בהוראת בית דין,
5 היא דעת רבי יהודה.
6 הגמרא מביאה ראייה נוספת שרבי יהודה הוא הפותר וחכמים הם
7 המחייבים: וְאִיבְעִית אִימָא – אם תרצה אמור באופן אחר, שעל
8 כרחק את הברייתא 'עדיין אני אומר' לא מצית מוקמת לה – אין
9 אתה יכול להעמיד אותה פדעת רַבִּי יְהוּדָה, דְּקָתַנִּי בְּבֵרִיתָא זו, רֹבּוּ
10 קָהֵל שְׁחָטְאוּ, בֵּית דִּין מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶן פֶּר, וְאִי כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה,
11 הָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁצַבֹּר הוּא דְּמִיְיָתִי – שמביאים את הפר, וְבֵית
12 דִּין לֹא מְבִיאִים אוֹתוֹ, דְּתַנִּין – ששנינו במשנה להלן (ה.) רַבִּי יְהוּדָה
13 אוֹמֵר, אם הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובם על פיהם,
14 שְׁבַעֵה שְׁבָטִים אֱלוֹ שְׁחָטְאוּ מְבִיאִין שְׁבַעֵה פְּרִים. ואם כן הברייתא
15 'עדיין אני אומר' הסוברת שבית דין הם המביאים את הפר, ודאי
16 אינה כדעת רבי יהודה, והברייתא הראשונה 'אם נפש אחת' (וכ')
17 היא כדעת רבי יהודה, משום שהיא שנויה בספרא (ויקרא דבורא דחובה
18 פ"ז), וסתם ספרא היא דעת רבי יהודה (סנהדרין פ"ו).
19 הגמרא שבה לדברי רבי יהודה בשם שמואל האמורים לעיל (ב),
20 משמנתינו הסוברת שיחיד התולה בבית דין פטור היא דעת רבי
21 יהודה, ומביאה את דברי רב נחמן בשם שמואל, הסובר שמשנתנו
22 היא דעת רבי מאיר וחכמים חולקים עליה: וְרַב נְחֶמְן אָמַר בשם
23 שְׁמוּאֵל, זו – משנתנו הסוברת שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור,
24 היא דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, יְחִיד שְׁעָשָׂה פְּהוּרָאָת
25 בֵּית דִּין חַיִּיב, מבררת הגמרא: מֵאִי רַבִּי מֵאִיר וּמֵאִי רַבִּינָן, דְּתַנִּיא
26 בְּבֵרִיתָא הוּרֹו בֵּית דִּין וְעָשׂוּ, רַבִּי מֵאִיר פּוֹטֵר וְחֲכָמִים מְחַיִּיבִין.
27 הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר בברייתא: מֵאִי עָשׂוּ – מי הם
28 שעשו, אִילִימָא – אם נאמר שבית דין עשו, ובאופן זה חכמים
29 מחייבים, אזי מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּינָן דְּמְחַיִּיבִי, וְהַתְנִיא, וְכֹל הֵייתִי לומר
30 שאם הורו בית דין וְעָשׂוּ בֵּית דִּין, ולא עשו הקהל, וְכֹל הוּא חַיִּיבִין
31 פר, תְּלַמְדוּ לומר (ויקרא ד) וְאִם כָּל עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ, וְנַעֲלַם דְּבַר
32 מַעֲיַי הַקָּהֵל, וְעָשׂוּ אֶת מִקְל מִצּוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָה וְאָשְׁמוּ,
33 וְהַסְמִיכוֹת 'הקהל ועשו' מלמדת שֶׁמְעָשָׂה תְּלוּי בְּקָהֵל, וְהַסְמִיעוֹת
34 וְנַעֲלַם דְּבַר מַעֲיַי הַקָּהֵל היא שְׁהוּרָאָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שכן
35 וְנַעֲלַם דְּבַר זו שגגת ההוראה, שנעלם מהם האיסור, וְעֵינֵי הַקָּהֵל
36 הם הסנהדרין. כלומר שהמילה 'הקהל' נדרשת לפניה ולאחריה.
37 ונמצא שמעשה בית דין, שעשו על פי הוראת עצמם, אינו מחייבם
38 פר, אם לא עשו הקהל. ממשכה הגמרא ומבררת: אֲלָא נאמר
39 שמדובר בברייתא שהורו בֵּית דִּין וְעָשׂוּ רֹבּוּ קָהֵל, ובאופן זה רבי
40 מאיר פוטר וחכמים מחייבים, דוחה הגמרא: אין לומר כך משום שאם
41 כן, מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר דְּפוֹטֵר, הרי זהו האופן שבו אכן מביאים
42 פר.
43 מבארת הגמרא את כוונת הברייתא: אֲלָא לֹא – אלא ודאי מדובר
44 באופן שהורו בית דין וְעָשׂוּ מִיעוּט קָהֵל, וְכַהֵא קְמוּפְלִיגִי – (נחלקו),
45 מֵר – רבי מאיר שפותר סָבַר שיחיד שֶׁעָשָׂה פְּהוּרָאָת בֵּית דִּין פְּטוּר,
46 והוא הדין למיעוט הקהל, וּמֵר – חכמים שמחייבים סָבַר שיחיד (וכן
47 מיעוט ציבור) שֶׁעָשָׂה פְּהוּרָאָת בֵּית דִּין חַיִּיב.
48 דוחה הגמרא את דברי רב נחמן: אָמַר רַב פֶּפְאָה, אפשר לבאר את
49 הברייתא באופן אחר, דְּכֹלֵי עֲלָמָא – לדעת הכל, יְחִיד שְׁעָשָׂה
50 פְּהוּרָאָת בֵּית דִּין פְּטוּר, אֲלָא בְּדִין בֵּית דִּין מְשָׁלִים לְרֹב צְבוּר'
51 קְמוּפְלִיגִי – (נחלקו), ומדובר שחטאו מיעוט הציבור ובית דין, ואם
52 נצרך את בית דין למיעוט אזי יהיה רוב ציבור שחטאו, מֵר סָבַר –
53 חכמים שמחייבים סוברים שבית דין מְשָׁלִים לְרֹב צְבוּר, ומביאים
54 פר שהרי רוב ציבור חטאו, וּמֵר – ורבי מאיר שפותר סָבַר שאין בית
55 דִּין מְשָׁלִים לְרֹב צְבוּר, ונמצא שרק מיעוט ציבור חטאו, ואין
56 מביאים פר.
57 וְאִיבְעִית אִימָא – אם תרצה אמור לדחות את דברי רב נחמן באופן
58 נוסף, שמדובר בברייתא שהורו בֵּית דִּין וְעָשׂוּ רֹבּוּ שֶׁל קָהֵל, ואכן

1 זאת תורת העולה היא העולה - "זאת" היא "העולה" - הרי אלו שלשה מיעוטי;
 2 חד, פרט לנשחטה בלילה, וחד, פרט לנשפך דמה. וחד, פרט ליציאת דמה חוץ
 3 לקלעים, שאם עלתה על גבי המזבח תרד, דלא היא עולה חשובה. והכי נמי מפרש
 4 במסכת נדה בפרק "ויצא דופן" (מ, א). שבעה שבטים - דהוו רוב שבטים. מביאים
 5 שבעה פרים. ודקסבר רבי יהודה דשבת אחד
 6 איקרי "קהל", והו מביאין ולא בית דין.
 7 הוראה תלויה בבית דין - דכתיב "ונעלם
 8 דבר" - דהיינו שהורו לעבור, "מעניי הקהל"
 9 - דהיינו בית דין. בית דין משלים לרוב צבור
 10 - דעשו עם מעט צבור והשלימו לרוב צבור.
 11 [צבור מייתי] - ורבי מאיר פוטר צבור, דהא
 12 קא מייתי בית דין. כדאמרין לקמן, רבי מאיר
 13 אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית דין
 14 מביאין עליהם פר, וזן פטורין. ואי קשיא: הא
 15 אמרינן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט
 16 אלא לרבות, והכי אמרינן אלו שלשה
 17 מיעוטי דממעטינן אותם? בירושלמי מפרש:
 18 הני מילי - היכא דליכא אלא שני מעוטי,
 19 אבל כהא דאיכא שלשה מיעוטי בזה אחר
 20 זה בחד קרא - כולחו אתו למעט. וכן בלב"ב
 21 מרות מצאתי. אותו השבט חייב - להביא
 22 פר, ודקסבר: שבת אחד אקרי קהל. רבי שמעון
 23 בן אלעזר אומר משמו - של רבי מאיר, והא
 24 מתניתא מפרש לקמן. אמר רב אסי ובהוראה
 25 - דקיימא לן כי הורו בית דין ועשו רוב קהל
 26 על פיהם, שמביאים פר. הלך אחר רוב יושבי
 27 בארץ ישראל - דאותם שבחוצה לארץ אינן
 28 מן המניין. ולא אותן דמנחל מצרים ולחוק,
 29 הוציאו לארץ היא. פשיטא מרובין נתמעטו
 30 - כגון שהורו בית דין ועשו רוב קהל על
 31 פיהם, דנתחייבו להביא פר. ולא הספיקו
 32 להביא פר עד שנתמעטו, שמתו מקצתן
 33 היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן - דתנן
 34 (הרויות, ג, א): חטא כהן משה ונשיא עד
 35 שלא נתמנו, דהוי חייבים להביא כשבה או
 36 שעירה, ולא הספיקו להביא עד שנתמנו -
 37 הרי זה כהן כהדיוטות ונחייבם להביא כשבה או
 38 שעירה כבתחלה. רבי שמעון חייבין פר
 39 כבתחלה. רבי שמעון אומר וכו', הכא נמי,
 40 אם נודע להם עד שלא נתמעטו - חייבין
 41 להביא פר, אבל אם נודע להן משנתמעטו -

פטורין. מועטין ונתרבו מאי - כגון שהורו בית דין ועשו מיעוט קהל על פיהם, דיחיד
 שעשה בהוראת בית דין פטור. ומתו מקצתן של רוב קהל, ונתרבו אלו. ולאחר
 שנתרבו נודע להם שחטאו. דהני מועטין ונתרבו לא דמי ממש לחטאו עד שלא
 נתמנו. דמועטין כי חטאו בהוראה - לאו בני קרבן ניהו, דיחיד שעשה בהוראת בית
 דין פטור, אבל כי חטאו כהן משה ונשיא עד
 שלא נתמנו - נעשו בני קרבן, ומחייבי לאתוי
 כשבה או שעירה. אבל מרובין ונתמעטו -
 דמי ממש לחטאו עד שלא נתמנו, דהא
 מרובין כי חטאו בני קרבן ניהו, ואמטול הכי
 קאמר במרובין ונתמעטו דהוי פלוגתא דרבי
 שמעון ורבנן. אבל במועטין ונתרבו - איבעיא
 לן אי דמי לפלוגתא דרבי שמעון ורבנן אי
 לא. מי אמרינן רבי שמעון דבתר ידיעה אויל,
 דאמר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין
 כבתחלה - הכא נמי מחייב, דכי אתידע להו
 בחיובא אתידע להו, דכי נתרבו אתידע להו
 ומביאין פר. ורבנן דבתר חטאה אויל, דאמר
 הרי אלו כהדיוטות, הואיל וחטאו כי לא
 נתמנו - הכא נמי אויל בתר חטאה. וכי חטאו
 - אכתי מועטין היו ופטורין, דיחיד שעשה
 בהוראת בית דין פטור. ותסברא אימור
 דשמעת ליה לרבי שמעון דאויל אף בתר
 ידיעה - דאמר: אם נודע להם עד שלא נתמנו
 - חייבין. היכא דהוי ידיעה וחטאה בחיוב. כי
 השתא - דלהוי כי חטאו משנתמנו דליתיה
 פר. ואמאי קתני משנתמנו פטורין? אלא
 מדקתני פטור - שמע מינה דרבי שמעון
 חטאה וידיעה בעי בחיובא. ומועטין ונתרבו -
 לדברי הכל פטורין, דכי חטאו - בפטור
 חטאו, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור.
 און דלמא - כיון דחלב שם אחד הוא, דבין
 חלב המוסכה את הקרב ובין חלב המוסכה את
 הדיקן - שם אחד הוא, שחלב סתם איקרו.
 כיון דתרי איסורי ניהו - דחלב אינו שוה
 בכל, דחלב חיה מותר. או דלמא - כיון
 דאילו צבור אכלי האי חלב והאי דם שלא
 בהוראה בשגגת מעשה - מיייתו כל חד וחד,
 אי בעי כשבה מיייתו, אי בעו שעירה מיייתו,
 דמצי אשווי קרבנם, השתא נמי, כי עשו
 בהוראה - מצטרפי. ומיעוט בתרא כעבודה
 זרה - קרבנם שעירה ולא כשבה.
 או

"זאת תורת העולה היא" - הרי אלו שלשה מיעוטי.
 ואיבעית אימא, "עדיו אני אומר" לא מצית מוקמת לה
 כרבי יהודה. דקתני: רוב קהל שחטאו - בית דין מביאין
 על ידיו פר, ואי רבי יהודה, האמר: צבור הוא דמייתי,
 בית דין לא; דתנן, רבי יהודה אומר: שבעה שבטים
 שחטאו - מביאין שבעה פרים. ורב נחמן אומר: שמואל:
 זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: יחיד שעשה
 בהוראת בית דין - חייב. מאי רבי מאיר ומאי רבנן?
 דתניא: הורו ועשו - רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין;
 מאן עשו? אילימא בית דין, מאי טעמא דרבנן דמחייבי?
 דתתניא: יכול הורו בית דין ועשו בית דין, יכול יהו
 חייבין? תלמוד לומר: "הקהל ועשו" - מעשה תלוי
 בקהל, והוראה תלויה בבית דין, אלא הורו בית דין ועשו
 רוב קהל, מאי טעמא דרבי מאיר דפוטר? אלא לאו הורו
 בית דין ועשו מיעוט קהל, ובהא קמפילגן, מר סבר: יחיד
 שעשה בהוראת בית דין - פטור, ומר סבר: יחיד שעשה
 בהוראת בית דין - חייב. אמר רב פפא: דכולי עלמא -
 יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, אלא בית דין משלים
 לרוב צבור קמפילגן, מר סבר: בית דין משלים לרוב
 צבור, ומר סבר: אין בית דין משלים לרוב צבור. ואיבעית
 אימא: הורו בית דין ועשו רובו של קהל, ומאן חכמים?
 רבי שמעון היא, דאמר: צבור מייתי ובית דין מייתי.
 ואיבעית אימא: שבט שעשה בהוראת בית דינו, ומאן
 חכמים? רבי יהודה היא, דתניא: שבט שעשה בהוראת
 בית דינו, אותו השבט חייב. ואיבעית אימא: כגון שחטאו
 ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו
 של קהל, ומתניתין מני? רבי שמעון בן אלעזר היא;
 דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה
 והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של

קהל - חייבין. אמר רב אסי: ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, שנאמר: "ועש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו
 קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום", מפרש פתיב "וכל ישראל עמו",
 "קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים" למה לוי? שמע מינה: הני הוא דאיקרי קהל, אכל הנד לא איקרי קהל. פשיטא, מרובין
 ונתמעטו - היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, מועטין ונתרבו מאי, מי פליגי רבי שמעון ורבנן? רבי שמעון דאויל בתר ידיעה מחייב,
 ורבנן דאויל בתר חטאת פטור, [או לא], מאי? - ותיסברא? אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאויל אף בתר ידיעה, [הכי דהוי ידיעה
 וחטאה בחיוב], ידיעה דלא חטאה מי שמעת ליה? דאם כן, ליתיה כי השתא! אלא רבי שמעון חטאה וידיעה בעי. איבעיא להו: הורו
 בית דין חלב מותר ועשו מיעוט קהל, והורו בית דין בהן והורו ועשו מיעוט אחר, מהו? פיון דשתי ידיעות ניהו לא מצטרף, או
 דלמא פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, מיעוט בחלב שעל גבי תקבה ומיעוט
 בחלב שעל גבי דקון, מהו? הכא ודאי פיון דבתרי קראי קאתי לא מצטרף, או דלמא פיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף? ואם תמצא
 לומר: שם חלב הוא ומצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בדם, מהו? הכא ודאי (פיון) דתרי איסורי ניהו [וכיון דאין איסורן שוה] לא
 מצטרף, או דלמא פיון (דאיסורן שוה) דקרפנן שוה מצטרף? ואם תמצא לומר: פיון (דאיסורן שוה) דקרפנן שוה מצטרף, מיעוט בחלב
 ומיעוט פעבודה זרה, מהו? הכא ודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה, או דלמא פיון דאידי ואידי פרת הוא מצטרף? תיקו. איבעיא
 להו: הורו בית דין שחלב מותר ועשו מיעוט קהל, ומתו אותו בית דין ועמד בית דין אחר, והורו והורו ועשו מיעוט אחר, אילימא
 דמאן דאמר בית דין מייתי לא תיבעי לך - דהא ליתנהו, אלא פי תיבעי לך - אילימא דמאן דאמר צבור מייתי. מאי? צבור הא קאי,
 או

לעושה מויד וברשות בית דין. וזה הרי אומר לנו שלא ידע שחורו, ומויד עשה על
 פיהם ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. מיתבי פר העלם
 דבר של צבור - כגון שהורו בית דין בעבודה זרה ועשו צבור על פיהם, וידעו
 שטעו וחזרו בהם, וצריכין מעות כדי ליקח פר ושעירי עבודה זרה של צבור.
 בתחלה גובין להם - שגובין גובין מכל
 אחד מישראל מעות לקנות מהם פר ושעירי
 עבודה זרה לצורך קרבן, דברי רבי שמעון.
 ואמאי - קאמר רבי שמעון דפטור, דברשות
 בית דין הוא עושה. הא כיון דאגבי להו
 מעות לצורך פר העלם דבר של צבור הוה
 מתיידע ליה שהבית דין טעו וחזרו
 מהוראתן, ואמאי הוי תולה בבית דין?
 איבעית אימא שנבו ממנו סתם - שלא
 הודיעוהו לצורך מה הן גובין. ואיבעית
 אימא דלא הוי כמתא - כי גבו להו, ולאחר
 גבייה הוא דעשה על פיהם. רבי שמעון
 אומר מתרומת הלשכה הם באים - דלא
 הוי מפרסמא, הלכך כי עשה על פיהם -
 הוי תולה בבית דין, הלכך פטר רבי שמעון.
 ותנא דמתניתין הכי סביא ליה אליבא דרבי
 שמעון, דמתרומת הלשכה הן באין. תניא
 רבי מאיר מחייב - דתולה בעצמו הוי. ורבי
 שמעון פוטר - דתולה בבית דין הוי. רבי
 אלעזר אומר ספק - מביא אשם תלוי.
 איכא בנייהו - בין רבי אלעזר לסומכוס.
 לסומכוס אינו מביא אשם תלוי, דהכי קאמר
 סומכוס: מעשה שלו תלוי הוא. וליכא
 למימר שמא תולה בעצמו הוה, דלא הוי בר
 חיוב מעליא. דהיכא דהוי לפניו תחיבה את
 ספק של חלב ספק של שומן ואכלו - בדן
 הוא דמביא אשם תלוי משום דאיכא למימר
 שמא חלב ממש אבל דהוי בר חיוב מעליא.
 אבל הכא - ליכא למימר שמא תולה
 בעצמו ממש הוא, שהרי על פי הוראה הוא
 עושה הלכך מעשה שלו תלוי הוא, דע
 חיוב שלו תלוי הוא, דלא הוי צד חיוב
 מעליא - הלכך אינו מביא אשם תלוי.
 לארם שאכל ספק חלב ספק שומן - והרי
 סבור ששומן הוא. ונודע לו שספק הוא,
 שמביא אשם תלוי משום דשמא חלב ממש
 אכל. הכי נמי, איכא למימר שמא תולה
 בעצמו ממש הוא.

ולא

מרביתא לקמיה, מיייתי עשרה טבחי מחסיה ומותיב קמיה, אמר: כי היכא דנימטיין שיבא מןשורא. משנה הורו בית דין, וידעו
 שפטור, וחזרו בהן. בין שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן, והלך ועשה על פיהן, רבי שמעון פוטר, ורבי אלעזר אומר: ספק. איזהו
 ספק? ישב לו בתוך ביתו - חייב, הלך לו למדינת הים - פטור. אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה, שהוא קרוב לפטור מן החובה. אמר
 לו בן עזאי: מאי שנא זה מן היושב בביתו? - שהיושב בביתו לא אפטר הוה לו שישמע, וזה לא היה לו אפטר שישמע. הורו בית דין
 לעקור את כל הגוף, אמרו: אין נדה בתורה, אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה - הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים
 מקצת - הרי אלו חייבין. כיצד? אמרו: יש נדה בתורה, אבל תבא על שומרת יום פגגד יום פטור. יש שבת בתורה, אבל המוציא
 מרשות היחיד לרשות הרבים פטור. יש עבודה זרה בתורה, אבל המשתחוה פטור - הרי אלו חייבין, שנאמר: "ונעלם דבר" - דבר ולא
 כל הגוף. גמרא אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי שמעון - הואיל וברשות בית דין הוא עושה. איכא דאמרי, אמר רב יהודה
 אמר רב: אומר היה רבי שמעון: כל הוראה שצאצא ברוב צבור - יחיד העושה אותה פטור, לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין
 שוגג למויד. מיתבי: פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה זרה בתחלה גובין עליהן, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: מתרומת
 הלשכה הן באין. אמאי? כיון דגבי להו - הוי ליה "הודע"! - איבעית אימא: כגון שנבו סתם. ואיבעית אימא: כגון דלא היה ליה
 במתא. ואיבעית אימא: רב פאיך תנא סבר, דתניא אפכא: בתחילה גובין להן, דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר: מתרומת הלשכה
 הן באין. תני: רבי מאיר מחייב, ורבי שמעון פוטר, רבי אלעזר אומר: ספק. משום סומכוס אמרו: תלוי. אמר רבי יוחנן: אשם תלוי
 איכא בנייהו. אמר רבי ירמיה: משל דרבי אלעזר למה הדבר דומה - לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן ונודע לו, שמביא אשם
 ולא

ביאורי התוספות לעמ' זה הודפס בעמ' קנח

או לא כענין שהוא בית דין דהורו להם מעיקרא דתהוי להו ידיעה - כלומר, לא
 בעינן דתהוי להו ידיעה לבית דין קמא ומצטרפי. עד שתפשוט הוראה ככל עדת
 ישראל - דהיינו אותן שישבו להורות. כגון שהרבין ההוא אחד מהם - או תלמיד
 בראשו, נדראה כהודה לדבריהם ונגמרה הוראה. כמארה אתם נארים וגו' - כגון
 שה'גוי כולו' דיכולין לקבלה. הכי משמע: אי
 איכא גוי כולו קא עבר עליה האי גברא -
 אותי אתם קובעים. והכי כתוב בספרי -
 במסכת עבודה זרה בפרק "אין מעמידין." אי
 איתא לכולהו - סנהדרין של שבעים ואחד.
 הויא הוראה - אף על פי שלא הורו כל אותן
 שישבו להורות. שיבא = אופתא.
 משנההורו בית דין - ועשו רוב צבור על
 פיהם. וידעו שפטור וחזרו - מהוראתן. בין
 שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן -
 ולאחר שידעו שטעו הלך היחיד ועשה על
 פיהם, דזה אין מצטרף עם רוב הצבור, לפי
 שלאחר שנודע להם עשה זה. רבי שמעון
 פוטר - לפי שברשות בית דין הוא עושה, שוח
 עדין לא היה יודע שידעו שטעו וחזרו בהן.
 והוי תולה בבית דין, הלכך פטור. רבי אלעזר
 אומר ספק - כלומר ספק אי תולה בבית דין
 אי תולה בעצמו דמי, ומביאין אשם תלוי.
 ואיזה הוא הספק - כלומר, אמאי הוא חייב
 אשם תלוי. ישב לו בביתו חייב - אשם תלוי.
 שהוא קרוב לפטור - דהוי דהא תולה בבית
 דין, שלא ידע חזרתן. הואיל והלך לו למדינת
 הים. אמר לו בן עזאי מאי שנא זה - שהלך
 למדינת הים מן היושב בביתו. אמר לו רבי
 עקיבא - לפי שהיושב בביתו אפשר שישמע
 שבת דין חזרו בהן, והוי קרוב לתולה בעצמו
 ולפיכך חייב להביא אשם תלוי. וזה שהלך
 למדינת הים - לא היה יכול לשמוע, והוי
 תולה בבית דין ממש, הלכך פטור. גמרא
 כל הוראה שיצאה ברוב צבור - אף על פי
 שבת דין חזרו בהן, יחיד העושה אותה
 פטור. לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין
 בין שוגג למויד - להודיע שהעושה על
 פיהם שוגג הוא ולא מויד הוא. וזה על פי
 הוראה הוא עושה, לפיכך שוגג הוא. ויחיד
 שעשה בהוראת בית דין פטור. ופירוש אחר:
 לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה
 אלא להכיר לבין עושה בשגגת עצמו

או דלמא [ידיעה] דההוא בית דין דהורו בענין? תיקו.
 אמר רבי יוחנן: מאה שיבשו להורות - אין חייבין עד
 שיראו כולן, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו" - עד
 שישגו כולן, [עד שתפשוט הוראה ככל עדת ישראל].
 אמר רב הונא בריה דרב הושעיא: הכי נמי מסתברא,
 דבכל התורה פולה קיימא לן רובו ככולו, והכא פתיב
 "כל העדה", הואיל וכך - אפילו הן מאה. [תנן]: הורו
 בית דין, וידע אחד מהן שפטור או תלמיד וראוי להוראה,
 והלך ועשה על פיהם, בין שעשו ועשה עמהן, ובין שעשו
 ועשה אחריהן, ובין שלא עשו ועשה - הרי זה חייב, מפני
 שלא תלה בבית דין. האי הוא דחייב, הא אחר - פטור.
 ואמאי? הא לא נגמרה הוראה! - הכא במאי עסקינן, כגון
 שהרבין ההוא אחד מהן בראשו. תא שמע: הורו בית דין,
 וידע אחד מהן שפטור, ואמר להן "טועין אתם" - הרי
 אלו פטורים. מעמא דאמר להן "טועין אתם" - דפטורים,
 הא שתיק מישתק - חייבין, ונמר לה הוראה. ואמאי?
 והא לא הורו כולן! - אמרו: הכי נמי כגון שהרבין בראשו.
 מתיב רב משרשיא: סמכו רבותינו על דברי רבן שמעון
 בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר ברבי צדוק, שהיו
 אומרים: אין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב
 הצבור יכולין לעמוד בה, ואמר רב אדא בר אבאי: מאי
 קרא? - "כמארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי
 כלו", והא הכא, דכתיב "הגוי כלו", ורובא ככולא דמי,
 תיובתא דרבי (יוחנן) [יוחנן!] תיובתא. ואלא מאי "כל
 עדת" דקאמר רחמנא? הכי קאמר: אי איכא פולס - הויא
 הוראה, ואי לא - לא הויא הוראה. אמר רבי יהושע:
 עשרה שישבין בדין - קולך תלוי בצואר כולן. - פשיטא!
 - הא קא משמע לן: דאפילו תלמיד בפני רבו. רב הונא,
 פי הוה נפיק לבי דינא, מיייתי עשרה תנאי דבי רב לקמיה,
 פי חיכי דנימטיין שיבא מןשורא. רב אשי פי הוה מיייתי

ולא

מְבַל מְצוֹת ה', ומשמע שעקרו מְבַל מְצוֹת (מקצת המצוות) וְלֹא את
 60 כָּל הַמְצוֹת. מקשה הגמרא: 'מְצוֹת' תִּרְתִּי - לשון רבים מְשַׁמְע,
 61 כלומר כל תרי"ג מצוות, ואם כן 'אחת מכל' משמע שחייבים אף
 62 בעקירת אחת מכל התרי"ג, ואין צריך שיעקרו את כל התרי"ג,
 63 ולעולם חייבים רק בעקירת כל הגוף. ומתרת: אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר
 64 יֶצְחָק, 'מְצוֹת' כְּתִיב כְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא 'מְצוּוֹת' ומשמע 'אחת מכל
 65 מצוות שבת', והיינו לבטל מקצת ולקיים מקצת.
 66 רַב אֲשִׁי אָמַר, הַבְרִייתָא יְלִיף - למדה בגזירה שוה 'דְּבַר' / 'דְּבַר' מִזְּקוֹן
 67 מְמַרָא, דְּכַתִּיב בֵּיהּ פִּזְקוֹן מְמַרָא (דברים יז ח) 'כִּי יִפְלֵא מִמֶּנּוּ דְבַר', וכן
 68 (שם יא) 'לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמֹאל', ובהוראת
 69 ב"ד נאמר 'ונעלם דבר', ולומדים, מה מְמַרָא חייב רק כשמורה
 70 לעקור מקצת המצוה ולא כולה, שנאמר 'מִן הַדָּבָר' שמשמע וְלֹא כָּל
 71 הַדָּבָר, אִף בַּהוֹרָאָה חֵלֶק מִדְּבַר וְלֹא כָּל הַגּוּף.
 72 אופן נוסף של טעות בהוראה שאינה מחייבת פר: אָמַר רַב יְהוּדָה
 73 אָמַר שְׂמוּאֵל, אֵין בֵּית דִּין חַיִּיבִין פֶּר עַד שִׁיּוּרוֹ בְּדָבָר שְׂאִין הַצְּדוּקִין
 74 מוֹדִין בּוֹ, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ, פְּטוּרִין. מבררת הגמרא:
 75 מֵאֵי טַעְמָא - מה טעם שמואל. ומבארת: דבר המפורש בתורה זיל
 76 קָרִי בִּי רַב הוּא - עליך ללכת לבית מלמד תינוקות ללמוד, וכיון
 77 שהיה לב"ד ללמוד ולא למדו, אינם ראויים להוראה, וקרובים
 78 למזיד.
 79 מקשה הגמרא על שמואל: תַּנּוּ (לעיל ג), הוּרוּ יֵישׁ נִדָּה בַּתּוֹרָה, אֲבָל
 80 הֵבֵא עַל שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֻגָּד יוֹם פְּטוּרָה חַיִּיבִים, וְאִמְאֵי חַיִּיבִים, הִרִי
 81 שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֻגָּד יוֹם הָאֵל פְּתִיב - מפורש בתורה (ויקרא טו ח) 'וְסִפְּרָה
 82 לָהּ, וְלֹה' מִיּוֹתֵר וּמִלְּמַד שְׁשׁוּפְרַת אֶחָד לְאֶחָד - יום כנגד יום,
 83 והצדוקים מודים בזה. ומתרת: מדובר דְּאִמְרֵי ב"ד שֶׁהַעֲרָאָה שְׂרִיא
 84 ורק גִּמְר בִּיָּאָה הוּא דְּאִסְרָא בשומרת יום. מקשה הגמרא: הָא נִמֵּי
 85 כְּתִיב בְּפִירוּשׁ לֵאסוּר, שנאמר (ויקרא ב יח) 'אֵת מִקְרָהּ הַעֲרָה',
 86 שהעראה אסורה בנדה. ומתרת: דְּאִמְרֵי שֶׁרַק בִּיאָה בְּדָרְכָה אִסְרָא
 87 בשומרת יום, אך ביאה שְׁלֵא בְּדָרְכָה שְׂרִיא. מקשה הגמרא: הָא
 88 כְּתִיב (שם יא) 'מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה' לשון רבים, להקיש משכב שלא כדרכה
 89 לכדרכה. ומתרת: דְּאִמְרֵי שֶׁבִּיאָה בְּדָרְכָה אִסוּר אִפִּילוּ הַעֲרָאָה,
 90 אך בְּשֵׁלֵא בְּדָרְכָה רַק גִּמְר בִּיאָה הוּא דְּאִסוּר אֲבָל הַעֲרָאָה שְׂרִיא,
 91 וזה אינו מפורש. מקשה הגמרא: אֵי הֲכִי שְׁבוּה מְדוּבַר, הִרִי אִפִּילוּ
 92 בְּנִדָּה נִמֵּי אֵין מְפּוּרֵשׁ אִסוּר זֶה, ומדוע נקטה המשנה שומרת יום ולא
 93 נדה. ומתרת: אֵלֵא לְעוֹלָם מְדוּבַר בִּבְיָאָה בְּדָרְכָה, וְדְאִמְרֵי
 94 שֶׁהַעֲרָאָה בְּאִשָּׁה דְּוָה (נדה) הוּא דְּכַתִּיבָא, אך בשומרת יום מותרת
 95 העראה אפילו כדרכה. תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דְּאִמְרֵי שׁוֹבָה
 96 לֹא הוּיָא אֵלֵא אִם רֵאתָה דִם בְּיָמֵי - ביום, ולא כשראתה בלילה,
 97 דְּכַתִּיב (ויקרא טו כב) 'כָּל יְמֵי זוֹכָה', ואופנים אלו אין מפורשים בתורה.
 98 מקשה הגמרא עוד: תַּנּוּ, הוּרוּ שִׁישׁ אִסוּר שִׁבְתַּת בַּתּוֹרָה אֲבָל
 99 הַמוֹצֵא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת פְּטוּר, חַיִּיבִים, וְאִמְאֵי חַיִּיבִים, הִרִי הוֹצֵאָה
 100 הָא כְּתִיבָא בְּפִירוּשׁ, (ירמיה יז כב) 'לֹא תוֹצִאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם בְּיוֹם
 101 הַשִּׁבְתָּה'. ומתרת: [דְּאִמְרֵי שֶׁהוֹצֵאָה מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים
 102 הוּא דְּאִסוּר, אך הַכְּנָסָה מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיְחִיד מוֹתֵר, וזה
 103 אינו מפורש. תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דְּאִמְרֵי שֶׁרַק הוֹצֵאָה
 104 (וְהַכְּנָסָה) בִּיד הוּא דְּאִסְרָא, אֲבָל מוֹשִׁיט וְזוֹרֵק מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת
 105 שְׂרִי.
 106 מקשה הגמרא עוד: תַּנּוּ, הוּרוּ שִׁישׁ עֲבוּדַת בּוֹכְבִים בַּתּוֹרָה אֲבָל
 107 הַמְשַׁתְּחוּהָ לַה פְּטוּר, חַיִּיבִים. וְאִמְאֵי, אִסוּר הַמְשַׁתְּחוּהָ לְעַבּוּדָה
 108 וְזֶה הָא כְּתִיבָא, דְּכַתִּיב (שמות לד יד) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר'.
 109 ומתרת: דְּאִמְרֵי דְּבִי אִסְרָא הַשְׁתַּחֲוּיָה, וְזֶה רַק בְּדָרְכָה - לעבודה
 110 וְזֶה שְׁעַבּוּדָתָהּ בַּהֲשַׁתְּחוּיָה, אֲבָל הַשְׁתַּחֲוּיָה שְׁלֵא בְּדָרְכָה - לעבודה
 111 וְזֶה שֶׁאֵין עֲבוּדָתָהּ בְּכַךְ, שְׂרִיא. תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, דְּאִמְרֵי
 112 שֶׁהַשְׁתַּחֲוּיָה גוֹפָה בְּדָרְכָה - בדרך השתחוויה הוּא דְּאִסְרָא, והיינו
 113 הַשְׁתַּחֲוּיָה דְּאִית (ו-שישׁ) כֶּה פְּשׁוּטָא דְּיָדִים וְדְנִלִּים, הָא (אבל)
 114 הַשְׁתַּחֲוּיָה דְּלִית (ו-שאין) כֶּה פְּשׁוּטָא דְּיָדִים וְדְנִלִּים שְׂרִיא. ואיסור
 115 הַשְׁתַּחֲוּיָה שְׁלֵא בְּפִישׁוּט יָדִים וְרַגְלִים אֵין מְפּוּרֵשׁ.

וְלֹא מְבַעֵיא - ואין צריך לומר שְׁלֵמָא דְּאִמְר צְבוּר מִיִּתִי את הפר,
 2 וְדֵאֵי חַיִּיב אִשֶּׁם, דְּהִרִי מְפָרְסָמָא מְלִתָא - מפורסם הדבר שהקריבו,
 3 ואם היה יוצא מביתו וְדֵאֵי היה נודע לוֹ מִהַחֲזוּרָה. אֵלֵא אִפִּילוּ לְמָאן
 4 דְּאִמְר שְׁבִית דִּין מְבִיאִין את הפר, שלדעתו אפשר לומר דְּלֹא
 5 מְפָרְסָמָא מְלִתָא כל כך, מכל מקום אֵי הוּהוּ שְׂאֵיל - אם היה שואל
 6 מדוע מקריבים פר זה, הוּוּ אִמְרִין לֵיה - היו אומרים לו מהחזורה, ואם
 7 כן יש כאן צד חיוב גמור.
 8 הגמרא מבארת את דעת סומכוס: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר אַבְיִן, וְאִימָא
 9 - ויש אומרים שאמר זאת רַבִּי יוֹסִי בַר זְבִידָא, מְשַׁל דְּסוּמְכּוּס
 10 שֶׁפְטַר מֵאִשֶּׁם, לָמָה הִדְבָר דוּמָה, לְאָרְם שְׁנַתְּחִיב חֲטָאת וְהִבִּיא
 11 קֶרֶב בְּפָרְתוֹ בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, ויש סָפֵק שֶׁמֵא מִבְּעוּד יוֹם הוֹקֵרֵב
 12 וְנִתְפַּסֵּר לוֹ, וְסָפֵק שֶׁמֵא מִשְׁחֻשְׁבָה הוֹקֵרֵב וְלֹא נִתְפַּסֵּר לוֹ, שְׂדִינו
 13 שְׂאִין מְבִיא אִשֶּׁם תְּלוּי כִּאֲשֶׁר יִתְבָּא. וְלֹא מְבַעֵיא לְמָאן דְּאִמְר בֵּית
 14 דִּין מְבִיאִין את הפר, אֵין צד חיוב גמור דְּהִרִי לֹא אִפְרָסָמָא מְלִתָא,
 15 וְלֹא היה לוֹ לדעת מהחזורה, שֶׁלֹא היה לוֹ ללכת לטְנַהֲרוּן לְשֵׁאוּל.
 16 אֵלֵא אִפִּילוּ לְמָאן דְּאִמְר צְבוּר מְבִיאִין, דְּמְפָרְסָמָא מְלִתָא, וְאִם
 17 היה יוצא מביתו הוּוּ אִמְרִין לֵיה, אֵין צד חיוב גמור דְּהִרִי הֵבֵא בְּאוּפֵן
 18 שֶׁהִקְרִיב סָפֵק מִבְּעוּד יוֹם סָפֵק מִשְׁחֻשְׁבָה יש צד פטור גמור, שֶׁמֵא
 19 הִקְרִיב בְּעוּד יוֹם, אֵךְ אֵין צד חיוב גמור, שאף אם הִקְרִיב בִּין
 20 הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֵין לדעת האם זה יום אֵל לילה וְאֵי שְׂאֵיל, לֹא אִשְׁחַב
 21 אִינְשׁ מְשִׁיטִילָה - לא היה מוצא אדם שיאמר לו, שאֵין מי שִׁידוע
 22 זאת, וְלִכֵּן פְטוּר מֵאִשֶּׁם. ואף כאן, יש צד פטור גמור שהרי ההוראה
 23 מְחַשְׁבֵיתו כְּתוּלָה בְּב"ד, אֵךְ אֵין צד חיוב גמור, שאֵין צד שתלה
 24 בְּעַצְמוֹ לַגְמֵרִי, שהרי מכל מקום היתה הוראה.
 25 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי, מֵאֵי שְׂנָא זֶה מִן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ כו'.
 26 מקשה הגמרא: שְׂפִיר קְאָמַר לֵיה רַבִּי עֲקִיבָא לְבֵן עֲזַאי, שְׂדֵאֵי מִי
 27 שֶׁהֵלַךְ לְמִדְיַנַּת הַיָּם לֹא יָכַל לְשַׁמּוֹעַ מִהַחֲזוּרָה, ומדוע מחייבו בן עזאי.
 28 מתרת הגמרא: אָמַר רַבָּא, אֲכַן לֹא נַחֲלָקוּ בּוֹה, אֲלֵא הַחֻזִיק בְּדָרְכָה
 29 אִיבָא בְּיַנְיָהוּ - נחלקו באדם שהחזיק בדרך ללכת למדינת הים,
 30 ועדיין לא הלך, והוא טרוד בעסקי הליכתו. לְבֵן עֲזַאי חַיִּיב, דְּהָא
 31 בְּבִיתָהּ אִיתֵיה - הוא עדיין בביתו, ויכול לשמוע מהחזורה, וְלְרַבִּי
 32 עֲקִיבָא פְטוּר, דְּהָא חֻזִיק בְּדָרְכָה, וטרדו מנעתו מלשמוע.
 33 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הוּרוּ לוֹ בֵּית דִּין לְעַקּוּר אֵת כָּל הַגּוּף וְכו'. פְטוּרִים.
 34 הגמרא מבארת את מקור הדין: תַּנּוּ רַבְּנָן, הַפְסוּק (ויקרא ד יג) 'וְנִעְלַם
 35 דְּבַר מַעֲיָנִי הַקְּהָל' משמע שנעלם רק 'דבר' מהמצוה, וְלֹא שְׂעַקְר -
 36 וְלֹא שתשכח מבי"ד הַמְצוּה בּוֹלָה. מבארת הברייתא: בְּיָצֵד, אִמְרוּ -
 37 הוּרוּ 'אֵין אִסוּר נִדָּה בַּתּוֹרָה', או 'אֵין שִׁבְתַּת בַּתּוֹרָה', או 'אֵין עֲבוּדַת
 38 בּוֹכְבִים בַּתּוֹרָה', וְכוּל הֵיית לְסַבוּר שִׁיּוּן חַיִּיבִין פֶּר, תְּלַמּוּד לִזְמַר
 39 'וְנִעְלַם דְּבַר', וְלֹא שֶׁתִּתְעַלַּם מְצוּה בּוֹלָה, וְכַאֵן שְׁהוּרוּ לְעַקּוּר אֵת
 40 כָּל הַמְצוּה הִרִי אֵלוּ פְטוּרִין. אֲבָל אִם אִמְרוּ יֵישׁ נִדָּה בַּתּוֹרָה, אֲבָל
 41 הֵבֵא עַל שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֻגָּד יוֹם פְּטוּר, יֵישׁ שִׁבְתַּת בַּתּוֹרָה, אֲבָל
 42 הַמוֹצֵא מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּר, או יֵישׁ עֲבוּדַת
 43 בּוֹכְבִים בַּתּוֹרָה, אֲבָל הַמְשַׁתְּחוּהָ לַה פְּטוּר, הֵייתִי יָכוּל לומר שִׁיּוּן
 44 פְטוּרִין, תְּלַמּוּד לִזְמַר 'וְנִעְלַם דְּבַר' וְלֹא כָּל הַגּוּף, וְכַאֵן שֶׁעַקְרוּ רַק
 45 'דבר' ולא את כל גוף המצוה, חַיִּיבִים.
 46 הגמרא מדייקת בלשון הברייתא: אָמַר מַר - שְׂנִינוּ בְּבִרְייתָא, 'יָכוּל
 47 הוּוּ פְטוּרִין' כְּשֶׁהוּרוּ לְעַקּוּר רַק מִקְצַת, וְקִשָּׁה, שְׂאֵי בְּקִיּוּם מִקְצַת
 48 וְכִיטוּל מִקְצַת פְטוּרִין, וְהִתְבָּאָר בְּרִישָׁא שְׁבַם בְּעַקְרֵית כָּל הַגּוּף
 49 פְטוּרִין, אִם כֵּן בְּמֵאֵי - באיזה אופן חַיִּיבִין. מתרת הגמרא: תַּנָּא הֲכִי
 50 קָא קְשִׁיָא לֵיה - כך קשה לתנא בברייתא, אִימָא - שנאמר להיפך,
 51 שְׂדִרְבִי' בּוֹלָה מְלִתָא מְשַׁמְע, ויהיה חיוב רק כְּשֶׁהוּרוּ לְעַקּוּר אֵת כָּל
 52 הַגּוּף. ועל זה תירץ, תְּלַמּוּד לִזְמַר 'וְנִעְלַם דְּבַר', שֶׁמִּשְׁמַע מִקְצַת הַגּוּף
 53 כִּפִּי שֶׁיִּתְבָּאָר.
 54 מבררת הגמרא: מֵאֵי - היאך מְשַׁמְע מהפסוק שהכוונה למקצת הגוף.
 55 ומבארת: אָמַר עוֹלָא, קָרִי בִּיה - קרא בפסוק 'וְנִעְלַם מִדְּבַר',
 56 שֶׁמִּשְׁמַע מִקְצַת הַדְּבַר וְלֹא כוּלָה, שֶׁהַיָּמִים שֶׁל 'ונעלם' נִקְרָאת גַּם עִם
 57 'דבר'.
 58 חֻזְקָה אָמַר, הַלִּימּוּד הוּא מִסּוּף הַפְסוּק דְּאִמְר קְרָא (שם) 'עֲשׂוּ אֶחָת

55 מקצת, וקיום מקצת. או מכל מצות של עבודה זרה, דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת.
56 או מכל מצות נדה, דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת. ולא כל מצות השבת דהוי עוקר
57 כל הגוף, ולא כל מצות נדה ועבודה זרה, דעוקר כל הגוף, מצות תרתי משמע
58 – כלומר מצות טובא משמע, כגון: נדה, שבת, ועבודה זרה. דהכי משמע "ועשה אחת
59 מכל מצות ה'" – דעבר חד מהני, או שבת או
60 עבודה זרה או נדה, ולעולם בעוקר כל הגוף
61 קא מיירי. אמר רב נחמן בר יצחק מצות
62 כתיב – בחד וי', דחדא מצוה משמע. דהכי
63 משמע "ועשה אחת מכל מצות" דשבת, או
64 אחת מכל מצות דעבודה זרה, או אחת מכל
65 מצות נדה. דהוי מקיים מקצת דשבת ומבטל
66 מקצת. והוא הדין לעבודה זרה, והוא הדין
67 לנדה, והוא הדין לשאר מצות דקיום מקצת
68 ובטול מקצת – חייב, ועוקר כל הגוף פטור.
69 מה זקן מטרסא מן הדבר ולא כל דבר – דהא
70 כתיב "מן הדבר" ותנן ב"אלו הן הנתקני"
71 (סנהדרין פח. ב): האומר אין תפלין לעבור על
72 דברי תורה – פטור, חמש טוטפות להוסיף על
73 דברי סופרים – חייב, דהיינו "מן הדבר" ולא
74 כל דבר. אין בית דין חייבין – דלא הו
75 הוראה מעליא עד שיוורו להתיר דבר שאין
76 הצדוקין מודין שיחא אסור, שהורו להתיר
77 דבר אסור שאין תבוע בתורה בהדיא. זיל
78 קרי בי רב הוא – דכיון דאפשר לו ללמוד
79 ולידע לא הוי שונג מעליא, וקרוב למוזד הוי.
80 אחד לאחד – היינו יום כנגד יום. דאמר
81 כדרבה אסורא – גמר ביאה, ושלא כדרבה
82 – שריא. והא – שלא כדרבה נמי, כתיב
83 "משכבי אשה" – שני משכבות, אחד כדרבה
84 ואחד שלא כדרבה. דאמר כדרבה אסורא
85 אפילו הערואה – דהאי דכתיב "אית מקורה
86 הערה" כדכרבה. אי הכי – מאי אריא דקנינ
87 שהורו בשומרת יום כנגד יום? אפילו נדה
88 נמי, כי האי גונא קיום מקצת וביטול מקצת
89 הוא. והוי דבבר שאין הצדוקין מודין בו! אלא
90 לעולם בכדרבה – דאמר: בשומרת יום
91 הערואה שריא אפילו בכדרבה, וגמר ביאה
92 הוא אסור. ודאמרת: לא הערואה כתיב –
93 דאמר: הערואה באשה נדה הוא דכתיב, ולא
94 בשומרת יום. הלכך לא מתוקמא בנדה אלא
95 בשומרת יום, והוי דבבר שאין הצדוקין מודין
96 בה. ואי בעית אימא – דאמרת: שומרת יום
97 הא כתיבא? – הא לא קשיא, דכי קתני כגון
98 דאמר: זבה לא הוה אלא ובלא דחייב
99 ביממא, כדכתיב "כל ימי זובה", אבל דחייב
100 דחויא בלתיב – טהורה. והוא הדין לשומרת
101 יום, דאמר: דהוא היכא דקחויא ביממא
102 דהיינו בימי זיבה. הלכך לא מתוקמא בנדה,
103 אלא בשומרת יום וזובה, והויא הוראה
104 דבבר שאין הצדוקין מודין. מושיט זורק –
105 לא כתיבי בהדיא השתחוואה שלא כדרבה
106 – כגון משתחוה לפעור או למרקוליס.
107 השתחוואה – בפשוט ידים ורגלים, כדכתיב
108 (בראשית טו): "וישתחו אפים ארצה".
בעי

109 **וְלֹא מִכְּעֵינָא לְמַאן דְּאָמַר צְבוּר מְבִיאִין** – דכי הביאו כפרתן דמי, דהא מפרסמא
110 מלתא ולא הוי האי יחיד תולה בבית דין, אלא אפילו למאן דאמר דכי הורו בית דין
111 ועשו קהל על פיהם, דבית דין מביאין עליהם פר והם פטורין, דאיכא למימר לא
112 מפרסמא מילתא כל כך, והאי יחיד תולה בבית דין הוא – אפילו הכי לאו תולה בבית
113 דין הוא, שהרי היה כידו לישאל מפני מה
114 בית דין מביאין פרי. ואי שאיל אומרם לו
115 דעו חזרו. הלכך תולה בעצמו קרינא ביה,
116 ואית ביה צד חיוב מעליא, הלכך מביא אשם
117 תלו. ספק מבעוד יום נתכפר לו – והיא
118 כפרה מעליא. ספק משחשבה נתכפר לו –
119 ולא הוי כפרה מעליא, ד"ביום צוותר" כתיב,
120 דקיימא לו פטור דאין צריך להביא קרב
121 אחר. ואף על פי שהוה קרב אחר תמיד של
122 בין הערבים – אין בו שום פסול, דהכי אמר
123 בפרק "תמיד נשחט" (פסחים נט, א) דאית
124 עשה דפסח ועשה דאבילת קרשים ודחי עשה
125 הדשלמה. ואיכא נמי שינוי אחרני טובא.
126 והא הבא (מפני) דבין השמשות לית ביה צד
127 חיוב מעליא, דליכא למימר שמא משחשבה
128 נתכפר לו – שהרי בין השמשות כהרף עין
129 ואין אדם בעולם יכול לעמוד עליו אם מן
130 היום או מן הלילה, ופטור. הכי נמי ליכא
131 למימר שמא ממש תולה בעצמו שהרי כבר
132 הורו בית דין, ולא מיכעיא לְמַאן דְּאָמַר בית
133 דין מְבִיאִין – ולא צבור, דלא מפרסמא
134 מלתא היא, והאי יחיד תולה בבית דין הוא
135 ופטור. אלא אפילו לְמַאן דְּאָמַר צְבוּר
136 מְבִיאִין – ואיכא למימר מפרסמא מלתא
137 היא, והאי יחיד לאו תולה בבית דין ותולה
138 בעצמו הוא – אפילו הכי אמר תולה בבית
139 דין הוא, דכי עשה – על פיהו עשה. לא
140 משכבה איניש דלשוייה – ולא טליק אדעתיה
141 למישאל למה הביאו צבור פרי. הלכך ליכא
142 צד חיוב מעליא, דהא צד פטור שייך ביה טפי,
143 התולה בבית דין הוא, הלכך אינו מביא אשם
144 תלו. החזיק בדרך – לילך למדינת הים
145 ועדיין שגו בעיר. איכא בנייהו – לרבי
146 עקיבא פטור דהא אשם החזיק בדרך, דכיון דטרוד
147 הוא לא היה אפשר לו שישמע דחזרו בהן,
148 הלכך תולה בבית דין הוא, ופטור לגמרי.
149 תנא הכי קשיא ליה דבר בולה מלתא
150 משמע – דהוורו לעקור כל הגוף, דהא לא
151 כתיב "מדבר" ואימא איכא דהוורו לבטל
152 במקצת ולקיים במקצת, יכול יהו פטורין וכי
153 הוורו לעקור כל הגוף – וקא חייבין. תלמוד
154 לומר ונעלם דבר – בא ללמד דבטול מקצת
155 וקיום מקצת חייב. מאי משמע – כלומר, היכי
156 משמע האי "ונעלם" דהוי קיום מקצת ובטול
157 מקצת? אמר עולא קרי ביה ונעלם מרבי –
158 דהאי מים דנעלם" שדיא אדבר", דמים
159 נדרשת לפניו לאחריו, וקרי ביה "ונעלם
160 מדבר", ומשמע: מדבר ולא כל דבר. חזקה
161 אמר – מסיפא דקרא נפקא, "מכל מצות"
162 דמשמע: מכל מצות של שבת, דהוי בטול

109 הוא דאסורא. – הא נמי כתיב: "את מקורה הערה" – דאמר: בדרבה אסורא, שלא בדרבה שריא. – הא כתיב: "משכבי אשה"! דאמר:
110 בדרבה – אסור אפילו הערואה, בשלא בדרבה – גמר ביאה הוא דאסור, אבל הערואה – שריא. – אי הכי, אפילו נדה נמי! – אלא לעולם
111 בדרבה, ודאמר: הערואה באשה דוה הוא דכתיבא. ואיבעית אימא, דאמר: זבה לא הויה אלא ביממי, דכתיב: "כל ימי זובה". תנן: יש שבת
112 בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור; ואמאי? הוצאה הא כתיבא: "לא תוציאו משא מבתיכם"! דאמר: הוצאה הוא דאסור, הכנסה
113 מותר. ואיבעית אימא דאמר: הוצאה והכנסה הוא דאסורא, מושיט זורק שרי. תנן: יש עבודה זרה בתורה אבל המושחתה פטור; ואמאי?
114 המושחתה הא כתיבא, דכתיב: "לא תשתחוה לאל אחר"! דאמר: כי אסורא השתחוה בדרבה, אבל שלא בדרבה שריא. ואיבעית אימא,
115 דאמר: השתחוה יהוה ונעלם דאמר: דאית ביה פשוט ידים ורגלים, הא השתחוה דלית ביה פשוט ידים ורגלים שריא.

ביעור התוספות לעמ' זה הודפס בעמ' קלח

1 **וְלֹא מִכְּעֵינָא לְמַאן דְּאָמַר צְבוּר מְבִיאִין** – דכי הביאו כפרתן דמי, דהא מפרסמא
2 מלתא ולא הוי האי יחיד תולה בבית דין, אלא אפילו למאן דאמר דכי הורו בית דין
3 ועשו קהל על פיהם, דבית דין מביאין עליהם פר והם פטורין, דאיכא למימר לא
4 מפרסמא מילתא כל כך, והאי יחיד תולה בבית דין הוא – אפילו הכי לאו תולה בבית
5 דין הוא, שהרי היה כידו לישאל מפני מה
6 בית דין מביאין פרי. ואי שאיל אומרם לו
7 דעו חזרו. הלכך תולה בעצמו קרינא ביה,
8 ואית ביה צד חיוב מעליא, הלכך מביא אשם
9 תלו. ספק מבעוד יום נתכפר לו – והיא
10 כפרה מעליא. ספק משחשבה נתכפר לו –
11 ולא הוי כפרה מעליא, ד"ביום צוותר" כתיב,
12 דקיימא לו פטור דאין צריך להביא קרב
13 אחר. ואף על פי שהוה קרב אחר תמיד של
14 בין הערבים – אין בו שום פסול, דהכי אמר
15 בפרק "תמיד נשחט" (פסחים נט, א) דאית
16 עשה דפסח ועשה דאבילת קרשים ודחי עשה
17 הדשלמה. ואיכא נמי שינוי אחרני טובא.
18 והא הבא (מפני) דבין השמשות לית ביה צד
19 חיוב מעליא, דליכא למימר שמא משחשבה
20 נתכפר לו – שהרי בין השמשות כהרף עין
21 ואין אדם בעולם יכול לעמוד עליו אם מן
22 היום או מן הלילה, ופטור. הכי נמי ליכא
23 למימר שמא ממש תולה בעצמו שהרי כבר
24 הורו בית דין, ולא מיכעיא לְמַאן דְּאָמַר בית
25 דין מְבִיאִין – ולא צבור, דלא מפרסמא
26 מלתא היא, והאי יחיד תולה בבית דין הוא
27 ופטור. אלא אפילו לְמַאן דְּאָמַר צְבוּר
28 מְבִיאִין – ואיכא למימר מפרסמא מלתא
29 היא, והאי יחיד לאו תולה בבית דין ותולה
30 בעצמו הוא – אפילו הכי אמר תולה בבית
31 דין הוא, דכי עשה – על פיהו עשה. לא
32 משכבה איניש דלשוייה – ולא טליק אדעתיה
33 למישאל למה הביאו צבור פרי. הלכך ליכא
34 צד חיוב מעליא, דהא צד פטור שייך ביה טפי,
35 התולה בבית דין הוא, הלכך אינו מביא אשם
36 תלו. החזיק בדרך – לילך למדינת הים
37 ועדיין שגו בעיר. איכא בנייהו – לרבי
38 עקיבא פטור דהא אשם החזיק בדרך, דכיון דטרוד
39 הוא לא היה אפשר לו שישמע דחזרו בהן,
40 הלכך תולה בבית דין הוא, ופטור לגמרי.
41 תנא הכי קשיא ליה דבר בולה מלתא
42 משמע – דהוורו לעקור כל הגוף, דהא לא
43 כתיב "מדבר" ואימא איכא דהוורו לבטל
44 במקצת ולקיים במקצת, יכול יהו פטורין וכי
45 הוורו לעקור כל הגוף – וקא חייבין. תלמוד
46 לומר ונעלם דבר – בא ללמד דבטול מקצת
47 וקיום מקצת חייב. מאי משמע – כלומר, היכי
48 משמע האי "ונעלם" דהוי קיום מקצת ובטול
49 מקצת? אמר עולא קרי ביה ונעלם מרבי –
50 דהאי מים דנעלם" שדיא אדבר", דמים
51 נדרשת לפניו לאחריו, וקרי ביה "ונעלם
52 מדבר", ומשמע: מדבר ולא כל דבר. חזקה
53 אמר – מסיפא דקרא נפקא, "מכל מצות"
54 דמשמע: מכל מצות של שבת, דהוי בטול

109 הוא דאסורא. – הא נמי כתיב: "את מקורה הערה" – דאמר: בדרבה אסורא, שלא בדרבה שריא. – הא כתיב: "משכבי אשה"! דאמר:
110 בדרבה – אסור אפילו הערואה, בשלא בדרבה – גמר ביאה הוא דאסור, אבל הערואה – שריא. – אי הכי, אפילו נדה נמי! – אלא לעולם
111 בדרבה, ודאמר: הערואה באשה דוה הוא דכתיבא. ואיבעית אימא, דאמר: זבה לא הויה אלא ביממי, דכתיב: "כל ימי זובה". תנן: יש שבת
112 בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור; ואמאי? הוצאה הא כתיבא: "לא תוציאו משא מבתיכם"! דאמר: הוצאה הוא דאסור, הכנסה
113 מותר. ואיבעית אימא דאמר: הוצאה והכנסה הוא דאסורא, מושיט זורק שרי. תנן: יש עבודה זרה בתורה אבל המושחתה פטור; ואמאי?
114 המושחתה הא כתיבא, דכתיב: "לא תשתחוה לאל אחר"! דאמר: כי אסורא השתחוה בדרבה, אבל שלא בדרבה שריא. ואיבעית אימא,
115 דאמר: השתחוה יהוה ונעלם דאמר: דאית ביה פשוט ידים ורגלים, הא השתחוה דלית ביה פשוט ידים ורגלים שריא.

ביעור התוספות לעמ' זה הודפס בעמ' קלח

53 דהיינו סנהדרין גדולה. דתניא בתורת כהנים: "עדת ישראל" - עדה המיוחדת לכל
54 ישראל, ואיו - זו סנהדרין גדולה. ואימא עמך משום שכניה - דלגופיה הוא דאתא,
55 כלומר שיהו עומדין עמך ולא יכנסו לפני ולפנים במקום שכניה. דסלקא דעתא
56 אמינא והואיל דכתב "אספה לך" - דיכנסו במקום שכניה, קא משמע לך. ולישנא
57 אחריןא: "עמך" משום שכניה - כלומר ברור

58 צדיקים נגמרים, שאני רוצה להשרות שכניה
59 עליהם. אתך בדומין לך - שיהיו ראויין
60 להוראה. משנה הורו בית דין שונגין ועשו
61 הקהל שונגין - על פיהם, בית דין מביאין פה.
62 רבי מאיר כדאית ליה, ורבי יהודה כדאית
63 ליה, ורבי שמעון כדאית ליה, דהוי הוראה
64 מעליא. הורו בית דין מוזיין ועשו הקהל
65 שונגין - לא הוי הוראה מעליא, ד"אם כל
66 עדת ישראל ישגו" כתיב, דבעינן שונגין בבית
67 דין. והכא הוה ליה שגגת מעשה בלא
68 הוראה, ומביאין כל אחד מן הקהל בשבא או
69 שעירה, דכתיב דמו. הורו בית דין שונגין
70 ועשו הקהל מוזיין פטורים - דמזיד לאו בר
71 קרבן הוא. גמרא מעמא דשונגין ועשו
72 מוזיין פטורין - דמזיד לאו בר קרבן הוא
73 לא צבור ולא יחיד. הא שוגג דומיא דמזיד,
74 דלא הוי ממש תולה בבית דין - הוי שוגג
75 תולה בעצמו, וחייב בשגגת מעשה קרינא
76 ביה. בנות שהורו בית דין שחלב מותר -
77 שעל הקרב ולא על הכליות. דלא הוי עוקר
78 כל הגוף. ונתחלה שלב בשונגין ואכלו -
79 דחייב, דתולה בעצמו הוא. והאי דקרי ליה
80 דומיא דמזיד - משום דכי היכי דמזיד לאו
81 תולה בבית דין הוא. האי שוגג נמי לאו תולה
82 בבית דין הוא. ותפשוט האי דבעי רמי בר
83 חמא (לעיל ב, א). אמר לך - רמי בר חמא:
84 האי דליתני "שונגין ועשו מוזיין" - לאו
85 למידק מינה קא אתי, אלא איידי דתנא
86 "מוזיין ועשו שונגין" תנא נמי "שונגין ועשו
87 מוזיין", וכדי נסבה ולא דייקא מינה כלום.
88 ובעיא דדייה מהא ליכא למשמע מינה.
89 משנה הורו בית דין ועשו כל הקהל או
90 רובן על פיהן מביאין פר - (בגוף) בית דין
91 ולא צבור. כעבודה זרה בית דין מביאין פר
92 ושעיר דברי רבי מאיר - דבעבודה זרה
93 בהוראה פר ושעיר מיימי, דכתיב בפרשת
94 "שלח לך אנשים: ויכי תשגו ולא תעשו את
95 כל המצות האלה" - דהיינו בעבודה זרה,
96 כדאמר לקמן בפרק "הורה כהן משיח": איו
97 היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות - הוי
98 אומר זה עבודה זרה. וכתיב (במדבר טו):
99 "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה
100 לריח ניחוח לה" מנחתו ונסכו כמשפט ושעיר
101 עוים אחד לחטאת. רבי יהודה אומר שנים
102 עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים - דכל
103 שבט ושבת אקרי קהל, וקסבר: צבור מביאין
104 פר ולא בית דין.

רבי

39 בית דין שונגין ועשו כל הקהל שונגין - מביאין פר, מוזיין ועשו שונגין - שונגין ועשו מוזיין. הרי אלו פטורין.
40 גמרא "שונגין ועשו מוזיין" - הרי אלו פטורין". הא שונגין דומיא דמזיד - חייב, והיכי דמי? שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלה לו
41 בשונגין ואכלו, לימא: תפשוט הא דבעי רמי בר חמא! אמר לך, משום דתנא רישא: מוזיין ועשו שונגין, תנא סיפא: שונגין ועשו
42 מוזיין. משנה הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן - מביאין פר, וכעבודה זרה - מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר; רבי
43 יהודה אומר: שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, וכעבודה זרה - מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים;
רבי

1 בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו - הכא לא מבעיא ליה לרב יוסף בדבר שאין
2 הצדוקן מודין כלל, אלא בבטול מקצת וקיום מקצת קא מבעיא ליה. מי אמרינן כיון
3 דקא מורו - בית דין כבולוהו שאר מלאכות דשבת דאסירי, כבטול מקצת וקיום
4 מקצת דמי, חייבינן. (ובלחן) בדשנין - לעיל, דלא הוי עקירת כל הגוף דשומרת יום.
5 (ובלחן) בדשנין - דמושט וזרק שרי, דלא

6 הוי עקירת כל הגוף. (ובלחן) בדשנין -
7 דהשתחויה שלא כדרכה שריא. בחריש
8 ובקציר תשבות - דמשמע בזמן דאיכא
9 חרישה, דהיינו בשאר שני שבוע, "תשבות" -
10 איכא שבת. בזמן דליכא חרישה - דהיינו
11 בשביעית, ליכא שבת. נביא השתנבא - כגון
12 שתחלתו נביא של אמת ולבסוף נביא השקר.
13 השתנבא לעקור דבר מדברי תורה - חייב.
14 ודברי הכל בחנף. לקיום מקצת ולבטל
15 מקצת - דשאר מצות רבי שמעון פטר, והוא
16 הדין לרבנן. ובעבודה זרה אפילו אמר לך
17 היום עובדה ולמחר בטלה - דהיינו קיום
18 מקצת ובטול מקצת דעבודה זרה - חייב.
19 דהתנבא אמר "להדירך מן הדרך" - אפילו
20 מקצת דרך. ובעבודה זרה הוא דכתיב. וכי
21 קתני "חייב" - כגון לרבנן בסקילה ולרבי
22 שמעון בחנף. והכי מתרין ליה רב חסדא
23 בפרק "אלו הן הנחנקין" (סנהדרין צ, א).
24 "היום עובדה ולמחר בטלה" - כ"אין שבת
25 בשביעית" דמי, וקרי להו ביטול מקצת וקיום
26 מקצת, שמע מינה. משנה ואמר ליום טובים
27 אתם - לא הוי הוראה מעליא, ופטור. דבעינן
28 עד שירור כולן, כדאמר לעיל. או שלא היה
29 מופלא של בית דין שם - אף על גב דלא
30 הוה מסנהדרין עצמן. דאילו הוי מסנהדרין
31 עצמן - אפילו (אם) קטן שבכולן לא היה שם,
32 לא הויא הוראה מעליא. כדאמר לקמן מאם
33 כל עדת", איתא לכולה סנהדרין - הויא
34 הוראה, ואי לא - לא. ואיכא למימר: נצטרך
35 אחד מהן לצאת לדרך, ומיני אחד במקומו.
36 אי נמי, זקן (או) שאין לו בנים היה, לכך
37 נתמנה אחד בסנהדרין. או זקן שאין ראוי
38 לבנים - וקשיא ל: מפני מה אין ראוי
39 להוראה? ונאמר להלן עדה - ושפטו
40 העדה" ו"הצילו העדה" (במדבר לה) דהיינו
41 סנהדרין, כדתנן בפרק קמא דסנהדרין (ב, א).
42 נאמר כאן עדה - דכתיב (ויקרא ד) "אם כל
43 עדת ישראל ישגו". (ושפטו את העדה) -
44 מה להלן ראויין להוראה כו'. גמרא והתם
45 מנא - לך כבולוהו דהויין ראויין להוראה.
46 אמר רב חסדא - גמר ממש. דמשה אוקי
47 סנהדרין דהוו כולן ראויין להוראה, דכתיב
48 "והתיצבו שם עמך" - עמך בדומין לך.
49 דליהוי (הם) כולן ראויין להוראה. הכי נמי
50 בעינן דסנהדרין דעלמא דליהו ראויין
51 להוראה. והואיל ומצונו ד"עדה" האמורה
52 כאן כולן ראויין להוראה - שמעינן מינה נמי

39 בית דין שונגין ועשו כל הקהל שונגין - מביאין פר, מוזיין ועשו שונגין - שונגין ועשו מוזיין. הרי אלו פטורין.
40 גמרא "שונגין ועשו מוזיין" - הרי אלו פטורין". הא שונגין דומיא דמזיד - חייב, והיכי דמי? שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלה לו
41 בשונגין ואכלו, לימא: תפשוט הא דבעי רמי בר חמא! אמר לך, משום דתנא רישא: מוזיין ועשו שונגין, תנא סיפא: שונגין ועשו
42 מוזיין. משנה הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן - מביאין פר, וכעבודה זרה - מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר; רבי
43 יהודה אומר: שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים, וכעבודה זרה - מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים;
רבי

59 **גמרא**
 60 שנינו במשנה: או שלא היה מופלא של בית דין שם וכו' פטור.
 61 מבררת הגמרא: מנלן דין זה. ומבארת: אמר רב ששת, וכן תנא דבי
 62 – שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, מפני מה אמרו
 63 חכמים שבת דין שהורו דבר שהצדוקין מודין בו, פטורין, מפני
 64 שהיה להם ללמוד את הדין המפורש בכתוב ולא ללמוד. ואם כן
 65 כשלא היה מופלא של בית דין שם, נמי פטורין מפני שהיה להם
 66 ללמוד ולא ללמוד, שהמופלא לא היה שם ללמדם.

67 שנינו במשנה: נאמר שם 'עדה' ונאמר כאן 'עדה' וכו' עד שיהו פולין
 68 ראויין להוראה. ושאלת הגמרא: והתם – בפסוק לגבי הסנהדרין,
 69 מנלן שמדובר בסנהדרין שכולם ראויים להוראה. ומשיבה: דאמר רב
 70 חסדא, אמר קרא – נאמר בפסוק כאשר צוה ה' את משה לקחת
 71 שבעים זקנים, (במדבר יא טז) והתניצבו שם עמך, ועמך ועם משהו
 72 משמע שמדובר באנשים הדומין לה' וראויים להוראה כמוך. ואם כן
 73 גם בכל סנהדרין צריך שכולם יהיו ראויים להוראה. מקשה הגמרא:
 74 ואימא – שמא יש לומר שמשמעות 'עמך' היא לשכינה, שצוה ה' את
 75 משה שיהיו האנשים עמו, ולא יכנסו לפני ולפנים למקום השכינה,
 76 ומתצת: אלא אמר רב נחמן בר יצחק, המקור שצריך שכולם
 77 ראויים להוראה הוא דאמר קרא (שמות יח כב) ונשא אהרן,
 78 אהרן היא שמדובר בדומין לה' וראויים להוראה כמשה. לכן אם אין
 79 כל הדיינים ראויים להוראה, אין זו הוראה ופטורים מפר.

80 **משנה**
 81 המשנה מלמדת מה הדין באופנים שיש בהם גם צד דוקן וגם צד
 82 שגגה: הורו בית דין, והם היו שונגין, ועשו כל הקהל שונגין על
 83 פיהם, שלא ידעו שטעו ב'ד, מביאין פה. הורו מזדיין, שידעו
 84 שהוראתם אינה נכונה, ועשו הקהל שונגין, מביאין העושים בשפה
 85 ושעירה – או שעירה, ואין חיוב פר כיון שאין שגגת הוראה. הורו
 86 שונגין ועשו הקהל מזדיין, שידעו שב'ד טעו, הרי אלו פטורין, שאין
 87 מויד יכול להביא קרבן.

88 **גמרא**
 89 לעיל (ב) נסתפק רמי בר חמא מה הדין באופן שהתירו ב'ד חלב,
 90 ונתחלה ליחיד חלב בשומן. הגמרא מבקשת לפשוט ספק זה
 91 ממשנתנינו: שנינו בסיפא של המשנה, 'הורו שונגין ועשו הקהל מזדיין'
 92 הרי אלו פטורין' ומשמע שרק כשעשו מזדיין פטורים, הא (אבל)
 93 העושה שונג דומיא דמזיד (הדומה למזיד), חייב, ומבארת הגמרא:
 94 והרי דמי – ואיזהו אופן זה, זהו באופן שהורו בית דין שחלב מותר,
 95 ונתחלה לו ליחיד בשומן, ואכלו. ואם כן לימא דפשוט – נאמר
 96 שיש לפשוט מכאן הא דבעי – מה שנסתפק בוה רמי בר חמא. דוחה
 97 הגמרא: אמר לה רמי בר חמא, משום דתנא ברשא מזדיין ועשו
 98 שונגין, לכן תנא גם בסיפא בלשון 'שונגין ועשו מזדיין', ואין לשון
 99 זה בדוקא, ואין לדייק ממנו ששוגג הדומה למזיד חייב.

100 **משנה**
 101 המשנה מבארת איזה קרבנות מביאים אם הורו בית דין ועשו הקהל
 102 על פיהם, מי מביאם, והוראה של איזה בית דין מחייבת: הורו בית
 103 דין בשוגג להתיר איסור שחייבים עליו כרת, ועשו כל הקהל (כל
 104 עם ישראל) או רובן את העבירה על פיהן של בית דין, ואם כן יש
 105 חיוב פר העלם דבר, מביאין בית דין פר לחטאת, וזהו פר העלם
 106 דבר. (ואם ההוראה היתה בעבודת כוכבים, שהתירו דבר שאיסורו
 107 כרת בענין עבודת כוכבים, מביאין בית דין פר ושעיר, כמבואר
 108 בתורה (במדבר טו כב-כד) שעל שגגת הוראה בעבודה זרה מביאים פר
 109 לעולה ושעיר עזים לחטאת, דברי רבי מאיר. נמצא שלדעת חיוב
 110 הבאת הפר מוטל על בית דין להביא ממנו, והציבור פטורים. רבי
 111 יהודה אומר, אם הורו בשאר עבירות, ועשו כל ישראל על פיהם,
 112 שנים עשר השבטים מביאין שנים עשר פרים, פר לכל שבט, שכן
 113 כל שבט נקרא 'קהל', והובת ההבאה היא על הקהל. והפרים הללו
 114 הם הנקראים 'פר העלם דבר של ציבור'. ובעבודת כוכבים, מביאין
 115 השבטים שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים, פר ושעיר לכל שבט.

1 נתבאר לעיל (ג) שאין בית דין חייבים בעקירת כל הגוף. עתה מבררת
 2 הגמרא האם אב מלאכה מאבות המלאכה האסורים בשבת נחשב
 3 כגוף שלם או כמקצתו: פגע (נסתפק) רב יוסף, אם התירו אב
 4 מאבות מלאכות שבת, כגון שהורו שאין איסור חרישה בשבת, מהו
 5 הדין, מי (האם) אמרינן כיון דקא מורו כבוליהו מלתא – שכוין
 6 שמודים בית דין בגוף איסור שבת (לגבי שאר מלאכות), הוראתם
 7 כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבים, או דלמא, כיון דקא
 8 עקרין ליה לחרישה כל עיקר – כיון שעוקרים לגמרי איסור חרישה,
 9 הוראתם בעקירת גוף דמי, ופטורים.

10 הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, הורו יש נדה בתורה, אבל הפא
 11 על שומרת יום כנגד יום פטור, חייבים, ואמאי חייבים, הא עקרין
 12 ו-הרי עקרו! לאיסור שומרת יום כנגד יום כל עיקר, וזהו כעקירת
 13 אב מלאכה בשבת. דוחה הגמרא: אמר – היה מתריך לה רב יוסף,
 14 ש'שומרת יום' דקאמרין – שאומרת משנתנו, מדובר ב'דשנין – כמו
 15 שתיצנו לעיל (ע"כ), שהתירו העראה בשומרת יום, או שהורו שובה
 16 טמאה רק אם ראתה ביום. אך אם עקרו את כל איסור שומרת יום יש
 17 לומר שזוהי עקירת כל הגוף. תא שמע, יש שבת בתורה, אבל
 18 המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, חייבים, ואמאי, הא
 19 עקרין להוצאה כל עיקר, ומוכח שאין זו עקירת כל הגוף. דוחה
 20 הגמרא: התם נמי ב'דשנין, שהתירו להושיט ולזרוק, אך התרת
 21 הוצאה זו עקירת הגוף. תא שמע, יש עבודת כוכבים בתורה, אבל
 22 המשפתה פטור, חייבים, ואמאי, והא עקרין להשפתה כל
 23 עיקר. דוחה הגמרא: אמר – אמרו בני הישיבה, בהשתתה נמי
 24 מדובר ב'דשנין, שהתירו השתחוויה שלא כדרכה.

25 פגע רבי זרעא, הורו שאין איסור שבת בשנה השביעית, מהו הדין.
 26 ומבאר את דבריו, פמאי מעו כשהורו כך, פתדין קרא – בפסוק זה
 27 שנאמר לגבי שבת (שמות לד כא) ב'חריש ובקציר תשבות', וטעו לומר
 28 שבזמן דאיכא חרישה – בששת שנות השמיטה, איכא איסור שבת,
 29 ובזמן דליכא חרישה – בשביעית שאסור לחרוש, ליכא שבת.
 30 ובאופן זה, מי אמרינן שכוין דמכנימין לה בית דין לאיסור שבת
 31 בשבת שני שבע (שנות השמיטה), הוראתם כביטול מקצת וקיום
 32 מקצת דמי, או דלמא כיון דקא עקרין ליה לגמרי בשביעית,
 33 בעקירת כל הגוף דמי.

34 נביא שמורה לעבוד עבודה זרה, דינו מיתה (דברים יג ב). ונחלקו
 35 תנאים (סנהדרין פט), שלדעת חכמים דינו סקילה ולדעת רבי שמעון
 36 חנק. ומחלוקת זו היא בין בעוקר כל מצות עבודה זרה ובין בעוקר
 37 מקצתה. ואם התבאר לעיקר מצוה אחרת, שאינה עבודה זרה, אם
 38 עקר את כל המצוה דינו חנק, ואם עקר מקצת פטור. פושטת הגמרא:
 39 אמר רבינא, תא שמע, נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי תורה,
 40 חייב חנק. נתנבא לביטול מקצת מצוה ולקיום מקצת, רבי שמעון
 41 אומר, פטור. ואם נתנבא בעבודת כוכבים, אפילו חייב היום
 42 עובדה – אמר לעובדה רק יום אחד, ולמחר בבלה, חייב סקילה
 43 לדעת חכמים. ומוכח שביטול עבודה זרה ליום אחד נחשב לביטול
 44 מקצת וקיום מקצת, וזה דומה ל'אין שבת בשביעית', שמבטלים רק
 45 לזמן ידוע, ושמע מינה שאין שבת בשביעית' כביטול מקצת וקיום
 46 מקצת דמי. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה כך.

47 **משנה**
 48 המשנה מבארת אופנים שאין חיוב פר, לא מצד ההוראה אלא מצד
 49 ב'ד: הורו בית דין, וידע אחד מהן (מהדיינים) שמעו, ואמר להן
 50 'מועין אתם', ולא האזינו אליו הסנהדרין, או שלא היה מופלא של
 51 בית דין (ראש הישיבה) שם בשעת ההוראה, או שהיה אחד מהן
 52 (מהסנהדרין) גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראוי לנגים –
 53 שכבר אינו ראוי להוליד, ואם כן לא היו הסנהדרין ראויים להוראה,
 54 הרי זה פטור מפר העלם דבר, וכל אחד מהעושים מביא קרבן יחיד,
 55 שנאמר כאן (ויקרא יג) 'עדה', ונאמר להלן בדין הסנהדרין (במדבר לה
 56 כד-כה) 'עדה' ולומדים בגזירה שוה, מה 'עדה' האמורה להלן מדובר
 57 בסנהדרין שכולן ראויין להוראה, כמבואר בגמרא, אף 'עדה'
 58 האמורה כאן אין חייבים פר עד שיהיו פולין ראויין להוראה.

הגמרא מבררת כדעת מי הרישא: אמר מר, וְגוֹדְעָה הַחֲמָאָה וְלֹא
 שְׂוִדְעוּ הַחֲוּמָאִין. מבררת הגמרא: מֵאַן תֵּנָא שְׂנֵה זַת. ומשיבה:
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתִימָא – ויש אומרים שאמר זאת רבא,
 תנא זה טובר דלא ברבי אליעזר, דתנן (בריות טז), מי שהיו לפניו
 חתיכת חלב וחתיכת נותר, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו, אמר רבי
 אליעזר, מה נפשך – בין כך ובין כך חייב חטאת, שכן אם חלב אכל
 הרי חייב, וכן אם נותר אכל הרי חייב. ואם כן, לשיטתו חייבים גם
 כאן, שאם חלב אכלו בהוראה חייבים פר, ואם דם אכלו בהוראה
 חייבים פר. דוחה הגמרא: רב אשי אמר, אפילו תימא שהברייתא
 כדעת רבי אליעזר, ובא מודה שפטרם מפר אם אין ידוע במה
 חטאו בהוראה, שכן שאני – שונה הדין הקא, דקתיב (ויקרא ד יד)
 וְגוֹדְעָה הַחֲמָאָה אֲשֶׁר הִטְאָה עֲלֶיהָ, שחייבים רק כשידוע במה חטאו
 בהוראה. מקשה הגמרא: הֲתָם נָמִי בחטאת יחיד הַכְּתִיב (שם ד כג) 'או'
 הוֹדַע אֱלֹוֵי חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר הִטְאָה בָּהּ, שמשמע שצריך שידע במה
 חטא. מתרצת הגמרא: הפסוק יהוה (בה') מִיִּבְעֵי לִיה – נצרך לדרוש
 ממנו פֶּרֶט לְמַתְעַבֵּק – מי שנתכוון לעשות דבר ועשה דבר אחר, כגון
 שנתכוון להגביה צמח תלוש בשבת, ובטעות חתך צמח מחובר,
 שפטור מחטאת שכן דורשים 'בה' דווקא כשמתכוון לעשות החטא.
 נמצא שאינו דורש מ'בה' שצריך שידע במה חטא, אך כאן הוא דורש
 מ'עליה' שצריך שיוודע החטא.
 הגמרא מבררת את טעמי התנאים: מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה. מבאר
 הגמרא: קָסָבַר שְׂאֵרְבֵּעָה 'קְהֵלִי' בְּתִיבֵי – ארבע פעמים כתוב 'קהל'
 בפרשת פר העלם דבר, דהיינו 'מעניי הקהל' (ויקרא ד יג) וְהִקְרִיבוּ
 הַקְּהָלִי (שם ד יד), שהרי יכל לכתוב 'מעניי קהל', ומה שאמר 'מעניי
 הקהל' משמע עוד הזכרה של המילה 'קהל', וכן יכל לכתוב 'הקריבו
 קהל', ואם כן 'הקהל' משמע עוד הזכרה. וארבע ההזכרות נדרשות,
 חד (אחת) נדרשת לתייב על כל קהל וקהל, שכל שבת שחטא
 מקריב, וחד להוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל, כמבואר
 לעיל (ג). וחד לגרידה – שאף שאר השבטים נגררים אחר השבטים
 שחטאו, ומביאים פרים, וחד לדין שבמשנה, ששֶׁבֶט שֶׁעָשָׂה בְּהוֹרָאת
 בֵּית דִּינֵוֹ חַיִּיב.
 ולדעת רבי שמעון רק תלתא קהלי בתיבי – שלש פעמים יש לדרוש
 'קהל', היינו (שם יג) 'מעניי הקהל' שנדרש פעם אחת, ו'הקריבו הקהל'
 (שם יד) שנדרש פעמיים משום שלא כתב רק 'קהל' אלא 'הקהל'.
 ו'מעניי הקהל' אינו נדרש פעמיים שכן אורחיה דקרא הוא – כך דרך
 הכתוב לכתוב כדרך שבני אדם מדברים, בְּדַאמְרֵי אִינְשֵׁי מְעִינֵי
 דְפִלְגְלִיא – כמו שדרך האנשים לומר 'מעניי פלוני'. ושלש ההזכרות
 נדרשות חד לתייב על כל קהל וקהל, וחד אחרוני – ושתי האחרות
 נדרשות לגזירה שוה, נֶאֱמַר לְמַטֵּה 'קהל' וְנֶאֱמַר לְמַעַלָּה 'קהל', מה
 להלן בית דין עם הקהל אף כאן בית דין עם הקהל.
 ורבי מאיר את ייתור היא של 'קהל' 'הקהל', לא דריש, והלכה רק
 תרי (שני) 'קהל' בתיבי, מעניי הקהל ו'הקריבו הקהל', והם
 מיבני ליה – נצרכים לו לגזירה שוה, נֶאֱמַר לְמַטֵּה 'קהל' וְנֶאֱמַר
 לְמַעַלָּה 'קהל', מה להלן בית דין ולא צבור אף כאן בית דין ולא
 צבור.
 ורבי שמעון בן אלעזר מֵאִי טַעְמִיה. מבאר הגמרא: בְּתִיבֵי לַגְבִּי
 שגגת הוראה בעבודה זרה (במדבר טו כד) וְהָיָה אִם מְעִינֵי הַעֲדָה
 נִעְשָׂתָה לְשִׁגְגָה, אֲלֵמָּא – מוכח שחייבים אף כשחטאו רק מיִּעוּטָא –
 מיעוט העדה. דְּבִתִּיב 'מְעִינֵי' שמשמע מקצת עיני ולא כל עיני,
 וְבִתִּיב (שם טו כב) כִּי לְכָל הָעַם בְּשִׁגְגָה, לְמִימָא דְרוּבָא אֵין –
 ומשמע שרק כשרוב העם חטאו כן מביאים קרבן, אך מיִּעוּטָא
 שחטאו לא, ואם כן הא ציצד ניישב הפסוקים. ואם כן מוכרחים
 לבאר הפסוקים כך עשו ששה שבטים והן רובו של קהל, או שבעה
 שבטים אף על פי שאינן רובו של קהל, תיבין, ש'מעניי' שמשמע
 שמיעוט הקהל חייבים הוא באופן שהם רוב השבטים, ו'לכל העם'
 שמשמע שרק אם רוב הציבור חייבים הוא באופן שאינם רוב
 השבטים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בשאר עבירות מביאים שלשה עשר פרים, פר
 לכל שבת ופר לב"ד, ובעבודת בוכבים שלשה עשר פרים ושלשה
 עשר שעירים, פר ושעיר לכל שֶׁבֶט ושֶׁבֶט ופר ושעיר לבית דין.
 הורו בית דין, ועשו רק שבעה שבטים, כלומר רוב השבטים,
 והחוטאים הם רוב אנשי ישראל, או שעשו רובן של שבעה שבטים
 על פיהן, והם רוב ישראל, מביאין ב"ד פר, ובעבודת בוכבים
 מביאין פר ושעיר, והציבור אינו מביא כלום, דברי רבי מאיר. רבי
 יהודה אומר, שבעה השבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, פר
 לכל שבת, ואף שאר השבטים שלא חטאו, מביאין על ידיהן –
 מחמת השבטים שחטאו פר לכל שבת, ונמצא שכל שבת מביא פר,
 שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי החומאין. רבי שמעון אומר,
 מביאים שמונה פרים, ובעבודת בוכבים שמונה פרים ושמונה
 שעירים, כלומר פר ושעיר לכל שֶׁבֶט ושֶׁבֶט מהשבטים שחטאו ופר
 ושעיר לבית דין, והשבטים שלא חטאו אינם מביאים.
 הורו בית דין – טנהרין של אחד מן השבטים, ועשה רק אותו
 השֶׁבֶט על פיהן, אותו שֶׁבֶט הוא חייב ושאר כל השבטים פטורין,
 דברי רבי יהודה. והכמים אומרים, אף אותו השבת פטור, שכן אין
 תיבין אלא על הוריות בית דין הגדול בלבד, שנאמר (ויקרא ד יג)
 'ואם כל עדת ישראל ישגו, וכל עדת ישראל משמע הסנהדרין
 הגדולה ולא עדת אותו השֶׁבֶט.'
 גמרא
 הגמרא מבאר את טעמי המחלוקת: תֵּנּוּ רַבָּנֵן, יָדַעוּ ב"ד שהורו
 בטעות, כגון שהתירו מקצת חלב, ואכלו רוב הציבור חלב ודם,
 כלומר חלב בשגגת הוראה ודם בשגגת מעשה בלבד, ויָמְעוּ ושכחו
 ב"ד והציבור מה הורו, ולא ידעו האם התירו חלב או דם, יבול יהו
 תיבין פר, תלמוד לומר (ויקרא ד יד) 'וְגוֹדְעָה הַחֲמָאָה אֲשֶׁר חֲטָאוּ
 עֲלֶיהָ, וְהִקְרִיבוּ וגו', ומשמע שחייבים קרבן רק באופן שנודע להם מה
 התירו, האם חלב או דם, ולא שְׂוִדְעוּ הַחֲוּמָאִין – ולא די שנודע
 שחטאו על פי ב"ד.
 דורשת הברייתא את המשך הפסוק: 'אֲשֶׁר חֲטָאוּ וגו' והקריבו' מלמד
 שכל החוטאים מקריבים, והיינו אם חטאו שני שבטים מביאין שני
 פרים, ואם חטאו שלשה מביאין שלשה. מקשה הברייתא: או שמא
 אינו אומר הפסוק אלא שאם חטאו שני יהודים מביאין שני פרים,
 ואם חטאו שלשה יהודים מביאין שלשה, שאשר חטאו משמעו כל
 היהודים שחטאו. מתרצת הברייתא: תלמוד לומר (שם) וְהִקְרִיבוּ
 הַקְּהָלִי, ומשמע שהקהל תיב – החיוב הוא על קהל ולא על יהודים,
 ונמצא שכל קהל וקהל תיב, ביצה, חטאו שני שבטים מביאין שני
 פרים, שכל שבת קרוי 'קהל' (להלן ע"ב), ואם חטאו שבעה שבטים
 מביאין שבעה, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר
 – פר לכל שבת, שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי החומאין.
 לכה נאמר 'קהל', לתייב על כל קהל וקהל, דברי רבי יהודה. רבי
 שמעון אומר, באופן זה שבעה השבטים שחטאו מביאין שבעה
 פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר נוסף, שכן נאמר לְמַטֵּה (ויקרא
 ד יד) וְהִקְרִיבוּ הַקְּהָלִי וְנֶאֱמַר לְמַעַלָּה (בתחילת הפרשה) (שם ד יג)
 וְנֶעְלַם דָּבָר מְעִינֵי הַקְּהָלִי, ולמדים בגזירה שוה, מה 'קהל' האמור
 לְמַעַלָּה הרי אמור בית דין עם הקהל, שהרי נאמר 'קהל' וכן
 'מעניי' שהם ב"ד, אם כן אף 'קהל' האמור לְמַטֵּה הכוונה לבית דין
 עם הקהל, שגם ב"ד יקריבו פר כשמקריבים הקהל. רבי מאיר אומר,
 שבעה שבטים שחטאו, בית דין מביאין על ידיהם פר, והן –
 החוטאים פטורין, שנאמר (ויקרא ד יד) 'קהל' לְמַטֵּה וְנֶאֱמַר (שם ד יג)
 'קהל' לְמַעַלָּה, ולמדים שמה 'קהל' האמור לְמַעַלָּה – ונעלם דבר
 מעניי הקהל, זהו בית דין ולא צבור, שהרי מדובר בשגגת הוראה,
 אם כן אף קהל האמור לְמַטֵּה – והקריבו הקהל' זהו בית דין ולא
 צבור. רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר, אם חטאו
 ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שבטים אף על פי
 שאינם רובו של קהל, מביאין פר.

1 רבי שמעון אומר שלש עשרה פרים – פר לכל שבת ושבת, ופר לבית דין. וטעמיהו
2 דכולהו מפרש בגמרא. הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובו – של כל שבת
3 ושבת ושבעה שבטים, ובגון דהוי רובן של ישראל – מביאין פר וכו', דברי רבי מאיר.
4 ודסבירא ליה: בית דין מביאין פר ולא צבור. רבי יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו
5 מביאין שבעה פרים ושאר שבטים שלא

6 חטאו מביאין פר פר על ידיהם – כלומר, לא
7 לכל שבת ושבת. ואמר בגמרא דשבעה
8 דקאמר רבי יהודה לאו דוקא, דהוא הדין
9 לשבת אחד שחטא על ופני הוראת בית דין
10 הגדול, שהשאר שבטים שלא חטאו מביאין
11 על ידיהן פר פר. ואידי דקאמר רבי מאיר
12 שבעה יאידהו וכו' רובא ממש, קאמר רבי
13 יהודה נמי. והכתיב וכוזרים אין חייבים פר
14 אלא על הוראת בית דין הגדול – אבל שבת
15 אחד בהוראת בית דינו כשגגת מעשה דמי,
16 ומביאין כל אחד כשבה או שעירה. ערת
17 ישראל – היינו סנהדרין, כלומר, סנהדרין של
18 ישראל, היינו בית דין הגדול. גמרא ידעו
19 שהורו וטעו מה שהורו – כלומר, הורו בית
20 דין שחלב מותר בבטול מקצת, ועשו קהל על
21 פיהו ואכלו שוגגין חלב ודם, דהוי חד בשגגת
22 מעשה בלבד, וחד בהוראה. ואחר כך ידעו
23 שהורו שלא כראוי, אלא שטעו במה שהורו,
24 דאינם יודעים אם על החלב הורו או על הדם,
25 יכול יהו חייבין פר דלהוי הוראה מעליא.
26 תלמוד לומר ונודעה מתורתיה הוראה מעליא.
27 עליה והקריבו. כלומר, דצריך שיעוד
28 החטאת, שיהיו יודעין על מה הורו, אם על
29 החלב או על הדם. ולא שיעו החוטאין –
30 דלא סגי בידיעה דחוטאין, דאף על גב דעשו
31 בהוראה, דממה נפשך חד מנייהו בהוראה
32 הוה. דהא אבלי לתרווייהו חלב ודם – אפילו
33 הכי פטורין, דצריך שיברר להם אותו חטא
34 שעשו בהוראה. חטאו שני שבטים מביאין
35 שני פרים – והוא הדין דכי חטא שבת אחד
36 שבמאי פר אחד. והא קא משמע לן דשני
37 שבטים לא סגי להו בפר אחד. לחייב על כל
38 קהל וקהל – דשבת אחד איקרי קהל.
39 בדמפרש טעמא לקמן. מה קהל האמור
40 למעלה בית דין עם הקהל – דתרווייהו כתיב
41 למעלה בית דין עם קהל, דכתיב ונעלם דבר
42 מעיני הקהל, דהאי "מעיני" היינו בית דין.
43 אף קהל האמור למטה – והקריבו הקהל –
44 בית דין עם הקהל. הכי דריש רבי מאיר: מה
45 "קהל" האמור למעלה ונעלם דבר מעיני
46 הקהל – בית דין ולא קהל. כלומר, דהוראה
47 תלויה היא בבית דין ולא בקהל, דהא לא
48 כתיב ונעלם מקהל אלא "מעיני הקהל" –
49 דמשמע: מבית דין של קהל ולא מקהל. אף
50 "קהל" האמור למטה והקריבו הקהל – בית
51 דין ולא צבור. מה נפשך – דתנן במסכת
52 כריתות בפרק "ספק אבל חלב" (יט א): חלב

53 ונותר לפניו, ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל. רבי אליעזר מחייב
54 חטאת, ורבי יהושע פטר. ותניא, אמר רבי אליעזר: מה נפשך, אם חלב אבל – חייב,
55 אם נותר אבל – חייב. אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר "אשר חטא בה" – עד
56 שיעוד לו במאי חטא. הכא נמי סבירא ליה לרבי אליעזר: מה נפשך, אם חלב אבלו
57 בהוראה – מביאין פר, ואם דם אכלו בהוראה
58 מביאין פר, וחייבין ממה נפשך. אפילו
59 תימא רבי אליעזר ושני הכא דכתיב
60 ונודעה התטאת אשר חטאו עליה והקריבו –
61 דמשמע שיעוד להם החטא שחטאו עליו על
62 פי בית דין. התם נמי הא כתיב אשר חטא
63 בה – דמשמע עד שיעוד לו במה חטא. בה –
64 (פרט למתחטא ידב"ח) משמע דמתכוין
65 לעשות החטא. פרט למתעסק בשבת, כגון
66 שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את
67 המחובר, דפטור. אבל מתעסק בחלבים
68 ובעריות חייב, שכבר נהנה. כדאמר בפרק
69 "ארבע מיתות" (סנהדרין סב, ב). ארבעה קהל
70 כתיבי – "מעיני הקהל" והקריבו הקהל".
71 דלימא קרא "מעיני קהל", מאי "הקהל" –
72 תרי, וליכתוב קרא "והקריבו קהל" מאי
73 "הקהל" תרי. והרי ארבעה. "חטאת הקהל"
74 לא קא חשיב, דהא לא כתיב לא בהוראה
75 ולא בהקרבן. לחייב על כל קהל וקהל – על
76 כל שבת ושבת. דשבת אחד איקרי קהל,
77 כדאמר לקמן. וחד להוראה תלויה בבית דין
78 – כדאמר (ע"ג, א): "הקהל ועשו" –
79 הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלויה בקהל.
80 וחד למידה ולגרידה, דשאר שבטין שלא
81 חטאו נגדוין אחר החוטאין, ומביאין על
82 ידיהם פר פר. וחד לשבט שעשה בהוראת
83 בית דין – דתנן בספא דמתניתין: הורו בית
84 דין של אחד מן השבטים כו'. שלש קהלי
85 כתיבי – "מעיני הקהל" לא דרשינן ביה תרתי,
86 דהא לשמוש הוא דאתא, דאורחיה דקרא
87 דמשמע הכי, כדאמרי אגיש: מעיני דפלינא.
88 הכא נמי "מעיני הקהל" משמע: מעיני של
89 קהל, וחד הוא. אבל "והקריבו הקהל" דרשינן
90 ביה תרי, דלכתוב קרא "והקריבו קהל", מאי
91 "הקהל" – תרי, את תלת. חד לחייב על כל
92 קהל וקהל – דרבי שמעון נמי סבירא ליה
93 דשבת אחד איקרי קהל, אייתרי ליה תרי
94 לגזירה שווה, נאמר "קהל" למעלה וכו'. ורבי
95 שמעון בן אליעזר מאי טעמא – דכתיב
96 בהוראה דעבודה זרה בפרשת "שלח לך
97 אנשים": "והיה אם מעיני העדה", אלמא
98 אפילו מיעוטא חטאו מביאין פר ושעירה.
99 דכתיב "מעיני" – משמע מקצת עיני ולא כל
100 עיני. וכתביב "כי לכל" – משמע דרובא אין.
101 דרובו ככולו, ומיעוטא לא. הא כיצד? וכו'
102 ד"מעיני" אפילו מיעוט קהל – כגון ברוב
103 שבטים, והאי דכתיב "כי לכל" בענין רובא
104 דקהל אפילו במיעוט שבטים. ורבי

רבי שמעון אומר: שלשה עשר פרים, ובעבודה זרה –
שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים, פר ושעיר לכל
שבט ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין ועשו
שבעה שבטים או רובן על פיהן – מביאין פר, ובעבודה
זרה – מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר; רבי יהודה
אומר: שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, ושאר
שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר, שאף אלו שלא
חטאו מביאין על ידי חוטאין; רבי שמעון אומר: שמונה
פרים, ובעבודה זרה – שמונה פרים ושמונה שעירים, פר
ושעיר לכל שבט ושבת, פר ושעיר לבית דין. הורו בית
דין של אחד מן השבטים ועשו אותו השבט על פיהן –
אותו שבט הוא חייב, ושאר כל השבטים פטורין, דברי
רבי יהודה; והכתיב וכוזרים: אין חייבין אלא על הוריות
בית דין הגדול בלבד, שנאמר "ואם פל ערת ישראל
ישגו", ולא ערת אותו שבט. גמרא תנו רבנן: ידעו
שהורו וטעו מה הורו, יכול יהו חייבין? תלמוד לומר:
ונודעה התטאת, ולא שיעדו החוטאין; "אשר חטאו"
חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שלשה
מביאין שלשה. או אינו אומר אלא חטאו שני יחידים
מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה? תלמוד
לומר: "הקהל", תקהל חייב, וכל קהל וקהל חייב, כיצד?
חטאו שני שבטים מביאין שני פרים, חטאו שבעה מביאין
שבעה, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר
פר, שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאין,
לכך נאמר "קהל" – לחייב על כל קהל וקהל, דברי רבי
יהודה; רבי שמעון אומר: שבעה שבטים שחטאו מביאין
שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר, שנאמר
למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה "קהל" האמור
למעלה – בית דין עם תקהל, אף "קהל" האמור למטה
– בית דין עם תקהל; רבי מאיר אומר: שבעה שבטים
שחטאו – בית דין מביאין על ידיהם פר והן פטורין, נאמר
"קהל" למטה ונאמר "קהל" למעלה, מה "קהל" האמור
למעלה – בית דין ולא צבור, אף "קהל" האמור למטה
– בית דין ולא צבור; רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו:
חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה אף
על פי שאינו רובו של קהל – מביאין פר. אומר מר:
ונודעה התטאת" – ולא שיעדו החוטאין. מאן תנא?
אמר רב יהודה אומר רב, ואיתימא רבא: דלא כרבי

אליעזר; דתנו, אומר רבי אליעזר: מה נפשך? אם חלב אבל חייב, נותר אבל חייב. רב אשי אומר: אפילו תימא רבי אליעזר, שאני הכא,
דכתיב: "אשר חטאו עליה". – התם נמי הכתיב: "אשר חטא בה"?! – ההוא מיפעי ליה: פרט למתעסק. מאי טעמא דרבי יהודה?
קסבר: ארבעה קהלי פתיבי, "קהל", "קהל", "קהל", "קהל", חד לחייב על כל קהל וקהל, וחד להוראה תלויה בבית דין ומעשה
תלוי בקהל, וחד לגרידה, וחד לשבט שעשה בהוראת בית דין. ורבי שמעון? – תלתא קהלי פתיבי, "הקהל", "קהל", "הקהל", "מעיני
הקהל" אורחיה דקרא הוא, כדאמרי אינשי: מעיני דפלינא, חד לחייב על כל קהל וקהל, ותרי אחרני, נאמר למטה "קהל" ונאמר
למעלה "קהל", מה לחלן בית דין עם תקהל, אף פאן בית דין עם תקהל. – ורבי מאיר? – "קהל" "הקהל" לא דריש, הלכך תרי קהלי
פתיבי, מיפעי ליה לנאמר למטה "קהל" ונאמר למעלה "קהל", מה לחלן בית דין ולא צבור. – ורבי שמעון
בן אלעזר מאי טעמא? – פתיבי: "והיה אם מעיני העדה", אלמא מיעוטא, דכתיב: "מעיני", וכתביב: "פי לכל העם בשגגה", למימרא
דרובא – אין, מיעוטא – לא! הא כיצד? עשו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – חייבין.

1 ורבי שמעון ורבי מאיר - דדרשי תרי "קהל" לגזרה שוה, ולא אייתר חד להוראה
2 תלויה בבית דין, אם כן הוראה תלויה בבית דין מנא להו? מעיני העדה נעשתה
3 לשגגה - שתעשה לשגגה על ידי אחרים, דהיינו על ידי הוראת בית דין. דהוראה
4 תלויה בבית דין. רבא אמר כי לכל העם כשגגה - שיהו כולם תלויין בשגגת הקהל
5 ובית דין, דהוראה תלויה בבית דין ומעשה

6 תלוי בקהל. הוה אמינא אפילו מיעוט -
7 חטאו מביאין פר. הוה אמינא בית דין כחד
8 רובא - ולא יהו מביאין פר עד שיעשו בית
9 דין עם העבור, דליבעי לבית דין הוראה
10 ועשיה, כתב רחמנא "והיה אם מעיני העדה
11 נעשתה לשגגה" - שתעשה שגגה על ידי
12 אחרים, דהוראה בלבד תלויה בבית דין.
13 ילפינן מעיני מעיני - כתב רבא "מעיני
14 הקהל" וכתב בעבודה זרה "והיה אם מעיני
15 העדה". אבל חד שבט דליכא רובא לא -
16 והוא הדין לשנים או שלשה שבטים. רבי
17 שמעון תמניא בעי - פר לכל שבט ושבט,
18 ופר לבית דין. אי בהוראת בית דינו רבי
19 שמעון לית ליה - דהא לא מיתר ליה (לא)
20 קהל להוראת בית דינו. אלא לאו רבי יהודה
21 חיא - וקתני: מה הן מביאין - פר אחד.
22 אלמא לא מיתו שאר שבטים בהדיה. אמר
23 רבא במאי עסקינן וכו' - ותנא קמא רבי
24 שמעון בן אלעזר הוא. ורבי שמעון דאמר שני
25 פרים קסבר פר לכל שבט ושבט, דשבט אחד
26 איקרין קהל. כגון שחטאו שבעה שבטים והן
27 רובן של קהל, דכי הויא רובא בגברי ורובא
28 בשבטים הוא דמביא פר לכל שבט ושבט ופר
29 לבית דין. אבל היכא דאיכא ששה והן רובא,
30 או שבעה ואינן רובא כיון דלאו רובא, בגברי
31 ורובא בשבטים - כחד שבט דמו, ומביאין פר
32 אחד ופר לבית דין. איבעיא להו שבט אחד
33 שעשה בהוראת בית דין הגדול לרבי שמעון
34 מי מיתו - פר לא או? מי אמרין כי אמר רבי
35 שמעון לחייב על כל קהל וקהל, דשבט אחד

איקרין קהל - כגון שחטאו שבעה שבטים דהוה רובן. אבל היכא דליכא רובא - כיחד
דמו ופטורים. דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור. או דלמא כיון דסבירא ליה דשבט
אחד איקרין קהל - לא שגא שבט אחד ולא שגא שבעה - מביאין פר לכל שבט ושבט,
ופר לבית דין. אלא - הכא במאי עסקינן כגון שחטאו ששה וכו' דכיון דאיכא רוב -
רובא כל דהו קאמר דמביאין פר, ופר לבית
דין. אלא לאו רבי שמעון - וקתני: שבט אחד
חייב על הוראת בית דין הגדול. אלמא כי
אמר שבט אחד איקרין קהל - אפילו כי חטא
שבט אחד כמרוכין דמו, ומביאין פר ופר
לבית דין. והכי סבירא ליה לרבי שמעון
דהיכא דאיכא רובא בגברי ורובא בשבטים -
מביאין פר לכל שבט. אבל היכא דחטאו
ששה והן רובן, או שבעה ואינן רובן - כשבט
אחד דמו, ומביאין פר ופר לבית דין. מוקתני:
מה הן מביאין וכו'. ולא מתוקמא רישא אלא
כרבי שמעון בן אלעזר, כגון שחטאו ששה
וכו. וקאמר רבי שמעון שני פרים, פר לחד
ופר לבית דין. מדכתבין קהל יהודה - אלמא
דשבט אחד איקרין קהל. ודלמא שאני שבט
יהודה דהוה עמיה בירושלים שבט בנימין -
ושני שבטים הוא דאקרין קהל אבל שבט אחד
לא? אלא מהכא הנני מפרך והריביתך
ונתתך לקהל עמים וגו' - והיכא אמר ליה
הכי, דכתב "וירא אלהים אל יעקב עוד
בבואו מפדן ארס" וגו' דכתב "ויאמר לו
אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים
יהיה ממך" וגו'. מאן הוה אתיליד ליה
בההיא שעתא - כלומר, מאן הוה עתיד
למילד ההיא שעתא - בנימין. ושמע מינה
דקאמר ליה רחמנא השתא מתיליד לך קהל
אחרינא. אחד עשר שבטים לא - בתמימה,
והא אמרת דשני שבטים איקרין קהל. יהודה
ובנימין! אלא ודאי הכי קאמר ליה: דהשתא
מתיליד לך קהל אחרינא, אלמא שבט בנימין
לכדו איקרין קהל.

1 ורבי שמעון ורבי מאיר, דהוראה תלויה בבית דין ומעשה
2 תלוי בקהל מנא להו? אמר אפי, דאמר קרא: "והיה אם
3 מעיני העדה נעשתה לשגגה". רבא אמר: מ'לכל העם
4 בשגגה". וצריכא, דאי פתב רחמנא "והיה אם מעיני
5 העדה נעשתה לשגגה", הוה אמינא אפילו מיעוטא,
6 להכי פתיב "לכל העם בשגגה"; ואי פתב "לכל העם
7 בשגגה", הוה אמינא עד דעבדי בית דין בהדי רובא,
8 להכי פתיב "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". -
9 והא כי פתיבי הנני קראי - בפעוזה זרה הוא דכתבינן! -
10 ילפינן "מעויג" "מעויג". "הורו בית דין של אהר" וכו'.
11 איבעיא להו: שבט אהר לרבי יהודה בהוראת בית דין
12 הגדול, מי מיתו שאר שבטים או לא? מי אמרין: שבעה
13 שבטים הוא דמיתו שאר שבטים בהדיהו, משום דאיכא
14 רובא, אבל חד שבט דליכא רובא לא, או דלמא לא
15 שגא? תא שמע: מה הן מביאין? פר אחד, רבי שמעון
16 אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה,
17 רבי שמעון תמניא בעי! אלא דחטא שבט אהר. במאי?
18 אי בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא לאו
19 בהוראת בית דין הגדול. ותנא קמא מני? אי נימא רבי
20 מאיר, הא רובא בעי! אלא לאו רבי יהודה, וכגון שחטא
21 שבט אהר. אמר: הכא במאי עסקינן - כגון שחטאו
22 ששה שבטים והן רובן של קהל, ורבי שמעון בן אלעזר
23 היא; דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו
24 ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן
25 רובו של קהל - מביאין פר. תא שמע, רבי יהודה אומר:

26 שבט שעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, ובהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים,
27 שמע מינה. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: ועשה אותו השבט על פיהם - אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין,
28 למה לי למותנא "ושאר שבטים פטורים"? הא תנא "אותו השבט חייב", וכיון דתנא "אותו השבט חייב", ממילא ידענא שאר שבטים
29 פטורין! אלא הא קושטא לן, בהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורים, אבל בהוראת בית דין הגדול - אפילו שאר שבטים
30 חייבין, שמע מינה. איבעיא להו: שבט אהר שעשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי שמעון מי מיתו או לא? תא שמע: מה הן מביאין?
31 פר אהר, רבי שמעון אומר: שני פרים; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה, שני פרים - שמנה פרים בעי! אלא דחטא שבט אהר,
32 ובמאי? אילימא בהוראת בית דינו, רבי שמעון לית ליה! אלא בהוראת בית דין הגדול. - ותסברא, תנא קמא מני? אי רבי מאיר -
33 הא רובא בעי! אי רבי יהודה - שאר שבטים נמי מיתו! אלא הא מני? רבי שמעון בן אלעזר היא, וכדתניא. תא שמע, ותכמים
34 אומרים: לעולם אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול. מאן חכמים? אילימא רבי מאיר, רובא בעי! אלא לאו רבי שמעון היא,
35 שמע מינה. ורבי יהודה ורבי שמעון, שבט אהר דאקרין קהל מנא להו? אמר, דכתב: "ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים (נכח
36 חצר בית ה') (בבית ה' לפני החצר) החדשה". מאי "חדשה"? אמר רבי יוחנן, שחידשו דברים ואמרו: טבול יום אל יבגס במחנה
37 ליה. מתקף לה רב אחא בר יעקב: ממאי? דלמא שאני ירושלים, דהנה נמי בנימין! אלא אמר רב אחא בר יעקב, דכתב: "ויאמר
38 אלי הנני מפרך והרבידת ונתתיד לקהל עמים" וגו', מאן אתיליד ליה ההיא שעתא? בנימין, שמע מינה הכי קאמר רחמנא: מתיליד
39 לך השתא קהל אחרינא. אמר ליה רב שבא לרב כהנא, דלמא הכי קאמר ליה רחמנא: לכי מתיליד לך בנימין, הוא דהו שנים עשר
40 שבטים דמתקריית קהל! אמר ליה: אלא שנים עשר שבטים איקרין קהל, אהר עשר שבטים לא איקרין קהל? תניא: רבי שמעון אומר,
41 מה תלמוד לומר: "ופר שני בן בקר תקח לחטאת"? אם ללמד שהם שנים, והלא כבר נאמר: "ונעשה את האחד חטאת ואת האחד
42 עולה לה"! [אלא] יכול [תהא] נאכלת חטאת ללוים? תלמוד לומר: "ופר שני", שני לעולה, מה עולה לא נאכלת,
אף

כל המתכפרים ישנם בחיים, שהרי עיקרה באה לכפר על החיים, ולכן
מגו דמכפרה אחיים – מתוך שמכפרת על החיים מכפרה נמי
אמתים – על המתים, אלא הקא, חטאת שבי הגולה באה לכפר רק
על החוטאים, והם מי [-האם] הווי תיים. מתרצת הגמרא: אין הכי
נמי שהחוטאים היו בחיים, דכתיב ביטוד הבית השני, (עורא ג יב) ורבים
מהבנינים וחקלום וראשי האבות וגו' הזקנים אשר ראו את הבית
הראשון וגו' בכים בקול גדול, שהיו בהם מדורו של צדיקהו. מקשה
הגמרא: ודלמא אותם הזקנים, אף שכתוב 'ורבים' וגו', מועטין הווי
ולא רבים הווי – היו מיעוט מציבור שבי הגולה, ונמצא שזו חטאת
שמתו רוב בעליה ואין להקריבה. מתרצת הגמרא: הכתיב (שם ג א)
'ולא הכירו בקול' תרועת השמחה לקול כפי העם 'וגו' והקול
נשמע עד למרחוק, שבכי הזקנים היה גדול בהרבה מקול שמחת
הצעירים, שהיו יותר זקנים מצעירים, ואם כן זו חטאת שרוב בעליה
בחיים.
מקשה הגמרא: היאך הקריבו על עבודה זרה שבימי צדיקהו, והא
מזידין הווי ודינם במיתה, ואין חטאת אלא לשוגגים. ומתרצת:
הורצת שעה היתה זו שיקריבו על המזידים. מביאה הגמרא ראייה:
הכי נמי מסתברא – כך אמנם מסתבר לומר, משום דאי לא תימא
הכי, אם כן מה שהקריבו (עורא ח לה) 'אילים תשעים ונשהו, בכשים
שבעים ושבועה', כנגד מי הקריבום, אלא ודאי הורצת שעה היתה,
והכא נמי – אף בזה הורצת שעה היתה להקריב על המזידים.
אגב דין חטאת שמתו בעליה, דבה הגמרא באופן שנתחייבו להביא
פר העלם דבר, ומת אחד מהציבור או מב"ד קודם שהקריבוהו: הנו
רננו, מת אחד מן הצבור קודם שהוקרב הפר, תייבין להקריבו. אך
אם מת דין אחד מפי' דין, פטורין. מבררת הגמרא: מאן תנא
ששנה זאת. ומבאר: אמר רב חסדא אמר רבי זירא אמר רב
ירמיה אמר רב, רבי מאיר היא, דאמר שבית דין מביאים פר ולא
הצבור, והפר שייך לבית דין, והלכך אם מת אחד מן הצבור, תייבין,
דהא קאים [-קיים] בפליה בית דין שהם בעלי הקרבן, אך אם מת
אחד מפי' דין, פטורין, משום דהוויא לה [-שהרי היא] חטאת שמת
אחד מן השותפין – מתקפה לה רב יוסף, ונוקמה – והרי אפשר להעמיד
את הבריייתא כרבי שמעון, דאמר שבית דין עם הצבור מביאים,
ולכן אם מת אחד מן הצבור, תייבין בפרי הציבור, משום דאין צבור
מתים – אין דין חטאת שמתו בעליה' בציבור, ואם מת אחד מפי' דין,
פטורין מפר הבית דין, כדאמרין דחטאת שותפין היא.
מתרצת הגמרא: אמר ליה אבי רבי יוסף, אין להעמיד כרבי שמעון
שכן שמעינן ליה [-שמענו לו] לרבי שמעון דאמר חטאת שותפין
אינה מתה, ולכן אף שמת אחד מב"ד אפשר להביא את פר ב"ד.
דתניא, פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש פר ושעיר
אחרים תחתיהם, והוקרבו, ואז נמצאו הראשונים, ומתו בולן –
שניהם, שיש דין מיתה בחטאת ציבור, דגרי רבי יהודה. רבי אלעזר
ורבי שמעון (אומר) [אומרים], ירעו עד שיפול בהם מום, וימכרו
ויקנו בדמיהם עולות נדה, לפי שאין חטאת צבור מתה – אין דין
מיתה בחטאת ציבור שנתכפרו הציבור באחרת. ופר זה הוא קרבן
שותפים, שכן הוא מכפר רק על הכהנים, ומכל מקום לרבי שמעון אין
בו דין מיתה. ולכן אף חטאת שותפים שמתו מקצת בעליה, דינה
כחטאת ציבור וקריבה, והבריייתא שאין חטאת ב"ד קריבה במת אחד
מב"ד אינה כדעתו.

דוחה רב יוסף: אמר ליה רב יוסף לאביי, פהנים קא אמרת – האם
אתה מוכיח מדין הכהנים, שאני – שונה דין הפהנים, דאיקרו – שכן
נקראו 'קהל', דכתיב בעבורת יום כפור (ויקרא טו א) 'על הפהנים ועל
כל קהל הקהל יכפר', שהוקשו בהנים ל'קהל'. ולכן דין הכהנים
כציבור ולא כשותפים, וחטאתם אינה מתה, אך אין להוכיח מכאן
לדין חטאת שותפים, ואפשר להעמיד את הבריייתא כרבי שמעון.

אם כן אף חטאת זו לא נאכלת. ממשיכה הבריייתא: פיוצא בו –
דרשה דומה אמר רבי יוסף, בימי עזרא כתוב (עורא ח לה) 'הבאים
מהשבי הגולה, הקריבו [עלות] לאלהי ישראל, פרים שנים עשר
וגו' צפירי [-שעירי] חטאת שנים עשר, הכל עולה'. וקשה, שהרי
'הכל עולה' סלקא דעתך – עולה על דעתך, וכי אפשר שצפירי
חטאת הוקרבו עולה, אלא כוונת הפסוק 'הכל בעולה', שדין
החטאות כדין עולה, מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת,
והסיבה לכך היא כדתניא, רבי יהודה אומר, החטאות הללו על
חטא עבודת פוכבים כיבאום, ומבאר הגמרא, ואמר רב יהודה
אמר עבודת פוכבים פוקבים שעשו בימי צדיקהו הביאום שבי
הגולה. נמצא שהקריבו י"ב חטאות עבודה זרה.
מקשה הגמרא: בשלמא – הפסוקים מובנים לרבי יהודה, שמשפחת
לה – מוצא אתה אופן שיצטרכו להביא להני [-אותן] שנים עשר
חטאות, ופגון דחטאו שנים עשר שבמים, דאז מיתו [-מביאים]
שנים עשר שעירים, אי נמי באופן דחטאו שבועה שבמים, שמביאים
שבע חטאות, ושאר איהך – שאר השבטים גם הם מביאים בגוריה.
וכן לרבי שמעון, נמי משפחת לה שתיים עשרה חטאות, פגון
דחטאו אחד עשר שבמים, דמיתו אחד עשר שעירים לשבטים
ואיהך – ושעיר נוסף דבית דין, אלא לרבי מאיר, דאמר שבית דין
מביאין קרבן אחד ולא הצבור כלל, אם כן שנים עשר קרבות היכי
– היאך משפחת ליה. מתרצת הגמרא: מדובר פגון דחטאו, והדר –
ושבו חטאו, והדר חטאו, וכך עד תריסר זימני – י"ב פעמים, ועל
כל חטא נתחייבו חטאת אחת ולב"ד.
מקשה הגמרא: היאך הקריבו עבור דורו של צדיקהו, והא מיתו להו
הנהו – מתו להם האנשים דחטאו, ואין להקריב חטאת על המתים.
ואף אדם שהפריש לחטאת ומת, אינה מוקרבת, שכן הלכה למשה
מסיני שחטאת שמתו בעליה דינה למות, וכל שכן כאן שלא הפרישו
החוטאים, ורוצים החיים להפריש עליהם. מתרצת הגמרא: אמר רב
פפא, פי גמירי – מה שמסורת בידינו שחטאת שמתו בעליה דינה
במיתה, הני מילי – זהו רק בחטאת יחיד, אבל לא בחטאת צבור,
לפי שאין דין מיתה בצבור – שאף שמתו הציבור שחטאו, אפשר
להקריב עליהם.
מבררת הגמרא: מנא ליה – מנין לו לרב פפא הא – דין זה. אילימא
מדכתיב (תהלים מה יז) 'תחת אבתיך יהיו בניך', שמשמע שהבנים
עומדים תחת אבותיהם, וכאילו האבות חיים ואפשר להקריב קרבנם,
זה אינו, שכן אי הכי, אזי אפילו בחטאת יחיד נמי נאמר שבני המת
יקריבו, אך ההלכה היא שחטאת זו מתה. משיבה הגמרא: אלא
דיוקא – דיוק דרב פפא מדין שעיר חטאת דראש השנה, דאמר
ר' חננאל מיתו – להביאו, כלומר לקנותו ממועות תרומת הקשה,
והא מיתו להו – והרי מתו להם אנשים מישראל במשך השנה,
ויתכן שהתרומת הלשכה יש מעות שתרמו אנשים שכבר מתו, והנהך
דפיישי – והאנשים שנשאר, היכי מיתו – היאך מביאים חטאת
ציבור זו שמתו בעליה. אלא שמע מינה שחטאת שמתו בעליה,
בציבור קרבה.
מקשה הגמרא: מי דמי – האם דומה שעיר זה לחטאות שבי הגולה,
הרי בשעיר ראש השנה הודש יש לומר דלמא לא מיתו [-מתו] כלל
מצבור מומן שתרמו ועד שהקריבו, ואין ללמוד מכאן אלא שמשפך
מותר להקריב, אבל הקא, דורו של צדיקהו ודאי מיתו [-מתו].
מתרצת הגמרא: אלא טעמא דרב פפא מהכא, דכתיב לגבי עגלה
ערופה, שאומרים הכהנים (דברים כא ח) 'כפר לעמך ישראל אשר
פדית ה', ונדרש הפסוק שראוייה בפרה זו [עגלה ערופה] שתכפר
על יוצאי מצרים, והדרשה היא מדכתיב 'אשר פדית', שכן יוצאי
מצרים הם אשר פדה ה'. אם כן בקרבן ציבור יש כפרה למתים, שהרי
יוצאי מצרים כבר מתו.
מקשה הגמרא: מי דמי, הרי התם בעגלה ערופה בוליהו איתנינו –

ומדאין מכירין קול השמחה – שמע מינה דרובא הוו אותן דבוכין, והוי כחטאת שרוב
בעליה קיימין, ומשום הכי קרבה. והא מוידין הוו – דורו של צדקיהו, ובני קטלא נינהו
ולא בני קרבן נינהו, והכי מתכפרים בהנך חטאות? הוראת? שעה היתה – דאף על
גב דהוו מוידין הוו מתכפרים. תנו רבנן מת אחד מן הצבור – כגון שהורו בית דין
ועשו צבור על פיהם, ולא הספיקו להביא עד
שמת אחד מן הצבור – חייבין וכו'. מת אחד
מן בית דין – והויא ליה חטאת שמת אחד מן
השותפין, דהויא כמתו מקצת בעליה ולא
קרבה. הא דאיכרי להו שותפין – לא משום
דחטאת של שותפין דעלמא קרבה, דאין
שנים מביאין קרבן. אלא האי דאיכרי להו
שותפין משום דלא מצי קרי להו צבור, דהא
לאו צבור נינהו. הלכך קרי להו שותפין. דאין
צבור מתים – דאין דין מיתה בצבור. דכי
גמרי חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא –
ביחיד ולא בצבור. שמעינן ליה לרבי שמעון
דאמר חטאת השותפין אינה מתה, דתניא
פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפסידו
אחרים תחתיהם – ונתכפרו בהן, ואחר כך
נמצאו האבודים – כולן ימותו, דברי רבי
יהודה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ירעו.
הוא הכא דפר של יום הכפורים, דהיינו פר
של אהרן, הוי חטאת השותפין, דכהנים
מתכפרים בו. וקאמר רבי שמעון: ירעו, דלא
הוי חטאת שכפרו בעליה בעלמא, דלמיתה
אזלא. משום דחטאת שותפות לאו חטאת
יחיד דמיא אלא כחטאת צבור דמיא. והוא
הדין כי מת אחד מן השותפין, דלא כחטאת
שמתו בעליה דמיא, אלא חטאת השותפין
דיא ואינה מתה. והכא הוא דקאמר ירעו
משום דהא כפרו בעליה, אבל הכא דמת
אחד מן השותפין – אימא לך דסבירא ליה
לרבי שמעון דקרבה, דחטאת השותפין אינה
מתה. הלכך לא מיתוקמא כרבי שמעון. רבי
יתודה אומר בולן ימותו – דהכי סבירא ליה
דאפילו חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף
כהנים קא אמרת שאני כהנים דאיכרו קהל
דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר
– משום דאתקף לקהל. וכיון דאיכרו קהל – משום
הכי קאמר רבי שמעון דפר חטאת דיידהו
כחטאת שעיר דקדול דמי, דאינה מתה, אבל
בחטאת השותפין – לעולם אימא לך דסבירא
ליה לרבי שמעון דכי מת אחד מן השותפין
דלא קרבה. וכי מת אחד מן בית דין פטור,
ואבתי נוקמה כרבי שמעון.

אלא

הכל עולה סלקא דעתך – והכתיב "שעירי עזים לחטאת". אף חטאת – דהקריבו
לא נאכלת, לפי שהיו שעירין של צבור הנשרפין, לפי שהכניסו דמן לפני ולפנים.
דכתיב "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש", כדתנן (ובחים
מז, א): פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, דהיינו שעירי עבודה זרה דצבור. דאמר רב
יהודה: על עבודה זרה הביאום. ואיך רבית
דין – ואחד שהביאו בית דין, הרי שנים עשר.
בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון בין לרבי
מאיר – היכי קרבי הנהו חטאות? והא מייתי
הנהו דחטאו בימי צדקיהו, דהוו חטאת שמתו
בעליהן. לפי שאין מיתה בצבור – דאף על
גב דמתו צבור, לא אזלא למיתה חטאת
דידהו. אילימא מדכתיב תחת אבותיך יהיו
בניך – דמשמע דבנים במקום אבות קיימי
וכאבות חיים דמו. והכא איכא בניי דדורו
של צדקיהו. אי הכי אפילו ביחיד נמי –
לימא חטאת שמתו בעליה דלא למיתה
אזלא, דלהוי הן במקום אב. משעיר דראש
חודש – דהוי חטאת, דאמר קרמנא דניתו
מתרומת הלשכה. וכל קרבנות צבור
מתרומת הלשכה הם באין. והא דלמא מייתי
להו מישראל לאחר שנתרמה תרומת
הלשכה. והנך – ישראל דפיישו. היכי מייתי
– שעיר דראש חודש דאתא מתרומת
הלשכה? והא הוי חטאת שמתו בעליה! אלא
שמע מינה וכו'. מי דמי שעיר דראש חודש
– דלמא מייתו מצבור דלמא לא מייתו דספק
הוי, ואהכי קרבה. אלא הכא דורו של
צדקיהו ודאי מתו. ראויה כפרה זו – בעגלה
ערופה שתכפר על יוצאי מצרים, וכיון
שתכפר על יוצאי מצרים, ויוצאי מצרים
מתים נינהו – אלמא אין מיתה בצבור. והוא
הדין נינהו – שצדקיהו, דאף על גב דמתו –
מתכפרין בהנהו חטאות. התם – גבי עגלה
ערופה כולוהו איתנהו בחיים, דיעקר כי אתיא
עגלה ערופה אחיזי (דהיכי) דאיתנהו קא
אתיא, ומגו דמכפרה אחיים – מכפרה נמי
אמתים, דהיינו יוצאי מצרים. אבל הכא מי
הוו חיים הני דורו של צדקיהו? ולמא מעוטי
הוו – דהאי דכתיב "ורבים מהכהנים והלויים"
דלמא מעוטי דצבור דבית שני הוו, והוה ליה
חטאת שמתו רוב בעליה ולא קרבה, והכא
כתיב דקרבה. הא לא מצית אמרת דמעוטי
הוו – אלא ודאי רבים הוו, דכתיב "ואין העם
מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם".
ואותן דבוכים מדורו של בית הראשון היו,
והקול נשמע עד למרחוק". – והא מוידין הווי! – הוראת

שעה היתה. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, "אילים תשעים ושש פכשים שבעים ושבעה" פגגד מוי? אלא הוראת שעה
היתה, הכא נמי הוראת שעה היתה. תנו רבנן: מת אחד מן הצבור – חייבין, אחד מבית דין – פטורין. מאן תנא? אמר רב הסדא
אמר רבי זירא אמר רב ירמיה אמר רב: רבי מאיר היא, דאמר: בית דין מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור – חייבין, דהא
קאים פוליה בית דין. מת אחד מבית דין – פטורין, דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין, ומשום הכי פטורין. מתקוף לה רב
יוסף, ונוקמה פרבי שמעון דאמר: בית דין עם הצבור, מת אחד מן הצבור חייבין, דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין,
כדאמרינן דחטאת שותפין היא! – אמר ליה אבוי, שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר: חטאת שותפין אינה מתה, דתניא: פר ושעיר
של יום הכפורים שאבדו, והפסידו אחרים תחתיהם – ימותו פולן, דברי רבי יהודה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ירעו, לפי שאין
חטאת צבור מתה. אמר ליה רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים, דאיכרו קהל, דכתיב: "על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

תוספות

רבי שמעון אומר ירעו – אף על גב דלא דמי, דהכא מתו בעליהם – מכל מקום לא
חוז למקרבה, ומא לי פסול זה ומא לי פסול אחר, ואפילו הכי שמעינן ליה דירעו. הדרן
עלך הורו בית דין

הכי גרסינן בתורת כהנים. וכן היה רבי יהודה אומר על עבודה זרה הביאום – ואתא
לפרשי דברי רבי יוסי. אילים וכבשים – צריך עיון. מאי טעמא נשרפו? שהרי אין באין
על עבודה זרה. הוראת שעה היתה – הוא הדין דעל כולוהו מצי לתרצי הכי.

1 אלא מעתה - דכהנים איקרו קהל, ליתו פר בהוראה. וכי תימא הכי נמי טפי
2 להו שבטים - לרבי שמעון הויין שלשה עשר שבטים, ותנן רבי שמעון אומר:
3 שלשה עשר פרים - פר לכל שבט ושבת ופר לבית דין, דלא הוו אלא שנים עשר
4 שבטים. אלא אמר רב אחא בר יעקב שבטו של לוי לא איקרי קהל - והוא
5 הדין לכהנים, דלא איקרו קהל, דכהנים

6 הויין בכלל שבט לוי, (ואבתי נוקמה) כרבי
7 שמעון. ונתתך לקהל עמים ונתתי את
8 הארץ הזאת לזרעך אחרוך אחוות עולם
9 כל שיש לו אחווה איקרי קהל - וכהנים
10 ולויים אין להם אחווה. כראובן ושמעון היו
11 לי - דבתרי שבטים חשיב להו, כראובן
12 ושמעון. והא כתיב על שם אחיהם יקראו
13 בנחלתם - דינחלה הוקשו אפרים ומנשה
14 לשאר שבטים, שיהיו נוטלים בנחלה כשאר
15 שני שבטים, ולא לדברים אחרים הוקשו,
16 אבל אין מביאין שני פרים. ואבתי חסרי להו
17 משנים עשר שבטים. אלא שמעינן מינה
18 דלוי איקרי קהל, וכהנים לא איקרי קהל,
19 ושותפין נינהו. ולא מתוקמא כרבי שמעון.
20 דקרא הכי משמע "ומולדתך". בנחלתם כך
21 חנייתם - שיעקב אבינו חלק להם את
22 הארץ וציוס היאך יתנו לדגליהם. וכן מצינו
23 במדרש תנחומא דיעקב אבינו תקן להם
24 דגלים חלק להם הארץ. וכן מצינו "איש
25 על דגלו באותות" - באות אשר צוה להם
26 אביהם, שלאותן רוחות שנחלקו לשאת
27 מטתו, לאותן רוחות חנו לדגליהם. והיינו
28 דאמרינן: בנחלתן כן חנייתן. מאי הוי עלה
29 - אי הוה דוקא הא דאבי דאמר דשמעינן
30 ליה לרבי שמעון דאמר דחטאת השותפין
31 אינה מתה, או לאו דוקא? תא שמע -
32 דתניא: רבי שמעון אומר וכו'. שאין צבור
33 מפרישין נקבה - שאין אתה מוצא קרבן
34 צבור שהיתה באה נקבה. שאין תמורה
35 נצבור - דכתיב "לא יחליפו ולא ימיר",
36 דלשון יחיד הוא, ולא צבור ושותפין. והכי
37 מפרש בפרק קמא דמסכת תמורה (יג, א).
38 שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה לא
39 שמענו - אם מתים בצבור אי לא וכו' דין
40 אפשר משאי אפשר - הא ולד חטאת
41 ותמורת חטאת ושמתו בעליה אי אפשר
42 בצבור, וקא אמר מה מצינו. הא לא קשיא
43 - דלא הוי דנין אפשר משאי אפשר, משום
44 דרבי שמעון חד מוקם גמירי להו. דכי
45 נצטוג שנתה חד מוקם גמירי להו. בחד
46 מקום גמירי להו הלכא למשה מסיני שיהיו
47 נהוגות יחד במקום אחד, או ביחיד או
48 בצבור. וקא דייק רבי שמעון, אי סלקא
49 דעתך בצבור - הנך כולוהו מי איתנהו יחד
50 בצבור? אלא שמע מינה דביחיד אמורה
51 ולא בצבור. דכי היכי שמתו בעליה ולד
52 חטאת ותמורת חטאת ליתנהו בצבור - הכי
53 נמי שכיפרו בעליה ושעברה שנתה ליתנהו
54 בצבור, דעל כרחין ילמוד סתום מן

55 המפורש. והכי אמרינן במסכת תמורה בפרק "ש בקרבנות יחיד" (טז, ב) אמר רבי
56 שמעון בן לקיש: ארבע נתנו להם דמתות והחמישית ירעה, ויחד ניתנו שיהיו
57 נהוגות במקום אחד, ומספק העמידום על חמש שיהיו חמשתן מתות. ואי סלקא
58 דעתך דארבע ניתנו להם בצבור הנך כולוהו ארבע מתות מי איתנהו בצבור? הא
59 לא משכחת לה דאפשר בצבור אלא שנים
60 ותו לא אלא על כרחך ילמוד סתום מן

61 המפורש, וקא דייקא מהא מתניתא דכי
62 היכי דאמר רבי שמעון חמש חטאות מתות
63 ביחיד ולא בצבור, דמהדיא דוקיא דייק רבי
64 שמעון דיחיד ולא בשותפין דהיינו בית דין,
65 משום דאי אתה יכול לומר ולד חטאת
66 בשותפין, שאין השותפין מביאין נקבה, דפר
67 ושעיר הוא דמביאין. ואי אתה יכול לומר
68 תמורת חטאת בשותפות - שאין תמורה
69 בשותפין דעלמא, וכל שכן בבית דין. דהכי
70 נמי תנן במסכת תמורה (יג, א): אין השותפין
71 עושין תמורה. וילמוד סתום מן המפורש,
72 מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת
73 ביחיד - דברים אמורים ולא בשותפין, אף
74 חטאת שמתו בעליה ושכפרו (על) בעליה
75 ושעברה שנתה - ביחיד ולא בשותפין.
76 דחטאת שמת אחד מן השותפין קרבה.
77 הלכך, הא דקתני מת אחד מביית דין פטור
78 - לא מתוקמא אליבא דרבי שמעון.

הדרן עלך הורו בית דין

79 משנה הורה כהן משיח - הורה שוגג
80 ועשה מויד, או שהורה מויד ועשה
81 שוגג - פטור מקרבן. שהוראת כהן משיח
82 לעצמו כהוראת בית דין לצבור, מה הוראת
83 בית דין לצבור - אין חייבין אלא על העלם
84 דבר עם שגגת מעשה, אף הוראת כהן משיח
85 לעצמו אינו חייב אלא על העלם דבר עם
86 שגגת מעשה, כדמפרש בגמרא: "לאשמת
87 העם" - הרי משיח בצבור. וכי הורו בית דין
88 מוידין ועשו קהל שוגגין - לא הוי הוראה,
89 והוי שגגת מעשה לחודיה, והווי יחידין, ומייתו
90 כל חד חד כשבה או שעירה, אבל כהן משיח
91 כי הורה מויד ועשה שוגג - לא דיניה כיהודי,
92 ופטור לגמרי. דהכי אמרינן בפרק בתרא (יא, א):
93 "מעם הארץ" - פרט למשיח, דאינו מביא
94 קרבן בשגגת מעשה. נמרא שוגג ועשה שוגג
95 מביא פר פשיטא - דכי הורה בשוגג ועשה
96 שוגג, דהוי שוגג מעליא, ומביא פר קרבן.
97 מהו דתימא כיון דאי מתידע ליה - מאיזה
98 טעם הורה, שמא היה חוזר בו מאותו טעם,
99 וכי שכח ההוא טעמא ואף על פי כן הוא
100 עושה, ותולא בהוראתו ראשונה - אימא
101 כמזיד דמי, ולא מחייב קרבן, קא משמע לן.
102 (גשכיל) - לגמור מדין קל וחומר משכח
103 בצבור, ולא צריך למכתב "לאשמת העם",
104 אף על גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם"
105 הייתי למד מן הדין.

צבור

אלא מעתה, ניייתו פר בהוראה! וכי תימא הכי נמי, טפי
להו שבטים! אלא אמר רב אחא ברבי יעקב: שבטו של
לוי לא איקרו קהל, דכתיב: "היגיו מפרך והרביתך
ונתתוך לקהל עמים וגו'", כל שיש לו אחווה איקרו
קהל, וכל שאין לו אחווה לא איקרי קהל. - אם כן, חסרי
להו שנים עשר שבטים! - אמר אביי: "אפרים ומנשה
כראובן ושמעון יהיו לוי". - אמר רבא: והא כתיב "על
שם אחיהם יקראו בנחלתם", לנחלה הוקשו ולא לדרך
אחר! - ולא? והא חלוקין בדגלים! - בנחלתן כך חנייתן,
כדי לחלק כבוד לדגלים. - והא חלוקים בנשיאים! -
ההוא לחלוק כבוד לנשיאים, דתניא: שלמה עשה שבעה
ימי חנוכה, ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי
חנוכה? כדי לחלוק כבוד לנשיאים. מאי הוי עלה? תא
שמע, דתניא: רבי שמעון אומר, חמש חטאות מתות:
ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה,
וחטאת שנתכפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה. ואי
אתה יכול לומר ולד חטאת בצבור - שאין צבור מפרישין
נקבה, ואי אתה יכול לומר תמורת חטאת בצבור - שאין
תמורה בצבור, ואי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה
בצבור - שאין צבור מתים. שנתכפרו בעליה ושעברה
שנתה לא שמענו, וכול מותו? אמרת: ילמוד סתום מן
המפורש, מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו
בעליה - ביחיד דברים אמורים ולא בצבור, אף שנתכפרו
בעליה ושעברה שנתה - ביחיד דברים אמורים ולא
בצבור. - וכי דינין אפשר משאי אפשר? - רבי שמעון
בחד מקום גמירי.

הדרן עלך הורו בית דין

הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג - מביא פרי;
שוגג ועשה מויד, מויד ועשה שוגג - פטור,
שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לצבור.
נמרא "שוגג ועשה שוגג - מביא פרי". פשיטא! - אמר
אביי: הכא כמאי עסקינן - בגון שהורה ושכח מאיזה
טעם הורה, ובשעה שפטעה אמר: הריני עושה על דעת
הוראתו, דמהו דתימא, כיון דאילו מתידע ליה, [שמא]
הדר ביה - כמזיד דמי ולא לחייב, קא משמע לן. "מויד
ועשה שוגג" כו'. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "לאשמת
העם" - הרי משיח בצבור, שיכול, ותלא דין הוא:

צבור

תוספות

מזיד ועשה שוגג - תימה: היכא הוי שוגג בלא הוראה? אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי
הוראה - הא מאחר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו, מה לי בשתיקה מה לי
ברייבוי? (אין) ובהוראת בית דין כו' - כמה עניינים שונה הכא מה שכבר שנה בפרק
קמא, אלא משום דאתי לפרושי רישא, אמאי שוה להוראת צבור לענין שוגג ועשה כו',

מזיד ועשה שוגג - תימה: היכא הוי שוגג בלא הוראה? אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי
הוראה - הא מאחר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו, מה לי בשתיקה מה לי
ברייבוי? (אין) ובהוראת בית דין כו' - כמה עניינים שונה הכא מה שכבר שנה בפרק
קמא, אלא משום דאתי לפרושי רישא, אמאי שוה להוראת צבור לענין שוגג ועשה כו',

59 **שְׂאִין צְבוּר מְתִים** (לעיל ע"א). אך האופנים שנתכפרו בעליה ושעברה
 60 שנתה, בציבור, לא שמענו מה דינו. ואם כן, יכול שיהיה דינו
 61 שימותו, אמרת ולמוד שתום מן המפורש – ילמדו האופנים
 62 הסתומים, שדינם אינו מפורש, מהאופנים המפורשים, כלומר מה
 63 מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה, שחטאת יחיד
 64 דברים אמורים ולא בציבור, אם כן אף שנתכפרו בעליה ושעברה
 65 שנתה, פתח הדברים אמורים שדינם במיתה ולא בצבור. ואם כן
 66 לרבי שמעון אין אף חטאת ציבור מתה, וזהו משום שלא מצינו
 67 בציבור ולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה. אך הרי גם
 68 בשותפים לא מצינו ולד חטאת ותמורת חטאת, ולכן יש ללמוד בזה
 69 מצינו שאף חטאת שמתו בעליה ונתכפרו באחרת ושעברה שנתה,
 70 בשותפים, אינו מתות, כדברי אביי.
 71 מקשה הגמרא על הלימוד בברייתא: ובי דנין אפשר משאי אפשר
 72 – הרי ולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה, בציבור, הם 'אי
 73 אפשר', שאינם שייכים בציבור, ואם כן היאך אפשר ללמוד מהם
 74 ב'מה מצינו' לנתכפרו בעליה ושעברה שנתה, שהם 'אפשר', כלומר
 75 שייכים בציבור. מתרצת הגמרא: אכן אין דנים 'אפשר' מ'אי אפשר',
 76 והלימוד בברייתא הוא שרבי שמעון פתח מקום גמיר – דין חטאת
 77 מתות נאמר למשה בסני במקום אחד, כלומר כל אחד מאופני
 78 החטאות המתות נוהג רק במקום שכל שאר האופנים נוהגים, או
 79 בחטאת יחיד או בחטאת ציבור. אך לא יתכן שה'מקום' שנאמר לו
 80 הוא חטאת ציבור, שהרי בציבור אין שייכים כל אופני החטאות
 81 המתות. אלא ודאי דין חטאות מתות נאמר בחטאת יחיד, ואין מקור
 82 לדין חטאות מתות בציבור. אך גם בשותפים אין שייכים כל אופני
 83 החטאות המתות, ומוכח שדין חטאות מתות לא נאמר בשותפים,
 84 והברייתא (ע"א) אינה כרבי שמעון, וכדברי אביי.

הדרן עלך הורו בית דין

פרק שני - הורה בהן משיח

85 פרק זה בתחילתו עוסק באופני חיוב החטאת של כהן גדול המשוח
 86 בשמן המשחה, והוא הנקרא 'כהן משיח'. דינו מפורש בתורה (ויקרא ד
 87 א' אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר
 88 חטא פרן בקר תמים לה' לחטאת'. והוקש פרו לפר העלם דבר של
 89 ציבור ודומה לו.

משנה

90 הורה בהן משיח לעצמו שונג – כהן גדול המשוח בשמן המשחה
 91 שטעה בשגגה והתיר לעצמו עבירה שיש בה כרת, ועשה שונג –
 92 ועבר את העבירה על פי הוראת ההיתר שלו, מביא פר לחטאת.
 93 אבל אם הורה לעצמו היתר בשונג, וקודם שעבר העבירה שכח
 94 היתרו ועשה מזיד, או אם הורה היתר לעצמו במזיד, שהתיר על פי
 95 טעם שידע שאינו נכון ויש לדחותו, ואחר כך שכח שיש לדחות את
 96 ההיתר, ועשה את העבירה בשונג על פי היתרו הראשון, פטור
 97 מקרבן, משום שדין הוראת בהן משיח לעצמו הרי הוא כדין הוראת
 98 בית דין לצבור, וכשם שבית הדין הגדול אינם חייבים אלא כשהורו
 99 היתר לציבור, ועשו הציבור בשגגת היתר זו, כך גם כהן משיח
 100 מתחייב חטאת רק כשקדם והתיר לעצמו העבירה בשונג, ואחר כך
 101 עשה העבירה בשונג על פי הוראתו זו.

גמרא

102 שנינו במשנה: שונג ועשה שונג, מביא פר. שואלת הגמרא: פשיטא
 103 – הלא פשוט הוא דין זה, שהרי זה שונג ממש, שיש בו גם הוראת
 104 היתר בשונג וגם מעשה עבירה בשונג. משיבה הגמרא: אמר אביי,
 105 הלא פשיטא עסקינן, בגון שהורה לעצמו בטעות מאיזה טעם שהוא,
 106 היתר לעבירה, ושכח מאיזה טעם הורה, וכשעה שמעשה ובא לעבור
 107 את העבירה, אמר, הריני עושה על דעת (הוראת) (הוראתי) 108

1 מקשה הגמרא על רב יוסף: אלא מעתה שכהנים הם 'קהל', נתיי –
 2 יביאו פר בפני עצמם בהוראה, אם הורו ב"ד ועשו רוב קהל וגם
 3 הכהנים. וכי תימא הכי נמי – שאכן כך, זה אינו, שאם כן מפי להו
 4 – יש יותר שקבטים, שהרי אמר רבי שמעון במשנה (ה) שמביאים רק
 5 י"ב פרים לשבטים ופר לבי"ד, כשחטאו כל ישראל, ולא י"ג פרים
 6 לשבטים.

7 אלא אמר רב אחא ברבי יעקב, כל שבטו של לוי לא איקרו קהל,
 8 ואינם מביאים פר שכן חיוב פר הוא רק ב'קהל'. והטעם שלא נקראו
 9 קהל, דכתיב שאמר ה' ליעקב (בראשית מח ד) 'הנני מפרך והרפיתך,
 10 ונתתיך לקהל עמים וגו', ונתתי את הארץ הזאת לירעה אחרך
 11 אַחַת עולם, שהפסוק מניח 'קהל' למי שיש לו אחוזה, ואם כן כל
 12 שיש לו אחוזה בארץ איקרי 'קהל', וכל שאין לו אחוזה בארץ לא
 13 איקרי 'קהל', ושבת לוי לא נחל בארץ. נמצא שכהנים לא נקראו
 14 'קהל', ולכן דינם כשותפים ולא כציבור, ואין הברייתא כרבי שמעון.
 15 מקשה הגמרא על דבריו: אם כן שלוי אינו 'קהל', הרי אינו מביא פר
 16 בהוראה, והכרי להו שנים עשר שקבטים. ומתרצת: אמר אביי, נאמר
 17 (שם מח ה) 'אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהו ל', שנחשבים כשני
 18 שבטים, ולכן הם מביאים שני פרים. דוחה רבא את דברי אביי: אמר
 19 רבא, והא דכתיב לגבי שאר בני יוסף (שם מח ו) 'על שם אחיהם יקראו
 20 בְּחֻלָּתָם', שאינם נחשבים שבטים לעצמם, ולא ינחלו לעצמם,
 21 ומשמע שמה שהוקשו אפרים ומנשה לשני שבטים, רק לנחלה
 22 הויקשו, ולא לדבר אחר. – לדינים אחרים. ולכן אינם מביאים שני
 23 פרים בהוראה. אלא ודאי לוי נקרא 'קהל' ומביא פר, ומכל מקום
 24 הכהנים אינם 'קהל'.

25 מקשה אביי על דברי רבא: ולא – האם לא נחשבים אפרים ומנשה
 26 לשני שבטים בדינים אחרים, והא חלוקין בדגלים – כשחטו ישראל
 27 במדבר לדגליהם, נחשבו לשני שבטים. מתרץ רבא: בנחלתן כד
 28 תנייתן – אף לענין החניה במדבר חילקם יעקב לשני שבטים, שכן
 29 יעקב חילק לבניו את הארץ וציוה כיצד יחנו במדבר, ובכל הדברים
 30 שציוה יעקב חילק את אפרים ומנשה לשני שבטים. ואין ללמוד מכאן
 31 לדינים אחרים, שכן מה שחילקם בדגלים היה רק כדי לחלק כבוד
 32 לדגלים. מקשה אביי: והא חלוקים אף בנשיאים – כשהקריבו
 33 הנשיאים את חנוכת המשכן, הקריבו נשיאי אפרים ומנשה בשני ימים
 34 (במדבר ז מח, נד). מתרץ רבא: הדבר ההוא נעשה לחלוק כבוד
 35 לנשיאים, שהואיל ונחלקו בדגלים, אם רק אחד מנשיאייהם היה
 36 מקריב, היה השני מתבוזה. וראיה לדבר, דתניא, שלמה המלך עשה
 37 שבעת ימי הנופה בחנוכת המקדש (דה"ב ב' טו), ואם כן מה ראה משה
 38 לעשות שנים עשר ימי הנופה בחנוכת המשכן (במדבר ז יב-ט), מאחר
 39 ודי בשבעה, וזה כדי לחלוק כבוד לנשיאים, שכל נשיא יקריב ביום
 40 אחד. ולעולם אין אפרים ומנשה נחשבים לשני שבטים לדינים
 41 אחרים.

42 לעיל (ע"א) סבר רב יוסף שלרבי שמעון חטאת שותפים שמתו בעליה
 43 מתה, ואביי סבר שלרבי שמעון אין מיתה בחטאת שותפים. הגמרא
 44 מבררת כיצד יש להכריע בזה: מאי הוי עלה – כיצד הוכרע
 45 במחלוקת רב יוסף ואביי. מוכיחה הגמרא: תא שמע, דתניא, רבי
 46 שמעון אומר, חמש חטאות מתות – יש חמשה אופנים שיש דין
 47 מיתה בחטאת, והן: ולד חטאת – בהמת חטאת שילדה, שהולד
 48 קדוש בקדושת חטאת ודינו למות. ותמורת חטאת – שאמר הבעלים
 49 על בהמת חולין 'בהמה זו תהיה תחת חטאת זו', שהבהמה מתקדשת
 50 (ויקרא כו ט) אך אין להקריבה שכן נעשתה בה עבירה, שאסור להמיר.
 51 וחטאת שמתו בעליה. וחטאת שאבדה ונתכפרו בעליה בחטאת
 52 אחרת, ונמצאה הראשונה, שאין להקריבה שכן כבר נתכפרו בעליה.
 53 וחטאת שעברה שנתה, שכן רק בהמה שעדיין אינה בת שנה ראויה
 54 לחטאת. ממשיך רבי שמעון, חמשת האופנים הללו נמצאים בחטאת
 55 יחיד, ואין וראין אותה יכול לומר אופן של ולד חטאת בחטאת
 56 צבור, שכן אין צבור מפרשין נקבה לקרבן ציבור. ואי אותה יכול
 57 לומר תמורת חטאת צבור, שאין תמורה בצבור – אין הציבור
 58 יכולים להמיר. ואי אותה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בצבור,

59 מביא אשם תלוי – מהיכן למדה הברייתא שאין כהן משיח מביא
 60 אשם תלוי. משיבה הגמרא: דְּתַנִּיב בפרשת אשם תלוי 'וְכַפֵּר עָלָיו
 61 הַכֹּהֵן עַל שְׁנֵי אֲשֵׁר שָׁנַג' (ויקרא ה' ה'), ונלמד מכפל הלשון 'שגגתו'
 62 אשר שגג' שדווקא מִי שְׁחָטְאוּ וְשָׁנַגְתוּ שָׁוָה – מי שכל חטאו הוא
 63 שגגת המעשה בלבד בלא שקדמה לה הוראת היתר, הוא מביא אשם
 64 תלוי, וְצֵא כהן מְשִׁיחַ שָׁאֵין שְׁנֵי אֲשֵׁר וְחָטְאוּ שָׁוָה, שהרי אינו חייב
 65 כאשר שגג במעשה בלבד, אלא אם כן קדם לו 'העלם דבר', שהתיר
 66 לעצמו את העבירה בטעות, דְּתַנִּיב בפרשת כהן משיח 'לְאַשְׁמַת
 67 הָעֵם, הֲרִי הוּא כהן מְשִׁיחַ פְּצוּר שָׁוָה: שְׁוָה לַהֵם בֵּית דִּין הַגְּדוֹל,
 68 שחייבים רק כשקדמה שגגת הוראה לפני שגגת המעשה.
 69 מקשה הגמרא: כיצד יתכן ללמוד דבר זה שכהן משיח פטור מאשם
 70 תלוי ממה שהקישו אותו התורה 'לְאַשְׁמַת הָעֵם, לציבור, שאינו
 71 חייב קרבן רק כשקדם לעבירה הוראת היתר, והרי עַד כָּאֵן לֹא
 72 קָאָמַר לִיהִי – עדיין איננו יודעים את הלימוד מ'לאשמת העם', שהרי
 73 כל קושיית הברייתא היתה שאפשר ללמוד כהן משיח ב'בנין אב'
 74 מבית דין גם בלי הלימוד מהפסוק 'לאשמת העם', וכיצד רוצה
 75 הברייתא לומר שדומה משיח לציבור שאינו מביא אשם תלוי, על ידי
 76 פסוק זה, וכל זה בכדי לומר שפסוק זה מיותר, והנה מתברר שלצורך
 77 לימוד ה'בנין אב' מוכרחים אנו לדרוש פסוק זה.
 78 משיבה הגמרא: אֵלָּא עיקר מה ששויים כהן משיח ובית דין הוא בכך
 79 שמביאים פר לחטאת, ומה שנקטה הברייתא ששויים אף לענין אֲשָׁם,
 80 כְּדִי נִקְבָּה – הובא רק בדרך אגב.

משנה

81 המשנה עוסקת בכהן משיח ובית דין שנתחייבו שניהם באותו זמן פר
 82 לחטאת, האם נפטר הכהן בקרבן הציבור: הוֹרָה כהן משיח והתיר
 83 בְּפָנָי עֲצָמוּ איסור אחד שיש בו כרת, ובית דין התירו לציבור איסור
 84 אחר שיש בו כרת, וְעָשָׂה הכהן בְּפָנָי עֲצָמוּ את האיסור שהתיר
 85 לעצמו, והציבור עשו את האיסור שהתירו להם בית דין, מְתַבַּפֵּר לוֹ
 86 – מביא חטאת לכפרתו בְּפָנָי עֲצָמוּ, ואינו נפטר בקרבן הציבור, כיון
 87 שהוראתו ושגגתו אינו על אותו איסור כמו שלהם. אבל אם הוֹרָה
 88 כהן משיח והתיר לעצמו איסור שיש בו כרת, כגון אכילת סוג של
 89 חלב, עִם הַצִּבּוּר, שבאותו זמן התיר גם בית דין הגדול איסור זה
 90 לציבור, וְעָשָׂה הכהן המשיח כפי שהתיר לעצמו, עִם הַצִּבּוּר, שגם
 91 הם עשו כפי שהורו להם בית דין, מְתַבַּפֵּר לוֹ לכהן המשיח עִם
 92 הַצִּבּוּר בפר העלם דבר של ציבור, ואינו חייב להביא פר לחטאת
 93 בפני עצמו. ומבאר המשנה מה הטעם שמתכפר כהן המשיח עם
 94 הציבור, משום שבדברים הרבה דומים שניהם באופן חיובם, שָׁאֵין
 95 בֵּית דִּין שהורו היתר לציבור תְּיָבִין חטאת, עַד שְׁיֹרְדוּ לְכַפֵּל מִקְצַת
 96 מן האיסור וְלִקְיִים מִקְצַת, שלא הורו לעקור לגמרי את האיסור, וְכֵן
 97 כהן הַמְשִׁיחַ אינו חייב חטאת אלא כשמתיר לעצמו מקצת מן
 98 האיסור ואינו עוקר לגמרי, וכיון ששגגת הוראתם דומה, נכלל כהן
 99 המשיח עם הציבור בכפרתם. וְאִף לֹא פְּעוּדָת פּוֹכְכִים אין בית דין
 100 חייבים קרבן עַד שְׁיֹרְדוּ לְכַפֵּל מִקְצַת מאיסור עבודת כוכבים,
 101 וְלִקְיִים מִקְצַת ממנו.

נמרא

102 מבררת הגמרא: מְנַהֲנֵי מִיָּלִי – מהיכן למדנו שכהן משיח ובית דין
 103 שהורו בדבר אחד מתכפר הכהן המשיח יחד עם הציבור בקרבנם.
 104 מבאר הגמרא: דִּתְנֵנוּ רַבֵּנּוּ בברייתא, הוֹרָה כהן משיח עִם הַצִּבּוּר,
 105 וְעָשָׂה עִם הַצִּבּוּר, יָכוֹל הייתי לומר שִׁבְיָא פֶּר לְעֲצָמוּ, ולא יתכפר
 106 עם הציבור.
 107 ומביאה הברייתא פסוק המלמדנו שאין כהן משיח מביא פר לעצמו,
 108 אולם בתחילה מבררת הברייתא אם יש ללמוד זאת מבנין אב: וְדִין
 109 הוּא שיתכפר כהן משיח עם הציבור אף ללא ררשה מיוחדת על כך,
 110 שהרי נְשִׂיא מוֹצֵא מִבְּלָל יָחִיד – נשיא היה בכלל הפסוק וְאֵם נָפֶשׁ
 111 אחת תִּחָּטָא בְּשִׁגְגָה' (ויקרא ד' כו), ככל יחיד המביא כבשה או שעירה,
 112 והוציאו הכתוב מן הכלל וחייבו להביא שיער זכר (ויקרא ד' כג), וכמו

1 הברייתא מבאר כיצד ניתן ללמוד כהן משיח מבית דין שהורו
 2 לציבור: צְבֹר שעשה על פי הוראת בית דין, מוֹצֵא – הוציאה אותם
 3 התורה מִבְּלָל יָחִיד, שיחיד החוטא מביא כבשה או שעירה, ואילו
 4 בית דין מביאים דווקא פר, וְכֵן מְשִׁיחַ, אף הוא מוֹצֵא מִבְּלָל יָחִיד,
 5 שמביא פר כמו בית דין ולא כחידו. ומכיון שמצינו שציבור ומשיח
 6 שווים, יש ללמוד זה מזה, מֵה צְבֹר שעשו על פי הוראת בית דין, אֵין
 7 תְּיָבִין חטאת אֵלָּא רק עַל הָעֵלֶם דְּבַר – אם נעלמה מהם ההלכה,
 8 והתירו דבר שיש בו כרת, עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה – וגם עשו העם את
 9 העבירה בשוגג על פיהם. אֵף כהן מְשִׁיחַ לֹא יָהֵא תְּיָבִין חטאת אֵלָּא
 10 רק עַל הָעֵלֶם דְּבַר, שהתיר לעצמו בטעות, עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה – וגם
 11 עשה את העבירה בשוגג על פי היתרו.

12 דוחה הברייתא: אוּ בְּלָא לְדַרְדְּרֵי זו – יכול אתה לילך בדרך אחרת,
 13 ויהא הדין להיפר, בכך שנלמד כהן משיח מנשיא, שכן נְשִׂיא מוֹצֵא
 14 מִבְּלָל יָחִיד, שאינו כחידו המביא כבשה או שעירה, אלא מביא
 15 שיער זכר, וְכֵן מְשִׁיחַ אף הוא מוֹצֵא מִבְּלָל יָחִיד, שמביא פר
 16 לחטאת, וממצאו דומים כהן משיח ונשיא בענין זה ששניהם יחידים
 17 ואינם מביאים כבשה או שעירה לחטאת כחידוים, ואם כן יש לנו
 18 ללמוד כהן משיח מנשיא, מֵה נְשִׂיא מְבִיא חטאת בְּשִׁנְגַת מְעָשָׂה
 19 בלבד בְּלֹא הָעֵלֶם דְּבַר – בלא שיריה לעצמו מקודם להתיר
 20 העבירה, אֵף כהן מְשִׁיחַ מְבִיא חטאת בְּשִׁנְגַת מְעָשָׂה בלבד בְּלֹא
 21 הָעֵלֶם דְּבַר.
 22 עתה מבררת הברייתא למי דומה יותר כהן משיח: נְרָאָה לְמִי דוֹמָה
 23 כהן משיח יותר, לבית דין או לנשיא. ונראה שדומה לבית דין, שהרי
 24 צְבֹר מתכפרים על ידי בית דין בְּפֶר לחטאת, וְאֵין הם מְבִיאֵין אֲשָׁם
 25 תְּלוֹי – כשיש ספק לבית דין אם התירו לציבור בשוגג עבירה
 26 שחייבים עליה חטאת הם פטורים מאשם תלוי, וגם כהן מְשִׁיחַ
 27 מתכפר בְּפֶר, וְאֵין מְבִיא אֲשָׁם תְּלוֹי, ואם כן מאחר דומים הם,
 28 נלמד כהן משיח מציבור, מֵה צְבֹר שעשה על פי בית דין אֵינוּ תְּיָבִין
 29 הבית דין חטאת אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה, אֵף כהן
 30 מְשִׁיחַ לֹא יָהֵא אֵין חטאת אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה.
 31 דוחה הברייתא: אוּ בְּלָא לְדַרְדְּרֵי זו – יכול אתה לילך בדרך
 32 אחרת ולומר שיותר דומה כהן משיח לנשיא, שכן נְשִׂיא מְבִיא
 33 שְׁעִירָה – עז נקבה לחטאת בְּעֹבְדָת פּוֹכְכִים – אם עבד עבודה זרה
 34 בשוגג, וּמְבִיא אֲשָׁם וְדָאִי אם עבר עבירה שחייבים עליה אשם, וכמו
 35 כן כהן מְשִׁיחַ מְבִיא שְׁעִירָה לחטאת בְּעֹבְדָת פּוֹכְכִים, וּמְבִיא אֲשָׁם
 36 וְדָאִי. ומאחר דומים כהן משיח ונשיא בשני דברים אלו, נלמד כהן
 37 משיח מנשיא ונדון כך, מֵה נְשִׂיא מְבִיא חטאת בְּשִׁנְגַת מְעָשָׂה בלבד
 38 בלא שקדם והתיר לעצמו את העבירה שעבר, אֵף כהן מְשִׁיחַ מְבִיא
 39 חטאת בְּשִׁנְגַת מְעָשָׂה בלבד.

40 עתה מתיישבת הברייתא, שמאחר וניתן לדמות כהן משיח לנשיא
 41 ולחייבו בשגגת מעשה בלא שגגת הוראה, לכך צריכים אנו ללימוד
 42 מיוחד, וכך למדים, תְּלִמּוּד לומַר, 'אם הפכה הַמְשִׁיחַ יָחָטָא לְאַשְׁמַת
 43 הָעֵם' (ויקרא ד' א), הֲרִי הוּא כהן מְשִׁיחַ בְּצִבּוּר, שבפסוק זה הוקש כהן
 44 משיח לציבור שעשו על פי הוראת בית הדין, מֵה צְבֹר אֵינוּ מְבִיא
 45 חטאת אֵלָּא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה, אֵף כהן מְשִׁיחַ אֵינוּ
 46 מְבִיא חטאת אֵלָּא דווקא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שְׁנֵי מְעָשָׂה.
 47 שואלת הגמרא: מאחר והוקש כהן משיח להוראת בית דין לציבור,
 48 אֵימָא – אמור להשוותו עוד לציבור, מֵה צְבֹר על ידי שהוֹרָה בית
 49 דין הוראת היתר וְעָשָׂה הציבור את העבירה אֲחֲרָיו בְּהוֹרָתוֹ של
 50 הבית דין, תְּיָבִין בית הדין להביא פר לחטאת, אֵף כהן מְשִׁיחַ,
 51 בְּשִׁהוֹרָה להתיר עבירה לאחרים וְעָשָׂה אֲחֲרָיו את העבירה
 52 בְּהוֹרָתוֹ, יָהֵא תְּיָבִין חטאת כמו בית דין.
 53 מיישבת הגמרא: תְּלִמּוּד לומַר 'אם הפכה הַמְשִׁיחַ וגו' וְהַקְרִיב עַל
 54 חָטְאוֹ אֲשֵׁר חָטָא' (שם), ולמדים מכך שרק עַל מֵה שְׁחָטָא הוּא,
 55 מְבִיא קרבן, וְאֵינוּ מְבִיא קרבן עַל מֵה שְׁחָטָאוּ אַחֲרָיִם על פי מה
 56 שהורה להם.
 57 הגמרא מבררת מנין שכהן משיח פטור מאשם תלוי: אֵמַר מַר, כהן
 58 מְשִׁיחַ בְּפֶר, וְאֵין מְבִיא אֲשָׁם תְּלוֹי. מבררת הגמרא: מָנָא לִיהִי דָאֵין

58 שגגת מעשה - אף משיח לא יאה חייב אלא על העלם דבר ושגגת מעשה. משנה
59 הורה - כהן משיח בעצמו. כגון דמורו בתרי אסורי, בית דין בחלב והוא בעבודה
60 וזה. נתכפר לו בפני עצמו - דמביא פר בפני עצמו. דאי הורה הוא בפני עצמו
61 ולא הורו בית דין כלל - לא איצטרך למיתני דחייב להביא פר, דמקרא מלא הוא.
62 אלא כי איצטרך למיתני, כגון שהורו בשני
63 איסורים. הורה עם הצבור - בית דין, כגון
64 הדורו בחודא אסור, הוא בחלב והן בחלב.
65 נתכפר לו עם הצבור - שהוא מתכפר בשל
66 בית דין. ומפני מה מתכפר בשל בית דין עם
67 הצבור כי הורה עם הצבור - לפי שבדברים
68 הרבה שוה משיח לבית דין, שאין בית דין
69 חייבין קרבן עד שיורו לבטל מקצת וכן
70 המשיח וכו'. והואיל והורשה משיח לבית דין,
71 הלכך כפי הורה עם הצבור - ועשה עם
72 הצבור מתכפר עם הצבור. והא דקתני: שאין
73 בית דין חייבין, ולא קתני: שאין צבור חייבין
74 - סתמא כרבי מאיר, דאמר לעיל בפרק
75 קמא: בית דין מביאין על ידיהן פר וכן
76 פטורין. ולא בעבודה וזה - אין חייבין קרבן.
77 גמרא מה שביא חטא עם הצבור מתכפר לו עם
78 הצבור - משום דבשגגת מעשה בלבד הוא
79 מביא שעירה, והואיל וחטאתו בשגגת
80 מעשה הוא כיחוד ועלמא. הלכך, כי חטא
81 על פי בית דין עם הצבור, יהוי העלם דבר
82 עם שגגת מעשה - מתכפר עם הצבור. ועוד,
83 שכן מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים,
84 לפיכך מתכפר לו עם הצבור. אף משיח
85 הורה בפני עצמו וכו'. תלמוד לומר - דכתיב
86 בבחן משיח "על חטאתו אשר חטא" דמשמע
87 דכי חטא בפני עצמו, הוא דיביא בפני עצמו,
88 הא אם חטא עם הצבור - ומתכפר לו עם
89 הצבור. היכי דמי - דכי הורה משיח בפני
90 עצמו, דמורו בתרי אסורי, דמתכפר בפני
91 עצמו? אי דהוא מופלא בית דין והן אינן
92 מופלאין - פשיטא דמתכפר בפני עצמו,
93 דהוראה דידהו לאו כלום היא. ובעני איתוי
94 - כל חד וחד מצבור. כשבה או שעירה -
95 דהא תהי עלה בפרק קמא (הרויות ד, ב). או
96 שלא היה שם מופלאים בית דין, דלא הוי
97 הוראה. שאף על פי שאינו מסנהדרין. שאילו
98 היה מסנהדרין - אפילו [אם] קטן שבכולם
99 לא היה שם, לא הויא הוראה, כדאמרין:
100 מאי "כל עדת", דאי איתא לכולה סנהדרין -
101 הויא הוראה. ואי לא - לא הויא הוראה,
102 וכשגגת מעשה לחודיה דמי, דמיתני כל חד
103 וחד כשבה או שעירה. הכי נמי כי הוי הוא
104 מופלא והן אינן מופלאין, כי הורה בפני
105 עצמו, הואיל והוא לא היה שם עמקן -
106 פשיטא דמתכפר בפני עצמו, דהוראה דידהו
107 לאו כלום היא. ואי הן מופלאין והוא אינו
108 מופלא - כי הורה בפני עצמו, אמאי מתכפר
109 בפני עצמו. והא הויא דידהו לאו כלום
110 היא - דכיון דאינו מופלא - לא ידע מאי קא
111 מורה ולא הוה הוראה מעליא, וכשגגת
112 מעשה לחודיה דמי. ואשבחן משיח בשגגת
113 מעשה גרידתא פטור לגמרי, כדאמרין בסוף
114 פירקא: שאין חטאתו שוה ליחידים.
אמר

1 צבור מוצא מכלל יחיד - דיחיד מביא כשבה או שעירה, וצבור מביא פר. נשיא
2 מוצא מכלל יחיד - דבכלל "אם נפש אחת" הוא, ומוצא מכללו. דיחיד מביא כשבה
3 או שעירה, ונשיא מביא שעיר. מה נשיא - בשגגת מעשה בלא העלם דבר וכו'.
4 צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי - כלל. כדאמר לקמן, דכתיב ביה באשם תלוי
5 "ואם נפש כי חטאת וגו' ולא ידע ואשם"
6 וכתבי "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג
7 והוא לא ידע." מי שחטאתו ושגגתו שוה -
8 חייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר, יצא
9 כהן משיח שחטא בהעלם דבר. וכל שכן
10 צבור דיצא מאשם תלוי, משום דהעלם דבר
11 בהדיא כתיב בהו, ואין חטאתו ושגגתו שוה.
12 דבעינן העלם דבר עם שגגת מעשה. ועוד
13 דצבור אינו בכלל "נפש אחת" וכו'. וצבור
14 מביאין שעירה בעבודה וזה, דכתיב בפרשת
15 "שלח לך אנשים" בעבודה וזה: "ואם נפש",
16 דאחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע.
17 ומביא אשם ודאי - בין נשיא ובין משיח,
18 דכתיב באשם גזילות ובאשם מעילות "נפש",
19 ומשיח ונשיא בכלל "נפש אחת" הן. וצבור
20 אין מביאין אשם ודאי, דאינן בכלל "נפש
21 אחת". והא דתנן: אין חייבין אלא על דבר
22 שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח - הכי
23 משמע: דבית דין הוא דאינן חייבין כלל עד
24 שיורו דבבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו
25 חטאת, שאם הורו בשחייבין על זדונו כרת
26 ושגגתו אשם - פטורין לגמרי. ועוד,
27 דבאשמות אין בהם דין שוגג, דעל דדון הוא
28 מביא אשם. וכן המשיח אין מביא פר אלא
29 דבבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו
30 חטאת, אבל במקום אשם ודאי - חייב אשם.
31 לפי שהוא בכלל "נפש אחת". דלחיה הושה
32 לצבור, דאין מביאין פר במקום אשם. וממא
33 ליה - דאין משיח מביא אשם תלוי. דכתיב
34 - באשם תלוי "וכפר הכהן על שגגתו אשר
35 שגג מחטאתו", מי שחטאתו ושגגתו שוה,
36 דאינו חייב עד דהוי הכל בשגגת מעשה
37 דהיינו יחיד. יצא משיח שחטאתו ושגגתו אין
38 שוה, דאינו חייב אלא על העלם דבר עם
39 שגגת מעשה. לאשמת העם על כרחך לא
40 קאמר ליה - כלומר, מ"לאשמת העם"
41 קאמר דנפקא ליה דאין חטאתו ושגגתו שוה,
42 דמשיח כצבור. והא אכתי לא קמה ליה
43 היקש ד"לאשמת העם", דעדיין לא הועמד
44 "לאשמת העם" במקומו. דהא קאמר: אף על
45 גב דאילו לא נאמר "לאשמת העם" יכולני
46 ללמוד מן הדין דמשיח צריך העלם דבר עם
47 שגגת מעשה בצבור. וקאמר: נראה למי
48 דומה, צבור כפר ואין מביאין אשם תלוי,
49 ומשיח כפר ואין מביא אשם תלוי, בענין זה
50 הוא דומה משיח לצבור. אף על גב דאילו
51 לא נאמר "לאשמת העם", והכא קאמר
52 דמ"לאשמת העם" נפקא ליה דמשיח אין
53 חטאתו ושגגתו שוה, דאין מביאין אשם תלוי
54 - והלא בלא "אשמת העם" הוא דן ולמדו
55 אלא אשם כפי נסכה - אלא עיקר הדין
56 שהוא דן, כך הוא: צבור כפר ומשיח כפר,
57 מה צבור אינו חייב אלא על העלם דבר עם

צבור מוצא מכלל יחיד ומשיח מוצא מכלל יחיד, מה
צבור אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה,
אף משיח לא יאה חייב אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה; או כלך לדרך זו: נשיא מוצא מכלל יחיד
ומשיח מוצא מכלל יחיד, מה נשיא מביא בשגגת
מעשה בלא העלם דבר, אף משיח מביא בשגגת
מעשה בלא העלם דבר! נראה למו דומה? צבור כפר
ואין מביאין אשם תלוי, ומשיח כפר ואין מביא אשם
תלוי, מה צבור אינו חייב אלא על העלם דבר עם
שגגת מעשה, אף משיח לא יאה חייב אלא על העלם
דבר עם שגגת מעשה; או כלך לדרך זו: נשיא מביא
שעירה בעבודה וזה ומביא אשם ודאי, ומשיח מביא
שעירה בעבודה וזה ומביא אשם ודאי, מה נשיא מביא
בשגגת מעשה, אף משיח מביא בשגגת מעשה! תלמוד
לומר: "לאשמת העם", הרי הוא משיח בצבור, מה
צבור אינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה,
אף משיח אינו מביא אלא על העלם דבר עם שגגת
מעשה. אימא: מה צבור הורה ועשו אחריו בהוראתו
חייבין, אף משיח בשוהרה ועשו אחריו בהוראתו יאה
חייבין תלמוד לומר: "והקריב על חטאתו אשר חטא",
על מה שחטא הוא מביא, ואין מביא על מה שחטאו
אחרים. אמר מר: משיח כפר ואין מביא אשם תלוי. -
מנא ליה דאין מביא אשם תלוי? - דכתיב: "וכפר עליו
כהן על שגגתו אשר שגג", מי שחטאתו ושגגתו שוה,
יצא משיח שאין שגגתו וחטאתו שוה, דכתיב:
"לאשמת העם", הרי הוא משיח בצבור. - "לאשמת
העם" עד כאן לא קאמר ליה! - אלא, אשם פרי נסכה.
משנה הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו - מתכפר
לו בפני עצמו, הורה עם הצבור ועשה עם הצבור -
מתכפר לו עם הצבור, שאין בית דין חייבין עד שיורו
לבטל מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודה
וזה - עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. גמרא
מנהגי מילי? דתנו רבנן: הורה עם הצבור ועשה עם
הצבור, יכול יביא פר לעצמו? ודין הוא: נשיא מוצא
מכלל יחיד ומשיח מוצא מכלל יחיד, מה נשיא - חטא
בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר
לו עם הצבור, אף משיח - חטא בפני עצמו מביא
בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור!
לא, אם אמרת בנשיא - שפן מתכפר לו עם הצבור
ביום הכפורים, תאמר במשיח - שאין מתכפר לו עם
הצבור ביום הכפורים. הואיל ואין מתכפר לו עם
הצבור ביום הכפורים, יכול יביא פר לעצמו? תלמוד

43 לומר: "על חטאתו אשר חטא", הא פיצד? חטא בפני עצמו - מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור - מתכפר לו עם הצבור. -
44 היכי דמי? אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלאין, פשיטא דמתכפר לו בפני עצמו, הורה דלהון ולא כלום, ובעני אתווי בשבה
45 או שעירה כל חד וחד? ואי דאינן מופלאין והוא לאו מופלא, אמאי מתכפר לו בפני עצמו? הא הורה דידהו ולא כלום היא!
אמר

49 וכו' - אין בית דין חייבין קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וכן המשיח,
 50 וצבור הוא דכי עבדי בשגגת מעשה לחודיה מייית כל חד וחד כשבה או שעירה,
 51 ודיניהם כחידים. דכיון דלא עשו על פי בית דין - מחלקי כולוהו מהודי והוה יחידים.
 52 ויחידים חייבין בשגגת מעשה. אבל משיח בשגגת מעשה לחודיה - פטור מכלום.
 53 כדאמר לקמן בפרק בתרא (יא, א) "מעם
 54 הארץ" - פרט למשיח, דאינו מביא בשגגת
 55 מעשה כלל. והיינו דקאמר: יצא משיח שאין
 56 חטאו בשגגה, דהיינו בשגגת מעשה וכו'.
 57 גמרא ואילו משיח בעבודה זרה לא קתני
 58 - דקתני ולא בעבודה זרה אין חייבים אלא
 59 על העלם דבר עם שגגת מעשה, ולא קתני
 60 "וכן המשיח". ומדלא קתני "וכן המשיח" -
 61 מכלל דמשיח בעבודה זרה חייב בשגגת
 62 מעשה לחודיה. מתניתין מני רבי היא -
 63 דתניא: משיח בעבודה זרה, רבי אומר: בשגגת
 64 מעשה - לחודיה. והכמים אומרים בהעלם
 65 דבר - כלומר, עם שגגת מעשה כשאר מצות.
 66 ושון שאין מביא שום אשם תלוי. והתברא
 67 וזונו כרת ושגגתו חטאת - דעבודה זרה,
 68 דקתני: ולא בעבודה זרה אלא על דבר
 69 שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, מי
 70 קתני "וכן המשיח"? והא קיימא לן דמשיח נמי
 71 בעבודה זרה אינו חייב אלא על דבר שזדונו
 72 כרת ועל שגגתו חטאת, כדאמרין לקמן.
 73 נאמר כאן "עליו" כו' "לאשמת העם" - הרי
 74 משיח כצבור, ואפילו הכי לא קתני במתניין
 75 "וכן המשיח". אלא תנא בהא - בדבר
 76 שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת כשאר
 77 מצות "וכן המשיח", והוא הדין בעבודה זרה,
 78 דמשיח כצבור דאינו חייב בעבודה זרה אלא
 79 בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. תנא נמי
 80 תנא בהא - דאין חייבין בשאר מצות אלא
 81 על העלם דבר עם שגגת מעשה "וכן
 82 המשיח", והוא הדין לעבודה זרה דמשיח
 83 כצבור. כי דכתיב דאין בית דין חייבין על עבודה
 84 זרה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה,
 85 ודלא כרבי. מאי טעמא דרבי אמר קרא -
 86 בפרשת "שלח לך": "וכפר הכהן על הנפש
 87 השוגגת" וגו', סבר רבי חטאת בשגגת הכי
 88 משמע: חטא זה בשגגה היא, כלומר בשגגת
 89 מעשה לחודיה. ואפילו משיח. ורבנן סברי מי
 90 שחטאו בשגגה - דהכי משמע: "וכפר הכהן
 91 על הנפש השוגגת", דיביא שעירה בשגגת
 92 מעשה מי שחטאו בשגגה בשאר מצות. יצא
 93 משיח חטאתו בשגגה - בשאר מצות.
 94 כלומר, בשגגת מעשה אלא בהעלם דבר עם
 95 שגגת מעשה. דעל שגגת מעשה לחודיה
 96 פטור לגמרי.

ושון

1 אמר רב פפא - בשון, דהוא מופלא וזון מופלאים. הלכך איצטרך למיתני דכי חטא
 2 בפני עצמו, אף על גב דהוראה דידהו הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר בפני
 3 עצמו, משום דקא מורו בשני איסורי. חטא עם הצבור אף על גב דהוא מופלא,
 4 דהוראה דידהו הוי הוראה מעליא - אפילו הכי מתכפר עם הצבור, משום דקא מורו
 5 בחדא איסורא. בשני מקומות - משיח במקום
 6 אחד ובית דין במקום אחר. במעמיהו -
 7 בפסוקים: דחלב ועבודה זרה מתרי קראי
 8 נפקי. וחלוקין בקרבנות - דבית דין מייית
 9 שעיר אעבודה זרה, והוא לא מייית שעיר.
 10 דהוא שעירה - לחודיה. דכתיב בעבודה זרה
 11 בפרשת "שלח לך אנשים": "ואם נפש", דאחד
 12 יחיד ואחד נשיא במשמע. הוא כחלב המכסה
 13 את הקרב - דהוי דבר שאין הצדוקים מודין,
 14 דהא לא מפרש קרא מאי ניהו. דאפילו
 15 אמוראי פליגי בשחיטת חולין ב'אלו טריפות"
 16 (ג, ב) מאי ניהו כרס הפנימי. וכל שכן חלב
 17 שעל גבי הדקים שאין הצדוקים מודין. דהא
 18 לא כתיב בהדיא. אי נמי דהורו בחלב שעל
 19 הקרב בין בבית לפחות מכזית, דכתיב לא
 20 כתיב בהדיא. והוי דבר שאין הצדוקים מודין.
 21 אף על גב דקרבנן שוה - דהן בפר והוא בפר.
 22 כיון דמתרי קראי קא אתו - כדאמרין לעיל
 23 בפרק קמא (ג, א) "זאת החלב" וי"ו יתירא -
 24 להביא חלב שעל גבי הדקין. הא פליגי
 25 במעמיהו - הא חלוקים בפסוקים, ומתכפר
 26 בפני עצמו. או דלמא שם חלב אחד הוא -
 27 והורה עם הצבור הוא, ומתכפר עם הצבור.
 28 והן בדם - כגון בדם המובלע באיברים, או
 29 בק כות לפחות מכזית, והוי דבר שאין
 30 הצדוקים מודין. כתר קרבן אוליגן - דכיון
 31 שזין קרבן - הורה עם הצבור הוא,
 32 ומתכפר עם הצבור: תיקו. לפי שיצאה
 33 עבודה זרה - מכלל פר העלם דבר של צבור
 34 לידון בעצמו, בהבאת פר ושעיר. נאמר כאן
 35 - בעבודה זרה "מעני": "והיה אם מעני
 36 העדה". ונאמר להלן מעני - "ונעלם דבר
 37 מעני הקהל". מה להלן בית דין - דכתיב
 38 "ונעלם דבר מעני הקהל ועשו", ואמרין
 39 לעיל בפרק קמא (ה, א): הוראה תלויה בבית
 40 דין, דכתיב "ונעלם דבר מעני הקהל" דהיינו
 41 בית דין, ומעשה תלוי בקהל דכתיב "הקהל
 42 ועשו". ובעבודה זרה לא כתיב בית דין,
 43 דכתיב "והיה אם מעני העדה נעשתה
 44 לשגגה", ואי סלקא דעתך בית דין - והא אין
 45 מעשה תלוי בבית דין אלא בקהל, דהכא
 46 כתיב "מעני העדה נעשתה" דהיינו מעשה,
 47 אלא מה להלן בית דין דכתיב בפרשת ויקרא
 48 - אף כאן בית דין. משנהאין חייבין בקרבן

אמר רב פפא: גזון שהיו מופלין שניהן. סבר אבי למומר:
 חטא בפני עצמו ועשה בפני עצמו היכי דמי? דיתבי בשני
 מקומות וקא מורו בתרי איסורי, אמר ליה רבא: אטו שני
 מקומות גזרמין? אלא אפילו יתבי בחד מקום, וכיון דקא
 מורו בתרי איסורי - חטא בפני עצמו הוא. פשיטא, הוא
 בחלב והן בעבודה זרה - חטא בפני עצמו הוא, דהא
 חלוקין במעמיהו וחלוקין בקרבנות, דהוא בפר והן בפר
 ושעיר, דהא קא מיייתו הגי שעיר והוא לא מייית. וכל
 שכן הוא בעבודה זרה והן בחלב, דחלוקין בקרבנותיהן
 [לגמרי], דהוא שעירה ואינהו פר. אלא הוא בחלב
 המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין, מהו? מי
 אמרינן: אף על גב דקרבנן שוה, כיון דמתרי קראי קאתו
 הא פליגי במעמיהו, או דלמא שם חלב אחד הוא? אם
 תמצא לומר שם חלב אחד הוא, הוא בחלב והן בדם,
 מהו? מי אמרינן: במעמיהו הא פליגי, או דלמא כיון
 דשזין בקרבן בתר קרבן אוליגן? תיקו. "שזין בית דין
 חייבין עד שזירו לבטל מקצת ולקיים מקצת" וכו'. מנלן
 דעד שזירו לבטל מקצת ולקיים מקצת? כדאמרין באידך
 פירקין: "ונעלם דבר", דבר - ולא פל הגוף. "וכן המשיח".
 מנלן? דכתיב: "לאשמת העם", הרי משיח צבור. "ולא
 בעבודה זרה" כו'. מנלן? דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודה
 זרה לדון בעצמה, וכול יהו חייבין על עקירת מצוה פולח?
 נאמר כאן "מעני" ונאמר להלן "מעני", מה להלן בבית
 דין אף כאן נמי בבית דין, ומה להלן דבר - ולא פל הגוף,
 אף כאן נמי דבר - ולא פל הגוף. משנה אין חייבין אלא
 על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח, ולא
 בעבודה זרה - אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת
 המעשה. גמרא מנלן? דתנו רבנן: "ישגו" - יכול יהו
 חייבין על שגגת מעשה? תלמוד לומר: "ישגו ונעלם
 דבר", אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
 "וכן המשיח". מנלן? דכתיב: "לאשמת העם", הרי משיח
 צבור. "ולא בעבודה זרה אלא על העלם דבר עם שגגת
 מעשה". מנלן? דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודה זרה לדון
 בעצמה, וכול יהו חייבין על שגגת המעשה? נאמר כאן
 "מעני" ונאמר להלן "מעני", מה להלן אין חייבין אלא

על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כאן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. ואילו משיח בעבודה זרה לא קתני, מתניתין
 מני? רבי היא; דתניא: משיח בעבודה זרה - רבי אומר: בשגגת מעשה, והכמים אומרים: בהעלם דבר; ושון שבשעירה, ושון שאין
 מביא אשם תלוי. - ותסברא? בודונו פרת ובשגגתו חטאת מי קתני? אלא תני הא הוא הדין להא, הכא נמי תנא הא והוא הדין להא.
 מאי טעמא דרבי? אמר קרא: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בהמאה בשגגה", "הנפש" - זה משיח, "השוגגת" - זה נשיא, "בהמאה
 בשגגה" - רבי סבר: חטא זה בשגגה היא, ורבנן סברי: מי שחטאתו בשגגה, יצא משיח שאין חטאתו בשגגה אלא בהעלם דבר. ושון
 שבשעירה פחיד. מנלן? דאמר קרא: "ואם נפש אחת", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - פולח בכלל "נפש אחת" הן.
 ושון

ביאורי התוספות לעמ' זה הודפס בעמ' קלט

59 כהן משיח אינו חייב אלא בהתיר מקצת מן האיסור ולא את כולו.
 60 שנינו במשנה: **וְלֹא בַעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים** אין בית דין חייבים עד שיוורו
 61 לבטל מקצת ולקיים מקצת. מבררת הגמרא: **מְנַלְן** – מהיכן למדנו דין
 62 זה. מבארת הגמרא: **דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ בְּרִייתָא, לְפִי שְׁיַצְאָה עֲבוּדַת**
 63 **בּוֹכְבִּים** מכלל פירשת פר העלם דבר הבא על כל המצוות, **לִידוֹן**
 64 **בְּעֲצָמָה** – שיחידה לה התורה פרשה בפני עצמה (במדבר טו כד), וחייבה
 65 את הציבור להביא פר לעולה ושעיר לחטאת ולא פר כבשאר
 66 עבירות, **יָבֹול** אני לומר שיהו בית דין חייבין פר ושעיר גם על
 67 עֲקֻרַת הַמִּצְוָה בּוֹלָה, ולא רק על ביטול מקצתה כבשאר עבירות.
 68 לכך דורשת הברייתא, **נְאֻמַר כָּאֵן** (במדבר טו כד),
 69 **וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה נִעְשְׂתָה לְשַׁגְגָה, וְנִאֻמַר לְהִלָּךְ בְּפַר**
 70 **הַעֲלֵם** דבר של ציבור (ויקרא ד יא) **וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיִנִי הַקָּהֶל, מִה לְהִלָּךְ** בפר
 71 העלם דבר של ציבור מדובר בְּבֵית דִין, שלאחר שנעלם מהם
 72 ההלכה הורו ועשו הציבור על פיהם בשגגת מעשה, **אָף כָּאֵן** בפר
 73 ושעיר של עבודת כוכבים, **נְמִי בְּבֵית דִין**, שחיוכם תלוי בשגגת
 74 הוראה של בית דין ולאחריו שגגת מעשה של הציבור. **וּמִה לְהִלָּךְ**
 75 בפר העלם דבר למדנו שחייבים רק על העלם דְּבַר, כלומר
 76 כשהתירו רק מקצת מן האיסור, **וְלֹא** כשעקרו לגמרי כָּל הַגּוֹף של
 77 האיסור, **אָף כָּאֵן** בעבודת כוכבים נְמִי – גם חייבים רק כאשר הורו
 78 לבטל דְּבַר, מקצת מן האיסור, **וְלֹא** את כָּל הַגּוֹף של האיסור.

משנה

79 משנה זו מבארת באיזה אופן חייבים בית דין והכהן המשיח פר
 80 לחטאת.
 81 **אֵין** בית דין חייבין קרבן, **אֲלֵא** על העלם דְּבַר עם שְׁגַגַת הַמַּעֲשֶׂה,
 82 כלומר, באופן ששגגו והורו לעשות שלא כהלכה, ועשו הציבור
 83 בשוגג על פי הוראתם זו. **וְכֵן** הכהן הַמְּשִׁיחַ אינו חייב קרבן אלא אם
 84 כן הורה טעות לעצמו, ושגג ועשה על פי הוראתו. **וְלֹא בַעֲבוּדַת**
 85 **בּוֹכְבִּים** אין חייבין קרבן, **אֲלֵא** על העלם דְּבַר עם שְׁגַגַת הַמַּעֲשֶׂה.
 86 דהיינו, אף באיסורי עבודה זרה אין בית דין חייבים קרבן אלא על
 87 העלם דבר עם שגגת מעשה.

גמרא

89 מבררת הגמרא: **מְנַלְן** – מנין לומדים שאין בית דין חייבים קרבן אלא
 90 על העלם דבר עם שגגת מעשה. מבארת הגמרא: שלומדים זאת
 91 ממה דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ בְּרִייתָא, נאמר בכתוב לגבי פר העלם דבר של
 92 ציבור (ויקרא ד יא) **וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ, דְּהֵינּוּ, שִׁיעֲבֵרוּ** עבירה
 93 בשוגג. **יָבֹול** – שמא תאמר, שיהו הציבור חייבין קרבן על שְׁגַגַת
 94 מַעֲשֶׂה בלבד, שאם רוב ישראל יעברו עבירה בשוגג יביאו פר
 95 לקרבנם. תלמוד לומר **וְיִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר, ללמדך** שאין הציבור
 96 חייבין **אֲלֵא** על העלם דְּבַר עם שְׁגַגַת מַעֲשֶׂה – באופן שנעלם הדין
 97 מעיני הדיינים והורו לעשות שלא כהלכה, ושגגו הציבור ועשו על
 98 פי הוראתם.
 99 שנינו במשנה: **וְכֵן הַמְּשִׁיחַ**. מבררת הגמרא: **מְנַלְן** שאף הכהן המשיח
 100 אינו מביא קרבן חטאת אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.
 101 מבארת הגמרא: שלומדים דין זה מִדְּבַתֵּיב (ויקרא ד יא) **אִם הִכְהֵן**
 102 **הַמְּשִׁיחַ יִחְטֵא לְאִשְׁמַת הָעָם, ולומדים** מכאן שְׁהָרִי מְשִׁיחַ **בַּצְּבוּר** –
 103 שדינו של הכהן המשיח כדינו של העם, וכשם שהעם אינם מביאים
 104 קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, אף הכהן המשיח דינו
 105 כן.
 106 עוד שנינו במשנה: **וְלֹא בַעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים אֲלֵא** על העלם דְּבַר עם
 107 שְׁגַגַת מַעֲשֶׂה. מבררת הגמרא: **מְנַלְן** שאף בעבודה זרה אין בית דין
 108 חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה. מבארת הגמרא:
 109 שלומדים על זה ממה דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ בְּרִייתָא, **לְפִי שְׁיַצְאָה עֲבוּדַת**
 110 **בּוֹכְבִּים** מכלל שאר עבירות שבתורה לִידוֹן בקרבן **בְּעֲצָמָה, שהרי**
 111 קרבן חטאת הבא על שגגת עבודה זרה שונה מקרבן חטאת הבא על
 112 שאר עבירות, **יָבֹול** – שמא תאמר שיהו הציבור חייבין קרבן בעבודה
 113 זרה אף על שְׁגַגַת הַמַּעֲשֶׂה לבדה, כששגגו הציבור ועבדו עבודה
 114 זרה

1 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פֶּסָא, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מוֹפְלִין שְׁנֵיהֶן, שהיו** בית
 2 **דין וכהן המשיח שוים בחכמה, בשוה, ואין אחד מהם כפוף לחבירו**
 3 **והוראת שניהם הוראה.**
 4 הגמרא מבארת מתי כהן משיח אינו מתכפר עם הציבור: **כִּסְרֵי אֲפִי**
 5 **לְמִמְרֵי, שהדין המבואר במשנתנו שכאשר הָמָא כהן משיח בְּפִנֵי**
 6 **עַצְמוֹ וְעֵשָׂה בְּפִנֵי עַצְמוֹ** מתכפר בפני עצמו, **הֵיכִי דְמִי** – איך
 7 מדובר, **דִּיתְבִּי** – שיושבים כהן משיח ובית הדין בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת
 8 שונים, **וְקָא מוֹרוֹ** – ומורים היתר בְּתַרֵי אִיסוּרֵי – בשני איסורים
 9 שונים. **אָמַר לִיה רַבָּא, אִמּוֹ** – האם שְׁנֵי מְקוֹמוֹת גוֹרְמִין שתחשב
 10 הוראתו הוראה בפני עצמה. **אֲלֵא ודא, שְׁאִפִּילוּ יְתִבִי בְּחַד מְקוֹם**
 11 **– כשיושבים במקום אחד, וְכִיּוֹן דְקָא מוֹרוֹ בְּתַרֵי אִיסוּרֵי** – שהורו
 12 בשני איסורים שונים, **הָמָא בְּפִנֵי עַצְמוֹ הוּא** – נחשבת הוראתו
 13 הוראה בפני עצמה ומביא קרבן בפני עצמו.
 14 הגמרא מבארת מה נחשב כהוראה בשני איסורים שונים: **פְּשִׁימָא** –
 15 דבר זה פשוט הוא, **הוּא** – כהן משיח, שהורה היתר לעצמו בְּאִיסוּר
 16 חֲלָב, וְהָן – בית הדין, הורו להיתר בַּעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים, שבאופן זה
 17 נחשב כהן המשיח **הָמָא בְּפִנֵי עַצְמוֹ הוּא, דְקָא חֲלוּקִין** איסורים
 18 אלו בְּטַעְמֵיהוֹן – בטעמם, שכל אחד נלמד מפסוק אחר בתורה,
 19 וְחֲלוּקִין בְּקִרְבָּנֹתָהוֹן שחלבים, מתכפר בְּפַר, וְהָן – הציבור, על שחטאו
 20 על שגגת הוראתו בחלב, מתכפר בְּפַר, וְהָן – הציבור, על שחטאו
 21 בעבודת כוכבים מתכפרים בְּפַר לעולה וְשְׁעִיר לחטאת, **דְחָא קָא**
 22 **מִייתוּ הָנִי** – שהרי הציבור מביאים מלבד הפר אף שְׁעִיר לחטאת,
 23 **וְהוּא לֹא מִייתו** – אינו מביא שעיר אלא פר לחטאת.
 24 **וְכָל שְׁכֵן** שנחשב כהורו בשני איסורים שונים, באופן שהוּא – כהן
 25 משיח הורה להיתר בַּעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים, וְהָן – בית דין הורו בחֲלָב,
 26 דְחֲלוּקִין בְּקִרְבָּנֹתָהוֹן וְלִנְמִירָא, דְהוּא – כהן משיח מביא שְׁעִירָה
 27 לחטאת, וְאִינְהוּ – והם, בית דין, מביאים פַר לחטאת.
 28 **אֲלֵא** בדבר זה יש להסתפק, הורה הוּא – כהן משיח, בְּחֲלָב הַמְּכַסֶּה
 29 את הַקֶּרֶב, וְהָן – בית דין, בְּחֲלָב שְׁעֵל הַתְּקִין – המעי הדק הסמוך
 30 לקיבה, מִהוּ הַדִּין, מִיּוֹ אִמְרִינּוּ, אָף על גַב דְּקָרְבָּנֵי שְׁוֵה, ששניהם
 31 מביאים פר לחטאת, מִיּוֹ דְמִתְרֵי קָרָא קָתָהוּ – שנלמדים הם משני
 32 פסוקים שונים, הָא פְּלִיגִין בְּטַעְמֵיהוֹן – לכן נחשבים הם כשני
 33 איסורים שונים, או דְלָמָא – אולי נאמר, ששני האיסורים הללו, שֵׁם
 34 חֲלָב אֶחָד הוּא – שניהם נקראים בשם איסור אחד ששמו איסור
 35 חֲלָב, ולכן נחשב כהורו באותו איסור ומתכפר כהן משיח עם
 36 הציבור.
 37 מוסיפה הגמרא להסתפק עוד: **אִם תְּמַצָּא לומַר, שכאשר הורו** בשני
 38 איסורי חלב אינו נחשב הוראה בשני איסורים, שכן שֵׁם חֲלָב אֶחָד
 39 הוּא, ומתכפר הוא עמהם, יש להסתפק באופן אחר, הורה הוּא –
 40 כהן משיח בחֲלָב, וְהָן – בית דין בְּדָם, מִהוּ, מִי אִמְרִינּוּ בְּטַעְמֵיהוֹן
 41 הָא פְּלִיגִין – הרי חלוקים ושונים איסור חלב ואיסור דם זה מזה
 42 במקור האיסור, או דְלָמָא – או אולי בִּיּוֹן דְשׁוֹיִן בְּקִרְבָּנֵי, ששניהם
 43 מביאים פר לחטאת, בְּתַר קִרְבָּן אֲזֵלִינּוּ – הולכים אחר הקרבן והוא
 44 הקובע, ולכן אף על פי שהורו כהן משיח ובית דין באיסורים שונים
 45 מתכפר הוא בקרבנם. תִּיקֵן – תעמוד שאלה זו שלא נפשט הספק.
 46 שנינו במשנה: **שְׂאֵין בֵּית דִּין חֲיִיבִין עַד שְׁיִוְרוּ לְבַטֵּל מְקַצַּת מִן**
 47 **האיסור, ולקיים מקצת וכו'.** מבררת הגמרא: **מְנַלְן** – מהיכן למדנו
 48 דְאִינֵם חֲיִיבִים פר העלם דבר עַד שְׁיִוְרוּ בית דין לְבַטֵּל מְקַצַּת וְלִקְיִים
 49 מְקַצַּת. מבארת הגמרא: **בְּדִאמְרִינּוּ** – כמו שאמרנו בְּאִידֵי פִירְקוֹן
 50 – בפרק הקודם (ד-), כתוב בתורה (ויקרא ד יא) **וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל**
 51 **יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיִנִי הַקָּהֶל, וגו', דורשת** הגמרא, דווקא שנעלם
 52 דְבַר, כלומר חלק מן האיסור, **וְלֹא כָל הַגּוֹף** של האיסור, היינו
 53 האיסור כולו.
 54 שנינו במשנה: **וְכֵן הַמְּשִׁיחַ**. מבררת הגמרא: **מְנַלְן** – מהיכן למדנו
 55 שגם המשיח חייב רק אם לא עקר את כל האיסור. מבארת הגמרא:
 56 **דְּבַתֵּיב** בתורה (ויקרא ד יא) **אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחְטֵא לְאִשְׁמַת הָעָם,**
 57 **הוקש** בזה כהן משיח לעם, הָרִי לנו מכאן שכהן מְשִׁיחַ **בַּצְּבוּר,**
 58 וכשם שבית דין אינם חייבים כשהורו לעקור לגמרי את האיסור כך

58 הורו היתר בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 59 שבה הגמרא ומבררת: אשפֿחֿן – מצינו ראייה לענין צפור, דהיינו,
 60 שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על הוראה
 61 בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת, אבל כהן משיח מנלן – מנין שאף
 62 הוא אינו חייב קרבן אלא אם כן הורה לעצמו בדבר שזדונו ברת
 63 ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: שלומדים זאת מדברי הכתוב (שם ד'
 64 'אם הפֿחֿן המשיח יחטא לאשמת העם, הרי משיח צבֿבור – במקרא
 65 זה הוקש דינו של הכהן המשיח לדין הציבור, כשם שהציבור אינם
 66 מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת, אף המשיח
 67 כן.
 68 מוסיפה הגמרא לברר: לומנין שאף הנשיא – המלך, אינו מביא את
 69 קרבנו המיוחד לו, דהיינו שעיר לחטאת, אלא על דבר שזדונו ברת
 70 ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: ילֿיף – לומדים זאת בגזירה שוה של
 71 התיבות 'מצות מצות'. פתיב נבי קרבן נשיא (שם ד' כב) 'ועשה אחת
 72 מכל מצות ה', ופתיב בקרבן הצבור (שם ד' א) 'ועשו אחת מכל
 73 מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו, מה צבור אינם חייבים קרבן
 74 אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת, אף הנשיא אינו חייב
 75 קרבן אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 76 מוסיפה הגמרא ומבררת: מנין שאף ההיודי דינו כן, שאינו מביא
 77 כשבה או שעירה לחטאת אלא על דבר שזדונו ברת. מבארת
 78 הגמרא: אמר קרא – לומדים זאת מדברי הכתוב לגבי קרבן יחיד (שם
 79 ד' כו) 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה, ולפי שנכתבה האות 'יוד' בתיבת
 80 'אם' לומדים מכך שכונת המקרא לחבר העניינים זה לזה, וילמד
 81 תחתיו מעליון – ועל ידי כך נלמד דין קרבן היחיד שנאמר בפרשה
 82 התחונה, מדין קרבן הנשיא שנאמר בפרשה העליונה, שכשם
 83 שהנשיא אינו מביא קרבנו אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת,
 84 אף היחיד כן.
 85 שנינו במשנה: ולא בעבודת פוכבים עד שיזרו על דבר שזדונו ברת
 86 ושגגתו חטאת.
 87 מבררת הגמרא: בעבודת פוכבים מנלן שאין בית דין חייבים קרבן,
 88 אלא אם כן הורו בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא:
 89 דתנו רבנן, לפי שיש צאח עבודת פוכבים לידון בעצמות, כלומר,
 90 מאחר ונשתנה דינה של עבודת פוכבים משאר איסורים שבתורה,
 91 שעל כל איסורי התורה ששגגו בית דין בהוראתם הם מביאים פר
 92 לחטאת, ואילו על שגגת הוראה באיסור עבודה זרה הם מביאים פר
 93 לעולה ושעיר לחטאת, יכול – שמא נאמר, שנשתנה דינה אף לענין
 94 כך שיהו בית דין חייבין קרבן אפילו אם הורו בשגגה על דבר שאין
 95 זדונו ברת ושגגתו חטאת, אין לומר כן, שהרי נאמר כאן – בקרבן
 96 ציבור בעבודה זרה (במדבר טו כו) 'והיה אם מעיני העדה נעשתה
 97 לשגגה, ונאמר להלן – בקרבן ציבור בשאר עבירות (ויקרא ד' א)
 98 ונעלם דבר מעיני הקהל, ומכיון שנאמרה בשניהם תיבת 'מעיני'
 99 לומדים זה מזה בגזירה שוה, מה להלן – כשם שבשאר עבירות אין
 100 בית דין חייבים קרבן אלא אם שגגו בהוראת דבר שזדונו ברת
 101 ושגגתו חטאת, אף כאן – בעבודה זרה, אין בית דין חייבים קרבן
 102 אלא בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 103 שבה הגמרא ומבררת: אשפֿחֿן – מצינו ראייה לגבי צפור, שאף
 104 בעבודה זרה אין הם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו
 105 חטאת, אבל יחיד, נשיא, משיח, מנלן – מנין שאף הם אינם מביאים
 106 קרבן על שגגת עבודה זרה אלא בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 107 מבארת הגמרא: אמר קרא לגבי קרבן עבודה זרה (במדבר טו כו) 'ואם
 108 נפש אחת תחטא בשגגה, שהרי אהדו – בין יחיד אהדו – ובין נשיא
 109 ואהדו משיח, פולן בכלל נפש אחת' הן, ונמצא שמקרא זה עוסק
 110 אף בהם, ומעתה נלמד דין קרבנם מדין קרבן הציבור, שמאחר
 111 ונכתבה האות 'יוד' בתיבת 'אם' לומדים מכך שכונת הכתוב לחבר
 112 המקראות זה לזה, וילמד המקרא התחתון העוסק בדין היחיד
 113 והנשיא והמשיח, מן המקרא העליון העוסק בדין הציבור, כשם
 114 שהציבור אינם מביאים קרבן בעבודה זרה אלא בדבר שזדונו ברת
 115 ושגגתו חטאת, אף היחיד והנשיא והמשיח דינם כן.
 116 הגמרא מקשה על כל הדרשות שנתבאר עד עתה: הניחא – דרשות

1 שנינו בברייתא: ושון רבי וחכמים שאין הכהן המשיח מביא אשם
 2 תלוי על ספק חטא. מבררת הגמרא: מנלן. מבארת הגמרא: דפתיב
 3 לגבי אשם תלוי (ויקרא ה' יח) 'וכפר [עליו] הפֿחֿן על שגגתו אשר שגג'.
 4 ונחלקו רבי וחכמים בדרשת הכתוב. רבי סבר, שלומדים ממקרא זה
 5 שאין חייב באשם תלוי אלא מי שפֿחֿל חטאו בשגגה – שכל חיובי
 6 קרבנות חטאתו הם בשגגת מעשה בלבד, וצא זה – הכהן המשיח,
 7 שאין [כל] חטאו בשגגה – שאין כל חיובי קרבנות חטאתו בשגגת
 8 מעשה לבדה, אלא רק בהעלם דבר עם שגגת המעשה. שאף על פי
 9 שלגבי עבודה זרה סובר רבי שהכהן המשיח חייב בשגגת מעשה
 10 לבדה, מכל מקום בשאר עבירות אינו חייב אלא בהעלם דבר עם
 11 שגגת המעשה, ונמצא שאין 'כל' חטאו בשגגת מעשה לבדה, אלא
 12 רק מקצתו.
 13 מקשה הגמרא: מדי פל פתיב – וכי נאמר במקרא שחיוב אשם תלוי
 14 הוא רק באדם ש'כל' חטאו בשגגת מעשה, הרי לא נאמר אלא 'על'
 15 שגגתו אשר שגג, ומשמע מכך שמי שמצינו בו חיוב קרבן על שגגת
 16 מעשה לבדה מביא אשם תלוי, ואם כן יש לחייב אף את הכהן
 17 המשיח באשם תלוי, שהרי הוא מתחייב קרבן בעבודה זרה על שגגת
 18 מעשה לבדה, לדברי רבי.
 19 מתרצת הגמרא: אין – אכן יש ללמוד מדברי הכתוב שאינו עוסק
 20 אלא במי שכל חטאו הוא בשגגת מעשה לבדה. דאם בן – שאם
 21 כדבריו שיש חיוב אשם תלוי אף למי שמצינו בו רק חטא אחד
 22 בשגגת מעשה לבדה, נכתוב – היה צריך לכתוב 'וכפר עליו הכהן
 23 על שגגתו, למה לו' – מדוע הוצרך הכתוב להוסיף את התיבות
 24 'אשר שגג', אלא בהכרח צריך לומר דהא קא משמע לן, העד
 25 דאיכא כל חטאו בשגגה – שאין חיוב אשם תלוי אלא במי שכל
 26 קרבנות חטאתו הם בשגגת מעשה לבדה ('צא הכהן המשיח שאין
 27 כל חטאו בשגגה – שאין חיוב קרבנות חטאתו על שגגת מעשה
 28 לבדה, אלא רק בעבודת פוכבים, ולא חייב קרבן בשאר מצות אלא
 29 בהעלם דבר עם שגגת מעשה).
 30 ורבנן החולקים על דברי רבי וסוברים שגם בעבודה זרה אין הכהן
 31 המשיח חייב בקרבן אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, דורשים
 32 את המקרא כך: מי שמצינו בו איזה אופן שחטאו בשגגה – בשגגת
 33 מעשה לבדה, הוא המתחייב באשם תלוי, וצא הכהן המשיח
 34 שלעולם אין חטאו בשגגה – אינו מתחייב על שגגת מעשה לבדה,
 35 לא בעבודת פוכבים ולא בשאר מצות, אלא רק בהעלם דבר עם
 36 שגגת מעשה.
 37 משנה
 38 משנה זו ממשיכה לפרש באיזה אופן חייבים בית דין והכהן המשיח
 39 בקרבן חטאת, בכל מצוות שבתורה ובעבודת פוכבים.
 40 אין בית דין חייבין קרבן, עד שיזרו בדבר שזדונו – שהעובר עליו
 41 בודון חייב ברת, ושגגתו – להעובר עליו בשוגג חייב חטאת, ויעשו
 42 הציבור בשגגת עליהם, וכן הכהן המשיח אינו מביא פר לחטאת,
 43 אלא באופן ששגג והורה היתר לעצמו בדבר שזדונו ברת ושגגתו
 44 חטאת, ועשה על פי הוראתו.
 45 ולא בעבודת פוכבים – ואף בעבודה זרה אין בית דין והכהן המשיח
 46 חייבים קרבן, עד שיזרו על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 47 גמרא
 48 הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה: מנלן שאין בית דין
 49 חייבים קרבן, אלא אם הורו בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת.
 50 מבארת הגמרא: דתניא, רבי אומר, נאמר כאן – לענין פר העלם
 51 דבר של ציבור (ויקרא ד' יח) 'ונודעה החטאת אשר חטאו עליה, ונאמר
 52 להלן – לגבי דין איסור אחות אשה (שם יח יח), ואשה אל אחותה לא
 53 תקח ליצר לגלות ערותה עליה בתייה, ומאחר שנקט הכתוב
 54 בשניהם תיבת 'עליה' אנו לומדים זה מזה בגזירה שוה, מה להלן –
 55 כשם שאיסור אחות אשה הוא דבר שזדונו – שהעובר עליו במזיד
 56 חייב ברת, ושגגתו – והעובר עליו בשוגג חייב חטאת, אף כאן –
 57 לענין פר העלם דבר של ציבור, אין בית דין חייבים קרבן אלא אם

1 אשך תעשה ביד רמה - בעבודה זרה משתעי קרא, דתניא בספירי, רבי שמעון אומר:
2 בעבודה זרה הכתוב מדבר, שנאמר "כי דבר ה' בזה" - שבוה על דיבור ראשון שנאמר
3 בו "אנכי ה' אלהיך" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". מה עבודה זרה שחייבין
4 על זדונו ברת - דהכא כתיב: "הכרת תכרת", אף כו'. אשכחן יחיד ונשיא ומשיח בין
5 בעבודה זרה וכן בשאר מצות - דכתיב:
6 "ואם נפש", וכתיב: "תורה אחת יהיה לכם
7 והנפש אשר תעשה ביד רמה", יחיד ונשיא
8 ומשיח בכלל "ואם נפש אחת". צבור מנלן
9 ילמוד עליון מן התחתון - דכתיב בפרשה
10 למעלה: "וכי תשובו" דהיינו צבור, וילמד
11 מתחתון מ"ואם נפש", מה להלן דבר שחייבין
12 על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת. בין בעבודה
13 זרה בין בשאר מצות. דבגי יחיד הוקשה כל
14 התורה כולה לעבודה זרה - אף צבור אין
15 חייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו ברת ועל
16 שגגתו חטאת, בין בעבודה זרה בין בשאר
17 מצות. רבים בחיף - מבוד, אנשי עיר
18 הנדחת. יכול נחלוך בשוגג בקרבנותיהם -
19 דכי היכי נחלוך צבור מהיידים, דקרין צבור
20 בעבודה זרה לא דמי לשום קרבן יחיד, הכי
21 נמי נחלוך בקרבנותיהם, דלהוי חלוך דמרוכין
22 שעשו שוגגין דעיר הנדחת, דלא להוי דמי
23 לעולם לשום קרבן, לא לצבור ולא ליחיד.
24 תלמוד לומר תורה אחת - דעיר הנדחת
25 דשוגג כיוחידים דמו, ומייתי כל חד וחד
26 שעירה כיוחיד. מאי נייטי - אנשי עיר הנדחת
27 רבים, דבסיף. נייטי פר צבור בשאר מצות
28 הוא דמייטי - ולא הוי חלוך, וכל שכן דבעיני
29 חלוך בין אנשי עיר הנדחת לצבור, דהא אין
30 צבור נעשין עיר הנדחת כלל. יחיד נמי היינו
31 קרבנו - ולא הוי חלוך. איצטריך - "תורה
32 אחת", דסלקא דעתך וכו'. אי נמי צריך -
33 לחלוך בקרבן. ואין לו תקנה - לעיר הנדחת
34 בשוגג, דאי אפשר לחלוך. קא משמע לן -
35 "תורה אחת" דמייטי כל חד שעירה כיוחיד.
36 ולא תעשו את כל המצות איוז היא מצוה
37 ששקולה כנגד כל המצות היא אומר זו
38 עבודה זרה - שכל המודה בה ככופר בכל
39 התורה כולה. כתיב [את] כל אשר צוה ה'
40 אליכם ביד משה - דמשמע שצוה על ידי
41 משה, וכתיב: "אשר דבר ה'" - דמשמע שהיא
42 בדיבורו של הקדוש ברוך הוא, לכומר
43 ששמעו ישראל מפיו כשדבר עם משה. איוז
44 היא מצוה שהיא כדבורי של הקדוש ברוך
45 הוא וצוה על ידי משה הוי אומר זו עבודה
46 זרה - ד"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה
47 שמענום. דהיינו ששמעו בדבורו של הקדוש
48 ברוך הוא, וצוה על ידי משה בכמה פרשיות
49 שבתורה. כגון "לא תשתחוה לאל אחר", ו"לא
50 שמענו אלא מפי משה."

1 ושיוין שאין - משיח מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי: "וכפר הכהן על שגגתו אשר
2 שגג והוא לא ידע" - מי שחטאו בשגגה, יצא משיח. ולרבי היכי מצי אמר "יצא
3 משיח" והא רבי חטאו בעבודה זרה בשגגה הוא? דהא תניא לעיל משיח בעבודה
4 זרה, רבי אומר: בשגגתו אלא רבי סבר דהכי מתרץ קרא לטעמיה: מי שכל
5 חטאו בשגגה, יצא משיח שאין כל חטאו
6 בשגגה, דבעבודה זרה בלבד הוא דחטאו
7 בשגגה. אבל בשאר מצות - אין חטאו בשגגה
8 בלבד, אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה.
9 ורבנן - סברי: יצא משיח שאין חטאו בשגגה
10 לא בעבודה זרה ולא בשאר מצות, אלא
11 העלם דבר עם שגגת מעשה. ולדברי הכל
12 משיח אין מביא אשם תלוי, וכל שכן צבור
13 דאין חייבין אשם תלוי, דהעלם דבר כתיב בתו
14 בהדיא. משנהאין בית דין חייבין - קרבן
15 אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת. ואם
16 הורו דבר שחייבין אשם ודאי - פטורין.
17 דכתיב באשם ודאי "ואם נפש אחת" - ובית
18 דין אין הם בכלל "נפש אחת". ועוד,
19 דבאשמות אין בכל דין העלם דבר, דחייבין
20 אשם ודאי על המוד בשוגג. וכן המשיח -
21 אין מביא פר אלא על העלם דבר שזדונו ברת
22 ושגגתו חטאת. אבל במקום אשם ודאי - חייב
23 להביא אשם ודאי, לפי שהוא בכלל "נפש
24 אחת", ולדכי השהו לצבור דאין מביא פר
25 במקום אשם. אבל אשם כביא, כדתנן לקמן (ט).
26 א: אשם ודאי - הנשיא המשיח והיחיד
27 חייבין, ובית דין פטורין. גמרא נאמר כאן
28 עליה - "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה"
29 (ויקרא ד), ונאמר להלן: "לגלות ערותה
30 עליה" (שם יח). נשיא - נמי לא יביא שעיר
31 אלא על דבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת,
32 כדתנן (שם): כל מצות שבתורה שחייבין על
33 זדונו ברת ועל שגגתו חטאת - יחיד מביא
34 כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר, דיליף
35 "מצות" "מצות" יחיד - נמי אינו מביא חטאת
36 אלא על דבר שזדונו ברת, דתנן: כל מצות
37 שבתורה וכו'. אמר קרא - בפרשת ויקרא:
38 "ואם נפש" וילמוד תחתון ועליון - יחיד
39 מנשיא. לפי שיצאה עבודה זרה - דהכא
40 כתיב "וכי תשובו ולא תעשו" ולא כתיב הכא
41 ברת. יכול יהו חייבין על דבר שאין זדונו
42 ברת - כגון מנפח ומנשק ומרובץ. כדאמרין
43 במסכת סנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (ס, ב):
44 בלא תעשה, ואינו ברת. וילמוד תחתון
45 מעליון - יחיד נשיא ומשיח מצבור. אלא
46 לרבנן - דמפקי להאי "עליה" לדרשא
47 אחרינא, כדאמרין בפרק קמא דיבמות (ג, ב):
48 "ואשה אל אחותה" וגו', "עליה" מה תלמוד
49 לומר - לפי שנאמר "בימיה יבא עליה" וגו'.
50 תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש

1 על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת. אשכחן יחיד נשיא ומשיח בין בעבודה זרה בין בשאר מצות, צבור מנלן? יליף גליון מתחתון, ורבי הא
2 דרבי יהושע בן לוי מאי עביד ליה? מפיק ליה לכדתנאי: לפי שמצינו שחלק הפתוב בין רבים ליחידים, רבים בסויף וימאונן אבד, ויחידים
3 בסקילה וימאונן פלג, יכול נחלוך בקרבנותיהם? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה" וגו'. מתקוף לה רב חלקיה מההורגוניא: מעיקא דלא חלק
4 הפתוב, הא חלק הוה אמיונא נחלוך, מאי נייטי? נייטי פר, צבור בשאר מצות הוא דמייטי! נייטי פר לעולה ושעיר לחטאת, צבור בעבודה
5 זרה הוא דמייטי! נייטי שעיר, נשיא בשאר מצות הוא דמייטי! נייטי שעירה, יחיד נמי היינו קרבנו! אלמה לא איצטריך? סלקא דעתך
6 אמיונא: צבור מייטי פר לעולה ושעיר לחטאת, הני נייטי אפכא, פר לחטאת ושעיר לעולה, אי נמי צריך ואין לו תקנה, קא משמע לן. דכולי
7 עלמא מיתה: פי פתיכי הני קראי - בעבודה זרה הוא דכתיבי, מאי משמע? אמר רבא, ואי תימא רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה פדי, אמר
8 קרא: "וכי תשובו ולא תעשו את כל המצות האלה", איוז היא מצוה שהיא שקולה בכל המצות? הוי אומר: זו עבודה זרה, דכי רבי תנא,
9 אמר קרא: "אשר דבר ה' אל משה", וכתיב: "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", איוז היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה
10 על ידי משה? הוי אומר: זו עבודה זרה, דתנא רבי ישמעאל: "אנכי" ו"לא יהיה לך" כפי הגבורה שמענום, דכי רבי ישמעאל תנא:
11 למן

1 למן היום וגו' - הכי משמע: את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה, דו עבודה זרה. ומנן
 2 שו עבודה זרה - מדכתיב בהדיא "למן היום אשר צוה ה' והלאה" שאר מצות והלאה.
 3 כלומר, מכאן ואילך "לדורותיכם", אינו היא מצוה שנאמרה בתחילה - הוי אומר זו
 4 עבודה זרה. דכתיב בתחילת עשרת הדברות "אנכי ו' ולא יהיה לך" דהיינו עבודה זרה.
 5 עשר מצות נצטוו במרה - דהיינו קודם מתן
 6 תורה. אלמא עבודה זרה לא נאמרה תחלה.
 7 מחוררת כדשנינו מעיקרא - כדברי רבי
 8 יהושע בן לוי או כדברי רבי. **משנה אין בית**
 9 **דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה**
 10 שבמקדש - דהיינו טומאת מקדש וקדשיו.
 11 עשה במקדש - ושלחו מן המחנה כל
 12 צרו"ע לא תעשה - "ולא יטמאו את מחניהם"
 13 שאף על פי שהיו דבר שחודנו כרת ושגגתו
 14 חטאת, הואיל ואין שגגתו חטאת קבועה אלא
 15 קרבן חטאת עולה ויורד - הלכך פטור לגמרי,
 16 כדמפרש בגמרא. והאי דקתני "אין חייבין על
 17 עשה ועל לא תעשה שבמקדש" - לא קא
 18 מיירי בבחן משיח כלל, משום דהוי פלוגתא
 19 דרבי שמעון ורבי עקיבא, רבי עקיבא לא פטר
 20 ליה מפר על טומאת מקדש וקדשיו, ורבי
 21 שמעון פטר ליה לגמרי, כדמפרש בגמרא בסוף
 22 פירקין. ואין מביאין - יחידין, אשם תלוי על
 23 עשה ועל לא תעשה שבמקדש - דאין אשם
 24 תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה,
 25 כדמפרש בגמרא. אבל בבית דין לא איצטרך
 26 למיתנא, אין מביאין אשם תלוי על עשה ועל
 27 לא תעשה שבמקדש, שהרי אין בית דין
 28 מביאין אשם תלוי אפילו במקום ספק חטאת
 29 קבועה. כדאמרין ברש פירקין: משוח בפר
 30 ואין מביא אשם תלוי, דכתיב באשם תלוי
 31 "וכהן עליו הכהן על שגגתו אשר שגג" - מי
 32 שחטאתו ושגגתו שוה, יצא משיח. ומלך דאין
 33 חטאתו ושגגתו שוה - דכתיב "לאשמת העם",
 34 הרי משיח כצבור, דצבור צריכין העלם דבר
 35 עם שגגת מעשה. לפיכך אינו באשם תלוי,
 36 הלכך כי איצטרך אין מביא אשם תלוי על
 37 עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כגון ביחיד
 38 דעלמא. אבל חייבין - בית דין על עשה ועל
 39 לא תעשה שבנדון, דהוי זדונו כרת ושגגתו
 40 חטאת קבועה, ומביאין יחידים אשם תלוי על
 41 עשה ועל לא תעשה שבנדון, משום דהוי ספק
 42 חטאת קבועה. אל תבא על הנדה - דכתיב
 43 (ויקרא יח): "ואל אשה נבדת טומאתה לא
 44 תקרבו". פרוש מן הנדה - כלומר: בסמוך
 45 לזכותה, כדי שלא תבא רואה בשעת תמיש.
 46 דכתיב "והזרתם את בני ישראל", כדמפרש
 47 בגמרא במסכת שבתות בפרק "ידיעות
 48 הטומאה" (יח, א). **גמרא מנא הני מילי** -
 49 דצבור לא מחייבי שום קרבן בעולם אלא
 50 במקום חטאת קבועה. ויחיד אשם תלוי נמי -
 51 אין חייבין אלא על ספק חטאת קבועה. אמר
 52 רב יצחק בר אבדימי נאמר כאן ואשם -
 53 בחטאת קבועה דיחיד, דכתיב בפרשת ויקרא
 54 "ואם נפש אחת חטאת בשגגה מעם הארץ
 55 בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה
 56 ואשם". וכתיב "והביא את קרבנו" דמביא כשבה או שעירה, דאינו בעולה ויורד. ונאמר
 57 **ואשמו כצבור מה ואשם** - האמור בפרשת ויקרא בחטאת יחיד - הוי חטאת קבועה.
 58 אף "ואשמו" חטאת כצבור - אין מביאין שום קרבן אלא במקום חטאת קבועה. דאילו
 59 עשאו יחיד ולא הוי בעולה ויורד. ונאמר "ואשם" (בא) באשם תלוי, דכתיב באשם תלוי
 60 "ואם נפש כי חטאת ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם". מה
 61 צבור חטאת קבועה, כלומר מה "ואשמו" האמור כצבור - חטאתו קבועה, דגמרי
 62 מ'ואשם' חטאת יחיד. אף - "ואשם" האמור באשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת
 63 קבועה, לאפוקי עשה ולא תעשה שבמקדש דאין אשם תלוי בא עליו, משום דהוי
 64 חטאת עולה ויורד ולא הוי חטאת קבועה (תוד דאין אשם תלוי בא עליו). ותרת
 65 מפקינן מדריב יצחק בר אבדימי, חדא דצבור בחטאת קבועה, דאין בית דין חייבין על

"למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", איזו היא
 מצוה שהיא נאמרה בתחלה? הוי אומר: זו עבודה זרה.
 - והא אמר קור: עשר מצות נצטוו ישראל בקמרה,
 (דכתיב: "והיה אם שמוע השמע לקול ה' אלהיו")!
 אלא, מחוררתא פדשנינו מעיקרא. **משנה אין חייבין על**
עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ואין מביאין אשם תלוי
על עשה ועל לא תעשה שבמקדש; אבל חייבין על עשה
ועל לא תעשה שבנדון, ומביאים אשם תלוי על עשה ועל
לא תעשה שבנדון. איזו היא מצות עשה שבנדון? פרוש
מן הנדה, ומצות לא תעשה? אל תבא על הנדה. גמרא
מנא הני מילי דצבור לא מחייבי קרבן בעלמא, ויחיד אשם
תלוי נמי לא? אמר רב יצחק בר אבדימי: נאמר "ואשם"
בחטאת ובאשם תלוי, ונאמר "ואשמו" כצבור, מה
"ואשם" ביחיד בחטאת קבועה, אף "ואשמו" כצבור
בחטאת קבועה; ומה צבור בחטאת קבועה, אף אשם
תלוי נמי אין בא אלא על ספק חטאת קבועה. אמר: אי
הכי, קרבן עולה ויורד נמי הא פתיב: "והיה פי ואשם
לאחת מאלה"! דנין (אשם מן אשמו): ["ואשמו" מן
 "אשם"] ואין דנין "אשם" מן "ואשם". - ומאי נפקא
 מניה? והא תני דבי רבי ישמעאל: "ושב הכהן" וקא
 הכהן - זו היא שיבה זו היא ביאה! ועוד, גילף מן
 "ואשם" מטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב: "והוא טמא
 ואשם"! אמר רב פפא: דנין "ואשם ומצות ה'" מן "ואשם
 ומצות ה'". אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא: וגילף
 "ואשם" ונשיאת עון מן "ואשם" ונשיאת עון! אלא אמר
 רב נחמן בר יצחק: דנין "ואשם" ו"מצות ה' אשר לא
 תעשינה" מן "ואשם" ו"מצות ה' אשר לא תעשינה", ואל
 יוכיח שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו
 שלא נאמר בהם "ואשם" ו"מצות ה' אשר לא תעשינה".
משנה אין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל
טומאת מקדש וקדשיו; והנשיא פיוצא בהם, דכרי רבי
יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכלן הוין
משמיעת הקול, שהמקדש לא דן ולא דנין אותו, [לא מעיד
ולא מעידין אותו]. גמרא אמר עולא: מאי טעמא דרבי
יוסי הגלילי? אמר קרא: "והיה פי ואשם לאחת מאלה",
כל שמתחייב באחת מתחייב בכלן, ושאיין מתחייב באחת
אין מתחייב בכלן. ואימא: מתחייב באחת מהן ואף על
פי שאין מתחייב בכלן! אלא טעמא דרבי יוסי הגלילי
מהכא; דתנאי, היה רבי ירמיה אומר: נאמר

עשה ועל לא תעשה שבמקדש. ואיך: דאין אשם תלוי בא עליו אלא על ספק חטאת
 קבועה. דאשם תלוי אפילו דיחיד אינו בא על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, שהרי
 אינו ספק חטאת קבועה. אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב כי יאשם - דכתיב
 נפש כי חטאת בשגגה ושמעה קול אלה' דהיינו שמיעת הקול וכתיב "או נפש אשר
 תגע" וגו' - דהיינו טומאת מקדש וקדשיו,
 וכתיבו "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" וגו'
 - דהיינו בטוי שפתים, דכולהו בקרבן עולה
 ויורד. וכתיב "והיה כי יאשם לאחת מאלה",
 מה "כי יאשם" בעולה ויורד - אף "ואשם"
 דכתיב באשם תלוי תתוי במקום עולה ויורד,
 דלהוי אשם תלוי בא, ואפילו על ספק חטאת
 שאינה קבועה. זו היא שיבה זו היא ביאה -
 דהא דכתיב "ושב הכהן" לא תימנא ושב הכהן
 מבית המנוגע לביתו, אלא הכי הוא: ושב
 הכהן מביתו לבית המנוגע, דהאי שיבה זו היא
 ביאה לבית המנוגע. גילף ואשם מטומאת
 מקדש וקדשיו - דכתיב בו "או נפש אשר תגע
 וגו' והוא טמא ואשם" דהיינו טומאת מקדש
 וקדשיו, דהוא בקרבן עולה ויורד. דחטאת
 שאינה קבועה הוא. דנין ואשם ומצות ה' -
 דכתיב באשם תלוי מ'ואשמו' ו"מצות ה'",
 לאפוקי טומאת מקדש וקדשיו דלא כתב
 "ואשם", ו"מצות ה'". גילף ואשם ונשיאת עון
 - דכתיב באשם תלוי "ולא ידע ואשם ונשא
 עונו" וכתיב בעולה ויורד "אם לא יגיד ונשא
 עונו והוא ידע ואשם לאחת מאלה". באשם
 תלוי כתיב - "ואשם" ו"מצות ה' אשר לא
 תעשינה", ובפר ובהעלם דבר של צבור כתיב
 "אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשם",
 הלכך אמרינן: מה צבור חטאת קבועה - אף
 אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת
 קבועה. **משנה אין בית דין חייבין על**
שמיעת קול ועל בטוי שפתים ועל טומאת
מקדש וקדשיו - דכל הני הוין בקרבן עולה
 ויורד, כדאמרין לעיל דצבור אין מביאין
 חטאת אלא בקבועה. ובדין הוא דלא איבעי
 למיתנא, דהא תנא לעיל: אין חייבין על עשה
 ועל לא תעשה שבמקדש, ואמרין משום
 דבעינן צבור בחטאת קבועה, וטומאת מקדש
 וקדשיו הוי בעולה ויורד. והוא הדין על
 שמיעת קול ועל בטוי שפתים, דלא הוי חטאת
 קבועה, דבית דין פטור. והאי דקתני הכא: אין
 בית דין חייבין על שמיעת קול בו - משום
 דבעי פלוגי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אין
 בית דין חייבין על שמיעת קול ועל בטוי
 שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, והוא הדין
 למשיח, והנשיא כיוצא בהן - דאינו בקרבן
 עולה ויורד, דרבי רבי יוסי הגלילי, טעמא
 דרבי יוסי הגלילי מפרש בגמרא. רבי עקיבא
 אומר הנשיא חייב בכלן - בקרבן עולה ויורד,
 חוץ משמיעת קול. דאין שמיעת קול חל לעיל,
 שהמלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא
 מעידין אותו כדתנן במסכת סנהדרין בפרק
 "בחן גדול" (יח, א). ורבי עקיבא במשיח לא
 פירש במתניתין ופירש בבביתא. כדאמרין
 בבביתא, תניא, רבי עקיבא אומר: משוח פטור מכולן מקרבן עולה ויורד, ומביא על
 כולן פר, כדאמרין בסוף פירקין דרבי עקיבא לא פטר ליה מפר. **גמרא והיה כי יאשם**
לאחת מאלה - דאשמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו קאי. וקטבר רבי
 יוסי הגלילי: "כי יאשם לאחת" הכי משמע: כל שיש באחת, כלומר כל שמצוה בכל
 אחת ואחת - מתחייב קרבן בכלן, ושאיין מתחייב באחת - אין מתחייב בכלן, ונשיא,
 הואיל ואינו מתחייב באחת מהן, דהיינו בשמיעת קול - אין מתחייב בכלן, דפטור
 מכולן. ואימא - "כי יאשם לאחת" הכי משמע: כי אפשר שיהא מתחייב אפילו באחת
 מהן, אף על פי שאין מתחייב בכלן - הוי חייב, ונשיא נמי, אף על פי שאינו חייב
 בשמיעת קול - דהא חייב בבטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו. **אלא טעמא דרבי יוסי**
הגלילי מהכא וכו' - נאמר בשמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו.
 לא

57 בקרבן חטאת קבועה ולא בקרבן עולה ויורד, אף תיבת 'ואשמו'
 58 שנאמרה בקרבן העלם דבר של צבור עוסקת בחטאת קבועה,
 59 דהיינו, שאין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא בדבר
 60 שחייב עליו היחיד חטאת קבועה, ולא בדבר שחייב על שגתו קרבן
 61 עולה ויורד. ומעתה יש להוסיף וללמוד את דין היחיד לגבי אשם
 62 תלוי מדין הציבור, מה צבור אינו מביא קרבן אלא בדבר שחייבים
 63 על שגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי של יחיד נמי אין בא אלא
 64 על ספק חטא, שאם עשאו בוודאי חייב עליו חטאת קבועה, ולא על
 65 עשה ולא תעשה שבמקדש שאין בהם חטאת קבועה אלא קרבן
 66 עולה ויורד.
 67 הגמרא מקשה על דברי רב יצחק בר אבדימי: אמרי – הקשו בני
 68 הישיבה, אי הכי קרבן עולה ויורד נמי. כלומר, מדוע סובר אתה
 69 שיש ללמוד את דין אשם תלוי שנאמר בו 'אשם' מדין קרבן הציבור
 70 שנאמר בו 'ואשמו', ולפיכך יש לומר שאין אשם תלוי בא אלא על
 71 ספק איסור שיש בו חיוב חטאת קבועה, הרי ניתן ללמוד את דין אשם
 72 תלוי מדין קרבן עולה ויורד, דהא פתית – שהרי נאמר לגבי קרבן
 73 עולה ויורד (ויקרא ה ה) 'והיה כי יאשם לאחת מאלה, ויש ללמוד את
 74 תיבת 'אשם' שנאמרה באשם תלוי מתיבת 'אשם' שנאמרה בקרבן
 75 עולה ויורד, ולומר שיש חיוב אשם תלוי אף על ספק עבירה שהעובר
 76 עליה בוודאי מביא קרבן עולה ויורד.
 77 מתרצת הגמרא: דנין 'אשם' מן 'אשמו' – יש ללמוד בגזירה שזה את
 78 דינו של אשם תלוי שנאמר בו 'אשם' מדין קרבן הציבור שנאמר בו
 79 'אשמו', שכן תיבות דומות הן, ואין דנין – אך אין לומדים אשם תלוי
 80 שנאמר בו 'אשם' מן קרבן עולה ויורד שנאמר בו 'אשם', שכן תיבות
 81 אלו אינן דומות זו לזו.
 82 שבה הגמרא ומקשה: ומאי נפקא מינה – מה בכך שאין התיבות
 83 דומות זו לזו, והא תני דבי – והרי שנו בבית מדרשו של רבי
 84 'שמעאל ברייתא זו, נאמר לגבי מצורע (ויקרא יד ט) 'ושב הכהן, וכן
 85 נאמר שם עוד (שם יד מד) 'ובא הכהן, ולומדים תיבות אלו זו מזו
 86 בגזירה שזה, ללמד, שזו היא שיבה זו היא פיהה – שכשם שובא
 87 הכהן' היינו שבא לבית המנוגע, אף 'ושב הכהן' הכוונה היא ששב
 88 מביטו לבית המנוגע, ולא ששב מבית המנוגע לביטו. ונמצא, שניתן
 89 ללמוד גזירה שזה אף בתיבות שאינן דומות זו לזו, כל שעניינן אחד
 90 הוא, ומדוע אי אפשר ללמוד 'אשם' מן 'אשם'.
 91 ועוד יש להקשות, אף אם אי אפשר ללמוד את תיבת 'אשם'
 92 שנאמרה באשם תלוי מתיבת 'אשם' שנאמרה בקרבן עולה ויורד,
 93 מכל מקום נילף – יש ללמוד את דין אשם תלוי מן תיבת 'אשם'
 94 מפיסחא מקדש וקדשיו, דכתיב בה (שם ה ב) 'והוא קמא ואשם',
 95 וטומאת מקדש וקדשיו חייבים עליה קרבן עולה ויורד, ואם כן גם
 96 לגבי אשם תלוי יש ללמוד שמביאים אותו אף על ספק עבירה שאין
 97 בה חיוב חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד.
 98 ומחמת קושיא זו מתרצת הגמרא באופן אחר: אמר רב פפא, דנין –
 99 לומדים אנו גזירה שזה לגבי אשם תלוי שנאמרה בו תיבת 'ואשם',
 100 וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ה', מן קרבן העלם דבר של ציבור שאף
 101 בו נאמרו התיבות 'ואשם' ו'מצות ה', ואין אנו לומדים דין אשם
 102 תלוי מטומאת מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמרה בו תיבת 'ואשם',
 103 לא נאמרו בו התיבות 'מצות ה'.
 104 הגמרא מקשה על תירוץ של רב פפא: אמר ליה רב שימי בר אשי
 105 לרב פפא, ונילף – נלמד בגזירה שזה את דינו של אשם תלוי
 106 שנאמרה בו תיבת 'ואשם' וכן נאמר בו ענין 'נשיאת עון', מן קרבן
 107 עולה ויורד, שאף בו נאמרה תיבת 'ואשם' וענין 'נשיאת עון', ואם
 108 כן יש לנו לחייב אשם תלוי אף על דבר שמביאים על שגתו קרבן
 109 עולה ויורד.
 110 ומחמת קושיא זו מתרץ רב נחמן בר יצחק באופן אחר: אלא אמר רב
 111 נחמן בר יצחק, דנין – יש ללמוד בגזירה שזה את דין אשם תלוי
 112 שנאמרה בו תיבת 'ואשם', וכן נאמרו בו התיבות 'מצות ה', וכן
 113 נאמרו בו התיבות 'אשר לא תעשינה', מן קרבן הציבור שנאמרו אף
 114 בו התיבות 'ואשם' ו'מצות ה', ואשר לא תעשינה, ואל ויבית

1 נאמר במקרא שם בתחילת הענין (במדבר טו כג) 'את כל אשר צוה ה'
 2 אליכם ביד משה, למן היום אשר צוה ה' והלאה לדרתיכם',
 3 כלומר, שציווי זה נאמר בתחילה, ומכאן ואילך נאמרו שאר המצוות
 4 לישראל. ומעתה יש ללמוד שציווי זה בענין עבודת כוכבים נאמר,
 5 שהרי איוז היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה – בתחילת עשרת
 6 הדיברות, הוי אומר זו עבודת כוכבים, ששתי הדיברות הראשונות,
 7 אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים, בענין איסור עבודת
 8 כוכבים הן עוסקות.
 9 מקשה הגמרא: והא אמר מר – והרי נתבאר בברייתא (סנהדרין נו)
 10 שעשר מצות נאמרו ישראל במקום ששמו מרה קודם שקיבלו את
 11 התורה (דכתיב (שמות טו ב) 'והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך'),
 12 ונמצא, שאיסור עבודת כוכבים לא נאמר תחילה לשאר מצוות.
 13 ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את דברי תנא דבי רבי ישמעאל,
 14 ואומרת: אלא מתוורתא – ברור הדבר, שיש לבאר פדשנין
 15 מעיקרא – כפי התירוץ האחרים שהובאו מתחילה.

משנה

16 משנה זו מפרשת האם בית דין מביאים קרבן אם הורו היתר דבר
 17 שהיחיד מביא על שגתו קרבן עולה ויורד, וכן אם היחיד מביא אשם
 18 תלוי על ספק עבירה כזו.
 19 אין בית דין חייבין קרבן על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כלומר,
 20 אם הורו טעות בענייני טומאת מקדש ועשו הציבור בשגגה על פיהם,
 21 ומחמת כן ביטלו מצות עשה או עברו על לא תעשה, אין בית דין
 22 מביאים פר העלם דבר של ציבור, לפי שלא נאמר קרבן זה אלא
 23 בדבר שמביא היחיד על שגתו חטאת קבועה, ואילו על טומאת
 24 מקדש מביא היחיד קרבן חטאת עולה ויורד.
 25 וכן אין היחידים מביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה
 26 שבמקדש, כלומר, אדם שיש ספק בידו אם עבר על עשה או לא
 27 תעשה בענייני טומאת מקדש אינו מביא על כך אשם תלוי, לפי שלא
 28 נאמר קרבן זה אלא בדבר שהחוטא בו בוודאות מביא על שגתו
 29 חטאת קבועה, ולא קרבן עולה ויורד.
 30 אבל חייבין בית דין קרבן על עשה ועל לא תעשה שבגזירה. דהיינו,
 31 אם הורו טעות בענייני נדה ועשו הציבור בשגגה על פיהם, ומחמת
 32 כן עברו על עשה או על לא תעשה שבדיני נדה, חייבים בית דין
 33 להביא פר העלם דבר של ציבור, לפי שאיסורי נדה יש בהם חיוב
 34 חטאת קבועה. וכן מביאים היחידים אשם תלוי על עשה ועל לא
 35 תעשה שבגזירה, כלומר, כשיש ספק בידי אדם אם עבר על עשה או
 36 לא תעשה שבאיסורי נדה, עליו להביא אשם תלוי.
 37 עתה מפרשת המשנה מה הן מצוות עשה ולא תעשה שבנדה: איוז
 38 היא מצות עשה שבגזירה, פרוש מן הגדה. דהיינו, נצטוו ישראל
 39 לפרוש מן האשה סמוך לשעת וסתה, כדי שלא תהא רואה בשעת
 40 תשמיש, כמו שנאמר (ויקרא טו לא) 'והזרתם – והפרשתם את בני
 41 ישראל מטמאתם. ואיוז היא מצות לא תעשה שבנדה, אל תבא על
 42 הגדה. דהיינו, לאחר שכבר פרסה האשה נדה נצטוו ישראל שלא
 43 לקרב אליה, כמו שנאמר (ויקרא יח ט) 'ואל אשה בנדת טמאתה לא
 44 תקרב'.

גמרא

45 הגמרא מבארת מנין לומדים את הדין שנתבאר במשנה. מבררת
 46 הגמרא: מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה, דצבור לא מחייבי
 47 קרבן בענייני – שהציבור אינם חייבים שום קרבן בעולם בדבר שאין
 48 מביאים על שגתו חטאת קבועה, וכן יחיד אשם תלוי נמי לא – ואף
 49 היחיד אינו חייב אשם תלוי רק בדבר שמביאים על שגתו חטאת
 50 קבועה.
 51 מבארת הגמרא: אמר רב יצחק בר אבדימי, נאמר בתורה 'ואשם'
 52 בקרבן חטאת של יחיד, וכן נאמר 'ואשם' באשם תלוי, וכן נאמר
 53 'ואשמו' בקרבן העלם דבר של צבור, ויש ללמוד עניינים אלו זה מזה
 54 בגזירה שזה. מה – כשם שתיבת 'ואשם' שנאמרה בקרבן יחיד מדובר

59 לא מְעִיפָה רְחֻמָּא - לא מיעטו הכתוב, ואם כן, מנין לומד רבי
60 עקיבא שכהן משיח אינו מתחייב בקרבן עולה ויורד כלל.
61 משיבה הגמרא: לא פִּלְקָא דְעֵתָךְ - לא יעלה על דעתך לומר כן,
62 דְבִתְיָבִי - שהרי נאמר בקרבן עולה ויורד לגבי עשירית האיפה (שם ה'
63 ^(א) וְכִפְּרָ עֲלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטְא מֵאַחַת מֵאַלֹהִי, דהיינו,
64 שיכפר עליו הכהן באחת משלושת הכפרות שנאמרו בענין זה, צאן,
65 תורים ובני יונה ומנחה, ויש לדייק מדברי הכתוב שאדם הַמִּתְכַּפֵּר
66 בְּכָל אֶחָת מִכִּפּוּרֵי אֱלֹהִים, כלומר, שרשאי הוא להביא כל אחת מהן,
67 לפי מידת יכולתו, הרי הוא מִתְכַּפֵּר בְּכֹלָן, ואילו אדם שְׂאֵין
68 מִתְכַּפֵּר אִין מִתְחַיֵּב בְּכֹלָן, שוב אין הוא מִתְכַּפֵּר בְּכֹלָן, ומאחר ומצינו
69 לגבי כהן גדול שנתמעט מהבאת עשירית האיפה באה לא יליד
70 מביא קרבן עולה ויורד כלל, אף לא תורים ובני יונה או כשבה
71 ושעירה.
72 מקשה הגמרא: אֵלָּא מְעַתָּה לפי דבריך שיש ללמוד מן התיבות
73 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' שרק המתכפר בכל אחת מתכפר בכלן, אם כן, כיצד
74 תפרש את המקרא דְבִתְיָבִי - שנאמר לגבי שלושת האופנים
75 שמתחייב עליהם אדם בקרבן עולה ויורד, שבעות עדות, טומאת
76 מקדש ושבעות ביטוי (שם ה' ה'), וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאַלֹהִי, הֲכִי
77 נָמִי - האם גם כאן יפרש רבי עקיבא כן דְּכָל אֶחָת מִתְחַיֵּב בְּכָל
78 אֶחָת מֵאופנים אלו מִתְחַיֵּב בְּכֹלָן, ואילו זה שְׂאֵין מִתְחַיֵּב בְּאַחַת
79 מֵהֵן אִין מִתְחַיֵּב בְּכֹלָן, אם כן, אֵלָּמָּה תָּבֵן - מדוע שנינו במשנתנו
80 (לעיל ב' ^(א) רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר נְשִׂיא חַיִּיב בְּקָרְבַּן עוֹלָה וְיורֵד עַל שְׁבֻעַת
81 ביטוי וטומאת מקדש, חוץ מְשֻׁמְעֵת קוֹל - חוץ משבעות העדות
82 שאינו מתחייב בה משום שאינו מעיד לאחרים. הרי מאחר ואינו
83 מביא קרבן על שבעות העדות יש למעטו לגמרי מקרבן עולה ויורד
84 אף על שבעות ביטוי וטומאת מקדש.
85 מתרצת הגמרא: אֲבִי וְרַבָּא דְאִמְרֵי הִרְוִיחוּ - אמרו שניהם יישוב
86 על קושיא זו, שרבי עקיבא דרשת התיבות 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' מְשֻׁמְעֵת
87 לִיָּה, אבל דרשת התיבות 'לְאַחַת מֵאַלֹהִי' לא מְשֻׁמְעֵת לִיָּה. כלומר, רבי
88 עקיבא סובר שיש לדרוש את התיבות 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' שנאמרו לגבי
89 שלושת סוגי קרבנות עולה ויורד, שרק המתחייב בכל אחת מהן
90 מתחייב בכלן, אבל הוא סובר שאין לדרוש את התיבות 'לֵאחַת
91 מֵאַלֹהִי' שנאמרו לגבי סוג העבירה שמתחייב עליה קרבן עולה ויורד,
92 ולפיכך אף שנתמעט הנשיא מהבאת קרבן עולה ויורד על שבעות
93 העדות, לא נתמעט מהבאת קרבן זה על שבעות ביטוי וטומאת
94 מקדש וקדשיו.
95 ומבארת הגמרא: וְכֵּן שְׂנָא מֵאַחַת דְּמְשֻׁמְעֵת לִיָּה - מדוע נשתנתה
96 דרשת 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' שסובר רבי עקיבא שיש לדרושה, ואילו את
97 התיבות 'לֵאחַת מֵאַלֹהִי' אינו דורש, משום דְּבִתְיָבִי רְחֻמָּא לְבִסּוּף -
98 מאחר שכתבה התורה את התיבות 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' בסוף דיני קרבן
99 עולה ויורד, וְכֵּן - אצל הבאת מנחה של עשירית האיפה, ובהכרח
100 הכולנה בזה לְמִימְרָא - לומר, דְּכָל דְּמִתְחַיֵּב - שכל המתחייב
101 בְּעֵשִׂירֵית הַאיפָה מִתְחַיֵּב בְּכֹלָן, דְּאִי פִּלְקָא דְעֵתָךְ - שאם תעלה
102 על דעתך לומר, שיכול אדם להיות מתחייב בְּאַחַת מֵהֵן אֵף עַל פִּי
103 שְׂאֵין הוא מִתְחַיֵּב בְּכֹלָן, אם כן, נְכַתְּבִיהּ לְהֵא - היה צריך לכתוב
104 את התיבות 'מֵאַחַת מֵאַלֹהִי' בְּדִלּוּת - לגבי קרבן עני המביא תורים
105 או בני יונה, אִי נָמִי - או שהיה צריך לכותבם בְּעֵשִׂירֵית - לגבי קרבן
106 עשירי המביא כשבה או שעירה, ומאחר שנכתבו לבסוף אצל עשירית
107 האיפה יש ללמוד מכך שכוונת התורה למעט שמי שאינו מתחייב
108 בעשירית האיפה אינו מתחייב בכלן, ומאחר והכהן המשיח נתמעט
109 מהבאת עשירית האיפה, ממילא פטור הוא מקרבן עולה ויורד
110 לגמרי.

משנה

111 משנה זו מונה את דיני היחיד, הציבור, הכהן המשיח והנשיא, אם
112 שגגו בכל מצוות שבתורה ואם שגגו באיסור עבודת כוכבים, וכן את
113 דיניהם לגבי אשם ודאי ואשם תלוי וקרבתן עולה ויורד.
114 כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁפְּתוּרָה שְׁחֵיבִין עַל וְדוּנָן - שהעובר עליהם במזיד
115

1 יָאם לֹא תִגַּע יְדוֹ, וְנִאָמַר עוֹד (שם ה' יא) יָאם לֹא תִשִּׁיג יְדוֹ, ויש
2 ללמוד ממקראות אלו שרק מִי שְׂפָא לִידֵי עֲנִיּוֹת וְעֵשִׂירֹת, כלומר,
3 רק אדם שלפעמים עשוי להיות עשיר ולפעמים עלול להיות עני חייב
4 בקרבן עולה ויורד, יֵצֵא מִכֻּלל זֶה הַנְּשִׂיא וְהַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ שְׂאֵין הֵם
5 בְּאֵין לְעוֹלָם לִידֵי עֲנִיּוֹת, ועל כן אינם מביאים קרבן עולה ויורד.
6 ועתה מבארת הברייתא מנין יש ללמוד שאין הם באים לעולם לידי
7 עניות: לגבי נְשִׂיא לומדים זאת מִדְּבִתְיָבִי (ויקרא דב') אֲשֶׁר נְשִׂיא יִחָטָא
8 וְעֵשֶׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיו, ומשמע מדברי הכתוב שנשיא
9 שמדובר כאן הוא מִי שְׂאֵין עוֹד מְמוֹנָה עַל גְּבִיּוֹ אֵלָּא ה' אֱלֹהֵיו,
10 דהיינו, שהוא מלך ישראל. ומאחר והמלך לעולם אינו בא לידי
11 עניות, ולפיכך אין הוא מביא קרבן עולה ויורד.
12 וכן הכהן הַמְּשִׁיחַ יש ללמוד שאינו בא לידי עניות, דְּבִתְיָבִי (שם כא ב')
13 וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאַחֵיו, ודרשו חכמים ממקרא זה, שצריך שְׁהוּא -
14 הכהן הגדול, יהיה גדול מֵאַחֵיו הַכהֻנִּים, פְּנִי - יופי, בְּכַח - גבורה,
15 בְּחֻמָּה וּבְעוֹשֶׂה. אַחֲרַיִם אוֹמְרִים, מִנֵּין שְׂאֵם אִין לוֹ לְכַוֵּן הַגָּדוֹל
16 רכוש משלו שאתה מצווה לְגַדְּלוֹ מִשְׁלֵ אֱחָיו, כלומר, שכל אחד
17 מן אחיו הַכהֻנִּים יתן לו ממון עד שיהיה גדול מכולם בעושר, תִּלְמוּד
18 לְאִמְרָ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאַחֵיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ, ודרשים חכמים
19 מן התיבות 'הַגָּדוֹל מֵאַחֵיו' שאתה מצווה לְגַדְּלוֹ מִשְׁלֵ אֱחָיו -
20 מממון של אחיו הַכהֻנִּים. ומאחר ונתבאר שצריך שיהא הכהן הגדול
21 עשירי מכל אחיו, נמצא שאין הוא בא לעולם לידי עניות, ולפיכך אינו
22 מביא קרבן עולה ויורד.
23 הגמרא מביאה ספק לגבי חיוב נשיא בקרבן עולה ויורד: בְּעָא מִיָּנִיָּה
24 - שאל רַבִּינָא מִרְבֵּי נְחָמִין בְּרַיָּה, נְשִׂיא שְׁנַצְמָרַע - נעשה מצורע,
25 ומשום כך עבר ממלכותו, שאין המצורע ראוי להיות מלך, מָהוּ -
26 האם הוא חייב בקרבן עולה ויורד, כדין הדייט, או שאינו מביא קרבן
27 זה, כדין מלך.
28 ומבאר רבינא את צדדי הספק: מִיִּרְחָא דְחֵי אוֹ מִיִּפְטָר פְּטִיר. כלומר,
29 האם הנשיאות דוחה את חיוב קרבן עולה ויורד, והואיל ונדחה
30 בשעת נשיאותו ידחה גם לאחר שנצטרע, או שמא הנשיאות פוטרתו
31 מקרבן עולה ויורד, ופטור זה אינו אלא בזמן שהוא נשיא, אך לאחר
32 שנצטרע ועבר מנשיאותו חייב.
33 אָמַר לִיָּה רב נחמן בר יצחק לרבינא, מאיזה ממון חפץ אתה לחייבו
34 להביא קרבן עולה ויורד, האם מִדִּיִּלְךָ - מממון שלך, או הִגְנָא - או
35 מן האוצרות שלו, הרי פשוט הדבר שיתחייב להביא מן הממון שלו,
36 ומאחר ואוצרותיו קיימים ועומדים אף לאחר שנצטרע אי אפשר
37 לחייבו בקרבן עולה ויורד, שהרי אין הוא בא לידי עניות.
38 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי עקיבא לענין
39 קרבן עולה ויורד בכהן משיח: תִּנְיָא בברייתא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,
40 כהן מְשִׁיחַ פְּטוּר מִכֹּפְרִין - מכל שלושת הדברים שמתחייבים עליהם
41 קרבן עולה ויורד, שבעות העדות, שבעות ביטוי וטומאת מקדש,
42 שאם עבר על אחת מהן אינו מביא קרבן עולה ויורד.
43 מבררת הגמרא: אָמַר רַבָּא, מֵאִי מְעַמָּא - מה הוא טעמו דְּרַבִּי
44 עֲקִיבָא בזה. והוא מבאר, אָמַר קְרָא - הוא לומד זאת מדברי הכתוב
45 העוסק במנחת חביתין שמביא הכהן הגדול עשירית האיפה בכל יום
46 (ויקרא יג') וְהָ קָרְבַּן אֱחָיו וּבְנָיו וְתִבַּת זֶה' למעט היא באה, ללמד
47 שרק מנחה זו בָּאָה חוֹבָה לוֹ - מביאה הכהן הגדול לשם חובה, וְאִין
48 מנחה אַחֶרֶת בָּאָה חוֹבָה לוֹ - ואין הוא מתחייב במנחה של עשירית
49 האיפה אחרת. ונמצא, שנתמעט הכהן הגדול מהבאת עשירית
50 האיפה לקרבן עולה ויורד של עני מרוד, ולפיכך יש למעטו לגמרי
51 מקרבן עולה ויורד, אף מתורים ובני יונה של קרבן עני רגיל, ואף
52 מכשבה או שעירה של קרבן עשירי.
53 שואלת הגמרא: וְאִמְרָא - שמא יש לומר, דְּכִי מְעַמָּט לִיָּה רְחֻמָּא
54 מְדַלִּי דְלּוֹת - שלא מיעטו הכתוב אלא מהבאת קרבן עולה ויורד של
55 עני מרוד, וְכֵּן נִיָּהוּ - ומה הוא קרבן זה, עֵשִׂירֵית הַאיפָה סולת
56 למנחה, שהרי המיעוט 'זה קרבן אחר' לגבי עשירית האיפה נאמר,
57 אָבַל מֵהַבָּאת קָרְבַּן עוֹלָה וְיורֵד שֶׁל עֲנִיּוֹת, דהיינו תורים או בני יונה,
58 וְכֵן מֵהַבָּאת קָרְבַּן עוֹלָה וְיורֵד שֶׁל עֵשִׂירֵית, דהיינו כשבה או שעירה,

61 באחת מהן - מתחייב בשאר כולן. נכתבין החמנא להאי מאחת כדלות - בתורין
62 ובני יונה. אי נמי בעשירות - דהיינו כשבה או שעירה. אלא מדכתב ביה רחמנא
63 "מאחת" גבי עשירות האיפה למימרא. דשאין מתחייב בעשירות האיפה אין מתחייב
64 בכולן כלל. הלכך פטור משיח מכולן, והואיל ואין מתחייב בעשירות האיפה, דכתיב
65 "זה קרבן" - ודא אחרת באה לו חובה.
66 **משנה** כל המצות שבתורה שחייבין על
67 ודונן ברת ועל שגגתן וכו' משיח וכו' וכו'
68 **מביאין פר** - כדאמרין לעיל (ה, א). נאמר
69 כאן "עליה" ונאמר להלן "לגלות ערותה
70 עליה" וכו', ונשיא יליף ממצות יחיד "ואם
71 נפש" ילמוד תחתון מעליון. ובעבודה זרה
72 יחיד ונשיא ומשיח **מביאים** שבעה - דכתיב
73 בפרשת "שלח לך" עבודה זרה "ואם נפש"
74 וגו' - וכולן בכלל "נפש אחת" הן. ובית דין
75 **מביאין פר ושעיר** - כדכתיב בפרשת "שלח
76 לך", ואמר לעיל (ו, ב): יליף "מעניו" "מעניו",
77 מה להלן בית דין אף כאן בית דין. **אשם תלוי**
78 היחיד והנשיא חייבים בית דין ומשיח
79 **פטורים** - כדאמר בריש פירקין: דכתיב
80 באשם תלוי "וכפר הכהן על שגגתו אשר
81 שגג" - מי שחטאו ושגגתו שוה וכו'. **אשם**
82 ודאי יחיד ונשיא ומשיח חייבין - דכתיב
83 באשמות "ואם נפש" ונשיא ומשיח בכלל
84 "נפש אחת" הן. והא דתנן לעיל (ה, א) אן
85 חייבים אלא על דבר שזונו כרת ושגגתו
86 חטאת, ואשם ודאי שאין שגגתו חטאת וכן
87 המשיח - הכי משמע: וכן המשיח, דגבי אשם
88 ודאי פר הוא ולא יביא, אבל אשם ודאי יביא
89 כדחייטו. ובית דין **פטורים** - מאשם ודאי,
90 דפטורים לגמרי, דאינן בכלל "נפש אחת". על
91 שמיעת קול וכמוי שפתים וטומאת מקדש
92 וקדשיו בית דין **פטורים** - ואומר לעיל (ח, ב).
93 אין חטאת צבור אלא בקבועה, והני עולה
94 ויורד ניהו. יחיד ונשיא ומשיח חייבין -
95 בשמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש
96 וקדשיו, דכולן בכלל "נפש אחת" הן. **אלא**
97 שאין כהן גדול משיח חייב על טומאת
98 מקדש וקדשיו דברי רבי שמעון - בפרשת
99 בגמרא: והוא הדין דקאמר רבי שמעון אלא
100 שאין הנשיא חייב על שמיעת הקול, דמלך
101 לא מעיד ולא מעידין אותו. אלא לא אצטרף
102 ליה למיתנא, דהא תנא ליה לעיל רבי
103 עקיבא. ומה הן **מביאין** - נשיא בטוי שפתים
104 וטומאת מקדש וקדשיו, ומשיח בשמיעת קול
105 ובטוי שפתים - קרבן בעולה ויורד. רבי אליעזר
106 אומר נשיא **מביא שעיר** - ושלש מחלוקות
107 בדבר. רבי יוסי הגלילי סבר: נשיא ומשיח
108 פטורין מכולן. ורבי עקיבא סבר: נשיא חייב
109 בכולן חוץ משמיעת הקול, ומשיח פטור
110 מכולן מעולה ויורד. ורבי שמעון סבר: נשיא
111 ומשיח חייבין בכולן בעולה ויורד, אלא שאין
112 כהן גדול ומשיח חייב על טומאת מקדש
113 וקדשיו. **גמרא** היה נותן כהן כלל, כל
114 שהוא בעולה ויורד - דהיינו שמיעת קול
115 ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו. משיח
116 ובית דין **פטורין** - משיח דומיא דבית דין, מה
117 בית דין פטורים מכולהו משמיעת הקול ובטוי
118 שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, דצבור אין
119 חטאתו וטומאתו בקבועה - אף משיח פטור
120 מכולהו.

1 לא תניע ידו לא תשיג ידו - דמשמע: מי שבא ליד עניות ועשירות, דפעמים עני
2 ופעמים עשיר, הוא דינשו בקרבן עולה ויורד. יצא משיח ונשיא דלעולם עשירים הם.
3 **נשיא** - שאין על גביו שום ארון אלא ה', דהיינו מלך, ומלך לעולם עשיר הוא. וכן
4 גדול בעינין שיהא גדול מאחיו בעושר, דליהו לעולם עשיר. **נשיא שנצטרע** - לרבי
5 ירמיה ולרבי יוסי הגלילי דעבר מנשיאותו,
6 שאין ראוי להיות מלך כשהוא מצורע.
7 כדאמרין לקמן בפרק שני (י, א): "וינגע ה'
8 את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב
9 בבית החפשי" - דמשמע שנעשה חפשי
10 ממלכותו. מהו - מי אמרין פטור מקרבן
11 עולה ויורד כשהוא נשיא, ועכשיו כשנצטרע
12 דעבר מנשיאותו - ליחייב. או דלמא מאי
13 דהוה הוה כשהוא נשיא, כלומר והואיל ונודה
14 ידחה כשנצטרע. לישנא אחרת: מדחא דדי
15 להאי נשיאות מקרבן עולה ויורד לגמרי,
16 והואיל ונודה ידחה אפילו כשנצטרע. או
17 דלמא מיפטר פטר נשיאות מקרבן עולה
18 ויורד, ובזמן דליכא נשיאות - ליחייב, דהיינו
19 משנצטרע. אמר ליה - ממאי קבעית לחיוביה
20 לאתויי קרבן כשנצטרע, ממזמן שלך או
21 ממזמן דגוא דדידיה? הוה אומר מגוא דדידיה
22 הוא דבעי לאתויי, וכיון דמגוא דדידיה קבעי
23 אתויי - אמטו להכי פטור לגמרי מקרבן עולה
24 ויורד. דהכי קאמרי רבי ירמיה ורבי יוסי: יצא
25 נשיא ומשיח שאין באין ליד עניות. האי
26 נשיא שנצטרע נמי אינו בא ליד עניות דגוא
27 דדידיה כדקאי קאי, הלכך פטור לגמרי. **תניא**
28 רבי עקיבא אומר משיח פטור מכולם -
29 מקרבן עולה ויורד. דכתיב "זה קרבן אהרן
30 ובניו ביום המשח מוחם עשירית האיפה",
31 דהיינו בחיית כהן אהרן דחבייתו באה לו
32 חובה, ואין אחרת באה לו. דעשירית האיפה
33 עולה ויורד לא באה לו חובה. הלכך פטור
34 מכולם מעולה ויורד. ואמרין לקמן דמפר לא
35 פטר ליה רבי עקיבא, ואיכא להרוצי דטעמא
36 דרבי עקיבא משום דמעולה ויורד הוא
37 דאמעט, כדכתיב "זה קרבן אהרן", אבל מפר
38 לא אמעט. **אימא** כי מעטיה קרא - לכהן
39 משה. מדלי דלות - דהיינו מעשירות
40 האיפה, דכתיב "זה קרבן אהרן" - דאין אחרת
41 עשירית האיפה באה לו חובה. מדלות לא
42 מעטיה - דעל שמיעת קול ובטוי שפתים
43 וטומאת מקדש וקדשיו לחייב כשבה או
44 שעירה, או תורין ובני יונה. לא סלקא דעתך
45 דכתיב - גבי עשירות האיפה "וכפר עליו
46 הכהן מאחת מאלה" דמשמע: כל המתכפר
47 ב"אחת", כלומר בכל אחת ואחת, אפילו
48 בעשירות האיפה - מתכפר בכולן, דינשו
49 בעשירות ובדלות ובדלי דלות. **ושאין מתכפר**
50 **באחת מהן** - כגון משיח, ודאי אין מתכפר
51 בעשירות האיפה, דכתיב "זה קרבן" אין
52 מתכפר **בכולם** - דאמעט נמי דאינו בקרבן
53 עולה ויורד כלל. אלא מעתה האי דכתיב
54 לאחת מאלה הכי נמי דכל דמחייב באחת -
55 כלומר, בכל אחת ואחת מחייב בכולן. **ושאין**
56 מתחייב באחת, כגון נשיא - שאין מתחייב
57 בשמיעת הקול אינו חייב בכולן, כדאמר רבי
58 יוסי הגלילי, הוא "חוץ משמיעת הקול" קתני,
59 דקתני רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכולן
60 חוץ משמיעת הקול, דאף על גב דאין מתחייב

45 **בטומאת מקדש וקדשיו**, כל שהוא בעולה ויורד - נשיא פיוצא בו, משיח ובית דין פטורין. - הא גופא קאשיא, אמרת: שאין משיח חייב
46 **בטומאת מקדש וקדשיו**, בטומאת מקדש וקדשיו הוא דפטור, אכל בשמיעת הקול ובטוי שפתים חייב; אימא סיפא: כל שהוא בעולה
47 ויורד - נשיא פיוצא בו, משיח ובית דין פטורין, קתני משיח ובית דין פטורין מפולחון, אף משיח פטור מפולחון, קשין

1 קשיין אהרדי - דקתני "אלא שאין משיח וחיובי אטומאת מקדש וקדשיו", הא
 2 בשמיעת קול ובטוי שפתים - חייב בדלי דלות - משיח פטור מכולהו, כדכתיב "זה
 3 קרבן אהרן" - דאין אחרת באה לו חובה. והאי דקאמר דמשיח חייב בשמיעת קול
 4 ובטוי שפתים - כגון בדלות, בתורין ובני יונה, שעדיין לא בא לדלי דלות. דרבי
 5 שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא - דפטור
 6 ליה למשיח מזלי דלות מ"זה קרבן אהרן
 7 ובניו". ופליגי עליה בחדא - בדלות. דאילו
 8 רבי עקיבא פטר ליה נמי בדלות, דקאמר:
 9 שאין מתכפר בעשרית האיפה אין מתכפר
 10 בכלן, ולרבי שמעון בדלי דלות הוא דאין
 11 מתכפר, הא בדלות ועשירות מתכפר. מאי
 12 מעמא דרבי שמעון - דאמר: ולא משיח אינו
 13 חייב בטומאת מקדש וקדשיו. דכתיב -
 14 בטומאת מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש
 15 ההיא מתוך הקהל". מי שקרבנו שוה לקהל
 16 - דמתכפר בשל קהל הוא החייב בטומאת
 17 מקדש וקדשיו. יצא - משיח שאין קרבנו
 18 שוה, דאין מתכפר בשל קהל בכפרתו יום
 19 הכפורים, דהוא מתכפר בפר ודם בשעיר. אם
 20 בן נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל - דהוא
 21 מביא שעיר ודם מתכפרין בפר בשאר ימות
 22 השנה, ואמאי קתני המשיח לחודיה פטור
 23 בטומאת מקדש וקדשיו, ולא נשיא ויהוד?
 24 ומשנה: הא לאו מילתא היא משום דהא שוה
 25 לקהל בכפרת יום הכפורים. אי הכי כהנים
 26 נמי לא לא שוה לקהל ככפרי דיום
 27 הכפורים - דמתכפרין בפרו של אהרן,
 28 ולפטרו בטומאת מקדש וקדשיו. הא לא
 29 קשיא משום דכהנים שוו לקהל בשאר
 30 מצות דשנה כולה - דמתכפרי עם הצבור
 31 בפר הבא על כל המצות, הלכך חייב
 32 בטומאת מקדש וקדשיו. כהן משיח נמי הא
 33 שוה לקהל בשאר מצות - דכל השנה כולה,
 34 דכי הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור,
 35 ולחייב בטומאת מקדש וקדשיו. אלא אמר
 36 רבא אימא הכי - "מתוך הקהל" - מי
 37 שחטאו שוה ליחידים מחייבי בגגת מעשה
 38 כחידושי, יחידים שחטאו בשגגת מעשה
 39 מיתה כל חד. ומאן יחידים - קהל, דכי חטאו
 40 קהל בשגגת מעשה לחודיה בלא העלם דבר
 41 - מיתה כל חד קרבן, דאותן השוה ליחידים
 42 דברו זה - הוא דמחייבי בטומאת מקדש
 43 וקדשיו. יצא משיח שאין חטאו שוה ליחיד,
 44 דכי חטא בשגגת מעשה בלא העלם דבר -
 45 פטור לגמרי, כדאמרין לקמן בפרק בתרא
 46 (יא, א) "מעם הארץ" - פרט למשיח, דאין
 47 מביא בשגגת מעשה. והיינו דאמרין לעיל (ו,
 48 ב) יצא משיח שאין חטאו בשגגה. וכיון דאין
 49 חטאו שוה ליחיד, לפיכך פטור בטומאת
 50 מקדש וקדשיו. אמר רבי יוחנן לא אמר רבי
 51 אליעזר - דנשיא מביא בעירי בידעה במקום
 52 עולה ויורד. אלא כטומאת מקדש וקדשיו
 53 הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה - כלומר
 54 בכחטאת קבועה. דקסבר רבי אליעזר: דכי
 55 הכי בדמקום שחיבים על דונו כרת ועל שגגות חטאת, דהיינו במקום חטאת קבועה
 56 נשיא מביא שעיר - הכי נמי היכא דחייב לה על דונו כרת ועל שגגות עולה ויורד
 57 - מביא שעיר, הואיל ודמי לחטאת קבועה לענין כרת. אבל בשמיעת קול ובטוי
 58 שפתים דאין חייבין על דונו כרת, דלא דמי לחטאת קבועה לא בודן ולא בשוגג -
 59 מודה רבי אליעזר דנשיא אין מביא שעיר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט. אמר רב
 60 פפא הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך רבי אליעזר - דאמר: נשיא מביא שעיר
 61 אכולהו, שמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו. מבריי שעיר - דנשיא
 62 במקום חטאת קבועה דייחיד קאי, והוא הדין לפר כהן משיח בדמקום חטאת קבועה
 63 דייחיד קאי. וכדתנא: כל מצות שבתורה שחיבין על דונו כרת ועל שגגות חטאת,
 64 דהיינו חטאת קבועה - יחיד מביא כשבה או שעירה, ונשיא מביא שעיר, ומשיח פו.

65 וכיון דשעיר דנשיא ופר כהן משיח במקום חטאת קבועה דייחיד קיימי, אי אמרת
 66 אכולהו קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר, אף על גב דלית בהו כרת בכקבועה.
 67 ניתני נמי משיח מביא פר בשמיעת קול ובטוי שפתים - כי דיניה, אף על גב דלית
 68 בהו כרת בכקבועה. אלא לאו - מדלא קתני הכי, שמע מינה דאטומאת מקדש
 69 וקדשיו קאמר רבי אליעזר דנשיא מביא
 70 שעירה הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה.
 71 והאי דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת
 72 מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת
 73 בכקבועה - משום דמשיח פטור לגמרי
 74 בטומאת מקדש וקדשיו, דסבר לה כרבי
 75 שמעון דפוסר. אמר ליה רב הונא בריה דרב
 76 נתן לרב פפא וממאי דלמא רבי אליעזר
 77 אכולהו קאי - דנשיא מביא שעיר אילו
 78 שלא במקום כרת. והאי דלא קתני נמי: משיח
 79 מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו ובשמיעת
 80 קול ובטוי שפתים, משום דמשיח סבר לה
 81 כרבי עקיבא, דאמר: משיח פטור מכולן
 82 משמיעת קול ובטוי שפתים. ולעולם אכולהו
 83 קאי רבי אליעזר דנשיא מביא שעיר. אמר
 84 ליה רבי עקיבא מי פטר - נמי למשיח מפר?
 85 (דלמא) כי קאמר רבי עקיבא משיח פטור
 86 מכולן - מטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת
 87 קול ובטוי שפתים, כגון להביא קרבן עולה
 88 ויורד, אבל להביא פר - מחייב, וכיון דמחייב
 89 בפר - אם כן ניתני נמי רבי אליעזר: משיח
 90 מביא פר בשמיעת קול ובטוי שפתים. אלא
 91 מדלא קתני הכי - שמע מינה דאטומאת
 92 מקדש וקדשיו קאי רבי אליעזר דנשיא מביא
 93 שעיר, הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה. והא
 94 דלא קתני: ומשיח מביא פר בטומאת מקדש
 95 וקדשיו - משום דסבר לה כרבי שמעון דאמר
 96 דאין כהן משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו.
 97 ותו לא מדי - ותו ליכא למישיח ולא מדי.
 98 אמר רבי יוחנן - אף על גב דקאמר רבי
 99 אליעזר: הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה.
 100 דנשיא מביא שעיר בכחטאת קבועה - מודה
 101 רבי אליעזר לענין אשם תלוי דלאו דיניה
 102 בכחטאת קבועה. דכי הכי דאמר לעיל: אין
 103 יחיד מביא אשם תלוי אלא על ספק קבועה.
 104 הכי נמי אין מביא אשם תלוי על ספק טומאת
 105 מקדש וקדשיו, שאף על פי שנאמר בו כרת
 106 בכקבועה, הואיל ואינה ממש חטאת קבועה
 107 אין מביא אשם תלוי. תני תנא קמיה דרב
 108 ששת אשם תלוי נא על ספק טומאת
 109 מקדש וקדשיו - הואיל ונאמר בו כרת
 110 בכקבועה. אמר ליה דאמר לך מני רבי
 111 אליעזר היא דאמר - נשיא מביא שעיר
 112 הואיל ונאמר בו כרת בכקבועה, וקאמר
 113 דהוא הדין לענין אשם תלוי. ופי מצית
 114 אמרת הכי - והא אמר רבי יוחנן: מודה רבי
 115 אליעזר שאין מביא אשם תלוי. קשיא -
 116 לדמנתינן דידך לא מיתוקמא דלא כחד.

הדרן עלך הורה בהן משיח

30 **בְּהֵן מְשִׁיחַ שְׁחָטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ, וְכֵן**
 31 **נְשִׂיא שְׁחָטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר מְגֻדֹלְתוֹ - בְּהֵן**
 32 **מְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר, וְהַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר. מְשִׁיחַ שְׁעֶבֶר**
 33 **מְמַשְׁיחֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן חֲטָא, וְכֵן הַנְּשִׂיא שְׁעֶבֶר מְגֻדֹלְתוֹ**
 34 **וְאַחַר כֵּן חֲטָא - בְּהֵן מְשִׁיחַ מְבִיא פֶּר, וְהַנְּשִׂיא**
 35 **בְּהִדְיוּט. גְּמֵרָא הִשְׁתָּא יֵשׁ לּוֹמֵר: עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ**

הדרן עלך הורה בהן משיח

117 **גְּמֵרָא הִשְׁתָּא יֵשׁ לּוֹמֵר - עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ וְאַחַר כֵּן חֲטָא מְבִיא פֶּר, חֲטָא וְאַחַר**
 118 **כֵּן עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ מִבְּעֵינָא: נְשִׂיא אֵינְטֵרִיכָא לִיה, סִלְקָא דִּיעָךְ הוּאִיל**
 119 **וְעֶבֶר מְנַשְׂיָתוֹ וְאַחַר כֵּן חֲטָא הוּי כְּהִדְיוּט, חֲטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר מְנַשְׂיָתוֹ נְמִי**
 120 **לִיהוּ כְּהִדְיוּט, קָא מְשַׁמַּע לָךְ. לִישְׁנָא אַחֲרִינָא: צְרִיכָא לְמִימַר דְּחֲטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר**
 121 **מְמַשְׁיחֹתוֹ דְּמִבְּיָא פֶּר, הָא כִּיּוֹן דְּתַנָּא לִיה עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ דְּמִבְּיָא פֶּר, כֹּל שֶׁכֵּן**
 122 **חֲטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר מְמַשְׁיחֹתוֹ דְּמִבְּיָא פֶּר? הָא לֹא קְשִׁיָּא, מְשׁוּם דְּקִתְּנֵי גִבֵּי נְשִׂיא**
 123 **כִּי עֶבֶר מְגֻדֹלְתוֹ וְאַחַר כֵּן חֲטָא כִּי הִדְיוּט מִייתֵי, סִלְקָא דִּיעָךְ אֲמִינָא כִּי חֲטָא**
 124 **וְאַחַר כֵּן עֶבֶר נִיתֵי נְמִי כִּי הִדְיוּט, הִלְכֵךְ תַּנָּא גִבֵּי נְשִׂיא שְׁחָטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר**
 125 **דְּמִייתֵי כִּי נְשִׂיא, וְאִיִּידֵי דְּתַנָּא גִבֵּי נְשִׂיא: חֲטָא וְאַחַר כֵּן עֶבֶר - תַּנָּא נְמִי גִבֵּי**
 126 **מְשִׁיחַ**

50 שאם שגג בהוראה עם בית הדין, הוא מתכפר עם הציבור בפר העלם
 61 דבר, ואם כן מדוע הוא פטור על טומאת מקדש.
 62 ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא, ומפרשת באופן אחר: **אָמַר רַבָּא, אִימָא הָבִי** – אמור כך, אין מתחייב על טומאת מקדש וקדשיו
 63 אלא **מִי שְׁחָטְתָּו שְׁוֵה לְחֵיבִים** – שהוא חייב קרבן על שגגת מעשה
 64 לבדה ביחידים, **וּמֵאֵי נִיּוּזוּ** – ומי הם היחידים, **קָהֵל**. כלומר, אם חטאו
 65 הקהל בשגגת מעשה לבדה, שלא עשו כן על פי הוראת בית דין, הדין
 66 הוא שכל אחד מהם מביא קרבן חטאת לעצמו, כדין יחיד שחטא,
 67 ואין הם מביאים קרבן ציבור. ומי ששוה ליחידים בדבר זה, כגון נשיא
 68 המתחייב על שגגת מעשה לבדה, חייב על טומאת מקדש וקדשיו,
 69 יצא הכהן המשיח שאינו דומה ליחידים בענין זה, לפי שאין הוא חייב
 70 קרבן על שגגת מעשה לבדה, אלא אם כן הורה גם הלכה בטעות,
 71 ושגג ועשה על פי הוראה זו, ועל כן סובר רבי שמעון שיש לפוטרו
 72 על טומאת מקדש וקדשיו.
 73 שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר וְכוּ'**,
 74 הגמרא מפרשת את דברי רבי אליעזר: **אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, לֹא אָמַר רַבִּי**
 75 **אֱלִיעֶזֶר** שהנשיא מביא שעיר על איסור שהיחיד מביא עליו קרבן
 76 עולה ויורד, **אֲלָא רַק בְּטוֹמַת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשָׁיו, הוֹאִיל וְנֹאמַר עוֹנֵשׁ**
 77 **כֶּרֶת בּוֹ בְּכַחַטָּא קְבוּעָה**. כלומר, נתבאר לעיל (ע"פ) במשנה, שאם
 78 חטא הנשיא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת הרי הוא מביא שעיר.
 79 ומוסיף על כך רבי אליעזר, שאפילו אם חטא הנשיא בדבר שזדונו
 80 כרת ואין שגגתו חטאת, כגון בטומאת מקדש וקדשיו, שזדונו כרת
 81 ושגגתו קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מביא שעיר, מאחר ועל כל
 82 פנים דומה הוא לחטאת קבועה במה שחייבים על זדונו כרת, אבל
 83 אם שגג הנשיא בשבועת ביטוי שאין זדונו כרת ואין שגגתו חטאת
 84 אלא קרבן עולה ויורד, בזה מודה אף רבי אליעזר שאין הנשיא מביא
 85 שעיר אלא קרבן עולה ויורד.
 86 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן: **אָמַר רַב פֶּפְסָא, הָבִי נִמְוִי**
 87 **מִסְתַּבְּרָא** – אכן כך מסתבר כדברי רבי יוחנן, שמודה רבי אליעזר
 88 בדבר שאין זדונו כרת שהנשיא מביא קרבן עולה ויורד ולא שעיר.
 89 **דְּאִי קָלָא דְעֵתְךָ** – שאם יעלה על דעתך **שְׂרֵפִי אֱלִיעֶזֶר עַל בּוֹלְהוֹן**
 90 **קְאָמַר** – על כל האופנים של קרבן עולה ויורד הוא אמר שהנשיא
 91 מביא שעיר, יש לתמוה על כך, **מִכְּדִי** – הרי **שְׁעִיר** של קרבן **נְשִׂיא וּפַר**
 92 של קרבן **כֶּהֱנִיחַ**, שניהם **בְּמִקּוֹם** קרבן **יְחִיד** **לְחַטָּאת קָאֵי** – הם
 93 עומדים, כלומר, במקום שהיחיד מביא קרבן חטאת, הכהן המשיח
 94 מביא פר והנשיא מביא שעיר, ואם כן, **נִתְּנֵי נִמְוִי** – היה לרבי אליעזר
 95 לשנות במשנתו שהכהן **הַנְּשִׂיא מְבִיא פֶר בְּשְׂמִיעַת קוֹל וּבְמִוִי**
 96 **שְׂפָתַיִם**, כשם שהוא סובר שהנשיא מביא שעיר באלו, ומדוע לא
 97 הזכיר בדבריו את דין הכהן המשיח. **אֲלָא** בהכרח צריך לומר, **מְדַלָּא**
 98 **קְתָנֵי** – מאחר שאין הוא שונה כן לגבי הכהן **הַנְּשִׂיא**, **שְׂמַע מִיָּנֵה**
 99 **אֲטוֹמַת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשָׁיו קָאֵי** – יש ללמוד מכך שאין רבי אליעזר
 100 עוסק אלא בטומאת מקדש וקדשיו שחייבים על זדונם כרת, ורק בזה
 101 הנשיא מביא שעיר, אבל בשאר דברים הוא מודה שהנשיא והכהן
 102 המשיח מביאים כשבה או שעירה כהדיוט. וטעם הדבר שלא שנה
 103 רבי אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר על טומאת מקדש
 104 וקדשיו, משום שהוא סובר כשיטת רבי שמעון, **דְּכֶהֱנִיחַ מְשִׁיחַ פְּטוּר**
 105 לגמרי על טומאת מקדש וקדשיו, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח
 106 מביא פר במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, לפי שעל טומאת
 107 מקדש הוא פטור לגמרי, ועל שבועת ביטוי ושבועת העדות אין הוא
 108 מביא פר אלא קרבן עולה ויורד, מאחר שאין בהם במזיד עונש כרת.
 109 הגמרא מנסה לדחות ראייה זו: **אָמַר לִיהֵ רַב הוֹנֵא פְּרִיָּה דְרַב נְתָן**
 110 **לְרַב פֶּפְסָא** – מנין לך שרבי אליעזר עוסק רק בטומאת מקדש,
 111 **דְּלָמָא** – שמה יש לומר דרבי **אֱלִיעֶזֶר אֲבוּלְהוֹן קָאֵי** – בכל האופנים
 112 הוא עוסק, אף בשבועת ביטוי ושבועת העדות, ובכולם אין הנשיא
 113 מביא קרבן עולה ויורד אלא שעיר, **וְכֶהֱנִיחַ מְשִׁיחַ סָבַר לָהּ** – סובר
 114 רבי אליעזר **פְּרִיָּה עֲקִיבָא, דְּאָמַר שְׂכֵהֵן מְשִׁיחַ פְּטוּר בְּכוּלָּן** – בכל
 115 האופנים שהיחיד מתחייב קרבן עולה ויורד, ולפיכך לא שנה רבי
 116 אליעזר במשנתו שהכהן המשיח מביא פר, אלא רק שהנשיא מביא
 117 שעיר.

1 **קְשִׁינֵי אֶהְרָדִי** – יש להקשות ששני חלקי הברייתא סותרים זה לזה.
 2 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹנֵא פְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, לֹא קָשְׁיָא** – אין
 3 להקשות שתירה בין שני חלקי הברייתא, לפי שכל חלק עוסק בענין
 4 אחר. **פְּאָן** – החלק הראשון עוסק **בְּדָלוֹת** – בקרבן של עני רגיל,
 5 דהיינו תורים ובני יונה, ועל כך נאמר בברייתא שאין הכהן המשיח
 6 פטור אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אך על שבועת העדות ושבועת
 7 ביטוי חייב להביא תורים ובני יונה, אם עני הוא. **פְּאָן** – החלק השני
 8 של הברייתא עוסק **בְּדָלוֹת** – בקרבן של עני מרוד, דהיינו
 9 עשירית האיפה סולת למנחה, ועל כך נאמר בברייתא שדינו של
 10 הכהן המשיח בבית דין, שהוא פטור לגמרי מהבאת סולת למנחה,
 11 אם עני מרוד הוא. אף בשבועת העדות ושבועת ביטוי.
 12 ועתה מבארת הגמרא מדוע פוטר רבי שמעון את הכהן הגדול מקרבן
 13 של דלי דלות בכל ענין, ואינו פוטרו מקרבן של דלות אלא בטומאת
 14 מקדש וקדשיו: **וְרַבִּי שְׂמַעוֹן סָבַר לָהּ פְּרִיָּה עֲקִיבָא פְּתָא וּפְלִגִי**
 15 **עֲלִיָּה פְּתָא** – רבי שמעון סובר כרבי עקיבא בענין אחד, והולק עליו
 16 בענין אחד. **סָבַר לָהּ** – הוא סובר **פְּרִיָּה עֲקִיבָא פְּתָא דְלֹאֵת דְּפְטוּר**
 17 – שיש לפטור את הכהן הגדול מהבאת קרבן של דלי דלות בכל ענין,
 18 לפי שנאמר במנחת חביתין (ויקרא ו'כ) **זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן**, ויש ללמוד מכך
 19 שאין הוא מביא מנחה אחרת לחובתו, וּפְלִגִי עֲלִיָּה פְּתָאֵת – אך הוא
 20 חולק על רבי עקיבא לגבי תורים ובני יונה של קרבן עני, מאחר שהוא
 21 אינו סובר את דרשת דין, עקיבא **הַמְתַּכֵּפֵר בַּאֲחַת מִתַּכֵּפֵר בְּכוּלָּן**
 22 ושאין מתכפר באחת אין מתכפר בכולן, אלא הוא סובר שאף
 23 שנתמעט הכהן הגדול מהבאת עשירית האיפה של קרבן עני מרוד
 24 לא נתמעט מתורים ובני יונה של עני רגיל, וכן מכשבה או שעירה
 25 של עשירי, ולפיכך אין הוא פטור בהם אלא בטומאת מקדש וקדשיו,
 26 ולא בשבועת ביטוי ושבועת העדות.
 27 שנינו במשנה: **אֲלָא שְׂאִין פְּהֵן גְּדוּל חֵיב כּו'** על טומאת מקדש
 28 וקדשיו דברי רבי שמעון.
 29 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון: **אָמַר הִיקְיָה, מֵאֵי טַעְמָא**
 30 – מה הוא טעמו **דְּרַבִּי שְׂמַעוֹן** הפוטר את הכהן המשיח מהבאת קרבן
 31 על טומאת מקדש וקדשיו. ומבאר שהטעם הוא משום **דְּכֶתִיב לָהּ**
 32 **טוֹמַאת מְקַדֵּשׁ (במדבר י"ג) וְנִכְבְּרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֵּאת מִתּוֹךְ הַקָּהֵל**, ויש
 33 לדייק ממקרא זה שרק **מִי שְׂנִקְרַפְנֵי שְׁוֵה לְקָרְבַּן הַקָּהֵל**, כלומר, מי
 34 שמתכפר בקרבן אחד עם כל הקהל, הוא המתחייב על טומאת
 35 מקדש, **יֵצֵא זֶה** – הכהן הגדול, **שְׂאִין קְרַבְנֵי שְׁוֵה לְקָהֵל** – שאין הוא
 36 מתכפר עם הקהל בקרבן אחד, שהרי ביום הכיפורים מתכפרים כל
 37 העם בשעיר, ואילו הכהן הגדול מתכפר בפר, ולפיכך אין הוא
 38 מתחייב על טומאת מקדש.
 39 מקשה הגמרא: **אִם כֵּן הִדְבֵר**, שאין חייב על טומאת מקדש אלא מי
 40 שקרבנו שוה לקהל, **נְשִׂיא נִמְוִי** – אף הנשיא **אִין קְרַבְנֵי שְׁוֵה לְקָהֵל**,
 41 שהרי ציבור שחטא בשאר ימות השנה על פי הוראת בית דין מביאים
 42 פר לחטאת, ואילו הנשיא שחטא בפני עצמו מביא שעיר. ומאחר ואין
 43 קרבנו שוה לקהל צריך היה לפטרו על טומאת מקדש, ומדוע פטר
 44 רבי שמעון רק את הכהן המשיח ולא את הנשיא.
 45 מתרצת הגמרא: אכן אין הנשיא שוה לקהל בכפרת כל ימי השנה,
 46 אבל **שְׁוֵה** הוא להם **בְּכַפְרָה דְיּוֹם הַכַּפּוּרִים**, שהרי מתכפר הוא יחד
 47 עם כל ישראל בשעיר הקהל, ועל כן יש לחייבו על טומאת מקדש.
 48 שבה הגמרא ומקשה: **אִם כֵּן, בְּהֵנִים נִמְוִי לֹא שְׁוֵי לְקָהֵל** – אף
 49 הכהנים אינם מתכפרים בקרבן הקהל **בְּכַפְרָה דְיּוֹם הַכַּפּוּרִים**, לפי
 50 שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, בעוד שכל ישראל מתכפרים
 51 בשעיר, ומאחר ואין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום הכיפורים יש
 52 לפוטרו על טומאת מקדש וקדשיו.
 53 מתרצת הגמרא: אכן אין הכהנים שוים לקהל בכפרת יום הכיפורים,
 54 אבל **בְּהֵנִים שְׁוֵי לְקָהֵל בְּשָׂאֵר מִצּוֹת דְשְׁנָה בּוֹלָה** – שוים הם להם
 55 בכפרת פר הבא על כל המצוות במשך השנה, שאם חטאו כל ישראל
 56 על פי הוראת בית דין מביאים פר לחטאת, ואף הכהנים מתכפרים
 57 עמהם בקרבן זה, ועל כן יש לחייבם אף על טומאת מקדש.
 58 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדין, **כֶּהֱנִיחַ מְשִׁיחַ נִמְוִי הָא שְׁוֵה בְּשָׂאֵר**
 59 **מִצּוֹת דְשְׁנָה** – אף הכהן הגדול שוה לקהל בשאר מצוות השנה,

אית ספרים דגרסי: דתנן רבי יהודה אומר שנים עשר שבטים שחטאו מביאין שנים עשר פרים – וכן נראה, דהכי תנן ברישא דמתניתין, ובתר הכי תני: ששה שבטים כו'. ולא שביק רישא דמתניתין למנטק ספא. **רבי** מאיר סבר יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור – תימה: מאי דוחקיה לכך? דלמא רבי מאיר סבירא ליה דדוקא יחיד שעשה חייב, אבל שנים ושלושה שעשו – פטורים, ולית ליה ברייתא ד'ועידין אני אומר' כו'. דבלאו הכי לית ליה, דברייתא אית לה יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, ורבי מאיר אית ליה דפטור. ומיהו, כיון דלא מצינו תנא דמחלק בין אחד לשנים דחוק למימר הכי. **קלה** גדול מלבוא חמת – אף על גב דדברי תורה מדריב קבלה לא ילפינן, האי הוי גילוי מילתא בעלמא. **מועטין** ונתרבו מאי – פירש רש"י: (בעלמא) ובעיין דהני לאו בני קרבן כמו משיח ונשיא. אבל מרובין ונתמעטו – כבר הווי בני קרבן, ולא נהירא, דאפילו מרובין ונתמעטו – כי נתמעטו, לאו בני קרבן נינהו, אם לא דבתר חטאה אולינן, אבל התם, תרוייהו בני קרבן נינהו. אלא משום הכי מבעיא ליה במועטין ונתרבו, דאיכא למימר דאפילו רבי שמעון מודה דפטור, כדפירש ואזיל. **הורו** בית דין שחלב המכסה את הקרבן כו' – תימה: דאמרין לקמן נה, (א) אין בית דין חייבין עד שיוור בדבר שאין הצדוקין מודין. ובשלמא חלב שעל הדקין דאית מריבוא (חולק מט, א) נדא, דאין הצדוקין מודין בו. אלא חלב המכסה את הקרבן וכן דם,

מאי איכא למימר? מיהו לפי התוספתא דמכילתין ניהא, דתנא: לקיים מצות – חייבין, כיצד יש חלב ודם בתורה אבל אין חייבין אלא על הקרבן לשלמים. ואף על גב דדם היה נאסר – שמא הצדוקים אומרים דגם הוא קרבן. **והורו** וזוירו שדם מותר – הא דתני בהאי גזנא, דמשמע דוקא משום שידעו בניתים שטעו בחלב. דהא אפילו לא ידעו נמי מצי למבעי, כדקאמר משום דשני מינים הם, דם שוה בכל ולא חלב. אלא נקטיה אנב אחריני, והא דלא פשט מהווא דלעיל עד שיהיו כולן בשגגה אחת, דהכא כיון דתליא בבית דין הוי שגגה אחת. **והורו** שעבודה זרה מותרת – צריך עיין: מה יביאו? כיון שאין קרבנותיהן שוין, אם יביאו קרבן עבודה זרה וגם דחלב, או לא? וגם צריך עיין: אי דוקא מיבעיא, דמעיקרא הוי מיעוט וכן בסוף, אבל אי הוי רובו בסוף – לא איצטרכי למיעוטא שיתכפר בפר להווא מיעוטא, או דלמא לא שניא? אבל הא דרבי אי הוי מתחלה רובא ולבסוף מיעוטא, אין מיעוט מצטרף לרובא, כיון שכבר נתחייבו רובא בקרבן. **אלא** כי תביעי לך כו' – צריך עיין אי הוי מצי למבעיא נמי למאן דאמר בית דין מייחי אם מתו מיעוט צבור הראשונים, ולא נודע כי אם אלו החיים. מ אמרין בית דין וחייבים, דמכל מקום הם הורו שלא כדת, או לא? והא דנקיט "מת בית דין" ולא נקיט "הורו בית דין אחר" – דלא אפשר כי אם בסנהדרי גדולה.

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ג עמ' ב

גב דאינו (ואלא) אחד כמו פר העלם. **משל** רבי אליעזר כו' – תימה: דהתם בספק אבל – ספק לו ולבולי עלמא, אבל הכא – לו אין ספק, וכן בסומכוס; מיהו, יש לומר דבהא תרוייהו שוין, דספק הוי.

כל הוראה שיצתה ברוב צבור – למעט דאם חטאו חצי צבור ועשה גם הוא – חייבין. **שעירי** עבודה זרה – משום הכי נקיט לשון רבים, דאיכא טובא שעירים: שעירי ראש חודש ושעירי רגלים, שוין מרובים, ואידי דקאמר התם "שעירים" – נקיט נמי הכא, אף על

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ד עמ' א

מיעוט דשאר מצות והוי כתיב סתמא, ויהי חייב נמי בשאר מצות בכל ענין. והכי נמי הא, ולהכי כתיב הכא "דבר" למעוטי כל הגוף. וליכא למימר אפכא, ד"דבר" כולו דבר משמע, דתניא בתורת כהנים: כתיב הכא "מכל מצות ה'" וכתיב במשיח "מכל מצות ה'" ואי לא דמיחייב אלא בעוקר כל הגוף – לא משכחת במצות האמורות אלא בתו מאנוסתו ואם חמותו ואם חמיו, דבר שאין הצדוקין מודין בו. הועתק מפירוש רבינו שמחה וזכר צדיק לברכה. **רב** אשי אמר יליף דבר דבר מוקן ממרא – והתם יליף בתוספתא: "בין דם לדם" – ולא כל דבר, והני דהכא לא שמיע להו ברייתא דילן מטעמא אחרינא. **בדבר** שאין הצדוקין מודין בו – והא דאצטריך למעוטי כוליה דבר, ולא נפיק משום דצדוקין מודין בו. כמו בתו מאנוסתו דלית להו זיורה שוה, או אם חמיו ואם חמותו. ומתניתין דנקט נדה ושבת ועבודה זרה – לא משום דאהנחו דוקא קאי, אלא רק לפרש קיום מקצת נקטינהו. **יש** נדה אבל הכא על שומרת יום כו' – בגדה גופה הוי מצי לאשכוחי טובא, כגון בדם ארום בדם שחור, וטובא דחשיב בתורת כהנים. אלא דאתא לאשמעינן אפילו בשומרת יום ובגדה מקרי קיום מקצת וביטול מקצת. ובגמרא דפריך: אי הכי אפילו נדה נמי – הכי פירושה: אפילו נדה בכהאי גוונא, אי הוי דבבר שאין הצדוקין מודין בו – הוי קיום מקצת. **הכתיב** – וספריה לה לא גרסינן, דהא בשמעתא בתרייתא דנדה מפיק לה "משכב נדתה יהיה לה". **שלא** כדרכה נמי הכתיב כו' – משמע דצדוקין מודין בו, ובפרק "אחד דיני ממונות" גבי טעה בנואף ונאפת משמע דאין צדוקין מודין בו – התם בהעראה שלא כדרכה. **הכתיב** כל ימי זובה – הוה מצי לאתויי קרא קמא דכתיב "זוב דמה ימים רבים". **דאמרי** הוצאה אסירא והכנסה שריא – ותנא הוצאה הכנסה קרי לה, כדאמרין במסכת שבת (ב) ובמסכת שבעות (ה), א. **איכא** דאמרי הוצאה והכנסה (שריא) וזוא דאסירא, אף על גב דהכנסה לא כתיבא, סברא היא: מה לי אפוקי מה לי עיולי (שבת צו, ב).

שהביא כפרתו בין השמשות – משמע אבל קודם לכן נתכפר, אף על גב דקרבן אחר תמיד בין הערבים. וקשה: דבתוספתא משמע דפסולין, וכן משמע בפסחים, דרמי התם: כתיב "לא ילין עד בוקר" הא כל הלילה – ילין. וכתיב "השלמים" – עליה השלם כו'. ולא משני: הא לכתחלה הא דיעבד, אלמא דפסולין. ושמא הכא נמי איירי במחוסר כפורים בערב פסח, כדאמרין התם: אין מתעבב אחר התמיד בין הערבים אלא קטרת ונרות ומחוסר כפורים בערב פסח. **קרי** ביה ונעלם מדבר – דמי' מ'יועלם' קאי ולהכא ולהכא. ואמר בירושלמי דאיכא דאמר גורעין ודורשין מתחלת פרשה לסופה, ואיכא דאמר אף באמצע פרשה. ו"יצקת עליה שמן" – הצקת שמן המנחה, ללמד כל המנחות ליציקה. הקשה רבינו יהודה בן קלונימוס ברבי מאיר: מאי שנא דהכא דרשינן "ונעלם מדבר", וגבי עדות "קום דבר" לכולי עלמא דרשינן: דבר ולא חצי דבר. ויש לומר: דודאי "דבר" כולה דבר משמע, והכא משנינו דקרא. מכדי כתיב "אחת מכל מצות ה'" המשמע מצוה שלימה, למאי הלכתא כתב "דבר"? אלא על כרחיך למדרש "ונעלם מדבר" אפילו דבר אחד מן המצות. וכן בכל הוכות גורעין ומוסיפין דורשין משום דחזקא דקרא, דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה. כי האי נמי "ד'הזבח" דהוה ליה למכתב "וחמישיתו יוסף עליו" כי היכי דכתיב גבי מעשר. ובפרק "ש נוחלין" הוה ליה למכתב "אשתו תירש את הנחלה", וכי כתב קרא – צריך ליישב המקרא על ידי גרעין ותוספת. תימה: מנא לן דאית קרא לחייב קיום מקצת וביטול מקצת? דלמא קרא אתא אפילו לחייב בכך, וכל שכן בביטול כל הגוף, כדאמר בפרק "הנחניקין" גבי עבודה זרה דכתיב "מן הדרך" אפילו מקצת דרך, וחייב בקיום מקצת ובין על כל הגוף, אבל בשאר מצות אינו חייב אלא בביטול כל הגוף. ויש לומר: דהתם כתיב "ללכת בה", ותיבא בספרי: ולא העושה במקצת, משירי מקצת מיעוט בהוי קיום מקצת. להכי, בעבודה זרה דגלי קרא – חייב אפילו במקצת הגוף, וגם בביטול כל הגוף חייב, דלא גרע משאר מצות. ואי לאו

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ד עמ' ב

כדאמרין לעיל: שיהיו כולן בהוראה. וקשה: דהא אותות לעיל (נראה לי דצריכין לומר דלפני התוספות לא היה כתוב לעיל לא דמסיק "ואלא מאי כל עדה דקאמר רחמנא" כו', עיין לקמן ברש"י (ה) [ו] עמוד א) ובתורת כהנים מוסיף נמי: אם אמר אחד איני יודע, כדמאן דליתיה דמייא. **אחד** מהן גר או ממוזר – בירושלמי: שעברו ומנוהו. דמי שאין ראוי להוראה נעשה כאבן.

בעי רב יוסף אף חרישה כו' – רישא דאבות מלאכות דפרק "כלל גדול" נקט. אבל חרישה, צדוקין מודין בה. ולרב יוסף נמי בעי דבר שאין מודין בו, כדלקמן אמר לך רב יוסף כו', משמע דסבר כשמואל. **שמע** מינה אין שבת בשביעית כו' – משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרשא, אף על גב דלעיל דרשי ליה "יהיה לה" לשומרת (יבם) [יום]. **או** שלא היה מופלא שבבית דין שם – פירש רש"י: ולא היה במנין. דאם כן, אפילו קטן שבהם הוא

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ה עמ' א

דין עם הצבור, ואי לא כתיב ההוא "קהל" — הוה אמנא ד"קהל" למטה היינו צבור ולא בית דין. ולרבי מאיר משמע איפכא. ועוד קשה: אליבא דרבי שמעון, לימא ארבעה "קהל" כתיבי, ומייתר ליה חד "קהל" למעשה תלוי בקהל, ולא הוה צריך לאהדורי אקרא אחרינא: מיהו, ליבא למפרך לרבי מאיר לדרוש שלשה "קהל" כרבי שמעון למדרש מעשה תלוי בקהל. כיון דאית ליה גזירה שווה ד"קהל" בבית דין אמור, אם כן לא מצי למילף משם מעשה תלוי בקהל. דהא לעיל אמר "הקהל ועשו" — הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. אם כן מי שלמד משם סובר ד"קהל" האמור למעלה בצבור מיירי. ולרבי מאיר לא סבירא ליה הכי דבצבור מיירי.

אם חלב אבל חייב בו — תימיה: מי דמי? התם בין בחלב בין בנותר חד קרבן הוא, אבל הבא קרבן דעבודה זרה אינו שוה לחלבו וצריך לומר: דהכי נמי ידעי דלא איירי אלא בעניינים שקרבנם שוה, בעין חלב ודם, כדפירש רש"י. **ורבי** שמעון תלתא קהלי כתיבי בו — יש ספרים דגרסי: תרי קהל כתיבי. וכן נראה. ובעי למימר דחד "קהל" כוליה קרא לאורחא דקרא, וחד "קהל" דרשינן "הקהל", והיינו תרי "קהל". ולרבי מאיר חד "קהל" כוליה לאורחא דקרא, ומיניה נמי שמעינן דאיירי בבית דין ולא בצבור. וחד "קהל" לגזירה שווה. ולפי הגירסא הדכות בספרים בעי למימר דתרווייהו אתו לגזירה שווה, ולא נדריא. מיהו, אפשר דתלמודא בעי למימר לרבי שמעון ד"קהל" האמור למעלה הוא בית

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ה עמ' ב

מביעי ליה, דאיירי בשבעה שבטים. **בגון** שחטאו ששה שבטים הון רובן בו — תימיה: אם כן מאי טעמא דרבי שמעון דלא מחיב אלא פר אחד? הא לא אשכחן דפליג ארבי יהודה אלא דבעי נמי פר לבית דין, אבל מודה מיהו לרבי יהודה דשבת אחד איקרי קהל. **הנני** מפרך דהרבייתך וגו' — תימיה דשביק קרא דאמר הקדוש ברוך הוא לעקב "גוי וקהל גוים יהיה ממך".

הוה אמנא עד דעבדי בית דין בהדי רובא בו — תימיה: השתא אף על פי שמיעוט נשאר מצבור לא חיישין, כל שכן דלא ניהוש לבית דין כיון דרובא ניהו. בשלמא אי הוי בעינן כולוה — ניהא דליבעי בית דין בהדייהו. **שבעה** שבטים הוא דמייחו בו — לרבי יהודה דקאמר בברייתא לעיל אפילו שני שבטים — הוה מצי למביעי אבל בשני שבטים לא. אלא אמתינתן

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ז עמ' א

מצי למימר שכן נשיא אין מביא בהוראה, אלא דאלימא פריך: שמתכפר בצבור. **ואי** דאיתו (כו') מופלאים הוראה דידיה בו' — דהא איתקש לאשמת העם, ותנן לעיל בו', כדפירש רש"י.

מה צבור הורו ועשו אחריהן בהוראתן בו' — תימיה: היאך שייך לדמותו לבית דין? דהכתיב "לאשמת העם" וטפי מסתבר לומר: מה צבור אין חייבין עד שירו הן אחריה, אף משיח לא יהיה חייב בו'. **לא** אם אמרת בנשיא שכן מכפר לו ביום הכפורים — הוה

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ז עמ' ב

כדמשמע "נעשתה", הכי נמי האי "עניי" דשאר מצות. **דתנו** רבנן ישגו יכול יהיו חייבין על שגגת מעשה — תימיה: למאי איצטריך? הא כבר ילפינן מ"דבר" "דבר" דמקצת דבר בעינן, והא לא שייך כי באם בהוראה ועוד: איך יהיו חייבין על שגגת מעשה למאן דאמר בית דין מביאין פר, טוביה חטא וזיגוד מיגוד? מה חטאו בית דין ועוד, תניא פרק קמא: "עם הארץ" — לרבות אפילו רובו ואפילו כולו. דמייחו שעירה או כשבה ולא פרו ויש לומר: דאי לא דמשמע דבעינן העלם דבר לא היינו אומרים שביט דין יהיו חייבין, אלא צבור, דאף על גב דלעיל דרשינן דמעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבית דין — השתא מיהו לא דרשינן הכי. מיהו, הקישא ד"דבר" צריך לומר דמתחלה צריך למילף הוא, ואחר כך לומר "דבר" ולא כל הגוף.

ריתבי בתרי מקומות וקמורו בחד איסורא — תימיה: מאי אצטרך בשוין? אפילו לא שוו נמי הוראתן הוראה! דהא דבעינן לעיל מופלא בבית דין — שהיה להן ללמוד ולא למוד, והבא מאי אצטרבין ללמוד, כיון דבאיסור אחד הורו, ושניהן הורו שוה? ונראה כספרים דגרסי מלתא דרב (פפא) טפי בשוין בתר דמוקי בתרי אסורי. **נאמר** כאן מעיני — תימיה: דלעיל בפרק קמא משמע דבדרי אבוי דלא ידעינן שאר מצות אלא מעבודה זרה, והבא משמע איפכא! ויש לומר: דאבוי נמי הכי בעי למילף כי הבא, ד"עניי" דעבודה זרה לא פשוט לן שהוא בית דין, אלא הכי קאמר: ילפינן "עניי" "עניי". כלומר, האי "עניי" דעבודה זרה ילפינן משאר מצות שהוא בית דין, והדר ילפינן ההוא "מעניי" מהאי לענין זה, דכי היכי דגבי עבודה זרה מעשה תלוי בקהל

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ח עמ' א

חזר ומלמד בהיקש וכדאיתא בזבחים נ, ו! יש לומר: דגילוי מילתא בעלמא הוא ולא היקש, דתרווייהו בכלל יחיד ובכלל נפש. מיהו לעיל קשה דיליף עבודה זרה משאר מצות ושאר מצות מוקן ממרא, והלא הלמד מגזירה שוה אין חזר ומלמד בגזירה שוה! ועיין זבחים נפישת התלמוד דדבר הלמד בגזירה שוה חזר ומלמד בגזירה שוה ואין חולק על זה. וצריך עיון גדול! יש לומר דבתר מלמד ואוליין והמלמד (תולין) וחולין. **שהיא** שקולה כנגד כל המצות — דכיון דמודה בה, מה צורך לו לקיים כל המצות, ומסתמא יעבור על כולן. ובספרי מפיך לה מ"את ברייתו היפר" משמע שכל הברית מיפר.

אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת — תימיה: אמאי קאמר "על שגגתו חטאת", הא היא גופה חטאת היא ומה שייך לומר "אין חייבין חטאת אלא על דבר ששגגתו חטאת"? ושמא אנג דוכתא אחריתי דנקיט לה גבי מלקות נקיט נמי הכא. עוד יש לומר דהכי פירושו: דמה שאדם אחר היה מחויב חטאת על שגגתו — הבא מביאין פר. **ויחיד** דאמר קרא ואם נפש — הכי נמי הוה מצי למילף גבי יחיד "מצות" "מצות", דהכי נמי כתיב "ואם נפש אחת חטאת ועשתה אחת מכל מצות ה'", אלא דהכי ניהא ליה למילף. **ילמוד** תתרון מעלין — ואם תאמר: היכי יליף יחיד מנשיא, והא נשיא גמיר מגזירה שוה ואינו

ביאורי התוספות למס' הוריות דף ח עמ' ב

והא אמר מר עשר מצות נצטוו במרה — הא דלא מייתי מהני דכתיב בהדיא כגון מילה לאברהם, שפכת דמים דכתיב "שופך דם האדם", וגילוי עריות — משום דהבא נצטוו ישראל, והתם בני נח. **חייב** על עשה ועל לא עשה שבגדה — בפרק "דיעות הטומאה" מפרש שפירש מן הנדה בקושי, שיציאתו הנאה לו כביאתו. אלא ינעץ צפרניו ויפרוש באבר מת. ולהכי **חייב** על אותו עשה, דהוי בלא תעשה, שיש לפרוש באבר מת. ובתורת כהנים

מפרש דאין חייבין על עשה דכתיב "אשר לא תעשנה", יכול שאני מוציא אף עשה שבגדה — תלמוד לומר "מצות ה'" ריבה וכו'. ומה ראיית בו' — מוציא אני שאר מצות שאין בוקן לא תעשה ומרבה אני עשה שבגדה, שיש בה לא תעשה.

הדרן עלך הורה כהן משיח

1 נידונים כרוב ציבור וחייבים, ורפנן דאזלי פתר חפא, פטרי, שהרי
 2 החטא היה בזמן שהיו מועטים, ולכן הם נידונים כמיעוט ציבור
 3 ופטורים, [או לא] – או נאמר שלא נחלקו רבי שמעון וחכמים באופן
 4 זה, מאי – מהו הדין בזה.
 5 דוחה הגמרא: ותיפריא – וכי תסבור שיש לומר שנחלקו בזה רבי
 6 שמעון וחכמים, אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאזיל אף פתר
 7 ידיעה – אמור ששמעת שדעת רבי שמעון היא שהולכים אף אחר
 8 שעת הידיעה, כלומר שדבריו אמורים [היכי דהוי ידיעה וחפא
 9 פתיוב] – באופן שגם שעת הידיעה וגם שעת החטא הם באותו חיוב,
 10 כגון הדיוט שחטא, ונודע לו שחטא קודם שנתמנה להיות כהן משיח
 11 או נשיא, אך באופן שהיה חיוב בזמן ידיעה ודלא בזמן חפא, כגון
 12 כאן שחטאו מיעוט ציבור [שאין בזה חיוב כלל] ונודע להם כשהיו
 13 רוב ציבור [ויש בזה חיוב פרו], מי שמעת ליה – האם שמעת שגם
 14 בזה מחייב רבי שמעון ואינו מחשיב את שעת החטא, דאם כן –
 15 שהרי אם כן, שרבי שמעון הולך אחר שעת הידיעה אף אם בשעת
 16 החטא היה פטור לגמרי, אם כן אף הדיוט שחטא ואחר כך נתמנה
 17 לייטי פי השתא – שיביא קרבן נשיא או משיח, כחיובו עכשיו, שהרי
 18 אין מתחשבים בשעת החטא, והרי אין זה כך, שכן רבי שמעון פטר
 19 הדיוט שחטא ואחר כך נתמנה, אלא מוכח שדעת רבי שמעון חפא
 20 וידיעה פני – שצריך שגם החטא וגם הידיעה יהיו בזמן חיוב, ויהיו
 21 החיובים הללו שווים, ואם כן באופן של מועטים ונתרבו הם פטורים
 22 לגמרי אף לדעת רבי שמעון, אף אם נודע להם אחר שנתרבו, שהרי
 23 חטאם היה בזמן שאין חיוב, שכן יחיד עששה בהוראת בית דין פטור.
 24 הגמרא דנה באיזה אופנים מצטרפות שתי הוראות, כדי לצרף את כל
 25 החוטאים שיהיו רוב ציבור: איפעיא להו – נסתפקו בני הישיבה,
 26 באופן שהורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל על פיהם,
 27 והורו בית דין פתן ואסרו את החלב, ושוב חזרו והורו שחלב מותר
 28 ועשו מיעוט אחר על פיהם, ושני המיעוטים יחד הם רוב קהל, מהו
 29 הדין, האם נאמר שבין דשתי ידיעות ניהו – כיון שנודע לבית דין
 30 בינתיים שהוראתם היא טעות, לכן לא מצטרף המיעוט הראשון
 31 למיעוט השני, ואין כאן רוב ציבור, או דלמא בין דאידי ואידי –
 32 כיון שזה חלב הוא, וכל החוטאים חטאו באותו איסור, מצטרף
 33 המיעוט הראשון למיעוט השני ויש כאן רוב.
 34 ואם תמצא לומר שבין דאידי ואידי חלב הוא, לכן מצטרף ויש
 35 כאן רוב, אם כן יש להסתפק באופן שמיעוט חטאו בחלב ששל גבי
 36 הקבה ובהוראת בית דין, ומיעוט אחר חטאו בחלב ששל גבי דין

37 – שעל בני המעיים, מהו הדין, האם חבא ודאי בין דבתרי קראי
 38 קאיתי – כיון שאיסור שני סוגי חלבים אלו נלמד משני פסוקים שונים,
 39 הרי אלו שני איסורים שונים ולא מצטרף מיעוט זה למיעוט זה, או
 40 דלמא בין דאידי ואידי חלב הוא – כיון ששני חלבים אלו נקראו
 41 בסתם 'חלב', לכן הרי הם כאיסור אחד ומצטרף המיעוט השני עם
 42 הראשון ויש כאן רוב.
 43 ואם תמצא לומר שם חלב הוא – ששני איסורים אלו, איסור חלב
 44 הם ולכך מצטרף המיעוט כיון שחטאו כולם באיסור שזה, אם כן יש
 45 להסתפק באופן שחטאו מיעוט הקהל בחלב ומיעוט הקהל פדום,
 46 מהו הדין, האם חבא ודאי (בין) דתרי איסורי ניהו – ששני
 47 איסורים שונים הם [וכיון דאין איסורין שוה] לא מצטרף, או דלמא
 48 בין (דאיסורין שוה) דקרפנן שוה – ששניהם הם חיוב חטא, ו
 49 מצטרף.
 50 ואם תמצא לומר שבין (דאיסורין שוה) דקרפנן שוה, מצטרף, אם
 51 כן באופן שחטאו מיעוט הקהל בחלב ומיעוט הקהל פצעבודת
 52 פוכבים, מהו הדין, האם חבא ודאי אין איסורין שוה ואין קרפנן
 53 שוה, שהרי חטאת עבודת כוכבים אינה כחטאת חלב, ולכן אין
 54 מצטרפים, או דלמא בין דאידי ואידי פרת הוא – שגם חלב וגם
 55 עבודה זרה שוים בכך ששניהם איסור כרת הם (במזיד), מצטרף
 56 המיעוט שחטא בעבודה זרה עם המיעוט שחטא בכרת. מסיקה
 57 הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 58 הגמרא דנה באופן אחר של שתי הוראות: איפעיא להו – נסתפקו בני
 59 הישיבה באופן שהורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל
 60 על פיהם, ומת אותו בית דין, ועמד בית דין אחר תחתיהם, והורו
 61 והורו שוב שחלב מותר, ועשו מיעוט אחר על פיהם, מהו הדין, האם
 62 מצטרפים שני המיעוטים לרוב ציבור ומביאים פרו. הגמרא מבארת
 63 את השאלה: אליבא דמאן דאמר בית דין מיתני – לשיטת רבי
 64 מאיר, הסובר (להלן ד) שחיוב הבאת הפר מוטל על בית דין, שבית דין
 65 הם המביאים את הפר, לא תיבעי לך – אין מקום להסתפק, דהא
 66 ליתנהו – שהרי בית דין הקודם אינו, שהרי מתו, ואי אפשר לצרפם
 67 להביא יחד פרו. אלא בי תיבעי לך – מה שיש לך להסתפק, זהו
 68 אליבא דמאן דאמר צבור מיתני – לשיטת רבי יהודה, הסובר (שם)
 69 שהציבור הם המביאים את הפר, ואם כן מאי הדין, האם צבור הא
 70 קאי – הציבור הרי קיים, ויש לצרף את המיעוט הראשון עם המיעוט
 71 השני ולהביא פרו,

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו נתקבל בעתו, וימי חדש תשרי אין הזמן גרמא לענות, מלבד על שאלות
 דחופות ביותר וביותר, ובדאי יודיע בהזדמנות הקרובה איך הסתדר בשנה חדשה זו, וביוחד בסדר לימוד
 בקביעות בהתמדה ושקידה, ועכ"פ מכאן ולהבא יסתדר באופן כזה.

וכבר ידוע פסק תורתנו תורת חיים, אשר בטבע האדם ותולדתו המוח שליט על הלב, ואין לך דבר
 העומד בפני הרצון, וכשיחליט בתוקף שעליו להיות כמתאים לצור מחצבתו, בודאי תושפע תוספת הצלחה
 ביגיעתו ובעליו למעלה בלימוד התורה ובקיום המצות וזכות אבותיו מסייעתו.

המחכה לבשו"ט בכל זה בהקדם.

29 ורבה, גוי וקהל גזים יהיה ממך, שצוהו להוליד עוד ילדים והבטיח
 30 לו שהם יהיו 'קהל', ומאן אתיליד ליה ההיא שעתא - מי עוד היה
 31 עתיד להיוולד לו אחר אותה הבטחה, רק בנימין, שכן שאר ילדיו
 32 נולדו לפני כן, ואם כן שמע מינה שהיה קאמר לו רחמנא, מתיליד
 33 לך השתא קהל אחרנא - יוולד לך עכשיו 'קהל' נוסף על ילדיך
 34 שנולדו כבר, כלומר מי שיוולד לך עכשיו יקרא 'קהל', ואם כן מוכח
 35 שבנימין, שהוא שבת אחד, נקרא 'קהל'. מקשה הגמרא: אמר ליה רב
 36 שכא רב בהנא, דלמא ששבת אחד אינו 'קהל', והכי קאמר ליה
 37 רחמנא ליעקב, לבי ו-כאשרן מתיליד לך בנימין, או הוא דהווי ו-הם
 38 יהיו שנים עשר שבטים דמתקריית - שיהיו נקראים 'קהל', כלומר
 39 שרק שנים עשר שבטים יחד קרויים 'קהל', וכאשר יוולד בנימין נמצא
 40 שיש 'קהל'. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב כהנא לרב שבא, אללא לפי
 41 דבריך שלפני לידת בנימין לא היו השבטים 'קהל', האם יתכן שרק
 42 שנים עשר שבטים איקרו קהל אך אחד עשר שבטים לא איקרו
 43 קהל, והרי לעיל הוכח מ'ועמד יהושפט' וגו' שאף שני שבטים קרויים
 44 'קהל'. אלא ודאי משמעות הפסוק היא שהקדוש ברוך הוא מבטיח
 45 ליעקב שיוולד לו 'קהל' נוסף, ומוכח ששבת אחד קרוי 'קהל'.
 46 הגמרא מקשה על רבי מאיר: תנא, רבי שמעון אומר, מה תלמוד
 47 לומר - מה מלמד הכתוב שנאמר לגבי הקרבנות שהוקרבו
 48 כשהוקדשו הלויים לעבודת המקדש, ילקחו פר וגו' ופר שני בן בקר
 49 תקח לתמאת' (במדבר ח ח), ומה מלמדנו המילה 'שני', אם לתלמוד
 50 שהם שנים - שצריך להביא שני פרים, והלא כבר נאמר (שם פסוק יב)
 51 'ועשה את האחד תמאת ואת האחד עולה לה', ומוכח שהפרים
 52 הם שנים. [אלא] כך מלמדנו הפסוק, שקול היית לומר [תהא]
 53 נאכלת תמאת זו ללויים - לכהנים, כדרך שאר חטאות נאכלות,
 54 תלמוד לומר (שם פסוק ח) 'ופר שני', ומשמעות 'שני' היא שפר החטאת
 55 הוא שני לעולה, ודינו כעולה לענין זה שדורשים מה עולה לא
 56 נאכלת, שהרי עולה מוקטרת כליל על המזבח,

1 שהוא מחשיב אף שבת אחד כמרוכים ולא כיחידים, ולכך אף שבת
 2 אחד שהוא מיעוט קהל שחטא בהוראת ב"ד הגדול, חייב. מסיקה
 3 הגמרא: אכן שמע מינה.
 4 מבואר במשנה שלרבי יהודה ורבי שמעון, כל שבת מביא פר, כלומר
 5 שמה שאמרה תורה 'הקריבו הקהל', כל שבת נקרא 'קהל'. הגמרא
 6 מבררת את מקור הדין: ורבי יהודה ורבי שמעון, שכבט אחד דאקרי
 7 קהל, מנא להו. משיבה הגמרא: אמרי, המקור הוא מה שנאמר
 8 כשבאו בני מואב ועמון להלחם ביהודה, ונקבצו יהושפט המלך עם
 9 כל יהודה אל בית המקדש להתפלל, דכתיב שם (דברי הימים ב' כ ה)
 10 'ועמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים, (נכח חצר בית ה')
 11 תחדשה'. ומהלשון 'קהל יהודה' מבואר ששבת יהודה לבדו נקרא
 12 'קהל', ואם כן מוכח ששבת אחד נקרא 'קהל'. הגמרא מבארת את
 13 הפסוק: מאי חדשה - מדוע נקראת חצר בית המקדש 'חצר חדשה',
 14 הרי לא היתה חדשה בימי יהושפט. אמר רבי יוחנן, קראה הפסוק
 15 'חדשה' מפני שאותו היום חידשו בה דברים - הלכות, ואמרו, מכול
 16 יום אל יבנה במחנה לוייה - לעזרת נשים, שגזרו להוסיף על קדושת
 17 עזרת נשים, שלא יכנס בה טבול יום, אף שמוותר מדאורייתא. הגמרא
 18 דוחה שאין מהפסוק ראייה ששבת נקרא קהל: מתקיה לה רב אחא
 19 בר יעקב, ממאי, דלמא שאני - אולי שונה שבת יהודה, שנקרא
 20 'קהל' כשהיה בירושלים מפני דהויה נמי שבת בנימין שם מלבד
 21 יהודה, שהרי ירושלים היא גם בחלקו של בנימין. ואם כן אין מוכח
 22 שאפילו שבת אחד נקרא 'קהל'.
 23 הגמרא מבארת את המקור: אללא אמר רב אחא בר יעקב, המקור
 24 הוא הפסוק שבו מספר יעקב ליוסף את דברי ה' אליו, דכתיב (בראשית
 25 מח ט) 'ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים' וגו',
 26 וכוונת יעקב לדברי הקדוש ברוך הוא שנאמרו לו לפני שובו לארץ
 27 ישראל, 'וקרא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו'
 28 (בראשית ל ט), ונאמר שם (שם לה יא) 'ויאמר לו אלהים אני אל שדי, פרה

21 קרבן בפני עצמו, הורה וקמא עם הצבור, מתכפר לו יחד עם
 22 הצבור בקרבנם.
 23 עתה מבררת הגמרא כיצד יתכן הדין ששנינו במשנתינו שאם הורה
 24 כהן משיח לעצמו באיסור אחד, והורו בית דין לציבור באיסור אחר,
 25 ועשה על פי הוראת עצמו, חייב הכהן המשיח להביא קרבן בפני
 26 עצמו ואינו נפטר בקרבן הציבור. שואלת הגמרא: היכי דמי - במה
 27 מדובר, אילימא - אם נאמר דהוא מופלא - שהוא מיוחד בחכמתו
 28 בדורה, והם אינן מופלאין - אינם מיוחדים בחכמה כמוהו, פשיטא
 29 פשוט דמתכפר לו לכהן המשיח בפני עצמו, שהרי הוראה דלהון
 30 - הוראת בית הדין אינה ולא כלום לחייב קרבן העלם דבר, שכך
 31 שנינו במשנה לעיל (ד). שאם לא היה מופלא של בית דין עמהם אין
 32 הוראתם מחייבת קרבן, וכאן הכהן המשיח הוא המופלא שבדור,
 33 והורה בפני עצמו ולא עמהם. ומכיון שאין כאן הוראת בית דין, בעי
 34 אתווי - צריכים להביא בשפה או שיעירה כל חד וחד מהציבור
 35 לחטאת יחיד כדון יחיד שחטא, ולא כציבור שעשה על פי בית דין. ואי
 36 - ואם מדובר דאינון - בית דין הגדול מופלאין בחכמה, והוא לאו
 37 מופלא - והכהן המשיח אינו מופלא כמותם, אמאי מתכפר לו
 38 בפני עצמו, הא הוראה דיהיה ולא כלום היא - הרי אין נחשבת
 39 הוראתו הוראה כלל, ונמצא שחטאו היה בשגגת מעשה בלבד ללא
 40 שקדם לכך העלם דבר, ואם כן אינו חייב קרבן.

1 כן משיח מוצא מכלל יחיד, שאף הוא היה בכלל החיוב להביא
 2 כבשה או שעירה ככל יחיד, וחייבו הכתוב להביא פר. אם כן יש
 3 ללמוד כהן משיח מנשיא בבנין אב ולומר, מה - כשם שנשיא אם
 4 קמא בפני עצמו, מביא שער לחטאת בפני עצמו, ואם קמא עם
 5 הצבור, שעשה על פי בית דין עם הציבור, מתכפר לו עם הצבור
 6 בפר העלם דבר, אף כהן משיח אם קמא בפני עצמו, על פי הוראת
 7 עצמו, מביא פר לחטאת בפני עצמו, קמא עם הצבור, שהורה
 8 לעצמו ועשה, והורו בית דין לציבור ועשו, מתכפר לו עם הצבור.
 9 דוחה הברייתא: לא, אין ללמוד כהן משיח מנשיא, שהרי אם אמרת
 10 בנשיא שראוי שיתכפר עם הציבור כשעשה עמהם על פי בית דין,
 11 שכך מתכפר לו עם הצבור כיום הכפורים על ידי שער הנעשה
 12 בפנים ושעיר המוספין המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו. האם
 13 תאמר שהוא הדין במשיח שאין מתכפר לו עם הצבור כיום
 14 הכפורים, אלא מביא לבדו פר לחטאת. ממשכיה הברייתא, מכיון
 15 שבאנו לדחייה זו, הואיל ואין מתכפר לו לכהן המשיח עם הצבור
 16 כיום הכפורים, יכול אני לומר שביא פר לעצמו גם כשהורה יחד
 17 עם הציבור באותו איסור, תלמוד לומר - מלמדנו הכתוב, ויהקריב
 18 על תמאתו אשר קמא (ויקרא א), שדווקא כשהורה בפני עצמו מביא
 19 קרבן בעצמו. הא כיצד - מה בא הכתוב ללמדנו, אימתי מביא פר
 20 לעצמו ואימתי נפטר בקרבן הציבור, הורה וקמא בפני עצמו, מביא

המשך ביאור למסכת הוריות ליום רביעי עמ' ב

1 שהיתה להיתר ששכחתי את טעמה, דְּמָהוּ דְּתִימָא – שמא תאמר,
2 כִּינּוּן דְּאֵלּוּ מִתְּרַע לִיהּ – שאילו היה נזכר כשעשה העבירה מאיזה
3 טעם הורה להיתר, [שְׂמָא] דְּרַדְרָא בִּיהּ – יתכן שהיה חוזר בו, ומשום
4 כך הרי הוא כְּמִזְדֵּד דְּמִי, שלא היה לו לעשות על פי הוראה ששכח
5 טעמה, וְאִם כֵּן לֹא לְתִיב חֲטָא, קָא מְשַׁמְעֵ לֵן – משמענו התנא
6 שנחשב לשוגג, שהרי חשב שהמעשה מותר שכן הסתמך על היתרו
7 הקודם.

8 שנינו במשנה: מְזִיד וְעֵשָׂה שׁוֹגֵג כּו' פטור, שהוראת כהן משיח
9 לעצמו כהוראת בית דין לציבור. מבררת הגמרא: מִנָּא הִנֵּי מִלִּי –
10 מהיכן למדנו דבר זה בתורה שהכהן המשיח חייב חטאת דווקא

11 כשקדם והתיר לעצמו את העבירה בשוגג. משיבה הגמרא: דְּתַנּוּ
12 רַבִּנּוּן בְּרִייתָא, כתוב בתורה בפרשת כהן משיח (ויקרא ד א), 'אם הפקן
13 המשיח יחטא לְאִשְׁמַת הָעָם, הֲרִי הוּקֵשׁ בּוֹה כּוֹהן הַמְּשִׁיחַ לַעַם,
14 ללמדנו שכהן הַמְּשִׁיחַ בְּצַבּוֹר – כפר העלם דבר של ציבור, כשם
15 שחיוב פר הציבור הוא דווקא כשהתירו בית דין בשוגג, ועשו הציבור
16 את העבירה על פיחם, כמו כן חיוב כהן המשיח בפר הוא דווקא
17 כשהורה קודם להיתר ועשה בשוגג.
18 מקשה הברייתא: (שְׁיִבּוֹל) וְהֵלֵא דִּין הוּא – מדוע צריך לימוד מיוחד
19 להשוות כהן משיח לציבור שעשו על פי בית דין, הרי אף לולי זה
20 אפשר ללמוד את דינו מציבור.

המשך ביאור למסכת הוריות ליום חמישי עמ' ב

1 זרה, אף בלא שהורו להם בית דין טעות בדבר. אין לומר כן, שהרי
2 נֶאֱמַר כָּאן – לגבי שגגת הציבור בעבודה זרה (במדבר טו כד) 'וְהִזָּה אִם
3 מַעֲיִנִי הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן – לגבי שגגת הציבור
4 בשאר עבירות (ויקרא ד יא) 'וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיִנִי הַקֹּהֵל', ומאחר ובשניהם
5 נאמרה תיבת 'מעיני' לומדים זה מזה בגזירה שוה, מָה לְהֵלֵן – כשם
6 שלגבי שאר עבירות אִין בית דין תִּיבִין קִרְבֵּן אֱלֹא עַל הָעֵלֶם דְּבַר
7 עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה, אִף כָּאן – לגבי שגגת הציבור בעבודה זרה, אִין
8 בית דין תִּיבִין קִרְבֵּן אֱלֹא עַל הָעֵלֶם דְּבַר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה.

9 הגמרא מבררת מה הוא דינו של הכהן המשיח לגבי שגגת עבודה
10 זרה: נתבאר במשנתנו שבית דין אינם חייבים קרבן אלא על העלם
11 דבר עם שגגת מעשה, בין בעבודה זרה ובין בשאר עבירות. וכן
12 נתבאר שהכהן המשיח דינו כבית דין לגבי שאר עבירות, שאף הוא
13 אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. וְאֵילּוּ דִּינוּ שֶׁל הַכּוֹהֵן
14 הַמְּשִׁיחַ פְּשַׁגְגַת עֲבֻדַת בּוֹכְבִים כְּדִינוּ שֶׁל בֵּית דִּין לֹא קָתְנִי – לא
15 נתפרש כן במשנה, שהרי אין המשנה אומרת 'וכן המשיח' לגבי
16 איסור עבודה זרה. ויש לדייק מכך, שבעבודה זרה חייב הכהן המשיח
17 להביא קרבן אף בשגגת מעשה בלבד, בלא העלם דבר, כשאר יחיד.
18 מִתְּנִיתִין מִנִּי – מי הוא התנא ששנה את משנתנו, רַבִּי הֵיא, דְּתַנִּיא
19 – שכך שנינו בברייתא, דינו של כהן מְשִׁיחַ פְּשַׁגְגַת עֲבֻדַת בּוֹכְבִים,
20 נחלקו בו תנאים. רַבִּי אֲמִיר, שמביא הוא שעירה לחטאתו אף
21 בְּשִׁגְגַת מַעֲשֶׂה לְבַדָּה, בלא העלם דבר. וְחֲכָמִים אֲמִרִים, אינו חייב
22 אלא בְּהָעֵלֶם דְּבַר עם שגגת המעשה. וְשׁוּין רַבִּי חַכְמִים בענין זה
23 שְׁדִינוּ שֶׁל הַכּוֹהֵן הַמְּשִׁיחַ בְּשַׁעֲרָה כִּיחִיד. כלומר, אפילו חכמים
24 הסוברים שגם בעבודה זרה אין דינו של הכהן המשיח שוה לדינו של
25 היחיד, שהרי אין הוא מתחייב על שגגת מעשה דבר עם שגגת
26 המעשה, ואילו יחיד מתחייב על שגגת מעשה לבדה, מכל מקום
27 מודים הם ששוה הוא ליחיד בענין זה שמביא שעירה לחטאתו כיוחיד.
28 וְעוֹד שׁוּין רַבִּי חַכְמִים בענין נוסף, שְׂאִין הַכּוֹהֵן הַמְּשִׁיחַ מְבִיא אֲשֵׁם
29 תְּלוּי כֵלֶל. כלומר, אפילו רבי הסובר שדינו של הכהן המשיח
30 בעבודה זרה שוה לדינו של היחיד, שמתחייב אף על שגגת מעשה
31 בלא העלם דבר, מכל מקום הוא מודה שאינו שוה לגמרי ליחיד,
32 שהיחיד מביא אשם תלוי כשיש ספק בידו אם עבר עבירה בשוגג,
33 ואילו הכהן המשיח אינו מביא אשם תלוי כלל.

34 הגמרא דוחה את מה שנתבאר שהמשנה כשיטת רבי היא. מקשה
35 הגמרא: וְתִפְתָּרָא – וכי סבור אתה שאפשר להוכיח מן המשנה שהיא
36 נשנית על ידי רבי, מאחר שלא נקטה המשנה 'וכן המשיח' לגבי
37 עבודה זרה, והרי יש עוד משנה בעלן זו להלן (ה, ט). המפרשת שאין בית
38 דין חייבים קרבן עד שיוורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, וכן
39 המשיח, ואף בעבודת כוכבים אין חייבים עד שיוורו דְּבַר שְׁדוּנו

40 כְּרַת וְכְשִׁנְגָתוּ הַטָּאֵת, אבל 'וכן המשיח' לענין עבודה זרה מִי קָתְנִי
41 – האם המשנה שונה שם שאף המשיח דינו כן בעבודה זרה, הלא אין
42 היא אומרת זאת, ואף על פי כן הדין הוא שגם בעבודה זרה אין הכהן
43 המשיח מתחייב אלא בהעלם דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אֱלֹא
44 בהכרח צריך לומר, דְּתַנִּי הָא וְהוּא הֲרִין לְהָא – שהמשנה שם
45 מפרשת לגבי שאר עבירות שדינו של המשיח כציבור, שאינם חייבים
46 אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, וממילא יודעים אנו שאף
47 בעבודה זרה דינו שוה לציבור לענין זה. הֲכָא נְמִי – אף כאן
48 במשנתנו יש לומר כן, דְּתַנָּא הָא וְהוּא הֲרִין לְהָא – שהמשנה מורה
49 לנו שדינו של המשיח כציבור בשאר עבירות, שאינו מתחייב אלא
50 על העלם דבר עם שגגת המעשה, וממילא יודעים אנו שאף לגבי
51 עבודה זרה דינו כן.
52 נמצא, שאין להוכיח מדברי המשנה שנשנית על ידי רבי, אלא יתכן
53 שנשנית על ידי חכמים, הסוברים שאין חילוק בדינו של הכהן המשיח
54 בין שגגת עבודה זרה לשאר עבירות, ובכל ענין אינו מתחייב אלא
55 על העלם דבר עם שגגת המעשה.
56 הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם של רבי וחכמים. מבררת
57 הגמרא: מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי הַסּוֹבֵר שְׁכּוֹהן מְשִׁיחַ חִיבֵי עַל שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה
58 בעבודה זרה אף בלא העלם דבר. מבארת הגמרא: אֲמִיר קָרָא לַגְּבִי
59 שִׁגְגַת עֲבֻדָה זָרָה שֶׁל יַחִיד (במדבר טו כח) 'וְכִפֹּר כְּהֵנּוּ עַל הַנֶּפֶשׁ
60 הַשׁוֹנֵגֶת בְּהַטָּאָה בְּשִׁגְגָה, ודורשים את המקרא כך, 'הַנֶּפֶשׁ' זֶה כּוֹהֵן
61 מְשִׁיחַ, 'הַשׁוֹנֵגֶת' זֶה נְשִׂיא. ובדרשת התיבות בְּהַטָּאָה בְּשִׁגְגָה' נחלקו
62 רבי וחכמים. רַבִּי סֵבֶר שְׁדוּרִשִׁים כן, חֲטָא זֶה בְּשִׁגְגָה זֶהא, כלומר,
63 בעבודה זרה יש לחייב את הכהן המשיח אפילו על שגגת מעשה
64 לבדה. וְאֵילּוּ רַבִּנּוּן סֵבֶרִי שְׁכָרִי שְׁכָרִי דוּרִשִׁים תִּיבּוֹת אֵלוּ, שאין חייב קרבן
65 בעבודה זרה על שגגת מעשה לבדה, אלא מִי שְׁחַטְאֵתוּ בְּשִׁגְגָה
66 בשאר מצוות, דהיינו הדיוט שמתחייב לעולם בשגגת מעשה לבדה,
67 יֵצֵא כּוֹהֵן מְשִׁיחַ שְׂאִין חֲטָאֵתוּ בְּשִׁגְגָה לְבַדָּה, אֱלֹא
68 בְּהָעֵלֶם דְּבַר עם שגגת המעשה, ומכאן שאף בעבודה זרה אינו חייב
69 על שגגת מעשה לבדה.
70 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וְשׁוּין רַבִּי
71 וחכמים שְׁדִינוּ שֶׁל הַכּוֹהֵן הַמְּשִׁיחַ בעבודה זרה בְּשַׁעֲרָה כְּקִרְבָּנוּ שֶׁל
72 יַחִיד. מבררת הגמרא: מִנֵּן לּוּמְדִים דִּין זֶה. מבארת הגמרא:
73 דְּאֲמִיר קָרָא לַגְּבִי שִׁגְגַת עֲבֻדָה זָרָה (במדבר טו כו) 'וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת
74 תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה, וְהִקְרִיבָה עֹז בַת שִׁנְתָה לְחֲטָא, ולומדים מן התיבות
75 עֹפֵשׂ אַחַת' יַחִיד וְאֲחֵד נְשִׂיא וְאֲחֵד מְשִׁיחַ – בין יחיד ובין
76 נשיא ובין כהן משיח, כולם מביאים שעירת עזים לקרבנם, שהרי
77 בּוֹלָם כְּבָלָל 'נֶפֶשׁ אַחַת' הֵן.

57 המרובים קרבן חדש, שלא מצינו כמותו בשאר קרבנות. ויש להקשות
 58 על כר, **מאי ניייתי** – איזה קרבן יביאו שלא מצינו כמותו במקום אחר,
 59 **ניייתי פיר** – אם נאמר שיביאו פר, כבר מצינו קרבן כזה, שהרי **צבור**
 60 **בשאר מצות הוא דמייתו** – אם עברו הציבור על אחת מן המצוות
 61 שבתורה על פי הוראת בית דין, הם מביאים פר לחטאת, ונמצא,
 62 שאין קרבנם של המרובים העובדים עבודה זרה חלוק מהם. ואם
 63 נאמר **דניייתי** – שיביאו **פר לעולה ושעיר לחטאת**, גם קרבן כזה כבר
 64 מצינו במקום אחר, שהרי **צבור בעבודת פוכבים הוא דמייתו** – אם
 65 עברו הציבור על איסור עבודה זרה על פי הוראת בית דין, הם
 66 מביאים קרבנות אלו. ואם נאמר **דניייתי** – שיביאו המרובים העובדים
 67 עבודה זרה בשוגג **שעיר עיזים** לקרבנם, הרי **נשיא בשאר מצות הוא**
 68 **דמייתו** – המלך מביא קרבן זה על שגגותיו. ואלא נאמר **דניייתי** –
 69 שיביאו **שעירה**, יחיד נמי היינו **קרננו** – זה הוא קרבן חטאת של
 70 יחיד.
 71 מתרצה הגמרא: (**אלמה לא**) **איצטרף** – הוצרך הכתוב להשמיענו
 72 שאין קרבן המרובים חלוק מקרבנות אחרים, משום **דלקא דעתך**
 73 **אמינא** – סבורים היינו לומר, ש**צבור** העובדים עבודה זרה בשוגג
 74 **מייתי** – מביאים **פר לעולה ושעיר לחטאת**, הני – אלו הרבים
 75 העובדים עבודה זרה **ניייתי איפקא** – יביאו להיפר, **פר לחטאת**
 76 **ושעיר לעולה**, ונמצא שחלוק קרבנם משאר קרבנות שבתורה. **אי**
 77 **נמי** – באופן נוסף היה מקום לומר, שאכן **צריך** היה שיביאו המרובים
 78 קרבן החלוק מקרבנות אחרים, **ואין לו תקנה** – אך מכיון שאין קרבן
 79 כזה לא תהיה להם תקנה בקרבן. **קא משמע לן** – על כן הוצרך
 80 הכתוב להקיש מרובים ליחידים, להשמיענו שאין קרבנם שונה זה
 81 מזה.
 82 הגמרא מבררת מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בעובדי עבודה
 83 זרה: מבואר מדברי הברייתא, **דבולי עלמא מיהת** – שעל כל פנים
 84 לדעת הכל **פי דתיבי הני קראי** – כשנכתבו מקראות אלו (במדבר טו
 85 כב-כג), **בעבודת פוכבים הוא דתיבי** – לגבי איסור עבודת כוכבים
 86 הם נכתבו. מבררת הגמרא: **מאי משמע** – כיצד משמע שהמקראות
 87 עוסקים באיסור עבודת כוכבים. מבארת הגמרא: **אמר רבא, ואי**
 88 **תיבא** – ויש אומרים שאמר זאת **רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה ברי**
 89 **קרא** (במדבר טו כב) **וכי תשנו ולא תעשו את כל המצות האלה, איזו**
 90 **היא מצוה שהיא שקולה בגודל כל המצוות שבתורה, הני אומר זו**
 91 **עבודת פוכבים, שכל המודה בה הרי הוא כבופר בכל התורה כולה.**
 92 **דבי רבי תנא** – בישיבתו של רבי ביארו באופן אחר מנין יודעים
 93 שמקראות אלו עוסקים בעבודה זרה. והוא משום שמצינו לכאורה
 94 סתירה בין הפסוקים. בפסוק אחד **אמר קרא** (עו) **אשר דבר ה' אל**
 95 **משה, ומשמע מכך שמעו ישראל מפי ה' כשדיבר אל משה. ובתיבי**
 96 **בפסוק שלאחריו אשר צוה ה' אליכם ביד משה, ומשמע מכך**
 97 **שמעו את הציזוי מפיו של משה ולא מפיו של הקדוש ברוך הוא.**
 98 ולפיכך צריך לומר שמקראות אלו עוסקות באיסור עבודה זרה,
 99 שהרי **איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקדוש ברוך הוא וצוה**
 100 **על ידי משה, כלומר, היכן מצינו מצוה שגם שמעוה ישראל מפיו**
 101 **של הקדוש ברוך הוא וגם שמעוה מפיו של משה, הני אומר זו**
 102 **עבודת פוכבים, דתנא רבא וישמעאל, אנכי ולא יהיה לך מפי**
 103 **הגבורה שמענום** – שתי הדיברות הראשונות 'אנכי' ו'**לא יהיה לך אשר**
 104 **הוצאתיך מארץ מצרים**', לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות
 105 כ ב-ג), מפיו של הקדוש ברוך הוא בעצמו שמענו אותם, ובוה
 106 מתקיימים דברי המקרא 'אשר דבר ה'', ששמעו בני ישראל את דבר
 107 ה', ואילו המקרא 'אשר צוה ה' אליכם ביד משה' מתקיים בכמה
 108 פרשיות אחרות שבתורה, שנצטוו בהם ישראל על ידי משה שלא
 109 להשתחוות לעבודה זרה, ולא שמעוה מפיו הקדוש ברוך הוא בעצמו.
 110 **דבי רבי ישמעאל תנא** – בישיבתו של רבי ישמעאל ביארו באופן
 111 אחר מנין יודעים שמקראות אלו עוסקים בענייני עבודה זרה,
 112

1 אלו שנתבארו עד עתה מבוארות יפה **למאן דמפיק** [–מוציא] **לה**
 2 **לעליה' לנזרה שוה בראמן** – לדעת הסובר שלומדים בגזירה שוה
 3 את תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי חטאת הציבור, מתיבת 'עליה'
 4 שנאמרה לגבי איסור אחות אשה, וכפי שנתבאר. **אלא לרבנן**
 5 במסכת יבמות (א) **דמפיק לה לעליה' לעריות וצרות** – הדורשים את
 6 תיבת 'עליה' שנאמרה לגבי אחות אשה לגזירה שוה אחרת, ללמוד
 7 הימנה שאסור לאדם לייבם אשה שהיא אסורה לו באיסור ערוה, וכן
 8 אסור לייבם את צרותיה, ואם כן, דין זה שאין בית דין חייבים קרבן
 9 אלא **בדבר שזדונו ברת ושגגתו חטאת מנא להו** – מנין הם יודעים
 10 זאת.

11 מתרצה הגמרא: **נפקא להו** – הם לומדים דין זה, **מדמתי ליה** –
 12 ממה ששנה **רבי יהושע בן לוי לבריה** – לבנו. נאמר (במדבר טו כט-ל)
 13 **תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד**
 14 **רמה וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה, במקרא**
 15 **זה הוקשה כל התורה בולה, לענין קרבנות, לעבודת פוכבים, שכן**
 16 **תורה אחת היינו כל התורה, ואילו והנפש אשר תעשה ביד רמה'**
 17 **היינו עובד עבודת כוכבים, ומעתה יש ללמוד דינם של אלו מאלו,**
 18 **מה – כשם שמצינו לגבי עבודת פוכבים שחייבין על זדונו ברת ועל**
 19 **שגגתו חטאת, שהרי נאמר בזה (שם טו א) 'הכרת תכרת הנפש ההוא**
 20 **עונה בה, אף כןא** – בכל התורה, אין מביאים קרבן אלא בדבר
 21 **שחייבין על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת.**

22 מבררת הגמרא: **אשקחן** – מצינו ללמוד מדרשה זו לגבי **יחיד נשיא**
 23 **וכהן משיח, שהרי נאמר באותה פרשה (שם טו כז) 'אם נפש אחת**
 24 **תקטא בשגגה, ויחיד נשיא ומשיח כולם בכלל נפש אחת' הן, וכמו**
 25 **כן יודעים את דין זה בין בעבודת פוכבים ובין בשאר מצות, שכן**
 26 **הוקשה כל התורה לעבודת כוכבים, אבל צבור מנלן** – מהיכן
 27 לומדים שאף הציבור אינם חייבים קרבן אלא בדבר שזדונו כרת
 28 ושגגתו חטאת. מבארת הגמרא: **יליף עליון מתחתון** – לומדים את
 29 הפרשה העליונה העוסקת בקרבן ציבור של עבודת כוכבים, מן
 30 הפרשה התחתונה העוסקת בקרבן יחיד של עבודת כוכבים, כשם
 31 שהיחיד אינו חייב קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, בין
 32 בעבודת כוכבים ובין בשאר מצוות, אף הציבור דינם כן.

33 הגמרא אשה לברר את שיטת רבי הלומד גזירה שוה 'עליה עליה'
 34 מאחות אשה לענין שאין חייבין אלא על דבר שזדונו ושגגתו
 35 חטאת. מבררת הגמרא: **ורבי, דרשה זו דרבי יהושע בן לוי,**
 36 **המקיש את כל התורה לעבודת כוכבים, מאי עביד ליה** – מה עשה
 37 עמה, הרי אין הוא לומד משם לענין דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.
 38 מבארת הגמרא: **מפיק ליה** – מוציא הוא דרשה זו **לכדתניא** – למה
 39 שנינו בברייתא, **לפי שמצינו שחלק הפתוב בין רבים העובדים**
 40 **עבודה זרה במזיד, דהיינו אנשי עיר הנדחת, ליחידים העובדים**
 41 **עבודה זרה במזיד, שהרבים מיתתם על ידי בית דין בפסיוף, וקמונן**
 42 **אבר** – ושורפים את כל ממונם, ואילו יחידים מיתתם על ידי בית דין
 43 **בסקיילה, וקמונן פלט** – אינו אובד יחד עמו. **יכול נחלוק**
 44 **בקרבתותיהם** – שמה נאמר שיש לחלק אף בקרבנם של אנשי עיר
 45 אחת העובדים עבודה זרה בשוגג, שלא יהא דומה לשום קרבן
 46 בעולם, לא לקרבנם של יחידים ולא לקרבנם של ציבור. **תלמוד**
 47 **לומר** – לכך הוצרך הכתוב לומר 'תורה אחת יהיה וגו' **לכם לעשה**
 48 **בשגגה, ובמקרא זה הוקשו מרובים העובדים עבודה זרה בשוגג**
 49 **ליחידים, כשם שהיחידים מביאים שעירת עיזים לקרבנם, אף**
 50 **המרובים דינם כן.**

51 הגמרא מקשה על ברייתא זו: **מתקיף לה** [–הקשהו] **רב חלקיה**
 52 **מהגרוניא.** מבואר מדברי הברייתא, **דמעמא** – שטעם הדבר שאין
 53 אנו מחלקים בין קרבנם של יחידים העובדים עבודה זרה בשוגג
 54 למרובים, משום **דלא חלק בזה הפתוב, אלא הקישם זה לזה במקרא**
 55 **תורה אחת יהיה לכם, הא חלק** – אבל אם לא היה הכתוב מקישם
 56 זה לזה, **הנה אמניא** – הייתי אומר שנתחלק בקרבנותיהם, וביאו

פרק שלישי - כהן משיח

39 פרק זה עוסק בתחילתו בדיניהם של כהן משיח [כהן גדול המשוח
40 בשמן המשחה] ונשיא [מלך] שחטאו קודם שנתמנו או לאחר
41 שעברו מגדולתם, אימתי מביאים קרבן חטאת רגיל ככל אדם,
42 ואימתי מביאים את הקרבן המיוחד להם. לאחר מכן עוסק הפרק
43 בחילוקי הדינים שיש בין כהן המשוח בשמן המשחה לכהן שאינו
44 משוח, וכן בחילוקים שבין כהן גדול להדיוט. בסיומו עוסק הפרק
45 בסדר קדימויות של עניינים שונים.
46

משנה

47 משנה זו עוסקת בדין כהן משיח ונשיא שחטאו ואחר כך עברו
48 מגדולתם, קודם שהביאו קרבנם, וכן באופן שעברו מגדולתם ואחר
49 כך חטאו.
50 המשנה מבארת דין השהו בכהן גדול ומלך: **כֹּהֵן מְשִׁיחַ** - כהן גדול
51 המשוח בשמן המשחה, **שֶׁחָטָא** בשוגג באחת מכל עבירות שבתורה
52 שיש בזונו כרת, **וְאַחַר כֵּן עָבַר מִמְשִׁיחוֹתָו** - פסק מלהיות כהן
53 גדול, קודם שהביא פר על שגגתו, **וְכֵן נָשִׂיא** [מלך] **שֶׁחָטָא וְאַחַר**
54 **כֵּן עָבַר מִגְדוּלְתוֹ** - פסק מלהיות מלך, קודם שהביא שעיר עיזים על
55 שגגתו, הדין בזה הוא שאף על פי שכבר עברו מגדולתם מכל מקום
56 ה**כֹּהֵן הַמְשִׁיחַ מְבִיא פֶר וְהַנְּשִׂיא מְבִיא שְׁעִיר**, לפי שיש לילך אחר
57 השעה שבה אירע החטא, ובאותה שעה עדיין היו בגדולתם.
58 עתה מפרשת המשנה דין שבו יש חילוק בין כהן גדול למלך: כהן
59 **מְשִׁיחַ שֶׁכָּבַר עָבַר מִמְשִׁיחוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן חָטָא, וְכֵן הַנְּשִׂיא שֶׁכָּבַר**
60 **מִגְדוּלְתוֹ וְאַחַר כֵּן חָטָא**, לענין זה יש חילוק ביניהם, שה**כֹּהֵן**
61 **הַמְשִׁיחַ מְבִיא פֶר** על שגגתו בדין כהן גדול, לפי שלעולם בקדושתו
62 הוא עומד, **וְאִילוֹ הַנְּשִׂיא** אינו מביא אלא כשבה או שעירה בְּקָרְבָנו
63 של הַדְּיוּט, לפי שמשעה שעבר ממלכותו אינו נידון כמלך אלא
64 כשאר כל אדם.
65

גמרא

66 נתבאר במשנה שאם הכהן הגדול חטא בזמן כהונתו, ואחר כך עבר
67 מכהונתו קודם שהביא את קרבנו, מביא פר על שגגתו כפי קרבנו של
68 כהן גדול. מקשה הגמרא: **הֲשִׁתָּא יֵשׁ לְזִמְרָ -** מעתה יש לתמוה,
69 מאחר ונתבאר בסיפא של המשנה שאפילו אם כבר עָבַר הכהן
70 מְשִׁיחוֹתוֹ
71

1 דוחה הגמרא: **אָמַר לִיה רב פפא** לרב פפא הונא בריה דרב נתן, **וְרַבִּי**
2 **עֲקִיבָא מִי פֶטֶר לִיה מִפֶּר** - האם רבי עקיבא פוטר את הכהן המשיח
3 אף מפר, הלא אין הוא פוטר אלא מקרבן עולה ויורד, ומאחר והכהן
4 המשיח חייב בפר היה לרבי אליעזר להזכיר זאת במשנה, כשם
5 שהזכיר שהנשיא מביא שעיר, ומכיון שלא אמר זאת יש להוכיח
6 כדברי רבי יוחנן, שאף בנשיא לא אמר רבי אליעזר אלא בטומאת
7 מקדש וקדשיו שיש בהם כרת, אך בשאר עבירות הנשיא מביא קרבן
8 עולה ויורד כהדיוט, ונמצא שלעולם אין הכהן המשיח מביא פר
9 במקום שהיחיד מביא קרבן עולה ויורד, מאחר שבטומאת מקדש
10 סובר רבי אליעזר כשיטת רבי שמעון הפוטר לגמרי, ואילו בשאר
11 עבירות אין הוא מביא פר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט.
12 מסקנת הגמרא: **וְתוֹ לֹא מִידִי** - שוב אין להוסיף ולהקשות בזה דבר,
13 אלא ודאי יש להוכיח מן המשנה כדברי רבי יוחנן.

14 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבי יוחנן בשיטת רבי אליעזר: **אָמַר**
15 **רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדֵה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁאִין הַנְּשִׂיא מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוֹי**, כלומר,
16 אף שרבי אליעזר סובר שיש לרדן את איסור טומאת מקדש כמו
17 איסור שחייבים עליו חטאת קבועה, לענין זה שהנשיא מביא עליו
18 שעיר ולא קרבן עולה ויורד, מכל מקום הוא מודה שלענין חיוב אשם
19 תלוי אין דנים אותו כן, ולפיכך כשיש ספק לנשיא אם חטא בטומאת
20 מקדש וקדשיו אין הוא מביא אשם תלוי, שאף על פי שבמיד הוא
21 חייב כרת, מכל מקום בשוגג אין הוא חייב חטאת קבועה אלא קרבן
22 עולה ויורד.

23 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **הֲנִי תָנָא קָמִיה -** שנה תלמיד
24 ברייתא לפני **רַבִּי שֵׁשֶׁת, אֲשֶׁם תְּלוֹי בָּא עַל טוֹמְאָת מְקַדֵּשׁ וְקָדְשָׁיו**.
25 דהיינו, נשיא מביא אשם תלוי אם יש לו ספק שחטא בטומאת מקדש
26 וקדשיו, כשם שהוא מביא על ספק איסור שהעובר עליו בודאי חייב
27 חטאת קבועה.

28 **אָמַר לִיה רב ששת** לאותו תלמיד, **דְּאָמַר לֵךְ מִנִּי** - כשיטת מי סבור
29 אתה להעמיד ברייתא זו, **כַּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר הוֹאִיל וְנֶאֱמַר**
30 **בּוֹ כָּרַת בְּקָבוּעָה מִיְתֵי נְשִׂיא שְׁעִיר עֲלֵיהָ** - שלדברי רבי אליעזר
31 מביא נשיא שעיר על שגגת טומאת מקדש, לפי שנאמר בו כרת כמו
32 בחטאת קבועה, ולפיכך סבור אתה שאף לגבי אשם תלוי היא הדין
33 כן, שמביא אשם תלוי על טומאת מקדש. וכי יכול אתה לומר כן,
34 **וְהָאָמַר -** והרי אמר רבי יוחנן, **מוֹדֵה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁאִין מְבִיא אֲשֶׁם**
35 **תְּלוֹי** על טומאת מקדש, ואם כן אי אפשר להעמיד ברייתא זו כדבריו,
36 **וְיֵשׁ לְתַמוּהָ כְּפִי אִיוּ שִׁטָּה סוֹבֵרַת הַבְּרִייתָא**. מסקנת הגמרא: **קָשְׁיָא**
37 - אכן קשה הדבר.

38 **הָרֵדן עַלֵךְ הוֹרָה כֹּהֵן מְשִׁיחַ**

אגרות קודש

בי"ה, ג' כסלו, תשט"ז

ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

...בודאי למותר לעוררם וכבר עשו בזה ככל הדרוש אודות הכנות הדרושות בקשר עם ימי הסגולה
ויו"ד, י"ט כסלו ונר חמישי דחנוכה, שאף שלא כל העניינים תלויים בהכנה שקודם לזה כ"א בהתעוררות על
אתר וכו'. הנה ככל שתתגדל ההכנה תגדל גם ההתעוררות, ובמילא העניינים הבאים על ידם שאי אפשר
להכניס לקודם וכמובן ג"כ מהדיו בגליא דתורה, ביצה ב, ב שסעודת חול אין צריכה הכנה משא"כ סעודתא
דשבת, ואחכה לבשו"ט ומפורטות כדי צרכן בכל האמור...

בברכה.

26 לא מעיד עדות לאחרים, ולא אחרים מעידין אותו – מעידים עליו
27 עדות], ומאחר ואין הוא רשאי להעיד לאחרים, אינו בכלל דיני
28 שבועת העדות.

גמרא

29 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי הגלילי: אמר עולא, מאי
30 מעמא דרבי יוסי הגלילי – מה הוא טעמו של רבי יוסי הגלילי,
31 הסובר שמלך אינו מביא כלל קרבן עולה ויורד. משום דאמר קרא –
32 נאמר בתורה לגבי שבועת העדות וביטוי שפתיים וטומאת מקדש
33 וקדשיו (ויקרא ה ט), והיה כי יאשם לאחת מאלה, כלומר, שאם חטא
34 באחת מאלה מביא קרבן עולה ויורד. יש ללמוד מן התיבות 'לאחת
35 מאלה', שכל אדם שמתחייב בכל אחת ואחת משלושת דברים אלו,
36 דהיינו שהוא מצווה בכל אחת מהן, מתחייב הוא ככולן – הרי הוא
37 מצווה על כולן, וכל אדם שאין מתחייב באחת מאלה, כלומר, שאין
38 הוא מצווה אפילו רק על אחת מאלה, אין הוא מתחייב ככולן – אינו
39 מתחייב אפילו על אחת מהן. ומאחר והמלך אינו מתחייב על שמיעת
40 הקול, שהרי אין הוא מעיד לאחרים, לפיכך אין הוא בתורת חיוב
41 קרבן עולה ויורד אף על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו.
42 מקשה הגמרא: מנין שיש לדרוש את המקרא באופן כזה, ואימא –
43 שמה יש לומר שכוונת הכתוב היא שיכול אדם להיות מתחייב
44 באחת מהן ואף על פי שאין הוא מתחייב ככולן.
45 ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את טעמו של רבי יוסי הגלילי
46 באופן אחר: אלא מעמא דרבי יוסי הגלילי מהכא – מבריייתא זו.
47 דתניא, היה רבי ירמיה אומר, נאמר בתורה לגבי קרבן עולה ויורד
48 (ויקרא ה ז)

1 קרבן עולה ויורד הבא על שמיעת קול וכיפוי שפתיים ומומאת
2 מקדש וקדשיו, שלא נאמר בהם ואשם ומצות ה' ואשר לא
3 תעשינה, כלומר, שלא נאמרו בהם כל התיבות הללו אלא מקצתן,
4 ולפיכך אין לנו ללמוד דין אשם תלוי מקרבן עולה ויורד אלא מפר
5 העלם דבר של ציבור, שכשם שקרבן הציבור אינו בא אלא על דבר
6 שיש בשגגתו חטאת קבועה, אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק
7 עבירה שיש בה חטאת קבועה ולא קרבן עולה ויורד.

משנה

8 משנה זו ממשיכה לפרש את הדינים של בית דין שהורו היתר בדבר
9 שיש בו קרבן עולה ויורד, ומוסיפה לבאר אף את דיני הנשיא בזה.
10 אין בית דין חייבין קרבן אם הורו טעות על שמיעת קול, דהיינו, דיני
11 שבועת העדות, ועל כיפוי שפתיים – שבועת שקר, ועל מומאת
12 מקדש וקדשיו, לפי שבכל אלו היחיד מביא על שגגתו קרבן עולה
13 ויורד, ואילו בית דין אינם מביאים פר העלם דבר של ציבור אלא על
14 דבר שיש בו חיוב חטאת קבועה.
15 והנשיא – המלך, דינו כיוצא בהם – כמו הבית דין, שאף הוא אינו
16 מביא קרבן עולה ויורד אלא על דבר שיש בשגגתו חיוב חטאת
17 קבועה. אלו דברי רבי יוסי הגלילי.
18 רבי עקיבא אומר, הנשיא חייב ככולן – המלך מביא קרבן עולה
19 ויורד בכל אלו, דהיינו, על ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו,
20 חויי משמיעת הקול, דהיינו, שאם השביע אדם את המלך שיבוא
21 ויעיד לו עדות, ונשבע המלך לשקר שאין הוא יודע לו עדות, אינו
22 חייב על כך קרבן עולה ויורד, לפי שאין הוא בתורת הגדת עדות
23 כלל, שהרי שנינו במסכת סנהדרין (יח), שהמלך לא ין – אינו נעשה
24 דיין בבית דין, ולא דנין אותו – אין הדיינים רשאים לדונו, [וכן הוא

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח כסלו, תשט"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ט חשון עם הרשימה המוסגרה בו.

ובמ"ש אודות מצב בריאותו, וכן הקושי במלאכת הקדש חינוך בני ישראל לתורה ומצוה, הנה הא
בהא תליא, ולו לעצתי ישמע, הנה ישתדל ככל היכולת להיות שליט ברוחו הניעורוין ולקבל כל הענינים
בניחותא, ובפרט כשיתבונן שהכל בהשגחה פרטית ואל יביט על הסביבה כאלו שמחפשים אופנים להעיק
או להציק צעדיו אילו אם הי' איזה יסוד לזה, וכבר ידוע פסק תוה"ק אשר כמים הפנים לפנים, גוי,
וכשישנה ההבטה שלו לעין טובה יהי' כמים הפנים לפנים וזה יועיל ג"כ להטבת מצב בריאותו בכללות, וכן
יקל זה עליו עבודת החינוך, וכנראה במוחש בכמה אנשים ובכמה מקרים עד"ז...

מוסג"פ מה שהו"ל בזמן האחרון ובטח יזכה בתוכנו את הרבים, וזכות הרבים תלוי בו.

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 וְאִפְּלוּ אִם הוּא צָרִיךְ לְצֵאת חוּץ לְתַחוּם מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה וּכְשִׁירָפָב עַל הַחֲמוּר יִהְיוּ רִגְלָיו תְּלוּוֹת לְמַעַלָּה מִי
2 טְפָחִים מִן הָאָרֶץ וְכָל לְמַעַלָּה מִי טְפָחִים אֵין בּוֹ מִשּׁוּם אִיסוּר תְּחוּמִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן רמ"ח²⁰ וּכְשִׁילָךְ
3 בְּרִגְלָיו יַעֲבוֹר עַל אִיסוּר תְּחוּמִין וְאִפְּלוּ אִיסוּר תְּחוּמִין שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן חוּץ לְי"ב מִיל לְהָאוּמְרִים שֶׁהֵם מִן
4 הַתּוֹרָה²¹ אָף עַל פִּי כֵן יֵלֵךְ בְּרִגְלָיו לְפִי שְׂאָף שֶׁכְּשִׁירָפּוֹב יִהְיוּ רִגְלָיו לְמַעַלָּה מִי טְפָחִים מִכָּל מְקוֹם בֵּינוֹן שֶׁהוּא
5 יוֹשֵׁב בְּמְקוֹם שְׁנוֹחַ תְּשֻׁמְיֵשׁוּ דְהֵינּוּ עַל גְּבֵי הַחֲמוּר שֶׁהוּא מְקוֹם נֹחַ לְתַשְׁמִישׁ יְשִׁיבָה וְרִגְלֵי הַחֲמוּר נוֹגְעִים בְּאָרְצָן²²
6 הָרִי זֶה דּוֹמֵה לְהוֹלֵךְ בְּקֶרֶן²³⁻²⁴ שְׂאָף עַל פִּי שְׂגָבוֹהָ טְפָחִים מִכָּל מְקוֹם אִם יֵשׁ בּוֹ ד' עַל ד' יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם תְּחוּמִין
7 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן ת"ד²⁴.
8 מִכָּל מְקוֹם אִם הוּא בְּעֵנֵן שֵׁשׁ חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה אִם לֹא יִרְכַּב וְיֵלֵךְ בְּקֶרֶן כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ בְּמַדְבָּר עִם שִׂירָא וְלֹא יוֹכֵל
9 לְלַקֵּת עִמָּהֶם אִם יֵלֵךְ בְּרִגְלָיו וְכָל פְּיוֹצָא בְּזֶה יָכוֹל לְרַכּוֹב וְלֵילֵךְ בְּקֶרֶן אָף בְּשִׁעוּרָדּוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שְׂאֵין שֵׁם אִיסוּר
10 כִּלְל בְּהַלִּיכָה בְּרִגְלָי:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיר לו בדרך, טע"ף ז

הלכות רבתא

יח] נוגעים בארץ - אבל כשאנים נוגעים בארץ, אף שנוח
תשמישו - מותר, ולכך ספינה שאינה נוגעת בארץ (גבוהה
ג' טפחים מקרקעית הים) ורגלי היושב בה גבוהות למעלה מ'
טפחים - מותר לצאת בה מן התחום כשצריך לכך - אף
אם רחבה ד' על ד' ונוח תשמישה.
יט] להולך בקרון - יש שכתבו שהוא רק בקרון המונחה
ע"י בהמה שאי אפשר שתלך י"ב מיל בלא לעמוד, אבל
בקרון ההולך ע"י מנוע (כגון מכונית או רכבת) שיכול לילך
י"ב מיל בלא לעמוד - לא אומרים בזה 'ארעא סמיכתא'²²,
ומכל מקום אסור הפוסקים כל נסיעה ברכבת בשבת, בין
יוצאת חוץ לתחום ובין נוסעת בתוך התחום, בין בעליה

בין בירידה²³.
כ] להולך בקרון - ואם נמצא סמוך לעיר ורואה ששקעה
עליו השמש, עליו להשאיר כל חפציו בקרון (מכונית או
רכבת) ולבוא לעיר ברגלו.
ואם הוא במונית הנהוגה ע"י אינו יהודי, או שנמצא עמו
נכרי, יבקש ממנו שימשיך בנסיעה עד לבית הישראל ויניח
שם את חפציו, והישראל ילך ברגל ויתן לו שכרו קודם או
לאחר השבת.
והחכם עיניו בראשו לסדר דרכו באופן שסמוך לחשכה
יהיה במקום שיכול לשבות בו, ולא יצטרך לילך ברגל,
ולא להזדקק ליתן חפציו לנכרי או על החמור.

צינונים והוספות

20) ס"ג: אם הספינה מהלכת למעלה מ' טפחים מקרקע הנהר
אין בזה איסור אפילו מדברי סופרים לפי שיש ספק אם יש
איסור תחומין למעלה מ' טפחים. . . אבל אם הספינה מהלכת
למטה מ' טפחים דהיינו שאין י' טפחים מים מתחת שולי
הספינה עד קרקעית הנהר אסור לילך בה בשבת חוץ לתחום.
. אפילו אם הוא יושב למעלה בענין שממקום ישיבתו יש יותר
מ' טפחים.
ויש מתירין כשהוא יושב למעלה מ' טפחים ואין רגליו תלויות
לתוך מטה מ' טפחים אם הספינה מהלכת למעלה מג' טפחים
ואין איסור אלא כשיושב על שולי הספינה ואין מעל שוליה עד
הקרקע י' טפחים או שיושב על דבר אחר ואין מעל אותו דבר
עד הקרקע י' טפחים ויש לסמוך על דבריהם כשצריך לכך.
21) סי' שצו ס"א: שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום
השביעי יש אומרים שזו אזהרה ליוצא חוץ לתחום ושיעור
תחום של תורה הוא י"ב מיל כשיעור מחנה ישראל שהיתה י"ב
מיל על י"ב מיל וחכמים אסרו לצאת יותר מאלפים אמות שהן
מיל א'.
ויש אומרים שאין לתחומין עיקר מן התורה כלל אלא אפילו
יותר מ"ב מיל אינו אסור מן התורה כלל. . . אלא שחכמים
סמכו איסור התחומין של דבריהם למקרא זה.

22) שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צח.
23) שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צז שברכת ליכא אלא משום
איסור תחומין, אמנם בחת"ס הנ"ל הוסיף לאיסור מצד שברכת
גופו נע ונד וחסר בעונג שבת (בנסיעות ארוכות עכ"פ), ובדורות
מאוחרים יותר כתבו לאסור משום שהרכבת צריכה להוסיף כח
במנוע בשביל כל נוסע, וגם אם נאמר שאין בהוספה זו משום
איסור - יש בזה זילותא דשבת ועובדין דחול ואסור אפילו אם
יפסיד תפילה במניין על ידי זה, וכן שאין לחלק בין עלייה
לירידה (שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' לא, שו"ת חלקת יעקב
ח"ג סי' קלז, שו"ת יהודא יעלה סי' נח, ועוד).
ובשו"ת משפטי עוזיאל ח"א סי' ט התיר בזה במקום שרובו
נכרים כל שאין צריך לקחת עמו הכרטיס וכו', כיון שרגילים
לקחת הרכבת אפילו בשביל הילוך סתם ולא רק לצורך עבודה
וכד', מ"מ בח"ג סי' לב כתב שמקום שנהגו בו איסור אין
להתיר זאת, וכיום נהגו בזה איסור בכל מקום.
24) ס"א: המהלך חוץ לתחום למעלה מ' טפחים כגון שקפץ
על גבי עמודים שגבוהים י' טפחים ואין בכל אחד מהם ד'
טפחים על ד' טפחים או אפילו עמוד אחד גבוה ואין בו ד'
טפחים על ד' טפחים שעומד מקצתו בתוך התחום ומקצתו חוץ
לתחום ומהלך על גבו משפתו אל שפתו הרי זה ספק אם יש

ציונים והוספות

כיון שאינו נוח להלך בו הרי זה כמהלך באויר ויש בו ספק. וכן המהלך בקפיצה ע"י שם למעלה מ"י טפחים וכן ספינה ההולכת למעלה מ"י טפחים מקרקעית המים דומה לקפיצה באויר כיון שאינה נחה בהליכתה על הארץ כמו שנה אדם ההולך ברגליו.

תחומין למעלה מ"י טפחים או לאו מפני שאפשר שהילוך גבוה מ"י טפחים אינו נקרא הילוך אבל עמוד שיש בו ד' טפחים על ד' טפחים כיון שנוח תשמיש הליכתו אין בו ספק שהילוך גמור הוא והרי זה כמהלך בארץ שרואין את העמוד כאלו הוא מגוף הארץ שהיא עבה כאן ובולטת כמו עמוד אבל פחות מד' טפחים

שולחן ערוך - הלכות ברכת המזון

ה יש אומרים רעינו הרי"ש בשב"א שהוא לשון בקשה וי"א רוענו בחולם שהוא שם התואר על שם ה' רועי.

אבל זוננו לדברי הכל אומרים במלאפ"ם הוי"ן שהוא לשון בקשה כמו שובנו אלהי ישענו ולא בחול"ם זוננו בשם התואר:

בשבת ויום טוב וחולו של מועד וראש חודש צריך להזכיר קדושת היום בברכת המזון שגם ראש חודש יש בו קדושה שהרי יש בו קרבן מוסף ונוסח ההזכרה בשבת רצה והחליצנו וכו' וביום טוב ובחולו של מועד ובראש חודש יעלה ויבא.

ולפי שההזכרה היא בקשת רחמים קבועה בברכת בונה ירושלים שהיא ג"כ בקשת רחמים ולא בברכת הארץ כמו על הנסים בחנוכה ופורים שהיא הודאה ואם הזכיר בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהזכיר בבונה ירושלים.

ואם חל יום טוב או חולו של מועד או ראש חודש בשבת אומרים תחלה רצה ואח"כ יעלה ויבא מפני שהשבת תדיר ומקודש מהם.

ואינו מזכיר של יום טוב או חולו של מועד או ראש חודש ברצה והחליצנו ולא של שבת ביעלה ויבא אף לדברי האומרים שבתפלה מזכיר של שבת ביעלה ויבא לפי שבתפלה לא נסתיים עדיין ענין של שבת קודם יעלה ויבא שהרי עתיד לחתום בשל שבת אבל בברכת המזון כבר נסתיים ענין של שבת ברצה והחליצנו:

ט טעה ולא הזכיר של שבת ונזכר אחר שחתם ברכת בונה ירושלים קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת:

י ואם טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה בא"י מקדש ישראל והזמנים.

ומי שאינו יודע נוסח ברכה זו צריך לחזור לראש ברכת המזון כיון שאינו יודע לתקן מה שעיות אך אם יודע הפתיחה והחתימה אף שאינו יודע שאר הנוסח כראוי א"צ לחזור לראש בשביל זה כיון שהוא אומר עיקר הברכה שהוא להזכיר שבת או יום טוב בברכה בשם ומלכות בפתיחה ובשם לבד בחתימה.

ואם חל יום טוב בשבת כוללן יחד ואומר בא"י אמ"ה שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים:

יב וכל זה כשנזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב שכיון שמזכיר קדושת היום מיד אחר סיום בונה ירושלים קודם שפתח בברכה שלאחריה הרי זה כאלו הזכיר קודם סיום ברוך בונה ירושלים שכל שלא פתח בברכה שלאחריה לא נקרא סיום

ברכה לענין דברים שמחזירים אותו כמו שנתבאר בסימן קי"ד אלא שבתוך בונה ירושלים די בהזכרה לבדה בלא ברכה כיון שמזכיר בתוך הברכה מה שאין כן כשמזכיר אחר החתימה צריך להזכיר בברכה בשם וגם במלכות מפני שאינה ברכה הסמוכה לחברתה שאינה קבועה וסמוכה לה לעולם אלא באקראי כשטעה.

אבל אם נזכר אחר שהתחיל הטוב והמטיב אפילו לא אמר אלא תיבת ברוך בלבד אין לו תקנה בהזכרה כאן שהיא שלא במקומה וצריך לחזור לראש ברכת המזון שג' ברכות של ברכת המזון חשובות כברכה אחת.

ובכל מקום שטעה בה טעות שמחזירים אותו חוזר לראש ברכת המזון אבל ברכה רביעית שהיא מדברי סופרים היא ברכה בפני עצמה ואם טעה בה טעות שמחזירים אותו אינו חוזר אלא לראשה:

יג וכל זה בשבת ויום טוב של שלש רגלים אבל בחולו של מועד וראש חודש וראש השנה אם לא נזכר עד שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר מפני שברכת המזון בימים אלו היא רשות שאם רוצה אוכל פירות וכיוצא בהם כדי שלא יתענה ובראש השנה יש מתירין אפי' להתענות ואף שאין דבריהם עיקר מכל מקום יש לחוש לדבריהם שלא לכנוס לספק ברכה לבטלה אם יחזור לראש.

יד משא"כ בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון שבשבת נאמר וקראת לשבת עונג וביום טוב נאמר ושמחת בחגך ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם (ומיני לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה) ואז הוא חייב לברך ברכת המזון כמ"ש בסי' קס"ח.

ומכל מקום אם נזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב בראש חודש אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון וספק הוא אם הוא חותם בא"י מקדש ישראל וראשי חדשים אם לאו וספק ברכה להקל ולא יחתום ואפילו בלילה שבתפלה אינו חוזר אם לא אמר יעלה ויבא בעבודה אע"פ שזוכר קודם שהתחיל ברכה שלאחריה בברכת המזון צריך לומר בא"י אמ"ה שנתן וכו' לפי שבתפלה כיון שאף שלא נזכר עד שהתחיל מודים לא הצריכוהו לחזור לעבודה להזכיר של ראש חודש במקום שתקנו חכמים לפי שאין מקדשין החדש בלילה אין לו להזכיר ג"כ בין עבודה למודים משום הפסק בתפלה אבל בברכת המזון אחר שחתם בונה ירושלים נסתיימה ברכת המזון של תורה ואין לחוש להפסק אם יברך אשר נתן כו' קודם שיתחיל הטוב והמטיב ואף שאין מחזירים אותו משום הזכרת ראש חודש בלילה מכל מקום זו אינה חזרה אלא הוספת ברכה שתקנו להוסיף במקום שאין לחוש בה להפסק:

1 יא וכן בחולו של מועד אומר בא"י אמ"ה אשר נתן מועדים
2 לעמו ישראל לששון ולשמחה את חג פלוני הזה ואינו חותם.
3 ובראש השנה אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו
4 ישראל את יום הזכרון הזה ואינו חותם ואינו אומר לששון
5 ולשמחה.
6 וחולה שאכל ביום הכיפורים אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים
7 קדושים לעמו ישראל את יום הכיפורים הזה ואינו חותם ואם
8 לא נזכר עד שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר שהרי אין
9 ברכת המזון חובה לו מחמת קדושת היום אלא מחמת חליי.
10 ויש אומרים שבראש השנה ויום הכפורים חותם כמו בשבת ויום
11 טוב בראש השנה אומר בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון ולא
12 מלך על כל הארץ ולא יאמר וברוך אמת וקיים לעד קודם
13 החתימה כמו שאומר בהפטורה ובקידוש שהרי ברכה זו אינה
14 חובה משום קדושת היום אלא במקום הזכרה בעלמא שביעלה
15 ויבא וביום הכפורים אומר בא"י מקדש ישראל ויום הכפורים.
16 (ואף על פי שאין ברכת המזון חובה להם אין זה מונע החתימה
17 כמו שאינו מונע הפתיחה מטעם שנתבאר ולא מנעו החתימה
18 בראש חודש אלא מפני שכיון שאין בו קדושה לאסור עשיית
19 מלאכה וכן שאר מצות הנוהגות בכל מקרא קדש אינן נוהגות
20 בו אלא קרבן מוסף בלבד יש לומר שאין לחתום בו מקדש
21 ישראל וראשי חדשים אלא בתפלת מוסף בלבד אבל בברכת
22 המזון די בהזכרתו לבד כמו בשאר תפלות משא"כ בראש השנה
23 ויום הכיפורים שהם מקראי קדש ובכל התפלות חותמין בהן
24 מקדש חותם גם כן בברכת המזון.

25 ואצ"ל בסעודה ג' או ד' של שבת שחותם אף על פי שאין חובה
26 לאכול פת כמו שיתבאר.
27 ולענין הלכה אף על פי שספק ברכות להקל הסומך על סברא
28 אחרונה וחותם לא הפסיד שאף בראש חודש יש אומרים לחתום
29 ואין אומרים ספק ברכות להקל לפי שמן הסתם אין לשנותה
30 מבשבת ויום טוב.
31 ובראש השנה י"ל שהכל מודים שאין לשנותה משאר יום טוב
32 שלא חלקו חכמים בברכה אחת לומר פעם כולה ופעם מקצתה
33 שמתעם זה פותחת ברכת הקידוש בברוך אע"פ שהיא סמוכה
34 לברכת היין לפי שלפעמים א"צ לברך על היין כגון שיושב
35 בסעודה מבעוד יום לכך הצריכו לעולם לפתוח הקידוש בברכה
36 שלא לחלק בברכה אחת אבל בראש חודש אינו מברך אותה
37 ברכה שמברך בשבת ויום טוב שהרי פותח אשר נתן ראשי
38 חדשים כו' משא"כ בראש השנה שפותח אשר נתן ימים טובים
39 וכו' כבשאר יום טוב ושאר הנוסח אינו מעכב כלל כמו שנתבאר
40 למעלה בסעיף [ח'] ואצ"ל בסעודה ג' או ד' של שבת ויום טוב
41 שפותח באותו נוסח ממש שבסעודות ראשונות).
42 ויש אומרים שחולה שאכל ביום הכיפורים אינו מזכיר כלל של
43 יום כיפור בברכת המזון אפילו לכתחלה כמו שיתבאר בסי'
44 תרי"ח ויש לחוש לדבריהם שלא לכנוס לספק ברכה לבטלה ולא
45 יברך כלל ברכת אשר נתן כו' אם שכח לומר יעלה ויבא:

חלק א סימן קפח, נוסח ברכה ג' ודיני ברכת המזון בשבת והטענה
בברכת המזון סעיפים ה"א

תורה אור

1 מעלת שורש הנפש הבהמית על שורש הנפש האלקית
2 [בפרק זה יבאר טעם עמוק יותר למבואר לעיל
3 שדוקא על ידי ה"חשך" של הנפש הבהמית (וה"מים רבים"
4 של טרדות הפרנסה) באים לאהבה "בכל מאדך", שהיא
5 "בלי גבול ממש".
6 ובהקדם:
7 לפי הביאור בפרק הקודם, הטעם שיתרון האור בא
8 מן החשך הוא - לפי שעל ידי שהאדם שרוי במצב של
9 חשך, "תגדל נפשו בכח גדול לצאת ממנו, ועל כן יבא
10 לתשוקה גדולה יותר לעלות במהותו ועצמותו ממש . .
11 יותר מאהבה רבה דצדיקים גמורים".
12 אמנם, לפי זה, "יתרון האור" בא (לא מן החשך עצמו,
13 אלא) על ידי היציאה מן החשך, והחשך עצמו הוא רק
14 גרמא בעלמא ליתרון האור .
15 ואילו משמעות הלשון "יתרון האור מן החשך" היא
16 שיתרון האור בא (לא מחמת היציאה מן החשך, אלא
17 מתוך ו)מן החשך עצמו.

18 וכן גם בענינונו: לא זו בלבד שהנפש האלקית
19 מתעוררת באהבה עצומה וצמאון עצום להתדבק לה'
20 מפני רצונה לצאת מן החשך של הנפש הבהמית, אלא
21 יתירה מזו, שמהנפש הבהמית עצמה (החשך עצמו) באה
22 תוספת "אור" להנפש האלקית.
23 הכיצד?
24 אלא, זוהי נקודת הענין המבואר להלן:
25 כידוע, כל הנפשות והכוחות שקיימים בכל הברואים
26 שבעולם שרשם בעולמות עליונים, שמשם יורדים למטה
27 לעולם הזה, ושורש הנפש הבהמית למעלה, בעולמות
28 עליונים, הוא גבוה יותר משורש הנפש האלקית (אלא
29 שבירידתן למטה, הנפש הבהמית יורדת ביותר עד
30 שנעשית נפש דקליפה, ואילו הנפש האלקית נשארת
31 במהותה שהיא "חלק אלקה ממעל").
32 [וזהו עומק הפירוש בדברי חז"ל "(טוב) מאד זה
33 מלאך המות", כי שורש הנפש הבהמית הוא גבוה יותר
34 משורש הנפש האלקית].

41 אבל שורש הנפש הבהמית למעלה בעולמות
42 העליונים הוא גבוה הרבה יותר משורש הנפש
43 האלקית, כנ"ל.

44 ולואת גם כמו שנפלו למטה יש להם תנבורת על
45 נפש האלקית.

46 היות ששורש הנפש הבהמית גבוה יותר משורש
47 הנפש האלקית, לכן, גם בירידתה למטה - אף שהנפש
48 הבהמית נפלה למטה מטה, והיא נמוכה הרבה מהנפש
49 האלקית - יש בה (במובן מסוים) יותר כח מכח הנפש
50 האלקית, ולכן בכוחה להתגבר על הנפש האלקית
51 ולהחטיא את האדם רח"ל.

52 מפני ששרשם הוא מבחינת מלוכה שהוא בחינת
53 התנשאות כו'.

54 זאת ועוד: שורש הנפש הבהמית למעלה הוא
55 ב"מלכי אדום", שהיא מדריגה נעלית באלקות -
56 בחינת מלוכה והתנשאות שלמעלה [והיא "התנשאות"
57 עליונה יותר מה"התנשאות" ("מלכים") של שורש
58 הנפש האלקית], ולפיכך יש לנפש הבהמית כח
59 התנשאות על הנפש האלקית.

60 וגם [מטעם זה], האדם מקבל חיות מבחינת בהמות
61 ומאכלים, ובלעדם אינו יכול לחיות, משא"כ
62 המאכלים אינם צריכים אל האדם.

63 וכל זה מפני שבשרש שרשם למעלה הם גבוהים
64 הרבה מבחינת הנשמות.

65 זאת ועוד:

66 כשם ששרש הנפש הבהמית גבוה יותר משורש
67 הנפש האלקית, כך גם שורש כל הדברים הגשמיים,
68 שבכללות הם בחינת דומם צומח חי, גבוה יותר
69 משורש נפש האדם.

70 וזהו הטעם לכך שהאדם צריך לקבל מזונו ומאכלו
71 שמהם הוא מתקיים מבעלי חיים צומח ודומם (כמו
72 מים כו'), ולאידך, המאכלים אינם צריכים כלל לאדם
73 לצורך קיומם, והיינו מצד מעלת שרשם שהוא גבוה
74 יותר משורש האדם.

75 ולואת, על ידי ירידת והתלבשות נפש האלקית
76 בנפש הבהמית דוקא, לעסוק בטרדות ומחשבות
77 הפרנסה בענינים גשמיים שהם הנקראים מים רכים
78 הנ"ל, יכולה לבא לבחינת אהבת ככל מאדך,
79 שהוא בלי גבול כנ"ל, שהיא מדרגה היותר גבוה

1 ולפיכך, כאשר מצליחים להפוך את הנפש הבהמית
2 לקדושה [וכפירוש הפנימי במאמר רז"ל "בכל לבבך -
3 בשני יצריך", להפוך את היצר הרע, שגם הוא יאהב את
4 ה'] - מתגלה בה שרשה העליון של הנפש הבהמית שהוא
5 נעלה יותר משורש הנפש האלקית עצמה. ו"יתרון אור"
6 זה (הבא (משורש) החשך עצמו) מוליד אהבה בלתי
7 מוגבלת לאלקות.

8 וזהו שהולך ומבאר:]

9 והיינו לפי שבשרשה למעלה מעלה, שורש נפש
10 הבהמית גבוה יותר מבחינת נפש האלקית.

11 הטעם לכך שדוקא על ידי חשך הנפש הבהמית
12 ("מלאך המות") יכולים להגיע למדריגה גבוהה מאד
13 באהבת ה', בבחינת בכל מאדך - לפי ששורש הנפש
14 הבהמית למעלה בעולמות העליונים הוא גבוה יותר
15 משורש הנפש האלקית.

16 וכמו שכתוב ואלה המלכים אשר מלכו כו' [בארץ
17 אדום], לפני מלך מלך לבני ישראל, שהוא בחינת
18 נפש האלקית.

19 זהו התוכן הפנימי בכתוב "ואלה המלכים אשר
20 מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל":

21 "אדום" קאי על הנפש הבהמית שמהקליפה,
22 "מלכי" אדום קאי על שורש הנפש הבהמית, ו"מלך
23 לבני ישראל" הוא שורש הנפש האלקית. והכתוב
24 "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך
25 לבני ישראל" מלמדנו, שלמלכי אדום (שורש הנפש
26 הבהמית) יש קדימה במעלה ובמדריגה על המלכים
27 אשר מלכו לבני ישראל (שורש הנפש האלקית).

28 רק שעל ידי שבירת הכלים נפלו למטה מטה, כמו
29 שכתוב וימלך וימת כו'.

30 וזה שלמטה בעולם הזה הנפש האלקית היא
31 למעלה מהנפש הבהמית - שהנפש האלקית היא נפש
32 קדושה, "חלק אלקה ממעל", ואילו הנפש הבהמית היא
33 מהקליפה והיפך הקדושה בתכלית - הוא לפי שהנפש
34 הבהמית ירדה ו"נפלה" מאד משרשה ומקורה, עד
35 למטה מטה, באופן שהאור שלה הוא בתכלית ההעלם,
36 ועל זה נאמר (במלכי אדום) "וימלוך וימת", כי "מיתה"
37 היא כינוי ל"ירידה" ו"נפילה" למטה [ונפילה זו נקראת
38 בכתבי הארזיז"ל בשם "שבירת הכלים"].

39 אבל בשרשם הם למעלה מעלה מבחינת נפש
40 האלקית.

1 מהיותה קודם ירידתה בגוף, שהיתה רק נהנית מזיו
2 השכינה בו'.

3 היות ששורש הנפש הבהמית ושורש כל הדברים
4 הגשמיים גבוה יותר משורש הנפש האלקית, לכן, על
5 ידי התלבשות הנפש האלקית בנפש הבהמית
6 והתעסקותה ב"מים רבים" של עולם הזה בטרדות
7 ומחשבות הפרנסה בענינים גשמיים, הנפש האלקית
8 באה לידי עלי' גדולה זו דאהבה "בכל מאדך", בלי
9 גבול ממש, שהיא מדריגה גבוהה יותר ממדריגת
10 הנשמה טרם שירדה לתוך הגוף (שהיתה נהנית רק
11 מזיו השכינה, שהיא הארה מוגבלת).

12 ועלי' זו היא מחמת מעלת שורש ה"מים רבים"
13 דטרדות הפרנסה בענינים גשמיים, שהוא במדריגה
14 גבוהה מאד באלקות (למעלה משורש הנפש האלקית).
15 ולפיכך, כאשר מתגלה באדם שורש הנפש הבהמית
16 ושורש ה"מים רבים", נולדת באדם אהבה בלתי
17 מוגבלת אליו יתברך.

18 [וכיצד מתגלה השורש הגבוה של הנפש הבהמית
19 והדברים הגשמיים?]

20 - על זה ממשך:]

21 והיינו על ידי אתכפיא ואתהפכא חשובא דוקא,

22 שהוא בחינת יתרון האור שמתוך החשך כנ"ל.
23 השורש הגבוה והנעלה של הנפש הבהמית מתגלה
24 באדם על ידי עבודה של "אתכפיא" ו"אתהפכא"
25 חשוכא לנהורא", היינו שהנפש האלקית "כופה" את
26 הנפש הבהמית ומהפכת אותה מחושך לאור, ועל ידי
27 זה מתגלה השורש והאור הנעלה המוסתר בתוך החשך
28 (הנפש הבהמית) עצמו, והוא "יתרון אור הבא מן
29 החשך (עצמו)", ואז הנפש האלקית זוכה להידבק בה'
30 במדריגה הגבוהה ביותר, עד לבחינת "בכל מאדך".

31 לפי ששרשם למעלה גבוה ממדרגת נפש האלקית
32 כנ"ל, רק שנפלו למטה כמו שכתוב וימלך וימת
33 בו', ועל ידי אתכפיא נעשה תחיית המתים:
34 האור של שורש הנפש הבהמית נפל למטה מטה
35 (עד שנעשה חשך), ועל זה נאמר "וימלך וימת",
36 כנ"ל; ועל ידי שהאדם כופה את הרע עד שמהפך את
37 הנפש הבהמית לטוב, הרי הוא מגלה את שורש הנפש
38 הבהמית ופועל "יתרון האור מתוך החשך".

39 וענין זה נקרא "תחיית המתים", היינו שתמורת
40 "וימלך וימת" (נפילת והעלם האור) - חוזר ומחי' את
41 האור, ומביא את השורש הגבוה והנעלה לידי גילוי.

ד"ה מים רבים פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

16 להקיף כל כחות הנפש מן התענוג ורצון וחו"ב ומדות יחד
17 כו' כי אותיות מו"ד שהן נעשים בצרופי' מסודרים כבנין
18 להיכל בתוכן זהו בחי' כלי לאו"פ כמו כלי אותיות המח'
19 לאור השכל או לרצון ומדות אבל אותיות מו"ד מצד עצמן
20 בלא שכל ורצון ומדות שנק' דומם ממש זהו כמשל אבנים
21 שעושין לחומה שנק' מקיף בעיגול וסיבוב והן המו"ד
22 שנובעים מעצם הנפש המקיפים כל כחות הנפש יחד
23 בהשוואה רק שמתלכשים בכל כח פרטי גם במדות כמו
24 פרטי הרהורי לבו כו' וד"ל וזהו הורידי כנחל דמעה חומת
25 ב"צ דוקא שאע"פ שכל קומת פרצוף כנ"י במוחין ומדות
26 אוי"ר עולין לה' בתקון גמור בתפלתם ותו"מ כו' עכ"ז אין
27 תיקון ועלי' עדיין לכל המו"ד המקיפים על נשמתם
28 האלקי' מאשר נטמאה בטומא' המו"ד שלא לה' המה הן
29 בהיתר בעסק פרנסה ורבויו מו"ד בטלי' כל ימי האדם בגוף
30 שזהו כמו חומה המקפת לעיר כך מו"ד שנפלו תחת

1 (יא) ובכל זה יובן מ"ש חומת בת ציון הורידי כנחל
2 דמעה ויש להבין למה דוקא חומת בת ציון
3 תוריד דמעה כנחל ולא בת ציון עצמה אך הנה ידוע בענין
4 בת ציון שהוא כנ"י בכל קומתה ונק' בת ציון המצויינת
5 שקשורה ודבוק' בשם הוי' במוחין דחו"ב ומדות אוי"ר
6 ורצון ותענוג כנ"ל אבל חומת בת ציון הן הנה בחי'
7 האותיות דמו"ד ששרשן בעצמות ממש כנ"ל ע"כ נק'
8 חומה כמו עד"מ החומה המקפת את כל העיר סביב
9 כעיגול וידוע בס"י דהאותיות נק' אבנים כמ"ש ה' אבנים
10 בונות ק"ך בתים פי' ה' אותיות בונות ק"ך צרופי' והי'
11 עד"מ אבנים שמסדרים לבנין בית והיכל שידורו בו ויש
12 מדור לכל א' נק' עיר מושב אבל האבני' שעושין לחומת
13 העיר אינו נק' בנין בית אלא מניחין זע"ז בלי חלל ביניהם
14 כלל רק שעולה למעלה על החומה לשמור העיר כו' וכך
15 הוא ענין אותיות מו"ד מצד עצמן שנקרא מקיף כללי

16 בעולם הפירוד כו' ע"כ הנביא כמתאונן על כנ"י ואמר
 17 הורידני כנחל דמעה חומת ב"צ דוקא שע"י בכ"י בדמעה
 18 יומשך ר"ר העליונים שהן מקיפים עליונים דקדושה
 19 שבכחם דוקא להעלות למורד דק"נ להיות מתהפכים
 20 לאותיות דקדושה מן הפירוד אל היחוד כו' ומפני שאין זה
 21 אלא [בכח המקיפים דר"ר דוקא וכידוע שבקדושה יש עיר
 22 וחומה וכמ"ש אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו כו'
 23 וז"ש ויכונונו עיר מושב והוא בחי' או"כ במוחין ומדות
 24 דאוי"ר דקדושה ובתו"מ בכלים מכלים שונים כמו ה'
 25 אבנים כו' כנ"ל ויש ג"כ בחי' חומה דקדושה המקיף
 26 וסובב לכל העיר דאלקינו בהשוואה א' והן אותיות מור"ד
 27 דקדושה כו' וד"ל (וע"ז נא' לע"ל ואני אהי' לה חומת אש
 28 סביב ולכבוד כו' דעכשיו החומה מאבנים שהן אותיות
 29 תו"מ שע"ז א' על חומותייך ירושלים הפקדתי שומרים
 30 כו' ולע"ל תהי' חומת אש ממקור הרחמים העליונים):

שער החנוכה

1 ממשלת ק"נ נעשים בחי' חומה מקפת לכל נשמה בפרט
 2 לבלתי תוכל לעלות (וז"ש כציפרים האחוזות בפח כו' שהן
 3 נשמות שנופלים ונלכדים בפח יוקשים דק"נ כו' וכן נפשינו
 4 כציפור כו' וכמ"ש במ"א ע"פ אם יהי' נדחך כו') (וזהו
 5 אמיתית הטעם שא' על הרהורי עבירה שקשיין מעבירה
 6 דעבירה עצמה תטהר ותזדכך מטומאתם בגיהנם אבל
 7 הרהורי העבירה שהוא מקיף לנפש לא תטהר ונק' לבושים
 8 צואים זהו שא' מלפפתו כו' שמלפף ומקיף לנשמה בלכתה
 9 מחומר הגוף רק בנהר דינור דוקא ולהיפך מור"ד טובים
 10 ובפרט לבוש המעשה ילביש לנשמה לבושי דכיא וכמו
 11 והלך לפניך צדקין כבוד ה' יאספך שהן תו"מ שעשה
 12 בעוה"ז) וכ"ז מפני שאין אור החכמ' מגיע למור"ד לזכך
 13 ולהפכן לקדושה כנ"ל ע"כ אין להם תיקון כ"א בדמע'
 14 דוקא שהוא לעורר רחמי' רבים העליונים ע"י בכ"י דמים
 15 תחתונים בוכין אנו בעינין למהוי קדם מלכא שלא ישארו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

26 במדת האהבה על הצדיק להטיב לו, והמה מדות אלקי'
 27 ממש, ואעפ"כ אין זה מחייב שינוי בו ית' ולא ריבוי לפי
 28 שכבר הקדמנו לעיל שעם שנק' אלקות אינן מהותו
 29 ועצמותו ממש אלא שנאצלו ונמשכו ממנו בבחי' אור וזיו
 30 דזיו וגם זאת ע"י צמצום הנ"ל כדי להנהיג העולמות על
 31 ידן ואחר שנתצמצם הארת אלקות עם שהיא הארה אלהית
 32 והוא ית' הוא המאיר אותה מ"מ לפי גודל הצמצום יתכן
 33 ההתפעלות בחסד וגבורה שחוק וכעס אבל במהותו
 34 ועצמותו ית' הוא אומר אני ה' לא שניתי כנ"ל, אמנם
 35 לכאורה קשה הלי' שאומר כאשר שש ה', וחרה אף ה',
 36 משמע שמהו"ע ממש הוא השש או הכועס כי לעולם לא
 37 יקרא שם מן השמות אלא על מהו"ע ממש, אך הענין שזהו
 38 מצד התלבשות אור העצמות במדות הנ"ל כמש"ל פ"ו
 39 ולכן בהתעוררות מדת הגבורה ע"י אתעדל"ת של המורד
 40 הרי גם אור העצמות שבמדה הוא יפעול ויחי' המדה של
 41 הגבורה והכעס להעניש החוטא א"כ הרי יתכן לומר וחרה
 42 אף הוי' ממש, אלא שזו ההתפעלות אינו קנוי באמתת
 43 באור העצמות רק שנראה כן וכמשל המים בהכלי
 44 שמשנתני' לפי גוון הכלי ומראי' כן ומ"מ אין השינוי קנוי
 45 בהם. ואמנם במהו"ע ממש שלמעלה מן ההארה דהארה
 46 הנ"ל הנק' עצמות שבכלים והוא למעלה מן הצמצום הנ"ל
 47 גם התפעלות זו הנראית אינה נמצאת כנ"ל ועד"ז כל
 48 התוארים מה שנק' חכם ומבין וחסיד וגבור ונורא הכל
 49 מצד התלבשות אור העצמות במדות החכמה והבינה
 50 והחסד והגבורה כו' שבהתלבשותו בחכמה נק' חכם על

1 ז) והנה עתה יוכן היטב ענין התוארים שכינו לו הנביאים
 2 וחז"ל שהתחלנו לבאר לעיל פ"ד, אשר
 3 הפלסופים נדחקו מאד בזה ואמרו כי כל מה שאנו רואים
 4 שהכתוב מכנה המדות לבורא ית' וית' כמו שנאמר יושב
 5 בשמים ישחק (תלים ב' ד'), כעסוני בהבליהם (דברים ל"ב
 6 כ"א) כאשר שש ה' וגו' (דברים כ"ח ס"ג) אינו שהוא בעל
 7 מדות כי הרי הוא אומר אני ה' לא שניתי (מלאכי ג' ו')
 8 ואילו ה' פעמים כועס ופעמים שמח היה משתנה, אלא
 9 על הכל אמרו חכמים דברה תורה כלשון בני"א, ור"ל
 10 שהוא פועל פעולות דומות לפעולות הבאות מאתנו ר"ל
 11 מתנועות נפשיות לא שהוא ית' בעל תכונות נפשיות מטעם
 12 הנ"ל ועוד שכל מי שהוא בעל מדה הוא שני דברים הוא
 13 והמדה, ובלשונם נושא המקרה ונשוא המקרה, וזה לא
 14 יתכן בבורא ית' שהוא א' כנ"ל. ראה עד אנה הביאם דחקם
 15 ובאמת לפי כוונתם שהמדות הם עצמותו בטוב נדחקו
 16 מפני שבו ית' נתחייבנו להסיר הריבוי והשינוי כמש"ל,
 17 אבל באמת אינו כן אלא שנמצאו באמת המדות האלו
 18 למעלה באלקותו ית' והן העשר ספירות דאצילות, אלא
 19 שאינן ממהות המדות שבאדם ונעלים מהם עילוי רב
 20 וכמ"ש באגה"ק (סי' ט"ו) בשם הה"מ ז"ל ע"פ ואנכי עפר
 21 ואפר (בראשית י"ח כ"ז) וכמ"ש פ"ו, אבל עכ"ז הם מהות
 22 מדות ויתכן כפשוטו באמת מ"ש יושב בשמים ישחק
 23 (תלים ב' ד') או כעסוני בהבליהם (דברים ל"ב כ"א)
 24 וכמ"ש וחרה אף ה' שהוא בחי' מדת הגבורה להתפעל
 25 בכעס ודין על המורד ולהענישו, או להיפוך להתפעל

1 שם שהוא מקור חכמה זו ומחי' אותה ע"י אור העצמות
 2 כנ"ל וכן מבין בכינה וכו' וגם שהוא מתחכם על ידי
 3 החכמה להאיר חכמה באבי"ע וכן מתחסד ע"י החסד כו'
 4 וז"ש רז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא
 5 ענוותנותו לפי שהגדולה עצמה ענוה גדולה היא להשפיל
 6 עצמו כ"כ ע"י צמצום רב להיות נק' גדול כנ"ל, וז"ש אשר
 7 ברא ששון ושמחה שהשמחה שלו היא נקראת בריאה אצלו
 8 ולא כמו באדם ששמחתו היא עצמותו לפי שענין השמחה
 9 שהיא התפעלות לא יתכן בעצמותו כנ"ל אלא ע"י שצמצם
 10 אורו להאיר ברשימו בעלמא כנ"ל ובהארה זו יתכן בחי'
 11 התהוות השמחה כדכתיב ישמח ה' במעשיו (תלים ק"ד
 12 ל"א) כשעושים רצונו של מקום ואזי מחמת השמחה זאת
 13 יבא ג"כ החסד להטיב להם ולהשפיע להם כל טוב
 14 ברוחניות ובגשמיות כמ"ש הזן את העולם כולו בטובו בחן
 15 ובחסד כו' ובחי' שמחה זו שהיא בבחי' כלים דאצי' עם
 16 שהיא אלקית מ"מ לגבי עצמותו היא בריאה מאין ליש וזהו
 17 אשר ברא כו' ומ"מ גם אור העצמות המתלבש בכלים הללו
 18 נראה בו התפעלות השמחה וזהו ישמח הוי' דאצי' במעשיו
 19 וד"ל: והנה מבחי' כלים דאצי' נעשים אורות בבי"ע וכלים
 20 די"ס דבי"ע הם נבראים ממש ואינן אלהות והיינו כי באמת
 21 המדות דאצילות עם שהם בחי' התפעלות כנ"ל מ"מ מאחר
 22 שהם אלהות אינן בערך המדות שבנבראים כלל לא מיני'
 23 ולא מקצתי' וכמ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הידוע
 24 והוא הדיעה עצמה ודבר זה אין כח בלב האדם להכירו על
 25 בוריו ונת"ל שזהו בכלי חב"ד דאצילות שלהיותן אלהות
 26 א"כ הם איהו וגרמוהי חד שהוא היודע והוא הדיעה וכו'
 27 ועד"ז בשאר מדותיו כמו בחסד וגבורה ורחמנות כמ"ש
 28 בלק"א ח"ב (פ"ח) שם והם למעלה מהשכלת הנבראים,
 29 לזאת כדי שמבחי' התפעלות שבבחי' אצי' יומשך להיות
 30 נשפע בעוה"ז השפעות הבאות מחמתן כמו הטובה בבני
 31 חיי ומזוני מהחסד כשנתפעל ב"ה בחסד שבאצי' להטיב
 32 לו בעשות האדם הטוב והישר בעיניו ית' ולהיפוך שיומשך
 33 העונש והדין לעשות נקמה בעוברי רצונו כשנתפעל עליהן
 34 במדת גבורתו דאצילות, צ"ל התלבשות המדות הנ"ל דאצי'
 35 בכלים דבי"ע שאזי מתעבה מהות ההתפעלות ועד"מ
 36 באדם הכעס שהוא בלב בחרון אף גשמי הוא וממנו יוצא
 37 הדין והעונש בפועל כשמכהו בידו מחמת זה או מצוה
 38 בדברו להכותו כו' ושרש הכעס הוא במוח ושכל הוא
 39 בתכלית הרוחני' והדקות דהיינו הקפידא שהוא רק מה
 40 שלא יוכל לסבול הדבר במוחו אבל איננו מציאות כעס
 41 כלל, ועד"ז יובן ענין התלבשות כלים דאצילות בכלים
 42 דבי"ע ויש בזה רבוא רבבות מדריגות ההשתלשלות עד
 43 שיתהווה ממדות הנ"ל בחי' התפעלות קרוב לערך שיהי'
 44 מהן השפעות גשמי' הן בחסד והן בגבורה, ומצינו ג"כ
 45 שההשפעה נמשכת דרך שלוחים והן המלאכים וכ"ז כדי
 46 שיתגשם השפע לבוא בעולם השפל שצריך להיות נמשכת

47 דרך כבוד נברא, הן לטוב הן למוטב לענוש נכסין לשרושי
 48 להמית לאסור ולחבל וכו' שכ"ז הוא ע"י המלאכים דיצי'
 49 ועשי' הנקראי' רצועה לאלקאה שהם הקרובים אל
 50 השינויים והתפעלות הגשמיות תכלית הקורבה אלו דיני
 51 גזירות ואלו דיני חבלות ואלו דיני נפשות זה סופר וזה
 52 שוקל כו' וכמ"ש הרמ"ק שער כ"ד פיי"א, ויש השפעה
 53 שאינה צריכה להתגשם ע"י שלוחים כאלו כמו השפעת
 54 אלהות להתענג בג"ע עליון ותחתון כו' ומ"מ הגם
 55 שההשפעה נמשכת דרך כלים נבראים כמו הכלים דבי"ע
 56 וכ"ש המלאכים הנה מ"מ הוא ית' הוא המשפיע כי
 57 השפעתן זו הוא ע"י הארת האצי' שמלוכשת בהן כנ"ל
 58 שכלים דאצי' מתלבשים בבי"ע ואפי' בארץ הגשמי' יש בה
 59 מבחי' כלי החיצון דמל' שבמל' דאצי' שהיא אלהית ממש
 60 ובתוכה א"ס ב"ה שהוא בחי' הארת הקו שהאור מעין
 61 המאור כמ"ש באגה"ק (סי' כ') המתחיל איהו וחייהו כו'
 62 ועי"ז יש בה כח להצמיח מאין ליש עשבים ואילנות
 63 שנמצא כח הצמיחה היא ממנו ית' בעצמו אלא שמה שבא
 64 בצמיח' גשמיות זהו מצד התלבשותו בארץ גשמי' וכמ"כ
 65 ההשפעות שע"י המלאכי' שבתוכם מאיר אור ה' מכלים
 66 דאצילות ועי"ז הוא ההשפעה ולכן אומר המלאך על עצמו
 67 ל' אלהות כמ"ש בהגר כי לגוי גדול אשימנו כו' (בראשית
 68 כ"א י"ח) שכוונתו על אלהות המתלבש בו שהוא העיקר
 69 ובכחו ההשפעה אלא שהמלאך הוא כלי לזה והוא סיבת
 70 התעבות השפע כנ"ל באורך שהכלים גורמים השינוי וכו'
 71 ועמ"ש במצוה ש"ב פ"ב, והנה הגם שהכלים דאצי'
 72 מתלבשים בבי"ע ובאים מהן כל הפעולות גשמיים
 73 ובהתחלקות רב להשפיע לכל א' כפרי מעללו והן אלהות
 74 ממש דהיינו שהם מדותיו ית' חסדו וגבורתו ורחמנותו
 75 ונצחוננו והודו והתקשרותו ומלכותו, שע"ז מאיר חסדו וע"ז
 76 גבורתו וע"ז רחמנותו כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו
 77 לפי שבאתעדל"ת אתעדל"ע וכמבואר בענין הטיקלא, אלא
 78 שמאירים דרך כלים דבי"ע כפי הפעולה שצ"ל על ידן
 79 כנ"ל, אעפ"כ אין זה גורם התפעלות ושינוי בו ית', לפי
 80 שאצילותן ממנו ית', הוא מבחי' אור וזיו לבד שאינו נוגע
 81 להעצם, וגם זאת ע"י צמצום רב ועצום שנתצמצם האור
 82 הזה כנ"ל עד שברשימו הנשאר הוא ההתפעלות ואינו נוגע
 83 להעצם וכנ"ל במ"ש אשר ברא שמחה כו' ואעפ"י שהאור
 84 הקו מתלבש בהן והוא מבחי' שלמעלה מהצמצום ועל ידו
 85 כל ההנהגות נת"ל שבו אין ההתפעלות אמיתי' רק שנראה
 86 כן לצד התלבשות בכלים כמשל המים לפי גוון הכלי כנ"ל
 87 ואמנם עצמותו ית' הוא למעלה מעלה מן הקו וכמשל
 88 ביטול הזיו לגבי המאור שאין שינויי הזיו פועלים שינוי בו
 89 אפי' שינוי זה גם שאינו אמיתי', ונמצא עלו שני העיקרים
 90 כהוגן שהוא ית' המנהיג עולמו וממנו כל ההשפעות כמ"ש
 91 בעיקר ה' ואעפ"כ אין בו שינוי כלל כמ"ש בעיקר ב' שהוא
 92 א' האמת:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

37 קדמה ובה יש כוונת נעיצת התחילה כנ"ל, ולהיות כי קשה
 38 הדבר להשפיל הגבוה בסדר השתלשלות ולרומם את הנמוך
 39 בסדר השתלשלות לזאת הי' קרי"ס קשה מכל הניסי'
 40 והנפלאות כו'. ועד"ז יובן בענין הזיווגי' להיות כי ע"פ סדרי
 41 השתלשלות הזכרי' גבוהי' מן הנקבות, ששורש הזכרי' הם
 42 מבחי' חסד כמ"ש זכר חסדו, והם מבחי' ש' מ"ה דו"א, ויש
 43 להם קדימה במעלה על הנקבות שהם מבחי' ש' ב"ן דמל',
 44 וכענין שמי' קדמו לארץ בסדרי השתלשלות, אמנם מצד
 45 כוונת נעיצת התחילה יש יתרון המעלה בבחי' מל' סודכ"ד
 46 שבה דוקא יש כוונת נעיצת התחילה וכנ"ל, ולכן מצד זה
 47 יש יתרון המעלה בנקבות ששרשם מבחי' מל' דאצי' שנק'
 48 ארץ, ולכן בה דוקא יש כח החידוש להוליד בדומה לו
 49 שהגוף הוא התחדשות גמורה נגד השפעת הטפה, להיות כי
 50 שרשה מבחי' המל' שבה יש כוונת נעיצת התחילה הוא
 51 בחי' האיך המהוה גם היש דחכמה וכנ"ל. ואמנם להיות כי
 52 בסדר השתלשלות הזכרי' גבוהי' במעלה מן הנקבות, ולכן
 53 כדי להגבי' ולרומם נשמת הנקבות מנשמת הזכרי' מטעם
 54 הנ"ל מצד שרשן למעלה א"א לה אם לא שיושפל הגבוה
 55 וירומם הנמוך, וז"ע חתן חות דרגא, ודרכו של איש לחזור
 56 אחר אשה, ואז אחר הזיווג הנה הבנין עדי עד נמשך ממנה
 57 דוקא שהיא המולדת בדומה לו, ולכן ענין הזיווג שקשה
 58 מאד דהגם שנעוץ תחילתן בסופן אבל הוא בהעלם בלבד
 59 וכדי לבוא לידי גילוי קשה מאד כי צריך להשפיל את
 60 המשפיע ולהעלות המקבל כמו שנתגלה היבשה ע"י שהורד
 61 הים ונבקע בקריעה כו'. וזהו קשה לזווגם כקרי"ס דענין
 62 הזיווגי' דומה ממש לקרי"ס כנ"ל ובשניהם קשה מאד
 63 מטעם הנ"ל. ובוה יובן הטעם מה שנק' ארץ מל' רץ ומלשון
 64 רצון, וכמ"ש במד"ר בראשית פ"ה למה נק' שמה ארץ
 65 שרצתה לעשות רצון קונה, פי' ענין רץ ע"ד המאמר רץ לבך
 66 בבחי' התשוקה ברשפי אש שלהבת כו' לעלות למקור
 67 חוצבה למעלה מעלה עד שתעלה למח' הקדומה שבבחי'
 68 עצמיות המאציל הנק' קדמון לכל הקדומי' להיות נעוץ סופן
 69 בתחילתן דוקא, ואז הי' בה כח המוליד ומחדש יש מאין
 70 מה שאין בשמי' וכנ"ל, ולכך נק' כנסי' ג"כ כלה מל' כלה
 71 נפשי כו' בבחי' רצוא דוקא למעלה מעלה מבחי' החכ'
 72 וההתבוננות כמ"ש במ"א.

1 **ובזה** יובן פלוגתת חז"ל אם שמי' קדמו או ארץ קדמה,
 2 ופשר דבר ביניהם שבבחי' אחת שמי' קדמו, ובבחי'
 3 א' ארץ קדמה, והיינו שבמדרי' השתלשלות שמי' קדמו כי
 4 שמי' לרום בסדר השתלשלות, וכענין קדימת המדות
 5 לדבור שהוא כח היותר נעלה, או כמו כלליות המחשבה
 6 נגד הדבור שקדם בחי' המחשבה לדבור, אמנם מפני שסוף
 7 מעשה עלה במח' תחלה עד שנעוץ תחילתן בסופן דוקא,
 8 בזה ארץ קדמה שכוונת נעיצת התחילה הוא בסוף שהוא
 9 בחי' הארץ יותר מבבחי' ראש, להיות כי סוף המעשה עלה
 10 במח' קדומה בחי' א"ס קדמון לכל הקדומי' תחילה דוקא.
 11 ובוה יובן ג"כ מה שבתחילה היו המים מקיפי' את הארץ,
 12 להיות כי המים הם גבוהי' במדריגה שהם מבחי' מל'
 13 דעגולי', לכן הקיפו בעיגולים את כדור הארץ מכל צד
 14 ופינה, וע"ד שמים קדמו שפי' שמים הוא ג"כ שם מים,
 15 והשמי' מקיפי' ג"כ את הארץ, ובסדר השתלשלות שמים
 16 קדמו, וכן היו המים מקיפי' את הארץ להיותם מבחי'
 17 עגולי' שקדם במעלה בבחי' א' מן היושר דארץ, ואמנם
 18 אח"כ יצא הכח של הארץ מה שסוף מעשה עלה במח'
 19 תחילה שזהו כח נעיצת התחילה שנמצא בארץ דוקא,
 20 לזאת ירדו המים ונקוו למקום אחד ונתגלה היבשה היא
 21 בחי' ארץ להיות בגובה יותר מן המים עד שנא' לרוקע
 22 הארץ על המים, וכת' יורדי הים, להיות כי בבחי' זו ארץ
 23 קדמה וכנ"ל, וכמ"ש אנכי עשיתי ארץ דוקא שכמו שעלה
 24 במח' בבחי' אנכי מי שאנכי הוא עשיית הארץ דוקא, ואדם
 25 עלי' דוקא בראתי וכמ"ש מזה במ"א.
 26 **ובכ"ז** יובן ענין מארז"ל קשה לזווגם כקרי"ס, דהנה ענין
 27 קי"ס הי' כמ"ש הפך ים ליבשה, והיינו ע"ד הנ"ל
 28 שהים גבוה מהארץ בסדרי השתלשלות וע"ד ששמי' קדמו
 29 בסדרי השתלשלות, אמנם כמו שמצד מעלת הארץ שבמח'
 30 ארץ קדמה כנ"ל נקוו המי' אל מקום אחד ונראי' היבשה,
 31 כן קרי"ס הי' הכנה למ"ת שזה עיקר המכוון כמ"ש אנכי
 32 עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי בראתי גימ' תרי"ג [מצות]
 33 שהוא בחי' תרי"ג שניתנו לישראל שנק' ג"כ בשם ארץ
 34 חפץ, ולהיות כן נעשה עוד בים שנקרע לקרעי' מלבד אשר
 35 נקוו למקום אחד כ"א שנקרע לגמרי ונתבטל ונעשה יבשה,
 36 ובניי הלכו ביבשה בתוך הים מטעם הנ"ל שבמח' ארץ

ד"ה המגיד מראשית אזורית

ש"פ ויקרא פ' זכור, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

22 בעצם אינו דבר חדש והיתה קודם גם כן ולכן אפשר
23 להיות המדה גם כשישכח את הטעם כו' (ומכל מקום
24 בהעלם יש בה מן השכל כו' וכמו שכתוב במקום אחר).
25 מה שאין כן יש מאין להיות שהוא התחדשות צריך להיות
26 המחדש תמיד ואז דוקא קיום מציאותו כו'. ונמצא יש בזה
27 ב' ענינים הפכים שהוא בבחינת ריחוק הערך ומכל מקום
28 עומד הכח האלקי תמיד בכל נברא ונברא וכמו שכתוב
29 לעולם ה' דברך נצב בשמים כו'. ונקודת ענין יש מאין
30 מחייב שניהם כו'. או כשמתבונן בגדולת ורוממות האין
31 סוף מצד עצמו אשר לגדולתו אין חקר כו' ומעמיק דעתו
32 מאד בהתבוננות עד שנקלט ונתפס הענין אצלו היטב עד
33 שהאור האלקי בעוצם גדולתו ורוממותו מאיר בגילוי
34 בנפשו (די רייכקייט פון אלקות איז מאיר בנפשו כו') ואז
35 ישמח בנפשו מאד וזהו ענין שמחת הנפש בה' עושה
36 וידבק נפשו באלקות בדביקה ותשוקה ונפש שוקקה כו'.
37 ובדרך כלל הוא ענין העבודה מאהבה שהוא בחינת
38 דביקות הנפש ושמחתה על הוי' וכמו שמחת האוהב על
39 האהוב כו' כמו שכתוב במקום אחר.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"א

1 התורה פועלת שינוי אצל מי שלומד לשמה. ויש כמה דעות בפעולה זו, עד לתכלית העילוי –
2 קירוב הגאולה. תחלת גאולת מצרים – מבערב, ועצם היציאה היתה ביום. מיצר הגרון הוא
3 ה"מצרים" שבאדם, וממוצע בין השכל למדות

4 שהוא ענין ההכנה וההשגה בעבודת המוח, ופלטין של
5 מטה שהוא ענין שכל שבמדות, ור' יוחנן אומר דלא זו
6 בלבד שבונה פלטין ומשים שלום ביניהם אלא שהמחין
7 ומדות מגנים על העולם שהם הפעולות הנעשות על ידי
8 השגת המוח והמדות שבלב. ולוי אומר דלא זו בלבד שמגן
9 על הפעולות אלא גם מקרב את הגאולה, שגשגה בעצם
10 מהותו לטוב, והינו דאךרבעה הענינים הללו הם כסדרם
11 ותכלית העלוי הוא הגאולה מהגלות, דכל הגליות נקראים
12 בשם "מצרים" והגאולה נקראת בשם "יציאת מצרים",

1 יב. והנה כאשר ידוע אשר בעבודה ישנם ב' אופני
2 עבודה. הא' עבודה בשמחה והיינו כשמשכיל
3 ומתבונן בגדולת ה', הן בעוצם גדולתו בענין הבריאה יש
4 מאין כו', כמו שכתוב במקום אחר דלבד זאת מה שעצם
5 בריאה יש מאין הוא ענין נפלא שאין להאדם שום ציור
6 על זה כלל כו' כמו שכתוב במקום אחר (עיי' מה שכתוב
7 מזה בדיבור המתחיל שמח תשמח רנ"ז בתחלתו). עוד זאת
8 יש בזה פלאות דידוע דבריאה יש מאין הוא בבחינת ריחוק
9 הערך דזהו ההפרש בין עילה ועלול לבריאה יש מאין.
10 דעילה ועלול הוא בחינת השפעה בקירוב שהעילה מתלבש
11 בהעלול והעלול מרגיש את עילתו ולכן העלול הוא בערך
12 העילה כו'. מה שאין כן בהתהוות יש מאין שהתהוות
13 הוא באין ערוך ואם כן הוא ההשפעה בבחינת ריחוק הערך
14 שהבורא מתעלם ומסתתר מהנברא ואינו מתלבש בו
15 כהתלבשות עילה בהעלול כו'. וגם בהכרח לומר שהכח
16 האלקי המהווה הוא תמיד בתוך הנברא ועל ידי זה הוא
17 במציאות יש ואם היה מסתלק ממנו ח"ו היה נעשה אין
18 ואפס כו'. כי מציאות היש הוא דבר חדש וכל התחדשות
19 צריך להיות בו המחדש תמיד ואם לאו יתבטל החידוש
20 כו'. ואינו דומה לעילה ועלול כמו שכל ומדות שאפשר
21 להיות המדה גם כשישכח את הטעם והיינו מפני שהמדה

21 על ידי אמצעות הגרון, ידידוע דהמשכת והתגלות המדות
 22 הוא מהמחין, והינו דכשמשפיל ומכין בשכלו איזה דבר וגם
 23 מתבונן שהדבר שהוא טוב לפניו, הנה מהבנת הדבר
 24 והשגתו והתבוננותו שטוב הדבר לפניו, הנה מזה מתהנה
 25 אצלו אהבה ותשוקה להדבר ההוא, הרי דסבת אהבתו אל
 26 הדבר ההוא ותשוקתו אליו הוא ההבנה וההשגה בטיב
 27 הדבר ההוא, הינו במעלת הדבר עצמו ואשר דבר זה הוא
 28 טוב לפניו, והינו דלכד זאת שהדבר ההוא הוא עצמו טוב,
 29 הנה עוד זאת מה שלפניו הוא טוב, הרי יש בזה שני ענינים,
 30 טובת הדבר בעצמו וטובתו הפרטית מה שלפניו טוב הדבר,
 31 ומשניהם יחד נעשה אצלו אהבה ותשוקה אל הדבר ההוא,
 32 דהאהבה היא מהבנת טיב הדבר בעצמו, והתשוקה היא
 33 מזה שלפניו טוב הדבר, הרי שהאהבה שנתהנה אצלו
 34 שיאהב אותו הדבר היא מחמת הבנת שכלו שהדבר ההוא
 35 טוב לעצמו, וההבנה זו שנעשית האהבה להדבר בא לידי
 36 זה שטוב הדבר לפניו ונעשה אצלו תשוקה גדולה להדבר
 37 ההוא, נמצא שהשכל מתהפך למדה גמורה, דהינו דלא זו
 38 בלבד שעל ידי ההבנה וההשגה בעצם טיב הדבר מצד
 39 עצמו נעשה אצלו אהבה אל הדבר ההוא, אלא עוד זאת
 40 שנעשה אצלו תשוקה בלבד במדה גמורה ממש.

כ"א כסלו, תש"א.

1 ויצאית מצרים היתה ביום, והתחלת הגאולה היתה מבפניו,
 2 וכמאמר רבותינו ז"ל (ברכות דף ט עמוד א) "אמר ר' אבא
 3 הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בפניו,
 4 וכשיצאו לא יצאו אלא ביום", והינו דהתחלת הגאולה הוא
 5 מערב, וכמו שכתב הרמב"ן דבערב נתנה להם רשות לצאת
 6 והיו בני חורין, וגוף ועצם היצאה היתה ביום, ומהסגיא
 7 שם משמע דהיצאה ביד רמה היא דוקא פאשר ההתחלה
 8 ונתינת רשות היצאה היא מערב, ועצם היצאה הוא ביום
 9 דוקא, דכל זה ישנו בעבודה הנפש האדם דאמרו רבותינו
 10 ז"ל "בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא יצא
 11 ממצרים", דבכל דור ודור הפונה בכל דרגא ודרגא אפלו
 12 מדרגות היותר נעלות שיש ענין יציאת מצרים, דגם אפלו
 13 בקדושה יש בחינה ומדרגה שנקראת "מצרים", וצריכה
 14 להיות יציאת מצרים, דאיתא בלקוטי תורה מהאריז"ל
 15 דהגרון הוא מצרים דקדושה שהוא המקום היותר צר
 16 שבאדם, והינו בחינת צמצום וקטנות המחין. דסדור העשר
 17 ספירות בגוף האדם, הנה השלשה מחין חכמה-בינה-דעת
 18 הם שלש ראשונות, והגוף הוא מהחסד ולמטה שהם
 19 זעיר-אנפין, והגרון הוא ממצע בין חכמה-בינה-דעת לזעיר
 20 אנפין, והינו דהמשכת המחין שבראש למדות שפלב הוא

ב. ששת המדות, חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד.

לקוטי דיבורים

17 והמפלגה השני' היו אנשים בינונים בידיעה, ומהם גם
 18 פשוטים ביותר, אבל בכל דבר מצוה והנהגה טובה אשר
 19 עשו היתה כל כוונתם אשר יהי' לשם שמים כפי הכוונה
 20 אשר יודעים ומבינים מביני מדע, והם עוררו את מדת
 21 האמת וטהרת הנקודה הפנימית שלהם.
 22 סיבת ההתחלקות בפלוגות האמורות המה כנודע
 23 אשר רבנו הגדול נ"ע נסמך מאת מורו ורבו כ"ק המגיד
 24 נ"ע בתור מדריך ומנהל עדת ישראל בפלכי רוסיה הלבנה
 25 וליטא.

* * *

26 דוע² כי ההתנגדות הכי גדולה אל תורת והדרכת
 27 הנהגת מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע היתה מליטא בכלל
 28 ומעיר הבירה וילנה יע"א בפרט, והתחלתה היתה עוד
 29 בשנת תקט"ו, או קודם לזה, היינו עוד בחיי מורנו כ"ק
 30 הבעש"ט נ"ע שש שנים בערך.

1 כבר נשאלה שאלה גדולה בבית מושב חסידים בעת
 2 התועדותם יחדיו: החסידות מה היא אם השכלה והבנה,
 3 או הדרכה והנהגה בעבודה בפועל.
 4 שאלה זו התעוררה בשלשים השנים האחרונות
 5 בערך, כי קודם לזה לא נשאלו שאלות כאלו. הכל ידעו
 6 כי החסידות היא סמי המרפא של הארת הנשמה
 7 המלובשת בגוף, החסידות מעוררת את הנשמה
 8 מהתעלפותה, מקיצה אותה משינתה, ומדיחה את הגוף
 9 לטהרו מזוהמתו.
 10 החסידים בימי רבנו הגדול נ"ע היו מחולקים בשתי
 11 מפלגות רחוקות זו מזו, הריחוק הי' ריחוק עצמי, ריחוק
 12 מהותי, כלומר מהותים נבדלים בעצם ענינים.
 13 מפלגה אחת היתה בעלי דעה גדולה ורחבה בידיעת
 14 התורה, רובם (בזמן הראשון) היו בקיאים בש"ס בבלי
 15 וירושלמי, ספרא, ספרי, רמב"ם וד"ח שו"ע במקורם,
 16 ספרי הקבלה הידועים וספרי מחקר.

² בהבא לקמן - ראה גם כן "אבות החסידות" בחוברת "התמים" ח"ב ואילך.

1 כשהתחזקה תורת מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע על ידי
2 אמצעות תלמידים שרי התורה וגבורי יראת אלקים,
3 התחדדו פני המלחמה על ידי גדולי התורה מכת
4 המנגדים אשר כוונתם היתה לשם שמים.

5 סיבת יראתם של המתנגדים היתה – מאורעות שונים
6 של הפילוסופיה החדשה של שפינוזה, התפשטות
7 המופתים על ידי קבלה מעשית, מעשה התועבה של
8 שבתי צבי ימ"ש, כת פראנק, ונוסף על זה בדידותם של
9 גדולי התורה בליטא, ריחוקם מן החיים ואמונתם בדוברי
10 שקר על מורנו כ"ק הבעש"ט ותלמידיו, כל זה פעל ועשה
11 שמות בתוככי ישראל.

12 צוואת מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע והסתלקותו גרמה
13 התאחדות התלמידים וחיזוק רוחם ללכת שלובי זרוע
14 בהסתדרות שיטת ההדרכה של עדת בני ישראל על פי
15 הוראותיו של מורם ורבים הקדוש.

16 התמנותו של מורנו כ"ק המגיד נ"ע, גאונותו הגדולה
17 והרחבה בחידושי תורה בנגלה וחיידושי הרחבים (לפי
18 ערך הזמן ההוא) בגילוי סתרי תורה ועוצם גודל שקידתו
19 באריכות התפלה, הלהיב לב חבריו תלמידי מורנו כ"ק
20 הבעש"ט נ"ע והותחלו להיראות נטעים חדשים בכרם
21 ישראל.

22 קבוצת התלמידים החדשים אשר התקבצו והתגדלו
23 במשך החמשה ששה שנים, כבר הספיקו לתת יבול, וריח
24 הבושם טוב נשמע בקרב ישראל, בכל מרחבי המדינות.

* * *

25 כבר נודע אשר בעבודת האלקים ישנה עוד שיטה
26 גדולה ומעובדה, אשר לא לבד המדרש ולימוד התורה
27 הוא העיקר, כי אם גם המעשה והעבודה שבלב בתפלה,
28 וכל האומר אין לי אלא תורה בלבד, גם תורה אמיתית
29 אין לו.

30 אמיתית התורה, היא התורה אשר הלומד יודע שזהו

31 חכמתו ורצונו יתברך שכך גזרה חכמתו העליונה, באם
32 שיטעון ראובן כך ושמעון כך יהי' פסק ההלכה כך וכך,
33 והלומד תורה עליו להתדבק בקדושת ההלכה, ובקדושת
34 האותיות, ואשר בשכלו יקיף את דבר ד', ומתאחד עם
35 האור אין סוף ברוך הוא שבתורה.

36 ובכדי אשר האדם במוחו הגשמי יתקרב אל הקודש
37 פנימה, הוא על ידי עבודה שבלב זו תפלה, הבאה על ידי
38 ידיעת גדולתו ורוממותו, וההתבוננות וההסתכלות ביקרא
39 דמלכא.

40 בכל החיים של חיי האדם והנבראים וענפיהם
41 המרובים בסבות מסבות שונות, ובמאורעות ממאורעות
42 שונים מוצא מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע את האלקים, כי
43 אין דבר בכל הזומם-צומח-חי-מדבר והד' יסודות אשר-
44 רוח-מים-עפר אשר לא יראה באצבע על אלקות.

45 שיטת מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע היא תורה אחת בשני
46 (נוסחאות: א) אלקות הוא הכל, ב) הכל הוא אלקות.

47 ועל יסוד זה הולך וסובב כל עניני התורה והמצוה
48 בביאורים והסברים שונים על פי דרכי הבנת תורת
49 החסידות בכל חיי האדם על פני האדמה.

50 האדם התחתון החי על הארץ אשר ברא ויצר אדון
51 כל, הוא דמות תבניתו של אדם העליון אשר עליו נאמר³
52 ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ולכן נקראת בריאה
53 זו אדם, אדמה לעליון.

54 ובכן בכל עבודת האדם למטה יכול הוא להתאחד
55 ולהתקשר באור אין סוף ברוך הוא, והמאחד המה
56 התורה והמצוות דכתיב בה⁴ זאת התורה אדם, דיש בה
57 רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

58 וזה כל האדם, אשר תמיד כל ימי חייו יהי' שלשלת
59 ארוכה של עבודה ופועל טוב, להתרחק מן הגשם
60 ולהתקרב אל הרוחני, על ידי עבודה ויגיעה שמעמל
61 ומייגע נפשו, למאוס בחומר ולבחור בצורה.

רשימה לחג הגאולה יביג תמוז

(4) שמואל ב ז, יט.

(3) יחזקאל א, כו.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קי"ג – גר הצדק

1 בתדהמה שמעו הקרדינלים בוותיקן את סיפורו של הפרש כי די-לציאטה הישיש נעלם מאכסנייתו
2 וכי אנשי המשלחת שיצאה לקבל את פניו ממתנינים להוראות. לאחר התייעצות קצרה הורו לפרש לבקש
3 מאנשי המשלחת לחפש גם באכסניות אחרות, מתוך הנחה שהזקן החליט לעבור לאכסניה אחרת. דבר
4 אחד היה ברור: מסיבת קבלת הפנים חייבת להיערך כמתוכנן.

- 1 לא היה כל טעם לוותר על הופעת ה"נזיר" שכן כל האישים המוזמנים רמי המעלה כבר התאספו
2 בארמון האפיפיור וציפו לבואו של אורח הכבוד לפתיחת הטקס.
- 3 הפרש חזר עם ההוראה, וכל הכבודה פשטה על פני האכסניות. השיירה האפיפיורית המהודרת,
4 מרכבות הכבוד בליווי הפרשים במדיהם, משכה תשומת לב רבה, בדרכה מאכסניה לאכסניה, והרחובות
5 השחירו מהמוני סקרנים.
- 6 אלא שכל החיפושים העלו חרס. ה"נזיר" לא נמצא. מה קרה?
7 די-לציאטה הזקן החליט לא להמתין עד שיבואו לקחתו אל המסיבה, ויצא לשם לבדו ברגל.
8 כשהגיע לוותיקן ניגש אל אחד המשרתים ואמר לו כי נקבע לו ראיון עם האפיפיור, ולכן הוא מבקשו
9 להכניסו אליו. המשרת לא ידע כי באגף אחר הוכנה קבלת פנים מפוארת לאורח רם מעלה, שאינו
10 אלא הזקן שלפניו, הושיב את האורח באחד מחדרי ההמתנה, כשהוא עצמו נכנס לחדרו של אחד
11 הפקידים הבכירים ואמר לו כי אדם בלתי מוכר מבקש להתקבל על ידי האפיפיור.
- 12 על דעתו של הבכיר לא עלה הרעיון לקשר בין אותו אדם בלתי מוכר לבין האיש די-לציאטה
13 שבארמון האפיפיור מצפים בקוצר רוח לבואו. התרגז, איפוא, הפקיד הבכיר על המשרת על סבלותו
14 המגיעה עד כדי כך שאינו יודע להיפטר מטרדנים למיניהם והוא אף מעיז לבוא ולהפריע לממונה עליו
15 דווקא ברגעי מתח אלה. כגמול על טפשותו וחוצפתו של המשרת הנחית לו סטירת לחי מצלצלת, ופקד
16 עליו לשלח מיד את האורח הבלתי קרוא.
- 17 המשרת יצא ושפך כל חמתו על ה"נזיר". בקולי קולות דרש ממנו במפגיע לעזוב מיד את המקום,
18 וכשהלה בתמימותו לא תפס מיד את המתרחש - אחז אותו המשרת בגופו וגרר אותו החוצה.
- 19 הזקן המופתע החליט להזמין ראיון עם האפיפיור בדרך השיגרתית, ונכנס למשרד קבלת הקהל,
20 שם התייצב בתור המיועד להמונים הרוצים להירשם לקביעת ראיון עם האפיפיור.
- 21 בינתיים חזרה הכבודה שנשלחה להביא את די-לציאטה לוותיקן בידיים ריקות. שר הטקס נאלץ
22 להודיע לציבור המוזמנים על היעלמו של האורח הנכבד, וכל המוזמנים החלו להתפזר. הדעה הרווחת
23 בפי האנשים היתה כי ודאי חש ה"נזיר" ברגע האחרון שעדיין לא השלים את היטהרותו והתקדשותו
24 כדי להיות ראוי להתקבל אצל האפיפיור, ומשום כך חזר להתבודדותו. איש איש מן המשתתפים חזר,
25 איפוא, לביתו.
- 26 אחד מן האישים המכובדים בוותיקן שהיה נוכח באירוע, נכנס - בדרכו חזרה לביתו - ללשכת
27 קבלת הקהל שבמשרדי הוותיקן כדי לסדר ענין מסויים. אין לתאר את גודל תדהמתו והזדעזעותו
28 בראותו לפניו את די-לציאטה הישיש עומד וממתין לתורו.
- 29 ביראת כבוד ובתמהון אזר אומץ וניגש אל ה"נזיר" לשאול אותו לפשר הענין. די-לציאטה סיפר
30 לפי תומו את כל אשר אירע, והודיע כי הוא ממתין לתורו להתקבל לראיון על-ידי האפיפיור.
- 31 מיד קמה מהומה גדולה. איש הוותיקן מיהר להכניס את האורח רם המעלה ללשכה, והזדרז לכנס
32 התייעצות דחופה כדת מה לעשות כדי לתקן את השגיאה שנעשתה. בסיכום, לאחר התייעצות עם
33 האפיפיור עצמו, הוחלט לערוך מחדש את מסיבת קבלת הפנים, אך ביתר חגיגות ורעש, תוך כדי
34 נקיטת צעדים להבטיח שהכל ילך כשורה.
- 35 להצלחת קבלת הפנים ולשם תיכנון מעולה ואחראי נדחה המועד לזמן מאוחר יותר, כדי שיהא
36 סיפק להכין את הציבור לקראת המאורע המיוחד.

- 1 אלא שדי-לציאטה הביע משאלתו ההחלטית להתקבל על-ידי האפיפיור בארבע עינים, כיוון שיש
2 לו למסור לו ולדבר אתו בנושא רב חשיבות. לאחר שעמד על דעתו וסירב בכל תוקף להשתכנע בצורך
3 לקיים את המסיבה, הובא הדבר לידיעת האפיפיור, וזה ניאות לקבלו באופן פרטי. איש לא נוכח כאשר
4 התייחדו ה"נזיר" והאפיפיור, ואיש לא ידע את תוכן שיחתם.
- 5 ה"נזיר" הישיש שהה בחדרו של האפיפיור עשרים דקות בלבד. בצאתו המתינו לו הקרדינלים, אך
6 הוא לא דיבר אתם מאומה ומיהר לעזוב את הארמון, להשתוממותם העזה של הקרדינלים, ונעלם.
- 7 אחדי כמה דקות של מבוכה ופליאה החליט אחד הקרדינלים להכנס אל חדר האפיפיור. הוא נדהם
8 לראות את האפיפיור שרוי בדכאון וצער, כשבעיניו ניכרים אותות בכי ויגון. האפיפיור לא שעה אל
9 הקרדינל הנכנס ולא אמר לו דבר. הלה לא אזר אומץ לשאול את האפיפיור לפשר דכאונו, וחזר אל
10 עמיתיו לספר להם את אשר ראה.
- 11 הקרדינלים התאמצו בכל כוחותיהם לפתור את חידת הביקור ותוצאותיו. הועלו השערות מהשערות
12 שונות, אך לא הביאו לתוצאות ברורות.
- 13 אורת נכאים השתלטה על הארמון. כל אנשי הארמון הסתודדו ימים ולילות ולא פסקו מלדבר
14 בביקורו המוזר של ה"נזיר" הישיש. האפיפיור עצמו הסתגר בחדרו למשך שבועות מספר, ולא נתן
15 לאיש, אף מן המקורבים ביותר אליו, להכנס אליו. הקרדינלים התהלכו אבלים וחפויי ראש כשהם
16 משתאים לפשר המאורע. קויימו התייעצויות סודיות שלא הביאו דבר.
- 17 רק כעבור זמן החל אט אט להתגלות הסוד הנורא.
- 18 התברר כי כאשר נכנס ה"נזיר" ללשכת האפיפיור, וזה צעד לקראתו בחמימות בהושיטו לו את
19 הצלב לנשקו כפי שמקובל אצלם, דחה די-לציאטה את הצלב מעל פניו, לתדהמתו הגדולה של ראש
20 הכנסייה הקתולית. התברר כי הזקן אף אינו כורע ברך כנהוג על-ידי הנוצרים במעמד כזה.
- 21 האפיפיור הנבוך העמיד עינים תמהות ושואלות לפשר הדבר: האם עזב די-לציאטה את הנצרות,
22 - אכן!
- 23 אמנם לפני שלושים וחמש שנה הצטיין די-לציאטה בויכוחים שניהלה הכנסייה עם היהודים.
24 בכשרונו הגדול ובכושרו הריטורי אף הצליח לנצח יהודים רבים. אלא שבנפשו עצמו החלו לחרסם
25 ספיקות בצדקת הנצרות, והוא החל לפקפק בנכונות דרכו.
- 26 דווקא מן הויכוחים שניהל, גם מאלה שניצח בהם לכאורה, ומן ההסברים בכתב שפירסם, החל
27 אט אט להשתכנע כי דווקא אמונת היהדות היא הנכונה והצודקת.
- 28 בסופו של דבר השתכנע באופן מוחלט וברור כי היהדות היא תורת האמת, והוא החליט לעזוב
29 את הנצרות ולהיות ליהודי.
- 30 היה ברור לו כי לא יוכל לעשות דבר בכיוון זה כל עוד הוא נמצא בוונציה, שם רכש לו את הכבוד
31 והפרסום העצום עד שתהלתו הגיעה לשערי הוותיקן. הוא אף החליט כי אסור לו להודיע, ואפילו
32 ברמז, לעמיתיו הנוצרים על מסקנתו, שכן ודאי יעשו כל אשר לא ידם למנוע ממנו ביצוע החלטתו.
- 33 כך החליט להיעלם מן האופק. כאשר פשטו השמועות על נסיעתו להודו כדי להסתגר ולהתבודד,
34 היה, לאמתו של דבר, בדרכו לאמשטרדם שבהולנד, שהיתה אז מרכז של תורה ויהדות. בעיר זו התגייר
35 ושמו נקרא בישראל: אברהם. באמשטרדם ישב ולמד תורה בשקידה, מבלי שאיש ידע דבר על עברו
36 ועל זהותו.

1 בהגיעו לגיל שבעים החליט לבקר את האפיפיור במטרה אחת ויחידה: לספר לו כי הוא יהודי
 2 ולהסביר לו כי הכנסיה טועה טעות חמורה ביחסה ליהודים, ובהעלימה עין משפרכת דמי יהודים
 3 ומעוניינים, דבר המעודד את הפעולות הנוראות הללו על-ידי ההמונים הנוצרים. היא אף מעודדת באופן
 4 ישיר את צעדי הדיכוי הללו, אך על ראש הכנסיה לדעת כי גם כשהכוח האלים בידה - הצדק הוא עם
 5 היהדות, ולאט לאט יצטרפו נוצרים בעלי שאר רוח אל היהדות.

6 גר הצדק אף התכוון לקרוא לאפיפיור ולעורר לבחון את דרכו הוא ולקבוע כי הדת היהודית היא
 7 דת האמת.

8 במשך 20 דקות ללא הרף העלה הגר הישיש את טיעונו כשהוא משמיע באזני האפיפיור דברי
 9 תוכחה נוקבים. הלה היה אחוז תדהמה ולא הצליח לפצות את פיו. זמן רב אחרי שהישיש עזב את
 10 חדרו המשיך לשבת תפוס הרהורים ודמעות זולגות על לחייו.

11 כעבור שבועות מספר התאושש וגילה למקורביו את תעלומת הביקור, כשיחדיו הם מטכסים עצה
 12 כיצד להסתיר את הדבר מן ההמונים. הם הבינו כי רוח של ספקנות בצדקת הנצרות החלה לנשב בין
 13 נוצרים רבים, ואם התופעה הזאת תלך ותתגבר עלולים נוצרים רבים להתגייר, ומי יודע לאילו מימדים
 14 יגיע הדבר.

15 עם תום סדרת ההתייעצויות נקבעו הצעדים שיש לנקוט כדי להגביר את התעמולה למען הנצרות
 16 מחד, וכדי לשרש - ואפילו תוך שימוש באמצעי אלימות - כל גילוי של ספקנות בצדקת הכנסיה
 17 שייראה אצל אנשי הקהלה הנוצרית בוותיקן ובסביבתה.

18 אלא שלמרות הכל החל הסוד להיוודע, וגם אם האמצעים שנקטו על-ידי הכנסיה הביאו לידי כך
 19 שכמעט לא התרחש מקרה נוסף של התגיירות - הרי אצל היהודים עצמם עורר הסיפור רגשי סיפוק ושמחה.

אגרות קודש

1 בגו"ר, ואשר בזה יקיים מצות כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.
 2 ב"ה ב' ז"ך מ"ח רפ"ב

3 מו"ה רמ"מ שי
 4 שולם וברכה

5 מכתבם מ"ב תשרי ע"י ידידינו תלמידינו ר"צ שי גאר
 6 הגיעני... ומאד הצטערתי עליו צער גדול, וגדול כאבי במאד.
 7 אנכי לא אוכל עשות אחרת מכמו שכתבתי במכתבי הקודמי
 8 להשתדל בכל המיני השתדלות לפאר כלי חמדה היא ישיבת
 9 ת"ת בארצינו הקדושה אשר הנחילונו הוד כ"ק אבותינו
 10 רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לעבדם ולשמרם,
 11 אשר כאו"א מאתנו צריך לידע בנפשו כי אחינו יושבי ארץ
 12 הקדש הם אנ"ש שי העומדים בקדש והיושבים לפני ד' על
 13 התורה והעבודה (וכאמור לא המדרש והלימוד בסוגיא חמורה
 14 בש"ס או בעומק בדא"ח עיקר, כ"א ללמוד ולהתנהג בהנהגת
 15 כ"ק אבותינו רבותינו, זהו העיקר), ואשר כאו"א מאתנו ירגיש
 16 חוב נפשי לעשות בגללם כל מה שביכולתו לטובתם ולהנאתם

17 בגו"ר, ואשר בזה יקיים מצות כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.
 18 אנא ידידי רחמו נא על בן אהוב נפשכם, ומחמד עיניכם
 19 נשמה הטהורה, ובאו לעזרתי בעזרת השי"ת לבחור דרך ישרה
 20 לילך במסילה טהורה, לטהר את הארץ מגלולי המחרחר ריב
 21 ובעלי מחלוקת, ואשר ישיבתם בארץ רעה ח"ו. והעצה לזה
 22 לבלי לשית לב אליהם כלל, כ"א נפאר ונוכך את אשר לנו,
 23 והבו עצה, קראו עצרה, התיישבו והודיעונו חוות דעתכם איך
 24 לעשות כי כוונתי רצוי אשר תהי רק כפי אשר חפצו וציוו
 25 כ"ק אבותינו רבותינו הקי'.

26 ידידינו היקרים היו אנשים, התגברו על כל המכשולים
 27 העומדים על דרכינו, ונשים שכס אחד לנשוא משאת כ"ק
 28 אבותינו רבותינו הקדושי בטהרתה ונקוה להשי"ת כי הוא
 29 יעזרנו ואל יטשינו.

30 יפרוש נא גיני בשלום כאו"א מידידינו היקרים אנ"ש שי
 31 ביחוד. ואחכה על מכתבם המיועד לכתוב בארוכה.

פרשת תולדות

כה וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: ד וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אֲרָם אֲחֹת לָבֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: כא וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: כב וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כִּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדֵּךְ לְדָרִשׁ אֶת־יְהוָה: (לוי) כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָּהּ שְׁנֵי כְּתִיב גַּיִם קָרִי גַיִם בְּכַמְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאִמּוֹם מִמַּעֲיֶיךָ יִפְרְדוּ וּלְאִם מְלֵאָם יֵאָמֵץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: כד וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לְלֵדָת וְהִנֵּה תוֹמֵם בְּבִטְנָהּ: כה וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כִּלּוֹ פֶּאֶדְרֵת שַׁעַר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: ט ואַחֲרָיִכֶן יֵצֵא אַחִיו וַיְדוּ אֲחֹתָ בְּעֵקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדָת אֹתָם: (ישׂאל) טו וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יֹשֵׁב אֲהָלִים: כז וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בְּפִיו וּרְבִקָּה אֲהָבָת אֶת־יַעֲקֹב: כח וַיִּזַּד יַעֲקֹב נֹזֵד וַיִּכֹּא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: כט וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלַעֲיֹטֵנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָוּם: לו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְּרָה כִּי־זֶם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: לו וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה־זֶה לִי בְכֹרָה: לז וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבֵּעָה לִי כִּי־זֶם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: לח וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַנְּיֹד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּ וַיִּקֶם וַיִּלְךְ וַיָּבֹז עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: פ כו א וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָד הַרְעֵב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר בִּימֵי אֲבִרְהָם וַיִּלְךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מִלְכֵי־פְלִשְׁתִּים גִּרְרָה: ד וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים: ג גֹּדֵר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֲבִרְכְּךָ כִּי־לָךְ וְלוֹרְעֶךָ אֶתְּן אֶת־כֹּל־הָאֲרֶצֶת הָאֲרֶצֶת הָאֵל וְהַקְּמַתִּי אֶת־הַשְּׁבַעֲתָי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבִרְהָם אָבִיךָ: ה וְהִרְפִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כֹּל־הָאֲרֶצֶת הָאֵל

וְהַתְּבַרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל־גֹּזְיֵי הָאֶרֶץ: ה יַעֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּקִלְיֵי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרְתֵי מִצְוֹתֵי חֻקֹּתֵי וְתוֹרֹתָי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 108)

ויגדלו הנערים (כה, כז)

סטרא דאברהם גרים לון (זח"א קלח, ב)

וקשה, כיצד מתאימה הנהגתו השלילית של עשו עם השפעתו של אברהם. ויש לומר, דהנה עשו נולד עם נטיות רעות, כפי שמצינו שעוד במעי אמו רצה לצאת לפתחי עבודת זרה (רש"י פסוק כב). ואברהם חנכו ולמדו להלחם ביצרו ולהתגבר על נטיותיו הרעות. ואכן, זו הייתה עבודתו כל עוד התחנך על ידי אברהם; אבל לאחר פטירתו של אברהם יצא למרבות רעה (רש"י פסוק ל).

שני וַיִּשְׁבַּע יִצְחָק בְּגִרָּה: וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחֲתִי הוּא כִּי יֵרָא לְאִמְרֵי אִשְׁתִּי כִּי־יִתְרַגְּנֵי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מְרֵאָה הוּא: ה וַיְהִי כִּי אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ט וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הוּא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אַחֲתִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי כִּי־אִמּוֹת עָלֶיךָ: י וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כְּמוֹעַט שָׂכַב אֶחָד הָעָם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִכַּאתָ עָלֵינוּ אִשָּׁם: יא וַיֵּצֵא אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כֹּל־הָעָם לְאִמְרֵי הַנָּעִיב בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת: יב וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֲוֵל וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 74)

ויזרע יצחק (כו, יב)

וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג) המדרש שואל, כיצד עסק יצחק בתרישה וריעה וקצירה, ולא חשש שמלאכה זו תפריע לדבקו פה. והמדרש עונה, שיצחק לא זרע דגן אלא צדקה: מטרתו לא הייתה הדגן עצמו, אלא קיום מצות צדקה.

שלישי וַיִּגְדְּלֵהוּ אֱלֹהִים וַיִּלְכְּדֵהוּ וַיִּגְדֵּל עַד כִּי־יִגְדֵּל מְאֹד: ה וַיְהִי־לוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וְעֵבֶדָה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: ט וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בִּימֵי אֲבִרְהָם אָבִיו סָתְמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָה: טו וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־

עבודתו של יצחק לא היתה ללכת מעיר לעיר כדי לפסס את שמו של הקב"ה, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענן זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחרות מרעהו ואמרו לו "ראינו כי הנה ה' עמך. תהי נא אלה בינותינו".

חמישי ל ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:
 וישכמו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: ויקרא אתה שבעה עליבן שם העיר באר שבע עד היום הוה: ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי: ותהיו מרת רוח ליצחק ולרבקה: ויהי כיוון יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו ויגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הגני: ויאמר הגה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: ועתה שאנא בליד תלידך וקשתך וצא השדה וצודה לי כתיב צידה קרי ציד: ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות: ורבקה שמעת בדבר יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא: ורבקה אמרה אלי יעקב בנה לאמר הגה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי: ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך: לדינא אליה צאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב: והבאת לאביך ואכל בעבר אשר וברכך לפני מותי: ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק: אוילי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה:

יצחק לך מעמנו כיעצמת ממנו מאד: וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: וישב יצחק ויחפר ואת בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות פשמת אשר קרא להן אביו: ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים: ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שמתה: ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה לנו ופרינו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת 5)

ויחפרו עבדי יצחק . . . באר מים חיים (כו, יט)
 איתא בלקוטי תורה, שיש לעשות שלש הננות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עלי נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות מים. למוד מוסר - מיעקב, "יושב אהלים", שרומוזו ללמוד התורה. ולאחר ההננות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר בתורה אור, שבני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דמקרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמנה עשרה (יהודה).

רביעי כ ויעל משם באר שבע: וירא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי וברכתך והרפיתי את ידך בעבור אברהם עבדי: ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט שם אהל ויכרושם עבדי יצחק באר: וואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו: ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: ויאמרו ראו ראינו כיהיה יהוה עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 129)

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלָלְתָךְ בְּנִי אֵךְ שָׁמַע בְּקֻלִי
 וְלֵךְ קַח-לִי: ^ד וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ
 מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו: ^ה וַתִּקַּח רַבֶּקָה אֶת-
 בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵהּ הַגְּדֹלֹת הַחֲמוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית
 וַתִּלְבַּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּנֵהּ הַקָּטָן: ^ו וְאֵת עֹרֹת גְּדֵי
 הָעִזִּים הַלְבִּיֶשָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֻלְקֹת צְוָארָיו:
^ז וַתִּתֵּן אֶת-הַמַּטַּעַמִּים וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה
 בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵהּ: ^ח וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
 הַנְּנִי מִי אָתָּה בְּנִי: ^ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי
 עֵשָׂו בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שָׁבָה
 וְאֶכְלֵה מִצִּידֵי בַעֲבֹר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ: ^י וַיֹּאמֶר
 יַצְחָק אֶל-בְּנֵו מַה-זֶּה מַהֲרַת לְמַצֵּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי
 הִקְרַה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: ^{יא} וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל-יַעֲקֹב
 גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם-לֹא:
^{יב} וַיַּגֵּשׂ יַעֲקֹב אֶל-יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֹּל
 קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו: ^{יג} וְלֹא הִפִּיזוּ כִּי-הָיוּ
 יָדָיו בְּיָדָיו עֵשָׂו אָחִיו שְׁעָרַת וַיִּבְרַכְהוּ: ^{יד} וַיֹּאמֶר
 אָתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי: ^{טו} וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁה לִּי
 וְאֶכְלֵה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיַּגֵּשׁ-לוֹ
 וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַצְחָק אָבִיו
 גִּשְׁה־נָּא וְשָׁקֵה-לִי בְּנִי: ^{יז} וַיַּגֵּשׂ וַיִּשְׁקֵ-לוֹ וַיֵּרַח אֶת-
 רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ
 שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְו יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 56)

עָלַי קָלָלְתָךְ בְּנִי (כו, יג)

לכאורה, איזו נחמה היא זו, ובררי כל בן דואג וחרד לשלום אמו, ומה גם בן כמו יעקב. ויש לומר, שרבקה אמרה ליעקב שהיא מוכנה למסירות נפש, להעמיד את עצמה בסכנה, כדי לקבל את הברכות. ודבריה פעלו גם ביעקב תנועה של מסירות נפש.

ששי ^כ ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש: ^{כא} ועברוך עמים כתיב וישתחו קרי וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיד וישתחוו לך בני אמוך ארריך ארור ומברכך ברוך: ^{כב} ויהי כאשר פלה יצחק לברך את-יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת בני יצחק אביו ועשו אחיו בא

מִצִּידוֹ: ^א וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מִטַּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו
 וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֵו בַעֲבֹר
 תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ: ^ב וַיֹּאמֶר לוֹ יַצְחָק אָבִיו מִי-אָתָּה
 וַיֹּאמֶר אָנִי בְּנֶךְ בְּכֹרֶךְ עֵשָׂו: ^ג וַיַּחֲרֹד יַצְחָק חֲרָדָה
 גְּדֹלָה עַד-מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הַצִּיד-צִיד
 וַיָּבֵא לִי וְאֶכַּל מִכָּל בְּמִרְס תְּבוֹא וְאִבְרַכְהוּ גַם-
 בְּרוּךְ יִהְיֶה: ^ד כַּשָּׁמַע עֵשָׂו אֶת-דִּבְרֵי אָבִיו וַיַּצְעַק
 צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד-מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי
 גַּם-אֲנִי אָבִי: ^ה וַיֹּאמֶר כָּא אַחִיד בְּמִרְמָה וַיִּקַּח
 בְּרַכְתְּךָ: ^ו וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲבֹבְנִי זֶה
 פַּעַמִּים אֶת-בְּרַכְתִּי לְקַח וְהִנֵּה עָתָה לְקַח בְּרַכְתִּי
 וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלַתְּ לִי בְּרַכָּה: ^ז וַיַּעַן יַצְחָק וַיֹּאמֶר
 לַעֲשׂו הֵן גָּבִיר שְׁמֹתִי לְךָ וְאֶת-כָּל-אָחִיו נָתַתִּי לוֹ
 לַעֲבָדִים וְדָגָן וְתִירֵשׁ סִמְכֹתָיו וְלָכֵה אֲפֹא מַה
 אַעֲשֶׂה בְּנִי: ^ח וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל-אָבִיו הִבְרַכָּה אֶת
 הוּא-לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קֶלֶו
 וַיִּבֶךְ: ^ט וַיַּעַן יַצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנִּי
 הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבְּךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל: ^י וְעַל-
 חֲרֻבְךָ תַחֲיֶה וְאֶת-אַחִיד תַעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְד
 וּפְרַקְתָּ עָלוֹ מֵעַל צְוָארְךָ: ^{יא} וַיִּשְׁטַם עֵשָׂו אֶת-יַעֲקֹב
 עַל-הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בָּרַכְו אָבִיו וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלָבוֹ
 יִקְרְבוּ יְמֵי אָבֶל אָבִי וְאַהֲרַנָּה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי:
^{יב} וַיִּגַּד לְרַבֶּקָה אֶת-דִּבְרֵי עֵשָׂו בְּנֵהּ הַגְּדֹלֹת וַתִּשְׁלַח
 וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו
 אַחִיד מִתְנַחֵם לְךָ לְחַרְגְּךָ: ^{יג} וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקֻלִי
 וְקוּם בְּרַח-לְךָ אֶל-לָבָן אָחִי חֲרַנְתָּ: ^{יד} וַיִּשְׁבַּת עִמּוֹ
 יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֲמַת אַחִיד: ^{טו} עַד-
 שׁוּב אֶת-אַחִיד מִמֶּךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ
 וְשִׁלַּחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם-שְׂנֵיכֶם
 יוֹם אֶחָד: ^{טז} וַתֹּאמֶר רַבֶּקָה אֶל-יַצְחָק קַצְתִּי כִּתְּי
 מִפָּנָי בְּנוֹת חַת אִם-לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת
 כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִי חַיִּים: ^{יז} וַיִּקְרָא
 יַצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ
 לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: ^{יח} קוּם לְךָ פְּדִינָה* אָרָם

וַיִּצְוּ עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעֵינוּ:
 מִפִּטְרֵי וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיִּלְדָּה פַּדְנָה
 אָרָם: ה וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בְּנוֹת בְּנֵעֵינוּ בְּעֵינָיו יִצְחָק
 אָבִיו: ט וַיִּלְדָּה עֵשָׂו אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקָּח אֶת־מַחְלַת א
 בִּת־יִשְׁמָעֵאל בִּן־אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבוֹת עַל־נָשָׂיו לִו

בִּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח־לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה
 מִבְּנוֹת לְבֵן אַחִי אִמְךָ: ג וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיִּפְרֹךְ
 וַיִּרְבֶּךְ וְהָיִיתָ לְקַתֵּל עַמִּים: ד וַיִּתֶּן־לְךָ אֶת־בְּרִפְת
 אֲבֵרָהָם לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת־אָרֶץ מִגְרִיז
 אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבֵרָהָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 80)

וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים (כו, כח)

יְהוָה וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (רש"י)

יש לשאול, הרי מדובר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה וכלא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינה הראשונה, עד שיש צורך לחזור ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת) נותן הקב"ה לאדם גם את היכולת להוסיף על הנתינה בכחות עצמו.

שביעי ה וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיִּלְדָּה פַּדְנָה אָרָם
 אֶל־לֵבָן בִּן־בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי אַחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב
 וְעֵשָׂו: ו וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי־יִבְרָךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח
 אֹתוֹ פַּדְנָה אָרָם לְקַח־לִו מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ

וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב (כח, ה)

כל יהודי הוא שליחו של הקב"ה להפוך את העולם לדינה לו ויתברך. ודבר זה נראה בשליחותו של יעקב, שהיא השליחות הראשונה שנוקרת בתורה. דהנה, יעקב יצא לתרן (חרון אף של עולם) והקים שם משפחה באפן של מטתו שלמה; ברר את נצוצות הקדשה שהיו בצאן לבן; ויברך לשם העלה אפילו את הדומם: "והאכן הזאת... יהנה בית אלקים". ואף לגבי כל יהודי קף: עליו ל"הוליד" עוד יהודי ועוד יהודי על ידי שפועל אצלם הוספה בתורה ובמצות; עליו להשפיע גם על אמות העולם (תושבי "תרן") לקיים את שבע מצות בני נח; ועליו להפוך את העולם כלו, גם את הדומם, לדינה לו ויתברך.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַבְיָה דְּרַבִּי־נַעֲם, וְכַל־נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימֵינָה, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חֶפְזָן לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדּוּל תּוֹרָה וַיֵּאדָּרִי:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לשמו"ת ולקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד: יט וְשִׁלְשֶׁת תָּרַד מְאֹד וּבָאתָ
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבַּתְּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזוּל: כ וְאֲנִי שְׁלִשֶׁת
 הַחֲצִים צָדָה אֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לַמַּטְרָה: כא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנְּעָר לְךָ מֵצֵא אֶת־הַחֲצִים
 אִם־אָמַר אָמַר לַנְּעָר הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבָאָה פִי־שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דָּבָר
 חִי־יְהוּה: כב וְאִם־כָּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שִׁלַּחְךָ יְהוּה: כג וְהַדָּבָר
 אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוּה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
 וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כַּפְּעַם | כַּפְּעַם אֶל־מוֹשֶׁב הַקָּיֹר
 וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מֵצַד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבַר שְׂאוֹל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם
 הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מַדּוּעַ לֹא־בָא בְּנִי־יִשִׁי גַם־תְּמוּל גַּם־הַיּוֹם
 אֶל־הַלֶּחֶם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר
 שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָכַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
 אִמְלֹטָהּ נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שִׁלְחֹן הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרֹאֵף שְׂאוֹל בֵּית־יְהוֹנָתָן
 וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נַעֲוֹת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבִן־יִשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתֵּי עָרוֹת
 אִמְךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשִׁי חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָפוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שִׁלַּח
 וְקַח אֹתוֹ אֵלָי כִּי בְנֵי־מוֹת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת
 מָה עָשָׂה: לד וַיִּטַּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַפְתּוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מַעַם אָבִיו
 לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לה וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשִּׁלְחֹן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לו וַיְהִי כַּפְּקֹר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
 וְנִעַר קָמָן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנַעְרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנְּעָר רֵץ
 וְהוֹאֲרֶה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לז וַיָּבֹא הַנְּעָר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
 אַחֲרֵי הַנְּעָר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה: לח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנְּעָר מִהֲרָה חוֹשָׁה
 אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקַט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנְּעָר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵיךְ
 יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ אֶל־הַנְּעָר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לְךָ
 הִבִּיא הָעִיר: מא הַנְּעָר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמַּיִם
 וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיִּכְפוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לְךָ
 לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֹא־מָר יְהוָה יְהִיה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זָרְעֵי

וּבֵין זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֵר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיֵהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלֵד: לֵיל א', 9 שָׁעוֹת, 4 דְּקוֹת, 3 חֲלָקִים.

רֵאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלוֹ, בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וּבְיוֹם הַשְּׁנִי הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:26	16:32	17:16	17:21	16:51	16:56	9:34	9:32	8:39	8:36	8:06	8:04	5:57	5:52	באר שבע (ח)
17:23	16:19	17:13	17:18	16:48	16:53	9:34	9:32	8:39	8:36	8:07	8:04	5:58	5:53	חיפה (ח)
17:23	16:11	17:15	17:20	16:51	16:56	9:32	9:30	8:36	8:34	8:05	8:03	5:54	5:49	ירושלים (ח)
17:25	16:30	17:14	17:19	16:49	16:54	9:35	9:33	8:40	8:37	8:07	8:05	5:59	5:54	תל אביב (ח)
17:17	16:16	17:03	17:12	16:32	16:42	9:58	9:55	9:08	9:04	8:37	8:32	6:43	6:34	אוסטריה וינה (ח)
20:42	19:45	20:30	20:23	20:03	19:56	10:43	10:45	9:32	9:36	9:00	9:04	6:05	6:12	אוסטרליה מלבורן (ק)
17:12	16:21	17:08	17:16	16:38	16:46	10:00	9:57	9:10	9:05	8:37	8:33	6:43	6:34	אוקראינה אודסה (ח)
16:51	16:00	16:47	16:56	16:16	16:25	9:44	9:41	8:55	8:50	8:22	8:18	6:30	6:21	אוק. דניפרופטרובסק (ח)
17:12	16:19	17:08	17:18	16:36	16:46	10:11	10:08	9:23	9:18	8:50	8:45	7:01	6:51	אוק. ז'יטומיר (ח)
17:05	16:13	17:01	17:11	16:29	16:39	10:04	10:00	9:15	9:10	8:43	8:38	6:53	6:43	אוקראינה קייב (ח)
16:42	15:50	16:38	16:46	16:07	16:16	9:32	9:29	8:43	8:38	8:11	8:06	6:17	6:08	אוקראינה דונייצק (ח)
17:50	16:50	17:37	17:44	17:07	17:15	10:25	10:22	9:34	9:30	9:02	8:58	7:06	6:58	איטליה מילאנו (ח)
18:35	17:51	18:31	18:30	18:09	18:09	9:52	9:52	8:50	8:50	8:20	8:20	5:46	5:46	אקוואדור קיטו (ח)
20:08	19:11	19:56	19:50	19:30	19:24	10:18	10:20	9:09	9:12	8:36	8:39	5:45	5:51	ארגנטינה ב. איירס (ח)
21:11	20:19	21:07	20:59	20:38	20:31	11:04	11:07	9:52	9:56	9:22	9:25	6:20	6:27	ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)
18:33	17:45	18:29	18:35	18:02	18:09	11:04	11:02	10:12	10:08	9:39	9:36	7:37	7:31	ארה"ב בולטימור (ק)
18:29	17:33	18:18	18:24	17:50	17:57	10:54	10:52	10:02	9:58	9:30	9:26	7:28	7:21	ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)
18:29	17:33	18:17	18:24	17:50	17:56	10:55	10:52	10:02	9:59	9:30	9:27	7:29	7:22	ארה"ב ג'רסי (ק)
19:03	18:07	18:52	18:59	18:23	18:31	11:32	11:29	10:40	10:36	10:08	10:04	8:08	8:00	ארה"ב דטרויט (ק)
19:08	18:16	18:58	19:02	18:34	18:38	11:14	11:12	10:18	10:16	9:46	9:44	7:36	7:31	ארה"ב היוסטן (ק)
18:34	17:42	18:25	18:30	17:59	18:05	10:47	10:45	9:53	9:50	9:21	9:18	7:13	7:08	ארה"ב לוס אנג'לס (ק)
19:12	18:21	19:02	19:06	18:39	18:42	11:11	11:10	10:15	10:13	9:43	9:41	7:30	7:26	ארה"ב מיאמי (ק)
18:24	17:26	18:11	18:18	17:43	17:50	10:51	10:49	9:59	9:55	9:26	9:23	7:27	7:20	ארה"ב ניו הייבן (ק)
18:22	17:27	18:11	18:18	17:44	17:51	10:49	10:47	9:57	9:53	9:26	9:22	7:24	7:17	ארה"ב שיקאגו (ק)
19:16	18:31	19:12	19:09	18:49	18:47	10:04	10:05	8:58	8:59	8:29	8:30	5:43	5:46	בוליביה לה פאס (ח)
18:00	16:54	17:43	17:53	17:10	17:20	10:49	10:46	10:01	9:56	9:29	9:24	7:41	7:31	בלגיה אנטוורפן (ח)
18:01	16:56	17:45	17:55	17:12	17:23	10:49	10:45	10:00	9:55	9:28	9:23	7:39	7:29	בלגיה בריסל (ח)
16:53	15:57	16:49	17:01	16:13	16:25	10:06	10:02	9:20	9:14	8:48	8:42	7:05	6:53	בלרוס ליובאוויטש (ח)
19:59	19:09	19:51	19:47	19:28	19:24	10:36	10:38	9:29	9:31	8:58	9:00	6:13	6:16	ברזיל ס.פאולו (ק)
19:44	18:55	19:37	19:33	19:13	19:10	10:23	10:24	9:16	9:18	8:45	8:47	6:00	6:03	ברזיל ריו דה ז'נרו (ק)
17:17	16:12	17:02	17:12	16:29	16:39	10:07	10:04	9:19	9:14	8:47	8:42	6:58	6:48	בריטניה לונדון (ח)
17:22	16:14	17:05	17:16	16:31	16:42	10:18	10:14	9:31	9:25	8:59	8:53	7:14	7:02	בריטניה מנצ'סטר (ח)
17:09	16:15	17:05	17:15	16:31	16:42	10:15	10:11	9:27	9:21	8:55	8:49	7:08	6:57	גרמניה ברלין (ח)
17:35	16:42	17:31	17:40	16:58	17:08	10:31	10:27	9:42	9:37	9:10	9:05	7:19	7:09	גרמניה פרנקפורט (ח)
19:03	18:16	18:59	18:55	18:35	18:31	9:36	9:37	8:28	8:30	7:58	8:00	5:08	5:12	דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)
18:32	17:48	18:28	18:30	18:05	18:08	10:26	10:25	9:29	9:27	8:56	8:54	6:39	6:36	הודו בומביי (ח)
18:30	17:46	18:26	18:28	18:03	18:06	10:22	10:21	9:23	9:22	8:51	8:50	6:33	6:30	הודו פונה (ח)
16:57	16:06	16:53	17:02	16:22	16:31	9:47	9:44	8:57	8:53	8:25	8:21	6:32	6:23	הונגריה בודפשט (ח)
17:29	16:40	17:25	17:31	16:57	17:04	10:03	10:01	9:11	9:07	8:38	8:35	6:38	6:31	טורקיה איסטנבול (ח)
17:55	17:07	17:51	17:57	17:24	17:30	10:22	10:20	9:29	9:25	8:56	8:53	6:53	6:46	יוון אתונה (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מולדובה קישינב (ח)	6:43	6:52	8:41	8:45	9:14	9:18	10:05	10:08	16:52	16:44	17:22	17:14	16:27	17:18
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:29	6:32	8:53	8:54	9:23	9:24	10:22	10:23	18:11	18:08	18:33	18:31	17:50	18:35
ניו זילנד קרייטצ'רין (ח)	5:11	5:03	8:07	8:03	8:40	8:36	9:51	9:48	19:16	19:24	19:46	19:54	19:05	19:58
נפאל קטמנדו (ח)	6:08	6:12	8:25	8:27	8:55	8:57	9:53	9:54	17:27	17:23	17:50	17:46	17:05	17:50
סינגפור סינגפור (ח)	6:44	6:44	9:11	9:11	9:44	9:44	10:45	10:45	18:53	18:53	19:14	19:14	18:35	19:18
פולין ורשא (ח)	6:25	6:36	8:18	8:24	8:50	8:55	9:40	9:43	16:13	16:02	16:46	16:36	15:46	16:40
פרו לימה (ח)	5:34	5:32	8:08	8:07	8:41	8:40	9:44	9:44	18:10	18:12	18:32	18:34	17:53	18:38
צרפת לאון (ח)	7:15	7:23	9:16	9:20	9:47	9:52	10:40	10:42	17:33	17:24	18:02	17:54	17:08	18:07
צרפת פריז (ח)	7:32	7:41	9:29	9:34	10:01	10:05	10:52	10:55	17:36	17:26	18:07	17:58	17:10	18:12
קולומביה בוגוטה (ח)	5:33	5:34	8:05	8:05	8:35	8:35	9:36	9:36	17:47	17:46	18:08	18:08	17:28	18:12
קנדה טורונטו (ק)	7:48	7:56	9:51	9:55	10:22	10:26	11:15	11:18	18:13	18:06	18:42	18:34	17:49	18:47
קנדה מונטריאול (ק)	7:29	7:37	9:29	9:33	10:01	10:05	10:53	10:56	17:46	17:38	18:15	18:07	17:21	18:21
קפריסין לרנקה (ח)	6:04	6:10	8:11	8:14	8:44	8:47	9:39	9:41	16:54	16:48	17:19	17:14	16:31	17:18
רוסיה מוסקבה (ח)	7:28	7:40	9:17	9:23	9:48	9:54	10:36	10:40	16:58	16:45	17:34	17:22	16:29	17:39
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:00	7:09	8:58	9:02	9:30	9:35	10:21	10:24	17:09	17:00	17:39	17:31	16:43	17:35
שוויץ ציריך (ח)	7:03	7:12	9:03	9:07	9:34	9:38	10:26	10:29	17:15	17:07	17:46	17:37	16:50	17:50
תאילנד בנגקוק (ח)	6:09	6:11	8:31	8:32	9:03	9:04	10:03	10:03	17:53	17:51	18:15	18:14	17:33	18:18

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכלמעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כלרואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il